Prof. Dr. M. Es'ad COŞAN

TEFSİR SOHBETLERİ 3

16. 11. 1999 - 20. 06. 2000

Hazırlayan:

Dr. Metin ERKAYA

بسم الله الرحمن الرحيم

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11
KISALTMALAR 13
PROF. DR. MAHMUD ES'AD COŞAN 15

1. MESCİDLERDE ALLAH'IN ZİKRİNE ENGEL OLMAK 25
a. Mescid-i Aksâ'nın Tahrib Edilmesi 27
b. Müslümanların Mekke'ye Sokulmaması 30
c. Mescid-i Haram'ın Müşriklere Yasaklanması..... 32
d. Doğu da Batı da Allah'ındır..... 36
2. ALLAH'A OĞUL İSNAD EDENLER..... 49
a. Allah Oğul Edindi Diyenler 50
b. Allah'ın Birliği 53
c. Kulun Allah'ı Yalanlaması ve Söğmesi 56
d. Yoktan Yaratan Allah'tır..... 60
e. Hazret-i İsâ'nın Müjdesi 62
3. BİLMEYENLERİN ALLAH BİZİMLE KONUŞSA DEMELERİ 69
a. Allah Bizimle Konuşsun Demeleri 70
b. Müşriklerin İtirazları 75
c. Seni Beşîr ve Nezîr Olarak Gönderdik 78
d. Tevrat'ta Peygamber SAS'in Sıfatları..... 81
e. Hak İle Beraber Olun! 84
4. YAHUDİLERE VE HRİSTİYANLARA TÂBÎ OLMAK..... 90

a. Yahudi ve Hristiyanların Teklifleri 90
b. Allah'ın Yolu İslâm Dinidir 94
c. Yahudi ve Hristiyanlara Uymanın Cezası 98
d. Kendilerine Kitap Verilenlerin Durumu 101
e. Kur'an'ın Hakkıyla Okunması 104
f. Evvelki Kitaplara Hakkıyla Uyanlar..... 106
g. Peygamber SAS'e İnanmayan Cehenneme Girer 110
5. İSRÂİLOĞULLARI'NA VERİLEN NİMETLER 112
a. Size Olan Nimetimi Hatırlayın! 113
b. Hesap Gününden Sakının! 119
6. İBRÂHİM AS'IN İMTİHAN EDİLMESİ 128
a. İbrâhim, Merhametli Baba..... 128
b. İbrâhim AS'a Verilen Görevler..... 138
c. İbrâhim AS'ın İmtihanları 143
d. İbrâhim AS'ın İmam Kılınması..... 148
7. KÂBE'NİN ŞEREFİ 153
a. Beytullah'ın Mesâbe Kılınması 153
b. Makàm-ı İbrâhim'de Namaz Kılın! 157
c. Hazret-i Ömer'in Temennîsi 161
d. İbrâhim ve İsmâil AS'dan Ahd Alınması 165
8. İBRÂHİM AS'IN MEKKE İÇİN DUASI..... 171
a. Mekke'nin Emin ve Mübarek Oluşu 172
b. Peygamber SAS'in Medine İçin Duası 180
c. Peygamber SAS'in Peygamberliğinin Başlangıcı..... 182
d. Cenâb-ı Hakk'ın Herkesi Rızıklandırması..... 185
9. İBRÂHİM AS VE İSMÂİL AS'IN KÂBE'Yİ YAPMALARI 193

a. İbrâhim ve İsmâil AS'ın Kendileri İçin Dua Etmesi..... 193
b. İbrâhim AS'ın Eşini ve Çocuğunu Mekke'ye Getirmesi 197
c. İsmâil AS'ın Büyümesi, Evlenmesi 201
d. İbrâhim ve İsmâil AS'ın Zürriyetleri İçin Dua Etmesi..... 205
e. Haccın Nasıl Yapılacağının Öğretilmesi 207
10. YÂ RABBİ, ONLARA İÇLERİNDEN BİR PEYGAMBER GÖNDER!..... 212
a. İbrâhim AS ve İsmâil AS'ın Duası 212
b. İçlerinden Bir Peygamber Gönder 214
c. Senin Ayetlerini Okusun! 217
d. Kitap ve Sünneti Öğretsin!..... 219
e. Onları Tezkiye Etsin!..... 221
f. Bütün Peygamberler Peygamber Efendimiz'i Biliyordu 225
g. İslâm'ın Güzelliğini Anlatalım!..... 231
11. İBRÂHİM AS'IN DİNİNDEN YÜZ ÇEVİRENLER 233
a. İbrâhim AS'ın Dininden Kim Yüz Çevirir?..... 234
b. İbrâhim AS'ın Seçkin Kul Oluşu..... 239
c. İbrâhim AS'ın Güzel Vasıfları 246
d. İbrâhim AS'ın Çocuklarına Vasiyeti 249
e. Müslüman Olarak Ölmenin Önemi..... 252
12. YA'KUB AS'IN OĞULLARINA VASİYETİ 256
a. Ya'kub AS'ın Vefâtı..... 257
b. Tevrat ve İncil'de Peygamber Efendimiz 260
c. Onların İşlediği Onlara, Sizin İşlediğiniz Size..... 268
13. İBRÂHİM AS'IN DİNİNE GELİN!..... 276
a. Kur'an'ı Ezberlemeye Başlayın! 276

b. Yahudilerin ve Hristiyanların Teklifleri 279
c. İbrâhim AS'ın Dini 282
d. Allah'ın İbrâhim AS'ı Sevmesi 285
e. Kur'an ve Sünnette Birleşelim! 288
14. İSLÂM BÜTÜN İNSANLARI KUCAKLAR 293
a. Biz Bütün Peygamberlere İnanıyoruz 294
b. Siz de Ahir Zaman Peygamberine İnanın! 302
c. Allah'ın Dinine Sarılın! 304
15. DOĞRU YOL RASÛLÜLLAH'IN YOLU 308
a. Biz Allah'a Kulluk Ediyoruz 309
b. Hakikati Gizlemek En Büyük Zulüm 312
c. Herkes Amelinin Karşılığını Görecek 316
d. Rasûlüllah'ın Sünnetine Uyalım! 317
16. ALLAH DİLEDİĞİNE HİDAYET EDER 321
a. Mekke'den İki Manzara 321
b. Sefih Kimselerin Kıbleye İtirazları 325
c. Hidayet Edebli Kimseler İçin 328
d. Mescid-i Haram'a Dönülmesinin Sebebi 330
e. Tasavvufta Mürşide İtaatin Önemi 335
f. Allah'a İtaat Etmenin Yolu 337
17. ÜMMET-İ MUHAMMED'İN ŞEREFİ 341
a. Kıblenin Kâbe'ye Çevrilmesi 342
b. En Şerefli Ümmet 346
c. Allah Kulları İmtihan Eder 355
d. Ashabın Rasûlüllah'a İtaati 359
18. KIBLENİN KÂBE'YE ÇEVRİLMESİ 366

a. Rasûlüllah'ın Kıble Hakkında Arzusu 366
b. Ashabın Rasûlüllah'a İtaati 371
c. Ehl-i Kitâbın İnad Etmeleri..... 377
d. Ehl-i Kitâbın Peygamber Efendimiz'i Bilmesi 380
19. YÜZÜNÜZÜ MESCİD-İ HARAM'A ÇEVİRİN!..... 384
a. Herkesin Bir Kıblesi Var 385
b. Yönünü Mescid-i Haram'a Çevir!..... 388
c. Kıblenin Değişmesinin Hikmeti 390
20. BENİ ZİKREDİN, BEN DE SİZİ ZİKREDEYİM!..... 398
a. Kıblenin Değiştirilmesi Nimeti 400
b. Peygamber SAS'in Gönderilmesi..... 401
c. Peygamber SAS'in Her Şeyi Öğretmesi..... 405
d. Beni Zikredin, Ben de Sizi Zikredeyim! 408
e. Zikirle İlgili Bazı Hadis-i Şerifler..... 412
21. SABIR VE NAMAZLA ALLAH'TAN YARDIM İSTEYİN!... 421
a. Allah'tan Yardım İstemek 421
b. Sabrın Önemi..... 422
c. Namazın Kıymeti 425
d. Sabrın Karşılığı 427
e. Şehidlere Ölüler Denilmemesi 432
22. BELÂLARA SABRETMENİN KARŞILIĞI 438
a. Allah Kullarını İmtihan Eder..... 438
b. Çocuğunun Vefatına Sabreden Kimse 443
c. Musîbet Karşısında İstircâ Edilmesi..... 445
d. Ümm-ü Seleme RA'nın Duası..... 450
e. Musibete Sabır ve İstircâ..... 454

f. Sabredenlerin Mükâfâtı 457
23. SAFÂ İLE MERVE..... 462
a. Safâ ile Merve Arasında Sa'y 462
b. Haccın Yapılış Şekilleri 464
c. Safâ ve Merve Tepeleri 468
d. Peygamber Efendimiz'in Sa'yetmesi 472
e. Hazret-i Hâcer ve İsmâil AS..... 474
f. Riyâzet-i Bedeniyye, Beden Eğitimi 476
g. İbadeti Severek Yapmak 479
24. HAKKI SÖYLEMEMEK, SUSMAK 482
a. Yahudilerin Gerçekleri Gizlemeleri 482
b. Peygamber SAS'in Eski Kitaplarda Bildirilmesi 485
c. Hak Bilginin Anlatılması..... 488
d. Hakkı Gizleyenlerin Lânete Uğraması 495
e. Tevbe Edenlerin Durumu 499
f. Küfre Devam Edenlerin Cezası..... 503
25. ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ 509
a. Allah'ın Birliği 509
b. Kureyşlilerin Mûcize İstemeleri..... 517
c. Akıl Sahipleri İçin İbretler 521
26. MÜ'MİNLERİN ALLAH SEVGİSİ 529
a. Bazı İnsanların Putları Sevmesi 530
b. Şirk En Büyük Günah 531
c. Değişik Putlar 533
d. Mü'minlerin Allah'ı Sevmesi 536
e. Ahirette Putların Kendilerini Savunması..... 541

f. Kâfirlerin Pişmanlığı 547
27. ŞEYTANIN PEŞİNDEN GİTMEYİN! 553
a. Helâl ve Temiz Şeylerden Yeyin! 553
b. Şeytanın Adımları 556
c. Şeytan Sadece Kötülüğü Emreder 564
d. Atalarının Yolunun Yanlışlığı 567
e. Peygamberi Dinlemeyenlerin Misâli 569
28. HELÂL VE HARAM RIZIKLAR 575
a. Tayyib Olan Rızıklardan Yeyin! 575
b. Allah Tayyibdir, Tayyib Olanı Kabul Eder 578
c. Haram Kılınan Yiyecekler 583
29. AYETLERİ SAKLAYANLARIN CEZASI 592
a. Yahudilerin Peygamberimiz'le İlgili Bilgileri Saklamaları 593
b. Hidayeti Bırakıp Dalâleti Almaları 597
c. Kitapta İhtilâfa Düşmeleri 599

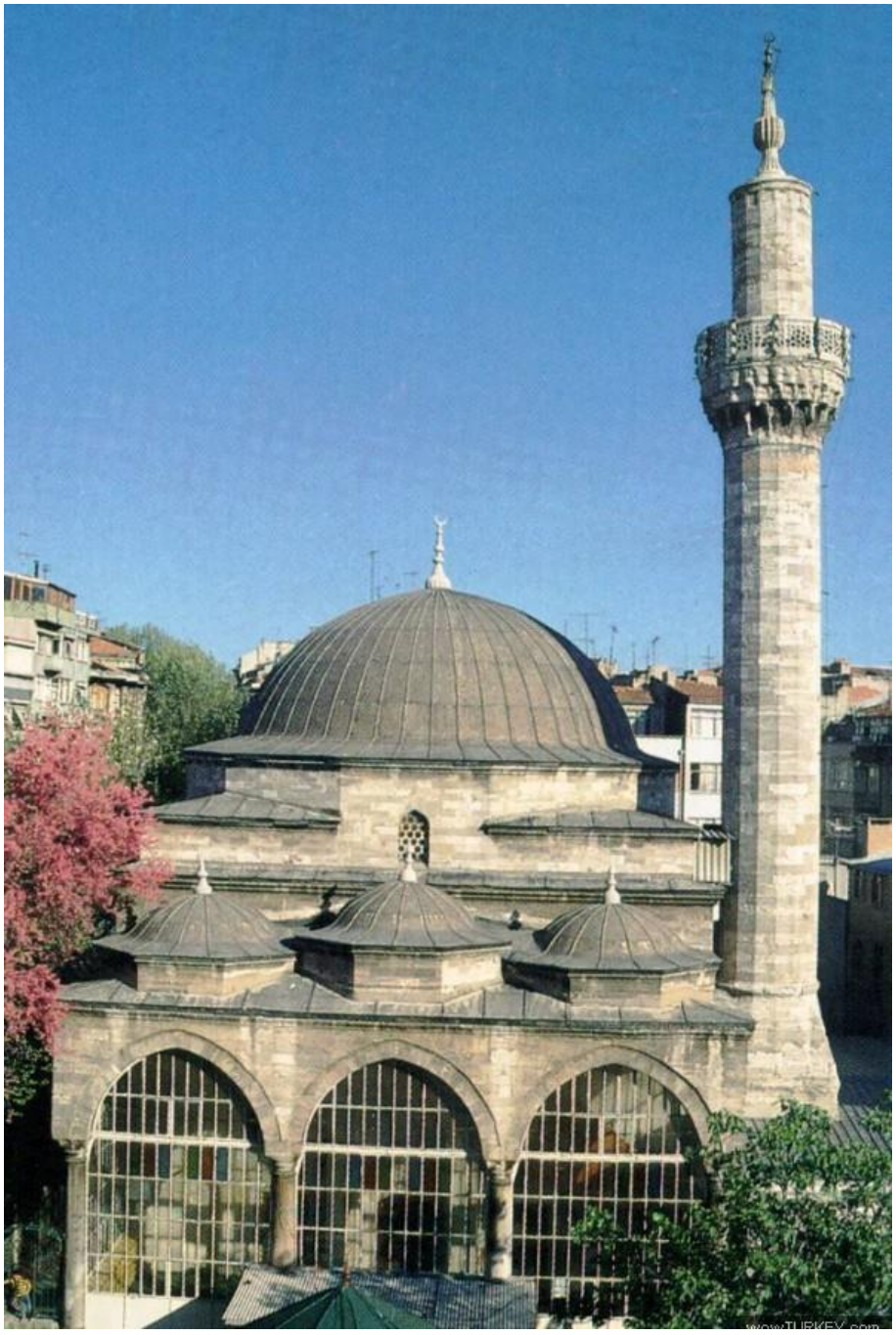
www.TURKEY.com

ÖNSÖZ

Prof. Dr. M. Es'ad Coşan Hocaefendi, kırk yılı aşan hocalık hayatı boyunca (1960-2001) muhtelif camilerde ve toplantılarda dînî konuşmalar yapmakta idi. Zaman zaman tefsir dersleri de yapmakla beraber, bu konuşmalar daha çok hadis-i şeriflerin okunması ve izah edilmesi tarzında oluyordu. Son yıllarında, bu hadis sohbetlerine ilâve olarak, Ak-Radyo'da tefsir sohbetlerine başladı (29. 09. 1998). Bu sohbetler bir saat kadar sürüyordu ve salı akşamları radyodan yayınlanıyordu. 4 Şubat 2001 günü elim bir trafik kazası sonucu vefat edinceye kadar devam etti.

Hocaefendi bu sohbetlerinde İbn-i Kesir tefsirini takip ediyordu. Zaman zaman Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır tefsirinden ve İsmâil Hakkı Bursevî Hazretleri'nin tefsirinden nakiller yaptığı da oluyordu. Fâtiha'dan başlayıp, sırayla her sohbette birkaç ayet okuyup izah ederek sohbetlerini sürdürüyordu. 30 Ocak 2001 günü yaptığı son tefsir sohbetinde, Bakara Sûresi'nin 224. ayetine kadar gelmişti.

Sohbetlerde, önce o gün izah edilecek ayet-i kerimelerin metinleri okunuyor, kısaca meali veriliyor. Sonra ayetlerin sebeb-i nüzûlü hadis-i şeriflerle izah ediliyor. Ondan sonra, ilgili diğer ayetlerle ve hadis-i şeriflerle ayeti kerimelerin açıklaması yapılıyor. Ashabdan, tabiinden görüşler naklediliyor. Sohbetin sonunda da, çıkartılacak dersler anlatılıyor ve günümüzde neler yapmamız gerektiği hakkında tavsiyelerde bulunuluyor.

Elinizdeki 3. cilt, merhum Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan Hocaefendi'nin 16 Kasım 1999 - 20 Haziran 2000 tarihleri arasında yapmış oldukları 29 sohbetten oluşuyor. Bu sohbetlerde Hocaefendi, Bakara Sûresi'nin 114. ayetinden başlayıp, 176. ayetine kadar olan ayet-i kerimeleri okuyup izah ediyor; açıklamalarda ve tenbihlerde bulunuyor.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan Hocaefendi'nin teşvikleri ile hazırladığımız bu çalışmamızın, Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması yönünde okuyucuya faydalı olacağını ümid ediyoruz. Katkıda bulunan herkese; özellikle kaset çözümünde yardımcı olan M. Zâhid ve M. Esad Erkaya'ya, tashihte yardımcı olan Mustafa Salim ve Durmuş Gültekin'e; fotoğraflar ve teknik yardımları için H. Ali ve Abdüllatif Erkaya'ya teşekkür ediyoruz.

Dr. Metin ERKAYA
Sincan, Temmuz 2002

KISALTMALAR

SAS	: *Salla'llàhu aleyhi ve sellem.*
AS	: *Aleyhi's-selâm.*
RA	: *Radıya'llàhu anh/ anhâ/anhümâ.*
Rh.A	: *Rahmetu'llàhi aleyh.*
KS	: *Kaddesa'llàhu sirrahû.*
RE.	: *Râmûzü'l-Ehàdîs*
ME.	: *Muhtâru'l-Ehàdîs*
RS.	: *Riyàzu's-Sàlihîn*
a.g.e.	: Adı geçen eser.
v.	: Vefatı.
vs.	: ve sâire
s.	: sayfa
(خ)	: Buhàrî, *Sahîh*
(م)	: Müslim, *Sahîh*
(د)	: Ebû Dâvud, *Sünen*
(ت)	: Tirmizî, *Sünen*
(ن)	: Neseî, *Sünen*
(ه)	: İbn-i Mâce, *Sünen*
(حم)	: Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*
(عب)	: Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*
(ط)	: Tayâlisî, *Müsned*
(ش)	: İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*
(ع)	: Ebû Ya'lâ, *Müsned*
(طب)	: Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*
(طس)	: Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*
(قط)	: Dâra Kutnî, *Sünen*
(حل)	: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*

(ق) : Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*

(هب) : Beyhakî, *Şuabü'l-İman*

(عق) : Ukaylî, *Duafâ*

(عد) : İbn-i Adiyy, *Kâmil fi'd-Duafâ*

(خط) : Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*

(كر) : İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*

(حب) : İbn-i Hibbân, *Sahîh*

(ك) : Hâkim, *Müstedrek*

(ض) : Ziyâ el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtare*

(در) : Dârimî, *Sünen*

(خز) : İbn-i Huzeyme, *Sahîh*

(بر) : İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstiâb*

(غ) : Begavî, *Şerhü's-Sünneh*

(طح) : Tahâvî, *Şerhü Maâni'l-Âsâr*

PROF. DR. MAHMUD ES'AD COŞAN

(14 Nisan 1938 - 4 Şubat 2001)

14 Nisan 1938 (13 Safer 1357) tarihinde, Çanakkale'nin Ayvacık ilçesinin Ahmetçe köyünde doğdu. Babası Halil Necâti Efendi, annesi Şâdiye Hanım'dır. Anne ve baba tarafından soyu, Buhàra'dan Çanakkale'ye göç etmiş seyyidlere dayanır.

Küçük yaşta iken ailesi İstanbul'a taşındı. 1950'de İstanbul Vezneciler İlkokulu'nu, 1956'da Vefa Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Filolojisi Bölümü'ne girdi. Arap Dili ve Edebiyatı, İran Dili ve Edebiyatı, Ortaçağ Tarihi ile Türk-İslâm Sanatı sertifikalarını alarak, 1960 yılında Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu.

Aynı yıl, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nde açılan asistanlık imtihanını kazanarak, Klasik-Dinî Türkçe Metinler Kürsüsü'ne asistan olarak girdi. Fakülte yayın komisyonunda iki yıl sekreterlik yaptı. 1965 yılında, XV. Yüzyıl şairlerinden olan Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri konusunda doktora tezi vererek ilâhiyat doktoru ünvanını aldı. 1967-1968 yıllarında Ankara Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okulu'nda Türkçe ve Hümaniter Bilgiler derslerini verdi.

Askerlik görevine Tuzla Piyade Okulunda başladı (15 Ekim 1971). Ağrı Patnos'ta yedeksubay olarak tamamladı (31 Aralık 1972).

1973 yılında, Hacı Bektâş-ı Velî, Makàlât adlı doçentlik tezi ile doçent ünvanını aldı ve Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı Kürsüsü'ne öğretim üyesi olarak tayin edildi. 1977-1980 yıllarında Sakarya Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verdi. Yurtdışında çeşitli üniversitelerde misafir öğretim üyeliklerinde

bulundu.

1982 Yılında, "İbrâhim-i Müteferrika ve Risâle-i İslâmiyye" isimli takdim teziyle ilâhiyat profesörü oldu. Sosyal ve kültürel faaliyetlere daha fazla zaman ayırabilmek düşüncesiyle, 1987 yılında emekliliğini isteyerek üniversiteden ayrıldı.

İlk dînî eğitimini ailesinde gördü. Dedesi Molla Mehmed Efendi, İstanbul'da medreselerde ilim tahsil etmiş ve Gümüşhaneli Ahmed Ziyâüddin Hazretleri'ne intisab etmiş bir kimseydi. Çanakkale Savaşında şehid olmuştur.

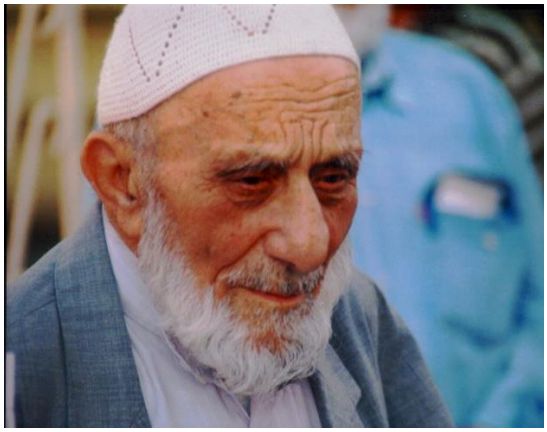

Babası Halil Necâti Efendi, küçük yaşta köyünde hafızlığını tamamladı. Gençliğinde Gümüşhaneli dergâhına mensub Çırpılarlı Hacı Ali Efendi'nin medresesine devam etti. İlk tasavvuf dersini de ondan aldı.

Medreseler kapandıktan sonra tekrar köyüne döndü. Şadiye Hanım'la evlendi (1928). Şâdiye Hanım da aynı sülâleden zikir ehli, bilgili bir hanımdı. Bu evlilikten beşi erkek, ikisi kız, yedi çocukları oldu. Prof. Dr. M. Es'ad Coşan Hocaefendi, ailenin dördüncü çocuğudur.

Halil Necâti Efendi, çocuklarını okutmak amacıyla 1942 yılında İstanbul'a taşındı. Bir süre ticaretle meşgul oldu. O sırada, Şehzâdebaşı Damat İbrahim Paşa Camii'nde Serezli Hasîb Efendi'nin sohbetlerine devam etti. Onun vefatından sonra, Kazanlı Abdül'aziz Efendi'ye intisab etti. Onun Ümmügülsüm Camii'ndeki sohbetlerine katıldı. Abdül'aziz Efendi'nin tavsiyesi ile girdiği müezzinlik imtihanını kazanarak, Fatih Müftülüğü'nde göreve başladı. Abdül'aziz Efendi'nin vefatından sonra (1952), irşad görevini sürdüren Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri'nin sohbetlerine devam etti. Onun yakın dostlarından oldu.

Bu münasebetle, Prof. Dr. M. Es'ad Coşan Hocaefendi, küçük yaştan itibaren hocaefendilerin meclislerinde bulundu, onların maddî ve manevî ilgilerine mazhar oldu.

Edebiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, 1960 yazında Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri'nin kızı Muhterem Hanım'la evlendi. Aynı yılın sonbaharında, Ankara İlâhiyat Fakültesi'ndeki asistanlık görevi dolayısıyla Ankara'ya taşındılar.

İlâhiyat Fakültesi'ndeki öğretim üyeliği yıllarında, Hocaefendi'nin kapısı herkese açıktı. Öğrencilerin çok sevdiği ve saygı gösterdiği bir kimseydi. Talebe gelir, kapıyı çalar, derdini anlatır, cevabını alır, müsterih bir çehre ile ayrılırdı. Olaylı ve kavgalı zamanlarda öğrencilerin arasına girer, onları akl-ı selime davet eder, kavgaları önlemeye çalışırdı.

1960'lı yıllarda fakültede resmî ders olarak Kur'an-ı Kerim dersi yoktu. Öğrenciler kendi gayretleriyle, Arapçadan, Farsçadan faydalanarak Kur'an-ı Kerim öğrenmeğe çalışıyordu. Bunu gören Hocaefendi, müsait zamanlarında hasbî olarak, isteyenlere Kur'an-ı Kerim ve Osmanlıca dersleri veriyordu. Öğrencilerini bilimsel araştırmalara, master ve doktora yapmaya teşvik ederdi.

Öğretim üyeleri arasında saygınlığı vardı. Sahasında söz sahibi idi. Özellikle Türk-İslâm edebiyatında, ilk müracaat edilen kimseydi. Kendisinden önce profesör olmuş hocalar bile, ağır bir parça, çetin bir şiir oldu mu, "Es'ad Bey, şuna beraber bakabilir miyiz?" diye kendisine gelirlerdi. Herkese yardımcı olmaya çalışırdı.

İlk yıllar Kurtuluş'ta oturuyorlardı. Daha sonra Kalaba'ya taşındılar (1963). Evlerinin yakınında cami yoktu. Bir mescid açılması için önderlik etti. Daha sonra onun gayretleriyle bir dernek kurulup, cami yeri alındı. Üstte Kur'an Kur'an Kursu, altta cami olmak üzere cami inşaatının yapılmasına gayret etti.

Buralarda zaman zaman hadis ve tefsir sohbetleri yaptı.

Komşuluk ilişkileri çok mükemmeldi. Bütün yorgunluklarına ve yoğunluklarına rağmen, komşularına da vakit ayırırdı. Karşılıklı ziyaretleşmeler olurdu. Ziyaretlerde tebessümü eksik etmezdi. Ziyaret sırasında, kütüphaneden uygun bir kitap alır, orada bulunanlardan birisine bir yer açtırırdı. Sonra oradan bir miktar okuyarak sohbet ederdi.

Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri, hemen her yıl Ankara'ya gelir, evlerinde bir süre misafir kalırdı. Ankara'nın çeşitli semtlerinde, çevre ilçelerde sohbetler, ziyaretler olurdu. Bazen de M. Es'ad Hocaefendi'yi de yanına alır, Anadolu'nun muhtelif şehirlerine beraber seyahat ederlerdi.

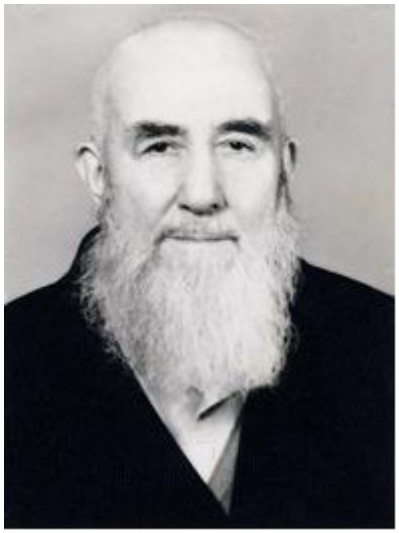

1977 Yılında, Mehmed Zâhid Kotku Efendi'nin bizzat elinden tutarak kürsüye oturtması ile İskenderpaşa Camii'nde *Râmûzü'l-Ehàdîs* derslerine başladı. Hafta sonlarında İstanbul'a gidiyor, pazar günü hadis dersini yapıp Ankara'ya dönüyordu.

Mehmed Zâhid Efendi'nin hastalığında, ameliyatında hep yakın hizmetinde bulundu. Son demlerinde de yanıbaşındaydı. Onun arzusu üzerine, 13 Kasım 1980 (5 Muharrem 1401) günü vefatından sonra, cemaatin eğitimiyle ve her türlü meselesiyle ilgilenme, tebliğ ve irşad görevini üstlendi.

Tasavvufî nisbeti; hocası Mehmed Zâhid Efendi vasıtasıyla Nakşibendî Tarikatı'nın, Hàlidiyye kolunun, Gümüşhâneviyye şubesidir. Ayrıca Kàdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye, Çeştiyye, Mevleviyye, Halvetiyye ve Bayrâmiyye tarikatlarından da irşada me'zundur.

Onun döneminde hadis derslerine ilgi daha da arttı. Cemaat yer bulamadığı için camiye ilâveler yapıldı, ders dinlenilecek

yerler beş-altı kat genişletildi. Caminin yanındaki eski binalar alınarak camiye katıldı. Ayrıca Ankara, İzmir, Bursa, Sapanca, İzmit ve Eskişehir'de mutad hadis dersleri başlatıldı.

Mehmed Zahid Kotku Efendi'nin emri üzerine kurduğu "Hakyol Vakfı"nın çalışmalarıyla bizzat ilgilendi, muhtelif yerlerde şubeler açtırdı. Eğitim ve yardımlaşma faaliyetini yaygınlaştırmak için çalışmalar yaptı. Sanat ve kültürle ilgili çalışmalar yapmak üzere "İlim, Kültür ve Sanat Vakfı"nı, sağlık hizmetleri için "Sağlık Vakfı"nı kurdurdu. Hanımların eğitimiyle ilgili olarak "Hanım Dernekleri"nin; çevre ile ilgili çalışmalar yapmak üzere "İlim, Ahlâk, Kültür ve Çevre Dernekleri"nin kurulmasını ve yaygınlaştırılmasını teşvik etti. Bu çalışmalarla toplumun güzel amaçlar için bir araya gelmesini, organize olmasını sağlamaya çalıştı.

Vakıflara ait, harabe haline gelmiş birtakım ecdad yadigârı eserlerin tamir ve tecdidiyle ilgilendi. Onların gayesine uygun olarak tekrar faaliyete geçmesini temin etti. (Ahmed Kâmil Tekkesi, Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi, Şeyh Murad Efendi Dergâhı, Şadiye Hatun Şifâ Külliyesi...)

Eğitimin yaygınlaştırılması için basın ve yayın çalışmalarıyla ilgilendi. 1983 Eylülünde İslâm dergisi, 1985 Nisanında Kadın ve Aile ve İlim ve Sanat dergisi yayınlanmaya başladı. Daha sonra, Gülçocuk dergisi çıkartıldı. Sağlık ve bilimle ilgili konularda isePanzehir dergisi yayınlandı. Vefa Yayıncılık adına yayınlanan bu dergilerle yakından ilgilendi ve makaleler yazdı.

Bu dergiler ilgilendikleri sahalarda kamuoyuna önderlik ettiler. Yayınladıkları yazılarla, araştırma dosyalarıyla ve İslâm dünyasından haberlerle halkımızın bilgilenmesine ve bilinçlenmesine katkıda bulundular. İyimser, ümit verici, yol gösterici yazılarla pek çok hayırlı gelişmelere sebep oldular. Haklarında sempozyumlar, doktora tezleri yapıldı. Bir ara İslâm dergisinin tirajı yüz bini aştı.

İslâm ve *Kadın ve Aile* dergileri, 1998 Haziranına kadar aksamadan yayınlarını sürdürdüler.

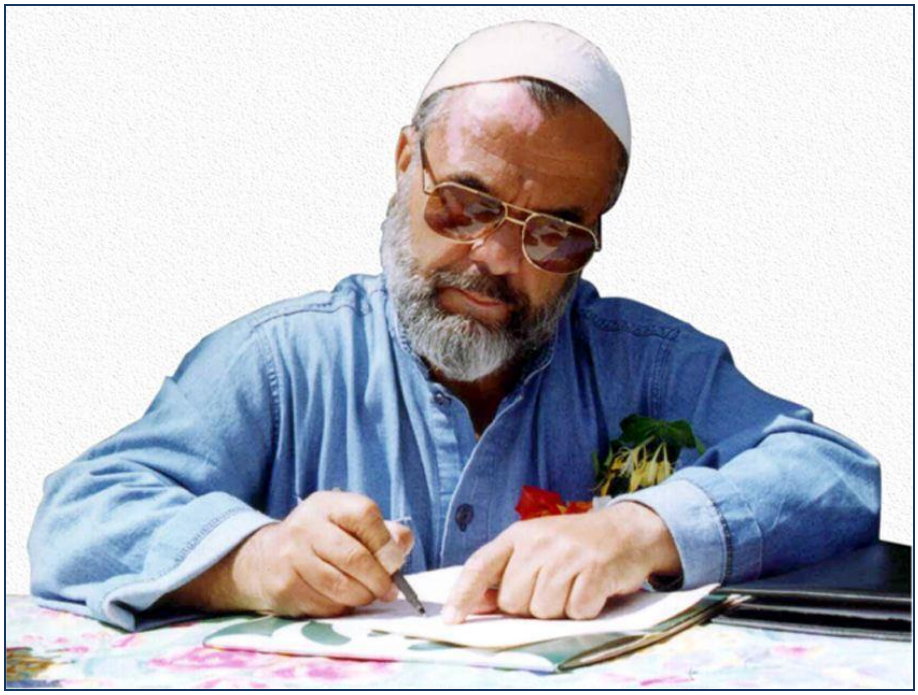

Kitap yayıncılığı için Sehâ Neşriyat'ı kurdu; çeşitli dinî, edebî, tarihî, kültürel eserler neşredildi. Yayıncılığın geliştirilmesi, haftalık ve günlük yayınlara geçilebilmesi için çalışmalar başlattı. Onun gayretleriyle bir matbaa tesis edildi (Ahsen), dizgi tesisleri kuruldu (Dehâ).

Sesli ve görüntülü yayıncılık alanında hizmet etmek, millî ve mânevî değerlerimize uygun yayınlar yapmak üzere, *Ak-Radyo* (AKRA) adı altında bir müessesenin kurulmasına öncülük etti (1992). Halen İstanbul'dan radyo yayınları yapılmakta; bu yayınlar uydu vasıtasıyla Türkiye'nin her yerinden, Orta Asya'dan ve Avrupa'dan dinlenebilmektedir.

Onun teşviki ile Ak-Televizyon adı altında Marmara Bölgesine yönelik bölgesel televizyon yayını başlatıldı (1997). Basın-yayın alanında *Sağduyu* isimli günlük bir gazete yayınlandı (3 Mayıs 1998 - 11 Temmuz 1999).

Kaliteli bir eğitimi temin etmek amacıyla, özel eğitim kurumlarının kurulmasını teşvik etti. Çeşitli illerde ilkokul öncesi, ilkokul ve orta öğrenime yönelik eğitim tesisleri, okullar ve

dersaneler kurdurdu. (Asfa, Ferda…)

Halka güvenilir bir sağlık hizmeti verilmesi için poliklinikler ve hastaneler açılmasını teşvik etti. Başta İstanbul olmak üzere bir çok ilde sağlık kuruluşları hizmete açıldı. (Hayrunnisâ Hastanesi, Esmâ Hatun Hastanesi, Afiyet Hastanesi…)

Yurtdışındaki müslümanlarla diyaloğu sağlamak, ziyaretleri kolaylaştırmak amacıyla İskenderpaşa Turizm (İSPA) adı altında bir seyahat acentası kurulmasına öncülük etti. Bu şirket vasıtasıyla hac ve umre programları, çeşitli yurt içi ve yurt dışı geziler; aile ve eğitim toplantıları düzenlendi.

İlmî seviyesi yüksek hocalar yetiştirmek amacıyla İstanbul'da, Ankara'da, Konya'da ve Bursa'da hadis ve fıkıh enstitüleri açtırdı. Buralarda ilâhiyat fakültelerinde okuyan veya mezun olan kimselere, özel hocalardan Arapça, hadis, tefsir ve fıkıh dersleri verdirilmesini temin etti.

Sohbet ve vaazlarına yurt içinde ve yurt dışında büyük ilgi gösterilmesi ve çeşitli yerlere davet edilmesi, onun çok seyahat etmesine neden oldu. Avrupa'da, Kuzey Amerika'da, Afrika'da, Orta Asya'da ve Avustralya'da pek çok ziyaretler, vaazlar, sohbetler yaptı; eğitim programlarına katıldı.

Her yıl hac ve umre dolayısıyla değişik ülkelerden gelen müslümanlarla görüştü, diyalog kurdu. Hakkı ve hayrı, iyiyi ve güzeli tebliğ etme yönünde şumüllü ve verimli çalışmalar yapmaktan bir an bile geri kalmadı. Çevresini de daima bu tür çalışmalara teşvik etti.

1997 Mayıs'ından itibaren hizmetlerini yurtdışında sürdürdü. 1998 yılında Avustralya'nın Brisbane şehrine yerleşti. Tebliğ ve irşad çalışmalarını Avustralya'nın her tarafına yaygınlaştırdı. Pek çok yerde camiler, kültür merkezleri açıldı. Brisban'daki camide, her gün sabah ve yatsı namazlarından sonra, hadis sohbeti yapıyordu.

Radyo sohbetleri yine devam etti. Cuma günleri Ak-Radyo'da yapmakta olduğu hadis sohbetlerine ilâve olarak, salı günleri tefsir sohbetleri yapmaya başladı (29 Eylül 1998). Fâtiha Sûresi'nden başladı. Her sohbette birkaç ayet-i kerime okuyup, izah ediyordu. Vefat etmeden önce yaptıkları son tefsir sohbetinde, Bakara Sûresi 224. ayetine kadar gelmişlerdi.

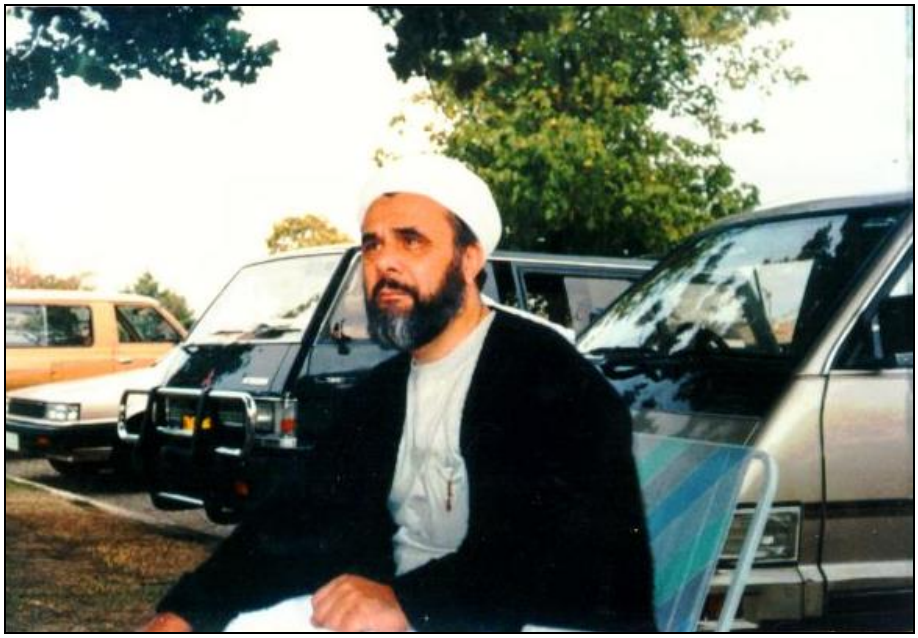

4 Şubat 2001 (10 Zilkade 1421) Pazar günü, bir cami açılışı yapmak için Grifit şehrine giderlerken, Avustralya yerel saatiyle 12'de (Türkiye saatiyle 04'te) Sydney civarında, Dubbo kasabası yakınlarında geçirdikleri elim bir trafik kazası sonucu, yanında bulunan damadı Prof. Dr. Ali Yücel Uyarel'le birlikte ahirete irtihal eylediler. Ani ölümleri ailesi, yakınları, sevenleri ve bütün müslümanlar tarafından derin bir üzüntüyle karşılandı.

Mübarek naaşları, Sydney'de Auburn Gelibolu Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Türkiye'ye getirildi (8 Şubat Perşembe). 9 Şubat Cuma günü, Fatih Camii'nde yüzbinlerin iştirak ettiği muhteşem bir cenaze namazından sonra, tekbirlerle, salevatlarla, dualarla, gözyaşlarıyla, Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin kabri civarında, Eyüp Mezarlığında toprağa verildi.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan Rh.A, doğu dillerinden Arapça ve Farsça'yı, batı dillerinden Almanca ve İngilizce'yi bilmekteydi. Yurt içinde ve yurt dışında çok yönlü sosyal faaliyetlerini, tebliğ ve irşad çalışmalarını vefat edinceye kadar devam ettirdi.

Rûhu şâd, mekânı cennetî a'lâ olsun...

Yayınlanmış Eserleri:

01. Matbaacı İbrâhîm-i Müteferrika ve Risâle-i İslâmiye (1982)
02. Hacı Bektâş-ı Velî, Makàlât
03. Gayemiz (1987)
04. İslâm Çağrısı (1990)
05. Yeni Ufuklar (1992)
06. Çocuklarla Başbaşa
07. Başarının Prensipleri
08. Türk Dili ve Kültürü
09. İslâm'da Nefis Terbiyesi ve Tasavvufa Giriş (1992)
10. Avustralya Sohbetleri-1 (1992)

11. Avustralya Sohbetleri-2 (1994)
12. Avustralya Sohbetleri-3 (1995)
13. Avustralya Sohbetleri-4 (1996)
14. Yeni Dönemde Yeni Görevler (1993)
15. Haccın Fazîletleri ve İncelikleri (1994)
16. Zaferin Yolu ve Şartları (1994)
17. İslâm, Sevgi ve Tasavvuf (1994)
18. Sosyal Çalışmalarda Organizasyon ve Başarı (1994)
19. Güncel Meseleler-1 (1994)
20. Güncel Meseleler-2 (1995)

21. Hazret-i Ali Efendimiz'den Vecîzeler (1995)
22. Hacı Bektâş-ı Velî (1995)
23. Yunus Emre ve Tasavvuf (1995)
24. Başarı Yolunda Sevginin Gücü (1995)
25. İslâmî Çalışma ve Hizmetlerde Metod (1995)
26. Sosyal Hizmetlerde Hanımlar (1995)
27. Ramazan ve Takvâ Eğitimi (1996)
28. Tebliğ ve İrşad Çalışmaları (1996)
29. İslâm, Tasavvuf ve Hayat (1996)
30. Haydi Hizmete!.. (1997)

31. İslâm'da Eğitimin İncelikleri (1997)
32. Tasavvuf Yolu Nedir? (1997)
33. İmanın ve İslâm'ın Korunması-1 (1997)

34. İmanın ve İslâm'ın Korunması-2 (1998)
35. Allah'ın Gazabı ve Rızası (1997)
36. Mi'rac Gecesi (1998)
37. Doğru İnanç ve Güzel Kulluk (1998)
38. Ramazan ve Güzel Ameller (1998)

1. MESCİDLERDE ALLAH'IN ZİKRİNE ENGEL OLMAK

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Tefsir sohbetimizde, Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 114. ve 115. ayet-i kerimelerini konu edinmek istiyorum. 114. ayet-i kerimenin mübarek kelimeleri şöyle, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ

وَسَعَى فِي خَرَابِهَا ، أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلاَّ

خَائِفِينَ ، لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ

عَظِيمٌ (البقرة: ١١٤)

(*Ve men azlemü mimmen menea mesâcida'llàhi en yüzkere fihe'smühû ve seà fî harâbihâ, ülâike mâ kâne lehüm en yedhulûhâ illâ hàifîn, lehüm fi'd-dünya hızyün ve lehüm fî'l-âhireti azâbün azîm.*) (Bakara, 2/114)

115. ayet-i kerime de:

وَ لِلهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ ، إِنَّ

اللهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (البقرة: ١١٥)

(*Ve li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağribü feeynemâ tüvellû fesemme vechu'llàh, inna'llàhe vâsiun alîm.*) (Bakara, 2/115) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Biliyorsunuz, geçen bir hafta sohbet yayınlanamadı, radyonun

ceza alması dolayısıyla. Cezayı da ben çok garipsiyorum: Basında bir yazı çıkıyor; basında yazı çıktığı zaman, o basındaki gazete veya köşe yazarı tâkibata uğramıyor, ceza yemiyor. Basında bir serbestlik var. Fakat biz, o basında yayınlanmış olan, yüz binlerce insanın okumuş olduğu bir yazarın fikirlerini, basılmış olan bir yazısını yayınladık diye, oradan bir hafta kapanma cezası alıyoruz.

Bunu ben meclise şikâyet ediyorum, alenen burada Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne... Bu bir haksızlıktır. Yâni, çok büyük bir haksızlık olduğu kanaatindeyim. Burada bir düzensizlik var. Bir taraftan gazete yayınlanıyor, yazar ve gazete ceza almıyor. Fakat, o yazarın yazısını siz radyonuzla halka duyurmak durumunda oluyorsunuz, oradan bir ceza geliyor. Bunu hakim, avukat arkadaşlarımıza da ben rica ediyorum, bunun hukùkî yönünü incelesinler, meclisteki kardeşlerimize de iletsinler!

Burada halkın bilgilenmesine bir engelleme oluyor. Bize de bir zulüm oluyor, haksızlık oluyor. Çünkü biz sadece naklediyoruz, yazarın kendisinin sorumluluğu var. Biz fikirlerine karışmıyoruz, çeşitli fikirleri halkımıza sunuyoruz; cezayı biz yiyoruz, biz mağdur oluyoruz. Bunun tabii çarpıklığı göz önünde... Milletvekillerinden, parti ilgililerinden, arkadaşlardan rica ediyorum, bu meseleyi meclise bildirsinler. Öyle çözülür. Belki Radyo Televizyon Üst Kurulu da, kendisinin kurallarına göre, bilmiyorum nasıl davranıyor. Onun da tabii, kanunlar karşısında sorumlu olması lâzım!

Evet işte, sonuç itibariyle bir hafta sohbetimizi yayınlayamadık elimizde olmayan sebeplerden dolayı. Daha önceki sohbetimizde yahudilerin ve hristiyanların, "Cennete ancak yahudiler ve hristiyanlar girecek!" gibi iddialarının bahis konusu edildiği ayet-i kerimeleri okumuştuk. Bunların hiç aslı esası olmadığı, kendilerinin aksine, düşüncelerinin aksine, Allah'a kendisini teslim eden mü'min kulların cennete gireceği anlatılıyordu.

Bu akışın içinde 114. ayet-i kerimede de buyruluyor ki:

وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ

وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا ، أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلاَّ خَائِفِينَ ، لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (البقرة: ١١٤)

(*Ve men azlemü*) "Kim daha zàlimdir? (*Mimmen menea mesâcida'llàhi en yüzkere fihe'smühû*) Mescidlerin içinde Allah'ın isminin anılmasını men edenlerden daha zàlim kim olabilir? (*Ve seâ fî harâbihâ*) O mescidlerin harab olmasına böylece sa'y ve gayret etmiş, zemin hazırlamış olan, çalışma yapmış olanlardan daha zàlim kim olabilir?

(*Ülâike mâ kâne lehüm en yedhulûhâ illâ hàifîn*) Halbuki onların, o mescidlere ancak korka korka girmek durumunda olmaları gerekirdi. (*Lehüm fi'd-dünya hızyün ve lehüm fî'l-âhireti azâbün azîm*) Dünyada onlar için büyük bir rezillik, rüsvâlık, horluk, mahrumiyet vardır, olacaktır. Ahirette de büyük bir azaba uğrayacaklardır." (Bakara, 2/114)

a. Mescid-i Aksâ'nın Tahrib Edilmesi

Bu ayet-i kerime hakkında eski mübarek alimlerimiz, müfessirlerimiz iki yorum yapmışlar.

Birisi: Burada bahsedilen şey, mescidlerin içinde Allah'ın zikrini engelleyenler kimlerdir? Yâni, burada bir soru var ama, bu soru istifham-ı inkârî dediğimiz cinsten, yâni daha zàlim olamaz, en zàlim bunlardır demek olur. (*Ve men azlemü mimmen menea mesâcida'llàhi en yüzkere fihe'smühü*) "İçinde Allah'ın isminin anılmasını mescidlerde engelleyen insanlardan daha zàlim kim olabilir?.. Yâni, daha zàlim olamaz, en zàlim bunlardır." mânâsına. Buradaki soru, mânâyı kuvvetlendirmek için bu üslupla söylenmiş oluyor. İçindeki mânâ, "Daha zàlim olamaz, en zàlim bunlardır!" demek.

Şimdi bu mescidler, (*mesâcida'llàh*) sözü edilen binalar. *Mescid*, mahall-i sücud, yâni secde etme yeri demek, ism-i mekân

Arapça'da. Mâbedlere deniliyor, ibadethanelere deniliyor, çoğulu da *mesâcid* geliyor. İçinde Allah'ın isminin anıldığı mescidleri kimsenin kapatmaması, engellememesi, mânî olmaması ve onları haraba düşmesinden korumaları lâzım! Onların harab olmasına sebep olmamaları lâzım!..

Şimdi bu nedir, ne kasdediliyor burada?.. Bir rivayete göre buradaki maksad: Babilliler, mecûsîler ve onlara yardım edenler idi ki, Kudüs'ün, Beytü'l-Makdis deniliyor, yâni kutsal mabedin olduğu şehir olması dolayısıyla Kuds-ü Şerif'i tahrib etmişlerdi ve oranın harab olmasına gayret etmişlerdi.

Tarihi okuduğumuz zaman görüyoruz: Asur krallarından, hükümdarlarından İslâm kaynaklarında Buhtu'n-Nassar denilen, Avrupa kaynaklarında veyahut eski metinlerde, Nabukad Nazara denilen, Babil'le Asur'u birleştirmiş bir hükümdar Kudüs'ü tahrib etmiş. İsyan ettiler, yöneticileri bana karşı geldiler diyerek, gelmiş Kudüs'ü tahrib etmiş. Beytü'l-Makdis, Mescid-i Aksâ ki, peygamberler tarafından yapılmış bir mübarek mescid. Onun içine cifeler, leşler atmış. Domuz kesip domuzları filan atmış.

Böyle bir tahrib olayı var, Allah'ın mabedine bir tecavüz. Bu doğru değil. Yâni, doğru olmayan bir şey, mescidlere hücum,

tecavüz Allah'ın sevmediği bir şey diye o kasdediliyor.

Tabii, bunun Benî İsrâil'in başına gelme sebebi nedir? Onlar tuğyan ettiklerinden, Allah'ın emirlerine karşı geldiklerinden Cenâb-ı Hak bu cezayı onlara vermiş. O belâyı musallat eden Cenâb-ı Hak ama, tabii kişilerin cezalandırılması başka, bir de mabedlere tecavüz edilmesi ayrı bir olay.

Böylece onların çok zàlim kimseler olduğu; Allah'ın evlerine, mâbedlerine saldıran, onları yıkan, bombalayan, minarelerini yıkan; şimdiki 20. Yüzyıl'a getirirsek olayı, mâbedlere böyle tecavüzlerin çok büyük bir zulüm olduğu anlatılıyor.

Peygamber Efendimiz'in icraatına bakacak olursak; Peygamber Efendimiz İslâm ordularını gönderirken onları mescidlere, manastırlara, kiliselere, rahiplere, kendilerine silah çekmeyen kimselere, kadınlara, çocuklara dokunmamalarını; hurma ağaçlarını, ziraat yapılan yerleri tahrib etmemelerini sıkı sıkı tenbihlediğini görüyoruz. Ne kadar farklı zihniyet olduğu ortaya çıkıyor. Yâni, İslâm'ın ne kadar güzel olduğu; İslâm dışındaki kişilerin ise ne kadar küstah, gaddar, tecavüzkâr olduğu her asırda, yâni milattan önce, milatta ve milattan sonra görülüyor.

Bu Hazret-i İsâ AS'ın devrinden sonra da, yahudiler Yahyâ AS'ı, Zekeriyyâ AS'ı, daha başka enbiyâyı katlettiler. Cenâb-ı Hak onları tabii yine cezalandırdı. O zaman da Roma İmparatorları oraya saldırmışlar. Titus namındaki birisi ve onun babası Espasyanos gelip, yahudi ve hristiyan bütün ahaliyi katletmiş; çocukları, kadınları esir almış. Bütün Kudüs'ü yağmalamış, oradaki binaları yakıp yıkmış, kitapları yok etmiş. Kültürü tamamen kökünden kazıma gibi bir durum...

Sonra da, daha ileriki tarihlerde de, bir defa daha Kudüs'ün böyle büyük bir şekilde tahrib edildiğini, İhye Anderyanos isimli hükümdar zamanında yine yahudi ve hristiyan pek çok ahalinin barbarca katliam edildiğini kitaplar yazıyor.

Bu tahriplerde Mescid-i Aksâ'yı tamamen yıkmışlar, oradaki eserleri yıkmışlar ve üzerini beldenin çöplüğü haline getirmişler. Yâni, "Çöplerinizi buraya dökeceksiniz!" diye hükümdar özellikle emrettiğinden, o zamana kadar o mübarek olan yerler, ondan

sonra öyle çöplük haline getirilmiş; Hazret-i Ömer zamanına kadar... Hazret-i Ömer gelip de orada düzeni sağlayıncaya kadar. Yâni, İslâm geldiği zaman, beldenin yüzü gülmüş. İslâm'dan önce çok acılar çekmişler.

Bir rivayet bu… Yâni, İslâm'dan önceki devirlerde, Allah'ın mübarek mescidlerinden birisi olan Kudüs'teki mescidin, o mübarek yerlerin tahrip edilmesi. Bu İslâm'dan önceki bir devirde olmuş. Kimler yapmış?.. Bir mecûsi olan, ateşe tapan Buhtu'n-Nassar veya Nabukad Nazar. Bu şahıs milattan önce 562 yılında ölmüş. Yâni, milattan altı asır önce olmuş oluyor. O tahrib ederken de, ahali yardım etmiş bu mecûsiye...

Bir; yahudilerin böyle tecavüze uğraması, ondan sonra da, Hazret-i İsâ AS'dan sonra tekrar imparatorların, hükümdarların gelip buraları tahrib etmeleri. O zaman da bazı hristiyanlar yardım etmiş zàlimlere... Yâni, tarihin içindeki çeşitli olaylar...

Bunlar çok zàlim kimselerdir. Yâni, zàlime yardım etmek de zulüm... Hatta Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"—Yarım bir kelimeyle zàlimi desteklemek bile, onun zulmüne iştirak olur." Yâni, yarım ağızla şöyle bir destekleyici bir söz söylemek bile doğru değil.

Bir rivayet bu… Gerek mecûsi olsun, gerek yahudi olsun, gerek hristiyan olsun, mescidlerin yıkımında yıkan zàlimlere destek olanların çok zàlim kimseler oldukları, zàlimler gibi onlar da zàlim oldukları belirtiliyor.

b. Müslümanların Mekke'ye Sokulmaması

Bir rivayet de; mescidlerin tahribi ve içinde Allah'ın isminin engellenmesi, müşriklerin Peygamber Efendimiz'e ve müslümanlara yaptıkları engellemenin üzerinedir bu ayet-i kerime deniliyor.

Onlar, biliyorsunuz Peygamber Efendimiz Mekke-i Mükerreme'de iken, orada namaz kılmasına çeşitli zorluklar gösteriyorlardı. Hicret ettikten sonra da Mekke-i Mükerreme'ye umre niyetiyle gelirken, müşrikler engellediler. Peygamber Efendimiz kurban olarak getirdiği şeyleri, Mekke'ye gelmeden Zîtuvâ denilen yerde kesti. Yâni, Mina'da kesemedi, Mekke'de

kesemedi ve onlarla anlaşma yapmak zorunda kaldı. O esnada dedi ki:

ما كان أحدٌ يصدُّ عن هذا البيت ، وقد كان الرجل يلقى
قاتل أبيه وأخيه ولا يصدُّه.

(*Mâ kâne ehadün yesuddü an hâze'l-beyt*) "Hiç bir kimse bu mescide gelmeyi engellemiyordu şimdiye kadar." dedi. (*Ve kad kâne'r-racülü yelkà kàtile ebîhi ve ahîhi ve lâ yesuddühû*) Câhiliye devrinde kardeşini veya babasını öldüren katille karşılaşıyordu da adam; o hacca gelmişse, engellemiyordu. Bu yaptığınız nedir? Yâni ne kadar yanlıştır, töreye ne kadar aykırıdır. İbadet maksadıyla gelen kimseye, ne kadar ters bir davranış şeklidir." diye açıklamıştı, itiraz etmişti Peygamber Efendimiz. Anlaşma yapıp geri dönmüştü. Bu işte müşriklerin mescidlere girişi engellemesi ve (*ve seâ fî harâbihâ*) onların harab olmasına çalışmasıdır.

Tabii müşrikler Kâbe'ye saygı gösteriyorlardı, *Buhtu'n-Nassar* gibi yıkım yapmıyorlardı ama, bir mescidin harabiyeti nedir?.. İsterse binası kalsın, yâni isterse duvarları, badanası, boyası olsun... İçinde namaz kılınmıyorsa, yâni mescidi al, mescidlikten çıkart, başka bir şey yap; işte o zaman harab olmuş olur. İstersen çeşitli boyalarla boya, istediğin kadar süsle... Mescidin mescid olarak kalması lâzım, Allah'a ibadete devam etmesi lâzım!.. O engellendiği zaman, harab edilmiş oluyor. (*Seâ fî harâbihâ*) Yâni, harabiyetine yol açmış oluyor.

Çünkü bir mescidin, bir ibadethanenin mamurluğu, içinde ibadetin yapılmasıdır. İbadet yapılmadığı zaman, o yer harab olmuş oluyor. İşte müşrikler bunu yaptıklarından, orada müslümanlara ibadet ettirmedikleri için, orayı mânevî harabiyetle düçar etmiş olduklarından bu ayet-i kerime inmiş.

İki rivayet var. Bu ikinci rivayeti daha kuvvetli görüyor; benim şu anda önümde olan tefsirin yazarı İbn-i Kesir, bunu daha kuvvetli görüyor. Çünkü, (*Mâ kâne lehüm en yedhulûhâ illâ hàifîn*) "Onların hakkı oraya korka korka girmekten başka bir şey değildi." Yâni böyle girmeyi engellemek, içinde ibadet edilmeyi

engellemek değil, korka korka gelmekten başka bir şey değildi. Bir saygı göstermeleri lâzımdı, hürmetkar olmaları lâzımdı, böyle engelleyici olmamaları gerekirdi mânâsına.

Bir de, "Bunlara fırsat verilmesin!" mânâsına taleb... Ayet-i kerimede o mânâya geliyor diyor. Yâni burada mânâ, onların korka korka gelmesini sağlayacak tedbirleri almak, yâni girememesini sağlamak.

Bir rivayette de, bir yorumda da diyelim, burada bir müjde var. "Ey müslümanlar şimdi sizin müşrikler Kâbe-i Müşerrefe'ye gitmeye, orada ibadet etmeye bırakmıyorlar, engelliyorlar ama; bir zaman gelecek, onlar buraya korka korka girecekler, kendilerini gizleyerek girecekler ya da giremeyecekler. Ya, 'Müslümanlar bizi anlarsa boynumuzu vurur!' diye korkacaklar; ya da gelemeyecekler. Korka korka gelecekler, başka türlü girmeleri mümkün olmayacak." diye istikbale ait bir haber var.

c. Mescid-i Haram'ın Müşriklere Yasaklanması

Nitekim bu durumdan sonra, yâni müslümanların Kâbe-i Müşerrefe'ye gelmesi ve umre yapması, ibadet etmesi, namaz kılması engelledikten sonra, şartlar durumlar değişti. Bir zaman geldi Cenâb-ı Hak buyurdu ki:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ

الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا (التوبة:٢٨)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenû*) "Ey iman edenler! (*İnneme'l-müşrikûne necesün*) müşrikler pis varlıklardır, necis varlıklardır; (*felâ yakrabü'l-mescide'l-harâme ba'de àmihim hâzâ*) bu yıldan sonra bir daha Mescid-i Haram'a ziyarete gelmesinler, yaklaşmasınlar!" diye ayet nâzil oldu. (Tevbe, 9/28)

Bu ayet-i kerime üzerine, Mekke'nin fethinden sonra, bir sonraki sene Peygamber Efendimiz 9. Hicrî yılda şöyle ilan ettirdi

Mina'da:[1]

أَلاَ لاَ يَحُجَّنَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ ، وَلاَ يَطُوفَنَّ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ ؛

وَمَنْ كَانَ لَهُ أَجَلٌ ، فَأَجَلُهُ إِلَى مُدَّتِهِ .

(*Elâ lâ yehuccenne ba'de'l-âmi müşrikün, ve lâ yetùfenne bi'l-beyti uryânün; ve men kâne lehû ecelün, feecelühû ilâ müddetihî.*) diye tellallara ilan ettirdi. Ne demek? "Dikkat edin, gözünüzü açın, duymuş olun ki, bundan sonra müşrik buraya hac yapamayacak!.. Ve Beyt'i de..." Yâni, Beyt dediği Kâbe-i Müşerrefe, etrafında tavaf edilen mübarek Kâbe-i Müşerrefemiz. "Orayı hiç kimse müşriklerin adeti üzere üryan olarak, çıplak olarak tavaf edemeyecek!" diye ilan ettirdi.

Ama, anlaşmalara da müslümanların sadakati var. Peygamber Efendimiz çok riayet etmiştir bütün antlaşmalarına... Bozarken hep karşı taraf bozmuştur. (*Ve men kâne lehû ecelün, ve ecelühû ilâ müddetihî.*) "Kendisine mühlet verilmiş olanlar da, o mühletin sonuna kadar, o zamanın tamam olmasına kadar şartlara riayet olacaktır, o girebilir." diye.

Ondan sonra, müşrikler sokulmamaya başladı Mescid-i Haram'a. Yâni, bu müjdedir diyenlerin dediği oldu. Tabii, daha önce dediğimiz gibi, başka türlü yorumlayanlar da var.

Şimdi demek ki, Cenâb-ı Hak burada va'dettiği istikbâle ait vaadini, böylece müşriklerin oraya gelmesini engelleyerek yerine getirmiş oldu. Müslümanlara o kâfirlerin, müşriklerin cezasını çektiğini gösterdi, müslümanları sevindirdi. Müşrikleri de,

---

[1] Buhârî, *Sahîh*, c.IV, s.1710, no:4380; Neseî, *Sünen*, c.V, s.234, no:2957; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.393, no:1430; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.400, no:12128; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.407, no:3948; Ebû Hüreyre RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.275, no:3091; Hàkim, *Müstedrek*, c.III, s.53, no:4375; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.400, no:12128; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.224, no:18600; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VIII, s.122, no:3053; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

yaptıkları tarzda cezalandırmış oldu. Onlar müslümanları engellemişlerdi; müslümanlar da, müşrik olarak bir daha oraya gelmelerini engellediler.

Ne oldu?.. Arap Yarımadası'ndan şirk, müşriklik tamamen sürüldü, çıkartıldı. Arap Yarımadası'nda da İslâm'dan başka inanç bırakılmadı. Yahudiler de hıyanetlerinden dolayı, müşriklere yardımlarından dolayı, Medine-i Münevvere'den sürülüp çıkarıldılar. Arap Yarımadası böylece tevhidin beşiği haline geldi.

Evet, işte böyle, önceki ayet-i kerimelerle bağlantısı beraber düşünülecek olursa; "Böyle kendileri ancak cennete girecek filan diyorlar; halbuki onların tarihte bir sürü cürümleri, zulümleri var. Böyle insanların ibadet etmelerini, mescidlerde zikretmelerini engellemiş oluyorlar. Onların ne kadar zàlim olduğu ortadayken, bu cennete sadece kendilerinin gireceği iddiaları da ne kadar saçmadır." gibi bir mânâ karşımıza çıkıyor, ayetlerin böyle sıralanmasından.

Şimdi mescidlerin içinde zikri, Allah'ın zikredilmesini engelleme... Bu tabii Allah'ın zikri nedir? Allah'ın zikri geniş bir kavramdır, bir çok şeyi ihtiva ediyor. Allah'ın zikri, eğer Mescid-i Haram kasdediliyorsa, *tavaf* da Allah'ın zikridir, *lebbeyk* çekmek de Allah'ın zikridir; mübarek kelimeler olan "*Allàhu ekber, Sübhàna'llah, Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâh...*" demek de Allah'ın zikridir. Allah'ın mübarek isimlerinden birisini veya bir kaçını, "*Yâ Hayyu yâ Kayyûm, yâ Allah, yâ Latîf...*" diye böyle zikretmek Allah'ın zikridir. Namaz kılmak Allah'ın zikridir, Kur'an okumak Allah'ın zikridir.

Allah'ın ismini zikretmeyi engellemek, sadece zikrullah denilince bizim anladığımız, elde tesbih, dudakla söylenen zikir çeşidini engellemek demek değil... Öyle olsa, kimse engelleyemez zaten; çünkü içinden söyler. Herkesin dudaklarının kıpırtısını kim tâkip edecek, nasıl engelleyecek?.. Yâni namaz da, mescidin içindeki tavaf da, diğer faaliyetler de Allah'ın ismini zikretmek cümlesinden oluyor. Ve bunları engellemek de mescidi haraba, harabiyete sevk etmek oluyor.

Benim burada hatırıma geldi ki, tabii çeşitli sebeplerden oluyor bu işler ama, mescidlerin kapılarının kapanması bile belki bir doğru olmayan iş... İsteyen gelsin gece ibadet etsin, isteyen gündüz ibadet etsin... İsteyen uyuyor, uyumayan da gelip camide ibadeti yapabilmeli!.. Belli zamanlarda açılması bile, insana biraz tehlikeli görünüyor.

Tabii, "Başında bekçisi olmadığı zaman da, maalesef insanlar kötüleşti, hırsızlık vs. oluyor." diye, belli zamanlarda da camileri kapatabiliyorlar. Keşke o da olmasa, sade olsa, çalınacak bir şey olmasa; sırf ibadete tahsis edilmiş bir mekân olarak sabaha kadar her zaman açık olsa, daha iyi olacak.

Demek ki, mescidlerin süslenip, kıymetli şeylerle doldurulup, ondan sonra kilitli durmasından, sade olup da ibadete açık olması daha iyi... Çünkü mescidin, her hangi bir şekilde içinde ibadeti engellemek, çok büyük bir zulüm oluyor. Mescidin mescidlikten değiştirilmesi de, çok büyük zulüm oluyor. Bazıları müze olarak ayrılıyor, kullanılıyor. Yine de onların içinde, bir kısmında ibadetin yapılmasını mutlaka sağlamak lâzım; bu ayet-i kerimenin tehdidine mâruz ve hedef olmamak, bu cezaya, belâya

çarpılmamak için..

Cezâ ve belâsı ne?.. İşte böyle engelleyen zàlimlerin cezası nedir? (*Lehüm fi'd-dünyâ hızyün*) "Dünyada bunlara bir rezillik, rüsvâlık, alçaklık, horluk verir Allah; verilecektir ve öyle olur."

Şimdi *hızy*; *haziye-yahzâ-hızyün-hızyânun*; Arapça'da rezil olmak, rüsva olmak, hor olmak, mahrum olmak, utanç verici bir duruma düşmek mânâsına geliyor. Böyle yapanlar, dünyada da böyle utanılacak, kendilerinin utanacakları rezil, rüsva mahrum duruma düşürülecektir ceza olarak... Ceza budur, Allah'ın tehdidi, vaîdi budur.

Vaad, güzel şeyi va'd etmek; *vaîd* de kötü şeyi bildirip tehdit etmek mânâsına geliyor. "Dünyada mahrumiyet, rezillik rüsvâlık; (*ve lehüm fî'l-âhireti azâbün azîm*) böyle mescidlere tecavüz edenlerin, engelleyenlerin, bombalayanların, yıkanların ahirette de azim azabı olacak.

Şimdi tabii, müslümanın camisi diye kızıyorlar, bombalıyorlar. İşte Sırpların savaşlardaki tutumlarını gördük, minareleri topa tutuyorlar. Bosna'yı gezdim, gördüm; nice yerleri tahrib etmişler. Ama Allah'tan korkan, Allah'a ibadet eden insanların böyle şeyler yapmaması lâzım!..

Müslüman ne yapmış?.. Müslüman bir yeri fethettiği zaman, ya orada ibadet eden insanlar varsa ibadethanelerini onlara bırakmış; ya da putlara tapıyorlarsa, onu almış, putlardan temizlemiş, Allah'a ibadet edilen hale getirmiş ama, saygıyı devam ettirmiş. Yâni saygısızlık yapmamış.

Bu ayet-i kerime böyle...

d. Doğu da Batı da Allah'ındır

Bundan sonraki ayet-i kerime:

وَ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ ، إِنَّ

اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (البقرة:١١٥)

(*Ve li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağribü feeynemâ tüvellû fesemme vechu'llàh, inna'llàhe vâsiun alîm.*) (Bakara, 2/115)

Bu ayet-i kerime tabii, önceki ayet-i kerimeyle ilişkili. Çünkü Cenâb-ı Hak buyuruyor ki:

(*Ve li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağrib*) "Güneşin doğduğu taraf da, battığı taraf da, doğu da batı da Allah'ındır. Yâni yeryüzü ve bütün yerler ve bütün mekânlar Allah'ındır. Doğu da Allah'ındır, batı da Allah'ındır. (*Feeynemâ tüvellû*) O halde, nereye dönerseniz dönün, (*fesemme vechu'llàh*) Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin vech-i pâki oradadır." Yâni nereye dönseniz, Allah'a dönmüş olursunuz. Nereye dönseniz olabilir.

Burada bir teselli var. Bu ayet-i kerime bundan önceki ayet-i kerimenin, milattan önceki yahudilerin Kudüs'e yaptıkları haksızlıklar, mecûsîlerin, Babillilerin yaptıkları tahribat veya Bizans imparatorlarının yaptıkları katliamları, tahribatları değil de; müşriklerin Peygamber Efendimiz'e ve müslümanlara yaptıkları engellemelerin, daha akla yakın olduğunu gösteriyor.

Burada bir teselli var Peygamber Efendimiz'e ve müslümanlara, ashab-ı kirama: Yâni, "Sizi almıyorlar, Mescid-i Haram'a sokmadılar, umrenizi yaptırmadılar, geri döndürdüler, kurbanlarınızı Harem'in içinde, istediğiniz yerde kestirtmediler, Zîtuvâ'da kestirttiler... Üzülmeyin, neresi olursa olsun her taraf Allah'ındır; Allah sizi niyetlerinize göre mükâfatlandıracak!" mânâsına.

Şimdi tabii bu, müslümanlara bir teselli, gerçek de öyle... Çünkü Cenâb-ı Hak nerede olursak olalım, bizimle beraberdir.

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ (الحديد: ٤)

(*Ve hüve meaküm eyne mâ küntüm*) "Nerede olursanız olun, Allah sizinle beraberdir." (Hadid, 57/4) Tabii Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin beraberliğini anlamak, yâni Allah her şeyi görüyor, biliyor, ilmiyle beraberdir; bu tamam diyor İbn-i Kesir. Ama Allah'ın kendisinin orada olması meselesi, tabii Cenâb-ı Hakk'ın zatının künhü bilinmediği için, bu biraz ihtiyatlı bir şeydir. Cenâb-ı Hakk'ın mekândan münezzeh olduğunu düşünerek, bu

şeyi değerlendirmek lâzım!

Evet, her yerde hazır ve nâzırdır. *Nâzır* ne demek?.. Görüyor, bizi görmektedir. Binâen aleyh, her yerde olur mânâsına.

Peygamber Efendimiz Mekke'den çıkartıldı, çok sevdiği Mescid-i Haram'dan ayrı düştü. Namaz kıldığı o güzel yerlerden, doğduğu, yetiştiği yerlerden ayrıldı. Sonra Medine-i Münevvere'ye hicret etti. Orada tabii, Mekke'deyken nerede namaza duruyordu Peygamber Efendimiz?.. Şöyle aşağı yukarı öyle bir yerde dururdu ki, hem kuzeye doğru bakardı, hem de Kâbe önünde olurdu. Yâni, burası neresi oluyor?.. Aşağı yukarı şimdiki müezzin mahfelinin olduğu taraf gibi oluyor. Namaza orada dururdu, orada kılardı. Böylece Kâbe önünde, kendisi Beytü'l-Makdis'e, yâni Kudüs'e doğru dönmüş olurdu.

Medine'ye gidince, Allah-u Teàlâ Hazretleri ona Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kılmasını emretti. Fakat o Kâbe-i Müşerrefe'ye dönmeyi arzu ediyordu. Çünkü Medine'nin yahudileri, "Hem bizim kıblemize dönüyor, hem de bizi tenkit ediyor." diye dedikodu yapıyorlardı. Peygamber Efendimiz de yüzünü semaya çevirip Cenâb-ı Hak'tan bir hüküm bekliyordu, bir ayet, vahiy gelmesini bekliyordu.

O zaman Allah-u Teàlâ Hazretleri kıblenin değişmesiyle ilgili ayet-i kerimeyi indirdi. Medine'de bu sefer, Beytü'l-Makdis'e sırtını çevirip, yönünü Kâbe-i Müşerrefe'ye döndü. Ama bu ayet-i kerime, şimdi bahis konusu ettiğimiz, üzerinde konuşma yaptığımız, sohbet ettiğimiz ayet-i kerime, bu Medine'de kıblenin tahvilinden, kıblenin değişmesinden önce inmiş bir ayet-i kerime diye izah ediyor müfessirler.

Bu kıblenin tayininden önce olduğu için, bunun mânâsı ne idi?.. Yâni, namaz kıldıkları zaman, eskiden ne tarafa isterse dönebileceklerine dair bir serbestlik vardı müslümanların ilk devirlerinde, Mekke'deyken namaz kılışlarında. Sonradan bu nesh oldu deniliyor.

Diğer bir açıklama da bu ayet-i kerime üzerinde: Peygamber SAS Efendimiz'e Allah-u Teàlâ Hazretleri, nafile namazları kılarken atının üzerindeyken, bineğinin üzerindeyken veya sefer esnasındayken, korku zamanında gibi durumlarda, özürlü

durumlarda, namazı mümkün olan tarafa doğru kılabileceklerinin müsaadesi olarak değerlendiriyorlar. Yâni, ne tarafa olsa kılabilir gibi mânâsı var.

Bu hususta bazı rivayetler var. Meselâ İbn-i Ömer RA, bineğin üzerinde namaz kılarken, bineği ne tarafa doğru giderse gitsin namazını kılardı bineğindeyken. "Rasûlüllah SAS de böyle yapardı." buyururdu ve bu ayet-i kerimeyi okurdu: (*Feeynemâ tüvellû fesemme vechu'llàh*) "Ne tarafa dönerseniz, Allah'ın vechi oradadır."

Vech, biliyorsunuz yüz demek. Ama insanın ilk bakışta hemen göze çarpan yeri olduğundan, (*zikrü'l-cüz' irâdeti'l-kül*), yâni cüz'ü zikredip bütünü kasdetmek mânâsına, zât mânâsına da kullanılıyor. Yâni, nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır demek değil de, Allah'ın zâtı oradadır.

Bazıları da, buradaki vechten maksad, yâni kıblesi orası olabilir mânâsına, bu vech kelimesini izah etmişler. Biliyorsunuz Kur'an-ı Kerim'de *vech* yüz demek, *yed* el demek. *Yedu'llah* Allah'ın eli, *vechu'llah* Allah'ın vechi... Bunların izahı ciddîdir, ilm-i kelâm alimleri bunları izah etmiştir. Allah'ın zatının mahiyeti, künhü bilinmediği için, bunların izahını yaparken insanın çok dikkat etmesi lâzım. *Vech* deyince insanın yüzü gibi, el deyince insanın eli gibi bir şey düşünmek, müşebbihe durumuna düşürür. Öyle düşünmek uygun olmaz. Onu da hatırlatmamız gerekiyor.

Bir rivayet de şöyle, bu ayet-i kerimenin iniş sebebi hakkında... Birkaç rivayet var. Zayıf râviler tarafından rivayet edilmiş ama, onların üçünü, dördünü bir arada zikrettikten sonra, "Bu isnadlarda, senetlerde biraz za'f var ama, dört beş tane rivayet bir araya gelince iş kuvvetleniyor. O rivayetler şöyle: Meselâ, Abdullah ibn-i Âmir ibn-i Rebia babasından naklen şöyle bir olay anlatmış:[2]

---

[2] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.145, no:460; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I,s.179; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.130, no:316; Ukaylî, *Duafâ*, c.I, s.30, no:12; Amir ibn-i Rebîa RA'dan.

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ، فِي لَيْلَةٍ سَوْدَاءٍ مُظْلِمَةٍ ،

فَنَزَلْنَا مَنْزِلاً ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَأْخُذُ الْأَحْجَارَ فَيَعْمَلُ مَسْجِدًا يُصَلِّي

فِيهِ. فَلَمَّا أَنْ أَصْبَحْنَا ، إِذَا نَحْنُ قَدْ صَلَّيْنَا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ ، فَقُلْنَا :

يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لَقَدْ صَلَّيْنَا لَيْلَتَنَا هٰذِهِ لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ

تَعَالَى: وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ .

(*Künnâ mea rasûli'llâh SAS, fî leyletin sevdâin muzlimeh*) "Biz Peygamber Efendimiz'le beraber karanlık, ışıksız bir gecede beraberdik. (*Fenezelnâ menzilen*) Bir konak yerine indik. (*Feceale'r-racülü ye'huzü'l-ahcâr, feya'melu mesciden yusallî fîhi*) Herkes taşları alıp, kendine namaz kılacak bir yer hazırlıyordu." Yâni taşları ayıklamak mânâsına filan olabilir. (*Felemmâ en asbahnâ*) "Sabah olunca bir de baktık ki, (*izâ nahnü kad salleynâ ilâ gayri kıbleti*) akşam kıldığımız taraf kıble tarafı değilmiş." Çünkü gece karanlıktı, hiç bir yönü anlayamamışlardı.

(*Fekulnâ: Yâ rasûla'llàh*) "O zaman dedik ki: Ey Allah'ın Rasûlü, (*lekad salleynâ leyletünâ hâzihî li-gayri'l-kıbleh*) bu gece biz namazlarımızı kıbleden başka tarafa doğru kılmışız." Bunun üzerine: (*Feenzela'llàhu teàlâ: Ve li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağribü feeynemâ tüvellû fesemme vechu'llàh*) ayetini indirdi." buyuruyor raviler.

Yâni o zaman, "Doğu da, batı da Allah'ındır, nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır." fıkıh görüşüne göre, namazı iade etmeleri gerekmiyor.

Başka bir rivayet de şöyle, Câbir RA'dan:[3]

---

[3] Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.271, no:3; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.11, no:2077, Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً كُنْتُ فِيهَا ، فَأَصَابَتْنَا

ظُلْمَةٌ فَلَمْ نَعْرِفُ الْقِبْلَةَ ، فَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنَّا : قَدْ عَرَفْنَا الْقِبْلَةَ ، هِيَ

هَاهُنَا قِبَلَ الشَّمَالِ. فَصَلُّوا وَخَطُّوا خُطُوطًا . فَلَمَّا أَصْبَحُوا وَطَلَعَتِ

الشَّمْسُ أَصْبَحَتْ تِلْكَ الْخُطُوطُ لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ. فَلَمَّا قَفَلْنَا مِنْ سَفَرِنَا ،

سَأَلْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَسَكَتَ ، وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: وَلِلَّهِ

الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَهِ (ق. عن جابر)

(*Bease rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve selleme seriyyeten küntü fîhâ*) "Peygamber Efendimiz bir askeri birlik gönderdi, ben de onun içindeydim. (*Feesàbetnâ zulmetün*) Çok karanlık gece oldu. (*Felem na'rifü'l-kıblete*) Kıbleyi bilemedik. (*Fekàle tàifetün minnâ*) Bizden birileri, içimizden birileri dedi ki: (*Kad arafne'l-kıblete hiye hâhünâ*) 'Kıble şu taraf, biz kıbleyi biliyoruz.' dediler. (*Kıbele'ş-şimâli*) Şimal tarafını gösterdiler."

(*Fesallû ve hattû hutùtan*) Namaz kılmışlar ve kıldıkları istikameti de, belli olsun diye geceleyin çizmişler toprağın üzerine, veya kumun üzerine. (*Felemmâ asbahu*) Sabaha çıktıkları zaman, (*ve taleati'ş-şemsü*) güneş doğduğu zaman, (*asbahat tilke'l-hutùtu li-gayri'l-kıbleh*) bu çizgilerin kıble tarafı olmadığı anlaşılmış, yanlış tarafa döndükleri zahir olmuş.

(*Felemmâ kafelnâ min seferinâ seelne'n-nebiyye salla'llàhu aleyhi ve sellem.*) Biz seferden geriye dönünce, Peygamber Efendimiz'e bu durumu sorduk. (*Fesekete*) O sustu."

Peygamber Efendimiz kendisine soru sorulduğu zaman, hemen cevabı vermezdi. Bazen Cenâb-ı Mevlâ kendisine bildirsin, bir ayet insin diye beklerdi. (*Fesekete*) "Rasûlüllah Efendimiz sükût buyurdu. (*Ve enzela'llàhu teàlâ: Ve li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağrib*) ayet-i kerimesini Allah-u Teàlâ Hazretleri indirdi." Yâni, "Şark da, garb da, yeryüzünün doğusu da, batısı da Allah'ındır.

Yönünüzü nereye dönerseniz, Allah'ın zâtı oradadır. Binaen aleyh, ibadetiniz makbuldür." diye.

Böylece bir rivayeti daha söylemiş olduk. Kelimeleri az ama, izahı çok oldu bu 115. ayet-i kerimenin... Bir rivayet daha var bu ayet-i kerimenin iniş sebebini anlatan. O da şu:

Bu ayet-i kerime, Habeşistan'ın müslüman olmuş olan hükümdarı Necâşi hakkında inmiştir diyor bazıları. Katâde'den rivayet edildiğine göre, Peygamber Efendimiz buyurdu ki:[4]

إِنَّ أَخًا لَكُمْ قَدْ مَاتَ ، فَصَلُّوا عَلَيْهِ ! قَالُوا : نُصَلِّي عَلَى رَجُلٍ
لَيْسَ بِمُسْلِمٍ ؟ فنزلت: (وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ) فَقَالُوا : إِنَّهُ كَانَ
لاَ يُصَلِّي إِلَى الْقِبْلَةِ . فَأَنْزَلَ اللهُ : (وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ
فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ)

(*İnne ehan leküm kad mâte fesallû aleyhi*) "Sizin bir kardeşiniz

---

[4] Kısmen: Müslim, *Sahîh*, c.II, s.657, no:953; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.491, no:1535; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VII, s.279, no:36073; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVIII, s.187, no:443; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.122, no:5986; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.632, no:2073; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.431, no:19880; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.31, no:3583; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.X, s.489, no:4228; İmran ibn-i Husayn RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VII, s.365, no:3099; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.640, no:2100; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.I, s.206, no:473; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîàb*, c.I, s.161; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.VII, s.308; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.234, no:2723; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.437, no:548; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.376, no:23243; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.122, no:1085; Zeyd ibn-i Câriye el-Ensàrî RA'dan.

Dâra Kutnî, *İlel*, c.IX, s.363, no:18; Saîd ibn-i Müseyyeb Rh.A'ten.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.323, no:2346; Cerîr ibn-i Abdullah RA'dan.

şu anda vefat etti, vefat etmiş bulunuyor; onun üzerine cenaze namazı kılın." diye Necâşi'nin vefatında ashabına cenaze namazı kılmayı söyledi.

(*Kàlû: Nusallî alâ racülin leyse bi-müslimin?*) Onun müslüman olduğunu bilmiyorlar. "Müslüman olmamış bir adamın üzerine mi namaz kılalım, onun için mi cenaze namazı kılalım?" deyince, Allah-u Teàlâ Hazretleri onun müslüman olduğunu bildiren şu ayet-i kerimeyi indirdi: *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahim:*

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ

إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلهِ (آل عمران:١٩٩)

(*Ve inne min ehli'l-kitâbi lemen yü'minü bi'llâhi ve mâ ünzile ileyküm ve mâ ünzile ileyhim hàşiîne li'llâh*) "Ehl-i kitaptan da öyle zâtlar vardır ki, onlar Allah'a inanırlar, size indirilen Kur'an'a da inanırlar, kendilerine indirilen kitaplara da inanırlar. Allah'tan korkan, huşû sahibi kimselerdir." (Al-i İmrân, 3/99) Yâni, "İşte Necâşi de onlardandır, o da müslümandır." diye, böylece Allah onun müslümanlığını, Peygamber Efendimiz zaten "Kılın namazını!" dediğine göre biliyordu ama, halka bildirmiş oldu.

Râvi Katâde diyor ki: (*Fekàle*) Dediler ki: (*İnnehû kâne lâ yusâllû ile'l-kıbleh*) O zaman, kıbleye doğru o namaz kılmıyordu." dediler, (*Ve enzela'llàhu: Ve li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağribü feeynemâ tüvellû fesemme vechu'llàh*) "Onun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi: 'Yeryüzünün gün doğuşu tarafı, gün batısı tarafı Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın zât-ı pâki, vech-i pâki oradadır.' diye buyurdu." Yâni bu ayet-i kerime Necâşi'nin durumuyla ilgilidir diye böylece rivayet edilmiş oluyor.

Tabii bu Necâşi, eğer Kâbe'ye doğru kılmamışsa, neden kılmamış olabilir?.. Peygamber Efendimiz ona böyle gıyabında cenaze namazı kılmasını emretti; başkaları için de kılınır mı, ona mı hastır, yoksa umûmî midir?.. Bu hususta çeşitli rivayetler var. Onun yeri burası olmadığı için, bu teferruata geçmiyorum.

Demek ki, "Bu yeryüzünün Allah'ın mülkü olması, doğusunun,

batısının Allah'ın olması dolayısıyla, nereye dönseniz Allah'ın vech-i pâki orasıdır." ayet-i kerimesi bu sebeplerden birisi için inmiş oluyor: Ya Rasûlüllah Efendimiz'e teselli için:

"—Sizi Mescid-i Haram'a sokmadılar ama, olsun, Allah sizin ibadetlerinizi kabul eder." mânâsına...

Ya da, kıbleye dönmenin farz olmadığı zamanda, oraya buraya, istediği tarafa dönüp namaz kılınabilirdi mânâsına... Veyahut da kıbleye dönmenin imkânsız veya zor olduğu zamanlarda kılınan namazın at üzerinde veyahut gemi üzerinde, veyahut korku sebebiyle, mazeret sebebiyle kıbleye dönmeden de kılınabileceğini gösteren bir şey... Ya da işte, kıbleyi bulduk diye tahminen namazlarını kılmış insanlar, sonradan yanlış olduğu anlaşılınca, ne yapacağız deyince; onların ibadetlerinin kabul olduğunu belirten bir ayet-i kerime. Ya da, Necâşi hakkında inmiş bir ayet-i kerime oluyor. Rivayetler bunlar.

Tabii Cenâb-ı Hak her yerde hàzır ve nâzırdır. Bu mülkün mâliki her yeri görür, bilir. Hükmü her yere nüfuz eder. İhlâs ile ibadet edenlerin ibadetlerini kabul eder.

(*İnna'llàhe vâsiun*) Allah-u Teàlâ Hazretleri vasi'dir. *Vâsi'* ne demek? Vüs'at sahibi, genişlik sahibi demek. Yâni rahmeti geniştir, kudreti geniştir, her şeyi ihata eder. Kullarına da müsaadesi geniştir. Yâni, tam yapamadıkları zaman, onların ibadetlerini yine kabul buyuruyor lütfuyla, keremiyle... Şart yerine gelmezse bile, o şartın mâzeret dolayısıyla yerine gelmemesinden dolayı reddetmiyor, bir genişlik lütfediyor. Müsaadekâr, yâni böyle tazyikçi ve darlaştırıcı değil.

Biliyorsunuz Mecelle'de de bir umumî fıkıh kaidesi yer almıştır. Tabii bu dinin, ayetlerinin, hadislerinin iyice incelenmesinden en büyük alimlerin çıkarttığı genel hükümler bunlar:

الأمر إذا ضيق ، استوسع.

(*El-emrü izâ dàka, istevsea*) "İş daraldığı zaman bir genişlik,

genişleme ihsan eder Cenâb-ı Hak; bu câizdir, vardır."[5] mânâsına bir umumî kaidedir.

"*Meşakkat teysiri celb eder.*"[6] Zorluk olduğu zaman bir kolaylık ihsân ediyor Cenâb-ı Hak... Meselâ su olmadığı zaman, teyemmüm var İslâm'da… Tabii gusül abdesti alması icab edecek, yıkayamıyor; ama Cenâb-ı Hak teyemmümü ihsan etmiş. Ne kadar vasi'; yâni lütfu, hükmü, müsaadesi ne kadar geniş... Vasi', geniş demek.

Alîm, her şeyi bilir, tamamıyla bilir, hakkıyla bilir. Kullar nerede, nasıl ibadet ederse etsin, onların ibadetinden haberdardır. Onun için, bu hususta bir engel yoktur. Böylece müslümanlara lütfunun çokluğunu gösteren, genişlik verdiğini gösteren bir ayet-i kerime... Yeryüzü bütün müslümanlara mescid kılınmıştır. İlle bir ibadethane mecburiyeti yoktur.

Biz şimdi burada Avustralya'da seyahat ediyoruz, veyahut bir yere gidiyoruz. Seccademizi yayıyoruz; seccade olmadığı zaman çimende, toprakta kıbleyi tayin edip namaz kılıyoruz. İlle bir mescid, ille bir kubbe, ille bir minâre mecburiyeti yok. Cenâb-ı Mevlâ'nın lütfu ne kadar büyük, ne kadar çok... Bir de kıble...

"—Tam iyi tayin edemedim?.."

Tam iyi tayin edemediğin zaman, kanaat-i gàlibine göre yaparsın. Onu da kabul ediyor Cenâb-ı Hak.

İbn-i Kesir'in bu ayetlerle ilgili açıklamasında, hadis-i şerifler var. Peygamber SAS Efendimiz, Medine ahalisi için buyurmuş ki:[7]

---

[5] *Mecelle*, Genel Kurallar, madde:18: "*Bir iş dıyk oldukta, müttesa' olur.*"

[6] *Mecelle*, Genel Kurallar, madde:17.

[7] Tirmizî, *Sünen*, c.II, s171, no:342; Neseî, *Sünen*, c.IV, s.171, no:2243; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.III, s.289, no:1001; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.241, no:790; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.II, s.141, no:7440; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.96, no:2551; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.79, no:6245; İbn-i Adiy, *el-Kâmil fi'd-Duafâ* c.V, s.188; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.308, no:1909; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.340; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.438, no:8485; Ebû Hüreyre RA'dan.

İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.I, s.196, no:461; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.II, s.345, no:3633; İbn-i Ebî Şeybe, c.2, s.140, no:7431; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.9, no:2065; Hz. Ömer RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.323, no:741; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.270, no:1; İbn-i Ebî Şeybe, c.II, s.140, no:7433; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.9, no:2062;

مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ (ت. ن. طس. ش . والديلمي عن أبي هريرة ؛ مالك ، ش. ق. عن عمر ؛ قط. ش. ق. عن ابن عمر)

(*Mâ beyne'l-meşrikı ve'l-mağribi kıbletün*) "Maşrikla mağrib arası kıbledir."

Bunu İbn-i Ömer şöyle izah ediyor: Şimdi soluna maşrıkı alırsan, yâni doğuyu; sağına da batıyı alırsan, o zaman işte, güney tarafının Medine ahalisi için kıble olduğu ortaya çıkıyor.

Buna dayanarak fıkıh alimleri demişlerdir ki:

"—Mekke'nin doğusundaki bir zatın da kıblesi batıdır."

Yâni kolaylık var, zorluk yok. Yapabildiği, tayin edebildiği ölçüde tayin eder. Ama ille derecesi derecesine tutturması, tam böyle astronomi (ilm-i heyet) alimi gibi, coğrafya (*ilm-i arzıyyat*) alimi gibi, enlem boylam çizip de santim santimine derecesini tutturması mecburiyeti yok. Yönünü o tarafa döndü mü, ufak tefek farklar ziyan etmez.

Onun için, mescidlerde bakıyoruz bazen, hafif eğiklikler var. Yâni tam ölçeğe göre, kıbleye göre... Olsun, onlar çok mühim değil, yâni kılınan namazlar makbuldür, mahzuru yoktur. Bu ayet-i kerime onu gösteriyor. Cenâb-ı Hakk'ın lütfu, rahmeti çok geniştir, ahkâmı geniştir, dar değildir. Kullarına müsaadekârdır. İyi niyetli oldular mı kabul eder olduğunu anlıyoruz el-hamdü lillâh.

Yâni İslâm'ı yaşamak zor değildir, uygulamak zor değildir. İslâm zor değildir. Hiç bir çağda, hiç bir asırda ve hayatın hiç bir zamanında, hatta harbde bile zor değildir. Onun için harbde bile, namazı kılmayı bırakabilirsiniz demiyor Cenâb-ı Hak; kılınabilir.

İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.349, no:2405; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.II, s.345, no:3636; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.II, s.141, no:7435; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.II, s.141, no:7436; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.537, no:19163; c.VIII, s.39, no:21716.

Çünkü kolaylık sağlanıyor. Su bulamazsan teyemmüm yaparsın, seyahatte iki rekât kılarsın. Sünnetleri kılman mecburiyet değil. Gayet kolay... Ama Cenâb-ı Hak ile bağlılığını, kulluğunu ihlâsla devam ettireceksin.

Cenâb-ı Hak bize İslâm'ın güzelliğini anlamayı nasib etsin... İslâm'a göre yaşamayı nasib eylesin... Her türlü yanlışlıktan, haramdan, günahtan korusun... Rızasına vâsıl eylesin...

Görüyoruz ki, eski ümmetlerden pek çok insan, bir zamanlar hak din üzereyken, Allah'ın yolunda giderken, maalesef ayakları kayıvermiş. Allah bizi yolundan kaydırmasın, ayırmasın... Rızasına dâimâ uygun yaşamayı nasib eylesin... Bizi ve kıyamete kadar nesillerimizi izzetten sonra zillete, hidayetten sonra dalâlete, hürriyetten sonra esarete, kabulden sonra redde, imandan sonra küfre düşürmesin...

Beldelerimizi her türlü afetlerden, musibetlerden korusun... Fasıkların, fâcirlerin, zàlimlerin, müşriklerin, münafıkların galebesinden korusun...

Müslümanlara birlik beraberlik nasib eylesin...

Dünyanın her yerinde müslümanlar mazlum ve mağdur: İşte Çeçenistan, işte Kafkasya'nın diğer yerleri, işte Asya, işte Afrika, işte Avrupa, işte Balkanlar... Allah-u Teàlâ Hazretleri Ümmet-i Muhammed'e birlik ve beraberlik ihsân eylesin...

Ümmet-i Muhammed'in başındaki hàin ve zàlim, müşrik ve kâfir idarecileri def edip; onları seven, onların iyiliği için, dünya ve ahiretlerinin salâhı için çalışan idareciler, Efendimiz gibi hizmet ehli iyi insanlar ihsân eylesin...

Kötülere fırsat vermesin... Zàlimlere fırsat vermesin... İyileri aciz duruma düşürmesin... Daimâ hakkı tutan, hakkı işleyen, hayrı işleyen, hayırhah, iyi insanlar olmayı cümlemize nasib eylesin... Tevfikini cümlemize refik eylesin...

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا إِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا ، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

(البقرة:٣٢)

(*Sübhàneke lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ, inneke ente'l-alîmü'l-hakîm.*) [Yâ Rabbi, seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Hiç şüphe yok ki, Alîm olan, Hakîm olan sensin!] (Bakara, 2/32)

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû; Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

16. 11. 1999 - AVUSTRALYA

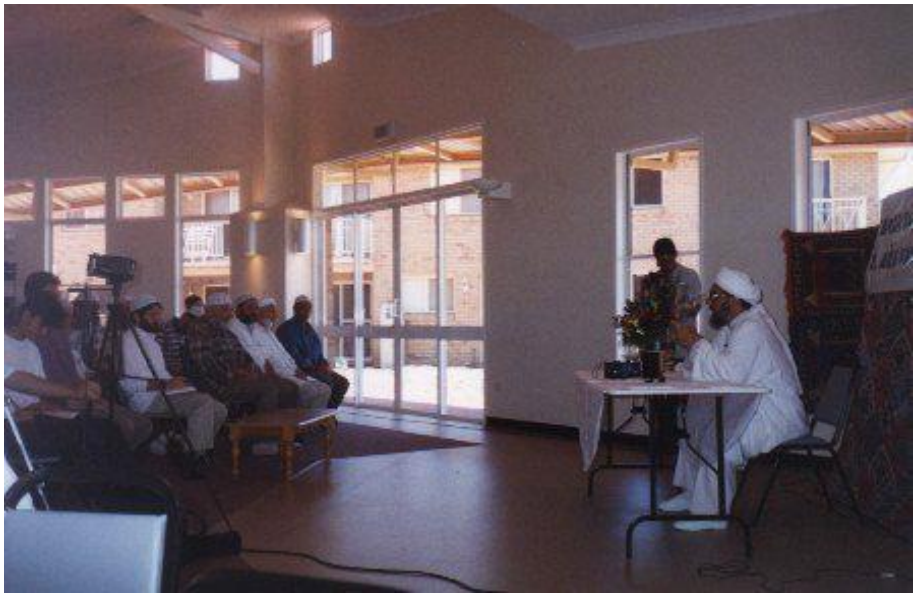

2. ALLAH'A OĞUL İSNAD EDENLER

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyenleri! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak dünya ve ahiretin hayırlarına cümlenizi erdirsin...

Tefsir sohbeti derslerimizde Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 116 ve 117. ayetlerine vasıl olduk el-hamdü lillâh... 116 ve 117. ayetleri okuyorum. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

وَ قَالُوا اتَّخَذَ اللهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ ، بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ

وَالْأَرْضِ ، كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ (البقرة:١١٦)

(*Ve kàlü'ttehaze'llàhu veleden sübhànehû bel lehû mâ fi's-semâvâti ve'l-ardı küllün lehû kànitûn.*) (Bakara, 2/116)

بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَإِذَا قَضٰى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ

كُنْ فَيَكُونُ (البقرة:١١٧)

(*Bedîu's-semâvâti ve'l-ardı ve izâ kadà emran feinnemâ yekùlü lehû kün feyekûn.*) (Bakara, 2/117) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Bu iki ayet-i kerime üzerinde bugünkü konuşmamız, sohbetimiz. Cenâb-ı Hak Teàlâ ve Tekaddes Hazretleri buyuruyor ki:

(*Ve kàlû*) "Birileri dediler." Ne dediler?.. (*İttehaze'llàhu veleden*) "'Allah oğul edindi, Allah'ın oğlu var!' dediler. (*Sübhànehû*) Allah-u Teàlâ Hazretleri bu acaib, yanlış, kâfirâne, müşrikâne sözden münezzehtir, berîdir, uzaktır, yücedir. Yanlış, yok böyle bir şey... (*Bel lehû mâ fi's-semâvâti ve'l-ard*) Aksine, semâlarda ve yerde ne kadar varlık varsa, hepsi onun yarattığı yaratıklardır. Hepsi onun malıdır, mülküdür, kuludur. (*Küllün*

lehû kànitûn) Hepsi, bütün varlıklar ona mutîdirler, itâatkârdırlar, ibadet edicidirler. Ne derse, ona tâbîdirler, onun hükmündedirler, onun emrindedirler." (Bakara, 2/116)

(*Bedîu's-semâvâti ve'l-ard*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri göklerin ve yeryüzünün mübdiidir, yaratıcısıdır. Yoktan, emsalsiz yaratıcısıdır, yoktan var edicisidir. (*Ve izâ kadà emran*) Cenâb-ı Hak Teàlâ bir işe hükmettiği zaman, bir şeyin olmasına karar verdiği zaman; (*feinnemâ yekùlü*) başka bir şey değil, sadece ona buyurur, (*kün*) 'Ol!' der; (*feyekûn.*) o ol dediği şey de, onun muradı üzere oluverir." (Bakara, 2/117) buyuruyor, bu iki ayet-i kerimede Allah-u Teàlâ Hazretleri...

a. Allah Oğul Edindi Diyenler

Bu ayet-i kerimeler, bu asırda yaşayan insanlar için son derece önemli bir konuyu içeriyorlar, ihtiva ediyorlar:

(*Ve kàlü'ttehaze'llàhu veleden*) "'Allah oğul edindi, Allah'ın oğlu var!' dediler." (Bakara,2/116)

Kim bu diyenler?..

قَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللهِ

(التوبة: ٣٠)

(*Kàleti'l-yehûdü uzeyrunni'bnu'llàh*) "Bir kere yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur' dediler. (*Ve kàleti'n-nasàra'l-mesîhu'bnu'llàh*) Hristiyanlar da maalesef, 'Mesîh (İsâ) Allah'ın oğludur' dediler." (Tevbe, 9/30) Onlar da, buna benzer yanlış inançlara saplandılar.

Başka?.. Mekke'nin müşrikleri, Arabistan'ın İslâm'dan önceki cahiliye itikadına batmış olan kâfir kavimleri de, melekleri Allah'ın kızları olarak düşünüyorlardı. "Melekler Allah'ın kızlarıdır." diyorlardı.

Veled, çocuk demek, kız veya erkeğe şâmil. Demek ki, hristiyanlar Hazret-i İsâ'ya Allah'ın oğlu dediler; yanlış, onu reddediyor ayet-i kerime... Yahudiler, "Üzeyir Allah'ın oğludur." dediler. "İşte Tevrat'ı ezberinden yazdı, olağanüstü haller

gösterdi. Hafızası kuvvetli...” dediler. Olsun, hafızası kuvvetli insanlar olabilir. Bir de Mekke müşrikleri, “Melekler Allah’ın kızlarıdır.” dediler. Bu ayet-i kerime onların hepsine hitab ediyor, onların bâtıl itikadlarını reddediyor, hepsinin haksızlığını beyan ediyor.

Böyle dediler, “Allah’ın oğlu var, evlâdı var.” dediler. Evlât kelimesi Arapça’da çoğul ama, biz Türkçe’de tekil olarak kullanırız. Meselâ, karşımızdaki bir tek oğlumuza:

“—Evlâdım, gürültü yapma, uslu otur!” deriz.

Çocuğum mânâsına kullanırız, halbuki evlât çoğuldur. Biz yanlış olarak, çoğulu da tekil olarak kullanıyoruz.[Aslında tekili *veled*’dir.]

“Allah’ın evlâdı var.” dediler. Evlât deyince, kız erkek hepsine şâmil oluyor. Türkçe’de *veled* deyince, biraz da küfür mânâsına oluyor. Türkçe’nin inceliklerini de nazar-ı dikkate alarak meal vermek gerekirse: “Allah’ın evlâdı var, Allah evlât edindi.” dediler.

(*Sübhànehû*) cümlesi, masdarın mef’ulüne izafesiyle olan şeklidir. *Üsebbihu*, *sübhàna’llàh* demek. Yâni, “Allah-u Teàlâ Hazretleri’ni tesbih eylerim; *‘Sübhàna’llàh... Sübhàna’llàh... Sübhàna’llàh...*’ derim. Hâşâ sümme hâşâ, hiç böyle şey olur mu?.. Ne kadar şaşılacak, ne kadar yanlış, ne kadar acâib, ne kadar ters söz!” mânâsına... “Cenâb-ı Hak, bu söylenen âdî, çirkin, yalan, yanlış, eğri sözlerin çok yücesinde, üstünde, ötesindedir. Yoktur böyle bir şey!..” demek. “Allah-u Teàlâ Hazretleri böyle bir durumdan, evlât edinmiş olmaktan münezzehtir.” demek.

Bel, bil’akis mânâsına gelir Arapça’da bazı yerlerde; bazı yerlerde yahut mânâsına gelir. Ama burada bil'akis mânâsına, aksini ifade ediyor. (*Bel*) “Öyle değil, aksine, bil'akis, (*lehû mâ fi’s-semâvâti ve’l-ard*) göklerde ve yeryüzünde ne kadar varlık varsa; küçük, büyük, görünen, görünmeyen, hissedilebilen, hissedilemeyen, aklî ne kadar varlık varsa hepsi onun yaratığıdır, onundur. Onun malıdır, onun mülkiyetindedir, onun elindedir. Mülk ü tasarrufu Cenâb-ı Hak’tadır her şeyin, hepsi onundur.”

(*Küllün lehû kànitûn*) “Bütün yaratıklar, canlısı, cansızı, hepsi ona mutî haldedir, itaatkârdır. Hepsi ona münkaddır, ne derse onu yapar. Onun dediği olur, başkası olmaz.”

Şimdi düşünelim ki, Yirminci Yüzyıl'dayız. Kâinatı inceliyoruz, uzaya füze gönderiyoruz. Aya insan gönderdik; oradan bazı kaya parçaları, nümûneler aldık, dünyaya getirdik. İnsanoğlu bunları başardı. Bu uçsuz bucaksız kâinat hakkında bilgisi eskilerden daha fazla... Yıldızları. Güneş Sistemi'ni biliyoruz. Güneş Sistemi'nin kâinattaki yerinin ne kadar küçük olduğunu, hepsini biliyoruz.

Bu yüce, muazzam kâinatın var oluşu hakkında insanlar, fizikçiler, alimler düşünüyorlar. Yâni hiç Yirminci Yüzyıl'ın ilmine, irfanına, bilimsel seviyesine yakışır mı Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin oğlu var demek?.. Biyoloji ilmine, canlılar ilmine yakışır mı?..

Bir kere bir canlı niye tenâsül ediyor, yâni niye çoğalıyor?.. Nesli devam etsin diye... Bir kere Cenâb-ı Hakk'ın şerîki, nazîri yok... Hristiyanlara göre de bir sürü Hazret-i İsâ, torun İsâ, torunun torunu İsâ, yâni tenâsül yok ki!..

Varlıklar, cinslerini devam ettirmek için tenâküh ve tenâsül ediyorlar; yâni birleşip nesil üretiyorlar. Cenâb-ı Hak yerin göğün Hàlik'ı... Onun birleşmesi, onun evlâdı olması son derece saçma, son derece yanlış! Son derece akıl, mantık, ilim, irfan dışı bir şey!.. Ama Yirminci Yüzyıl'da dünyadaki insanların sayımları yapıldığı zaman, çok büyük çoğunluğu hâlâ bu itikadın üzerinde ve hâlâ bu sözler söyleniyor... Hâlâ bu itikada göre insanlar ömürlerini geçiriyor, dünyalarını, ahiretlerini mahvediyorlar; kendilerini cehennemin odunu yapıyorlar. Çok korkunç sözler söylüyorlar.

Bunun yanlışlığı bütün peygamberler tarafından ifade edilmiştir. Hazret-i Adem ilk insan; yahudiler de kabul ediyor, hristiyanlar da kabul ediyor. İnanıyorlar, Adem AS hakkında bizim gibi inançları var. Peki o zaman Hazret-i İsâ yoktu, Hazret-i Adem vardı.

Adem AS'dan sonra, öbür peygamberleri düşünelim: Nuh AS, İbrâhim AS... Onları da biliyorlar, onları da kabul ediyorlar. Nuh Tufanı'nı biliyorlar. O zaman da Hazret-i İsâ yoktu. Hazret-i İsâ'ya tapınmak yoktu, haça tapınmak yoktu. Hristiyanların bugünkü şeylerinin hiç birisi yoktu. Binâen aleyh, oradan bile, gerisi olmamasından, kâinatın başlangıcından sonuna kadar

devam eden bir kalıcı sağlam itikad olmadığı kesin olarak çıkıyor ortaya...

Sonra, Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri, evlâdı olacak olsa, nasıl evlât sahibi olacak?.. Allah-u Teàlâ Hazretleri evlât edinmedi, çünkü eşi yok! Eşi, evlenmesi yok ki, oradan bir evlât hasıl olsun... Başka varlıklar eşleniyorlar, tenâküh oluyor, eşlenme, evlenme oluyor, evlenmeden tenâsül oluyor. Neslin devamı, bekàsı için, Cenâb-ı Hak varlıkları yeryüzünde dilediği kadar devam ettirmek için böyle bir kurala bağlamış. Birbirleriyle birleşmek sûretiyle, nesillere sahip oluyorlar.

Başka türlü çoğalmalar da var: Bir hücre ikiye bölünüyor, o da tekrar bölünüyor... Mitoz çoğalma, amitoz çoğalma, kitapların yazdığı şeyler. Cenâb-ı Hak ikiye bölünse, ondan sonra o ikiye bölünse, o ikiye bölünse... Böyle bir şeyi kabul ediyorlar mı?.. Hayır, o da yok...

Eşi mi var?.. Eşi varsa, bu taraftaki Cenâb-ı Hak ise, o eşi ne?.. Eşi insansa, Cenâb-ı Hak insanla nasıl oluyor?.. Yâni nereden baksan, bu itikadın bilimle, akılla, mantıkla uyuşan bir yönü yok...

Bütün dinler, Allah'ın birliğini, (*Lâ ilâhe illa'llàh*) Allah'tan başka ilah olmadığını, yerin göğün hàlikı, sahibi olduğunu bildirme amacını taşımışlardır. Peygamberlerin hepsinin söylediği budur. İbrâhim AS'ın, Nuh AS'ın kavimleriyle mücadelesi buydu. Mûsâ AS'ın Firavun'la mücadelesi buydu. Bir insan olan Firavun kalkıp da, "Ben tanrıyım, Mısır'ın tanrısıyım!" dedi diye Mûsâ AS onunla mücadele etti. Bunlar gayet kesin...

Bütün bunlara rağmen, "O değil ama, bu!" demek yakışır mı?.. Hiç yakışmayan bir şey… 20. Yüzyıl'da artık bunun bitmesi lâzım!

Onun için, "2000 yılı Tevhid Yılı olacak; 2000 yılıyla başlayacak olan 21. Asır Tevhid Asrı olacak; üçüncü bin yıl Tevhid Binyılı olacak, bu yanlış inançlar bitecek!" diye, sizi bu konuda çalışmaya teşvik ediyoruz.

b. Allah'ın Birliği

Başka ayet-i kerimelerde de bu yanlışlığın düzeltilmesi çok

kuvvetle, çok ısrarla Cenâb-ı Hak tarafından beyan edilmiştir. Şimdi o ayetleri ve hadis-i şerifleri okuyacağım.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak:

أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ ، وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ ،

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (الأنعام:١٠١)

(*Ennâ yekûnü lehû veledün*) "Nasıl onun evlât edinmesi olsun, evlâdı olsun ki, (*ve lem tekün lehû sàhibeh*) onun eşi, zevcesi, hanımı olmadı ki... (*Ve haleka külle şey'in*) O her şeyi yarattı, (*ve hüve bi-külli şey'in alîm*) ve her şeyi hakkıyla bilicidir." (En'am, 6/101)

وَ قَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا. لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا. تَكَادُ

السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا

(مريم:٨٨-٩٠)

(*Ve kàlü'ttehaze'r-rahmânü veledâ. Lekad ci'tüm şey'en iddâ. Tekâdü's-semâvâtü yetefattarne minhü ve tenşakku'l-ardu ve tehirru'l-cibâlü heddâ.*) (Meryem, 19/88-90)

Burada çok hiddetli ve şiddetli bir şekilde Cenâb-ı Hak, bu hususun yanlışlığını beyan buyuruyor. Mealini kısaca verelim:

(*Ve kàlü'ttehaze'r-rahmânü veledâ*) "Bu insanların bir kısımları, işte saydığımız hristiyanlar, yahudiler, müşrikler, 'Rahman evlât edindi' dediler. (*Lekad ci'tüm şey'en iddâ*) Ey böyle diyenler, siz çok çirkin bir söz söylediniz. Çok müthiş bir söz, çok korkunç bir söz söylediniz.

Öyle bir çirkin söz söylediniz ki, (*Tekâdü's-semâvâtü yetefattarne minhü*) bu sözün çirkinliğinden, korkunçluğundan, müthişliğinden, Allah'ın rızasına aykırılığından, Allah'ın gazabını, azabını çekmesinin düşüncesinden, neredeyse semâlar yarılacak, (*ve tenşakku'l-ard*) ve yeryüzü çatlayacak... O kadar çirkin bir söz.

(*Ve tehirru'l-cibâlü heddâ*) Ve dağlar parça parça parçalanıp yerlere düşecek. Böyle bir söz... Küçük bir söz değil, basit bir söz değil, çok korkunç bir söz."

وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمٰنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا. إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ

وَالْأَرْضِ إِلاَّ آتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا (مريم:٩٢-٩٣)

(*Ve mâ yenbağî li'r-rahmâni en yettahize veledâ*) "Niye gereksin Rahmân'a evlât edinmek? Yâni ne sebep var, ne ihtiyaç var, niçin?.. Hiç öyle bir şey gerekmez. (*İn küllü men fi's-semâvâti ve'l-ardı illâ âti'r-rahmâni abdâ.*) Yeryüzündeki ve göklerdeki her şey, ancak Cenâb-ı Hakk'ın kuludur. Ona kul olarak huzuruna gelecekler. Hepsini Cenâb-ı Hak biliyor, hepsinin sayısını biliyor, hepsinin haline âşinâ... Ve hepsinin durumlarını ahirette hesaba çekecek." (Meryem, 19/92-93)

Başka ayet-i kerimeler bu hususta:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ. اَللَّهُ الصَّمَدُ. لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ. وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

كُفُوًا أَحَدٌ (الإخلاص:١-٤)

(*Kul hüva'llàhu ehad. Allàhu's-samed. Lem yelid ve lem yûled. Ve lem yekün lehû küfüven ehad.*) (İhlâs, 112/1-4)

İhlâs Sûresi çok sevaplı, çok önemli hakîkatleri bildirdiği için, okuyanına sülüs-ü Kur'an kadar, üçte bir Kur'an kadar sevap kazandıran bir sûre:

(*Kul hüva'llàhu ehad.*) "De ki o Allah bir tektir. Hiç bir yönden şerîki nazîri yoktur. Hiç bir şekilde başka birlere de benzemez. Bir tektir, biricik tektir. (*Allàhu's-samed.*) Bütün mahlûkatın ihtiyacını gideren, dilediğini veren, hayatının devamını sağlayan, bütün ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının karşılandığı dergâhın sahibi olan Allah'tır. (*Lem yelid*) Kendisi doğurmadı, evlât dünyaya getirmedi. (*Ve lem yûled.*) Kendisi dünyaya başkası tarafından, bir anne baba tarafından getirilmiş de değildir."

(*Ve lem yekün lehû küfüven ehad.*) "Hiç bir varlık da ona eş ve denk olamaz." Çünkü o yaratandır, her şeye kàdirdir, her şeyi bilir. Öteki mahlûkat da hiç bir şeye kàdir değildir. Allah verdiği imkânlar kadar biraz hareket eder. Ama ondan sonra, Allah-u Teàlâ Hazretleri dilediği zaman yığılır kalır, yok olur gider.

Onun için, çok önemli olan bu hususu, aklımıza en kuvvetli şekilde yerleştirmeliyiz, gönlümüzün semâsına nakşetmeliyiz. *Lâ ilâhe illa'llàh* tüm gönlümüzü, içimizi doldurmalı ve Allah'ın birliğini çok kuvvetli öğrenmeliyiz.

Gerçek tasavvufun amacı da, Allah'ın birliğinin en derin mânâsıyla, —yalnız dudaklarda değil de, kafada değil de— gönlün derinliklerine kadar, iliklerine kadar insanın tüm vücuduna, tüm zerrelerine işlemesini sağlamaktır. Öyle o inanca sahip olacak ki, ölümün sıkıntıları bastırdığı zaman bile, her türlü ızdırab içinde bile, her hücresi "*Lâ ilâhe illa'llàh*" diyecek. Yâni, hiç bir olay, hiç bir basınç, hiç bir üzüntü, hiç bir hastalık, tehlike o inancı bastırmayacak gibi, içine *Lâ ilâhe illa'llàh* işlenecek.

Onun için, bazı sûfîler kendilerine Nakşî diyorlar. Yâni, o "*Lâ ilâhe illa'llàh*"ı içine iyice nakşetmek... Kitâbeye nakşetmek gibi, asırlar boyu hiç bozulmayacak şekilde, sağlam şekilde kitabeler yazılıyor; onun gibi nakşetmek... Çok önemli.

c. Kulun Allah'ı Yalanlaması ve Söğmesi

Bu hususta ayet-i kerimeler çok. Hadis-i şeriflere geçelim. Ebû Hüreyre RA'dan Buhàrî'nin rivayet ettiği bir hadis-i kudsîyi, size nakledeyim bu münâsebetle:[8]

---

[8] Buhàrî, *Sahîh*, c.IV, s.1903, no:4690; Neseî, *Sünen*, c.IV, s.112, no:2078; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.350, no:8595; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.500, no:267; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.666, no:2205; Ebû Hüreyre RA'dan.

Buhàrî, Sahîh, c.IV, s.1629, no:4212; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.308, no:10751; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.139, no:2941; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.XIV, s.412, no:38913.

يَقُولُ اللهُ تَعَالَى: كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ، وَمَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يُكَذِّبَنِي؛ وَ

شَتَمَنِي، وما يَنْبَغِي لَهُ أن يشتمني. فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ

لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي، وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ

إِعَادَتِهِ. وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ، فَقَوْلُهُ: اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا. وَأَنَا اللهُ

أَحَدُ الصَّمَدُ، لَمْ أَلِدْ وَلَمْ أُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفُوًا أَحَدٌ (خ.

ن. حم. حب. عن أبي هريرة)

(*Yekùlu'llàhu teàlâ*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki" diyor Peygamber Efendimiz. Hadis-i kudsî, yâni Allah'ın kendisine bildirdiğini, buyurduğunu bize naklediyor. Ne buyuruyor Cenâb-ı Mevlâmız:

(*Kezzebeni'bnü àdem, ve mâ yenbağî lehû en yükezzibenî; ve şetemenî, ve mâ yenbağî lehû en yeştümenî. Feemmâ tekzîbühû iyyâye fekavlühû len yuîdenî kemâ bedenî, ve leyse evvelü'l-halkı bi-ehvene aleyye min iàdetihî. Ve emmâ şetmühû iyyâye, fekavlühû ittehaza'llàhu veledâ. Ve ene'llàhu'l-ehadü's-samed, lem elid ve lem ûled, ve lem yekün lî küfüven ehad.*) *Sadaka rasûlü'llàh.*

Bu mühim, muazzam hadisin mânâsını verelim: Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurmuş ki, Peygamber Efendimiz bildirsin diye; Peygamber Efendimiz de bize bildirmiş ki:

(K*ezzebenî ibnü àdem*) "Hazret-i Adem'in evlâtları olan şu insanlar, Ademoğlu, insanoğlu, beni yalanladı." Yâni, "Yapamazsın, yalan söylüyorsun, yanlış..." gibi itiraz etti, yalanladı. (*Ve mâ yenbağî lehû en yükezzibenî*) Halbuki bir kula, Ademoğluna beni yalanlamak, bana karşı çıkmak, inanmamak yakışmazdı.

(*Ve şetemenî*) Ve bana bir de küfretti, ağır söz söyledi. (*Ve mâ yenbağî lehû en yeştümenî*) Halbuki Ademoğluna, kul olmak hasebiyle yaradanı olan Mevlâsına böyle ağır söz söylemek, küfretmek, ağız bozmak hiç yakışmazdı, yapmamalıydı.

(*Feemmâ tekzibühû iyyâye*) Beni yalanlaması, 'Yalan söylüyorsun, doğru değil, olmaz böyle şey!' diye itiraz etmesi hususu... O nedir? (*Fekavlühû len yuîdenî kemâ bedeenî*) 'Allah ahirette insanları tekrar diriltmeyecek. Allah beni ilk önce yarattığı gibi, öldükten sonra tekrar yaratmayacak... Toprak olacağız, öldükten sonra dirilmek yok!' diye, öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmesi."

Allah dirilteceğim buyuruyor, olacak buyuruyor, "İnsanlar öldükten sonra dirilecek!" buyuruyor. (*Ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun*) "Öldükten sonra dirilmek haktır." Ama bazıları da çıkıyor, olmaz böyle şey diyor.

Kemiği eline alıyor, Peygamber Efendimiz'in karşısına dikiliyor ukalâ olarak, müşrik olarak. Kemiği eliyle, parmaklarıyla ufalıyor. Diyor ki:

"—Bu kemikler kum parçaları gibi ufacık ufacık ufalanmış, çürümüş hale gelmişken, bunu mu Allah tekrar diriltecek?.."

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ، وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ (يس: ٧٩)

(*Kul yuhyîhe'llezî enşeehâ evvele merreh*) "Evet, bunu ilk yaratan Mevlâ yine diriltecek. (*Ve hüve bi-külli halkın alîm.*) Her tür yaratmaya o hakkıyla vâkıftır, kàdirdir, her çeşit yaratmayı bilir." (Yâsin, 36/79)

Yoktan da yaratır; var olan varlıklardan da başka bir varlık yaratır. Birleştirir, çıkarır, büyütür, bir tohumdan ağacı meydana getirir. Yoktan da yaratır, böyle de yaratır. Öldükten sonra, her şey toz gibi, kum gibi olduktan sonra da yine yaratır. "Her şeye kàdirdir, her çeşit yaratmayı bilir." buyuruyor.

"Bir kere bu olmaz demesi, yâni ahirete inanmaması, öldükten sonra dirilmeye inanmaması; ben olacak diyorum, sanki bana yalan söylüyorsun demiş gibidir." diyor.

Bu ahirete inanmamak çok korkunç bir yanlışlık, çok büyük bir küstahlık oluyor. Cenâb-ı Hak, dirilteceğim diyor. "Hem dirilteceğim, hem hesap soracağım. Mahkeme-i kübrâda hepinize bu dünyada yaptıklarınızın hesabını soracağım!" diyor.

Kesin ahiret var, mahkeme-i kübrâ var. İnsanlar öldükten sonra dirilecek, hesaba çekilecek. Bu dünyadaki icraat, faaliyet, iyilikler, kötülükler hepsi yazılıyor. Ahirette hepsinin hesabı olacak. Zerre kadar hayrın mükâfâtı, zerre kadar şerrin cezası olacak.

Bunlar kesin, İslâm bildiriyor bunları...

"—Pekiyi öteki dinler?.."

Öteki dinlerde bu inançlar aslında vardı ama, sonra saptırılmış, te'vil edilmiş. Te'vil çok korkunç bir mekanizma, te'vil ede ede çığırından çıkartıyorlar.

Bazıları diyor ki:

"—Cennet de, cehennem de bu dünyada..."

Yalan, yanlış! O da Allah'ı yalanlamak gibi bir ters söz... Hayır, bu dünyadan sonra, bu hayattan sonra, öldükten sonra dirilecek. Cennet ve cehennem orada, ebedî saadet orada, ebediyyen azab görmek de orada...

Olmadık bir şeyi, ileride ocak bir şeyi, burada hayır diyorlar, inkâr ediyorlar. Bu Cenâb-ı Hakk'a tekzib demektir, yalanlamak demektir. Bunu yapmaması lâzımdı buyuruyor Cenâb-ı Hak... Çok mühim bir hadis-i şerif.

(*Ve emmâ şetmühû iyyâye*) "Bana küfretmesi, bana ağız bozması, şetmetmesi..." *Şeteme*, ağzına galiz sözler alarak karşı tarafa hakàretâmiz laflar yağdırmak, söğmek demek. Böyle şetmetmesi nedir?.. (*Fekavlühû ittehaza'llàhu veledâ.*) "'Allah evlât edindi.' demesidir. 'Falanca Allah'ın oğludur, filânca Allah'ın oğludur. Şu varlıklar Allah'ın kızlarıdır.' demesidir. İşte bu da Allah'a söğmektir."

Allah CC böyle buyuruyor, bunun derhal bırakılması lâzım!

"—Pekiyi, yâni bunu hristiyanların içinde anlayanları yok mu?.."

Anlayanları da var. Uniteryanlar, yâni Allah'ın birliğini anlamış olanları var. İşte tarihin verdiği alışkanlıkla akıp gidiyor, devam ediyor. O akıntının içinden kendisini çekip de, gerçeği Allah'ın istediği şekilde, "Tamam, böyle yâ Rabbi!" deyip kabul edenler kurtuluyor. Etmeyenler helâk oluyor.

İşte "Allah evlât edindi" demek, Allah'a söğmektir. Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki: (*Ve ene'llàhu'l-ehad*) "Ben bir tek Allah'ım!" Yâni oğul, kız, hanım, baba ve sâiresi olmayan, şerîki nazîri olmayan Allah'ım. (*Es-samed*) "Samedim." Yâni, her türlü varlık varlığını benden alıyor, ihtiyacını benden karşılıyor, ben sağlıyorum. Ben olmasam, ben vermesem o şeyi, yok olacaklar.

(*Lem yelid ve lem yûled, ve lem yekün lehû küfüven ehad.*) "Doğurmayan, doğmayan, eşi benzeri olmayan, hiç bir şeyin ona denk olamadığı, samed olan, ehad olan Allah'ım ben. Evlât edindi demek, bana söğmek demektir." buyuruyor, aziz ve muhterem kardeşlerim!

(*Küllün lehû kànitûn*) "Yerdeki gökteki bütün varlıklar... Yerde ne var: Bütün çeşitleriyle madenler, canlılar, bitkiler, böcekler, mikroplar... Gökte ne var: Oksijen, azot, bunların atomları, atomların elektronları ve sâireleri... Ne varsa hepsi Allah'a itaat eder."

Kànitûn, ism-i fâil sîgasının çoğuludur. *Kanete-kunût*, te ile yazılır. İtaat demektir. (*Küllü harfin mine'l-kur'ani yüzkeru fîhi'l-kunût*) "*Kunût* kelimesi geçen her ayette, bu kelime, (*fehüve tàatü*) Allah'a itaat etmek, mutî olmak, asî olmamak, buyruğunu yapmak, aynen istediği şekilde hareket etmek demektir." *Tı* ile olursa mânâ değişir, ümit kesmek mânâsına gelir.

d. Yoktan Yaratan Allah'tır.

بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ

كُنْ فَيَكُونُ (البقرة:١١٧)

(*Bedîu's-semâvâti ve'l-ardı ve izâ kadà emran feinnemâ yekùlü lehû kün feyekûn.*) (Bakara, 2/117)

(*Bedîu's-semâvâti ve'l-ard*) *Bedî'* faîl vezninde, *mübdi'* demek. *Ebdea-yübdiu-ibdâen;* bir şeyi, herhangi bir varlığı halk etmek demek ama, (*alâ gayri misâlin sebeka*) daha önce ortada olan bir modele, bir misâle bakarak değil, ilk olarak halk etmek demek.

Ressam, çiçekleri karşısına alıyor, ona bakarak bir çiçek resmi

yapıyor, vazo resmi yapıyor. Bu değil... Misâli, emsâli, örneği, nümûnesi, modeli olmadan, daha evveli olmadan, bir şeyi ilk defa yapmak, ortaya çıkarmak demek.

Cenâb-ı Hak hàliktır, yeri göğü halk etmiştir. Ama bazı varlıkları evveli olmadan, modeli olmadan, mübdi'dir, öyle halk etmiştir. Semâları ve yeri yoktan var etmiştir, benzeri olmayan bir nizamı koymuştur.

Şu yeryüzünün işleyişine bakın!.. Şu mevsimlere bakın, şu geceye gündüze bakın!.. Şu yağmurların gökten yağışına bakın!.. Şu yerden otların bitişine bakın!.. Otların, ağaçların köklerinden suyu almasını düşünün! Onun köklenmesini düşünün, yapraklanmasını düşünün!

Yaprağın suyu aldıktan sonra, bir kimya fabrikası gibi, kimya laboratuarı gibi çalıştığını; meyvaların tadlarını, renklerini meydana getirdiğini; ağacın büyüyen öbür taraflarının malzemesini hazırladığını düşünün!..

Şu eşsiz kâinâtın, emsalsiz güzelliklerinin; her bir varlığın ve bütünün işleyişindeki ustalığın, san'atın, mükemmelliğin hayrânı olmamak mümkün değil...

Her şey o kadar güzel ki... Hattâ bir sivrisineğin kanadı ne kadar güzeldir. Sivrisineğin küçüklüğüne rağmen o aklı neresinde?.. Bir mikrobun koca bir insanı alt edip yıkması, öldürmesi ne kadar ilginç bir olay... Nereye baksan, her şey hayret edilip, hayran kalınacak nitelikte...

İşte yeri göğü böyle yaratan, modelsiz, örneksiz, eşsiz olarak kendisi bularak, ortaya koyarak yaratan Cenâb-ı Allah'tır.

(*Ve izâ kadà emran*) *Emr,* Arapça'da iki mânâya geliyor başlıca: Bir, buyruk demek. Bunun çoğulu *evâmir* geliyor. Evâmir-i ilâhiyye, ilâhî buyruklar. "Emrediyorum, şunu şöyle yap!" yâni, "Ben buyuruyorum, şunu şöyle yap!" demek. Arapça'da emir bir bu mânâya gelir. Bir de bundan ayrı bir mânâsı var, iş, husus demek. Bunun çoğulu da ümûr gelir, yâni işler, hususlar... Umûr-u dîniyye; dînî işler, dînî hususlar... Umûr-u dünyeviyye, dünyevî hususlar...

(*Ve izâ kadà emran*) "Bir işin, bir hususun olmasına hükmettiği zaman Cenâb-ı Hak, dilediği zaman..." Diliyor, ilâhî

iradesiyle bu böyle olsun diye karar veriyor. Olmasını istediği zaman, oldurmak onun için zor değildir. (*Feinnemâ*) "Sadece..." *İnnemâ*, edat-ı tahsistir. Başka bir şeye hacet yok, yardıma, desteğe, şerike, ortağa ihtiyacı yok. (Y*ekùlü lehû kün*) "Ona, o şeye ol der, (*feyekûn*) o şey de olur."

Kün, kâne-yekûnü'den emirdir, ol demek. "Ol!" demesiyle o şey olur.

Ol dedi bir kerre, var oldu cihan,
Olma derse, mahvolur ol dem hemân.

"Olma!" derse, veya "Yok ol!" derse, yok olur. "Defol!" derse, defolur. "Müslüman ol!" derse, müslüman olur. Dilerse, cümle cihan halkı müslüman olur. Nasıl olur?.. Delilleri gösterir, esbâbını ihsân eder, dilerse müslüman eder.

İmtihan ediyor, herkesi serbest bırakıyor. Kendisi seçecek, kararını verecek. Es'ad Coşan'ı radyoda konuşturuyor. Ötekisine de kulağıyla dinlettiriyor. Kararı kendisi verecek. Aklını kullanacak, zorlayacak kendisini, menfaati bir kenara bırakacak, Allah'ın rızasını düşünecek.

"—Ben Allah'a söğmeyeyim, Allah'ın kızdığı işi yapmayayım. Hak yola gireyim, doğru bulayım!" diyecek.

e. Hazret-i İsâ'nın Müjdesi

Hazret-i İsâ mı dedi, "Beni evlât edinin!" diye?.. Hâşâ, sümme hâşâ... Geçtiğimiz tefsir derslerinde de zaman zaman söyledik, ileride de gelecek. Allah-u Teàlâ Hazretleri Hazret-i İsâ'ya, "İnsanlara söyle, seni tanrı edinsinler!" demedi. Allah şirki emretmedi.

Hazret-i İsâ da insanlara, "Beni tanrı edinin!" demedi. "Benim çarmıha gerilmiş şeklimi yapın, heykelimi yapın!" demedi. Çünkü peygamberlerin hepsi, Allah'a ibadet etmeğe çağırmışlardır. Hazret-i İsâ da aynı şeye çağırmıştır. Romalıları putperestlikten kurtarmağa çalışmıştır

Romalılar heykel yapmakta çok usta idiler. Çeşit çeşit heykeller yapıyorlardı. Romanın ve Yunanın eski dinlerinde çeşitli tanrıları düşünüyorlardı, heykellerini yapıyorlardı, onlara

tapınıyorlardı. Apollo mâbedi, Zeus mabedi, aşk tanrısı, harp tanrısı... Bir sürü efsane, saçma hikâye ve masal... Onların hepsinin yanlış olduğunu anlatmaya geldi Hazret-i İsâ...

Bir şeye daha geldi: "Benden sonra ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ gelecek. Evsâfı şu olacak, ümmeti şöyle olacak. Şu hususları anlatacaklar." diye ana özelliklerini bildirmeğe geldi, müjdelemeğe geldi.

Onun için, İncil kelimesinin aslı *Evangelos*, müjde demek. Neyi müjdeledi Hazret-i İsâ AS?.. Peygamber SAS Efendimiz Muhammed-i Mustafâ'yı, Ebü'l-Kàsım Muhammed ibn-i Abdullah ibn-i Abdü'l-Muttalib'i müjdeledi. Ahir zaman peygamberinin geleceğini; o geldiği zaman kendisine bağlı insanların, kendisini seven insanların, o gelen ahir zaman peygamberine tâbî olmalarını öğütledi. Ne dedi:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ

التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ (الصف:٦)

(*Yâ benî isrâîle innî rasûlü'llàhi ileyküm*) "Ey çevremdeki İsrâiloğulları!" dedi. Çünkü yahudilerin sonuncu peygamberiydi Hazret-i İsâ. Yahudiler kabul etmiyor, itiraz ediyor ama, o diyarda o kavme gönderilmiş bir peygamberdi.

"Ey İsrâiloğulları! Ben size Allah'ın gönderdiği elçisiyim, peygamberim! (*Musaddikan limâ beyne yedeyye mine't-tevrâti*) Tevrat'ta Mûsâ AS'ın sizlere bildirdiği ilâhî gerçekleri, hakîkatleri, hükümleri tasdik ediciyim. Onları inkâr etmiyorum. Hazret-i Mûsâ, Allah'ın benim gibi bir peygamberidir. Onun getirdiği kitap, Tevrât Allah'ın vahyidir. Onları tasdik ediciyim."

(*Ve mübeşşiren bi-rasûlin ye'tî min ba'dî*) "Benden sonra da gelecek olan bir mübarek peygamberin müjdecisiyim." Eskilerin tasdikçisi, yeninin müjdecisiyim. (*İsmühû ahmed*) "Onun ismi Ahmed olacak." dedi. (Saf, 61/6)

Yâni, *Paraklit* dedikleri... İncil'in aslı yok, tercümeleri var. Bu yüzden nice piskopos, nice papaz, nice hristiyan müslüman olmuş. Müslüman olduktan sonra kitaplar yazmışlar.

Benim meselâ, profesörlükte incelediğim, fakülteye sunduğum çalışmamda, İbrâhim-i Müteferrika... *Müteferrika*, sarayda böyle teknik işleri yapma mesleği demek. İbrâhim-i Müteferrika, sarayın teknisyeni demek aslında. Müteferrikalıktan da daha yüksek mevkilere çıkmış, çünkü matbaa vs. hizmetler yapmış. Osmanlıda ilkönce, çok mühim eserler neşretmiş matbaada... Her birisi çok kıymetli. Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın...

İbrâhim-i Müteferrika kimdi?.. Bir kitap yazdı, *Risâle-i İslâmiye* diye. Romanya'nın Kolojvar şehrinde doğma, Romanyalı, papazlık tahsili yapmış, papaz olmuş bir hristiyan idi. Sonradan İncil'i inceleyince, eski kitapları inceleyince, İslâm'ın hak din olduğunu anladı, müslüman oldu. Romanya'dan İslâm diyarına kendi isteğiyle geldi, sarayın hizmetine girdi, İslâm halifelerinin hizmetine girdi ve müslümanların dünyayı tanımaları için, yükselmeleri için, ilerlemeleri için çeşitli güzel çalışmalar yaptı. Yâni çağına göre çok ileri çalışmalar yaptı.

Sonra bir de kitap yazdı, *Risâle-i İslâmiye... Risâle-i İslâmiye*

nedir?.. Kendisinin niçin hristiyanlığı bırakıp da müslüman olduğunu kendi eliyle yazdığı, anlattığı eseri... Ben onun için, bu eser çok önemli diye, bu eserin Türkçe'sini neşrettim, yayınlandı.

Ama başkaları bunu saklamak için, hatta İbrâhim-i Müteferrika'nın hayatını *Belleten*'de filân yazmış olan papazlar, bu gerçeği saklamak için, "İslâm üzerine bir kitap yazmıştır." deyip geçiştiriyorlardı, saklıyorlardı. Neden?.. Hristiyanların müslüman olmasından korktukları için... Kendilerinin yanlışlığını o kitapta söylüyor diye... Hristiyanların yolunun yanlış olduğunu söylüyor diye, saptırıyorlar, gerçeği anlatmıyorlar. Ben o gerçeği ortaya çıkarttım, o kitabı neşrettim.

Risâle-i İslâmiye nedir?.. Bir papazın, papaz olarak yetişmiş bir kimsenin, incelemesinin sonunda müslüman olmasının sebeplerini anlatan bir kitap... İncil'de ve hristiyanlıkta, ahir zaman peygamberine tâbî olmayı anlatan ayetleri topladığı bir kitap. Çok önemli... Okumanızı tavsiye ederim. Ben önemli olduğu için neşrettim.

Ayrıca benim çok beğendiğim bir başka eser var, sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Abdü'l-mesih isminde bir büyük hristiyan alimi... Abdü'l-mesih ne demek?.. Mesih'in, yâni İsa'nın kulu demek. İsâ'yı tanrı olarak kabul ediyordu ilk başta, hristiyanlık devresinde... Abdullah demiyor da, Abdü'l-mesih, İsa'nın kulu diyordu.

Ama iki tane doktora yaptı. Cambridge'da doktora yaptı, Roma'da doktora yaptı. Çeşitli hristiyanlık konularında derinleşti. Vatikan'a gitti, İran'da bulundu, üniversitelerde hocalık yaptı. İnceledi, inceledi, ondan sonra müslüman oldu.

Kendisi çok dil biliyordu. Yunanca, Latince, Arapça, Farsça, Türkçe, İngilizce, İtalyanca, Fransızca... Her şeyi biliyordu. Çok büyük bir alim, çok sevdiğim bir kimse... Bir kitap yazdı, İncil ve sâlip üzerine; eski harflerle de basıldı bu kitap.

Müslüman olunca, önce ismini değiştirdi. *Abdü'l-mesih* ismini bıraktı, *Abdü'l-ehad Dâvud* ismini aldı. Bir tek olan Allah'ın kulu... Yâni Hazret-i İsâ'nın Allah'ın oğlu olmadığını anlayınca, *Abdü'l-mesih*'i bıraktı; *Abdü'l-ehad*, bir olan Allah'ın kulu ismini aldı. İsmi çok güzel, ismi önemli, yâni imanını gösteriyor. Ondan sonra da o güzel kitabını yazdı.

Birkaç kitabı var, hepsi güzel... Bence Türkiye'deki kardeşlerimin bunları inceleyip neşretmesi lâzım! Bizim neşretmemiz lâzım!.. Hristiyanlar ortadan kaldırmağa çalışır, kabahatleri ortaya çıkmasın diye... Bizim neşretmemiz lâzım ki, bir alim papazın, iki defa doktora yapmış çok büyük bilgisi olan bir kimsenin, orda ne kadar güzel bilgiler verdiğini; nasıl İncil'deki ayetlerin İslâm'ın hak din olduğunu gösterdiğini; Muhammed AS'ın Allah'ın peygamberi olduğunu gösterdiğini anlasınlar.

O kitapları da okumanızı; yeni harflerle basılması yoksa, kalmamışsa, yeniden basılmasını kardeşlerime tavsiye ediyorum.

Bir de çok yayılmış güzel bir eser var, Abdullah et-Tercüman'ın *Tuhfetü'l-Erîb fi'r-Reddi alâ Ehli's-Salîb* isimli eseri. *Ehl-i Salibe Reddiye* mahiyetinde bir eser bu. 14-15. Yüzyıl'da yazılmış. Yazan Mayorkalı bir papaz, çok büyük bir papaz. Adı Anselmo Turmeda…

Papazlıkta ilerlemiş, yükselmiş, mütehassıs olmuş. Ondan sonra müslüman olmuş. Tunus beyinin hizmetine girmiş. Orada hristiyanlığın yanlışlığını, İslâm'ın doğruluğunu ve neden böyle olduğunu delilleriyle bir kitapta belirtmiş.

Kitabı da Arapça basmışlar. İlkönce, rahmetli Mehmed Zihni Efendi, *Nimet-i İslâm*'ın yazarı, o çok zevk sahibi bir insan; güzel, önemli bir eser olduğu için onu Osmanlıca'ya tercüme etmiş, neşretmiş. Sonra Bedir Yayınevi neşretti.

Papaz müslüman olunca, Anselmo adını değiştirmiş, Abdullah, yâni Allah'ın kulu adını almış. Tunus'ta tercümanlık yaptığı için, Abdullah et-Tercüman diye tanınıyor, lakabı bu.

Bu *Tuhfetü'l-Erib* kitabını, *Hristiyanlığa Reddiye* adı altında Türkçe'ye çevirdiler. O kitabın da okunmasını rica ederim.

Benim neşrettiğim İbrâhim-i Müteferrika isimli kitabın da başında, tarih boyunca bu gerçekleri görüp de müslüman olmuş kardinaller, papazlar, piskoposlar ve hristiyanlardan bir liste var. Tabii bunlar çok daha fazladır. Günümüzde de müslüman olan çok önemli kişiler var, biliyorsunuz. Prof. Moris Bükey gibi, sonra büyük filozof Roce Garudi gibi, bazı Amerikan senatörleri gibi, dünyanın her yerinde müslümanlar var. Artık bu gerçeğin ortaya

çıkması lâzım!

Onun için bu İki bin Yılı Tevhid Yılı; 21. Yüzyıl Tevhid Asrı; İki bin yılı ile başlayan Üçüncü bin, artık tevhidin herkes tarafından kabul edildiği, Allah'ın razı olduğu inancın yerleştiği zaman olsun... Bu hususta herkes üzerine düşeni yapsın!.. Çalışmaları yapsın! Tebliğ çalışmasını yapsın, irşad çalışmasını yapsın... Kendisi de iyi bilsin, tevhidi anlasın ve Cenâb-ı Hakka güzel kulluk eylesinler...

Allah-u Teàlâ Hazretleri, sevdiği, razı olduğu dine bağlı eylesin... Sevmediği inançlardan korusun...

Tabii, biz onlara hakkı anlatmağa çalışıyoruz. Onlar da hristiyan yapmağa çalışıyorlar. Müslüman çocuklarını kandırmağa çalışıyorlar. Kandırmak için de usülleri, önce müslümanı müslümanlıktan soğutacak, dinsizleştirecek, terbiyesizleştirecek, inançsızlaştıracak... Ondan sonra, bu geçiş devresinden sonra, ham, bir şey bilmeyen, boş malzemeyi hristiyanlaştıracak.

Çünkü müslüman iken onu hristiyan yapamayacağını, Kur'an varken, hadis-i şerif varken kandıramayacağını bildiği için, değiştirecek.

Bu yapılmıştır, yazılmıştır da bunlar. Eski İslâm mecmualarında böyle bunları teklif etmiş olan misyonerlerin yazıları, kaynakları filân vardır. Türkiye'de bazıları da kandırılmıştır. Müslüman evlâtlarının bazılarının da, maalesef ayağı kaymıştır.

Allah şaşıranları doğru yola hidayet eylesin... Gerçeği görmeyi nasîb eylesin... Hakkı hak olarak görüp ona uymayı, bâtılı bâtıl olarak görüp ondan korunmayı nasîb eylesin... Hakka hizmet etmeyi nasîb eylesin... Rızasını kazanmayı nasîb eylesin... Huzuruna sevdiği, razı olduğu kul olarak varmayı nasîb eylesin...

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ (آل عمران: ١٩)

(*İnne'd-dîne inda'llàhi'l-islâm*) "Allah indinde geçerli din İslâm'dır." (Âl-i İmran, 3/19) Hakîkî kâmil, has müslüman olarak huzuruna varmayı nasîb eylesin...

İslâm'dan başka din edinenlerin dindarlıklarının, ibadetlerinin kabul olmayacağı da, ayet-i kerimelerde beyan ediliyor:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ

مِنَ الْخَاسِرِينَ (آل عمران:٨٥)

(*Ve men yebtaği gayre'l-islâmi dînen felen yukbele minhu*) [Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden böyle bir din asla kabul edilmeyecektir; (*ve hüve fi'l-âhireti mine'l-hàsirîn.*) ve o ahirette ziyan edenlerden olacaktır.] (Âl-i İmran, 3/85)

Makbul ibadetler yapıp, ömrü hayırlı geçirip, huzuruna sevgili kulu olarak varıp, sevdiği kullarla beraber cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Candan temennimiz budur, canla başla çalışmamız da bu uğurda olmalı!.. Çünkü, iyi insanlar kötü insanlar kadar gayretli olmayınca, kötülük dünyaya hakim oluyor. Rüşvet, hırsızlık, kan gövdeyi götürüyor. Zulüm bütün cihanı sarıyor. Yangın her tarafı mahvediyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri hepinize İslâm'a güzel hizmetler etmeyi nasîb eylesin... *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

23. 11. 1999 - AVUSTRALYA

3. BİLMEYENLERİN ALLAH BİZİMLE KONUŞSA DEMELERİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyenleri!

Allah hepinizden râzı olsun... Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi dünyada, ahirette üzerinize olsun... İki cihanda aziz ve bahtiyar olun, muratlarınıza erin... Allah sizi iki cihanda sevindirsin...

Bugünkü ayet-i kerime sohbetlerimde, Kur'an sohbetimde Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 118 ve 119. ayet-i kerimesi üzerinde konuşacağım. Ayetleri okuyalım, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahim:*

وَقَالَ الَّذِينَ لاَ يَعْلَمُونَ لَوْ لاَ يُكَلِّمُنَا اللهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ ، كَذٰلِكَ

قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمِ ، تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ ، قَدْ بَيَّنَّا

الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (البقرة:١١٨)

(*Ve kàle'llezîne lâ ya'lemûne lev lâ yukellimune'llàhu ev te'tînâ âyeh, kezâlike kàle'llezîne min kablihim misle kavlihim, teşâbehet kulûbühüm, kad beyyenne'l-âyâti li-kavmin yûkınûn.*) (Bakara, 2/118)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيراً وَنَذِيراً وَلاَ تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ

الْجَحِيمِ (البقرة:١١٩)

(*İnnâ erselnâke bi'l-hakkı beşîren ve nezîren ve lâ tüs'elü an ashàbi'l-cahîm.*) (Bakara, 2/119) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

(*Ve kàle'llezîne lâ ya'lemûn*) "Bilmiyenler, o kimseler ki bilmiyorlar, dediler ki: (*Lev lâ yukellimüna'llàh*) 'Allah bizlerle konuşmalı değil miydi? (*Ev te'tînâ âyetün*) Yahut, bize bir ayet gelmeli değil miydi? Ya bize bir ayet gelmeliydi, ya da Allah bizlerle konuşmalı değil miydi? Konuşmalıydı.' Bilmeyenler, o kimseler ki bilmiyorlar, böyle dediler. (*Kezâlike kàle'llezîne min kablihim*) Buna benzer sözleri, onlardan önce kimseler de söylemişlerdi. Bunlardan öncekiler de, yâni daha önce gelmiş olan milletlerden, o milletlere peygamber geldiği zaman ona itiraz eden, o milletlerin itirazcıları, müşrikleri, kâfirleri de, (*misle kavlihim*) bunların sözleri gibi sözler söylediler, söylemişlerdi. (*Teşâbehet kulûbühüm*) Gönülleri, kalpleri birbirlerine benzedi, benzeşmiş. (*Kad beyyenne'l-âyâti*) Ayetleri biz kesin olarak beyan etmiştik, beyan etmiş bulunuyoruz; (*li-kavmin yûkınûn*) yakîn sahibi, şeksiz şüphesiz inanan insanlara biz ayetlerimizi açıkça beyan ettik. Yâni, bir eksik bahis konusu değil."

119. ayet-i kerime, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

(*İnnâ erselnâke bi'l-hakkı*) "Biz seni hak ile, gerçek ile irsal ettik, gönderdik, (*beşîren*) müjdeleyici olarak, (*ve nezîren*) ihtar edici, korkutucu olarak. (*Ve lâ tüs'elü an ashàbi'l-cahîm*) Ashab-ı cahîmin, cehenneme girecek, cehennemlik olan kimselerin hali senden sorulmayacak."

a. Allah Bizimle Konuşsun Demeleri

Şimdi biraz, bu ayet-i kerimelerin üzerinde olan rivayetleri özetleyerek konuşalım:

(*Kàle'llezîne lâ ya'lemûn*) "O kimseler ki bilmiyorlar, bilmeyenler, cahiller dediler ki: Allah bizimle konuşmalı değil miydi, yahut bize bir ayet gelmeli değil miydi?"

Bunlar kim?..[9]

قَالَ رَافِعُ بْنُ حُرَيْمِلَةَ ، لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ : يَا

[9] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.314, no:1137; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

مُحَمَّدُ ، إِنْ كُنْتَ رَسُولاً مِنَ اللهِ كَمَا تَقُولُ ، فَقُلْ لِلّٰهِ فَلْيُكَلِّمْنَا

حَتَّى نَسْمَعَ كَلامَهُ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذٰلِكَ مِنْ قَوْلِهِ.

İbn-i Abbas'tan rivayet edildiğine göre, Râfi' ibn-i Hüreymile veyahut Hermele... Hüreymile, Hermele'nin tasğîridir, Hermelecik demek yâni. Yâni, Hermele veya Hüreymile oğlu Rafi' isimli yahudi. Yâni bu, Medine'nin müslüman olmayan, yahudi olan kişilerinden, eşrafından birisi. Bu şahıs Rasûlüllah SAS'e, Peygamber-i Zîşânımız'a demiş ki:

(*Yâ muhammed*) "Ey Muhammed!.."

Biz salât ü selâm getiriyoruz adı anılınca... Çünkü Peygamber Efendimiz'in adı anıldığı zaman salât ü selâm getirmeyen, gerçekten cimri kimse demektir. Çünkü ne eksiği var ki, ne sebep var ki, neyi eksilir ki salât ü selâm getirmiyor. Yâni bir şeyi eksik tabii ama... Sevgisi olsa aşk ile, şevk ile salât ü selâm getirir. Yâni getirseydi ne olurdu, niye getirmiyor?.. Gerçekten cimri. Dudaklarını kıpırdatmaktan üşeniyor, tembelleniyor, cimrileniyor, yapmıyor. Salât ü selâm ona olsun...

İsmiyle veya lakabıyla hitab ederlerdi. (*Yâ ebe'l-kàsım!*) "Ey Kâsım'ın babası!" derler. İsmiyle hitab etmiş bu rivayete göre... "Yâ Muhammed! (*İn künte rasûlen mina'llah*) Eğer sen Allah'tan bize gönderilmiş, insanlara gönderilmiş bir elçiysen, rasülsen, peygambersen; (*kemà tekùlû*) senin ifade ettiğin gibi gerçekten Allah tarafından gönderilmiş bir peygambersen sen, (*fekul li'llâh*) Allah'a de ki, söyle de, (*Feyükellimünâ*) Allah bizimle konuşsun; (*hattâ nesmeu kelâmehû*) biz de Allah'ın konuşmasını duyalım! Söyle ona da bizimle konuşsun, biz de Allah'ın kelâmını duyalım!" dedi.

(*Feenzele'llàhu fî zâlike min kavlihî*) "Onun üzerine Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerimeyi indirdi." Yâni sebeb-i nüzûl-ü âyeh, bu ayetin iniş sebebi İbn-i Abbas'tan gelen rivayete göre böyle. Yâni bu yahudicik:

"—Eğer sen peygambersen Allah bizimle konuşsun, söyle Rabbine de Allah bizimle konuşsun, biz de onun sesini duyalım!" dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime indi:

“O kimseler ki bilmiyorlar...” Yâni neyi bilmiyorlar? Edebi bilmiyorlar, imanı bilmiyorlar, gerçekleri bilmiyorlar, Cenâb-ı Hakk’ın gazab edeceği huyları bilmiyorlar, sözleri bilmiyorlar, böyle küstahlık ediyorlar. Nasıl davranılması gerektiğini bilmiyorlar, bilmiyorlar, bilmiyorlar... (*Lâ ya’lemûn*) Bilmiyorlar, cahiller.

“Bizimle Allah konuşmalı değil mi?” dediler. Allah-u Teàlâ Hazretleri de diyor ki: (*Kezâlike kàle’llezîne min kablihim*) “Bu isteği bundan önceki ümmetlerin itirazcıları da yapmıştı, bunlardan öncekiler de böyle demişlerdi.”

Evet, hatırlayacaksınız; eğer dersleri, bu sohbetlerimizi, Kur’an-ı Kerim ayetlerini açıklayan, Kur’an-ı Kerim üzerine olan radyo, televizyon sohbetlerimizi dinlediyseniz hatırlayacaksınız; buna benzer ayet-i kerimeler inmişti. İnmiş olan ayet-i kerimeleri anlatmıştık. Bunları belirten bazı ayetleri okuyalım:

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا

مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً (النساء:١٥٣)

(*Yes’elüke ehlü’l-kitabi en tünezzile aleyhim kitâben mine’s-semâ’*) “Ehl-i kitap, yâni kendisine kitap indirilmiş, peygamber gönderilmiş olan kavimler, yahudiler, hristiyanlar...” Ama burada yahudiler olması ihtimali daha kuvvetli. (*En tünezzile aleyhim kitâben mine’s-semâ’*) “Onların üzerine gökten bir kitap indirmeni istediler. (*Ve kad seelû mûsâ ekbere min zâlike*) “Mûsâ’dan da bundan daha ilerisini, daha büyüğünü istemişlerdi.” Mûsâ Aleyhi’s-selâm... Tabii biz peygamber oldu mu severiz, sayarız, (*Aleyhi’s-selâm*) “Ona selâm olsun!” deriz.

(*Fekàlû erina’llàhe cehreten*) “‘Çok aşikâr olarak Allah’ı bize göster!’ demişlerdi.” (Nisâ: 153) Halbuki görmeye gözleri tahammül edemez.

Sonra yine Bakara Sûresi’nden hatırlayacaksınız, *bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm:*

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً (البقرة:٥٥)

(*Ve iz kultüm*) “Ey yahudiler hani siz demiştiniz, hatırlayın o zamanı ki sizin kavminiz, ecdadınız ne demişti, sizin tarihinizde var: (*Yâ mûsâ*) Ey Mûsâ, —*Aleyhi’s-selâm* diyoruz biz yine— (*len nü’mine leke*) biz sana inanmayacağız; (*hattâ nera’llàhe cehreten*) ap açık olarak Allah’ı görmeden inanmayacağız!” demiştiniz. (Bakara, 2/55)

Tabii biliyorsunuz, Mûsâ AS kavminden yetmiş seçkin eşraf, âyândan insanlar seçti. Tur Dağı’na geldiler. Allah-u Teàlâ Hazretleri Mûsâ AS’a vahyederken, bir bulut çöktü üzerlerine... Bunlar, Cenâb-ı Hakk’ın Mûsâ AS’a hitabını kulaklarıyla duydular. “Biz de duyalım! Mâdem sana Allah hitap ediyormuş biz de hitabı duyalım!” demişlerdi. Duydular. Bu sefer de:

“—Sesini duyduk, yüzünü de görelim!” Cemâlini demiyorlar yâni. “Sesini duyduk ama, bir de aşikâre görelim!” dediler.

Tabii, dağ sarsılmaya başladı, yerlere kapandılar.

Okumuş olduğumuz, eski derslerimizde bahis konusu etmiş olduğumuz ayetlerde bu bildiriliyor. Yâni eski insanlar da, onların da içinden bazı kimseler böyle küstahlaşmışlar, “Allah bizimle de konuşmalı değil mi?” demişler. Konuşmasını duyunca da daha ileri gitmişler, görmek istemişler.

Tabii, Mûsâ AS da peygamber olarak, edeble diyor ki:

رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ ، قَالَ لَن تَرَانِي وَلَٰكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ

اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي ، فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا

(الأعراف:١٤٣)

(*Rabbi erinî enzur ileyk*) “Yâ Rabbi, lütfet, buyur da, tecelli eyle de, cemâlini seyr eyleyeyim!” dedi. (*Kàle len terânî*) Allah-u Teàlâ Hazretleri: “Yâ Mûsâ, benim cemâlimi temaşa etmeye tàkat getiremezsin! (*Ve lâkini’nzur ile’l-cebeli feini’stekarra mekânehû fesevfe terânî*) Şu dağa tecelli edeyim, eğer o dağ o tecellîme tahammül ederse, o zaman sen de tahammül edebileceksin

demektir. Edemezse, sen de tahammül edemeyeceğini anla o dağın halinden..." buyurdu.

(*Felemmâ tecellâ rabbühû li'l-cebeli*) "Mevlâsı, Mûsâ AS'ın Rabbi, hepimizin, alemlerin Rabbi Allah-u Teàlâ Hazretleri Tur Dağı'na tecellî edince, (*cealehû dekkâ*) dağ parça parça oldu. Yâni, o tecellînin şiddetine dayanamadı." (A'raf, 7/143)

Biliyorsunuz, Peygamber SAS Efendimiz'e vahiy geldiği zaman, fizikî olarak, maddî olarak başka insanların da hissedeceği olağanüstü durumlar meydana gelirdi. Meselâ, devenin üstündeyse Peygamber Efendimiz, vahiy geldiği zaman, deve artık ayakta duramaz çökerdi. Bir kimseye böyle dizi filan değiyorsa, oturdukları yerde dizi parçalanacak gibi olurdu. Sonra bir arı vızıltısı gibi ses duyulurdu. Yâni bu olağanüstü vahyin gelişine tâkat getiremiyor her varlık.

Dağa da Cenâb-ı Mevlâ tecelli buyurunca, tecelliden dağ parça parça parçalandı. Yâni, bunların istekleri kendilerine ihsan olunsa, Cenâb-ı Hakk'ı görmeye tahammülleri olmaz, parça parça olurlar, baygın düşerlerdi. Nitekim Mûsâ AS da baygın düşmüştü.

Ama bunların hepsi bahane... Eskiler de böyle dedi, bunlar da böyle diyor:

"—Göster de, duyalım da..."

Yâni, sonra ne olacak, duydular da ne oldu?.. Yine inatlarında devam edenler devam etti. (*Teşâbehet kulûbühüm*) Yâni, bu bir halet-i ruhiyedir. Ve gönülleri bunların birbirlerine benziyor, kalpleri eskilerin kalplerine benzemiş durumda… Kalpleri birbirlerine uyuştu, müteşâbih oldu, benzer oldu. Yâni aynı kafa, aynı zihniyet, aynı katı gönül, aynı inat, aynı itiraz, aynı küstahlık...

(*Kad beyyenne'l-âyâti li-kavmin yûkınûn*) "Ama edebli olan, sağlam imana sahip olan kimselerin, kâfi miktarda tatmin olması için, Cenâb-ı Hak nice nice ayetler, mucizeler, gözle görülen, kulakla işitilen, yaşanılan olaylar da gönderdi." Göndermedi değil, yâni müşriklerin istekleri havada kalmış değil. İnananlar inandı da, inanmayanlar işi daha da yokuşa sürüp daha başka itirazlar yaptılar.

b. Müşriklerin İtirazları

Şimdi bunlar, bu cahiller, ya böyle bu Medine'de yaşayan Rafi' ibn-i Hüreymile gibi ehl-i kitaptan olanlar, yahut da bunların bir rivayete göre küffar-ı Arap olduğu yâni Arapların müşrik olanları, müslüman olmayanları, putperestlikte devam edenleri, Rasûlüllah'a karşı çıkanları olduğu bu sözü söyleyenlerin onlar olduğu rivayeti de var.

Meselâ, başka ayetlerde buyruluyor, onlar demişler ki:

وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ

رُسُلُ اللهِ (الأنعام:١٢٤)

(*Ve izâ câethüm âyetün*) "Bir ayet-i kerime geldiği zaman, (*kàlû len nü'mine hattâ nü'tâ misle mâ ûtiye rusülü'llàh*) 'Allah'ın rasullerine verilen şeyler bize de verilmedikçe inanmayacağız!' dediler." (En'am, 6/124)

Hatta başka ayetlerde buyruluyor ki:

وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا

(الإسراء: ٩٠)

(*Ve kàlû len nü'mine leke*) "'Yâ Muhammed, biz sana inanmayacağız; (*hattâ tefcüra lenâ mine'l-ardi yenbûà*) sen bizim şu istediklerimizi yap; gözümüzün önünde yerden bir su fışkırt, pınar fışkırt görelim!' dediler." (İsrâ, 17/90) Şöyle olsun, böyle olsun görelim...

Çeşitli böyle itirazları oldu. "İki tarafta melekler bulunsun, seninle beraber gezsin... Senin bir böyle bağlık bahçelik yerin olsun, oradaki meyvalarından biz yiyelim!.." gibi hayallerinden çeşit çeşit istekleri dolu... Onları böyle söylediler. Böyle olmazsa, inanmayız dediler. Hatta:

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً (المدثر: ٥٢)

(*Bel yürîdü küllü'mriin minhüm en yü'tâ suhufen müneşşereh.*) "Sanki her birisi kendilerine şöyle açılmış bir takım sayfalar, yazılı sayfalar verilmesini istiyorlar." (Müddessir, 74/52) Yâni, sanki kendilerine özel vahiy gelsin, kitap gelsin, kırtasiye, kağıt üzerine yazılı; o zaman inanacaklar.

Böyle çeşit çeşit itirazlar... Ama Cenâb-ı Hak inananların kalplerini şekten, şüpheden temizleyecek kadar mucizeleri Peygamber Efendimiz'e verdi. Mâkul delilleri gösterdi, ayet-i kerimeleri indirdi. Akıllarına hitab etti, gönüllerine hitab etti, gözlerine hitab etti... İnanan inandı.

Hatta müşriklerin çoğu, Rasûlüllah'ın Rasûlüllah olduğunu bildikleri için, "Aman tedbirli olun, şöyle olsun, böyle olsun..." diye engelleme yaptılar. Bildikleri halde inatlarından inanmadılar, inatlarından mücadele ettiler. Yahudilerin bir kısmı da, kendi evlatlarını bildikleri kadar kesin olarak, Peygamber Efendimiz'in peygamber olduğunu bildikleri halde, tâbî olmadılar. "Sen Rasûlüllahsın!" diyemediler, kendi yollarını bırakamadılar.

Alışmış oldukları veya menfaatlerinin devam etmekte olduğu düzenin bozulmasını istemediler. “İnanırsak bizim halimiz ne olur? Elimizdeki menfaatlerimiz, şu andaki sömürülerimiz tükenir.” filan gibi şeylerle kabul etmediler.

Bunlar tabii böyle inatla karşı çıktığı için, Allah-u Teàlâ Hazretleri bunlar hakkında buyuruyor ki, başka ayetlerde gelecek:

إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ . وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ

آيَةٍ حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ (يونس:٩٦-٩٧)

(*İnne’llezîne hakkat aleyhim kelimetü rabbike lâ yü’minûn. Ve lev câethüm küllü âyetin hattâ yeravü’l-azâbe’l-elîm.*) “Gerçekten haklarında Rabbinin sözü, hükmü sabit olanlar, her bir ayet onlara gelmiş olsa bile, elim azaba uğrayıncaya kadar, ta cehennemi görünceye kadar inanmayacaklar.” (Yunus: 96-97)

Cehennemi görünce, kendilerine:

أَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ ، قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا (الأنعام:٣٠)

(*E leyse hâzâ bi’l-hak*) “Bu hak mıymış, gerçek miymiş, hakîkaten var mıymış?” denilecek. (*Kàlû belâ ve rabbinâ*) “Rabbimiz'e and olsun ki, evet varmış, doğruymuş.” diyecekler. (En’am, 6/30) Ama, o zaman iş işten geçmiş oluyor.

Maalesef, insanlar acizliklerine bakmadan küstahlaşıyorlar, aklı mantığı bir tarafa bırakıyorlar, insafı bırakıyorlar, alemleri yaratan Allah-u Teàlâ Hazretleri’yle inatlaşıyorlar. Hem ömürlerini bu inatla geçiriyorlar, dünyada mahvoluyorlar; hem de ebedi saadet yolu olan ahiretlerini mahvediyorlar, ebediyyen cehenneme müstehak oluyorlar, orayı kazanıyorlar. Oraya gitmeye kendilerini hazırlıyorlar. Kendi elleriyle kendilerini ateşe atıyorlar.

وَمَا أَنَا بِظَلاَّمٍ لِلْعَبِيدِ (ق:٢٩)

(*Ve mâ ene bi-zallâmin li'l-abîd*) "Ben kullarıma zulmedici değilim." (Kaf, 50/29)

وَلَٰكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (يونس: ٤٤)

(*Ve lâkinne'n-nâse enfüsehüm yazlimûn*) "Fakat, insanlar kendi kendilerine zulmediyorlar." (Yûnus, 10/44) Kendileri haksızlık yapıyorlar, Kendileri günahlar işliyorlar, kendileri cezaya müstehak oluyorlar. Kendileri, kendilerini cehenneme atmaya sebep olacak küstahlıklar yapıyorlar.

İster ehl-i kitap olsun, ister Arapların inanmayan, inatçı müşriklerin muhalifleri olsun, işte böyle olmadık şeyler istediler. İstedikleri şey olduğu zaman bile, bazıları yine inanmadılar. Gördükleri olağanüstü şeylere de sihir dediler. Yâni, olağanüstü olduğu için tabii, tabii demiyorlar, sihir diyorlar. Yâni, çeşitli şekillerde böyle yine itiraz ettiler ve böyle geçti.

c. Seni Beşîr ve Nezîr Olarak Gönderdik

119. ayet-i kerimede Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ

الْجَحِيمِ (البقرة: ١١٩)

(*İnnâ erselnâke bi'l-hakkı beşîren ve nezîren ve lâ tüs'elü an ashàbi'l-cahîm.*) (Bakara, 2/119)

(*İnnâ*) "Ben Azîmü'ş-şân..." Azamet *nun*'u ile hitab... *Vâhidü ehadü ferd* olan Cenâb-ı Hak; *vahdehû lâ şerike leh* olan, şerîki nazîri olmayan Allah-u Teàlâ Hazretleri, azamet sîgasıyla buyuruyor ki: "Biz seni hak ile, beşîr ve nezîr olarak gönderdik." Yâni, "Ben Azîmü'ş-şân, seni hak ile, beşîr ve nezîr olarak gönderdim." buyuruyor.

Peygamber Efendimiz, (*Ünzile aleyye*) "Bu benim hakkımda

indi.” buyurmuş.

Ersele-yürsilü-irsâl; birisini elçi olarak, rasûl olarak göndermek demek. (*İnnâ erselnâke*) *Ke* zamir-i muttasıl. Buradaki *ke* Peygamber Efendimiz’e hitap: “Ey Rasûlüm, seni gönderdik.”

(*Bi’l-hakkı*) *Bi*, kelimelerin başına gelen bir edat, harf-i cer; ile mânâsına geliyor. “Hak ile biz seni gönderdik.” Yâni, “Sen hak ile geldin. Hem tebliğ ettiğin haktır, hem peygamberliğin haktır. Yâni, peygamberliğin bir hayal, bir uydurma, bir vehim, bir zan değil haktır, gerçektir. Getirdiğin Kur’an-ı Kerim, ahkâm; onlar da Allah-u Teàlâ Hazretleri’nin hak ahkâmıdır, kelâmıdır, emirleridir. Hakîkîdir, yâni hayal değildir, daha başka bir şey değildir, gerçeklerdir. Biz seni gerçek ile gönderdik, gerçekten gönderdik, gerçeği tebliğ edesin diye gönderdik.” mânâlarına.

(*Beşîren*) *Beşîr* müjdeleyen demek. *Büşrâ*, müjde demek Arapça’da. *Beşîr, mübeşşir* mânâsına geliyor; müjdeleyici. Neyi müjdeleyici?.. Cenneti müjdeleyici. (*Nezîren*) Nezîr, ihtar edici, korkutucu; “Bak böyle yaparsanız, sonra fenâ olur.” diyen. Neyi ikaz edici?.. “Aman, kötü hareket ederseniz cehenneme düşersiniz, ahirette ebedi azaba uğrarsınız.”

Bu ikisi hal oluyor. Yâni müjdeci olarak, müjdeci halinde; ve ikazcı, uyarıcı olarak, korkutucu olarak. İkisi birden; hem müjdeci, hem korkutucu... “İyi hareket ederseniz cennete gidersiniz; kötü hareket ederseniz cehenneme düşersiniz!” diye.

“Bu hal ile, bu sıfat ile hakla gönderdik seni. Haktır, gerçektir peygamberliğin.” Çünkü zaman zaman, Peygamber SAS Efendimiz de kendisine gelen halleri tanımak isterdi:

“—Acaba bu benim kendime ait bir şey mi, yoksa dışımdan böyle bir emir mi?..” diye.

Cenâb-ı Hak ona:

“—Tereddüt etme, sen hak ile gönderildin, peygamberliğin haktır, biz sana vahy ettik.” diye, o kendisine gelen şeylerin sübjektif, yâni kendi içinden, kendi kendine bir ruhi durum olmadığını, dışarıdan bir etki olduğunu bildiriyor. Vahyin de dışarıdan, böyle tesir olarak geldiğini demin de söyledim size.

Cenâb-ı Hak, “Tereddüt etme ey Rasûlüm!” diye ihtar ediyor. Çünkü, Peygamber Efendimiz biraz vahiy kesilince, “Acaba bir

kabahatim mi var?" diye tereddüt ediyordu. Mâkul bir insan olarak çeşitli ihtimalleri düşünüyordu. Ama Cenâb-ı Hak kendisine, "Tereddüt etme ey Rasûlüm! Şu şöyledir, şu gerçektir, bu böyledir." deyince, ilk inanan, en kuvvetle inanan, en sağlam şekilde inanan ve bağlanan; emirleri en sağlam şekilde tutan Peygamber SAS Efendimiz oluyordu. (*Beşîren bi'l-cenneh nezîren mine'n-nâr*) "Cennetle müjdeleyici, cehennemden koruyucu olarak." gönderdik.

(*Ve lâ tüs'elü an ashàbi'l-cahîm*) *Tüs'elû* fiili, muzàrî fiili meçhul sîgasıyla. "Sen sorulmayacaksın!" (*Len tüs'ele*) gibi. "Sana sorulmayacak, sen sorguya çekilmeyeceksin! (*An ashàbi'l-cahîm*) Ey Rasûlüm, isterse bunlar inansınlar, isterse inat etsinler, inanmasınlar; sen tebliğ edicisin, müjdeleyicisin, ihtar edicisin. Sen onların halinden sorulmayacaksın!" Yâni, "Niye bunlar kâfir oldular diye, Cenâb-ı Hak sana sormayacak ki... Sen tebliğ etmiş olacaksın vazifeni; onlar da yapmamış, dinlememiş, iman etmemiş olacaklar, cehenneme gidecekler. Onların halini, Cenâb-ı Hak sana sormayacak, onların vebalini sana yüklemeyecek. Sen tebligatını yap, müjdeni ver, ihtarını çek; inanmak inanmamak sorumluluğu, mükellefiyeti onların üzerinde..."

Şimdi, (*tüs'elü*) diye bir kıraat var. (*Ve lâ tes'el*) kıraati de var. O zaman, "Sen sorma; (*an ashàbi'l-cahîm*) cehenneme girecek olan kimselerin hakkında soru sorma!" Yâni, "Bu cehenneme kimler gidecek? Şunun acaba hali ne olacak?.." mânâsına gelir. Bu *lâ tes'el,* nehy-i hazır sîgası oluyor.

Burada Peygamber Efendimiz'den bir hadis rivayet ediyor İbn-i Kesir. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:

لَيْتَ شِعْرِي مَا فَعَلَ أَبَوَايَ ، لَيْتَ شِعْرِي مَا فَعَلَ أَبَوَايَ ،

لَيْتَ شِعْرِي مَا فَعَلَ أَبَوَايَ ؟

(*Leyte şiarî mâ feàle ebevâye, leyte şiarî mâ feàle ebevâye, leyte şiarî mâ feàle ebevâye*) *Ebevâye*, anam babam demek. Yâni: "Benim annem babam, keşke bilseydim ne yaptılar acaba?"

Kendisi peygamber olmadan evvel ahirete göçtükleri için, onlar acaba ne yaptılar diye hallerini merak ettiği için, böyle söylemiş.

(*Ve lâ tes'elü an ashàbi'l-cahîm*) "Sen kendilerine iman gelmemiş, tebligat gelmemiş, iman etmemiş cehenneme gitmiş olan insanlardan soru sorma!" Ayetin bu kısmı bundan dolayı indi diye rivayet edenler var.

Bir rivayet olarak hadis-i şerifte de, Rasûlüllah SAS Efendimiz'in anne ve babasına hayat verilip:[10]

أَنَّ اللهَ أَحْيَا لَهُ أَبَوَيْهِ حَتَّى آمَنَا بِهِ .

(*Enna'llàhe ahyâ lehû ebeveyhi*) "Onun için, anne babasına hayat verdi, (*hattâ âmenâ bihî*) her ikisi de Peygamber Efendimiz'e iman etti." diye rivayetler var.

İbn-i Kesir bu rivayetin tenkidini yapıyor, (*isnâdühû daîf, va'llàhu a'lem*) diye bunun zayıf bir rivayet olduğunu söylüyor. Sonra, Peygamber Efendimiz'in böyle bir şey sormayacağını, bunun (*tüs'elü*) şeklinde olması gerektiğini, daha tercih edildiğini bildiriyor.

d. Tevrat'ta Peygamber SAS'in Sıfatları

Sonra, Ahmed ibn-i Hanbel'den rivayet edilen bir hadis-i şerif naklediyor İbn-i Kesir tefsirinde:[11]

لَقِيتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ ، فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَنْ صِفَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي التَّوْرَاةِ ، فَقَالَ: أَجَلْ ، وَاللَّهِ

[10] *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.60, no:150.

[11] Buhàrî, *Sahîh*, c.II, s.747, no:2018; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.174, no:6622; Buhàrî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.95, no:246; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.147, no:1410; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.45, no:13079; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.392; Atà' ibn-i Yesâr Rh.A'ten.

إِنَّهُ لَمَوْصُوفٌ فِي التَّوْرَاةِ بِصِفَتِهِ فِي الْقُرْآنِ : (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا) وَحِرْزًا لِلأُمِّيِّينَ ؛ وَأَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي ، وَسَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ. لاَ فَظٍّ وَلاَ غَلِيظٍ وَلاَ سَخَّابٍ فِي الأَسْوَاقِ . وَلاَ يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ ، وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ . وَلَنْ يَقْبِضَهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ ، بِأَنْ يَقُولُوا : لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ. وَيَفْتَحُ بِهَا أَعْيُنًا عُمْيًا ، وَآذَانًا صُمًّا ، وَقُلُوبًا غُلْفًا (خ. حم. ق. عن عطاء بن يسار)

(*Lakîtü abda'llàh'ibni amri'bni'l-âs*) "Mısır fatihi Amr ibnü'l-As'ın oğlu Abdullah'la karşılaştım diyor Atâ' ibn-i Yesâr. (*Fekùltü*) Dedim ki: (*Ahbirnî an sıfâti rasûli'llâh fi't-tevrâh*) Bu Tevrat'ı bilen, okuyan bir sahabi. Mısır'da Fustat'taki büyük Ulu Cami'de kabri var, ziyaretini yapmıştık, Allah şefaatlerine erdirsin...

"—Tevrat'ta Rasûlüllah Efendimiz'in geleceği bildiriliyor, İncil'de Peygamber Efendimiz'in geleceğine dair bilgiler var. Ahir zaman peygamberi hakkında, onun sıfatları hakkında bilgiler var. Bana bunlardan haber ver." diye, bu Tevrat'ı okumuş bir kimse, bilgili bir kimse olarak tanındığı için soruyor.

O da dedik ki: (*Ecel*) "Pekiyi evet. (*Va'llàhi innehû lemevsùfun fi't-tevrâti*) Allah'a yemin olsun ki Tevrat'ta (*bi-sıfatihî fi'l-kur'ân*) Kur'an-ı Kerim'de nasıl anlatılmışsa, Kur'an-ı Kerim'de zikredilen sıfatlarıyla Tevrat'ta da zikredilmiştir." diyor.

Evet Kur'an-ı Kerim'de, o Tevrat'taki ayetlerin anlatımı var. Tevrat'ta böyle geçiyor, İncil'de böyle geçiyor diye Saf Sûresi'nde, Fetih Sûresi'nde ve daha başka sûrelerde bu bilgiler var. Nasıl geçiyor? Onun Arapça'sını şöyle anlatıyor:

(*Yâ eyyühe'n-nebiy*) "Ey Peygamber! (*İnnâ erselnâke*) Biz seni gönderdik rasûl olarak, (*şâhiden*) bir şahit, yâni insanlara şehadet

edici; (*ve mübeşşiren*) müjde verici, (*ve nezîren*) ihtar edici, (*ve hirzan li'l-ümmiyyîn*) ve kendilerine kitap verilmemiş ümmî bir kavim olan milletini cehennemden koruyucu bir kişi olarak gönderdik. (*Ve ente abdî ve rasûlî*) Sen benim hem kulumsun, hem rasûlümsün. (*Semmeytüke'l-mütevekkil*) Ben seni Allah'a tevekkül edici kul diye isimlendirdim." Peygamber Efendimiz'in isimlerinden birisi de Mütevekkil'dir.

(*Lâ fazzun ve lâ galîzun ve lâ sahhàbun fi'l-esvâk*) "O haşin konuşan, kaba saba, sokaklarda, çarşı pazarda şey yapan bir insan değildir. (*Ve lâ yedfau bi's-seyyieti's-seyyieh*) Kötülüğü kötülükle karşılamaz; (*ve lâkin ya'fû ve yağfiru*) kötülük yapanı affeder, bağışlar.

(*Ve len yakbidahû*) Allah onun ruhunu kabz etmeyecek, hayatına nihayet vermeyecek, yanına almayacak, irtihal ettirmeyecek; (*hattâ yukîme bihi'l-millete'l-avcâ'*) eğri milleti doğrultmadan, yâni imanı hakim kılmadan; şirki hor zelil, mahv u perişan ve münhezim ve muzmahil kılmadan Allah onun hayatını nihayetlendirmeyecek, ahirete irtihal ettirmeyecek. (*Bien yekùlû lâ ilâhe illa'llàh*) O eğri millet, yâni müşrik millet '*Lâ ilâhe illa'llàh'* diyecekler."

(*Feyeftehu bihî a'yünen umyen*) "Bu ahir zaman peygamberiyle Allah kör gözleri açacak, (*ve âzânen summen*) sağır kulakları işitir hale getirecek, (*ve kulûben gulfen*) katılaşmış, perdeleşmiş gönülleri aydınlatacak. Gözler açılacak, hakikatleri görecekler. Kulaklar duymaya başlayacak, gerçekleri duyacaklar. Katı kalbler, perdeli kalpler açılacak, kapalı, kılıflı kalplerin kılıfı yırtılacak, gerçekleri görecekler. Yâni, o müşrikler imana gelecekler." diye böyle Tevrat'ta geçtiğini, Abdullah ibn-i Amr ibn-i As RA, soru üzerine böyle cevaplandırmış.

Aynı zât [Atâ' ibn-i Yesâr] diyor ki:[12]

---

[12] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.174, no:6622; Atà' ibn-i Yesâr Rh.A'ten.

لَقِيتُ كَعْبًا ، فَسَأَلْتُهُ ، فَمَا اخْتَلَفَا فِي حَرْفٍ ، إِلاَّ أَنَّ كَعْبًا يَقُولُ

بِلُغَتِهِ: أَعْيُنًا عُمُومَى ، وَآذَانًا صُمُومَى ، وَقُلُوبًا غُلُوفَى.

(*Lakîtü kâ'ben*) "Sonra ben Ka'b el-Ahbâr'la karşılaştım." O Tevrat'ı çok iyi bilen, İbrânice'yi çok iyi bilen bir kimseydi. (*Feseeltühû*) "Ona aynı meseleyi sordum: 'Tevrat'ta ahir zaman peygamberi, Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ'nın evsafı nasıl geçiyor?' diye bir de ona sordum." İki ayrı zamanda, iki ayrı kişiye soruyor. (*Fema'htelefâ fî harfin*) "Harfiyyen aynen, aynı şekilde, yâni Abdullah ibn-i Amr ibn-i As'ınki gibi cevap verdi."

(*İllâ enne kâ'ben yekùlü bi-lugatihî*) Yalnız buyurmuş ki: (*A'yünen umûmâ, ve âzânen sumûmâ, ve kulûben gulûfâ*) Yâni, kalblerin kılıflı olduğunu, kulakların sağır olduğunu, gözlerin kör olduğunu başka bir telaffuzlu kelimeyle, lügatla ifade etmiş.

Demek ki gerçeğin te'yidi olmuş oluyor. Tevrat'ta bu bilgiler aynen var. Onlar da zaten, "Ahir zamanda bir peygamber gelecek, zamanı da yaklaştı." diye, Peygamber Efendimiz gelmeden önce müşriklere söyleyip duruyorlardı. Zaten öyle bir peygamberin gelmesini bekliyorlardı. Ama geldikten sonra, toplumsal olaylar, kişisel rûhî durumlar, menfaat durumları dolayısıyla bazıları iman etmedi, hayatlarını mahvettiler.

e. Hak İle Beraber Olun!

Her devirde böyle oluyor. Bu devirde de böyle olabilir. Dinleyicilerim için de böyle olabilir. Herkes için hayat bir imtihandır. Herkes duyduğunu değerlendirecek, doğruyu, eğriyi tartacak; doğruyu kabul edecek, yanlıştan vazgeçecek. Yanlışta ısrar etmek felâkettir. Yanlışta, yalanda, eğride, bâtılda, boşta ısrar etmek felâkettir. Hakkı nerede görüyorsa, hakka tâbi olacak.

Hoşuma giden bir hadis-i şerif, bizim İslâm mecmuamızda yazdığım makalelerde de zikretmiştim; Peygamber Efendimiz

buyurmuş ki:[13]

زُلْ مَعَ الحَقِّ حَيْثُ زَالَ (حب. طب. ع. عن مخول السلمي)

(*Zül mea'l-hakkı haysü zâle*) Nasihat buyurmuş. Buradaki *zül* keskin ze ile, peltek ze ile değil. İkisi başka köklerden geliyor. Buradaki *zül*, *zâle-yezûlü* fiilinden. Öteki peltek ze ile *zül* olursa *zelle* fiilinden gelmiş olur, *zillet* masdarından; o değil. (*Zül*) Yâni, "Git, (*mea'l-hakkı*) hakkın yanına git, hakla beraber git; (*haysü zâle*) hak nereye giderse..."

Güneş meselâ doğudan doğuyor, gündüz tepeye çıkıyor, ondan sonra batıdan batıyor, sonra ortalık kararıyor. Ama güneşi takip ederse insan, devamlı aydınlıkta olur. Güneşin olduğu yerde daima aydınlık olur. Yâni eğer hakikat güneş gibiyse, nur saçıyorsa, etrafı aydınlatıyorsa; hakikatle beraber, o hakikat yer değiştirdikçe onunla beraber gitmek lâzım ki, insan aydınlıkta olsun. Eğer hakikat gidiyor da, bu olduğu yerde kalıyorsa; hakikat gidince olduğu yere karanlık çöker, karanlıkta kalır, mahvolur. Etrafı görmez, çukurlara düşer, uçurumdan yuvarlanır, mahvolur.

Bu benzetme benim benzetmem. Peygamber Efendimiz hadis-i şerifinde, "Hak nereye giderse, sen de onun yanına git!" diyor. Yâni, insan biraz atik olacak, hareketli olacak. Şartlar değişince, hakîkatin nerede olduğunu anlayacak, ısrar etmeyecek. Durduğu yerde kalıp da, —ayak topu tabiriyle— ofsayta düşmeyecek yâni. Çünkü herkes öbür tarafa gitmişken, bu tarafta kalırsa, öteki takımın oyuncularından da daha geride, kale tarafında kalırsa; o zaman ofsaytta kalır, hakem düdüğü çalar. Yanlış yâni.

Hakikatin nerede olduğuna bakacak, ona koşacak ve hakikati

---

[13] Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.176, no: 7276, Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIII, s.196, no:5882; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.322, no;763; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.III, s.137, no:1568; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.998; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.VI, s.56, no:7854; Buhàrî, *Târih-i Kebîr*, c.VIII, s.30, no:2046; Mahvel es-Sülemî RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.VII, s.593, no:12342; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XV, s.1363, no:43578; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.V, s.331, no:4236; RE. 13/6.

kucaklayacak, hakikati alacak, hakikate tâbi olacak. Çok önemli, hayatımızın en önemli prensibi...

Onun için, biz ilmi teşvik ediyoruz. Aklı kullanmasını Cenâb-ı Hak kullarına emrediyor. Ve cehennemliklerin de cehenneme düştüğü zaman, "Ah, keşke aklımızı kullansaydık!" diye pişmanlık duyacaklarını Kur'an-ı Kerim'de bildiriyor. Aklını kullanması lâzım, doğruyu anlaması, doğrunun yanına gelmesi lâzım!

Peygamber Efendimiz Mekke-i Mükerreme'deydi. "Doğru söylüyorsun, iyi söylüyorsun ama, işte biz zayıfız. İman edersek kavmimizin eşrafı, ayânı bize baskı yapar..." diye Rasûlüllah'ın yanına bir kısmı gelemedi.

Bazı kabileler hacca geldikleri zaman, Mina'da, Müzdelife'de Peygamber SAS onlarla konuştuğu zaman:

"—Çok doğru söylüyorsun, mâkul şeyler söylüyorsun ama, biz sana tâbi olursak Kureyş'le aramız bozulur, buna tahammül edemeyiz."

İşte menfaat... Hakkı gördü ama, menfaatinden vazgeçemiyor.

Ama bazıları dediler ki:

"—Her ne pahasına olursa olsun, kendimizi koruduğumuz gibi seni koruruz! Malımızı koruduğumuz gibi seni koruruz! Yanımıza gel yâ Rasûlallah!" dediler.

Davet ettiler Peygamber Efendimiz'i ve Peygamber Efendimiz Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye hicret etti. Mekke-i Mükerreme'den hakikat güneşi Medine'ye geçti. Şimdi artık Medine'ye gitmek lâzım! Bütün müslümanların hicret etmesi gerekiyordu, hicret etmeyen günahkâr durumunda oluyordu. Herkesin Rasûlüllah'ın etrafında toplanması lâzımdı.

Sonra yıllar geçti, Mekke fethedildi. Artık hicret mecburiyeti kalmadı, iş tamamlandı. O zaman, "Kötülüklerden iyiliklere hicret gerekir." diye Efendimiz söyledi.

Ama hayatımızda bu her gün cereyan edip durur. Anneyle baba münakaşa eder, iki komşu münakaşa eder, karşına iki ihtilaflı şahıs gelir... Her zaman menfaat hesabı yapmayacaksın, hangisi bana daha yakın demeyeceksin. Hatta hasmın, düşmanın bile olsa, haklıya haklı diyebileceksin. Haksıza, dostun bile olsa, sen haksızsın diyebileceksin. Annen, baban bile olsa, eşin, kardeşin bile olsa, kendi menfaatin bile olsa, hakkı çiğnemeyeceksin, hakkı çiğnetmeyeceksin, hakkı tutacaksın. Böyle gider, Cenâb-ı Hakk'ın rızası böyle kazanılır.

Böyle olmadığı zaman işler batar, yatar, bozulur, herkes menfaatini düşünür, herkes kasasını doldurmaya bakar, ahireti unutur... O zaman toplumlar da batar, kişilerin ahiretleri de *hebâen mensûrâ*, amelleri de zâyi olur. Dünyada ettiklerine bin bir kere, milyon kere, milyar kere pişman olurlar.

Bu dünyaya çok önem veriyor, bu dünyada yaşayan insanlar, hepimiz önem veriyoruz. Halbuki, Peygamber Efendimiz bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki, buradaki camide okumuştuk, sahih bir hadis-i şerif:[14]

---

[14] Müslim, *Sahîh*, c.XIII, s.411, no:5021; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1445, no:4321; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.203, no:13134; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VI, s.231, no:3521; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.500; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.328, no:6989; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.391, no:1313; İbn-i ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.248, no:35541; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

"Bir insan dünyada hep cevr ü cefâ çekmiş, hiç yüzü gülecek durum olmamış; elem, keder, üzüntü, hastalık vs... Ahirette Cenâb-ı Hak onu cennetine sokar, şöyle bir cennetine daldırır, batırır. Sonra, 'Ey kulum, dünyada sen bir ızdırab çektin mi, azab, üzüntü gördün mü?' diye sorar. (*Lâ va'llàhi*) 'Hiç bir azab görmedim, vallàhi.' diye yemin eder." Çünkü dünya hayatı ahiretin yanında sıfır. Hiç önemsemez.

"Dünyada hep nimetler içinde, en mükemmel izzet ve ikram içinde, refah içinde yaşamış insan da cehennemlik, cehenneme bir daldırılır, çıkartılır: 'Dünyada bir nimet, lezzet gördün mü ey kulum?' diye sorulur. (*Lâ va'llàhi*) 'Hiç bir lezzet, nimet görmedim.' der." Çünkü cehennemin ebedi azabı yanında dünyadaki nimetler solda sıfır. Sıfırın, sıfırının sıfırı... Bir hiç gibi, bir zerre gibi kalır.

Millet bunu bilmiyor. Peygamber Efendimiz söylüyor sahih hadislerde ama, milletler, insanlar bunu bilmiyor; dünyadaki üç günlük hayatın hasis menfaatleri için hakkı çiğniyor, bâtılı işliyor, zulmü yapıyor... Şehirleri muhasara ediyor, bombalıyor, insanları, çoluğu çocuğu öldürüyor, kanları akıtıyor. İşte şu isimle, bu isimle, şu sebeple, bu sebeple... Yâni insan insanın hemcinsi, kardeşi ama, dünyada 20. Yüzyıl, Birleşmiş Milletler vs.ler zulümleri hiç engellemiyor. Herkes kendi yandaşı oldu mu, ayağa kalkıyor; kendi aleyhtarı oldu mu, en büyük zulümler yapılsa bile sesini çıkartmıyor. Tabii imtihan bu... İmtihanı kaybediyor.

Mü'minin bütün ömrü cevr ü cefâ ile geçse yılmayacak. Neden?.. Bir an gibidir, bir düş gibidir bu hayat... Ahirette ebedî saadet var. Onun için bu dünya hayatında isterse nimet olsun, isterse olmasın. Ama Cenâb-ı Hak bin bir türlü nimeti de veriyor yine. Olmasa bile aldırmayacak, sabredecek; cenneti kazanacak.

Sahabe-i kiram öyle yaşadı, Peygamber Efendimiz SAS öyle yaşadı, öyle tavsiye buyurdu. Dünyanın lezzetine, nimetine kapılmadı. Keyfe, safaya salmadı, çalıştı, çabaladı. İnsanlığa en

---

Kenzü'l-Ummâl, c.XIV, s.528, no:39513; *Camiu'l-Ehàdîs*, c.XXIII, s.480, no:26478.

güzel şeyleri öğretti. En güzel ahkâmı getirdi. Bize ona uymak düşüyor, yılmamak düşüyor, fütur getirmemek, fetrete düşmemek, gevşememek gerekiyor. Devamlı çalışacak. Ölürse şehid oluyor, kalırsa gazi oluyor. Zahmet çekerse, sevap kazanıyor. Nimet olursa şükrediyor, yine sevap kazanıyor. Mü'minin sırtı yere gelmez.

Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne sonsuz hamd-ü senâlar olsun ki, bizi müslüman eyledi. Bu en büyük nimettir. Çünkü dünyanın cevri de safâ ve sevap oluyor; safası da şükredersen sevap oluyor. Yâni, her hâl ü kârda müslüman sevap kazanıyor. Kâfir de her hâl ü kârda hüsranda oluyor. Tabii ilk bakışta bir takım aldatıcı, boyalı görüntüler insanlara yanlış tercihler yaptırıyor.

Kâfir yanlış tercih yapmıştır. Mü'minin tercihi doğrudur. Faziletleri tutan doğru tercih yapmıştır; rezaletlere dalan, işleyen yanlış yapmıştır.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bize gayret, kuvvet versin... Fütur getirtmesin, ümitsizliğe düşürmesin... Yolunda hizmet etmekten ayırmasın... Rızasına vâsıl eylesin... Tâkàtimizin üstünde imtihanlara uğratmasın... Ama imtihan gelirse de, sabretme tâkàti versin, yardım eylesin... Tevfikini refik eylesin... Her işimizin önünü, sonunu hayır eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

30. 11. 1999 - AVUSTRALYA

4. YAHUDİLERE VE HRİSTİYANLARA TÂBÎ OLMAK

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak, dünya ve ahirette gönlünüzün istediği muratlarınıza, dileklerinize nâil eylesin... İki cihanda aziz olun, bahtiyar olun, mutlu olun... Allah-u Teàlâ Hazretleri elem, keder göstermesin...

Bugünkü, bu geceki Kur'an-ı Kerim sohbetim Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 120. ve 121. ayetleri üzerinde olacak. Ayetleri okuyalım, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلاَ النَّصَارٰى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ، قُلْ

إِنَّ هُدَى اللهِ هُوَ الْهُدٰى ، وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي

جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلاَنَصِيرٍ (البقرة: ١٢٠)

(*Ve len terdà anke'l-yehûdü ve le'n-nasàrâ hattâ tettebia milletehüm, kul inne hüda'llàhi hüve'l-hüdâ, ve leini'tteba'te ehvâehüm ba'de'llezî câeke mine'l-ilmi mâ leke mina'llàhi min veliyyin ve lâ nasîr.*) (Bakara, 2/120)

اَلَّذِينَ آتَيْنَا هُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلاَوَتِهِ ، أُولٰئِكَ يُؤْمِنُونَ

بِهِ ، وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (البقرة: ١٢١)

(*Ellezîne âteynâhümü'l-kitâbe yetlûnehû hakka tilâvetihî ülâike yü'minûne bihî ve men yekfur bihî feülâike hümü'l-hàsirûn.*) (Bakara, 2/121)

a. Yahudi ve Hristiyanların Teklifleri

İki ayet-i kerimeyi okuduk. Buyuruyor ki Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ:

(*Ve len terdà anke'l-yehûdü ve le'n-nasàrâ hattâ tettebia milletehüm*) *Len* takısı *muzâri*, yâni şimdiki zaman-geniş zaman fiilinin önüne geldiği zaman, istikbal mânâsı ifade eder. *Terdà*, sen razı olursun, oluyorsun mânâsına gelir. *Len terdà* olunca, o zaman olmayacaksın, olmayacak mânâsına gelir.

Şimdi burada *len terdà*, *terdà* fiilinin fâili *el-yehûdü ve'n-nasârâ*. Yahudiler ve nasrânîler memnun olmayacaklar. İstikbâle ait bir bilgi veriyor Cenâb-ı Hak: "Râzı olmayacaklar, senden râzı olmayacaklar, hoşnut olmayacaklar yahudiler ve nasranîler..."

(*Hattâ tettebia milletehüm*) Bu *hattâ* da yine muzârî fiilin başına geliyor: "Sen onların milletine tâbî olmadıkça..." mânâsına. (*İlâ en*) mânâsına veya (*illâ en*) mânâsına gelir. "Sen onların milletine tâbî oluncaya kadar..." demek birisi; "Sen onların milletine tâbî olmadıkça..." demek öteki. Hattâ edatı, bu iki mânâyı da ifade edebilir. İkisi de uygun düşüyor. Zâten bizim anlattığımız konuyu dağıtmıyor, aynı mânâya işaret edilmiş oluyor.

"Yahudiler ve nasrânîler, sen onların milletine tâbî olmadıkça senden hoşnut ve razı olmayacaklar; veyahut, oluncaya kadar uğraşacaklar, ancak öyle olursa razı olurlar, başka türlü razı olmayacaklar." mânâsına.

Yahudiler, Mûsâ AS'a indirilen Tevrat'ı okuyan millet, ona bağlı olan kimseler. Biz Mûsevî diyoruz, Mûsâ AS'a mensub olan insanlar mânâsına. *Nasrânî* dediklerimiz de, İsevî diyoruz, Hazret-i İsâ'ya tâbî olanların devamları olmuş oluyor.

Elmalılı Rh.A tefsirinde demiş ki: "Yahudiler, Peygamber SAS Efendimiz'e bir teklifte bulunmuşlar: 'Sen bizimle bir müddet böyle ihtilâf etmeden hoşça geçin; sonra biz de sana tâbi olalım!' diye böyle bir teklifte bulunmuşlar" diyor. Kaynağını göstermiyor. Benim de baktığım İbn-i Kesir'de ve başka tefsirlerde, şu anda bunun hangi kaynaktan geldiğini irdeleme imkânım yok ama, bu teklif üzerine bu ayet-i kerime inmiş oluyor. Yâni yahudiler:

"—Sen bize bir tâbi ol da, bizimle hoş geçin de; sonra biz sana tâbi olalım!" diye bir ara teklifte bulunmuşlar.

Halbuki hakkın bâtıla tâbi olması, hiç bir zaman olacak iş değildir. Böyle bir tâviz de Peygamber Efendimiz'in hayatında görülmüş bir şey değil.

Ne tekliflerde bulundular ondan önce, Kureyş'in müşrikleri dediler:

"—Seni hükümdar seçelim, seni zengin edelim, en güzel kızlarımızla evlendirelim... Bu davadan vazgeç!" dediler.

Ne parlak tekliflerde bulundular. Yâni, belki bugün bazı insanlar öyle tekliflerle karşılaşsalar, kabul edebilirler. Ama Peygamber Efendimiz:

"—Hayır!" dedi. "Bir elime güneş, bir elime ay verilse, ben bu davadan vazgeçmem!" dedi.

Çünkü, Allah onu peygamber tayin etmiş. O davasını, o görevini yapacak. O görevden tâviz vermek veya duraklamak, veya vazgeçmek, veya geri dönmek, veya görevi geri iâde; böyle şey onun için bahis konusu değil tabii. Ne teklifler oldu! Bu teklif, teklif mi?..

Tabii onu Peygamber Efendimiz kabul etmezdi. Zâten burada da Allah-u Teàlâ Hazretleri, bu ayet-i kerimelerle bize istikbâle ait gelişmeleri de bildiriyor: "Yahudiler ve nasrânîler senden, sen onların milletine tâbi olmadıkça razı olmayacaklar ey Rasûlüm!" diye bildiriyor.

Burada, tabii Peygamber Efendimiz herkesin hak yola gelmesini istediği için, cennetlik olmasını dilediği için, çok merhametli, raûf ve rahîm sıfatlarını bihakkın taşıyan bir mübarek kalbi olduğu için, merhametli olduğu için, herkesin kurtulmasını istiyordu, cennete gitmesini istiyordu, cehenneme düşmemesini istiyordu. Onun için böyle büyük istekle, temenni ile tebliğ yapıyordu. Kabul edilmediği zaman da üzülüyordu. Allah-u Teàlâ Hazretleri muhtelif ayet-i kerimelerde:

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰيهُمْ (البقرة:٢٧٢)

(*Leyse aleyke hüdâhüm*) "Onların hidayete erdirilmesi sana ait değil." (Bakara, 2/272)

إِنْ عَلَيْكَ إِلاَّ الْبَلاَغُ (الشورى:٤٨)

(*İn aleyke ille'l-belâğ*) "Sen ancak tebliğ edersin. Tebliğ et, gerisine üzülme, tasalanma dert edinme!" (Şûrâ, 42/48) diye, muhtelif defalar beyan buyurmuş, tavsiye buyurmuş Peygamber Efendimiz'e.

Bu İslâm'a girmeleri konusunda, aşırı isteklerinin tahakkuk etmeyeceğini, onların hâlet-i rûhiyelerini de bildiriyor bu ayet-i kerime bize. Onlar tâbi olmayacaklar. Yâni, bir yol tutturmuşlar, bırakamıyorlar menfaatlerini... Halbuki yanlış, inançları asıl inanç değil. Kökeninde başladığı zamanki sâfiyetinde değil. Mûsâ AS'ın anlattığı gibi değil, İsâ AS'ın anlattığı gibi değil. Ama bırakmayacaklar diye bildiriyor.

Şimdi burada, "Onların milletine tâbi olmadıkça" derken, *millet* burada ne mânâsına?.. Onların girdikleri, yürüdükleri yola tâbi olmadıkça demek. *Millet*, (*et-tarîkatü'l-meslûketi*), yâni sülûk edilen yol mânâsına diye bildiriliyor. Girilen yol demek, gidilen yol demek. "Sen onların gittikleri yola gitmedikçe, o yola girmedikçe, senden razı olmayacaklar!" Bir bu mânâ veriliyor. Buradan da din mânâsına kullanıyor.

مِلَّةَ إِبرٰهِيمَ حَنِيفًا (البقرة:١٣٥)

(*Millete ibrâhîme hanîfâ*) "İbrâhim'in milleti, yâni İbrâhim AS'ın dini; veyahut girdiği, o hanif olarak yürüdüğü yol. Hakka meyilli, hakka sevgili, hakkı tutan, Hakk'ın rızası yolu…" (Bakara, 2/135) demek oluyor.

Din için böyle millet kelimesi de kullanılmış. Bu bize biraz garip gelebilir. Çünkü biz millet deyince, ulus mânâsına, yâni kavimlerin meydana getirdikleri topluluklar mânâsına kullanmaya alışmışız lisânımızda. İnsanın yaradılışı neyse, hangi ırktansa o ırktan. Burada "onların milletin tâbi olmak" derken, tabii böyle bir şey bahis konusu değil. O zaman ayrı bir millet,

ayrı bir devlet kurmuş da değiller. Toplum olarak yaşıyorlar. Bugünkü mânâsıyla değil.

Bu millet kelimesinin böyle din mânâsına gelmesi, girilen, gidilen yol mânâsına gelmesi neredendir?.. Zemahşerî, ki bu Araplara, "Gelin atalarınızın dilini size öğreteyim!" diyecek kadar Arapça'da ilerlemiş, Harezmli bir büyük alim… Ama Medine-i Münevvere'ye yerleşmiş, orada mücavir olmuş, *Cârullah* lakàbını almış, tefsir yazmış. O belâgatı da iyi bilen bir kimse. *Esâsü'l-Belâga* isimli eseri var.

Orada, bu *millet* kelimesinin asıl mânâsının, gidilen yol demek olduğunu; insanlar da inanç bakımından bir yol tutturup gittiklerinden, o inançlarına, dinlerine de millet denildiğini beyan ediyor.

Elmalılı da, daha işin lügat kökeninden alarak, lügatte bu millet kelimesinin, bir şeyi söyleyip karşı tarafa öğretmek, hatta —dikte ettirmek diyoruz— yazdırmak mânâsından geldiğini, mânâsının imlâ gibi olduğunu; inançlar da peygamberler tarafından etrafındaki insanlara böyle dikte edildiği için, onların o anlattıkları şeyin bütününe millet denildiğini söylüyor. O kökten, yâni söylenilmiş, yazdırılmış, öğretilmiş bilgiler topluluğu mânâsına, oradan geldiğini söylüyor.

Tabii bir de, şeriat da din demek biliyorsunuz. Şeriat da, susayan insanların susuzluklarını giderecekleri bir rahmet ve sevap kaynağı olduğu için, oradan böyle su içmek ve suya kanmak mânâsından, şeriata da din anlamı verilmiş. Yâni, bu üç kelime aynı anlamda kullanılıyor. Hani bazıları şeriata yan bakıyor, bazıları bazı kimselere:

"—Vay bunlar şeriatçı!" diyor.

Tabii bütün müslümanlar şeriatçıdır, çünkü şeriat din demektir. Elbette her müslüman öyle olur. Aksi?.. Aksi, dini de bilmemek, inancı da bilmemek, konuyu da bilmemek demek oluyor.

Şimdi, "Onların milletine tâbi olmadıkça" ne demek? "Onların dinlerine, yollarına tâbi olmadıkça, senden razı olmayacaklar." mânâsına geliyor, bildiriyor.

b. Allah'ın Yolu İslâm Dinidir

(*Kul*) “Onları böyle bu tavırlarındayken ey Rasûlüm, sen onlara de ki: (*İnne hüda’llàhi hüve’l-hüdâ*) Allah’ın hidayeti, asıl hidayet işte odur.” Yâni, Allah’ın seçtiği, razı olduğu din İslâm:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ (آل عمران:١٩)

(*İnne’d-dîne inda’llàhi’l-islâm*) [Allah indinde hak din, geçerli din İslâm’dır.] (Âl-i İmran, 3/19)

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ (آل عمران:٨٥)

(*Ve men yebtaği gayre’l-islâmi dînen felen yukbele minhu*) [Kim, İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette ziyan edenlerden olacaktır.] (Âl-i İmran, 3/85)

İslâm’dan gayri bir din tutturanların dindarlığını Allah kabul etmeyecek, kesin. İşte Allah’ın o hidayet yolu, o dini, o asıl hidayet odur. Yâni sizin çağırdığınız değil mânâsına.

Bir de *hüda'llàh*’tan maksat, yâni izâfet-i beyâniyye olmuş oluyor. Yâni, “Allah hidâyeti, asıl hidayet odur.” mânâsına gelmiş oluyor.

Tabii, “Kimse yoğurdum, ayranım ekşi demez.” diye atalarımız söz söylemiş. İyi ama bunun bir de bîtaraf ölçülerle ölçülmesi, tartılması, konuşulması var. Bu dinlerin mensubları olan papazlar da, hahamlar da; o ülkelerden yetişmiş müdekkik, alim araştırıcılar da, bu dinlerin inançlarının pek çoğunun asılsız olduğunu söylüyor. Meselâ yakın zamanda, şimdi bu yılbaşı, Noel Baba hikâyeleri... Bunların sonradan çıktığı, asıl hristiyanlıkta olmadığı kendi kitaplarında da yazılıyor. Kendi kitaplarının asıllarının kaybolduğu biliniyor. Hatta hatta, içlerinden öyle kimseler çıkmış ki, “Yok böyle bir şey, Hazret-i İsâ gibi bir insan bile yaşamamıştır.” diyerek bu işleri tenkit edenler var.

Yâni, bilimsel ölçülerle ölçülmeye, tartılmaya geldiği zaman, iş gün gibi ortaya çıkıyor. Hani aslı, esası; hani akla, mantığa

vurulduğu zaman ölçülmesi, değerlendirilmesi?.. (*İnne hüda'llàhi hüve'l-hüdâ*) "Allah'ın hidayeti, Allah'ın bu Peygamber Efendimiz'e öğrettiği, işte asıl hidayet odur."

"Allah hidayeti odur." demek yâni insanların ortaya koyduğu eğri, büğrü şeyler değil de; Allah'ın insanlara öğrettiği mânâsına da anlamak mümkün. Tamam, asıl hidayet yolu budur. Yâni:

"—Ey Rasûlüm, yâ Muhammed-i Mustafâ'm, sen onlara de ki: 'Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin beni tebliğle görevlendirdiği bu yol, asıl hidayet yolu budur. Yâni doğru olan, sahih olan, kâmil olan, eksiksiz olan, her türlü güzel hususu ihtivâ eden asıl din budur.' diye söyle sen onlara ey Rasûlüm!" diyor ve Peygamber Efendimiz'e ve ashâbına ve etbâına bunu beyan etmelerini öğretmiş oluyor.

Katâde Rh.A bildiriyor ki: (*Beleğanâ enne rasûlü'llàh SAS kâne yekùl*) "Peygamber SAS her zaman şöyle buyururdu ki:[15]

---

[15] Buhàrî, *Sahîh*, c.III, s.1331, no:3442; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1524, no:1037; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.97, no:16927; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XIX, s.386, no:906; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.58, no:7957; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.315, no:554; Muàviye ibn-i Ebî Süfyan RA'dan.

Buhàrî, *Sahîh*, c.VI, s.2667, no:6881; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX,s.403, no:961; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.373; Muğîre ibn-i Şu'be RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.I, s.137, no:156; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.345, no:14762; İbn-i Hibbân. *Sahîh*, c.XV, s.231, no:6819; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IX, s.39, no:9077; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.5, s.102, no:7603; Ebû Avâne, *Müsned*, c.1, s.99, no:317; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s39, no:17670; Câbir ibn-i Abdillâh RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1523, no: 1920; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.499, no:4252; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.504, no:2229; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, no:279, no:22456; İbn-i Hibbân, Sahîh, c.XV, s.109, no:6714; Saîd ibn-i Mansûr, *Sünen*, c.II, s.144, no:2372; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.181, no:18398; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.289; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.45, no:2690; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.76, no:914; Sevban RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned, c.V, s.269, no:22374; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.145, no:7643; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.27, no:860; Ebû Ümâme el-Bâhilî RA'dan.

Ebû Dâvud, *Sünen*, c.3, s.4, no:2484; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.429, no:19864; Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.81, no:2392; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVIII, s.124, no:254; İmrân ibn-i Husayn RA'dan.

لاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ ، لاَ يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللهِ

(*Lâ tezâlü tâifetün min ümmetî yükàtilûne ale'l-hakkı zàhirîne, lâ yedurruhüm men hàlefehüm, hattâ ye'tiye emru'llàh*)

Muhtelif kaynaklarda muhtelif rivayetleri var. O rivayetlerde kelime farkları var. Ama herkesin duymuş olduğu bir hadis-i şerif bu:

(*Lâ tezâlü tâifetün min ümmetî*) "Benim ümmetimden bir seçkin, şuurlu zümre bulunacak, (*yukàtilûne ale'l-hakkı*) bunlar hak üzere İslâm'ı savunacaklar, mukàtele edecekler, yılmayacaklar, gevşemeyecekler, fütur getirmeyecekler, Allah'ı dinine yardımcı olacaklar; (*zàhirîne*) ve galebe çalacaklar, yâni üstün gelecekler. (*Lâ yedurruhüm men hàlefehüm*) Kendilerinden görünüp, yakınlarından görünüp de, onlara muhalefet edenler, bunlara zarar veremeyecek."

Hani bazen anası-babası mü'min evlâdının karşısına çıkıyor. Akrabası karşısına çıkıyor. Kavmi, kabilesi karşısına çıkıyor. Böyle aykırı gidenler, engellemeye, çengellemeye, hafifletmeye, frenlemeye çalışanların aleyhte çalışmaları hiçbir zarar vermeyecek. (*Hattâ ye'tiye emru'llàh*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin emri, buyruğu, vaadi kıyamet kopuncaya kadar, gelinceye kadar daima mevcut olacak."

Ben de her zaman, daima dua ediyorum ki: "Yâ Rabbi bizi o

Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.485, no:2192; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.4, no:6; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.261, no:61; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XIX, s.383, no:899; Muàviye ibn-i Kurre babasından.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.104, no:17006; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.53, no:6360; Selemetü'bnü Nüfeyl RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.496, no:8389; Tayâlisî, Müsned, c.I, s.9, no:38; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.76, no:913; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IX, s.307; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.19, no:47; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.394, no:1563; Ebû Hüreyre RA'dan.

Bezzâr, *Müsned*, c.IV, s.52, no:1216; Sa'd ibn-i Ebî Vakkas RA'dan.

zümreden eyle! Yâni yanılanlardan, şaşıranlardan, gevşeyenlerden, hizmetten kaçanlardan veyahut İslâm'a hizmet etmeyip de keyfine, zevkine, dünyaya dalanlardan etme! Bu zümreden eyle, bu sevdiğin insanlardan eyle..." diye daima dua ediyorum. Allah dualarımızı kabul etsin. Bizi o tâife-i merzıyyeden, yâni kendisinin râzı olduğu zümreden eylesin... Daima Allah rızası için çalışmamızı, çalışmanızı cümlemize, cümlenize nasib eylesin...

Evet, asıl hidayet yolu işte bu; Peygamber Efendimiz'e Allah'ın öğrettiği, Peygamber Efendimiz'in de bize öğrettiği işte bu din... İşte hadis-i şerifler, işte Kur'an-ı Kerim'in ayetleri, numara numara, hareke hareke, harf harf, hepsi Peygamber Efendimiz'in zamanındaki gibi. Değişmemiş, bozulmamış, unutulmamış, her şey ortada... Peygamber Efendimiz'in günlük hayatı, en ince teferruata kadar tesbit edilmiş. Nasıl saçını tarardı, nasıl koku sürünürdü, nasıl başkalarına yardım ederdi, sofrada nasıl sağ eliyle yerdi, kaç parmağını kullanırdı, nasıl temizliğe riayet ederdi, nasıl günlük yaşantısında etrafına davranırdı, güleç yüzlüydü... vs. İşte her şey ortada. İşte Allah'ın hak peygamberi, işte Allah'ın hak kitabı, işte Allah'ın öğrettiği din!..

Bizim burada bir camimiz var, el-hamdü lillâh, orada bir Sırplı kardeş gelmiş, müslüman olmuş. Ailesinden bir kişiyi daha müslüman etmiş, babasını da... İnşâallah ötekiler de müslüman olacak. Camide de görev almış. El-hamdü lillâh. Yâni, Allah nasib edince, kimisi husûmetle elini kana buluyor, gaddarlık, hunharlık ediyor ama; kimisi de böyle Allah'ın yolunu bulup doğru yola geliyor, hidayete ediyor. Bunun hak yol olduğunu kabul edip, nice profesörlerden, alimlerden, işte Amerikalı meşhur senatörden, meşhur kişilerden, diplomat siyasîlerden nice nice insanlar kabul ediyor.

Biz bunlara para vermiyoruz ki... Reklam da yok. Aleyhte bir sürü reklam da var, kötüleme var. Ona rağmen inceliyorlar, "Hak din budur!" diyorlar. Çünkü, kendi kitaplarında da bu hususta zâten bilgiler mevcut.

c. Yahudi ve Hristiyanlara Uymanın Cezası

وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ

مِنَ اللهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (البقرة:١٢٠)

(*Ve leini'tteba'te ehvâehüm ba'de'llezî câeke mine'l-ilm*) *İn,* eğer demek Arapça'da. "Ey Rasûlüm, eğer sen onların hevâlarına, hevâ-yı nefislerine ittibâ etmiş olsaydın, etmiş olsan; farz-ı muhal, yapmazsın ya, ben sana söylüyorum, ümmet de anlasın, ümmet de böyle bir şey yapmasınlar. Eğer sen onların hevâ-yı nefislerine tâbi olacak olsan; (*ba'de'llezî câeke mine'l-ilmi*) ilimden sana gelen o Kur'an-ı Kerim, o vahiyler, o bilgilerden sonra, sen bunları bırakıp da onların arzularına, hevâlarına tâbi olacak olsan..." Ne olur? (*Mâ leke mina'llàhi min veliyyin ve lâ nasìr*) "Senin için Allah tarafından bir dost veya yardımcı bulamazsın! Allah'tan bir yardım alamazsın, Allah'tan bir dostluk göremezsin, Allah'tan yana bir dostun ve yardımcın olmaz."(Bakara, 2/120)

Bu çok büyük bir tehdittir. Biliyorsunuz geçen haftalardaki ayet-i kerimelerde, Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri Peygamber Efendimiz'i nasıl medhediyor:

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيراً وَنَذِيراً (البقرة:١١٩)

(*İnnâ erselnâke bi'l-hakkı beşîran ve nezîrâ*) "Biz seni hak ile, gerçek ile irsal ettik, müjdeleyici ve ihtar edici, korkutucu olarak gönderdik." (Bakara, 2/119) diye böyle methederken, burada da yanlış bir iş yapılmaması konusunda, çok şiddetli bir uyarı var. Yâni, "Bu yahudilerin ve hristiyanların hevâ ve heveslerine, arzularına ve isteklerine tâbi olursan, Allah'tan sana bir yardım gelmez, bir dostluk olmaz. Allah'ın tayin edeceği bir yardımcı, bir dost da bulamazsın!" Yardımsız, dostsuz, pişman, perişan oluverir insan, eğer öyle yaparsa...

Velî ne demek? Dost demek. *Nasîr* ne demek? Yardımcı demek. *Velî* ile *nasîr* niye yan yana geliyor? Velî dost demek ama, her dost bazen insana yardım edemiyor. İşte dünyadaki bir sürü zulüm, işte buna üzülen bir sürü dost; ama yardımcı olamıyor. Ama bazen de en ummadığın bir kimse, dost da değil, karşı taraftan, ama

Allah'ın verdiği bir meyille o sana yardımcı oluyor. Hiç ummadığın bir kimsenin yardımına mazhar olabiliyorsun. Yâni, bazen insan dost bulamaz. Bazen dost bulur ama, dostun elinden bir şey gelmez, yardım gelmez, faydası olmaz. Bazen yardımcı bulamaz.

Şimdi burada "Ne dostun olur, ne yardımcın olur" buyruluyor. (*Mâ leke*) "Senin için olmaz (*mina'llàhi*) Allah'tan yana, o cihetten düşünecek olursan; (*min veliyyin ve lâ nasìr*) yâni Allah senin dostun da olmaz, yardımcın da olmaz!" Tabii Allah'ın dostu olmadığı, yardım etmediği kimse dünyada, ahirette perişan olur. Bu çok büyük tehdit... En korkunç durum bu…

Demek ki, gelen ilm ü irfandan ve şeriat-i Kur'an'dan sonra, birisi kalkar da onların hevâsına tâbi olursa, isteklerine tâbi olursa, onların dinlerine girerse... Onların dinlerine müslümanlıktan sonra girmeye ne denir? *İrtidat* etmek denir.

"—Efendim, falanca kimse boynuna haç takmış! Almanya'daki falanca işçinin oğlu şöyle olmuş..."

Tamam, haa, o ilimden, Kur'an'dan, İslâm'dan sonra birisi böyle yaparsa, hiç bir yardım, hiç bir dost kalmaz; en kötü işi yapmış olur, mahvolur.

Evet, müslümanların bu sırada, bu devirde, bu yıllarda, bu dünyada yardımı, alkışlayıcısı, seveni, bağrına basanı az. Yanlış yola gidenlere her türlü yardım, yolunu şaşırmış balinalara yardım, ormandaki hayvanlara yardım... Ama bir müslümana her yerde zulüm, baskı; her yerde sıkıntı, üzüntü, dert... Nedir bu?.. İmtihan. Cenâb-ı Hak İslâm yolunu böyle zahmetli eylemiş ki, "Aşık-ı sàdıklar belli olsun. Yalancılar, böyle pamuk ipliğine bağlı olanlar, sahteler, çürükler ayrılsın, sağlamlar belli olsun!" diye, hikmeti bu.

Peygamber Efendimiz de, ashâb-ı kiram da, evliyâullah da, daha önceki peygamberler de, hep böyle şeyler, imtihanlar gördüler. Nasıl olacak insan?.. Kale gibi olacak, sapasağlam olacak, hiç bir şeyden yılmayacak, Cenâb-ı Hak'ka bağlılığından kopmayacak. "Eğer beni yaksalar, küllerimi havaya savursalar, gene ayrılmam!" diyecek. Yunus Emre'nin şiirlerinde anlattığı o aşk, şevk bağlılık, candan bağlılık, hiçbir şeye yılmadan, aldırmadan, müslümanlığı güzel yapmak... Önemli olan bu…

Şimdi tabii, söylenecek şeyler çok. Bir kere onların ehvâsına tâbi olursan deniliyor. Demek ki, onların din diye böyle icra ettikleri merasimler, onların hevâ ve hevesleri. Yâni Cenâb-ı Hakk'ın Mûsâ AS'a, İsâ AS'a öğrettikleri değil. Yâni o manzaralara bakın, tarih kitaplarını okuyun. (*Ehvâehüm*) *Ehvâ* ne demek?.. Yâni hevâ kelimesinin çoğulu. *Hevâ* ne demek? İnsanın içinden gelen, nefsinin istekleri demek… Cehennemin bir adı da *hâviye*... İnsanı cehenneme götüren bir sürü haksız, hudutsuz, taşkın, azgın istekler.

İnsanların uyması gereken yol nedir?.. Allah'ın emirleridir. Allah'ın emirleri nedir?.. Hak dindir, ilâhî dindir. İnsanlar kendileri din uydurmuşsa onlara ne diyoruz?.. Beşerî dinler diyoruz, bâtıl dinler diyoruz. Çünkü kendisi uydurmuş, Allah'ın emri değil diye. Dinler bu taksime tâbi kılınmış haklı olarak, birisi hak, birisi bâtıl diye.

Artık ehvâlarına uyan insanların. Ehvâlarını, yâni nefislerinin arzularını, keyiflerini, kafalarından uydurdukları şeyleri, kendilerine din diye, merasim diye ortaya atıp da, işi o tarafa döken insanların o arzularına uyarsa insan, Allah'ın arzusunu bırakıp beşerî arzulara uymuş olur. O zaman hiç kıymeti kalmaz. Burada tabii onların dinlerinin ehvâ olduğu, hevâ-yı nefislerden ibaret olduğu, asıl olmadığı beyan edilmiş oluyor.

d. Kendilerine Kitap Verilenlerin Durumu

121. ayet-i kerimeye geçiyoruz bu bilgiden sonra:

الَّذِينَ آتَيْنَا هُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلاَوَتِهِ ، أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ،
وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (البقرة:١٢١)

(*Ellezîne âteynâhümü'l-kitâb*) "Kendilerine kitabı verdiğimiz kimseler; o kimseler ki biz onlara kitabı verdik..." Yâni, ben Azîmü'ş-şan onlara kitap verdim. (*Yetlûnehû hakka tilâvetihî*) "Onu hakkıyla tilâvet ediyorlar, ederler. (*Ülâike yü'minûne bihî*) Ona inanan işte onlar. (*Ve men yekfur bihî*) Kim ona inanmıyor,

kâfir oluyorsa, (*feülâike hümü'l-hàsirûn*) işte onlar hüsrâna uğrayanların ta kendileridir. Tam hüsrana uğrayanlar onlardır." (Bakara, 2/121)

(*Ellezîne âteynâhümü'l-kitâb*) "Kendilerine kitab verdiğimiz kimseler.." Bunlar kimlerdir? Bazı alimlere göre, meselâ Katâde gibi, Rh.A, (*Hümü'l-yehûdü ve'n-nasârâ*) "Onlar yahudiler ve nasranîlerdir." Bu bazı şahısların, Abdurrahman ibn-i Zeyd ibn-i Eslem'in ve Katâde'nin söylediği, İbn-i Cerîr'in, yâni tefsir sahibi Tâberî'nin tercih ettiği görüş bu.

"Ey Rasûlüm, senden önceki zamanda kendilerine kitap vermiş olduğumuz ve kendilerine ehl-i kitap denilen o kimselerin bazıları, (*yetlûnehû hakka tilâvetihî*) onu hakkıyla okurlar. Yâni kendilerine indirilen kitabı hakkıyla okurlar, oradaki, işaretleri, emirleri, tavsiyeleri alırlar. 'Ahir zaman Peygamberine tâbi olun!' diye o kitaplarının ahkâmını, tavsiyelerini tam tutarlar. (*Ülâike yü'minûne bihî*) O zaman onlar iman etmiş olurlar. Kendilerini inkârdan, Allah'ın gönderdiği peygambere kâfir olmaktan, kitaba kâfir olmaktan kurtarmış olurlar. Ama inanmayanlar, onlar tabii çok büyük hüsrâna uğrayacaklar." *Hüsrân*, yâni bir işin sonunda ziyan etmek, hiç kâr etmemek, perişan olmak demek. Eline hiç bir şey geçmemek demek…

(*Yetlûnehû hakka tilâvetih*) "Hakkıyla onu tilâvet ederler." Buradaki *yetlûnehû*, *telâ-yetlû-tilâveh*, okumak mânâsına. "Tilâvet-i Kur'an-ı Kerim" diyoruz, Kur'an-ı Kerim okumak oluyor. Yâni, kendilerin kitap indirilenler bunu tam dikkatli bir şekilde hakkıyla okurlar. Tamam, okumak mânâsına.

Bir de, ama acaba o mânâya mı? Kur'an-ı Kerim'de başka ayetlere baktığımız zaman bazen bu *telâ-yetlû-tilâvet,* takip etmek mânâsına geliyor. Meselâ:

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا . وَالْقَمَرِ إِذَا تَلٰيهَا (الشمس:١-٢)

(*Ve'ş-şemsi ve duhàhâ. Ve'l-kameri izâ telâhâ*) [Güneş'e ve kuşluk vaktindeki aydınlığına; Güneş'i takip ettiğinde Ay'a yemin olsun ki…] (Şems, 91/1-2) Güneş'e yemin ettikten sonra, bir de Ay'a yemin ediyor bu ayet-i kerimede. (*Ve'l-kameri izâ telâhâ*)

“Güneş’i takip eden o Kamer’e de” yemin ediyor. Kamer Güneş’i okuyacak değil. Buradaki *telâhâ*, “Güneş’i okur” desek, saçma olur. Yâni, takip etmek mânâsına, tâbi olmak mânâsına.

Demek ki, “O kendilerine indirilen kitabı hakkıyla takip edenler” mânâsına. Bu hakkıyla takip etmek ne demek?.. İçindeki ahkâmı okumak, emirleri tutmak, harfiyyen onu uygulamak demek.

Bir rivayete göre de, yine Katâde’den de böyle bir rivayet var: “Burada kasdedilenler, Peygamber Efendimiz’in ashâbıdır. ‘Kendilerine kitap indirdiğimiz kimseler’ derken, buradaki *el-kitâb,* Kur’an-ı Kerim’dir; böyle methedilenler de Peygamber Efendimiz’in ashàbıdır. Hakîkaten onlar Kur’an-ı Kerim’i hakkıyla okudular, hakkıyla uyguladılar, hakkıyla Kur’an-ı Kerim’e tâbî oldular. İşte o inananlar, ne âlâ... İnanmayanlar, Kureyş’in müşrikleri, başka kabilelerden müşrikler; onlar da ebedî hüsrâna uğradılar.” Böyle bir yorum da var.

Yâni, “Kendilerine o kitabı verdiğimiz kimseler” diye geçtiği için, o kitap eğer daha önceki kitaplar ise, Tevrat ve İncil ise; o zaman bu kasdedilenler o kitapların zümresinden, dininden, o kitaba bağlı insanların dinindeyken Peygamber Efendimiz’e tâbi olanlar kasdedilmiş oluyor, cennete girenler kasdedilmiş oluyor.

Onlardan kimler var meselâ?.. Yahudilerin büyük allâmesi, çok alim bir zât-ı muhterem Abdullah ibn-i Selâm, Peygamber Efendimiz’e geldi:

“—Evet, Tevrat’ta bildiriliyor senin gelişin, evsâfın, tamamen, aynen öyle... Sen ahir zaman peygamberisin!” dedi, müslüman oldu.

Sonra hristiyanlardan da, Peygamber Efendimiz’in hak peygamber olduğunu kabul edip, anlayıp, müslüman olanlar çok oldu. Onlardan bazıları, meselâ kimler?.. Ashâb-ı Sefîne deniliyor, yâni gemiye binmiş olan gemi ahâlisi. Hangi gemi?.. Bunlar Câfer ibn-i Ebî Tàlib RA ile birlikte Habeşistan’dan gelen kimseler.

Biliyorsunuz, Câfer-i Tayyar Efendimiz, yâni şehid olarak ahirete göçen, Peygamber Efendimiz’in de, “Onu ben cennette uçarken görüyorum.” dediği için Câfer-i Tayyar adını alan zât,

Kureyş'in zulmü dolayısıyla hanımıyla Habeşistan'a gitmişti. Onunla beraber geri dönerken hristiyanlardan 32 kişi Habeşistan'dan geldi. 8'i de Şam rahiplerinden, 40 kişi oldular. Bunlar geldiler Peygamber SAS'e ittibâ ettiler, imana geldiler, müslüman oldular bu 40 kişi. Bunlara tarihte *Ashâb-ı Sefîne* deniliyor. Yâni o gemiyle gelenler mânâsına.

Demek ki, Peygamber Efendimiz'in zamanında yahudilerden, nasrânîlerden, yâni hristiyanlardan bazı derin alimler geldiler, müslüman oldular. Bunlar hakkında pek çok medihler var Kur'an-ı Kerim'de.

e. Kur'an'ın Hakkıyla Okunması

Ama onlarla ilgili ayetleri okumadan önce, bir şeyi belirtmek istiyorum. Burada ister birinci yorum, ister ikinci yorum olsun, bu "Kitabı hakkıyla okuyanlar" veya "O kitaba hakkıyla tâbi olup, o kitabı hakkıyla uygulayanlar" olsun, hakkıyla kitabı uygulamak nedir?..

Ömer ibnü'l-Hattab RA demiş ki:[16]

إِذَا مَرَّ بِذِكْرِ الْجَنَّةِ ، سَأَلَ اللَّهَ الْجَنَّةَ ؛ وَإِذَا مَرَّ بِذِكْرِ النَّارِ ،

تَعَوَّذَ بِاللَّهِ مِنَ النَّار (ابن أبي حاتم عن عمر)

(*İzâ merre bi-zikri'l-cenneh, seela'llàhu el-cenneh; feizâ merre bi-zikri'n-nâr, teavveze bi'llâhi mine'n-nâr.*) "Kur'an'ı böyle dikkatle okurlar. O kadar dikkatle okurlar ki, cennet ayetleri, cenneti anlatan ayetler geçerse, dururlar; 'Yâ Rabbi, bizi bu cennetine, bahsettiğin cennetine girenlerden eyle...' Cehennemle ilgili ayetler geldiği zaman, 'Yâ Rabbi, bizi bu cehenneme düşenlerden etme...' diye böyle duygulana duygulana hakkıyla

---

[16] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.319, no:1157; Hz. Ömer RA'dan.
İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.II,s.25, no:6038; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.
Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.472, no:4230; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXIX, s.32, no:31636.

okumak, böyle sindire sindire okumak mânâsına...” Böyle izah etmiş, böyle misallendirmiş Ömer ibnü’l-Hattab RA.

Hatta o, Kur’an-ı Kerim’i birkaç türlü okurmuş. Bir hızlı okurmuş; bir de böyle derin derin, düşüne, düşüne okurmuş. “Daha henüz üçte birine geldim.” buyurmuş. Yâni, biz de öyle okumalıyız. Bir hatmimiz devam etsin diye hızlı okumalıyız; bir de ayetler üzerinde derin derin tefekkür ede ede okumalıyız.

Bu Allah’ın kitabını okuyup, ona hakkıyla tâbi olmak konusunda, İbn-i Mes’ud RA ve onun gibi bazı alimler de şöyle buyurmuşlar:[17]

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ حَقَّ تِلاَوَتِهِ: أَنْ يُحِلَّ حَلاَلَهُ وَيُحَرِّمَ حَرَامَهُ ، وَيَقْرَأَهُ كَمَا أَنْزَلَهُ اللهُ ، وَلاَ يُحَرِّفُ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ ، وَلاَ يَتَأَوَّلُ مِنْهُ شَيْئًا عَلَى غَيْرِ تَأْوِيلِهِ.

(*Ve’llezî nefsî bi-yedihî*) “Canım elinde olan Allah’a yemin olsun ki...” Peygamber Efendimiz de böyle yemin ederdi, İbn-i Mes’ud RA da tabii, Peygamber Efendimiz’in o ifadesi gibi başlamış sözüne:

(*Ve’llezî nefsî bi-yedihî*) “Canım elinde olan Allah’a yemin ederim ki, (*inne hakka tilâvetihî*) onun hakkıyla tilâvet olunması şöyle olur: (*En yuhille halâlehû*) Helâlini helâl bilmek ve uygulamak; (*ve yuharrime harâmehû*) haramını haram bilmek ve haramından kaçınmak; (*ve yakraehû kemâ enzelehu’llàhu*) Allah’ın indirdiği şekilde onu okumak; (*ve lâ yuharrifu’l-kelime an mevâdıihî*) sözleri yerlerinden oynatıp tahrif etmemek, bozmamak; (*ve lâ yete’velü minhü şey’en alâ gayri te’vîlihî*) Kur’an-

[17] Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.292, no:3054; İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.318, no:1154; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

ı Kerim'in herhangi bir yerini asıl mânâsından ayrı, olmadık bir te'vil ile te'vil etmemek." diye hakkıyla okumayı böyle izah eylemiş.

Peygamber SAS Efendimiz de, Kur'an-ı Kerim'in hakkıyla okunması konusunda;[18]

يَتَّبِعُونَهُ حَقَّ اتِّبَاعِهِ (القرطبي عن ابن عمر)

(*Yettebiùnehû hakka'ttibâihî*) "Hakkıyla ona, ahkâmına ittibâ etmek." diye bir rivayet var. İbn-i Ömer RA rivayet etmiş. Şimdi bu çok önemli bir mânâ. Bunun üzerinde durmamız lâzım, bu hadis-i şerifteki sözü biraz açmamız lâzım:

Kur'an-ı Kerim'i okuyoruz. Hafızlarımız var, çocuklarımıza ezberletiyoruz. Amma, eğer bir insan Kur'an'ı okur, ezberler de hiç Kur'an-ı Kerim'e yakışır bir yaşam yaşamazsa; hâli Kur'an-ı Kerim'de istenen, tarif edilen hâle uymazsa; o zaman ne oluyor?.. Onu hakkıyla tilâvet etmemiş oluyor. Okuyacak, ahkâmına uyacak.

Kur'an-ı Kerim ölülere okunmak için inmiş bir kitap değil. Dirilerin hayatını düzeltmek için inmiş bir kitap. Yalan söylemeyecek, haram yemeyecek, ölçüyü tartıyı düzgün yapacak, gıybet etmeyecek... Bunların hepsi bütün güzel ahlâk, bütün fazâil, orada yazılı. Bütün rezâil ve haramlar orada yasaklanmış. Ona uyacak müslüman. Uymadıktan sonra, Allah'ın kitabı rafta duruyor, bu okuduğu zaman anlamıyor. O hakkıyla ittibâ olmuyor.

O bakımdan, hakkıyla ittibâya biz de gayret edelim! Çoluk çocuğumuza da öyle hakkıyla ittibâ ettirelim Kur'an-ı Kerim'e...

f. Evvelki Kitaplara Hakkıyla Uyanlar

---

[18] İbn-i ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.319; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.
Kurtubî, *Tefsir*, c.II, s.95, Bakara 2/121; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Şimdi gelelim, “Bunlardan murad o Ashàb-ı Sefîne gibi, Abdullah ibn-i Selâm gibi kitaplarını okuyup da, oradan Peygamber Efendimiz’in evsâfını anlayıp da iman edenlerdir mânâsı kasdediliyor diyenlerin görüşüne...

Bu konuda çok ayet-i kerimeler var. Allah-u Teàlâ Hazretleri bu hususu beyan buyurmuş. Yâni, daha önceki enbiyâ ve mürselînin getirdiğine inanan milletlerden, dikkatle okuyup ona uyma meselesinde, Peygamber Efendimiz’e uyma meselesinde Cenâb-ı Hak buyuruyor ki:

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ

لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ (المائدة:٦٦)

(*Ve lev ennehüm ekàmü’t-tevrâte*) “Eğer o kendilerine Tevrat indirilmiş olanlar, Tevrat’ı hakkıyla, dosdoğru uygulamış olsalardı; (*ve’l-incîle*) İncil kendilerine inmiş olanlar, İncil’i tam

uygulamış olsalardı; (*ve mâ ünzile ileyhim min rabbihim*) Rablerinden kendi-lerine emredilmiş olan, indirilmiş olan ayetleri uygulamış olsalardı...” Ne olurdu? (*Leekelû min fevkıhim ve min tahti ercülihim*) “Üzerle-rinden ve ayaklarının altlarından nimetler yerlerdi.” (Mâide, 5/66)

Başka bir ayet-i kerimede buyuruyor ki, Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri:

قُلْ يَاأَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرٰيَةَ

وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ (المائدة:٦٨)

(*Kul yâ ehle'l-kitâb*) “Ey Rasûlüm, sen o ehl-i kitaba de ki: (*Lestüm alâ şey'in*) Siz hiçbir şey üzere değilsiniz, boş havadasınız, kıymetiniz yok; (*hattâ tukîmü't-tevrâte ve'l-incîle ve mâ ünzile ileyküm min rabbiküm*) Tevrat'ı ve İncil'i tam mânâsıyla okuyup bütün ahkâmını uygulamadıkça, size Rabbinizden indirilen ahkâmı tatbik etmedikçe...” (Maide, 5/68)

Yâni, (*İzâ ekamtümûhâ hakka'l-ikàmeti*) “Onu hakkıyla uyguladığınız zaman ne olacak? Ona tam inandığınız zaman, hiç bir ayeti ayırmadığınız zaman, o zaman ne olacak?..” Peygamber SAS Efendimiz'in gelişiyle ilgili ayetlere de inanacaklar, Efendimiz'in evsâfına da inanacaklar, vasıflarını da öğrenecekler ve ona ittibâ etmek konusunda kendilerinden ahid alınmış olduğunu da bilecekler. O geldiği zaman ona yardım etmeleri emrolunduğunu da bilecekler. Yardım edecekler. Ve böylece devam edecek.

Demek ki, onların da hakkıyla tilâveti ne demek?.. Hakkıyla tilâveti demek, Peygamber Efendimiz'e gene tâbi olmaları demek. Yoksa ayrı bir yol tutmaları, Kur'an-ı Kerim'in, İslâm'ın yanında başka bir din daha tutturmak mânâsına değil.

Evet, sahih hadisler içinde şu hadis-i şerifi de bu münasebetle söylemek istiyorum, ama ondan önce bir ayet-i kerime kaldı:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمْ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ . وَإِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ

قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ . أُولَئِكَ

يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَ يَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (القصص:٥٢-٥٤)

(*Ellezîne ateynâ hümü'l-kitâbe min kablihî hüm bihî yü'minûn.*) "Kendilerine daha önce kitap indirdiklerimiz, ona inananlar. (*Ve izâ yütlâ aleyhim kàlû âmennâ bihî*) Kur'an'ın ayetleri onlara okunduğu zaman, derler ki: 'Biz buna iman ettik, (*innehü'l-hakku min rabbinâ*) bu Rabbimizden gelmiş ayetler, tamam, besbelli. (*İnnâ künnâ min kablihî müslimîn*) Biz zaten müslümandık, Allah'a teslim olmuştuk.'derler."

(*Ülâike yü'tevne ecrehüm merreteyni bimâ saberû*) "Sabrettiklerinden dolayı Allah ecirlerini iki kat verecek; (*ve yedreûne bi'l-haseneti's-seyyieh*) iyiyi kötüyü ayırt edip, iyiye tâbi oldukları için, (*ve mimmâ razaknâhüm yünfikùn*) ve hayır hasenat yaptıkları için Allah onları mükâfatlandıracak." (Kasas, 28/52-54)

Ve buyuruyor ki Cenâb-ı Hak yine başka bir ayet-i kerimede, bunlar İbn-i Kesir'in tefsirinde bu ayet-i kerimeyi açıklamak için derc edilmiş, delil mahiyetindeki öteki ayetler. Yâni bu mânânın doğruluğunu gösteren:

وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ ، فَإِنْ أَسْلَمُوا

فَقَدْ اهْتَدَوا ، وَ إِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ ، وَاللَّهُ بَصِيرٌ

بِالْعِبَادِ (آل عمران:٢٠)

(*Ve kul lillezîne ûtü'l-kitâb*) "Kendilerine kitap indirilenlere de ki ey Rasûlüm, (*ve'l-ümmiyyîn*) kitap indirilmeyen o müşrik Araplara, onların hepsine birden de ki: (*E eslemtüm*) 'Siz İslâm oluyor musunuz, olmuyor musunuz? Olun bakalım, müslüman oluyor musunuz?' (*Fein eslemû*) Eğer İslâm olurlarsa,

(*fekadi'htehev*) hidayete ermiş olurlar. (*Ve in tevellev*) Sırt çevirirlerse, kabul etmezlerse; (*feinnemâ aleyke'l-belâğ*) sana ancak tebliğ vazifesi var, üzülme, onların cezasını Allah verecek. (*Va'llàhu basîrun bi'l-ibâd.*) Allah, kullarının yaptığını biliyor." (Al-i İmran, 3/20)

Onun için, (*Ve men yekfur bihî feülâike hümü'l-hàsirûn*) dendi. Allah'ın Peygamber Efendimiz'e indirdiklerine kâfir olanların, sonsuz bir hüsrana uğrayacaklarını bildirdi.

g. Peygamber SAS'e İnanmayan Cehenneme Girer

Bundan sonra en son satırları, bu 121. ayet-i kerimenin izahı sadedinde İbn-i Kesir'in serdettiği bir hadis-i şerif var, onu okuyorum. Peygamber SAS sahih hadis-i şerifinde buyurmuş ki:[19]

والذِي نَفْسي بيدِهِ لا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هٰذِهِ الأُمَّةِ يَهُودِيٌّ ،
وَلا نَصْرَانِيٌّ ، ثُمَّ لَمْ يُؤْمِنْ بِي إِلاَّ دَخَلَ النَّارَ

(*Ve'llezî nefsî bi-yedihî*) "Canım, nefsim elinde olan, dilerse beni yaşatan, dilerse öldürecek olan, her şeye kadir olan Allah'a yemin olsun ki, (*lâ yesmeù bî ehadün min hâzihi'l-ümmeh*) şu ümmetten beni işiten hiç bir kimse yoktur ki, (*yehûdiyyün ve lâ nasrâniyyün*) ister yahudi olsun, ister nasrânî olsun; benim zamanımda şu toplulukta mevcut olup da beni işiten bir kimse (*sümme lâ yü'minu bî*) eğer sonra bana inanmamışsa, (*illâ dehale'n-nâr*) mutlaka o cehenneme girer. " Yâni kurtuluşu yok.

Yâni çâre, ahir zaman peygamberine kendi kitaplarında da emredildiği üzere tâbi olmak. En büyük imtihanları onların bu

---

[19] Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.410, no:511; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.461, no:3050; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.VIII, s.144, no:11621; Taberî, *Tefsir*, c.XV, s.279, no:18079; Saîd ibn-i Cübeyr Rh.A'ten.

Müslim, *Sahîh*, c.I, s.365, no:218; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.317, no:8188; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.53; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.97, no:307; Ebû Hüreyre RA'dan.

zâten. Yâni "Ahir zaman peygamberi geldiği zaman tâbi olacaksınız!" diye Allah-u Teàlâ Hazretleri onlardan ahd almış; ona uyacak. Uymadığı zaman, olmadığını hadis-i şerifte Peygamber SAS Efendimiz bildiriyor.

Uydukları zaman ne oluyor?.. El-hamdü lillâh, İslâm zaten yahudileri de, hristiyanları da kurtarıyor. Yâni, onların dinlerinin bir zamanlar hak din olduğunu beyan ediyor, yanlışlıklarını açıklıyor, doğru yola sevk olunmalarına yol gösteriyor. İyiliklerini istemiş oluyor. Ona tâbi olanlar gene o iyiliğe mazhar olmuş oluyorlar. Bir şey kaybetmiyorlar, her şeyi kazanıyorlar. Aksi takdirde her şeyi kaybedecekler.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, gerçekleri görüp, her zaman, her yerde haktan yana, gerçekten yana olmayı nasib eylesin... Bâtıldan uzak eylesin... Yanlış yolda yürütmesin... Hatasını anlayıp doğru yola gelmeyi cümleye nasib eylesin...

Doğru yolda yürüyenlere de gayret, kuvvet versin... Ezâ cefâ çekerlerse, bunun imtihan olduğunu bilip, sabretmelerini nasib eylesin... Lütfa mazhar olduklarını, dinlerinin hak olduğunu bilip aşk ile, şevk ile ibadet ve tâatte olmayı nasib eylesin... Allah-u Teàlâ Hazretleri cümlemizi iki cihanda aziz ve bahtiyar eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

07. 12. 1999 - AVUSTRALYA

5. İSRÂİLOĞULLARI'NA VERİLEN NİMETLER

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri!..

Ramazanlarınız inşâallah iyi geçiyordur. İbadetlerinizin makbul olmasını, dualarınızın müstecâb olmasını Cenâb-ı Hak'tan dilerim. Rabbü'l-àlemîn muratlarınıza erdirsin... Bu güzel ayın, bu mübarek günlerin, gecelerin, ibadetlerin güzel sonuçlarından, mükâfatlarından âzamî nasibdar olmanızı; kısmetinizi, nasibinizi bol bol almanızı Cenâb-ı Hak'tan dilerim. Cenâb-ı Hak ihsân eylesin...

Bir istenmeyen fasılalar ile, hadis sohbetleri, tefsir sohbetleri bir ara ınkıtàa uğruyor bazen. Cenâb-ı Hakk'ın, kaderin cilveleri... Şimdi, Bakara Sûresi'nin 122. ve 123. ayet-i kerimeleri üzerinde konuşacağım. Biraz da burada vakit şu anda, biraz oradan farklı bir durumda... Ayet-i kerimeleri okuyarak, hafif kısa bir izah ile, bu seferki sohbetimi kısa kesmeyi düşünüyorum. Hayırlısı...

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

يَا بَنِي إِسْرَاءِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَ أَنِّي

فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (البقرة:١٢٢)

(*Yâ benî isrâîle'zkürû ni'metiye'lletî en'amtü aleyküm ve ennî faddaltüküm ale'l-àlemîn.*) (Bakara, 2/122)

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا

عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (البقرة:١٢٣)

(*Ve'ttekù yevmen lâ teczî nefsün an nefsin şey'en ve lâ yukbelu*

minhâ adlün ve lâ tenfeuhâ şefâatün ve lâ hüm yunsarûn.) (Bakara, 2/123) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 122. ayet-i kerimesi ve 123. ayet-i kerimeleri.

a. Size Olan Nimetimi Hatırlayın!

Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

(*Yâ benî isrâîl*) "Ey İsrâil'in evlâtları!" Benî İsrâil dediğimiz, yahudi kavmi... *Benî* kelimesi Arapça'da *ibn*, evlât, oğul sözünün çoğuludur. *Benî*, evlâtlar demek. İsrâiloğulları demek oluyor. *İsrâil* de, Ya'kub AS'ın sıfatıdır diye kitaplarda bildiriliyor. Yâni, İbrâhim AS'ın neslinden. Bunlar tabii Arapların akrabası oluyor. İbrâhim AS Arapların da atası. Onun bir oğlundan bir taraf gelişiyor, öbür oğlundan öbür taraf gelişiyor. Aslında bütün insanlar Hazret-i Adem'den birbirlerinin kardeşi. Bunlar da, İbrâhim AS'da nesebler birleşiyor, birbirleriyle akrabalar.

Kavimler, insanlar, hepsi Hazret-i Adem'in evlâtları. Bizler hep birbirimizin kardeşiyiz. Amma, işte böyle çeşit çeşit kabilelere, milletlere, ırklara teşekkül etmiş bunlar. Tarihin akışı içinde coğrafi şartlarla, kavmî şartlarla, inanç meseleleriyle bunlar böylece oluşmuş, bir vakıa, karşımızda duruyor.

"Ey İsrâiloğulları! (*Üzkürû*) Tabii, *üzkürû*'nun başındaki ü'sü, hemze-i vasl, geçilebilen hemze olduğundan, (*isrâîle'zkürû*) diye okunuyor. Besmele'de söylemiştim, (*bi-ismi'llâhi*) demiyoruz da, (*bi'smi'llâhi*) diyoruz. Yâni, bazı hemzeler geçilebilen hemzelerdir. O harfler ikisi arasında kalınca okunmaz, geçilir.

Üzkürû, zekere-yezküru'dan emir. (*Üzkürû*) "Siz zikredin, yâni siz hatırlayın, anın!" Ama, (*Yâ benî isrâîle*) derken ona vuruluyor, (*Yâ benî isrâîle'zkürû*) okunuyor. "Ey İsrâiloğulları hatırlayın!.." Neyi? (*Ni'metî*) "Benim nimetimi..." Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki: "Benim nimetimi hatırlayın!"

Nimetin de ne olduğunu açıklıyor: (*Elletî en'amtü aleyküm*) "O nimet ki, ben size bu nimeti bahşetmiştim, in'am etmiştim, ihsân etmiştim, ikram etmiştim. Benim size ikram etmiş olduğum nimetimi hatırlayın! (*Ve ennî faddaltüküm*) Ve yine hatırlayın ki, ben sizi üstün kıldım, faziletli kıldım, daha meziyetli kıldım; (*ale'l-*

àlemîn) alemlere nisbetle, başka insanlara, başka ırklara nisbetle, başka ailelere, topluluklara nisbetle sizi faziletli kılmıştım. Bunları hatırlayın ey İsrâiloğulları!" buyuruyor.

Şimdi tabii, Cenâb-ı Hak İsrâiloğulları'na ne nimet verdi?.. En büyük nimet, peygamberlik nimeti... Yâni, onların bağlı bulundukları o şahısların, İbrâhim AS'ın, Ya'kub AS'ın, İshak AS'ın peygamber olması; Allah'ın seçtiği, mübarek, Allah'ın emirlerini insanlara duyuran insanlar olması… Bu büyük bir ikram!.. Allah-u Teàlâ Hazretleri bir kavme böyle peygamber gönderdi mi, çok büyük bir ikram, çok büyük bir lütuf...

Bize de, Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ Hazretleri'ni gönderdi. Bu hususta Allah-u Teàlâ Hazretleri ne buyuruyor:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ (الأنبياء:١٠٧)

(*Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-àlemîn.*) "Ben seni ey Rasûlüm, ancak alemlere rahmet olarak gönderdim!" (Enbiyâ: 21/107) Yâni acıdığım için, onlar doğru yola sevk olsunlar, doğru yolu bulsunlar, böylece sevaplı işler yapsınlar da, cenneti kazansınlar diye, hidayet yolunu göstereyim diye; sen onlara benim emirlerimi tebliğ edesin, onlar dalâlette, cehalette, cahiliyette kalmasınlar diye, seni rahmet olarak gönderdim." dediği gibi, en büyük nimet o.

Tabii, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin bütün kullara umumî olarak nimetleri çoktur, sayısızdır, sayılamayacak kadar fazladır.

وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللهِ لاَ تُحْصُوهَا (النحل:١٨)

(*Ve in teuddû ni'meta'llàhi lâ tuhsûhâ*) "Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, takat getirip, sayıp, hepsini bitiremezsiniz." (Nahl, 16/18) Bitmez. Ömür biter, ama nimetlerinin sayılması yine yarıda kalmış olur, nimetler bitmez. Allah'ın nimetleri çoktur. Zaten her türlü nimet ayrı ayrı yerlerden, ayrı ayrı yönlerden, ayrı ayrı cihetlerden bize geliyor. Yâni, vücudumuzun

sağlığı bir nimet, aklımızın sağlam olması bir nimet, çevremizde tabiat şartlarının güzel olması bir nimet, huzurumuzun olması nimet... İslâm, imân, Allah'ın sevdiği iman üzere olmak nimet... Bu nimetler sayılamayacak kadar çok.

Cenâb-ı Hakk'ın nimetleri, esas itibariyle onun adalet-i ilâhiyyesinin gereği olarak insanlara umumî olarak iner. Yâni, gökten rahmetin indiği gibi, şakır şakır her evin üstüne, bir şehre, bir beldeye, bir bölgeye geldiği zaman yağdığı gibi gelir. Ama bazıları bu nimetten istifade ederler, bazıları etmezler. Kàbiliyetleri nisbetinde... Bazı toprak çöldür; yağmur yağar, kumların arasından rahmet sızar gider, diplere gider. Üstte bir bitki, bir şey olmaz. Ama toprak münbitse, bitirici, bereketliyse, güzelse, yağmuru da birden öyle aşağıya geçirmiyorsa; o zaman yeşillenir, otlanır, çiçeklenir, ağaçlanır, ormanlanır... Türlü türlü nimetler olur.

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin nimetleri umumî insanlara çoktur da, hususî olarak da İbrâhim AS'ın nesline, her koluna, evlâtlarından devam eden neslinin kollarına nimetleri çok... Yahudilere de, yâni Benî İsrâil'e de, Ya'kub AS'ın evlâtlarına da, nice nice peygamberler gönderdi içlerinden...

Hatta onlara devlet, şevket, izzet, ikram nasib etti. Düşmanlarını yendiler, muazzam devletler kurdular. Dâvud AS, Câlût'u öldürdü, hükümdar oldu. Süleyman AS cinlere, insanlara hükmetti. Artık o nimetlerin neler olduğunu, daha önceki ayet-i kerimelerden hatırlayacaksınız. Onların hatırlatılması geçmişti, tarihi olaylar geçmişti.

Burada da, bu nimetleri hatırlamalar, tekrâren ifade ediliyor. Bu tekrar niçin?..

كرِّرت هٰهنا للتأ كيد والحث على اتباع الرسول ، النببي الأمي
الذي يجدون صفته في كتبهم ، ونعته ، واسمه ، وأمره ، وأمته.

(*Kürriret hâhünâ li't-te'kîd*) Yâni, te'kid için. *Te'kid* ne demek? Bir meseleyi iyice sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek, iyice belirlensin diye. (*Ve'l-hissi ale'ttibâi'r-rasûl, en-nebiyyi'l-*

ümmiyyi'llezî yecidûne sıfatehû fî kütübihim, ve na'tehû, ve'smehû, ve emrehû, ve ümmetehû) Yâni, kendi Tevrat kitaplarında, kendi kitaplarında geleceği bildirilen bu ahir zaman peygamberi, bu ümmî Muhammed-i Arabî rasûle ittibâ etmeğe teşvik için bu... Yâni bu ismiyle, emriyle, sıfatlarıyla, hayatıyla, ümmetinin evsafıyla kendilerine bildirilmişti.

"—Böyle bir Peygamberin geldiği zamana sizin evlatlarınız, nesilleriniz yetişirse, uysunlar!" diye, onlardan ahd ü mîsak alınmıştı.

Bunun yapılması lâzım diye, bunu teşvik sadedinde bu ayet-i kerimeler tekrar tekrar, te'kiden, yâni durumu kuvvetlendirmek için, iyice anlasınlar diye tekrar ediliyor.

يحذرهم من كتمان هذا ، و كتمان ما أنعم به عليهم ، وأمرهم
أن يذ كروا نعمت الله عليهم ، من النعم الدنيوية والدينية.

(*Yuhazzirühüm min kitmâni hâzâ ve kitmâni mâ en'ame bihî aleyhim, ve emerahüm en yezkürû ni'meta'llàhi aleyhim, mine'n-neami'd-dünyeviyyeti ve'd-dîniyyeh*) Bunları İbn-i Kesir kısaca izah yapmış, oradan okuyorum. Türkçe'ye tercüme edelim:

"Allah'ın kendilerine verdiği bu nimetleri hatırlasınlar ve açıklamaları gereken bilgileri saklamasınlar; hased ettiklerinden, akrabası olan bu kavmin içinden, yine dedeleri İbrâhim AS'ın evlâdından gelmiş olan, bu mübarek peygambere hased edip de, Allah'ın ona verdiği nimetlere düşmanlık edip de, ona münkir olmasınlar; bu hasedden dolayı muhalefete düşmesinler, yalanlamaya düşmesinler; mü'min kavimken kâfir olmasınlar; muvâfakatinden, ona ittibâdan uzak kalmasınlar diye tekrar ediliyor." diyor.

Evet, gerçekten mü'min olmak, imansız olmaktan çok yüksek bir meziyettir. İnsanlardan fark böyle olur. İman edenle iman etmeyen arasında çok büyük fark vardır. Birisi cennete girecek, ebedi saadete erecek; birisi de cehenneme düşecek, şekavette, ebedi azabda kalacak. Çok büyük fark var, yâni tariflere sığmayacak kadar fark var.

İmanda da fark nedir?.. Takvâ... Yâni, Allah'tan korkmak, Allah'ın emrini tutmak; muhalefetinden, Allah'a karşı gelmekten, âsi olmaktan kaçınmak önemlidir. O asi olmaktan sakınmak, kaçınmaya *takvâ* diyoruz. Filanca adam takvâlı bir müslüman, yâni öyle âsi olmayayım, günah işlemeyeyim diye tir tir titriyor, titizleniyor, dikkatli müslüman demek.

Bunları İsrâiloğulları'na tekrar tekrar hatırlatıyor Cenâb-ı Hak. Kendilerinin yanlış fikirlerini de, yanlış kanaatlerini de, ihtilafa düştükleri konuları da —geçtiğimiz haftalarda izah ettiğim gibi— bir bir açıklıyor. Yâni İsrâiloğulları, tarih boyunca, kendi tarihleri içinde ileri sürdükleri çeşitli yanlış fikirleri, bu Kur'an-ı Kerim'le düzeltiyorlar. Hatalarını, çeşitli fikirler çoğaldığı zaman doğru olan fikirleri buradan, Kur'an-ı Kerim'den anlayabilirler, anlıyorlar. Bunları anlayıp, bu Peygamberin de Allah'ın hak peygamberi olduğunu, kendi evlâtlarını bilecek kadar kesin, açık seçik bir şekilde bilip de, ondan sonra küfürde kalmamak çok önemli...

Maalesef, insanlar bunu neden yapıyor?.. Siz de tecrübe kazanmışsınızdır. Hayat tecrübenize dayanarak insanların kusurları, günahları niye işlediğini şöyle bir düşünüverin:

1. İnsanoğlu bir kere şeytana kanıyor. Şeytana kandığı için hatalı işler yapıyor. Şeytan da tarih boyunca, yâni insanlığın tarihi boyunca, yâni Hazret-i Adem Atamız'dan beri kandırmayı yapa gelen bir varlık olduğundan, çok ustaca kandırıyor kulları. Kul şeytanın kendisini böylece sinsice, vesvese vererek kandırdığını anlamıyor. Şeytanın kendisine verdiği fikirleri, kendisinin öz fikri sanıyor, canım öyle istiyor sanıyor. Halbuki şeytan onu kandırıyor. Bir şeytanın kandırması var.

2. Nefsin, yâni insanın kendisinin, kendi egosunun, bencilliğinin, benliğinin aldatmaları, istekleri, arzuları, bitmez tükenmez hevesleri, hevâsı, şehevatı var. İnsanoğlu bu hevâ ve hevesâtına, arzu ve şehevatına gem vurmazsa, dizginlemezse, engellemezse, yâni iradesi kuvvetli olmazsa, aklını nefsine emir ve hakim kılmazsa; o zaman ne oluyor?.. Her aklına geleni, her canının istediğini her yerde yapabilir mi insan?.. Yapamaz. Neden?.. Başkalarının hakları var! İnsan her istediğini yaparsa, o zaman başkalarının haklarını çiğnemiş olur.

Onun için bu nefsin, bu sonsuz, bitmez, tükenmez arzularına, heveslerine, şehevatına ne demek lâzım?.. "Dur bakalım, hizaya gel! Başkalarının da hakları var, aşırı gitme, teraziyi elinden bırakma, adaletten ayrılma! Hakkın olanı al, hakkından fazlasını isteme! Yanlış şeyleri isteme! Duygularının şiddetine, hırsına kapılarak günah olan şeylere kayma!.." demek lâzım ona. Nefis de büyük bir düşman...

Tabii, bu iki aslî düşman insanları şaşırtıyor, imana getirtmiyor, küfürde bırakıyor, şirkte bırakıyor, ahireti hiç düşündürtmüyor ve mahvediyor. Bu iki büyük düşmanı, hele şeytanı, hiç hatırdan çıkartmamak lâzım! Şeytana, şeytanın oyunlarına karşı bilinçli olmak, uyanık olmak lâzım! Nefsin de arzu ve heveslerine, şehevatına da meşrû ölçüler içinde müsaade etmek lâzım! Gayr-ı meşrû çizgiye çıktığı yerde, zamanda;

"—Yok, burası gayrı meşrû, böyle yapma!" diye, dur demesini bilmek lâzım!..

İnsan ile hayvan arasındaki zaten en büyük ayırım, insanın en yüksek meziyeti, kemâlâtı, yâni kâmilliği, olgunluğu nerededir?.. Her arzu ettiğini hemen yapmaması, düşünmesi, taşınmasıdır. Aklına, mantığına göre hareket etmesidir.

"—Ben şu adama çok kızıyorum, bunun hemen kafasını kıracağım geliyor. Bunu öldürmek istiyorum, bir kaşık suda boğmak istiyorum..."

İyi ama, doğru değil, katil olursun!

"—O zaman tamam yapmayayım, yapmamam lâzım!"

"—Ya şunu çok canım istiyor, şu benim olsa."

İyi ama, onu şu anda alacak paran yok.

"—Çalayım..."

Çalarsan hırsızlık olur. Sen onun malını çalıyorsun, memnun oluyorsun ama, birileri de gelse senin mallarını çalsalar, memnun olur musun?

"—Olmam."

O zaman, o da olmadığına göre demek ki çalmak iyi bir şey değil. Oradan anla! Yâni, çuvaldızı başkasına batır, iğneyi kendine batır derler. Kendini koyarsan onun yerine, o zaman anlarsın.

Şimdi, Allah onları böyle alemlere üstün kılmış; aralarından bazılarını peygamber kılarak, kendilerine kitap indirerek, hak yolu göstererek, tevhidi, *Lâ ilâhe illa'llàh*'ı göstererek, ahireti bildirerek bir büyük iyilik yapmış, faziletli kılmış. Öteki kavimler, Sümerler, Babilliler, Romalılar, Yunanlılar puta taparken, güneşe, aya, yıldıza taparken... Politeizm, çok tanrıya tapmak, heykellere tapmak, yıldızlara, gökteki varlıklara tapmak saçmalıkları yanında, bunlar Allah'ın varlığını biliyorlar. Peygamberleri de tanıyorlar, Allah'ın indirdiği kitaplara da sahipler. Bunlar büyük nimet...

İşte bunları hatırlatıyor. Yâni hizaya gelmelerini, dinlerinin icabını, kitaplarının kendilerine söylediğini yapmalarını gösteriyor bu ayet-i kerime.

b. Hesap Gününden Sakının!

Sonra Cenâb-ı Rabbü'l-àlemîn buyuruyor ki:

وَاتَّقُوا يَوْمًا لاَتَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلاَ يُقْبَلُ مِنْهَا

عَدْلٌ وَلاَ تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلاَهُمْ يُنْصَرُونَ (البقرة:١٢٣)

(*Ve'ttekù yevmen*) "Öyle bir günden korunun, sakının, korkun ki, (*lâ teczî nefsün an nefsin şey'â*) hiç bir nefsi hiç bir nefisten bir şey koruyamaz, kurtaramaz, onun yerine karşılık olarak verilemez bir şey. Herkes kendisi ne kazandıysa, o kazancına göre mükâfat veya cezayı alır. Cezayı ötekisi, 'Ben alayım da o çekmesin.' diyemez. Mükâfatı da, 'Ben yaptım ama, bu faziletleri, mükâfatı ona verin!' dese, o da olmaz. Her koyun kendi bacağından asılır, her nefis kendi ettiğini bulur. Hiç bir nefsin hiç bir nefse, hiç bir canın hiç bir cana, hiç bir kişinin hiç bir kişiye, o kişinin kendinde Allah'ın istediği vasıflar olmayınca, bir hayrı, faydası, bir yardımı olamaz.

(*Ve lâ yukbelu minhâ adlün*) "O günde yerine bedel kabul edilmez. 'Ben girmeyeyim de, benim yerime cehenneme şu giriversin.' gibi bir muadil kabul edilmez. (*Ve lâ tenfeuhâ şefâatün*) Eğer kişi kulluğunu yapmamışsa, o zaman şefaat de fayda

vermez. ‘Bu benim yakınım, bu benim akrabam, bu benim sevdiğim, bunu kurtarayım...’ İyi ama, Allah’ın emrini tutmadı, iyi kulluk etmedi. O zaman, şefaat ona fayda vermez. (*Ve lâ hüm yünsarûn*) Böyle iyi kulluk yapmamış insanlara da hiç bir yerden yardım gelmeyecek, hiç bir şekilde kendilerine yardım olmayacak.” (Bakara, 2/123)

Şimdi burada tabii, (*Ve lâ tenfeuhâ şefâatün*) deniliyor. “Bir şefaat fayda vermeyecek.” Kime fayda vermeyecek?.. Cehennemi hak etmiş bir insana, kâfir olmuş bir insana, imana gelememiş bir insana, birisinin şefaati fayda vermeyecek, onu kurtarıp cennete girmesine yardımcı olamayacak.

Ama, şefaat var!.. Yâni, Peygamber SAS Efendimiz’in şefaati var! Kur’an-ı Kerim’de bazı kulların, Allah’ın müsaade ettiği bazı kimselerin, bazı mü’min kimselere, bazı kusurlarının affı hususunda şefaat edeceği kesin olarak bildiriliyor. En kesin, herkesin bildiği delil, Ayete’l-Kürsî’de... Her namazın arkasından okuyoruz. Her namazın arkasından Ayete’l-Kürsî okumak çok sevap. Onu okuyan insanın cennete girmesine, sadece ne mâni oluyor?.. Hayatta yaşaması mâni oluyor. Hayatta olmasa cennete girecek. Çünkü, Ayete’l-Kürsî’yi okuyor diye. O kadar methedilmiş.

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ (البقرة:٢٥٥)

(*Menze’llezî yeşfeû indehû*) “Kimdir Allah’ın huzurunda şefaat edecek, (*illâ bi-iznihî*) yâni ancak onun izni olursa şefaat eder. İzni olmadan kim şefaat edebilir, kimse izinsiz şefaat edemez.” (Bakara, 2/255) diye bildiriliyor.

Buradan, izinsiz şefaat edilemeyeceği anlaşıldığı gibi; Allah’ın bazı kimseleri izin verip, onlara da şefaat hakkı verdiği de görülüyor. Hadis-i şeriflerden de biliyoruz: Peygamberlerin şefaatleri var, şehidlerin şefaatleri var. Şehidler kendi aile efradına şefaat edecek. Ama mü’min olanlara... Yâni, iman olmadı mı, şefaat kâr etmez. İman olmadı mı, birisinin onun namına tevbe ve istiğfar edivermesi fayda etmez. Onun namına hayır hasenât yapıvermesi;

"—Ben onun kurbanını kesiverdim, ben onun yerine hacca gidiverdim..."

Ama adam mü'min değil ki. Hiç ona gitmez. Yâni, her şeyin ilk temel şartı, ön şartı, kabul şartı mü'min olmak.

Mü'min oldu mu, o zaman şefaat olur, Allah müsaade ediyor. Allah-u Teàlâ Hazretleri müsaade ettiği için, bazı kimselere sevdikleri bazı kimselere şefaat ediyorlar.

Peygamberler kendi ümmetlerine şefaat ederler. Şehidler ailelerine şefaat ederler. Alimler kendilerine tâbi olan, sözlerini dinleyen kimselere şefaat ederler:

"—Yâ Rabbî, bu benim talebemdi, bunu ben öğretmiştim, bunun kusurlarını affediver!" derler.

Çünkü, Cenâb-ı Hakk'ın afv u mağfireti de var. Yâni, kullar kusursuz olamıyor. Ne kadar uğraşsalar, ne kadar gayret etseler, yine her an nice nice hataları oluyor kulların... Hatasız kul olmuyor.

Dikkat edin, niyet edin; "Bu sabah niyet ettim, bugün hiç günah işlemeyeceğim, hata yapmayacağım!" diye evden çıkın bu niyetle... Ama akşamleyin düşünürsünüz ki, yine ne kadar istemeye istemeye hatalar olmuştur.

Cenâb-ı Hak hataları affediyor. *Gaffâru'z-zünûb*; günahları bağışlayıcı. *Afuv*; affetmeyi çok seviyor. *Settâru'l-uyûb*; ayıpları örtüyor. Ekremü'l-ekremîn...

يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ (الفرقان: ٧٠)

(*Yübeddilu'llàhu seyyiâtihim hasenât*) "Seyyiatını hasenata döndürüyor kulların, affediyor." (Furkan, 25/70) Bir önceki aradaki günahı affoluyor.

Birisi geldi:

"—Yâ Rasûlallah, ben bir hata işledim, bana hadd-i şer'îyi, yâni şer'i cezayı uygula!" dedi.

O sırada ezan okundu, namaz kıldılar. Namazdan sonra tekrar geldi:

"—Yâ Rasûlallah, ben bir suç işlemiştim, cezamı, şeriatın bana

tayin ettiği cezayı bana uygula!" dedi.

İmam Nevevî'nin *Riyâzu's-Sàlihîn*'inde, sahih hadis kitaplarında var bunlar. "*Riyâzu's-Sàlihîn*'i okuyun!" diyorum ya size. Yâni, sahih hadisleri ihtiva eden güzel bir kitap diye, orada var.

Peygamber Efendimiz diyor ki:

"—Namaz kılmadın mı bizimle?"

SAS Efendimiz, bildiği halde soruyor:

"—Bizimle namaz kılmadın mı?.."

"—Kıldım yâ Rasûlallah!"

"—Tamam, affoldu. O hatan, namaz kıldığın için affoldu." diyor.

Evet, namaz kılınca günahlar affolur. Abdest alınca günahlar dökülür. Ramazan orucunu güzel tutunca, bir sene önceki günahlar affolur. Hacca, umreye gidince, geçmiş günahlar affolur. İbadetler yapılmış hataları affettiriyor, sildiriyor, bağışlatıyor.

وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ (الشورى: ٣٠)

(*Ve ya'fû an kesîr*) "Kulların işlediği çok hataları Cenâb-ı Hak affediyor, affediyor..." (Şûrâ, 42/30)

Küçücük gayretlerini, ufacık ibadetlerini, değersiz çalışma ve gayretlerini büyük mükâfatlarla mükafatlandırıyor; lütfuyla keremiyle cennetine dahil ediyor, cemâline mazhar ediyor, köşklere sahip ediyor, hurileri, gılmânı emrine veriyor, cennetin sonsuz nimetlerinden ebedî istifade imkânı veriyor.

Eğer cennetlik olan bir insan, cennette sahip olduğu şeylerin en küçüğünü, dünyadaki bütün imkânlarını sağlayarak satın almaya kalksa, bir taşını alamaz. Yâni diyelim ki, İngiltere kraliyet tâcının başındaki şu kadar kıratlık büyük elmas... Paha biçilemiyor. Bilmem Topkapı Sarayı'nın hazine-i hümâyun dairesindeki *Kaşıkçı Elması*... Paha biçilemiyor. Çok pahalı. Tamam bunu alabilir misin?

"—Alamam hocam, nasıl alayım?.. Kuyumcudaki güzel elmas yüzüğü bile, işte nişanlım için alayım dedim de, çok para istediler, onu bile alamadım."

Evet alamazsın! Ödeyemeyiz, hiç bir şeyimiz yetmez. Kendimizi satsak kaç pul ederiz? Esir pazarında esirler satılırmış eskiden. Yâni ödemek mümkün değil.

Nasıl oluyor? Allah'ın lütfundan oluyor, ikrâmından oluyor, azımızı çoğa saymasından oluyor, günahlarımızı bağışlamasından oluyor. Çok bağışlayıcı olduğundan, çok cömert olduğundan, çok lütufkâr olduğundan, kullarına çok lütfettiğinden, kulların tevbesinden çok memnun olduğundan, hata işleseler bile, "*Estağfiru'lláh*" deyip tevbe edince affediverdiğinden, kullar kurtuluyor. Siliniyor, temizleniyor, günahlardan sıyrılıyor. O zaman Allah-u Teàlâ Hazretleri cennetine dahil ediyor.

Yâni, şefaat kâfirlere fayda vermeyecek; (*hüm fîhâ hàlidûn*) cehennemde ebediyyen kalacaklar. Ama mü'minlerin kusurlarının affında, bağışlanmasında ve derecelerinin yükseltilmesinde, cennete girmesinde şefaatler var.

Rasûlüllah Efendimiz'in müteaddit şefaatleri var. Mahşer gününde şefaatleri var, hesabın başlaması için şefaati var, ümmetinin günahkârları için şefaati var...

Böylece bunu açıklamış oluyoruz. Bu tehdit, bu ifade inanmayanlar için... Görüyorsunuz ki, Kur'an-ı Kerim'in bir ayetine dayalı bir hüküm söylemek, yarım bilgi olur, doğru olmaz. Kur'an-ı Kerim'i tam bilmek lâzım, bütün ayetleri bilmek lâzım! Konuştuğu konuyu da teferruatıyla bilmek lâzım!..

Şimdi bazıları çıkıyor, şefaati inkâr ediyor. Neden inkâr ediyor? Delil de gösteriyor, işte diyor:

"—Bu ayet-i kerimede, (*ve lâ tenfeuhâ şefâatün*) dedi."

İyi ama, bu kâfirler için... Mü'minler içi şefaat kâr etmez demiyor ki. Mü'minler için şefaatin olduğunu Ayete'l-Kürsî söylüyor, başka ayet-i kerimeler söylüyor, sahih hadis-i şerifler söylüyor, Peygamber Efendimiz söylüyor. Peygamber Efendimiz'i mi inkâr edeceksin?

"—İşte adalet icabı suçlu suçunu çeksin. Birisi ona şefaat edince niye kurtulsun?.."

İyi ama, zaten hep Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla yaşamımız, affımız, cennete girmemiz; hep lütuf... Yâni, eğer adaletle muamele olsa, herkes yanar. Herkes yanar.

Fuzûlî diyor ki, yâni şairâne bir söz söylüyor ama, doğruyu da söylüyor aynı zamanda. Çünkü alim bir insandı Fuzûlî:

Yoh mende bir amel sana şâyeste âh eğer,
A'mâlime göre vere adlin cezâ bana.[20]

---

[20] Şiirin öncesi:
Yâ Rab, ne etti neyledi nefs ü hevâ bana,
Cevr ü cefâ kılar nicedir mâsivâ bana,
Sen şâhdan olur bilirim kim atâ bana,
Yâ Rab, hemîşe lutfunu kıl reh-nümâ bana,
Gösterme ol tarîkı ki yetmez sana, bana

Ol şeyle verme üns ki tecellî-i kahrdır
Gayrinle fahr öyle ki beyhûde fahrdır
Vasl eyle bir cemâle ki ol mahz-ı hayrdır
Kat'eyle âşinâlığım andan ki gayrdır
Ancak öz âşinâların et âşinâ bana

Babında hem ziyâde kılıp iftikārımı

Böyle Azerî şivesiyle tabii, nasıldır bilmiyoruz ama, bu harflerle yazıldığı için. "Yok bende bir amel, sana lâyık yâ Rabbi. Eğer adaletle bana karşılık verecek olursan, vay benim halime, yandım o zaman!.. Çünkü, terazide benim amelim ne olacak ki, karşılığında ne alacağım?" gibi söz söylemiş. Çok güzel bir şiiridir bu şiiri.

Bu beytin dediği doğrudur. Yâni, hep Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla o mükâfatlara eriyoruz ama, azımızı çoğa sayıyor Cenâb-ı Hak.

Onun için, biz karınca kararınca, elimizden geldiğince Cenâb-ı Hakk'a güzel kulluklar etmeye çalışalım! Ramazanımızı güzel geçirmeğe gayret edelim, orucumuzu güzel tutmaya çalışalım! Teravihleri aşk ile, şevk ile kılalım! Zikr ü tesbihatımızı yapalım, Kur'an-ı Kerim'imizi okuyalım!..

Şimdi i'tikâfa girecek kardeşlerimiz var;

"—Neler yapalım hocam?" diyorlar.

Tabii kişiye göre neler yapacağı değişir. Ama ben diyeceğim ki:

"—Kur'an-ı Kerim bilginizi arttırın! Ezberi az olanlar, hiç olmayanlar *Amme Cüzü*'nü ezberlesin! Onu bilenler *Tebâreke Cüzü*'nü de ezberlesin! Onu bilenler *Tebâreke*'den önceki *Kad semia Cüzü*'nü ezberlesin! Böylece Kur'an bilgisini arttırsın! Bir de mealine, mânâsına, tefsirine dikkat etsin, okusun, ibret alsın, uygulasın!.. Kendisini, böyle kimsenin kimseye fayda vermeyeceği ahiretteki o güne, mü'min olarak gidecek şekilde hazırlamaya çalışsın!.. Hatalarının affı için gayret etsin, emirlerini tutmaya çalışsın..."

O zaman Cenâb-ı Hak, onun hüsn-ü niyetini, onun karınca

Emrinde müzmahil edesin ihtiyârımı
Aşkınla lutf edip n'ola alsan da vârımı
Bir yerde sâbit et kadem-i îtibârımı
Kim rehber-i şerîat ola muktedâ bana

Bildim ki ilm ü fen bir kuru lâf imiş meğer
Kullukta aşk-ı zâtına ermek imiş hüner
Eyvâh kim dilimde ola lü'lü ü güher
Yok bende bir amel sana şâyeste âh eğer
A'mâlime göre vere adlin cezâ bana

kararınca, adımcık adımcık küçük gayretlerini, büyük mükâfatlarla mükâfatlandırır. Ama hiç gayret göstermiyor, tavşan gibi yatıyor, "Ben nasıl olsa hızlı koşarım!" diye. O zaman, kaplumbağanın yarışta tavşanı geçtiği gibi olur.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bize şu Ramazan'ın tadını hissetmeyi nasib etsin... Çok güzel bir ay... İbadetler çok güzel, oruç çok güzel... Lütfen yemeği az yeyin! Bakın, mideniz boş olunca, ne kadar rahat edeceksiniz. Zaten Türkiye'de kış gününe geldiği için gündüzler kısa, orucu biraz hafif yemekle tutun, mideniz biraz boş kalsın! Sebze yeyin, salata yeyin; öyle yağlı, ağır yemeyin! Sahura kalkın ama, az yeyin! İftarda da hafif şey yapın!..

Göreceksiniz oruç ne kadar güzel, teravih ne kadar güzel, sahur ne kadar güzel, mescid ne kadar güzel, i'tikâf ne kadar güzel... Zalim nefisler tabii bir taraftan itiraz ediyor diyor ki:

"—Neresi güzel hocam, uykusuz kalıyor insan, aç kalıyor insan, yoruluyor insan..."

İyi ama, idman için ırgat gibi koşmuyor mu millet?.. Niye koşuyor? Koşturuyor, koşturuyor, "İşte vücudum dinç kalacak, ayakta kalacak!" filân diye ter döküyor. Evine alet almıyor mu, idman yapacağım diye?.. Ağırlıklar alıyor, kaldırıyor, indiriyor. Yerinde duran bisiklet gibi şeyin üzerine çıkıyor, döndürüyor, döndürüyor, yerinde sayıyor. Şakağından terler boşalıyor.

Neden yapıyor bunu?.. Onları yapmayı mâkul görüyor, onlara itiraz etmiyor ama, ahiretine fayda verecek şeylere zorlanıyor. Bunlar da mânevî idmanlar, bunlar da nefsin terbiye olması için gerekli. İnsan bunları böyle yapacak...

Ramazan nefsi terbiye ayı, tasavvuf ayı... Nefsin tezkiyesi ayı, kötü huylardan kurtulma mevsimi... Faziletleri kazanmak, güzel alışkanlıkları edinmek, böylece Cenâb-ı Hakk'ın lütfuna ermeyi öğrenmek, müttakî kul olmak ayıdır, fırsatıdır.

Bu fırsatı güzel değerlendirmeyi Allah cümlemize nasib eylesin... Allah yardımcımız olsun... Cenâb-ı Hak yardım edince, kolaylaştırınca, tevfikini refik edince kolay olur. Allah'tan yardım istemek lâzım! İstiyoruz ama, onu candan istemek lâzım!

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ . اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (فاتحة:٤-٥)

(*İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn*) "Ancak sana ibadet ederiz, ancak senden yardım bekleriz. (*İhdina's-sırâta'l-müstakîm*) Bizi doğru yola, hidayete ilet!" (Fâtiha, 1/4-5)

Onu şuurla, yâni yardımın Allah'tan geldiğini bilerek şuurla istemek lâzım! Allah isteyene istediğini veriyor. Sen cân u gönülden istersen, önünden müşkülleri kaldırır, kolaylaştırır; seni de sevdiği kullar arasına dahil eder.

Allah cümlemize tevfîkini refik etsin... Yolunu sevdirsin... Günahlardan, kötülüklerden korusun, kurtarsın, pâk eylesin, tertemiz eylesin, pür nûr eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varalım, rızasına erelim, cemâlini görelim, iki cihanda aziz ve bahtiyar olalım...

Aziz ve sevgili kardeşlerim, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

28. 12. 1999 - AVUSTRALYA

6. İBRÂHİM AS'IN İMTİHAN EDİLMESİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Ramazanınızın günleri güzel geçsin, sonucu çok hayırlı, bereketli olsun... Cenâb-ı Hak Kadir Gecesi'ni ihyâ etmeyi nasib eylesin... Nice nice Ramazanlara, mübarek gecelere, gündüzlere, günlere, zamanlara mutlulukla eriştirsin. Dünyanın her yerinde yaşayan Ümmet-i Muhammed kardeşlerimizi de dertlerden, sıkıntılardan kurtarsın, başarılara ulaştırsın... Onları da aziz ve bahtiyar eylesin... Onlara da dünya ve ahiretin hayırlarını dileriz, temenni ederiz, Rabbimiz ihsân eylesin...

Bugünkü sohbetimde Kur'an-ı Kerim'in Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 124. ayet-i kerimesi üzerinde konuşmamı yapmak istiyorum. Ayet-i kerimeyi okuyalım, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرٰهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ، قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ

لِلنَّاسِ إِمَامًا ، قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي ، قَالَ لاَ يَنَالُ عَهْدِي

الظَّالِمِينَ (البقرة:١٢٤)

(*Ve izi'btelâ ibrâhîme rabbühû bi-kelimâtin feetemmehünne, kàle innî câilüke li'n-nâsi imâmâ, kàle ve min zürriyyetî, kàle lâ yenâlü ahdî'z-zàlimîn.*) (Bakara, 2/124) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

a. İbrâhim, Merhametli Baba

İbrâhim AS, Peygamber Efendimiz'in ecdadından, Allah'ın ulü'l-azim, büyük şânı olan, itibarı olan mübarek kullarından, peygamberlerinden bir peygamber. Öyle bir zât-ı celîl ki, hem yahudilerin de ecdadı olduğu için, onlar da hürmet eder; hem

hristiyanlar da hürmet eder. Biliyorsunuz, Avrupalılar İbrâhim'e Abraham diyorlar. Biraz yakın, benziyor yâni, pek anlaşılmayacak gibi değil.

Arapları da, müslümanları da, bütün eski kendilerine kitap indirilmiş ehl-i kitâbeyni, Tevrat ve İncil ahalisini de saygısı kuşatan, herkesin saygı duyduğu çok mübarek bir büyük zât...

İbrâhim, tabii onların kendi dillerinden bir isim. Deniliyor ki, bu (*ebün râhimün*) demek. Arapça'da *râhim*, merhamet eden demek; *eb* de baba demek. Yâni, "merhamet edici olan baba, babacan, merhametli kişi" mânâsına geliyormuş diye rivayetler var.

Çünkü zaten İbrânice, Süryânice, Arapça kardeş diller, kelimeleri birbirlerine benzer. Meselâ; *selâm* diyoruz Arapça'da. İbrânîler de, yahudiler de *şalom* diyor. Böyle kelimeler yakın. Belli oluyor ki akraba, kökeni, ecdattan gelişi aynı olduğu anlaşılıyor.

İbrâhim AS, yahudilerin ve hristiyanların da saygı duyduğu bir kimse olduğu için, Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri onunla ilgili bilgileri Peygamber Efendimiz'e vahyediyor; etrafındaki yahudi kabilelerine, hristiyanlara anlatsın bu ayetleri diye. İbrâhim AS'ın şerefini bilip, ona müntesib olduğunu söyleyenleri, "Biz onun yolundayız, ona bağlıyız!" diyenleri ikaz etmek için. "Bak sizin de sevdiğiniz İbrâhim AS böyleydi, ona göre siz de hizaya gelin!" demek.

(*İz*) kelimesi biliyorsunuz *dal*'a benzeyen ze ile, peltek ze ile yazılıyor. İngilizce'de *th,* yâni *this* kelimesindeki *th* harfi işte bu sesi verir. Türkçe'de bu ses yok ama, Kur'an okuyan, öğrenen insanlar bu sesi tabii taallüm ederler. Çünkü, Arapça'da üç tane ze var, bunların hepsini ayırmak lâzım! Bir bu peltek ze var; bir re'nin noktalısı olan keskin *ze* var; bir de tı'ya benzeyen *zı* dediğimiz kalın ze var. Bunların telaffuzları ayrılması lâzım ki, Kur'an'ı okuduğu zaman anlaşılsın.

Bu harfleri, *hà*'yı, *hı*'yı, *he*'yi ayırmazsa; peltek *se*'yi, *sin*'i, *sad*'ı ayırmazsa; bu *zel*'i, *ze*'yi, *zı*'yı ayırmazsa; o zaman Kur'an-ı Kerim'i doğru okuyamamış olur. Hatta mânâlar değişir. Çünkü harfler farklı. Meselâ, Türkçe'de de birbirine yakın harfler var, ama birisi

yerine ötekisi kullanılmıyor. Meselâ ı harfiyle i harfi yakın. Ama *kır* dersek başka mânâ oluyor; onun yerine i'yi kullanırsak, *kir* dersek başka mâna olur. İşte bir nokta farkı ama, mânâ değişiyor.

Bunları kardeşlerimiz çocuklarına, hanımlarına, ailelerine, kendilerine, "Bak bu dilin harfleri böyledir, telaffuzu farklıdır." diye, güzelce öğretmeli!

Her dilde böyle, bizim Türkçe'mizdeki o harfin telaffuz ediliş şekline benzemeyen farklılıklar vardır. İngilizce'de meselâ Türkçe'de olmayan peltek se sesi vardır; *three* kelimesinde, *third* kelimesinde olduğu gibi. Bu peltek ze sesi vardır ama Türkçe'de yok. Buna mukabil Türkçe'deki bazı sesler de başka dillerde yok... Bunları bilelim.

Bu (*iz*) peltek ze ile; "Hani hatırla, hatırına getir, neydi o günler?.. Şöyle bir hafızanı yokla da o geçmiş olayları bir düşün!" gibi kullanılan bir edattır. Mâzide olan bir şeyi hatırlayıp, yâda getirmek, tekrar düşünmek, ortaya koymak gerektiği zaman bu kelimeyi kullanırlar. "Hani olmuştu ya öyle..." gibi.

(*Ve izi'btelâ ibrâhîme rabbühû*) "Hani İbrâhim'i Mevlâsı, Rabbi imtihan etmişti." *İbtelâ* burada mâzi fiili. *İbtelâ-yebtelî-ibtilâen*; tecrübe ve imtihan etmek demek. *Belâ* da Arapça'da bu fiilin kökü. Bu iftial bâbı. O da imtihan mânâsına geliyor. Tecrübe ve denemek, sınamak ve imtihan etmek mânâsına geliyor. Arapça'da da aynı kelimenin başka yana mânâları da vardır.

Bizim bir Alman profesörümüz vardı, fakültede okurken. Bir gerçeği söylerdi bize, söylemişti, benim dikkatimi çekmişti. Ben zaten lügatları çok severdim, kendimde başka talebelerde olmayan çok güzel lügatlar vardı. Allah nasib etmişti, onlar bulunurdu. Hiç kimsenin bulamadığı kelimeleri bulurdum ben. Lisedeyken de böyle İngilizce lügatların güzellerini ağabeyimler filan almışlardı, onlardan istifade etmiştim.

Şimdi biliyorsunuz, her dilde... Yabancı dil öğrenecek kardeşlerimize de bu bir nasihat olsun. Her dilde, aynı tek kelimenin çeşitli mânâları olur. Meselâ, *yüz* kelimesini düşünelim, *yüz* ne demek?..

Bir kere, rakam olarak 99'dan sonra gelen rakam demek, bir... Sonra rakam olmazsa, insanın çehresi demek...

"—Yüzün kıpkırmızı oldu."

O da yüz, o da yüz. Aynı harflerle yazılıyor ama, anlam değişik. Eğer fiil olursa, *yüz* emir oluyor. Ne demek?..

"—Denize atla, orada suyun üstünde durmak ve gitmek için çırpın!" mânâsına, yüzmek diyoruz meselâ.

Fiil olarak başka mânâsı da var:

"—Koyunu yüz!" dediğimiz zaman, o zaman da derisini soy demek, yâni soymak mânâsına geliyor.

Demek ki, bu *yüz* kelimesini Türkçe'de hemen misal olsun diye söyledik. Dört çeşit, ikisi fiil, ikisi isim olarak ayrı mânâsı var, aynı harflerde olduğu halde. Bütün dillerde böyledir.

Onun için, lügatlarda bir kelimenin mânâları verilirken, iyi lügatlarda ya mânâlarının arasına nokta koyulur, ya da rakam verilir. Birinci mânâsı bu, ikinci mânâsı bu, üçüncü mânâsı bu, dördüncü mânâsı bu diye.

Şimdi bizim Alman profesör, müsteşrik, yâni oryantalist profesör. Arapça, Farsça vs.de mahir olan, uluslararası şöhreti olan bir profesörümüz vardı Helmuth Ritter diye. Yâni Avrupalıların hepsi bilir. Bu sahada, şarkiyat sahasında…

Araplar, İslâm, İranlılar, Türkler ve sâireyle ilgili bilime *oryantalizm* deniliyor. Bunlarla uğraşan kimselere *oryantalist* deniliyor. Yâni, oryantalist dansa gitmesin hemen akıllar. Tabii o da var, maalesef oraya ait dans demek oluyor o da.

Bir de bu hocayı anlatırken, bir şey söyleyeyim. Bu Almandı. Adı Helmut, soyadı Ritter,[21] uluslararası bir şöhret. Demişti ki:

---

[21] Helmut Ritter (1892-1971) 1892 yılında Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Almanya'da doğdu. 1910'da liseyi Kassel'de bitirdikten sonra Halle Üniversitesine girdi ve burada ünlü şarkiyatçı Carl Brockelmann ve Paul Kahle gibi büyük âlimlerden ders aldı. Türkçe, Arapça, ve Farsça'dan başka İbrani ve Süryani dillerine de vakıftı. Türkiye'de modern anlamda filoloji tetkik ve usullerinin tanınmasında önemli hizmetleri bulunan Helmut Ritter, 1933 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Arap ve Fars filolojisi bölümüne okutman olarak davet edildi. 1938 yılında bu bölüme profesör olarak atandı. Şarkiyat Araştırma Merkezi'nin (Şarkiyat Enstitüsü) kurulmasında önemli bir rol oynadı. 1969

"—Ben Şâfiî mezhebindenim. Yâni müslüman oldum, Şâfiî mezhebindenim. Çünkü, hocam İsmâil Sâib Sencer Şafiî idi." demişti derste.

Biz de yerimizden hoplamıştık, biz onun öyle durumunu bilmiyorduk. O da bizim böyle şaşırdığımızı göz ucuyla fark etmişti.

İsmâil Sâib Hoca[22] Beyazıt Kütüphanesi'nin meşhur allâme müdürü. İsmâil Sâib Sencer, eserleri tanınmış bir kimse. Ondan ders almışlar filan. O kendisi Şâfiî olduğundan bu Almanlara da, iki Alman; bizim Helmut Ritter hocamız, bir de Oskar Reşer diye bir başka Alman vardı. Onlar işte Arapça vs. öğrenelim diye İsmail Saib Hoca'nın önüne gitmişler, diz çökmüşler. İkisini müslüman etmiş, Oskar, Osman adını almış, o İslâm Araştırmalarında çalışırdı aşağıda… Osman diye adını

---

yılında Almanya'ya döndü. 1971 yılında Almanya'da vefat etti. Helmut Ritter, şarkiyat araştırmaları sahasında ilk akla gelen alimlerdendir.

[22] İsmail Saib Sencer (1873-1940): Beyazıt Umumî Kütüphanesi'de kütüphaneci olarak 43 yıl hizmet etmiş, sıra dışı hafızası ile tanınmış bir kimsedir. Kitap toplayıcılarının, araştırmacıların, ünlü şarkiyatcıların ve sahafların uzun seneler başdanışmanı olmuştur.

31 Ocak 1873'de Erzurum'da dünyaya geldi. Küçük yaşta İstanbul'a gitti. Kocamustafapaşa Askerî Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra Fatih ve Süleymaniye Camii'nde öğrenim gördü. Öğrenimi devam ederken Maarif Nezareti'nin açtığı bir sınavla Bayezid Umumî Kütüphanesi'ne ikinci müdür tayin edildi. Birinci müdür Hoca Tahsin Efendi'nin vefatından sonra, 1896'da birinci müdür oldu.

Arap Edebiyatı konusunda uzmandı. Farsça, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Latince bilirdi. Bilgisini arttırmak amacıyla Tıp, Eczacılık ve Hukuk eğitimi almıştı. Kütüphanedeki görevinin yanı sıra çeşitli medreselerde Arap edebiyatı ve Arapça öğreten İsmail Saip Efendi, 1921'de İstanbul Darülfununu Edebiyat Bölümünde Arap Edebiyatı derslerine müderris olarak atandı. Bu görevi Şapka Kanunu'nun çıktığı 1925'e kadar sürdürdü. Kanunun çıkmasından sonra derslerine son verdi ve Beyazıt Kütüphanesi'ne çekildi.

Eski müelliflerin yazılarını tanımada, yazma eserlerin bozuk bölümlerini okumada, gördüğü bir yazının hangi yüzyıla ve hatta hangi hattata ait olduğunu tahmin etmede üstün bir kabiliyeti vardı. Çeşitli konularda geniş bir bilgi birikimi olmasına rağmen hayatı boyunca eser vermek yerine araştırmacı ve okuyuculara yol göstermeyi tercih etti. 1939 yılında kütüphanedeki görevinden emekli oldu. 22 Mart 1940 tarihinde İstanbul'da hayatını kaybetti.

değiştirmişti, Oskar demezdi yâni.[23] Bu ikisi de Şâfiî olmuşlar, bizim hoca kendisi bana söylemişti.

Evet, artık imanını gerçekten yaptıysa, yâni ilim öğrenip de... Orasına biz karışmayız. Art niyetle mi yaptı filan diye bilmiyoruz. Ama ülkemizde uzun yıllar fakültede hocalık yaptı, neşriyat yaptı, *Oriens Mecmuası*'nı neşretti, bilimsel araştırmalar yaptı. Bir büyük meşhur kimse...

O derdi ki:

"—Bir dili çalışan talebe, bilmediği bir kelime olunca lügatı açar. Tabii, lügatta da bir kelimenin karşısında birkaç mânâ olabilir, tek mânâ olmaz..." Demin misalde söylediğim gibi. İşin gülünecek tarafı şurası, derdi ki: "Talebe de gider, en ters mânâyı seçer. Yâni, hiç o cümlede o mânâya kullanılmayan mânâsını tercih eder."

Demek ki, dil öğrenen kardeşlerimiz, tabii Arapça da inşâallah öğrenirler. Çünkü Arapça'yı öğrenmek lâzım. Birkaç yönden öğrenmek lâzım:

---

[23] Osman Reşer (1883-1972): Arap, Fars ve Türk edebiyatları, İslam öncesi Arap şiiri ve Osmanlıca uzmanı Alman şarkiyatçı.

1 Ekim 1883'de Stuttgard'ta doğdu. Yahudi bir ailenin çocuğu idi. 1903 yılında Münih'te hukuk okumaya başladı. Daha sonra Doğu Dilleri bölümüne devam etti. Arap gramerci İbn-i Cinnî üzerine doktora tezi hazırlarken, kütüphanelerde araştırmalar yapmak için 1909 yılında İstanbul'a geldi.

1.Dünya Savaşında Alman ordusunda askerlik yaptı. Askerden sonra Breslau'ya taşındı. Arap Edebiyatı üzerine yoğunlaştı. Binbir Gece Masalları'na dair incelemelerinin ardından doçent, sonra da profesör oldu. Breslauda Profesör olarak ders vermeye başladı. 1928 yılında uzun vadeli bir izin aldı ve tekrar Türkiye'ye geldi.

Türkiye'de bulunduğu yıllarda İsmail Sâib Sencer'den çok etkilendi. Onun 1940 yılında vefatına kadar sohbetlerine devam etti. Bu arada Müslüman oldu, adını Osman Reşer olarak değiştirdi. 1937'de Türk vatandaşı oldu.

İstanbul imam-hatip okulu'nda, İstanbul İslam Enstitüsü'nde Arapça dersleri verdi. İstanbul Edebiyat fakültesi'nde Arap Edebiyatı Tarihi okuttu. Çok sayıda bilimsel çalışmalar üreterek ve Almanca birçok metinleri tercüme ederek, hayatının geri kalanını Türkiye'de geçirdi. 26 Mart 1972 yılında vefat etti. Vasiyeti üzere, cenazesi Merkez Efendi mezarlığına, hocası İsmail Saib Efendi'nin ayakucuna defnedildi.

1. En baştaki sebep nedir? Arapça bizim ana dilimizdir.

Şimdi tabii benim bu şakamı, latifemi daha önce duymayanlar şaşıracaklar. "E bizim ana dilimiz Türkçe değil mi?" diyecekler. Tabii öyle ama, ana dilimiz Türkçe de, bir bakıma Arapça da ana dilimiz. Bu nereden oluyor? Şuradan oluyor:

Peygamber Efendimiz'in hanımları, eşleri, mü'minlerin annesindir. Kur'an-ı Kerim böyle diyor.

وَ أَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ (الأحزاب:٦)

(*Ve ezvâcühû ümmehâtühüm*) "Rasûlüllah'ın hanımları onların anneleridir." (Ahzâb, 33/6) Aişe Anamız, Hatice Anamız diyoruz, Hatice Vâlidemiz, Aişe Vâlidemiz diyoruz. E tabii onlar da Arapça konuşuyorlardı. O zaman o annelerimizin dili olduğu için, Arapça da bizim yine bir ana dilimiz oluyor. Dînî ana dilimiz oluyor. Buradan öğrenmemiz lâzım Arapça'yı.

2. Kur'an-ı Kerim Arapça'dır. Kur'an-ı Kerim'i tam anlamak, keyfine, zevkine varmak, aşk ile, şevk ile, haz ile, huşû ve hudù ile

okumak için, istifade etmek için Arapça lâzım! Arapça anahtar. Bu mânâlar hazinesi o anahtarla açılacak. Onun için, hepinize Arapça öğrenmeyi hararetle tavsiye ediyorum, Kur'an-ı Kerim Arapça olduğu için.

3. Peygamber Efendimiz SAS Arapça konuştuğu için ve hadis-i şeriflerin hepsi Arapça olduğu için. Hadis-i şerifler alemi de bir ayrı hazine... Onu da öğrenmek için, başlı başına Arapça'yı öğrenmek gerekli. Başka hiç bir sebep olmasa bile, Peygamber Efendimiz'i iyi tanımak için Arapça öğrenmek lâzım! Kur'an-ı Kerim'i iyi bellemek, öğrenmek, açıklamalarını kavramak için Arapça bilmek lâzım.

4. Sonra, başka?.. Komşularımızdan kaç tane ülke ve bir zamanlar aynı çatı altında, aynı devletin mensubu olarak yaşadığımız nice bölgelerin ahalisi Arapça konuşuyor. İşte Suriye, işte Ürdün, işte Lübnan, işte Mısır, işte Hicaz, işte Irak, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Yemen... Yemen'e az mı mücahid gönderdik. Yemen'e gidenler gelmiyordu. Yemen illerine askere gidenlerin maceraları, bu son devirde Hicaz Demiryolu macerası, Medine-i Münevvere'nin müdafaası macerası... Tarih çok önemli, tarihi de çok iyi okumamız lâzım!

Sonra, uzun zaman bizimle beraber bulunmuş olan Cezâyir, Barbaros Hayreddin'in gittiği, üs kurduğu Cezâyir. Tunus, Libya, Fas'a kadar, tâ Tanca Limanı'na kadar hepsi Arapça konuşuyor.

Onları da bırakalım, ülkemizin bir bölüğünde, bir bölümünde Güneydoğu Anadolu'da Arapça konuşan; Antakya'da, Tarsus'ta Arapça konuşan kardeşlerimiz var. Türkiye sınırı içinde ama, evlerinde ana dilleri Arapça. Binâen aleyh, o yönden de öğrenmek lâzım!

5. Tarihimizi anlamak için, kültürümüzü, örfümüzü, adetimizi... Kültür demeyecektik; harsımızı, medeniyetimizi anlamak için Arapça lâzım!

Arapça muazzam hazinelerin, binlerce hazinenin hepsinin kapısını açan bir anahtar... *Master key* diyorlar; yâni bir otelde birçok, meselâ 200 tane kapı oluyor. Otelin yöneticisinde bir anahtar oluyor, bütün kapıları açıyor. Öteki kapıların anahtarları öbür kapıları açmıyor ama, bir anahtar gezdiriyor yanında, o ana

anahtarı hangi deliğe soksa o kapıyı açabiliyor. Yâni, Arapça da böyle bir *master key,* yâni ana anahtar…

Biraz burada Avustralya'da bulunduğumuz için, İngilizce'yle de biraz fazlaca haşır neşir olmaya başladık. Hep İngilizce kelimeler, misaller aklıma geliyor. Şimdi, Arapça'yı öğrenmek lâzım!

İbtelâ-ibtilâ, birkaç mânâya gelir. Bir imtihan etmek, sınamak, denemek mânâsına. Bir de hastalık, hastalığa tutulmak, mübtelâ olmak mânâsına gelir. Yâni hastalık da tabii bir çeşit imtihandır. Oradan gelmiş mânâ ama, o ayrı bir mânâ olmuş oluyor, ikinci mânâ. Falanca mübtelâ oldu, filanca hastalığa mübtelâ oldu, tutuldu demek, hasta oldu demek.

Belâ da öyle. Belâ hem imtihan mânâsına geliyor, hem de insana musallat olan, canını sıkan olay mânâsına geliyor. Şimdi burada imtihan mânâsına, sınamak mânâsına:

"—Hani İbrâhim'i Rabbi sınamıştı ya tarihte, mâzide. Onu hatırla ve hatırlat! O senin etrafında muhatabın olan ehl-i kitap müşriklere, kabilelere onları hatırlat ey Rasûlüm!"

İbtelâ fiil. Bu fiilin tümleci, yâni mef'ulün bihi, üst tümleci İbrâhim. "İbrâhim'i imtihan etmişti." Kim?.. (*Rabbühû*) Rabbi... Fâil, yâni özne, fiilin faili. *Rab*, *Rabbü'l-àlemîn* kelimesinin izahında söylemiştik, geniş anlamlı bir kelime. Hem sahip mânâsına geliyor, hem de bir insanı Allah-u Teàlâ Hazretleri yoktan var ettiği, küçükten büyüttüğü için, böyle geliştire geliştire büyütmekten dolayı terbiye ettiğinden, geliştirdiğinden, o mânâsı da var. Sahip mânâsının yanında, yaradanı gibi mânâsı var. İşte Cenâb-ı Mevlâ'nın adı Rab oluyor, bir sıfatı Rab oluyor.

"İbrâhim'i Rabbi, yâni Allah-u Azîmü'ş-şân, Rabbü'l-àlemîn olan Allah imtihan etmişti, sınamıştı." Nelerle?.. (*Bi-kelimâtin*) "Bir takım kelimelerle sınamıştı."

Şimdi bu *kelimâtin* ne demek? Bir takım emirler, görevler vermişti, onları İbrâhim AS yapsın diye. Yâni, "Emirler verdi, bir takım görevler verdi; o görevlerle onu imtihan etti." demek.

Kelime, hem böyle konuşulan söz mânâsına gelir; hem de böyle emirler, hükümler mânâsına gelir Arapça'da. Ayetlerde de bunun misalleri var. Kur'an-ı Kerim'in başka ayetlerinde, *kelimât*'ın iki

anlamda kullanıldığı ayet-i kerimeler var. Meselâ:

وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلاً (الانعام:١١٥)

(*Ve temmet kelimetü rabbike sıdkan ve adlâ*) "Rabbinin kelimesi adaletle, sadakatle dosdoğru olarak tamam oldu." (En'am, 6/115) Yâni *kelimâtühü'ş-şer'iyye*, şer'î sözleri demek.

وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ (التحريم:١٢)

(*Ve saddakat bi-kelimâti rabbihâ ve kütübihî ve kânet mine'l-kànitîn*) [O Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etmişti. O gönülden ibadet edenlerdendi.] (Tahrim, 66/12) Meryem AS hakkında bu kelime sözü yine geçmiş.

Hàsılı İbrâhim AS, başımızın tâcı, peygamber efendimiz. Hem de İbrâhim AS'ın özelliği, sıfatı nedir?.. *Halîlu'llàh,* Allah'ın halîli, Allah'ın çok samîmî, içli dışlı dostu demek. *Halîl* ne demek? *Hı* harfiyle. Bak burada da Arap alfabesindeki üç tane he'den noktalı, hırıltılı ha ile. Bu da Avrupa dillerinde var. Türkçe'nin eskisinde, tarihinde de vardı. Bu ses, bu harf yeni Türkçe'nin alfabesine girmemiştir. Anadolu'da telaffuz olarak vardır. Meselâ Kırşehir, Kayseri yörelerinde, veyahut Doğu Anadolu'da vardır. *Yasah* der, *yohsul* der. Buradaki *hı*'dır. Böyle de söyler. *Yahmah, bırahmah* der, *yohtur* der. Orada işte kullanılıyor. Yâni canlı bu ses, yadırgamayalım, bilelim! Diller böyledir, dillerin içinde de böyle şiveler vardır.

Evet, bu kelimeleri, emirleri, yasakları İbrâhim AS'a Rabbi sınamak için, istedi, mükellef kıldı, emretti, buyurdu; şunu yap, bunu yap dedi. (*Feetemmehünne*) Bu *etemme*, tamam etmek, itmam etmek; *hünne* de *kelimât*'a gidiyor. "Kelimeleri o tamamladı." Kim? Yâni İbrâhim AS bu vazifeleri tamamen, güzel bir şekilde yaptı. Yâni imtihanı başardı demek oluyor.

Şimdi bu *etemmehünne* ne demek Arapça? Müfessir İbn-i Kesir'e göre, "Onların hakkından geldi, onları güzelce başardı, o görevleri ifâ etti. Alnının akıyla Rabbinin rızasını kazanacak

şekilde bu işi başardı." demek.

Bu tabii bir olumlu, güzel ifade... İbrâhim AS'ın, Halîlullah, Allah'ın çok sevdiği peygamberi, o sevgiyi kazandığının bir göstergesi, bir işareti. Demek ki, ne söylemişse Rabbi; çok güzel yapmış, altından kalkmış ve îfâ etmiş.

b. İbrâhim AS'a Verilen Görevler

Şimdi, "Acaba neler söyledi?" diye, bir bölüm açmış önümdeki tefsir kitabı. "Acaba bu neydi bu yüklediği görevler?" diye. Onlar hakkında biraz konuşmak istiyorum. Onun için, bugünkü sohbetim bir ayet üzerinde devam ediyor. Yâni öteki, bundan sonraki ayete geçmeyeceğim.

Şimdi bir açıklamaya göre, İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayete göre:[24]

اِبْتَلاَهُ اللَّهُ بِالْمَنَاسِكِ.

(*İbtelâhu'llàhu bi'l-menâsik*) "Hac işlerini düzenleme görevi verdi." İbrâhim AS, o zamanda Kâbe'yi binâ edip hac görevlerini gayet güzel düzenleyip îfâ etti ve yaptı bu işi. *Menâsik* ne demek? *Menâsik-i hac*, haccın nasıl yapılacağına dair esrarlı işlemler mânâsına. Bir rivayet bu…

Evet, İbrâhim AS'ı Kâbe'yi yeniden bina ile vazifelendirmişti, Allah-u Teàlâ Hazretleri. Oğlu İsmail ile onlar Kâbe'nin temellerini bulmuşlar ve oradan yeniden inşâ etmişlerdi. Önümüzdeki ayetlerde gelecek, ona gitmeyelim.

Sonra da, "İnsanlara seslen, duyur, ilân et ve insanlar bu Beytullah'ı ziyarete, tavafa, hacca gelsinler!" demişti. "Gelenler için buraları hazırla! Benim bu mübarek, kutsal ibadetgâhımı, evimi, burada gelip ibadet edecekler için tertemiz bir hale, hizmete âmâde hale getir!" demişti. İbrâhim AS hepsini güzelce yaptı. Bir böyle bir rivayet var. Bunların hepsi doğru…

---

[24] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.324, no:1166; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

İkinci rivayet: Demiş ki bazı alimler:

اِبْتَلاَهُ اللَّهُ بِالطَّهَارَةِ ؛ خَمْسٌ فِي الرَّأْسِ ، وَ خَمْسٌ فِي الْجَسَدِ :

فِي الرَّأْسِ: قَصُّ الشَّارِبِ ، وَالْمَضْمَضَةُ ، وَالاسْتِنْشَاقُ ، وَالسِّوَاكُ

وَ فَرْقُ الرَّأْسِ. وَفِي الْجَسَدِ : تَقْلِيمُ الأَظَافِرِ ، وَ حَلْقُ الْعَانَةِ ، وَ

الْخِتَانُ ، وَنَتْفُ الإِبْطِ ، وَغَسْلُ أَثَرِ الْغَائِطِ وَالْبَوْلِ بِالْمَاءِ.

(*İbtelâhu'llàhu bi't-tahàreti; hamsün fi'r-re'si, ve hamsün fi'l-cesedi*) "Beş şeyi temizlemekle görevli kıldı onu, görev verdi." Beş şeyin temizliği nedir? "Beşi başta, beşi de vücutta temizlik." Neymiş onlar? (*Fi'r-re'si*) "Başta olanlar:

1. (*Kassu'ş-şârib*) bıyıkların kesilmesi."

Şimdi tabii, İbrâhim AS'a öyle emretmişti. Bıyıklar kesilebiliyor. Şimdi biz bu hususta biraz sohbete geçelim. Bıyıklar bırakılabiliyor, kesilebiliyor. Hem bıyık, hem sakal da kesilebiliyor; hem bıyık, hem sakal da bırakılabiliyor.

Bunun dışında da uygulamalar var. Bazıları sakalları bırakıyor ama, bıyıkları kesiyor veya kısaltıyor. Kökünden kazıyan da var, kısaltan da var. Türkiye'deki uygulama daha çok nedir? Sakalı da kazımak, bıyığı da kazımak...

Dini bakımdan bu uygun değil. Çünkü sakal bırakmak kuvvetli bir sünnet, sakalı kazımak haram! Mazeret yoksa kazınmayacak.

Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerinde bıyığın kısaltılması, sakalın uzatılması var. Acaba doğal şeyler olarak, bütün bu ihtimaller içinde hangisi güzel diye araştırırsak, sünnet olanı güzel. Çünkü sakal uzadığı zaman boynu koruyor, insanın boğazındaki ağrılar, üşümeler, bademcik şişmesi, farenjit, anjin, öksürük, üst teneffüs yolları iltihapları, bronşit, zatürre olmasını engelliyor. İşte tabii olarak Cenâb-ı Hak böyle erkeklere bir koruma şeyi vermiş. İyi oluyor sakalın böyle uzun olması.

Tabii, her gün de onu inceden inceye, kırt kırt kırt kazımak da

bir külfet. Çünkü her gün biraz büyüyor. Tabii kazınması için ustura kullanılıyor. Kazındığı zaman, cildin üst tabakası kazınıyor, tahrib oluyor.

Cildin bir takım tabakaları vardır. Tabip kardeşlerimiz tabii, belki beni tebessümle dinliyorlardır. En üst tabakası jiletle veya usturayla kazıma tıraş yapılırken gidiyor. Halbuki koruyucu bir tabakadır. En üst tabaka zedelenmediği zaman, mikrop deriye işleyemez. Ama en üst tabaka zedelendiği zaman, üst kısım korumasız kaldığından, açık kaldığından, oraya havadan ve sâireden gelen mikroplar yapıştı mı, hastalık olabilir.

Binâen aleyh işin doğrusu, doktorları serbest bıraksak, "Ne yapalım? Yâni kazıyalım mı acaba, uzun mu dursun?" desek, "Uzun durması iyi." diyecekler. Çünkü kazınmasında tehlikeler var.

Biliyorsunuz şimdi AIDS ve saire hastalıklar dolayısıyla, berberlerde tıraş olmuyor buralarda ahali. Ben bu Avrupa'ya, Avustralya'ya bakıyorum profesörler, üniversiteler, devlet ricali, bakanlar, polisler, komutanlar... Hepsi sakallı buralarda... Kimse bir şey demiyor. İstediği gibi sakalı bırakıyor. Hele hele biraz daha böyle münevver, aydın, yüksek tabaka mutlaka sakal bırakıyor. O biraz da böyle o münevverlerin alâmeti gibi olmuş oluyor. Bizde hepsi kesiliyor.

Bu polislerin bıyıkları, sakalları kesilsin diye emir çıkmıştı. Ben o zaman, bazı polislerin çok üzüldüğünü, hatta bazılarının meslek-ten ayrıldığını da duymuştum. Çünkü bizim örfümüzde de tarihi gelişmede de bunların böyle bir değeri, anlamı var.

Pekiyi, beş temizlikten bıyığın kesilmesi nasıl?.. Bıyığın kesilmesi iyi… Çünkü, bıyık burnun altında. Orasının kıllı olması temizlenmeyi zorluyor. Yâni burnun temizlenmesini zorluyor, burundan akan bir şey olursa, orada birikebiliyor. O bakımdan, Efendimiz'in oranın kısaltılmasını tavsiye etmesi doğal, güzel.

Baştaki beş şey:

1. (*Kassu'ş-şârib*) "Bıyığın kesilmesi."
2. (*Ve'l-madmadah*) "Ağzın çalkalanıp temizlenmesi."
3. (*Ve'l-istinşâk*) *Kaf* ile. "Burna su verilip, alınıp burnun temizlenmesi."

4. (*Ve's-sivâk*) “Dişlerin misvaklanması.” Etti dört.

5. (*Ve farku’r-re’s*) [Saçı ortadan ayırmak.] Etti beş.

Yâni, bu temizlikleri görev olarak İbrâhim AS’a emretmiş diyor alimler... Ona devam ediyoruz.

Cesetteki, yâni vücuttaki temizlikler... Cesedi biz şimdi ölmüş insanların vücuduna isim olarak kullanıyoruz. Arapça’da öyle değil. Canlı insanın vücuduna da *cesed* derler. Çünkü *vücud*, varlık mânâsına gelir. *Vâcibü’l-vücud,* yâni varlığı kesin olan. *Mevcud* kelimesi filan gibi.

Vücuddaki temizliklerden neleri emretmiş bu alimlere göre:

1. (*Taklîmü’l-azfâr*) “Yâni tırnakların kesilmesi.

2. (*Ve halku’l-àneh*) Kasıkların kıllardan temizlenmesi.

3. (*Ve’l-hıtân*) Sünnet olmak.

4. (*Ve netfü’l-ibt*) Koltukaltının temizlenmesi.”

Bu çok önemli biliyorsunuz. Koltukaltında hem hanımlarda, hem beylerde kıllar çıkıyor. Fakat bunların mutlaka bakıma ihtiyacı var. Çünkü, eğer bakım yapılmaz da terler burada kururs a, teke gibi kokuyor. "Buraya güzel koku veren bazı şeyler sürmesini, birisinin buna söylemesi lâzım! Ya bu böyle hiç koltuk altına bakmıyor mu?” diyoruz.

Biz de böyle bazı şeyler bulduk. Bir kere, biz müslümanlar orayı kazırız. Yâni, kıl orada çok durdu mu, tabii teri de çok fazla miktarda korur, orada bulundurur. Biz kazıyoruz, koltuğumuzun altı tertemiz oluyor. Avrupalılar filan da mümkünse kazıyorlar. Onun için güzel cihazlar yapmışlar, kazıyorlar. Bir de kazınmış bile olsa, oradan terler çıktığı için, onlar da koktuğu için, oraya o kokuları giderici bir şey sürülüyor, *deodorant* deniliyor. O kokuyu alıcı, emici, çıkartmayıcı bir şeyler sürülüyor. O da güzel.

Tabii, onların olmadığı zamanda, eski devirlerde nasıl yapıyorlardı? Orayı kazıyorlardı, ondan sonra da temiz tutuyorlardı, yıkıyorlardı.

5. (*Ve guslü eseri’l-gàiti ve’l-bevli bi’l-ma’*) “Büyük abdestten sonra ve küçük abdestten sonra, o mahalleri suyla tertemiz, gıcır gıcır yıkamak.”

İşte vücuttaki bu temizlikleri emretmiş. Bu hususta, bunu takviye eden, buna yakın bazı rivayetlere hadislerde de

rastlıyoruz. Meselâ, Sahih-i Müslim'in Hazret-i Aişe Anamız RA'dan rivayetine göre, Peygamber SAS Efendimiz ne buyurmuş:[25]

عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ : قَصُّ الشَّارِبِ ، وَ إِعْفَاءُ اللِّحْيَةِ ، وَالسِّوَاكُ ، وَالاِسْتِنْشَاقُ بِالْمَاءِ ، وَقَصُّ الأَظْفَارِ ، وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ ، وَنَتْفُ الإِبِطِ ، وَحَلْقُ الْعَانَةِ ، وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ . قَالَ مُصْعَبٌ: وَنَسِيتُ الْعَاشِرَةَ ، إِلاَّ أَنْ تَكُونَ الْمَضْمَضَةَ (م. عن عائشة)

(*Aşrun mine'l-fıtrah*) "On şey vardır, bunlar insanın yaratılış konumuna uygun işlerdir, yaratılıştandır, fıtrattandır." Nedir bunlar:

1. (*Kassu'ş-şârib*) "Bıyığın kısaltılması.
2. (*Ve i'fâü'l-lihyeh*) Sakalın uzatılması.
3. (*Ve's-sivâk*) Misvak kullanmak.
4. (*Ve'l-istinşâku bi'l-mâ'*) Burna su verilip, burnun temizlenmesi.
5. (*Ve kassu'l-azfâr*) Tırnakların kesilmesi."

Çünkü uzarsa kedi gibi olur. Hem yırtar sağı solu, hem altına kirler toplanır. Hem de parmaklar güzel hareket etmiyor. Tırnak

---

[25] Müslim, *Sahîh*, c.I, s.223, no:261; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.61, no:53; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.91, no:2757; Neseî, *Sünen*, c.VIII, s.126, no:5040; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.107, no:293; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.137, no:25104; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.47, no:88; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VIII, s.14, no:4517; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.94, no:1; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, c.I, s.126, no:2046; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.23, no:2760; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.36, no:152; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.405, no:9286; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.II, s.79, no:547; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.186, no:584; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.170; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.385, no:784; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.197, no:1775; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.279, no:26012; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XIV, s.209, no:14132.

uzun olduğu zaman, uzayan tırnak parmağın işlem yapmasını engelliyor. O fazla uzantısının kesilmesi gerekiyor.

Hatta kuşlarda, kedilerde filan da, bakım için kesiyorlar bunların fazlalarını, çünkü zararlı oluyor diye. Yâni kafeste kuşu olanlar filan.

6. (*Ve guslü'l-berâcim*) "Perçemlerin yıkanması.

7. (*Ve netfü'l-ibit*) Koltuk altı kıllarının izalesi, koparılması, köklenmesi, yolunması,

8. (*Ve halku'l-âneh*) Kasıktaki kılların kazınması.

9. (*Ve'ntikàsu'l-mâ'*) İstincâ dediğimiz şey, temizlenme şekli." diye

[(*Kàle mus'abü*) Râvîlerden Mus'ab Rh.A. diyor ki: (*Nesîtü'l-àşirete*) "Onuncusunu unuttum. (*İllâ en tekûne'l-madmadatü*) O da, 'Ağzın çalkalanıp temizlenmesi' olabilir."]

Böyle on şeyi Peygamber SAS saymış. Ama bunlar temizlikle ilgili.

İbrâhim AS'ın medhine sebep olacak başka şeyler de söylenmiş. Nedir onlar?..

Üçüncü rivayet: On şey emretmiş Allah, o da başarıyla yapmış. Altı tanesi insandan, dört tanesi de haccın ifasından diyor. İnsanda olanlar: İşte saydığımız bu kasıkların kazınması, koltuk altının yolunması sünnet. Sonra tırnakların kesilmesi, bıyığın kesilmesi, misvak kullanılması, dişlerin temizlenmesi, cuma günü yıkanmak... Bunlar altı tane, insana bağlı vazifeler.

Dört tane vazife de, haccın yapımıyla ilgili görevler: Tavaf, say; Safâ ile Merve arasında say etmek, Kâbe'yi tavaf etmek iki, Mina'da şeytan taşlamak ve ondan sonra farz tavafı, ifâda tavafını yapmak diye rivayet edilmiş.

Dördüncü rivayet, yine İbn-i Abbas'tan rivayet edilmiş. İbrâhim AS çok başarıyla yapmış. Neydi onlar?.. Onların hangi ayetlerde geçtiğine dair, İbn-i Abbas uzun uzun kaydetmiş, onları geçiyorum.

c. İbrâhim AS'ın İmtihanları

Beşinci rivayet yine İbn-i Abbas'tan:[26]

الْكَلِمَاتُ الَّتِي ابْتُلِيَ بِهِنَّ إِبْرَاهِيمُ ، فَأَتَمَّهُنَّ : فِرَاقُ قَوْمِهِ فِي اللَّهِ حِينَ أُمِرَ بِفِرَاقِهِمْ ، وَمُحَاجَّتُهُ نَمْرُودَ فِي اللَّهِ ، حِينَ وَقَفَهُ عَلَى مَا وَقَفَهُ عَلَيْهِ مِنْ خَطَرِ الأَمْرِ الَّذِي فِيهِ خِلافُهُمْ ، وَصَبْرُهُ عَلَى قَذْفِهِ إِيَّاهُ فِي النَّارِ لِيُحَرِّقُوهُ فِي اللهِ عَلَى هَوْلِ ذَلِكَ مِنْ أَمْرِهِمْ ، وَالْهِجْرَةُ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْ وَطَنِهِ وَبِلادِهِ فِي اللهِ حِينَ أَمَرَهُ بِالْخُرُوجِ عَنْهُمْ ، وَمَا أَمَرَهُ بِهِ مِنَ الضِّيَافَةِ وَالصَّبْرِ عَلَيْهَا ، وَمَالُهُ وَمَا ابْتُلِيَ بِهِ مِنْ ذَبْحِ وَلَدِهِ حِينَ أَمَرَهُ بِذَبْحِهِ ، فَلَمَّا مَضَى عَلَى ذَلِكَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ كُلِّهِ وَأَخْلَصَهُ الْبَلاءَ ، قَالَ اللَّهُ لَهُ: أَسْلِمْ ، قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ . عَلَى مَا كَانَ مِنْ خِلافِ النَّاسِ وَفِرَاقِهِمْ .

İbrâhim AS'ın başarıyla îfâ ettiği görevler:

(*Firâku kavmihî fi'llâhi hîne emre bi-mufârikatihim*) Allah kendisine, 'Kavminde herkes putlara tapıyor.' dediği zaman, Allah emretti diye, 'Baş üstüne." deyip kavminden ayrılması.

(*Ve muhàccetühû nemrud fi'llâhi hîne vakafehû alâ mâ vakafehû aleyhi*) Bir de İbrâhim AS o zamanın hükümdarı. Tabii ben şu anda yanımda böyle kaynak kitaplar olmadığı için bu Nemrud'un zamanını, tarihini çok iyi söyleyemeyeceğim. Ama bakılsa kaynak kitaplarda, bu Nemrud'un hangi zamanda, hangi

[26] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.323, no:1164; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

adam olduğu çıkar.

Onunla İbrâhim AS'ın karşılıklı münazarası var, mübahesesi var. Tanrılık iddia ediyor Nemrut. "Ahali bana tapacak!" diyor, Ahaliyi kafese koymuş, boyunduruğuna almış, kendisine taptıracak. İbrâhim AS da karşısına çıkıyor, konuşuyor. İbrâhim AS'a diyor ki:

"—Senin Rabbin kim?"

İbrâhim AS cevap veriyor:

"—Benim Rabbim insanları dünyaya getiren ve sonra ecel takdir edip öldüren zâttır. Yaşatır ve öldürür."

Nemrut diyor ki:

"—Ben de yaşatırım ve öldürürüm!.."

İki kişi çağırıyor. "Bir tanesini öldürün, ötekisini sağ bırakın!" diyor. Dediğini yapıyorlar. "İşte birisini öldürdüm, ötekisini sağ bıraktım." diyor. İyi ama bu mugalata, yâni safsata... Sen onu kendin yaratmadın ki, mevcut iki kişi çağırdın.

Şimdi bu safsata demiyor İbrâhim AS; onun safsatasına, safsatayla bile çözemeyeceği bir şey söyleyerek susturuyor. Diyor ki:

"—Benim Rabbim, Rabbü'l-àlemîn olan, benim inandığım ve sana imanını aşılamak istediğim Rabbim, güneşi doğudan doğdurur, batıdan batırır. Ey Nemrut, eğer senin gücün varsa haydi bakalım aksini yap, batıdan doğdur!.. Aksini yap bakalım, güneşi batıdan doğdurabilecek misin?"

O zaman susup kalıyor. Yâni çakılıp kalıyor, oturuyor, şapa oturuyor diyelim böyle halkın anlayacağı tabirlerle biraz. Tabii bu mübahesesi, yâni münazarası var. E tabii, tehlikeli iş. Ama Allah emretti diye, gitmiş hükümdarla çatır çatır konuşmuş.

Zaten cihadın en kıymetlisi hangisidir? Zalim kişilerin, idarecilerin, hükümdarın karşısına çıkıp da hak sözü söylemektir. Yâni şimdi medenî cesaret filan diyorlar, işte o bizim dînî cesaret dediğimiz şey, asıl cihad dediğimiz şey...

Evet asıl cihad, işte böyle en tehlikeli yerde zalim sultanın huzurunda bile hak sözü söylemek, hakkı söylemekten geri durmamak, dalkavukluk yapmamak, hakkı savunmak... Bu önemli bir şey…

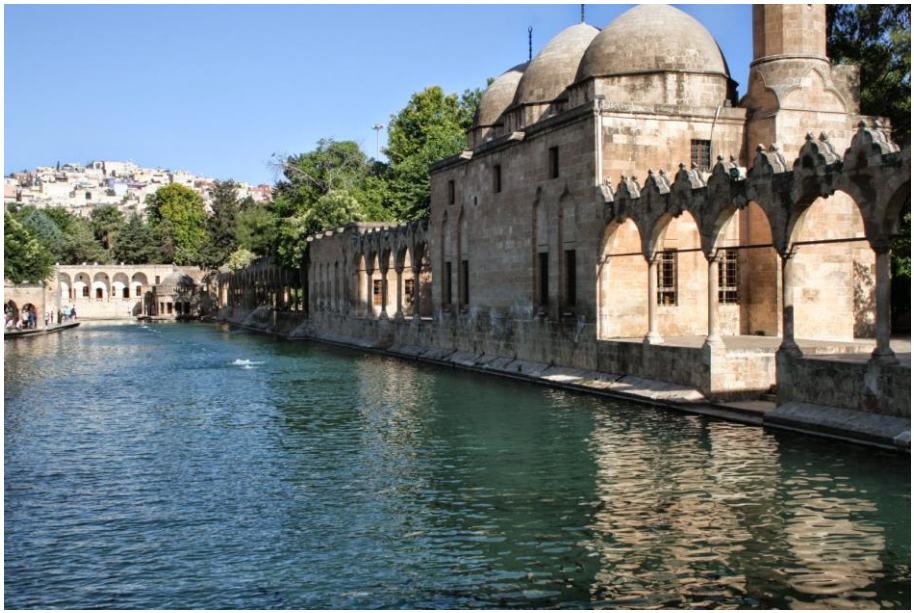

Böyle bir olay da geçti İbrâhim AS'ın başından. Orada da yüz akıyla Allah'ın kendisine verdiği görevi yaptı. Sonra onu ne yaptılar?.. Cezalandırdılar ve ateşe attılar. O da bir imtihan, o da bir sınayış... Cenâb-ı Hak kulunu ateşe atıyor. Kendi rızası için, kendi verdiği görevi yaparken. Orada da hiç fütur getirmedi. Kahramanca, mertçe çok güzel davrandı. Orada da başarılı oldu.

Sonra kavminden, vatanından, müşriklerin olduğu yerden ayrılması emrolundu Allah rızası için... Onu da yaptı, orada da derece kazandı.

Sonra Allah-u Teàlâ Hazretleri kendisine gelenleri misafir etmeyi ve bu daveti devam etmeyi ona emretmişti. O da çok güzel misafir ağırlama adetini devam ettirdi. Hiç misafirsiz sofra kurmazdı. Olmadığı zaman gider arar, birisini bulur, sofraya getirirdi. Böylece cömertliğini gösterdi, hizmetini gösterdi. Hizmete ne derler? Nefis cömertliği. Yâni bedenen koşturuyor. Ötekisine ne derler? Mal cömertliği... O zaman da sofra, öyle yemek ne ile olur? Tabii masrafla oluyor. Bunların hepsini yaptı.

Sonra asıl hatırlayacağınız büyük imtihan, sınayış: İsmâil AS'ı çok seviyordu. "Çok sevdiğini, bakalım benim rızam uğruna fedâ

edebilecek mi?.. Emrimi tutup, onu da yapacak mı?" diye, oğlunu kesmesini rüyada işaret buyurdu Cenâb-ı Hak.

O da geldi, oğluna dedi ki:

"—Evlâdım, rüyamda seni kesiyor görüyorum, Allah'ın işareti böyle." dedi.

O İsmâil AS da, ne kadar civanmert bir evlat:

يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ، سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ الصَّابِرِينَ

(الصافات:١٠٢)

(*Yâ ebeti'f'al mâ tü'mer, setecidünî in şâa'llàhu mine's-sàbirîn*) "Babacığım, Allah ne emrettiyse benim üzerimde, beni kesmek, kurban etmek de olsa yap; inşâallah ben de dayanırım, sabrederim, itiraz etmem." dedi. (Saffât, 37/102)

Ne kadar büyük bir teslimiyet, ne kadar büyük fedakârlık, ne kadar Allah'ın emrine tam uymak... Ne kadar büyük bir imtihan… Ama hepsini yaptı. Böylece Cenâb-ı Hak onu *Halîlu'llàh* seçti kendisine. Çünkü kendisinin rızasını kazanmak için, ne emrettiyse yapmış oluyor.

Tabii bu böyle diş fırçalamak, sakal bıyık tıraş etmekten daha büyük olayları anlatıyor bu beşinci okuduğum rivayet. Hakikaten bunlar zorlu, hayatta her insanın dayanamayacağı zorlu imtihanlar.

Başka bir yorum da, yâni altıncı yorum. Neler yükledi Cenâb-ı Hak imtihan için ve İbrâhim AS nasıl başarıyla yaptı?

İbrâhim AS arayış içindeyken, Cenâb-ı Hak sınadı onu. Kavmi yıldızlara tapıyordu. O yıldızlara baktı, "Buna tapıyor kavmim, bunlar tapılmaya lâyık değil!" dedi. Aya baktı, tapılmaya lâyık değil... Güneşe baktı, tapılmaya lâyık değil... "Olmaz, bunlar tanrı, Rab olamaz, mâbud olamaz. Onun için ben bunların hepsini reddediyorum, itiyorum bir kenara... Bunları yaratan âlemlerin Rabbine kulluk ediyorum!" dedi. O da bir imtihan.

Sonra hicret emretti, ona razı oldu. Sünnet emretti, o bir ameliyat tabii; ona razı oldu. İşte buna benzer çeşit çeşit sınamaları İbrâhim AS, ulü'l-azm peygamberlerin birisi, mübarek

İbrâhim AS, Cenâb-ı Hakk'ın rızasına uygun olarak hepsini güzelce halletti. Kulluğunu güzel yaptı, peygamberlik vazifesini güzel yaptı. Allah'ın emrini yerine getirdi.

d. İbrâhim AS'ın İmam Kılınması

Sonra onun üzerine, o tamam edince, hepsini güzel îfâ edince, Cenâb-ı Hak Teàlâ buyuruyor ki ayet-i kerimenin devamında:

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ، قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ، قَالَ لاَ يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ (البقرة:١٢٤)

(*Kàle*) "Allah-u Teàlâ ona buyurdu ki: (*İnnî câilüke li'n-nâsi imâmâ*) Ey İbrâhim, ben seni insanlara, ahâliye imam kılacağım!"

İmam ne demek?.. Camide insanın önüne geçen, namaz kıldıran kimseye biz imam diyoruz ama, Arapça'da imam sözü bundan daha yüce, daha kıymetli, daha önemli görevleri ifade eden bir mânâ; başkan demek. Meselâ, *imâmü'l-müslimîn*; müslümanların tümünün önderi, halife demek. Emîrü'l-mü'minîn'den, mü'minlerin emirinden ayrı bir sıfat. Yâni imamlık, önderlik demek.

"—Seni lider yapacağım, insanlara önder yapacağım." buyurdu.

Çünkü sınamayı kazanmış. Allah'ın halis, muhlis, fedâkâr, gözünü daldan budaktan sakınmayan, cesur, halim, selim, gözü yaşlı, merhametli, cömert bir güzel huylu kulu. Allah-u Teàlâ Hazretleri peygamberlik ihsân eyledi.

Sonra İbrâhim AS diyor ki: (*Kàle ve min zürriyyetî*) Arapça'da bazen soru edatı olmadan soru sorulur. Yâni cümledeki vurgulamadan, soru mânâsı çıkar. Meselâ, "Sen bizimle gelecek misin? Geliyor musun?" diye soru edatıyla sorarız. Bazen de deriz ki: "Sen de bizimle geliyorsun, inşâallah?.." Yâni, "Geliyor musun?" demek o da. Geliyorsun diyoruz, soru edatı yok; ama geliyor musun mânâsına.

Burada da, (*Ve min zürriyyetî*) yâni "Zürriyyetime de verecek

misin?" mânâsına, soru mânâsına olabilir. "Yâ Rabbi zürriyyetime de mi önderlik vereceksin, kavmin önderliğini, peygamberlik vereceksin?" Veyahut öyle değil de: "Yâ Rabbi madem beni imam, önder, başkan, peygamber seçiyorsun; insanların rehberi, büyük rehberi, en büyük rehberi seçiyorsun; (*ve min zürriyyetî*) o zaman zürriyetimden kimselere de bunu ver!" Zürriyetini kayırmış oluyor. Bu mânâ da olabilir, soru da olabilir.

Hàsılı İbrâhim AS eğer, "Zürriyetime de ver!" demişse, Cenâb-ı Hak onun duasını kabul etti, İbrâhim AS'ın zürriyetinden nice peygamberler geldi. Bir kere oğlu İsmâil AS peygamber oldu. Yakın, kendisi Kâbe'yi beraber binâ etti. Ondan sonra da, uzak torunu Muhammed-i Mustafâ SAS Efendimiz. O da ahir zaman peygamberi oldu. Peygamberlerin serveri, Eşrefü'l-Mürselîn, Ekremü'l-Rusûl, Seyyid-i Veled-i Adem... O da öyle o duası bereketine...

Zaten, İbrâhim AS'ın yaptığı duaları Cenâb-ı Hak kabul eyledi ve bir bir ihsan eyledi. Önümüzdeki ayetlerde, önümüzdeki günlerde göreceğiz. Bugünkü sohbetimiz de biraz böyle tam sohbet oldu, Ramazan sohbeti. Biraz çeşitli konuları anlattık. O bakımdan yayıldı sohbet.

(*Kàle*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurdu ki: (*Lâ yenâlü ahdi'z-zàlimîn*) Benim ahdim, anlaşmam zalimlere olmaz. Yâni, görevimi zalimlere vermem; görevime, o şerefime, benim o ikramıma zalimler nâil olamaz." buyurdu. Zaten, (*ve min zürriyyetî*) diyor. "Tüm zürriyetimin hepsini ayrı ayrı imam yap!" demiyor, "Hepsini mi yapıyorsun?" demiyor; (*ve min zürriyyetî*) yâni, "Zürriyetimden bazılarını da mı yâ Rabbi?" diyor.

Evet tabii. Çünkü zaten insanların hepsi önder olmaz. Bir kalabalıkta bir tane başkan olur, ötekiler tâbî olur. Hepsi başkan olursa o zaman curcuna olur, karma karışık olur. Her başkan başkanlığını bir tarafa kullanmaya çalışır, olmaz. O bakımdan (*ve min zürriyeti*) zürriyetimden bazılarını demiş.

Bu mine *mine'l-ba'ziye* derler. Yâni, "Zürriyetimden bir kısmına da mı, bazısına da mı veriyorsun? Veyahut zürriyetimden bazısına da ver yâ Rabbi" diye söyleyince; "Benim ahdime zalimler nâil olamaz. Yâni böyle bir devlet, böyle bir nimet, böyle bir taahhüdüme mazhar olamaz." buyurdu Cenâb-ı Hak.

Buradan, bütün tefsirler kesin bir kuralı söylüyorlar izahta. Diyorlar ki: Zalimin imamete ehil olmadığı görülüyor. Yâni zalim önderliğe seçilemez, zalim önder olamaz. Çünkü zulmediyor, adalet etmiyor. Zulüm ne demek?.. Haksızlık demek, haksız demek... Haksızlık yapan önderliğe geçirilemez, seçilemez.

"—Efendim, işin başında adaletliydi, haklıydı, zulüm yapmıyordu da, sonradan mevkiye, makama geçince zulüm yapmağa başlarsa?.."

Kitaplar diyor ki:

"—O zaman da hal'i vâcib olur."

Hal' ne demek? *Hı-lâm-ayn* ile; çıkartmak, soyup almak demek. Yâni zalim olduğu zaman, o görevden onu çıkartmak, o görevi onun üzerinden almak vacib olur. Çünkü herkesin Allah'ın emrini tutması, herkesin adaletle hareket etmesi gerekiyor.

Tabii, başka ayet-i kerimelerde bu tabii kuralı, yâni olağan hususu Cenâb-ı Hak bildiriyor. Yâni zürriyetinden bazılarının mü'min olacağını, bazılarının da zalim olacağını bildirmiş Allah-u Teàlâ Hazretleri peygamberine.

Evet, her koyun kendi bacağından asılır, her kişi sorumludur.

Cenâb-ı Hakk'a güzel kulluk ederse, Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanır. Cenâb-ı Hakk'a âsi olursa, emrini tutmazsa, yanlış işler yaparsa; o zaman da mahrum kalır. Kesin, bu böyle. Bu kural buradan çıkıyor. Bu önemli bir kural: (*Lâ yenâlü ahdî'z-zàlimîn*) "Zalimler benim ahdime, taahhüdüme, tekeffülüme, ihsânıma, ikramıma, görevlendirmeme nâil olamazlar."dedi İbrâhim AS'a. Ama zürriyetinden bazılarının İbrâhim AS gibi peygamber olması da, duasının kabul olunduğunu gösteriyor.

Önümüzdeki haftalarda İbrâhim AS'ın konusu devam edecek. Sağ olursak Ramazan çıkmış olacak. O önümüzdeki ayetleri de, inşâallah güzel güzel anlatırız.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, İbrâhim AS'dan gereken dersleri almamızı, çıkartmamızı; Allah'ın onu neden sevgili peygamberi, habîbi, halîli kıldığını düşünmemizi; bizim de karınca kararınca hareketlerimizi düzenlememizi nasib eylesin... Ders almamız lâzım İbrâhim AS'dan... İbrâhim AS gibi hareket etmemiz lâzım! Cenâb-ı Hakk'ın yap dediğini yapmamız lâzım!.. Evlâdın kurban edilmesi az bir şey mi?..

Cenâb-ı Hakk'ın emri neyse onu yapmak lâzım! Çık ortaya konuş dediği zaman, hakkı söylemek lâzım! Böylece mert, cesaret sahibi, dürüst, adaletli, faziletli, erdemli insanlar olmamız lâzım!.. O zaman Allah seviyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri hepimizi sevgili kulları cümlesine dahil eylesin... Gönlümüze de Cenâb-ı Hakk'ın ma'rifetullah dediğimiz Allah bilgisi şuuru ve muhabbetullah dediğimiz Allah aşkını yerleştirsin... Şu mübarek günlerde bizleri o evliyâullah, selef-i sàlihînimiz, mürşid-i kâmillerimiz gibi, Cenâb-ı Hakk'ı candan seven, Cenâb-ı Hakk'a candan kulluk eden, Ümmet-i Muhammed'e de, insanlara da güzel güzel hizmetler eden kimseler eylesin...

Ebü'l-Hasen-i Harakànî KS ile ilgili bir kitabı okuyorum, önümde. Orada anlatılıyor: Büyüklerden birisi sohbet esnasında, ihvanı etrafındayken:

"—Yaptığınız iyilikleri söyleyin bakalım!" demiş.

İki kişi de, yaptıkları iyiliklerin mühim olanını, göz doldurucu olanını sıralamışlar. Diyor ki:

"—Bu yaptıklarınız, nihayet iki kişiye faydası geliyor, o kadar. Ama asıl müslüman nasıl olmalıdır? Siz iki kişinin yararını sağlamışsınız, o iki kişiye iyilik yapmışsınız. Halbuki mü'min güneş gibidir, yararı herkese, ışığı herkese ulaşması lâzımdır." diyor.

Bu, Ebü'l-Hasen-i Harakâni Hazretleri'nin *Nûru'l-Uyun* kitabında ama, Ebû Aliyy-i Rudbârî'nin bir menakıbı bu... O kitapta yer almış. Ebû Ali de, evliyâullahın büyüklerinden, Horasan meşayihının ulularından... Önümde *el-Hadâiku'l-Verdiyye* kitabı var. Geçen gün kur'ayla açtım, karşıma çıktı. Öyle demiş. Ne kadar önemli, bakın bir daha üstüne bastırarak söylüyorum:

"—Mü'min güneş ve mehtap gibidir. Faydası, ışığı herkese ulaşır. Yâni mahdut bir kişiye, iki kişiye değil..."

Allah bizi herkese, bütün insanlığa, her yönden, dünyaları, ahiretleri bakımından faydalı işler yapmaya muvaffak eylesin... Allah hepinizden râzı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

04. 01. 2000 - AVUSTRALYA

7. KÂBE'NİN ŞEREFİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak nimetlerini üzerinizde dâim eylesin...

a. Beytullah'ın Mesâbe Kılınması

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 125. ayet-i kerimesini size okumak istiyorum. 124'ü okumuştuk, 125'i okuyacağız. İnşâallah, belki biraz daha devam ederiz.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَ أَمْنًا ، وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ

إِبرٰهِيمَ مُصَلًّى ، وَعَهِدْنَا إِلٰى إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ

لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (البقرة:١٢٥)

(*Ve iz cealne'l-beyte mesâbeten li'n-nâsi ve emnâ, ve'ttahizû min makàmi ibrâhîme musallâ, ve ahidnâ ilâ ibrâhîme ve ismâìle en tahhira beytiye li't-tàifîne ve'l-àkifîne ve'r-rukkei's-sücûd.*) (Bakara, 2/125)

Bu ayet-i kerime (*iz*) edatıyla başlıyor. Daha önceki ayet-i kerimede de aynı edat vardı. Bundan sonraki ayet-i kerimelerde de yine devam edecek bu edat... "Hani hatırla, bir zamanlar şöyle olmuştu, o olayı hatırlatıyorum, hatırla!" mânâsına gelen bir edat. Yine onunla başlıyor bu 125. ayet-i kerime:

(*Ve iz cealne'l-beyte mesâbeten li'n-nâsi ve emnâ*) "Hani biz kılmıştık, ben Azîmü'ş-şân, alemlerin Rabbi, Mevlânız, yaratıcınız, Rabbiniz kılmıştım..." Azamet sîgasıyla, biz kılmıştık diye buyuruyor. *Vâhidü ehadü ferdü samed* olduğunu biliyoruz.

(*El-beyte*) Bu *el-beyt*, elif-lâm'lı, yâni ma'rife olarak, "O mâlûm ev" demek. O mâlûm evden kasıt, yâni Beytu'llah, bizim *el-*

Kâ'betü'l-Müşerrefe diye isimlendirdiğimiz kıblegâhımız. Üstüne altın yaldızlarla ayetler ve diğer ilgili ibâreler yazılıp, Kâbe-i Müşerrefe'nin taş binası üstüne örtülüyor. Kapısı altından bugün... Köşesinde Hacer-i Esved var, dört köşeli bir yapı. Bir tarafında da, şöyle yarım daire bir *Hatîm* veya *Hicr-i İsmâil* denilen kısım var. Bu yarım daire, Kâbe'nin binasına, köşelerine bitişik değil. Aralarında şöyle bir kulaç kadar bir mesafe var. Bir tarafından, öbür tarafından şöyle girilip çıkılabiliyor o iç kısma... O Hatîm kısmı Kâbe'nin içinden sayılıyor. Bu *el-beyt* denilince, veyahut *Beytu'llah* denilince, bu bina, yâni bu dört köşe, bir köşesinde *Hacerü'l-Esved* olan bina anlaşılıyor.

Bu *Beytu'llah*, Allah'ın evi mânâsına... İzâfetsiz olarak kullanılınca, yâni "Allah'ın evi" denmeyip de o mâlum ev mânâsına, *el-beyt* deniliyor. Yâni bilinen, mâlum, meşhur mânâsına. Arapça'da böyle bu *el*, bilinen şeyler söylendiği zaman başına getirilen harf-i ta'riftir. Yâni bilinmişliği gösteren edat demek.

"Biz Kâbe-i Müşerrefe'yi kılmıştık." Yâni "Ben, Rabbiniz kılmıştım..." Bu *biz* ifadesinin de niye geldiğini, anlatmıştık çeşitli zamanlarda. Ne kılmıştık Kâbe-i Müşerrefe'yi?..

(*Mesâbeten li'n-nâs*) "İnsanlar için bir mesâbe kılmıştık." Peltek se ile. O mesâbenin ne mânâya geldiği üzerindeki rivayetleri size nakledeceğim. *Sâbe-yesûbu* masdarından *mesâbeten*. Sevap kelimesi de aynı kökten, peltek se ile. İki ana mânâsı var, onu söyleyeceğim. "İnsanların mesâbe yeri yapmıştık Kâbe'yi; (*ve emnâ*) ve güvenilir bir mekân yapmıştık. (*Ve'ttahizû min makàmi ibrâhîme musallâ*) Ve sizler de İbrâhim'in makàmını namazgâh edinin!"

Ayet-i kerimenin ortası burası, yâni daha henüz sonuna gelmedik. Ama biz ilk önce ayet-i kerimeyi tamamlayalım, ondan sonra kelimeleri daha geniş izah edeceğiz:

(*Ve ahidnâ ilâ ibrâhîme ve ismâîle*) "İbrâhim ve İsmâil'e te'kiden, tekrar tekrar bir ahd ü mîsak olarak, 'Böyle yapacaksınız, tamam mı?' diye böyle ahdetmiştik: (*En tahhira*) 'Siz ikiniz temizleyiniz (*beytiye*) bu benim beytimi, evimi, yâni Kâbe'mi; (*li't-tàifîn*) tavaf edenler için, (*ve'l-àkifîn*) orada i'tikâf

edenler için, (*ve'r-rükkei's-sücûd*) rükû secde edenler için burayı temizleyin!' demiştik. Ey Ümmet-i Muhammed, bunu hatırlayın, bu olayı bilin! Oranın benim tarafımdan böyle şerefli bir mekân kılındığını bilin!.."

Şimdi, *mesâbeten* kelimesinin bir anlamı, (*yesûbûne ileyhi*) yâni "ona giderler" mânâsına. Her yönden dönüp ona gidiyorlar, sevabın böyle bir dönme mânâsı var. İnsanın işlediği bir ibadetten dolayı da sevap alması ne demek? Onun menfaatinin, zahmetinden hâsıl olan, ihlâsından hâsıl olan menfaatinin, kişiye dönmesi dolayısıyla sevabı diyoruz. Yâni "Bu yapıldı, oldu, bitti. Bunun bize faydası ne, bize geleni ne?" mânâsına.

(*Mesâbeten li'n-nâs*) "İnsanlar için bir mesâbe kıldık burayı... Yâni, insanlar için böyle dönüp dönüp geldikleri bir yer, her yerden yönelip geldikleri bir yer kıldık."

يثوبون إليه من البلدان كلها ، ويأتونه .

(*Yesûbûne ileyhi mine'l-büldâni küllehâ, ve ye'tûnehû*) diye Arapça'sını böyle söylemişler: "Çeşitli beldelerden ona gidiyorlar, her yerden oraya yöneliyorlar, oraya dönüyorlar, oraya geliyorlar. Her yerden, her yerde yaşayan müslüman kişilerin, dönüp geldiği bir yer kıldık." mânâsına. Bir mânâ bu.

Bir mânâsı da, "İnsanlar için bir mesâbe kıldık; yâni tatmin olmuyorlar, doymuyorlar, doyumsuz bir zevk, lezzet, güzellik var... Bir daha gidiyorlar, doyamadan veda ediyorlar. Tekrar gidiyorlar, tekrar gidiyorlar, tekrar gidiyorlar...

لا يقضون منه وطراً يأتونه ، ثم يرجون إلى أهليهم ، ثم يعودون إليه .

(*Lâ yakdùne minhü vetaran ye'tûnehû, sümme yercûne ilâ ehlîhim, sümme yeùdûne ileyhi*) "Hac bitiyor, umre bitiyor, daha doyamadan evlerine dönüyorlar. Ondan sonra gene arzu duyuyorlar, gene gidiyorlar. Yâni, İnsanların aşk ile, şevk ile gittikleri bir yer, tekrar tekrar ziyaret ettikleri bir yer kıldık." mânâsına geliyor.

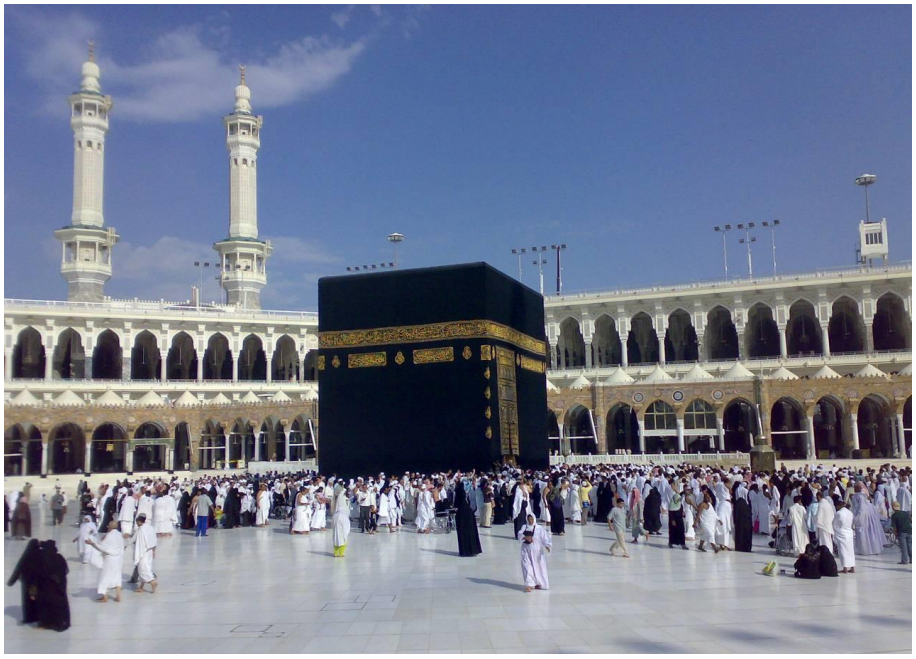

Bir de, sevap mânâsıyla alacak olursak, ism-i mekân sîgası olarak, “Sevap kazanma yeri kıldık.” demek. Cenâb-ı Hak, orası ziyaret edildiği zaman, Kâbe-i Müşerrefe’yi, bu Beytu’llah-ı Muazzama’yı ziyaret edenlere büyük sevaplar veriyor, çok büyük ecirler veriyor. Haccın çok büyük sevabı var. İşte bir sevap kazanma yeri mânâsına da olabilir.

Yâni, sevap mânâsına alınırsa, ism-i mekân sîgası olarak, “Sevap kazanma yeri kıldık.” demek olur. Dönüp dönüp gelinen bir yer mânâsına olursa, “İnsanların doyamayıp, bir ziyaretten sonra tekrar ziyaret ettiği, tekrar ziyaret ettiği, ziyaretine doyulamayan bir yer kıldık.” mânâsı gibi bir anlam çıkıyor. Bir de, “Her beldeden insanların yönlerini ona çevirip, her beldeden gelip toplandıkları bir yer kıldık.” mânâsı var.

Hàsılı, Cenâb-ı Hak o yeri mübarek kılmış, şerefli kılmış. Yeryüzünün en mübarek, şerefli yeri kılmış. Her yerden insanlar aşk ile, şevk ile geliyorlar; doyamıyorlar tekrar geliyorlar, doyamıyorlar tekrar geliyorlar ve büyük sevaplar alıyorlar. Bütün mânâların hepsi uygun düşer bu makàma, bu mekâna... Böyle bir yer.

“İşte buranın böyle yapılması, Allah’ın bir lütfu o belde ahâlisine; bunu hatırlayın! Bak, Cenâb-ı Hak size bu beldenizi böyle şerefli bir belde kılmış, şükrünü edin, itaat edin, onun emrini tutun!” diye hatırlatılıyor. Bu hatırlatma neden oluyor? Hatırlatmalar niçin olur?.. Hatırlatılan kişiler, hitab edilen kişiler, hatırlanılan şeyin önemini anlasınlar, ona göre hareket etsinler diye.

(*Ve emnâ*) “Bir de emniyet yeri kıldık.” Evet, Kâbe-i Müşerrefe bir emniyet yeriydi. Yâni, Kâbe-i Müşerrefe’ye sığınan insanlar, dokunulmaz oluyordu. Alacağı olsa, kan davası olsa, daha başka bir hıncı, kini bile olsa, kimse onlara dokunamazdı. Orası bir emniyet yeri oluyordu. İnsanlar Kâbe’ye, hacca ziyarete geldikleri zaman, yolları kesilip yağmalanamıyordu, esir alınamıyordu. Halbuki başka zamanlarda, başka aylarda, hac olmayan zamanlarda böyle bir emniyet yoktu. Her kabile hangi kabileyi zayıf görüyorsa, ona saldırabiliyor ve ahalisini esir alıp satabiliyor, mallarını yağmalayabiliyordu. Hiç kimse orayı ziyaret edene saldırmıyordu. Yâni, Kâbe-i Müşerrefe’nin kadrini, kıymetini, hürmetini, şerefini biliyorlar, oraya gidene dokunamıyorlardı.

Tabii bu da tecrübeyle kazandıkları bir durum idi. Çünkü aksine hareket ettikleri zaman, başlarına bir cezânın, bir belânın, bir te’dibin geldiğini çok defa tattıkları için, öyle yapmıyorlardı. Yâni etrafında, Harem mıntıkasında edepsizlik yapmıyorlardı.

b. Makàm-ı İbrâhim’de Namaz Kılın!

وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبرٰهِيمَ مُصَلًّى (البقرة:١٢٥)

(*Ve’ttahizû min makàmi ibrâhîme musallâ*) “İşte bu güzel yeri siz de bir musallâ kılın, edinin! Makàm-ı İbrâhim’den bir musallâ edinin!”(Bakara, 2/125)

Şimdi bu *ve’ttahizû*, bir şeyi bir şey edinmek mânâsına iki mef’ul alan bir fiil. Bir bizim okuduğumuz Kur’an-ı Kerim’deki harekesi (*ve’ttahizû*) diye, *hı* harfinin harekesi esre. Emir demek

bu. Yâni, “Mâdem ki Cenâb-ı Hak burayı sevap kazanma yeri, tekrar tekrar ziyaret edilen, bütün ahalinin, müslümanların dünyanın neresinde olursa olsun yönelip geldiği ziyaretgâh kılmış, siz de orayı bir namazgâh edinin!” mânâsına, mü’minlere hitab.

Bu ayet-i kerimenin bu kelimesini, (*ve’ttahazû*) okuyan kıraat alimleri de var. Yâni, “Cenâb-ı Hak bu binayı mübarek, müşerref bir bina kılınca, insanlar da orayı Makàm-ı İbrâhim’i musalla ettiler, namazgâh edindiler.” mânâsına, mâzî sigasıyla. Bu rivayet de var, bunu da bilelim.

Şimdi tabii, *Makàm-ı İbrâhim* nedir? “Makàm-ı İbrâhim’i namazgâh edindiler.” diyoruz biz ama, tabii namazgâhı da beni dinleyen yeni nesillerin içindeki gençler bilmezler, onu açıklayalım. Yâni, “İbrâhim’in bu yerini, makàmını namaz kılınan bir yer edinin!” diye Allah emretmiş; veya o devirden itibaren insanlar edinmişler, emir değil de mâzi sigasıyla olursa... Şimdi Makàm-ı İbrâhim nedir? Bunun üzerinde çeşitli yorumlar var:

En kuvvetli yorum: *Makàm-ı İbrâhim*, Kâbe-i Müşerrefe'nin yakınında bulunan; bugünlerde, yâni bizim bu çağımızda, devrimizde ziyaret edenlerin, Hacer-i Esved'i geçtikten sonra, Kâbe sollarında tavaf ederken sağ tarafta, camekândan, bir şeffaf kalın camdan, çok kalın camdan, altından bir yapı, iskelet üzerinde camlar konulmuş, içi görünsün diye. Orada öyle bir ayak izli bir taş var. Bunun adı Makàm-ı İbrâhim... Onun arkasında da namaz kılmak çok sevap oluyor. İşte bu ayet-i kerimeden dolayı. Bir orasıdır deniliyor. Bir rivayet bu, yâni o mekân...

O mekân da daha önceden, İbrâhim AS bıraktığı zaman, Kâbe-i Müşerrefe'nin duvarına bitişik imiş. Yâni, şimdi arada yan yana duran 10-15 insanın geçeceği kadar bir genişlik var. İnsanlar arasından geçiyor, tavaf ediyor. O zaman öyle değil. Kâbe'nin duvarında, ona bitişik imiş. Bunu da kitaplar kaydediyorlar. Bu bitişik duvarı Ömer ibnü'l-Hattâb RA, emirü'l-mü'minîn olduğu zaman, Kâbe'nin o kenarından bu kenara kaldırmış. Yâni, arada bir mesâfe o zaman meydana gelmiş. Bu hususta başka bilgiler de var.

Şimdi, bir o deniliyor. Bir de İbn-i Abbas'tan (RA) yapılan rivayete göre, "Makàm-ı İbrâhim'i ibadetgâh edinin, namaz kılma yeri, ibadet etme yeri edinin!" sözünden kasdedilen, sadece o İbrâhim AS'ın ayak izlerinin olduğu yer değil, bütün Harem-i Şerif'tir. Yâni, bütün Harem-i Şerif'in Makàm-ı İbrâhim olduğunu, yâni İbrâhim AS'ın mekânı mânâsına olduğunu rivayet etmişler. Öyle bir rivayet de var.

Bundan şu çıkar ki, "İbrâhim'in makàmını ibadet yeri edinin!" denilince, sadece o daracık yer değil, Kâbe-i Müşerrefe'nin etrafındaki bütün Harem-i Şerif mıntıkasının öyle olduğunu ve oraların da namaz kılınan yer olabileceğini göstermesi bakımından önemli.

Hazret-i Ömer'in kenara çektirdiği bu taş; İbrâhim AS ile İsmâil AS, Kâbe-i Müşerrefe'yi bina ederlerken, duvar yükseldikçe, İbrâhim AS bu Makàm-ı İbrâhim denilen taşın üzerine çıkardı. Aşağıdan da İsmâil AS, Kâbe'nin binası için getirdiği yeni taşı, babası İbrâhim AS'a verirdi. O da o yukarıda, Makàm-ı İbrâhim denilen taşın üzerinden, onu yerine yerleştirir.

Böylece duvarı örerek, ondan sonra biraz daha öteye, biraz daha öteye kaydırıp, döne döne Kâbe'nin duvarını böyle yaptıkları taştır deniliyor.

Bu cahiliye devrinde de, yâni İslâm gelmeden önceki devirde de öyle bilinen bir taştı. Tabii şimdi, onun üzerine insanlar elini sürüp yıpratmasınlar diye, çok kalın bir billur, yâni cam tabaka kaplanmış. Sadece görüyorsunuz, ama elinizi süremiyorsunuz. Eskiden görünüyordu. İnsanlar ona böyle ellerini sürerlerdi, öperlerdi. O yüzden bir hayli de üzerindeki belirgin izler görünmez bir hâle gelmiş, yıpranmış bir duruma gelmişti. Şimdi, o yıpranma daha fazla devam etmesin diye üzeri cam kaplanmış oluyor.

"Bu ümmetin yaptığı aşırılıklardan birisi de, oraya ellerini sürmeleridir." diyor İbn-i Kesir tefsirinde. "Burayı namazgâh edinin!" dedi halbuki, "Elinizi sürün!" denmedi. Bu el sürme, sonradan insanların kendilerinin çıkarttığı bir şey olmuş oluyor, tekellüf olmuş oluyor. Yâni, emr olunmayan bir şeyi yapmak mânâsına geldiğini söylüyorlar.

Bu ayet-i kerime ne zaman inmiş?.. Peygamber SAS, Veda Haccını yaptığı zaman, Kâbe-i Müşerrefe'ye gelip tavaf edecekleri zaman, bu Makàm-ı İbrâhim'in yanına gelince, bahis konusu olan bu İbrâhim AS'ın ayağıyla bastığı taşa gelince, Hazret-i Ömer RA demiş ki:[27]

يَا رَسُولَ الله ، أَهٰذَا مقَامُ خَلِيلِ رَبِّنَا ؟ قَالَ: بَلٰى. قَالَ: أَفَلاَ نَتَّخِذْهُ مُصَلًّى ؟

(*Yâ rasûla'llàh, e hâzâ makàmu halîli rabbinâ?*) "Yâ Rasûlallah, bu Rabbimizin halîli olan, Halîlü'r-Rahmân olan dedemizin, Atamız İbrâhim AS'ın makàmı mı, yâni üzerine çıkıp

[27] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.145; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.370, No:2544; Ahmed ibn-i Hanbel, *Fadàilü's-Sahàbe*, c.I, s.437, no:696.

da durduğu yer mi?" Peygamber Efendimiz de: (*Belâ*) "Evet." buyurdu.

Makàm ne demek? Üzerine çıkıp durma yeri demek. İsm-i mekân oluyor. *Kàme-yekùmu* ayağa doğrulmak, ayakta durmak demek, *makàm* da ism-i mekân, yâni ayakta durma yeri.

Çeşitli rivayetler var. İbarelerde biraz değişik üç dört rivayet buraya alınmış. (*E felâ nettahizühû musallâ?*) "Mâdem böyle bir aziz kıymetli, değeri olan bir şeymiş, anlamı olan bir taşmış. Biz de burayı o zaman, namaz kılma yeri edinmeyelim mi?" demiş. Biraz sonra, (*Ve'ttahizû min makàmi ibrâhîme musallâ*) "İbrâhim AS'ın ayakta durma mahalli olan o şeyi, namazgâh edinin!" diye ayet-i kerime inmiş.

c. Hazret-i Ömer'in Temennîsi

Tefsir kitapları beyan ediyorlar, ben de size nakledeyim. Hazret-i Ömer RA, tabii halis, muhlis, zeki, çok akıllı bir insan. Peygamber Efendimiz'den sonra Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz, ondan sonra da Ömerü'l-Fâruk Efendimiz emîrü'l-mü'minîn oldu ve koca büyüyen devleti çok güzel yönetti.

Şimdi, Hazret-i Ömer RA diyor ki:[28]

"—Üç şeyi diledim hayatımda, üç şeyi Cenâb-ı Hak dileğime uygun olarak emretti, ihsân eyledi, inzâl eyledi." buyuruyor.

Nedir o üç şey?.. Birisi bu. İbrâhim AS'ın makàmına geldikleri zaman oradaki duygulanmadan:

"—Mâdem burası bu kadar güzel bir yer, burada namaz kılsak, namaz kılma yeri edinsek..." deyince; Cenâb-ı Hak'tan biraz sonra Rasûl-ü Edîbine vahiy hâli geldi. Orada, o haccı yaparken, (*ve'ttahizû min makàmi ibrâhîme musallâ*) ayet-i kerimesi indi. Yâni, Hazret-i Ömer RA'ın temennisi, Cenâb-ı Hak tarafından ayet-i kerime olarak Peygamber Efendimiz'e emredilmiş oldu. Bu tabii, dileğine Cenâb-ı Hakk'ın muvafık bir emir vermesi, bir

---

[28] Buhàrî, *Sahîh*, c.I, s.157, no:393; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.23, no:157; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.67, no:1849; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XV, s.319, no:6896; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.339, no:220; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.87, no:13282; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.XII, s.780, no:35745.

muvâfakat bu…

İkincisi... Demiş ki:

"—Yâ Rasûlallah, bu sizi ziyaret eden insanların içinde mü'min-i kâmili var, halis, muhlis mü'min olanı var; daha böyle bu olgunluğa erişememiş olanları var. Bu eşleriniz, mü'minlerin anneleri... Onların kadrini kıymetini bilen olur, bilmeyen olur. Siz emretseniz de, onlar perde arkasında olsalar. Yâni bir perde olsa, herkesin gözü önüne çıkmasalar..." deyince; o zaman Cenâb-ı Hak ayet-i kerime indirmiş. Hicab, yâni onların gelenlerle perde arkasında konuşmaları emredilmiş.

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ

لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ (الأحزاب:٥٣)

(*Ve izâ seeltümûhünne metâan fe's'elûhünne min verâi hicâbin zâliküm atharu li-kulûbiküm ve kulûbihinne*) [Peygamber'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman, perde arkasından isteyin! Bu, hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır.] (Ahzâb, 33/53)

Burada da yine Hazret-i Ömer'in istediğini emretmiş oluyor Cenâb-ı Hak. Bu iki.

Üçüncüsü, Rasûlüllah Efendimiz'in hanımlarından bir kısmının onu üzdüğünü, rahatsız ettiğini duymuş. Bunun üzerine —kızı Hz. Hafsa da onlardan birisi olduğu için— onların yanına vararak:

"—Ya bu davranışınıza son verirsiniz, ya da Allah Peygamberine sizden daha iyilerini gönderir." demiş.

Hattâ hanımlardan bazıları da:

"—Rasûlüllah bize vaaz edemez mi?.. Sen niye kalkıp bize böyle vaaz vermeye geliyorsun?" filân deyince, o zaman ayet-i kerime inmiş:

عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ

مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَ أَبْكَارًا

(التحريم: ٥)

(*Asâ rabbühû in tallekakünne en yübdilehû ezvâcen hayran minkünne müslimâtin... ilâ âhiri'l-âyeh*) [Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona sizden daha hayırlı, kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bâkire eşler verebilir.] (Tahrim, 66/5)

Böyle, bu ayet-i kerime inmiş. Yâni, o talebine uygun olarak, "Hanımların, emrini tutmazlarsa, Cenâb-ı Hak daha hayırlı zevceler verir." mânâsına ayet-i kerime inmiş.

Başka bir rivayette, üçüncü olarak şu hadise zikrediliyor:

[Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.1865, no:2399; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.]

Münafıkların reisi Abdullah ibn-i Übey ölünce, Peygamber SAS Efendimiz onun namazını kılmak istedi. Hz. Ömer RA:

"—Bu münâfık kâfirin namazını mı kılacaksın?" diye onu istemeyince, Peygamber SAS Efendimiz biraz üzülmüş. Ama ayet-i kerime inmiş; böyle kimselerin namazını kılmamasını Allah-u Teàlâ Hazretleri, Peygamber Efendimiz'e emir buyurmuş:

وَلاَ تُصَلِّ عَلٰى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهِ

(التوبة: ٨٤)

(*Ve lâ tüsalli alâ ehadin minhüm mâte ebeden ve lâ tekum alâ kabrihî*) "O münafıklardan, müslüman görünüp de içi inanmamış olanlardan birisi ölürse, onun cenaze namazını asla kılma, kabrinin başında da durma!" (Tevbe, 9/84) mânâsına.

Böylece üç konuda, Hazret-i Ömer Efendimiz'in temennîsine uygun ayet-i kerimeler nâzil olmuş. Bu duruma seviniyor Hazret-i Ömer, "Ben böyle temenni etmiştim de böyle oldu." diye.

Demek ki, buradaki Makàm-ı İbrâhim'in mânâsı o mâlûm mekân. Ve orası da namaz kılma yeri olmuş oluyor. Şimdi, *musallâ* ne demek? *Sallâ-yüsallî-tasliye* fiilinden, ism-i mekân olmuş oluyor bu kelime. O ne demektir? Yâni namazgâh, namaz kılma yeri, ibadet etme yeri mânâsına geliyor.

Salât kelimesi namaz mânâsına geldiği gibi, bir de, dua etmek mânâsına geliyor. Zaten, namaz da en mükemmel dua hüviyetinde ama, duadan daha özel bir ibadet... El pençe divan durmak var, belli sûreleri, belli ibareleri okumak ve rükûsu, secdesi var, selâmları var, rekâtları var... Yâni düz bir dua etmekten çok geniş, daha geniş, çok daha muazzam bir ibadet. Çok büyük bir zikir...

Ama, *salât* kelimesinin iki mânâsı var Arapça'da: Bir, dua demek. Yâni, "Sen bana bir dua et!" filân dediğimiz zaman, birbirimize yaptığımız kısa, uzun her dua. *Musallâ*, dua edilen yer. Yâni, insanların Cenâb-ı Hakk'a tazarru ve niyaz ettikleri yer, bu mânâsıyla. Veyahut da ma'ruf, işte namaz. Tavaf ediyorsun, tavafı bitirince, kenarda, Makàm-ı İbrâhim'in orada iki rekât namaz kılıyorsun. Ya namaz kılma yeri mânâsına, ya da dua yeri mânâsına... Ama ikisi de birbirine yakın tabii. İnce mânâları biz söylüyoruz. "İbrâhim AS'ın o yerini namaz kılma yeri yapınız, orada namaz kılınız demek, yâni, Makàm-ı İbrâhim denilen şeyin olduğu yerde..." Yahut, "Orada dua ediniz!" demek.

Gerçekten de şimdi, tavaf ettikten sonra öyle yapıyoruz. Peygamber Efendimiz de haccını yaparken üç dönüşünde hızlı hızlı döndü. *Remel* eyledi, yâni hızlı koşar gibi tavaf etti. Dördünde sakin tavaf eyledi. Tamamladığı sırada ayet-i kerime inince, orada namaz kıldı. Hazret-i Ömer Efendimiz'in temennisine muvâfık ayet-i kerime nâzil oldu. Allah-u Teàlâ Hazretleri onun arzusuna uygun emretmiş oldu.

Şimdi orada hem namaz kılınıyor, hem de tabii el açılıyor. Yana yakıla, gözyaşlarıyla dualar ediliyor. Çünkü güzel bir ibadet yapılmış oluyor. Mekân güzel, zaman güzel, şartlar elverişli, dua yeri... Onun için, biz de şimdi bu ayet-i kerimeye uygun olarak, tavafı yaptıktan sonra, mümkünse oralarda namazı kılıp, duamızı yapıyoruz.

Ama ilk mânâ da, Makàm-ı İbrâhim bütün Harem-i Şerif'tir

mânâsı da doğru... Yâni orada yer yoksa, kalabalıksa, izdihamdan tavaf oralara kadar geliyor da, oralarda insanlar dönüyorsa, orada namaz kılamadıysa ne olur?.. Öbür tarafta kılar. Harem-i Şerif'in neresinde kılsa, orası Makàm-ı İbrâhim sayılır. Yâni o zaman, o Makàm-ı İbrâhim'in ne olduğu meselesinde birinci söz olmuş oluyor. Yâni, bütün Harem-i Şerif, Makàm-ı İbrâhim olmuş oluyor. "Orada nerede kılsa olur." derler.

Fıkıh kitapları da aynen öyle söylüyorlar. Yâni tavafı bitirdiği zaman, iki rekât vacib tavaf namazını kılacak; nerede olsa kılar.

d. İbrâhim ve İsmâil AS'dan Ahd Alınması

Ayet-i kerime burada bitmedi, ayet-i kerimenin ortası:

وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (البقرة:١٢٥)

(*Ve ahidnâ ilâ ibrâhîme ve ismâìle*) "İbrâhim'e ve İsmail'e ahdettik, yâni kuvvetli bir taahhüd altına girmelerini emrettik." Ne emrettik? (*En*) "Emrettik ki (*tahhira*) siz ikiniz temizleyin, beytimi, Beytullah'ımı temizleyin diye emrettik."

Şimdi bu *tahhira*, yâni bunun çeşitli anlamları var. Neden temizleyecek? Yâni putlardan temizleyin, (*tahhira beytiye li't-tàifîne ve'l-àkifîn*) bu Beytullah'ın içinde böyle putlar vs. olmasın!" Veyahut "Burayı temizleyin; yâni pisliklerden, yalan sözlerden, orayı kirleten mülevves şeylerden temizleyin!" mânâsına.

Veyahut (*tahhira beytiye*) "Evimi temizleyin!"in mânâsı nedir? "*Lâ ilâhe illa'llah*'la şirkten temizleyin, yâni müşriklik emâresi kalmasın, manevî bakımdan tertemiz olsun!" mânâsına... Namaz kılarak, böyle Allah'a ibadet ederek orayı temiz eyleyin.

Çünkü bu insanlar, peygamber gittikten sonra, ahirete göçtükten sonra, onların emirlerini tam anlayıp, tam uygulayamıyorlar ve yanlış işler yapabiliyorlar. Her peygamber sıkı sıkı öğrettiği halde, asırlar, yıllar geçtikçe o öğretilenler ağızdan ağıza değişiyor, kulaktan kulağa değişiyor, yanlışlıklar ortaya çıkabiliyor. Yâni işin aslı bir Allah'a ibadet etmek iken,

sonradan nice nice bozuk inançlar çıkıyor, puta tapmalar çıkıyor, insanları aya, güneşe, yıldıza, dağlara, taşlara, ağaçlara, çeşitli varlıklara, yaratıklara, Allah'ın yarattığı şeylere tapınma çıkabiliyor. İşte onlardan temizleyin mânâsına…

(*Li't-tàifîn*) Kimler için o Beytullah hazır hâle getirilecek? Yâni binayı yaptılar, Kâbe'yi yaptılar, bu bir hazırlık, kimler için? (*Li't-tàifîn*) *Tàif*, tavaf eden kimse demek. *Tàifîn* de onun çoğulu. "Tavaf edenler için."

Evet, bu mübarek Beytullah'ı yaptığı zaman İbrâhim AS, oğlu İsmail'le ana temellerinde, tâ eski kalıntılarına uygun şekilde bina ettiği zaman Allah-u Teàlâ Hazretleri: "Cümle cihana ilân eyle ki, seslen, ezan oku ki, burayı ziyaret etsinler! Burası Allah'ın evidir, buraya haccı Allah size emretmiştir, buraya ziyarete gelin!" diye, söylemesini emretti:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ

مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ (الحج:٢٧)

(*Ve ezzin fi'n-nâsi bi'l-hacci ye'tûke ricâlen ve alâ külli dàmirin ye'tîne min külli feccin amîk.*) [İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerekse nice uzak yoldan gelen yorgun argın develer üzerinde sana (Kâbe'ye) gelsinler.] (Hac, 22/27)

Başka, İbrâhim Sûresi'nde ayet-i kerimede bu konular gene gelecek. Konuyu daha geniş başka ibareler ile öğreneceğiz.

İbrâhim AS'a bu evin, Beytullah'ın yapılmasını tamamlattıktan sonra Cenâb-ı Hak:

"—İnsanlara seslen, hadi bakalım buraya, hacca gelsinler" buyurdu, emretti.

"—Yâ Rabbi, ben onlara sesimi nasıl duyurayım?" dediği rivayet ediliyor kitaplarda. Yâni, "Benim sesim nereye kadar duyulur?" demiş.

"—Sen seslen, onun duyurulması bizden!" buyurmuş Cenâb-ı Hak.

Hakikaten de İbrâhim AS, o tenha, ekin bitmez yerde evlâdını bıraktı, orası bir güzel ma'mur yer oldu. Binayı yaptı, Allah ziyareti, haccı emretti. Ondan sonra asırlarca hep orası ziyaret olundu. Cenâb-ı Hak dileyince, olmayacak gibi görünen şeyler oluyor.

Tabii bu mübarek Beytullah'a gelenler gelince, burada yapacakları ibadetin şekli ne olacak?.. Gelenler, Kâbe-i Müşerrefe'nin etrafında dönecekler. Bu dönmenin adı *tavaf*... Yedi defa dönülecek, her bir dönüşüne bir *şavt* deniliyor. Yedi şavt, yedi dönüş tamam olunca, bir tavaf işlemi tamamlanmış oluyor. Yedi defa dönünce Kâbe'nin bir tavafı, yâni yedi paket halinde, bir bütün halinde, yedisi birden bir tavaf oluyor. Yedi tane dönüş bir tavaf ediyor. O zaman Kâbe tavaf edilmiş oluyor. Bu Beytullah'a hürmetin şekli, hürmeti izhar etmenin şekli bu.

Tavaf ederken dualar edilecek, Cenâb-ı Hakk'ın zikr ü tesbihi yapılacak. Her türlü dualar yapılabiliyor. Hadis-i şeriflerde ve hac ziyaret kitaplarında bunlar yazılı... Dua ederek, ihramlı hâliyle baş açık, ayak çıplak bir vaziyette tavaf ediliyor. Veya başka zamanlar, ihramın dışında ziyaret edilebiliyor. Yâni orası mübarek bir yer olduğu için, dualar edilerek tavaf ediliyor. (*Li't-tàifîn*) "Böyle tavaf edenler için orayı hazırlayın! Sen ve oğlun,

ikiniz hazırlayın!" diye emretmiş.

Başka kimler için?.. (*Ve'l-àkifîn*) *Àkifîn* iki mânâya gelir: Bir; orada ikàmet edenler için. Yâni tavaf edenler ve orada oturanlar (*mukìmîne fîhi*). Bir de, i'tikâf edenler... *İ'tikâf* da, ibadet için bir yere girip bir müddet kalmak mânâsına. Meselâ Ramazan'ın son on gününde i'tikâf var. Camiye geliniyor, eve gidilmiyor artık, camiden çıkılmıyor. On gün geceli, gündüzlü ibadet ediliyor, *i'tikâf* deniliyor bu kökten gene. Meselâ, Mehmet Akif Ersoy, *àkif* ne demek? İbadet eden, i'tikâf eden mânâsına.

(*Àkifîne*) "Àkifler için; yâni oraya gelip, orada kalıp ibadeti böyle devam ettirmek isteyenler için. Böyle tavaf edip gidenler, kalıp orda i'tikâf edenler, veyahut o çevrede mukim olanlar için..." Yâni, mücâvir mânâsı gibi mânâ da var, mu'tekif mânâsı gibi bir mânâ da var.

Başka kimler için burası hazırlanacak, kimler gelebilir başka?.. Bir tavaf edenler gelebilir, bir i'tikâf edenler gelebilir, veyahut orada mukim olanlar gelebilir; başka?..

(*Rükka'*) *Rükka'* da, fu'al vezninde. İsm-i fâilin çoğulu bazen bu sîgada gelir, yâni bu kalıpta gelir. *Rükû'* masdarında ism-i fâil, *râki'* gelir. *Rükka'* da *râki'*ler, yâni rükû edenler demek.

(*Sücûd*) da yine aynı şekilde, secde edenler mânâsına geliyor. *Sâcid* tekili, *sücûd* çoğulu geliyor. Yâni sücûdun bir buradaki gibi anlamı, secde edenler demek. Bir de *sücûd* kendi fuùl vezninde, bu *secede* fiilinden masdar da olabilir, yâni secde etmek mânâsına gelebilir. Ama burada ism-i fâilin çoğulu olduğu kesin.

Yâni, namazın içinde bir eğiliyoruz dizlerimize doğru, şöyle bir belimizi doğrultuyoruz, yatık bir hâle getiriyoruz; buna *rükû* deniliyor. "*Sübhàne rabbiye'l-azîm... Sübhàne rabbiye'l-azîm... Sübhàne rabbiye'l-azîm...*" diyoruz, sonra kalkıyoruz. "*Semia'llàhu li-men hamideh... Rabbenâ ve leke'l-hamd... A'llàhu ekber...*" diyoruz, secdeye gidiyoruz. O duruşa rükû etmek deniliyor. "Öyle rükû edenler için..."

"Bu rükû etmek, secde etmek, daha öncekilerin bildiği bir şey değildi." diyor kitaplarımız. Peygamber Efendimiz'in emrettiği namazda var bu rükû etmek, secde etmek. Daha önceki ümmetler

bu rükûlu, sücudlu namazı kılmakla emrolunmuş değillerdi, bilmiyorlardı o şekli. Peygamber Efendimiz Mi'rac'a çıktı, meleklerin böyle kimisinin rükûda, kimisinin secde hâlinde Cenâb-ı Hakk'a ibadet ettiğini gördü. Ondan sonra bu rükûlu, sücudu ibadet olan namaz emrolundu.

Şimdi bu ayet-i kerimede, İbrâhim AS'a, İsmâil AS'a, "Buraları tertemiz, hazır hâle getirin!" diye emr olunuyor. Kimler için?.. Tavaf edenler için, buraya gelip i'tikâf edenler için, rükû, secde edenler için... O zaman olan bir şey değil bunlar. Demek ki, İstikbâli de bildiriyor Cenâb-ı Hak, bu iki peygamberine... Yâni, "Siz burayı hazırlayın, tertemiz bir hâle getirin, güzel bir ibadethâne hâline getirin! Buraya tavaf eden insanlar gelecek; burada kalıp, yana yakıla, aşk ile, şevk ile kendini ibadete veren insanlar gelecek... Burada işte ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ'nın ümmeti gelecek. Onların, işte o güzel şekilde, *Allàhu ekber* diyerek, rükûlu, secdeli namaz kılanları olacak. İşte onlar için bu beyti böylece hazır hâle getirin!" diye, Cenâb-ı Hak emretmiş oluyor.

Buranın şirkten temizlenmesini, daha başka maddî kirlerden temizlenmesini, ezâ cefâ verecek, insanları tiksindirecek pisliklerden temizlenmesini, putlardan temizlenmesini emretmiş oluyor.

Rasû'l-ü Edîb'ine vahyettiği bu 125. ayet-i kerimeyle, insanlara bunları böyle hatırlattı. Bundan sonraki ayet-i kerimelerde de, yine hatırlatmaya devam ediyor. 126. ayet-i kerime yine (*iz*) edatıyla, "Hani şunu da hatırla..." diye başlıyor. Ondan sonra 127. ayet-i kerime yine (*iz*) ile başlıyor... Onları da inşâallah, sağlık afiyet verirse Cenâb-ı Hak, önümüzdeki derslerimizde, konuşmalarımızda anlatacağız.

Bunlar böyle çok önemli konuları bize hatırlatan ayet-i kerimeler olduğu için, ancak bir sohbette bir tanesinin izahı ve o bir tanesi ile ilgili alimlerimizin sözleri, rivayetleri söylenecek kadar vakit oluyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, Kur'an-ı Kerim'in zevkine hepimizi erdirsin... Yâni Kur'an-ı Kerim okumaktan, dinlemekten, öğrenmekten, derinliklerini, mânâlarının inceliklerini anlamayı sevmekten yana hissemizi, kısmetimizi çoğaltsın Cenâb-ı Hak...

Onu severek okuyalım! Aşk ile, şevk ile anlayıp, öğrenmeye gayret edelim! Derinliklerini, inceliklerini öğrenelim! Kulluğumuzu da öğrendiğimize göre güzel yapalım, Rabbimizin rızasını kazanalım... İbadetlerimiz, taatlerimiz, her şeyimiz Efendimiz'in tarifine ve Kur'an-ı Kerim'in ahkâmına, Allah'ın rızasını kazanacak şekle uygun olsun...

Rabbimiz tevfikini refik eylesin... Hakkı hak olarak görüp, uymayı nasib eylesin... Ahir zamanın, Deccal'ın fitnelerine kanıp, aldanıp, İslâm'ın güzelliklerinin farkına varmayıp, gafletle yanlış yollara adım atmaktan, karanlık yerlere kaymaktan korusun... İmandan ayırmasın, şekke, şüpheye, şirke, küfre kaydırmasın... Evlâtlarımızla, yakınlarımızla, sevdiklerimizle, mü'min-i kâmiller olarak yaşayıp, huzuruna sevdiği, razı olduğu kullar olarak varmayı; cennetiyle, cemâliyle müşerref olmayı cümlemize nasib eylesin... Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

11. 01. 2000 - AVUSTRALYA

8. İBRÂHİM AS'IN MEKKE İÇİN DUASI

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun… Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri sizi ve bütün müslümanları, dünya ve ahiretin hayırlarına erdirsin...

Tefsir sohbetimizde, Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 126. ayet-i kerimesindeyiz. Bu akşamki konuşmamı onun üzerinde yapmak istiyorum. Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerimesinde buyurmuşlar ki, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا آمِنًا وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ

الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ، قَالَ وَمَنْ كَفَرَ

فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلاً ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلٰى عَذَابِ النَّارِ ، وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

(البقرة:١٢٦)

(*Ve iz kàle ibrâhîmü rabbi'c'al hâzâ beleden âminen ve'rzuk ehlehû mine's-semerâti men âmene minhüm bi'llâhi ve'l-yevmi'l-âhir, kàle ve men kefera feümettiuhû kalîlen sümme edtarruhû ilâ azâbi'n-nâr, ve bi'se'l-masîr*.) (Bakara, 2/126) *Sadaka'llàhu'l-azîm*.

Bu 126. ayet-i kerime de (*iz*) ile başlıyor. Geçen haftada da belirttiğim gibi, bu *iz* kelimesi, bazı tarihi olayların, ibretli olayların hatırlatılması bahis konusu olduğu zaman, "Hani bir zamanlar hatırla, veyahut söylenenleri hatırla, şöyle olay olmuştu." mânâsına bir edat-ı tezkir, yâni hatırlatma edatıdır.

Daha önceki ayetlerde de geçti. Bundan sonraki ayetlerde de böyle hatırlatmalarla, eski tarihî mühim olaylar, gözler önüne, dikkatler önüne getirilmiş oluyor.

Bundan önceki 125. ayet-i kerime de:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَ أَمْنًا ، وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ

إِبرٰهِيمَ مُصَلًّى (البقرة:١٢٥)

(*Ve iz cealne'l-beyte mesâbeten li'n-nâsi ve emnâ, vettahizû min makàmi ibrâhime musallâ*) diye başlıyordu. Bundan sonraki 127. ayet-i kerime de aynı şekilde:

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمٰعِيلُ (البقرة:١٢٧)

(*Ve iz yerfeu ibrâhimü'l-kavâide mine'l-beyti ve ismâîl*) diye, o da (*iz*) hatırlatma edatıyla başlayacak. Önümüzdeki hafta inşâallah, sağ olursak onun üzerinde duracağız.

a. Mekke'nin Emin ve Mübarek Oluşu

(*Ve iz kàle ibrâhîmü*) "İbrâhim AS ne demişti?.. Hani o zamanlar hatırlansın ki, dikkatler çekilsin şu olayın üzerine ki, ne demişti: (*Rabbi*) 'Ey benim Rabbim!..'(*İc'al*) *İc'al*'in i'si geçilebilen i, hemze-i vasl olduğundan, *Rabbi* kelimesi *ic'al*'e bağlanıyor: (*Rabbic'al hâzâ*) "Sen bunu, bu diyarı, bu beldeyi yâ Rabbi yap; (*beleden âminen*) güvenli bir belde yap, (*ve'rzuk ehlehû*) ve bu beldenin, bu diyarın ahalisini nimetlendir, rızıklandır; (*mine's-semerâti*) çeşit çeşit meyvalardan rızıklandır... (*Men âmene minhüm bi'llâhi ve'l-yevmi'l-âhir*) Ama, bu ahalinin içinden Allah'a inananları, ahiret gününe inananları, yâ Rabbi, böyle çeşit çeşit meyvalarla rızıklandır!..' diye dua etmişti İbrâhim AS. Hani hatırla bunu, bil bunu ey Rasûlüm!.."

(*Kàle*) Onun o duasına, Cenâb-ı Hak Teàlâ'nın nasıl mukabele eylediğini öğreniyoruz burada. "Buyurdu ki, Cenâb-ı Hak:

(*Ve men kefera*) 'Sen sadece inananlara bu rızıkların verilmesini istiyorsun, mü'minler için taleb ediyorsun bunu ama, (*ve men kefera*) inanmayanlara da Cenâb-ı Hak verecek. (*Feümettiuhû*) Onları nimetlendireceğim, (*kalìlen*) az bir nimetle veya az bir zaman...'" Bu verilen metaların azlığı veyahut verilme, meta'landırılma, faydalandırılma zamanının azlığını beyan ediyor.

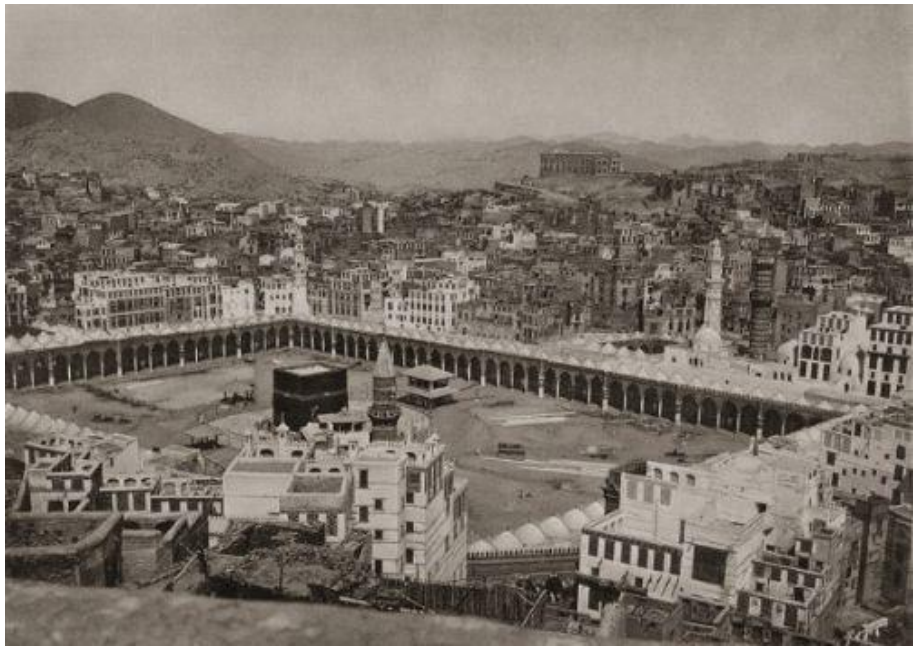

(*Sümme edtarruhû*) "Sonra mecburî olarak onu, bu kâfir olanı, küfre sapanı, inanmayanı, inanmayanlar tarafında kalanı, (*ilâ azabi'n-nâr*) cehennemin azabına sevk ederim, atarım, azaplandırırım. (*Ve bi'se'l-masîr*) Ne kötü bir gidiş yeridir o cehennem..." (Bakara, 2/126) Gidenlerin gittikleri yerlerin çeşitleri vardır; ne kadar fena bir yerdir o cehennemliklerin gittikleri cehennem... Ne kadar kötü bir gidiş yeridir.

Şimdi, İbrâhim AS dua eylemiş Mekke-i Mükerreme'nin, o ve ona tâbi olan kısımların, arazilerin emniyetli bir yer kılınmasını istemiş Cenâb-ı Hak'tan:

"—Yâ Rabbi, burasını güvenli bir belde eyle, insanlara güven veren bir belde eyle!" diye dua eylemiş.

Ve oradaki neslinin de… Yâni, İsmâil AS'ı Hâcer Vâlidemiz'le oraya iskân etti, onlar orada büyüdüler ya, onlardan gelecek nesilleri de... Hem, "Orayı emniyetli, güvenli bir yer eyle; kimse orada mala, cana saldırıda bulunmasın... Oranın ahalisi mal ve can yönünden bir korku çekmesin, huzursuz kalmasın!" diye, beldenin emniyetli belde olmasına dua ediyor.

Bir de ahalisi, tabii onun İsmâil oğlundan gelen, gelecek olan artık evlatlar, torunlar, nesiller... Onların da Allah tarafından, Allah'a inananlarını, ahiret gününe inananlarını çeşitli rızıklarla, meyvalarla nimetlendirmesini taleb ediyor. Yâni onların rahatını, huzurunu, emniyetini ve bolluk içinde yaşamalarını diliyor Cenâb-ı Hak'tan.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, o halîli olan, yâni sırdaş, samimi, candan sevgili kulu, dostu olan Halîlullah, İbrâhim AS'ın bu duasını kabul eylemiştir. Ve şeriatte de, hakikatte de, gerçekte de bu dua tahakkuk etmiştir.

Şeriat da, İbrâhim AS'ın işaret ettiği o beldeyi Harem mıntıkası kılmıştır. Yâni, orada insanlar birbirlerine saldıramaz, kavga edemez, yağmalayamaz, vuruşamaz, savaşamaz... Bunlar haramdır burada. Bu gibi mücadeleleri yapmak haramdır. Oraya gelen insanlar, emniyet içinde olurlar.

Fiilen de bu böyle olmuştur. Yâni, hem Cenâb-ı Hak şeriatta hüküm olarak, duasını kabul edip, dînî bir vecibe olarak bunu böyle eylemiştir, İbrâhim AS'ın duası makbul olmuştur. Hem de fiilen Araplar uygulamıştır bunu... Tarihten bilinen bir şey... Kan davası olan, birbirlerine düşmanlığı, kini olan insanlar o bölgeye geldi mi, hasmı, düşmanı orada sanki onu görmezden gelir, başını öbür tarafa çevirir ve orada kavga yapmaktan şiddetle, yâni çok büyük bir dikkatle kaçınırlardı. Kâbe'ye sığınan emniyette olurdu.

Hatta İslâm zuhura geldiği zaman böyle sahabe-i kirama Mekke ahalisinin çeşitli edepsizlikleri, tecavüzleri, baskıları, zulümleri oluyordu. Sahabeden bazı kimseler, alenen inancını söylediği zaman, hepsi birden üstüne çullanıp, bu cesur, samimi mü'mini hırpalıyorlardı. Ama Kâbe'nin örtüsüne sığındığı zaman, örtünün altına sığındığı zaman, dokunamıyorlardı. Çünkü çok denemişler ki, böyle bir şey yaptıkları zaman başına büyük felâket gelir. Yâni, az çok biliyorlar.

Şimdi biraz uzaktan bir ilişkisi olan bir şeyi anlatayım: Buralarda Ramazan'da Avustralya'da havalar biraz latîf geçti, yâni yazın sıcakları bastırmadı. Türkiye'de kış, burada yaz. Yâni tamamen zıt mevsim. Şiddetli sıcakların olması lâzım! Türkiye'deki temmuzun, ağustosun sıcakları gibi... Fakat öyle

olmadı, çok latîf geçti, serin geçti Ramazan. Yâni, müslümanlar oruç tutarken böyle çok fazla hararet, sıkıntı çekmediler. Avustralyalılar demişler ki, arkadaşlar anlatıyorlar:

"—Şu müslümanların Ramazan ayı geçse de, havalar biraz ısınsa da, işte deniz idmanlarını yapsak, deniz sporlarını yapsak biraz... Denize giremez olduk, böyle havaların serin gitmesinden!" demişler.

Yâni biliyorlar. Bu sözü söylediklerine göre İslâm'ın hak din olduğunu biliyorlar. Allah'ın, müslümanların samimî olanlarına yardımcı olduğunu ve onlar için hoşlarına gidecek şartlar halk ettiğini biliyorlar. Onun için, "Şu müslümanların Ramazan ayı geçse de, biraz havalar ısınsa..." demişler. Biraz ilginç geldi, tebessüm ettim duyunca ben de...

Araplar da müşrikti ama, yâni putlara tapıyorlardı vs. ama, Kâbe-i Müşerrefe'nin Allah indinde mübarek, muhterem bir yer olduğunu ve Cenâb-ı Hakk'ın şer'an, yâni dinin kanunu olarak, orada mücadeleyi yasak kıldığını biliyorlardı. İsterse bilmesin, bilmeyenler de belâsını buluyordu, cezasını çekiyordu. Onun için kıllarını kıpırdatamıyorlardı.

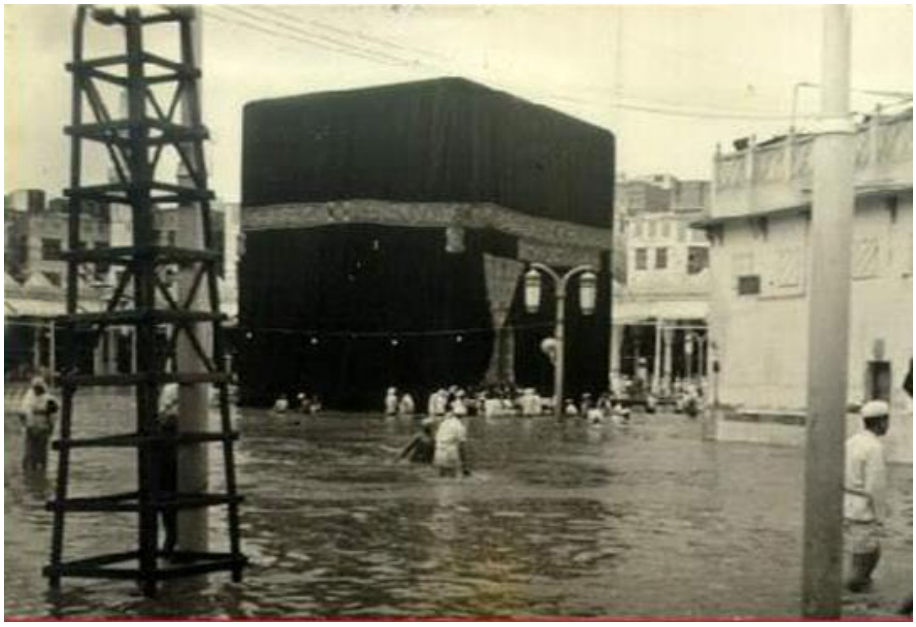

Hatta, Peygamber Efendimiz'in gençliğinde, Peygamber Efendimiz'in oturduğu yüksek Cebel-i Ebû Kubeys tarafından şiddetli bir sel gelip, Mesfele tarafına doğru akarken, o zaman duvarlar şimdiki gibi böyle çok sağlam, geniş filan olmadığından, sel Kâbe-i Müşerrefe'nin etrafındaki toprakları almış, temeller meydana çıkmış ve duvar meyletmiş, çatlamış. Yâni yıkılacak ama, yıkılmamış. Tamir edilmesi lâzım binanın... Fakat, Mekkeliler Beytullah'a dokunmağa korkuyorlar. Çünkü Beytullah'ın muhteremliğini, ve ona saygısızlık gösterenin başına neler geldiğini, hayatlarında tecrübeleriyle asırlar boyu denemiş babaları, dedeleri, kendileri; biliyorlar.

Bir tanesi demiş ki:

"—Yâ biz burada kötülük yapmak istemiyoruz. Bu Kâbe'nin duvarı çatlamış. Şunu yukarıdan yavaş yavaş sökelim, tamir edip yeniden duvarı sağlamlaştıralım!" demiş.

Hiç kimse yanaşmamış korkusundan. Nihayet:

"—Ben iyi niyetle yapıyorum bu işi..." demiş,

Çıkmış Kâbe'nin duvarına, en üstündeki taşı sökmüş, sonra öbür taşı sökmüş... Herkes böyle:

"—Tamam bu belâsını buldu, başına bir belâ gelir." diye beklerken, bakmışlar bir şey olmuyor.

O gece yine tereddüt etmişler, yine bir şey yok. Ertesi gün, bu sefer onlar da duvarları münasib bir tarzda, çatlak yerin altına kadar indirmeye başlamışlar. Ve Kâbe'nin duvarını sağlam olarak yeniden bina etmeye başlamışlar... Ama, beklemişler ilk gün. Yâni, "Bu ilk taşı sökenin başına Allah bir gazab indirecek mi?.." diye. Tabii olmamış.

Hatta biliyorsunuz, temeller tekrar yükseltilirken, el-Hacerü'l-Esved'i yerine koyma zamanı geldiği zaman;

"—Bu mukaddes taşı bizim kabilenin koyması lâzım!" demiş birisi.

Ötekisi de:

"—Hayır, bizim kabile sizinkinden daha önde gelir, bizimki koymalı!"

Daha ötekisi:

"—Ne münasebet, bizim kabilemiz koymalı!.." deyince, ihtilaf büyümüş, iş biraz düşmanlığa doğru, kavgaya doğru genişleme

istidadı gösterince, demişler ki:

"—Burada kavga olmaz! Harem-i Şerif'in kapısından gelen ilk şahsı hakem yapalım! O kim koysun derse, onun dediği olsun! Böylece aramızdaki ihtilaf çözülmüş olsun, ötekiler de o seçime râzı olsunlar." demişler.

Başlamışlar, "Kapıdan kim gelecek?" diye beklemeye...

O zaman tavaf mahalli, yâni Kâbe'nin etrafı böyle bir duvarla çevriliydi. Bâbü's-Selâm denilen kapı vardı o devirde. O kapıda beklerken, —tabii kitaplardan biliyoruz bunları— kim çıkmış gelmiş?.. Genç bir kimse olarak, henüz daha kendisine peygamberlik gelmemiş olduğu bir sırada, Peygamber SAS Efendimiz çıkagelmiş.

Bakmışlar ki, Muhammed geliyor. Muhammed el-Emîn SAS, Allah şefaatine bizleri nâil eylesin, sünnetine tam uymayı hepimize nasib eylesin... Demişler ki:

"—Tamam, Muhammed el-Emin'e râzıyız. Onun hakemliğine râzıyız, ne derse kabul... Bu iyi insandır, dürüst insandır, güvenilir insandır."

Yaklaşınca o, demişler ki:

"—İşte bu taşın, el-Hacerü'l-Esved'in buraya konulmasında ihtilaf ettik..."

Arapça'sı el-Hacer el-Esved, ikisinde de elif-lâm var, ma'rife kelime yâni. Türkçe Hacer-i Esved diyoruz. Bu İranlıların dil kuralına göre, Farsça sıfat tamlaması oluyor.

Hacer-i Esved'in yerine konulması meselesi olduğunu anlatmışlar. Peygamber Efendimiz'in, kendisine müracaat edilen bir kimse olarak, olayı çözmekteki maharetine bakın!.. Ne kadar güzel yâni...

Peygamber Efendimiz onların o ihtilafını anlayınca; ilk önce davalının, davacının, yâni birbirleriyle muhàsama eden, zıtlaşan insanların fikirlerini anladıktan sonra, mübarek hırkasını, ridasını, yâni üste giydiği üst kıyafetini yere yaymış. Hacer-i Esved'i üstüne koymuş. Bütün kabilelerin başkanlarına, ileri gelenlerine:

"—Bu örtünün birer tarafından tutun, kaldırın bakalım taşı!" diye buyurmuş.

Hepsi kaldırmışlar. Böylece Hacer-i Esved'in yerine konulması,

hizasına kadar kaldırma şerefi, hepsine ortak olarak verilmiş olduğundan, hepsi bu çözümden son derece memnun olmuşlar. Tam o hizaya gelince, Peygamber Efendimiz Hacer-i Esved'i mübarek eliyle yerine yerleştirmiş. Tabii, Cenâb-ı Hak ona nasib ediyor, o mübarek taşın o mübarek köşeye, o şekilde yerleştirilmesini... Ama çözüm şâhâne!..

Yâni, bunları niçin anlattım?.. Kâbe-i Müşerrefe'nin mübarek olduğunu biliyorlar ve orada edebe aykırı bir şey yaptıkları zaman da, mutlaka başlarına bir şey geldiğinden, ondan da çekiniyorlar. Mümkün olduğu kadar, kendi anlayışlarına göre, saygılı olmaya çalışıyorlar. Şimdi bu böyle.

Demek ki Cenâb-ı Hak, İbrâhim AS'ın "Burasını güvenli bir yer eyle!" duasını kabul etmiş. Şimdi bu münasebetle, Peygamber SAS Efendimiz'in birkaç hadis-i şerifini, bahis konusu etmek istiyorum:

İbn-i Abbas RA'nın rivayet ettiğine göre *Sahihayn*'de, yâni İmam Buhârî'nin ve İmam Müslim'in sahih, mübarek hadis kitaplarında, çok değerli olan kitaplarında yer almış bulunuyor.

Mekke'nin fethi günü, buyurmuş ki Peygamber Efendimiz:[29]

إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، فَهُوَ حَرَامٌ

بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (خ. م. عن ابن عباس)

(*İnne hâze'l-belede harramehu'llàhu*) "Hiç şüphe yok ki, bu şehri Allah-u Teàlâ Hazretleri muhterem, mübarek Harem mıntıkası kılmıştır. Yâni, burada kavga gürültü, çatışma, döğüşme, kan dökme olmaz. Ne zaman?.. (*Yevme haleka's-semâvâti ve'l-ard*) Yerleri, gökleri yarattığı zamandan, burayı mübarek, muhterem bir belde olarak takdir buyurmuştur. (*Fehüve harâmun bi-hürmeti'llâhi*) Allah'ın böylece burayı Harem-i Şerif yapmasıyla, burası bir Harem mıntıkasıdır; (*ilâ yevmi'l-kıyâmeti*) kıyamet gününe kadar." diye böyle, o fetih günü beyanda bulunmuş.

Biliyorsunuz, çok yumuşak bir şekilde girdi Mekke'ye... Savaşmamayı, kan dökmemeyi kendi askerlerine söyledi. Yoksa, öyle bir şey demeseydi, işkence çekmiş olan müslümanlar, kendilerine işkence etmiş olanları, o Mekke fethedildiği zaman ne hale getirirlerdi...

Peygamber Efendimiz buyurdu ki:

"—Kâbe'ye sığınanlar, silahını bırakanlar, evinden çıkmayanlar, Kureyş'in başkanı Ebû Süfyan'ın evine gidenler, orada duranlar... Bunlara dokunulmayacak!" dedi.

Çok az bir muhalefetle, çok güzel bir şekilde Mekke'yi fethetmişti. Böylece de bir konuşma ile, oranın muhterem Harem mıntıkası olduğunu; öyle mübarek, savaşılmaz, mücadele edilmez bir mıntıka olduğunu, içinde savaşın olmadığını, yapılmadığını beyan etmiş oluyor.

---

[29] Buhàrî, *Sahîh*, c.III, s.1164, no:3017; Müslim, *Sahîh*, c.II, s.986, no:1353; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.441, no:4007; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.195, no:9724; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.433; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VII, s.161, no:2660; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

İşte onun için, biz de orayı ziyarete hacı veya umreci olarak, haccedici veya umre yapıcı kişiler olarak gittiğimiz zaman, muhterem olduğu için, mübarek olduğu için, Harem mıntıkasına ihramlı olarak giriyoruz, baş açık giriyoruz. Ayaklarımız böyle çizmeli, ayakkabılı olmuyor. İşte, ayağın da belli bir şekilde açık olması gerekiyor. Dikişli elbise giyilmiyor. Harem-i Şerif'in otları, ağaçları kesilmiyor, yolunmuyor; avları avlanmıyor. Çünkü her şeyiyle mübarek bir mıntıka...

b. Peygamber SAS'in Medine İçin Duası

Şimdi bu İbrâhim AS'ın duası... Bu münasebetle, yine bu hususu vurgulayan bir başka hadis-i şerifi de nakletmek istiyorum. Hadis alimi İmam Müslim'in *Sahîh*'inde, Ebû Hüreyre RA'dan rivayet olunmuş ki, şöyle buyurmuş Ebû Hüreyre:[30]

كَانَ النَّاسُ إِذَا رَأَوْا أَوَّلَ الثَّمَرِ ، جَاءُوا بِهِ إِلَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَإِذَا أَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ، قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي ثَمَرِنَا ، وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا ، وَ بَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا ، وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدِّنَا. اللَّهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ ، وَخَلِيلُكَ ، وَ نَبِيُّكَ ؛ وَ إِنِّي عَبْدُكَ ، وَ نَبِيُّكَ . وَإِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ لِلْمَدِينَةِ بِمِثْلِ مَا دَعَاكَ لِمَكَّةَ ، وَمِثْلِهِ مَعَهُ. ثُمَّ يَدْعُو أَصْغَرَ وَلِيدٍ

---

[30] Müslim, *Sahîh*, c.I, s.1000, no:1373; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.506, no:3454; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.II, s.885, no:1568; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IX, s.62, no:3747; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.83, no:10134; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.440; Ebû Avâne, *Müsned*, c.II, s.438; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.III, s.255, no:1061; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XII, s.446, no:34882.

لَهُ ، فَيُعْطِيهِ ذٰلِكَ الثَّمَرَ (م. عن أبي هريرة)

(*Kâne'n-nâsü izâ raev evvele's-semer, câû bihi ilâ rasûli'llâh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) "İnsanlar, ahali Medine'de bir meyvanın turfanda olarak yepyeni, ilk defa ortaya çıktığını gördükleri zaman, Rasûlüllah'a sevgi ve saygılarından, o turfanda ilk meyvayı getirirlerdi Peygamber Efendimiz'in önüne... Belki bir tabak içinde, belki bir kap içinde getiriyorlar. (*Feizâ ehazehû rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem, kàl*) Peygamber Efendimiz de bu meyvadan alarak şöyle derdi:

(*Allàhümme bâriklenâ fî semerinâ*) "Yâ Rabbi, bizim bu meyvalarımızı bereketli eyle... (*Ve bâriklenâ fî medînetinâ*) Ve bizim şu Medine-i Münevveremiz'i bereketli, mübarek eyle bizim için... (*Ve bâriklenâ fî sàinâ, ve bâriklenâ fî müddinâ*) *Müd* ve *sa'* ölçek isimleri. "Ölçeklerimizi bereketli eyle..."

Yâni tartarsın, işte bir kilo gelir ama, bir kilo bazen ne kadar bereketli olur, ne kadar bitmez, ne kadar işe yarar. Bazen de bereketsiz olur, nereye gittiği anlaşılmaz, çuval da olsa, kamyon da olsa... Bereketli olsun diye, böyle ölçeklerine de dua ederdi.

Bu bereket duasından sonra da, buyururdu ki:

(*Allàhümme inne ibrâhime abdüke ve halîlüke ve nebiyyüke*) "İbrâhim senin kulun idi, halîlin idi, Halîlullah idi ve nebî idi, senin peygamberin idi, nebiyyullahın idi. (*Ve innî abdüke ve nebiyyüke*) Ben de senin kulunum, peygamberinim yâ Rabbi! (*Ve innehû deàke li-mekkeh*) O Mekke için böyle dua etmişti..." İşte bu ayet-i kerimede bildirilen dua. Yâni, "Mekke'yi emniyetli bir yer kıl ve meyvalarını bereketlendir!" dediği gibi.

"O Mekke için dua etmişti, (*ve innî ed'ùke li-medîneh*) ben de bu Medine-i Münevvere için dua ediyorum yâ Rabbi!.. (*Bi-misli mâ deake li-mekkeh, ve mislehû meahû*) Mekke için İbrâhim AS nasıl dua etmişse öyle dua ediyorum, bir de o kadar daha fazla..." Yâni, bir misli daha fazla demek ki.

(*Sümme yed'ù asğara velîdin*) "Sonra, bu duayı yaptığı sırada etrafında toplananların içindeki en küçük çocuğu çağırırdı, (*feyu'tîhi zâlike's-semer*) o çocuğa bu meyvayı verirdi. Yâni, en küçüğe verirdi."

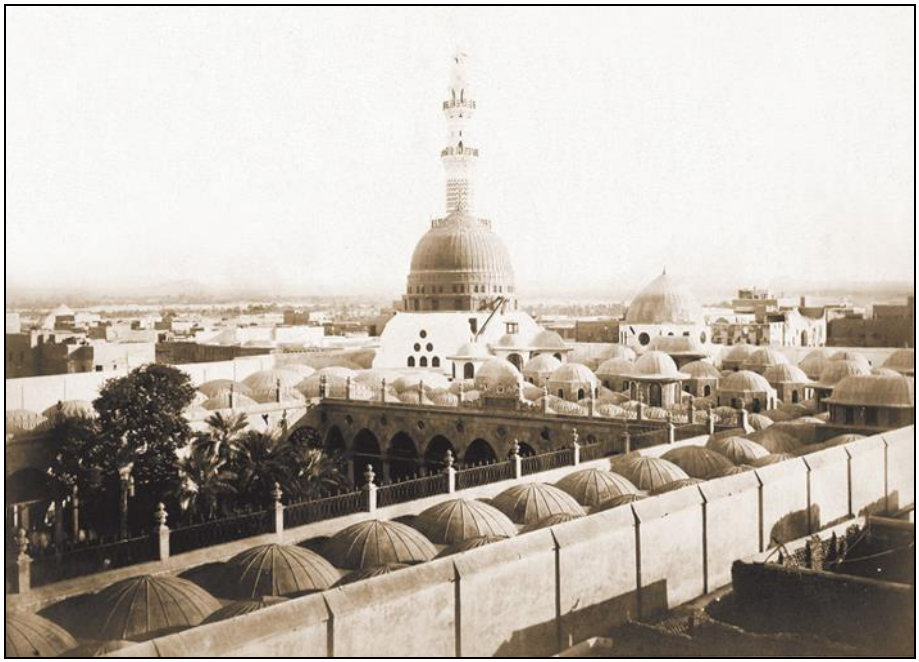

Başka rivayet farkları da var ama, ana hattıyla böyle. Yâni İbrâhim AS'ın Mekke için, Kâbe'yi yaptığı zamanki duası gibi, Medine için de Peygamber Efendimiz'in dua ettiğini böylece bildirmiş oluyoruz bu hadis-i şeriflerle...

Demek ki, Mekke-i Mükerreme'yi Cenâb-ı Hak mübarek kıldı. Tabii İbrâhim AS'ı oraya gönderen o... "Hanımını ve çocuğunu oraya yerleştir!" diye emreden o... Zaten Mekke-i Mükerreme'nin yeri önceden beri mübarek ve muhterem. Tufandan önce de orada mübarek bir ibadethane vardı. Böyle dua edince de, Allah duasını kabul etmiş oluyor.

c. Peygamber SAS'in Peygamberliğinin Başlangıcı

Şimdi bu hususta, bir hadis-i şerifi daha beyan etmek istiyorum. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:[31]

---

[31] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.262, no:22315; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.175, no:7729; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.155, no:1140; Taberânî,

إِنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنَا عَنْ بَدْءِ أَمْرِكَ. فَقَالَ: دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامِ، وَبُشْرَى عِيسَى ابْنِ مَرْيَمْ، وَرَأَتْ أُمِّي كَأَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشَّامِ (حم. طب. ط. عن أبي أمامة)

(*İnnehüm kàlû*) Ashab-ı kiram kendilerine, kendisine, Peygamber Efendimiz'e bir gün merakla demişler ki: (*Yâ rasûla'llàh, ahbirnâ an bed'i emrike*) "Yâ Rasûlallah, senin peygamberliğinin başlangıcı nasıldır? Bunun, evvelinden bize biraz bilgi verir misin?" diye sormuşlar.

(*Fekàle*) Peygamber Efendimiz buyurmuş ki: (*Da'vetü ebî ibrâhîm*) "Benim peygamberliğimin başlangıcı, tâ İbrâhim AS'ın duasına gider." Çünkü, ilerideki sûrelerde, İbrâhim Sûresi'nde gelecek:

"—Ben buraya bu hanımımı, çocuğumu yerleştiriyorum; yâ Rabbi, sen bunları çeşitli rızıklarla rızıklandır, içlerinden de bir peygamber gönder ki, o onları doğru yola sevk etsin, şirkten temizlesin!" diye dua etmiş. Yâni, içlerinden peygamber gönderilmesini; asırlar sonra gelecek torununun, torununun, torununun... torunu Peygamber Efendimiz'in duasını yapmış oluyor.

İşte ona da, "Peygamberliğinin evvel nasıldı?" diye sordukları zaman, Peygamber Efendimiz diyor ki: (*Da'vetü ebî ibrâhîm aleyhi's-selâm*) "Ona salât ü selâm olsun, dedem İbrâhim AS'ın duasıyım ben. Oradan başlıyor bu iş." diyor.

Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, c.II, s.402, no:1582; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.492, no:3428; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.46, no:113; Heysemî, *Müsnedü'l-Hàris*, c.II, s.867, no:927; Ebû Ümâme RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.656, no:4174; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.1286; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.I, s.170; Hàlid ibn-i Ma'dân Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.511, no:31829; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XII, s.478, no:12347.

(*Ve büşrâ îse'bni meryem*) "Ve ben, Meryem'in oğlu İsâ'nın da müjdesiyim." İncil'in içinde de vardır, Kur'an-ı Kerim ayetlerinde de beyan edilmiştir ki, İsâ AS, kendisinden sonra ahir zaman peygamberi geleceğini, isminin Ahmed olacağını beyan etmişti.

İşte bu *Paraklitus* meselesi. Mevcut İncil tercümelerinde böyle birisinin geleceği bildiriliyor. Bu *Paraklit* sözü de, Ahmed kelimesinin mânâsına geliyor. Tabii tercüme olduğu için, aslı değil de tercümesi olacak, mânâca onun benzeri olacak. Bir *Paraklit* geleceği İncil'de yazıyor, yâni ahir zaman peygamberi... Zaten, Peygamber Efendimiz gelmeden önce, ehl-i kitap da —hem yahudiler, hem hristiyanlar— ahir zaman peygamberi gelecek diye beklemişler.

"İşte ben dedem İbrâhim AS'ın duasıyım, İsâ ibn-i Meryem AS'ın da müjdesiyim." dedi. Bir şey daha ilâve buyurmuş sözüne Peygamber Efendimiz:

(*Ve raet ümmî*) "Ve benim annem gördü..." Ne zaman?.. Kendisi dünyaya geleceği gece, doğacağı sırada, doğum esnasında... (*Keennehû harace minhâ nûrun*) "Doğum esnasında, sanki kendisinden bir nur çıkıverdi, çıktığını gördü annem; (*edàe lehû kusùre'ş-şâm*) tâ yüzlerce kilometre, bine yakın kilometre uzakta, Şam'daki köşklerin, kasırların manzaraları aydınlandı kendisinden çıkan nurdan..." diye buyuruyor.

Bu son cümleyi hatırlayacaksınız; Süleyman Çelebi *Mevlid*'inde de almış, şiirin içine bu mânâyı yerleştirmiş. Biliyorsunuz:

Dedi gördüm ol Habîb'in Ânesi:
Bir aceb nur kim, güneş pervânesi.

Berk urup çıktı evimden nâgehân,
Göklere dek nûr ile doldu cihân...

Yâni, o Habibullah Muhammed-i Mustafâ'nın annesi Âmine Hatun dedi ki:

"—Oğlum Muhammed doğacağı zaman, benim evimden ansızın öyle bir nur fışkırdı, parıldayarak çıktı ki cihana, göklere dek nur ile doldu cihan... Her taraf nurlandı." Tabii, Şam'ın şehirleri ve

kasırları da görüldü.

Demek ki, sahih rivayetleri almış oluyor Süleyman Çelebi. O şiirini boşuna yazmamış. Boş malzemeyle, edebiyat şişirmeleriyle, boş öğgülerle değil, sahih hadislere dayandırmış oluyor sözlerini.

d. Cenâb-ı Hakk'ın Herkesi Rızıklandırması

Bütün bunları niçin zikrediyoruz?.. İbrâhim AS, bu beldenin bir mübarek belde olmasını istedi; mübarek belde eyledi Allah... Güvenilir bir belde olmasını istedi; Allah-u Teàlâ Hazretleri orasını Harem-i Şerif yaptı. Güvenilir, savaşılmayan, kimseye zarar verilemeyen bir belde haline getirdi. Tamam.

Burada *beled* kelimesi nekre olarak, elif-lâmsız olarak geliyor. Bir de İbrâhim Sûresi'nde aynı ifade, *beled* kelimesi elif-lâmlı olarak geliyor:

رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ آمِنًا (إبراهيم:٣٥)

(*Rabbic'al hâze'l-belede âminen*) [Rabbim bu şehri emniyetli kıl!] (İbrâhim, 14/35)

İbn-i Kesir buna dayanarak diyor ki: İbrâhim AS tekrar tekrar bu duayı yaptı. Yâni, daha ortada hiç bir şey yokken, hanımını ve çocuğunu oraya yerleştirdiği zaman:

"—Aman yâ Rabbi, ben neslimden bir kısmını, şimdi böyle ekin bitmez, taşlık bir vâdide bırakıyorum. Hiç insan yok, ev yok, bark yok, yerleşme yeri değil... Aman burayı emniyetli bir belde eyle!" diyor.

Ondan sonra elif-lâmlı olarak, İbrâhim Suresi'ndeki duası da, geldi gitti, oğlu büyüdü, Cürhümlülerden bir kızla evlendi, nesli böyle devam etti. O zaman da, "Bu beldeyi yâ Rabbi yine güvenli bir belde olarak devam ettir, bu ahaliyi de koru!" diye, o duasına o zaman da devam ettiği anlaşılıyor. Allahu a'lem, müteaddit defalar bu duayı tekrarlamıştır diye İbn-i Kesir beyan ediyor.

Şimdi, tabii belde emniyetli bir belde kılınmış; târihen de öyle, dinen de, hükmen de aynen öyle olmuş. Çünkü Cenâb-ı Hak, sevgili kullarının duasını kabul eder. O da sevgili kulu İbrâhim

Halîlullah...

Çeşitli meyvalar... Hakîkaten o ekin bitmeyen diyarda; yâni taşlık ve kumluk, ekin bitmiyor. Bir de meselâ, Medine-i Münevvere'nin ovasında çok hurma ağaçları var da, orada ağaç da yok... Yâni, Mekke öyle değil. Mekke'nin her tarafı çatır çatır taş, kaya yâni. Medine'nin ovası var, toprağı var, harresi var, hurmalık alanları var... Mekke öyle değil.

Ama orada hiç bir zaman o meyvalar, rızıklar eksik olmamış. Cenâb-ı Hak sebepleri halk ediyor, kervanlar oradan getiriyor, buradan getiriyor... O taşlık yerde hayat, o mübarek beldenin hayatı devam etmiş, devam ediyor.

Evet, şimdi İbrâhim AS, Mekke'nin ahalisinin mü'min olanlarının böyle rızıklandırılmasını istedi. Neden?.. Çünkü, daha önce İbrâhim AS'a Allah-u Teàlâ Hazretleri:

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ، قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي ، قَالَ لاَ يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ (البقرة:١٢٤)

(*Kàle innî câilüke li'n-nâsi imâmâ*) "Ben sana peygamberlik vereceğim ey İbrâhim! Sen başarıyla imtihanları aştın, geçtin, iyi kul olduğunu, samimî kul olduğunu itaatinle gösterdin, seni peygamber yapacağım!" diye bildirince, İbrâhim AS: (*Kàle ve min zürriyetî*) "Zürriyetimi de mi aynı şekilde taltif edeceksin yâ Rabbi?" diye heveslendi, zürriyetine de istedi.

Ama Allah-u Teàlâ Hazretleri o zaman buyurdu ki: (*Kàle lâ yenâlü ahdi'z-zalimîn*) "Benim o ikramım, o anlaşmam zalimlere geçerli değildir. Onlara o lütfu ihsan etmem." dedi. (Bakara: 124) Demek ki, zalimleri ayırdı.

Şimdi zalimleri ayırınca, bu sefer İbrâhim AS tabii Rabbinin rızasını düşünen bir kul olarak, peygamber olarak bu sefer de diyor ki:

"—Yâ Rabbi, Allah'a ve ahiret gününe inanıp da mü'min olanlarını böyle rızıklandır!" deyince; Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri de, o zaman da buyuruyor ki, bu ayet-i kerimede:

"—Ben mü'min kâfir diye ayırmam! Kâfirin de rızkını veririm

ama, sonradan cezasını veririm. Bir kulu yarattıktan sonra, ben kulumu yarattıktan sonra rızıksız mı bırakırım?.."

أَرْزُقُهُمْ كَمَا أَرْزُقُ الْمُؤْمِنِينَ ، أَأَخْلُقُ خَلْقًا لا أَرْزُقُهُمْ ؟ أُمَتِّعُهُمْ قَلِيلاً ،

ثُمَّ اضْطَرُّهُمْ إِلَى عَذَابِ النَّارِ.

(*Erzukuhüm kemâ erzuku'l-mü'minîn*) "İster kâfir olsun, ister mü'min olsun, onu da rızıklandırırım. (*E ahlüku halkan lâ erzukuhüm*) Mahlûkatımı yaratıp da, yarattıktan sonra rızıksız mı bırakırım? Bırakmam!" buyurmuş.

(*Ümettiuhüm kalîlen*) "Nimetleri veririm, biraz faydalandırırım nimetlerden... Ama, az bir zaman veya az bir nimetle faydalandırırım." Ne kadar yıl yaşarsa yaşasın, sonu ölüm değil mi? (*Sümme'dtarruhüm ilâ azâbi'n-nâr*) "Sonra ahirette, elim bir azaba uğratılır."[32]

Yâni, Cenâb-ı Hakk'ın Rahmânlığından dolayı, Rahmân olduğu için mü'min veya kâfir yarattığı her insanın, hatta insanların dışındaki kuşların ve diğer mahlûkların hepsinin rızkını veriyor hayatı boyunca... Vâdesi geldiği zaman, müddeti bittiği zaman da rızkını kesiyor, canını alıyor. Yâni, bu rızık işinin sadece mü'minlere mahsus olmadığını beyân etti Cenâb-ı Hak.

Tabii neden böyle olduğunu düşünecek olursak: Cenâb-ı Hak kulları dünyaya imtihan için gönderdiği için... Dünyaya imtihan için geldiler. Müslümanlar çeşitli meşakkatlerle imtihan oluyorlar. Peygamberler en şiddetli imtihanlara tâbi oluyor. Yâni başlarına çok musibetler, kederler, sıkıntılar geliyor ama sabrediyorlar, sebat ediyorlar, samimiyetlerini isbat ediyorlar.

Evliyâullaha da böyle çok gelir. Ama zayıf kullara gelmez. Kâfirlerin hiç başı bile ağrımaz; vur patlasın, çal oynasın yaşar. Ondan sonra birden ölüm gelir, imtihan biter, ahirette mahvolur. Yâni, burası imtihan yeri olduğundan, mü'minleri

---

[32] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.337, no:1215; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

mükâfatlandırsa burada; herkes mükâfattan dolayı imana gelir.

Öyle yapmıyor Cenâb-ı Hak, mü'minler ve diğer insanlar çeşitli sıkıntılarla imtihana uğruyorlar, imtihanlarda başarı kazananları ahirette mükâfatlandırdığı için, herkes mükâfattan dolayı, mükâfatın başına üşüşmüyor. Yâni, kâfir... Hatta bakıyor, "Nedir bu müslümanların hali yâ, kâfirler ne kadar rahat!" deyip, o tarafa kayabiliyor.

Bu ahir zamanda, Deccal fitnesinde de böyle olacak. Deccal'a tâbi olanlara, yer hazinelerini verecek. Yâni her türlü şeyler, imkânlar önlerine açılacak, bolluk olacak, refah olacak filan ama, o da bir imtihan işte...

Öbür tarafta, Deccal'ın Deccal olduğunu anlayıp da, ona karşı duranlar da, çeşitli sıkıntılara mâruz kalacaklar. O da imtihan... Ama o imtihanı kazananlar, ahirette cennete girecek; öteki refaha aldananlar da, dünyada biraz müreffeh yaşasalar bile, ahiretleri mahvolacak.

Yâni seziliyor ki, imtihan olduğu için Cenâb-ı Hak böyle mü'mine, kâfire veriyor. Sırf mü'mine verse, bu sefer kâfirlerin hepsi de, nimetlerden dolayı İslâm'a gelecek; yâni samimiyetinden dolayı değil... Onun için, böyle olduğunu düşünebiliriz, bir hikmetini araştırdığımız zaman...

Cenâb-ı Hak tabii, kâfirleri de rızıklandırıyor ama, birçok ayet-i kerimeler var, sohbetim uzamasaydı onların üzerinde misalleri çoğaltabilirdim. Yâni biraz nimet veriyor ama, ondan sonra da cezasını veriyor yine:

وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا ، وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ

(الحج:٤٨)

(*Ve keeyyin min karyetin emleytü lehâ ve hiye zàlimetün sümme ehaztühâ, ve ileyye'l-masîr.*) "Nice nice beldeler, şehirler vardır ki, biraz onlara böyle fırsat vermişimdir, serbest bırakmışımdır. Onlar günahlara dalıcı, àsî, mücrim, kâfir kullar iken, biraz nimetler devam etmiştir. Sonra onları, günahları işlerken suçüstü

yakalayıp cezalandırmışımdır. Dönüş ancak banadır.” (Hac, 22/48) diye, Cenâb-ı Hak ayet-i kerimelerde bildiriyor.

Sahihayn’den yine bir hadis-i şerif okuyarak sohbetimizi tamamlayalım. Buyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:[33]

لاَ أَحَدَ أَصْبَرُ عَلَى أَذًى سَمِعَهُ مِنَ اللهِ ، إِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ لَهُ وَلَداً

وَهُوَ يَرْزُقُهُمْ وَيُعَافِيهِمْ (خ. م. عن أبي موسى)

(*Lâ ehade asbera alâ ezen semiahû mina’llah, innehüm yec’alûne lehû veleden ve hüve yerzukuhüm ve yuàfîhim*) “Kendisine karşı hoşlanmayacağı, ezâ verici sözler söylendiği zaman, sabredenler içinde Allah’tan daha sabırlısı olmaz.” Meselâ başka insanlara, onun hoşuna gitmeyecek sözü söylersen; parlar, kızar mukabele eder, bağırır, çağırır... Ama kendisine ezâ verici, çirkin, uygun olmayan söz söyleyenlere karşı Allah’tan daha çok sabırlı bir başkası yoktur.

(*İnnehüm yec’alûne lehû veleden*) “Nitekim insanların bazısı maalesef, onun oğlu var diyorlar, oğul isnad ediyorlar Allah’a...” Allah’ın oğlu diyorlar, kâfir oluyorlar. Yanlış bir şey söylüyorlar, Allah’ın sevmediği bir şey söylüyorlar. Yarattığından birisini kendisine şerik koşuyorlar, şirke düşüyorlar. (*Ve hüve yerzukuhüm*) “Yine de, böyle diyenleri rızıklandırıyor Allah; (*ve yuàfîhim*) ve sıhhatle yaşatıyor.” Yâni sabırlılığından, sabûr olduğundan, Cenâb-ı Hak öyle müsaade ediyor, fırsat veriyor ama, cezasını sonra veriyor.

(*Ve men kefere feümettiuhû kalîlen*) Bir müddet onu faydalandırır nimetlerinden, dünyada nimetlerden istifade eder. “Ondan sonra kesin bir şekilde, mustar olarak, kesin olarak, zarurî olarak onu cehenneme atarım. Ne kötü bir yerdir

---

[33] Buhârî, *Sahih*, c.V, s.2262, no:5748; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2160, no:2804; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.405, no:19650; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.VI, s.395, no:11323; Taberânî, *Mekârim-i Ahlâk*, c.I, s.42, no:34; Temmâmü’r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.77, no:172; Ebû Mûsa el-Eş’arî RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.III, s.497, no:6524; *Câmiu’l-Ehàdîs*, c.XV, s.463, no:15944.

cehennem!" buyuruyor.

(*Ve kàle ve men kefera feümettiuhû kalîlen*) Bu, Cenâb-ı Mevlâ'nın İbrâhim AS'ın duası üzere, onu irşad edici beyanı: "Yâ İbrâhim, sen sırf mü'minlere istiyorsun rızkı ama, ben mü'mine de kâfire de rızkını veririm, kâfiri de biraz nimetlerden faydalandırırım; (*sümme'dtarruhüm ilâ azâbi'n-nâr*) ama, ondan sonra cezasını veririm." diye bu kısmı Cenâb-ı Hakk'ın Halîlullah İbrâhim AS'a cevabı... Ekseriyetin, alimlerin ekseriyetinin kanaati bu.

Bazıları da, "Bu sözler İbrâhim AS'ın sözlerinin devamıdır." demişler. Yâni, "Yâ Rabbi, mü'min olanları helâl rızıklarla rızıklandır da, kâfir olanları bir müddet faydalandırsan bile, ondan sonra cezasını ver." mânâsınadır. O kıraatle okuyanlar, öyle değerlendirmek isteyenler de olmuş.

Ama, genel alimlerin büyük çoğunluğunun beyanı: (*Kàle*) Allah-u Teàlâ Hazretleri, İbrâhim AS'ın duasına mukabil buyurdu ki:

"—Kâfir olanları da rızıklandırırım bir müddet ama, ondan sonra onları ıstırârî olarak, kesin olarak azab-ı cehenneme atarım. Orası ne kadar kötü bir yerdir." diye buyuruyor. Buyurduğunu işitmiş, duymuş oluyoruz.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri kendisine inanan, emirlerini tutan, güzel huylu, güzel ahlâklı olan, mahlûkàta şefkatli olan; hemcinslerine, insanlara iyi duygularla yaklaşan, herkesin iyiliğini isteyen, herkesin Cenâb-ı Hakk'ın lütfuna ermesini isteyen, herkesin cehennemden kurtulup cennete girmesini isteyen, bunun için çalışan kullar olmamızı hepimize Allah nasib etsin...

Biliyorsunuz, çok önemli bir hakîkat var... Bunu sık sık söylemeliyiz, bilmeyenler de bilsin diye: Peygamber Efendimiz'in peygamberliğinden itibaren, cihanda devr-i Muhammedî başlamıştır. Yâni şöyle devre devre, devir devir ayıracak olursak: Osmanlılar devri, Selçuklular devri, Göktürkler devri, Hunlar devri filan tarihte böyle devletleri, devirlerini ayırarak anlatıyoruz ya... Peygamber Efendimiz ba's olunduktan sonra, artık Peygamber Efendimiz'in devri başlamıştır. Yâni, bu dînî milad

Peygamber SAS Efendimiz'le beraber başlamıştır, artık devir Peygamber Efendimiz'in devridir.

Bu devirde hangi peygamber gelse, Mûsâ AS gelse bile, Peygamber Efendimiz'e iman eder ve ona ümmet olurdu. Yâni, Mûsâ AS gelse, Peygamber Efendimiz'e tâbî olacaktır. Peygamber Efendimiz hadis-i şerifte böyle buyuruyor.

Yine buyurmuşlar ki:[34]

لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَنْزِلَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا ، مُقْسِطًا ، وَإِمَامًا عَادِلاً ، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ ، وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ ، وَ يَضَعُ الْجِزْيَةَ ؛ وَ يَفِيضُ الْمَالُ ، حَتَّى لاَ يَقْبَلَهُ أَحَدٌ (ه. ش. عن أبي هريرة)

RE. 478/7 (*Lâ tekùmü's-sâatü hattâ yenzile îse'bnü meryeme hakemen*) "Meryem oğlu İsâ AS hakem olarak, (*muksıtan ve imâmen àdilen*) adalet dağıtıcı ve imam-ı âdil olarak inmedikçe kıyamet kopmaz. (*Feyeksiru's-salîb*) Öyle ki o haçı kırar, (*ve yaktulü'l-hınzîr*) ve domuzu öldürür, (*ve yedau'l-cizye*) cizyeyi kaldırır. (*Ve yefîdu'l-mâl, hattâ lâ yakbelehû ehad.*) Mal da çok artar ve onu kabul ettirecek kimse bulunmaz."

"İsâ AS gelecek, Kur'an'la hükmedecek, haçı kıracak, domuzu katledecek ve Allah'ın birliğini anlatacak... Hatta o zaman dünyada büyük bir sulh, sükûn, güzel huzurlu devre olacak. Ondan sonra, vefat edince müslümanlar üzerine namaz kılacaklar." diye, sahih kaynaklarda, meselâ *Riyâzu's-Sàlihîn* gibi sahih kitaplarda bu çeşit bilgiler var.

Devir, devr-i Muhammedî... Ben şuraya getirmek istiyorum: Artık Peygamber Efendimiz'in hayatından sonra, dünya üzerinde yaşayan bütün insanlara, bizim İslâm'ı anlatmamız lâzım!..

---

[34] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.XII, s.95, no:4068; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XV, s.144, no:38650; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XIV, s.337, no:38860.

Müslüman olmuş olanlar, Peygamber Efendimiz'in davetine icabet etmiş olan ümmetidir, *ümmet-i icâbet*'tir. Müslüman olmamış olanlar davet edilecek olan, girmesi beklenen, kendisine teklif yapılacak olan insanlardır. İman edenlerin dışındaki bütün insanlar, *ümmet-i dâvet* oluyor o zaman...

İşte onların İslâm'a davet edilmesi, onlara İslâm'ın anlatılması gerekiyor. Artık devr-i Muhammedî olduğu, Allah'ın birliğine inanılması gerektiği, haça, puta tapılmaması gerektiği; yerin göğün hàlikı, yeri göğü yaratan, bizi yaratan Allah'a ibadet etmemiz gerektiği, ona kimseyi şirk koşmamamız gerektiği, bizler tarafından anlatılmalı!..

Bu davete muhatap olma durumda olan, ümmet-i dâveti, İslâm'a dâvet edip müslüman etmeye çalışmalıyız. Yâni daveti kabul etmiş, ümmet-i icâbetten olma durumuna getirmeye çalışmalıyız var gücümüzle...

Allah-u Teàlâ Hazretleri bize bu hususta, dinine hizmet hususunda ve kendine en güzel tarzda, râzı olacağı şekilde kulluk etmek hususunda gayret kuvvet versin... Rızasına vâsıl olmayı nasib eylesin... Sevdiği işleri yapıp, ömrümüzü rızasına uygun geçirip, huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmayı cümlemize nasib eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

18. 01. 2000 - AVUSTRALYA

9. İBRÂHİM AS VE İSMÂİL AS'IN KÂBE'Yİ YAPMALARI

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun.

a. İbrâhim ve İsmâil AS'ın Kendileri İçin Dua Etmesi

Bakara Sûresi'nin 127, 128. ayetlerine ulaştık. Şimdi iki ayet üzerinde sohbet etmek istiyorum. Bu ayet-i kerimelerin mübarek metinlerini, kelimelerini okuyalım önce, sonra mealini ve izahını anlatırım.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمٰعِيلُ ، رَبَّنَا تَقَبَّلْ

مِنَّا ، إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (البقرة:١٢٧)

(*Ve iz yerfeu ibrâhîmü'l-kavâide mine'l-beyti ve ismâil, rabbenâ tekabbel minnâ, inneke ente's-semîu'l-alîm.*) (Bakara, 2/127)

Bu 127. ayet-i kerime. 128. ayet-i kerime de şöyle:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ ، وَ أَرِنَا

مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (البقرة:١٢٨)

(*Rabbenâ ve'c'alnâ müslimeyni leke ve min zürriyyetinâ ümmeten müslimeten leke ve erinâ menâsikenâ ve tüb aleynâ, inneke ente't-tevvâbu'r-rahîm.*) (Bakara, 2/128)

Bu ikisi üzerinde izahlarda bulunmak istiyorum.

(*İz*) edatı biliyorsunuz, daha önceki ayet-i kerimelerde de vardı, bundan sonraki ayet-i kerimelerde de var. Mânâsı ne demek:

"Ümmetine hatırlat, hatırla, hani eski devirde, tarihte, mâzîde bunlar olmuştu." mânâsına.

(*Ve iz yerfeu ibrâhimu*) "İbrâhim AS, hani yükseltiyordu tarihte, mazide. Onu hatırlat ümmetine..." Neyi yükseltiyordu?.. (*El-kavâide mine'l-beyti*) "O Beytullah'ın, o mübarek Kâbe'nin, o Allah'ın mübarek evinin, o mâlûm evinin..." *El-beyt* diyor, *elif-lâm* geliyor, mâlûm, belirli ev, yâni Kâbe kasdediliyor. "O Kâbe'nin temellerini, kàidelerini..." *Kàide* ne demek?.. Temel demek. Temel kurallara da kàide diyoruz onun için. "Kàidelerini, yâni temellerini yükseltiyordu. Taş üstüne taş koyarak yükseltiyordu hani. (*Ve ismâil*) Ve İsmâil de yardımcı oluyordu ona."

(*Rabbenâ tekabbel minnâ*) Diyorlardı ki: 'Yâ Rabbi bizden bu ibadetimizi, bu yaptığımız güzel işi, senin rızan için yaptığımız bu inşaatı kabul eyle! (*İnneke ente's-semîu'l-alîm*) Çünkü, sen her şeyi tam işiten, her şeyi tam bilensin, Semî'sin, Alîm'sin."

Cenâb-ı Hakk'ın bu sıfatları, Semi', Alîm sıfatı nedir? Mübalağa ifade eder. "Sonsuz derecede her şeyi işiten, sonsuz derecede her şeyi bilensin yâ Rabbi! Şu bizim duamızı işitiyorsun, şu bizim yaptıklarımızı niçin yaptığımız sana mâlûm; kabul et yâ Rabbi!.." diye dua ediyorlardı. (Bakara, 2/127)

(*Rabbenâ ve'c'alnâ müslimeyni leke*) "Yâ Rabbi, her ikimizi sana teslim olan kullar eyle!.. (*Ve min zürriyyetinâ ümmeten müslimeten leke*) Zürriyetimizden gelecek insanlardan da, sana teslim olan, sana itaat eden, emirlerini tutan bir ümmet halk eyle... (*Ve erinâ menâsikenâ*) Ve burada yapılacak ibadetlerin nasıl yapılması gerektiğini, usulünü; 'Haccı nasıl yapacağız, kurban nasıl keseceğiz, tavafı nasıl yapacağız?'; bunları bize bildir, göster yâ Rabbi!..

(*Ve tüb aleynâ*) Bize teveccüh eyle, bizim sana yönelişimize karşı sen de bize yönel, teveccüh buyur; (*inneke ente't-tevvâbü'r-rahîm*) hiç şüphe yok ki sen çok teveccühkârsın, Tevvâb'sın!.. Sana teveccüh edenlere sen de teveccüh edersin. Sana yönelip senden niyaz eden, günahlarının affını isteyenlere sen de teveccüh buyurursun, onu kabul edersin. Tevbekârların tevbesini kabul edersin. (*Er-rahîm*) Ve son derece de merhametlisin! Bu dualarımızı kabul eyle..." (Bakara, 2/ 128)

Bu iki ayet-i kerime…

Şimdi, İbrâhim AS, Kâbe-i Müşerrefe'nin temellerini taşlar koyarak yükseltiyor ve binasını yapıyor. Bunun nasıl olduğunu anlatalım. Ama burada, ayet-i kerimenin mealini söylediğimiz için, duygulandırıcı bir hususu da nakletmek istiyorum, tefsirde yazılıyor:

عن وهيب بن الورد ، أنه قرأ (وإذ يرفع إبرٰهيم القواعد من البيت وإسمٰعيل ربنا تقبل منا) ثم يبكي ، ويقول: يا خليل الرحمٰن ! ترفع قواعد بيت الرحمٰن وأنت مشفق أن لا يتقبل منك.

Vüheyb ibni'l-Verd bu ayet-i kerimeyi okurmuş, (*Ve iz yerfeu ibrâhimü'l-kavâide mine'l-beyti ve ismâîl, rabbenâ tekabbel minnâ, inneke ente's-semîu'l-alîm*) dermiş, bu ayet-i okurmuş bu zât-ı muhterem, Rh.A. (*Sümme yebkî*) Sonra ağlarmış.

(*Ve yekùlü*) "Ve dermiş ki..." Yâni niçin ağlıyor, duygulanıyor bu ayet-i kerimeyi okurken?.. Biz de duygulanalım, bizim de gönlümüz derin mânâları kavrasın... Biz de irfanımızın vüs'atı nisbetinde ayetlerden ibretleri alalım, çıkaracağımız dersleri çıkartalım!

Ne diyormuş? (*Yâ halîle'r-rahmân*) "Ey Rahmân'ın halîli, dostu olan İbrâhim AS!" *Halîl* ne demek?.. Çok samimi dost, sırdaş dost demek… "Ey Rahmân olan Allah'ın kendisine halîl seçtiği!

وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرٰهِيمَ خَلِيلاً (النساء:١٢٥)

(*Ve'ttehaza'llàhu ibrâhîme halîlâ*) [Allah İbrahim'i dost edinmiştir.] (Nisâ, 4/125) Mübarek, sen zaten Allah'ın kendisine halîl seçtiği, yakın dost edindiği mübarek bir kulsun! Seni o makama çıkartmış Cenâb-ı Hak.

Hem de ne yapıyorsun?.. (*Terfeu kavâide beyti'r-rahmân*) Rahmân'ın evinin temellerini yükseltiyorsun, binasını, duvarını yapıyorsun. Hem Rahmân'ın sevgilisi, dostusun, hem de

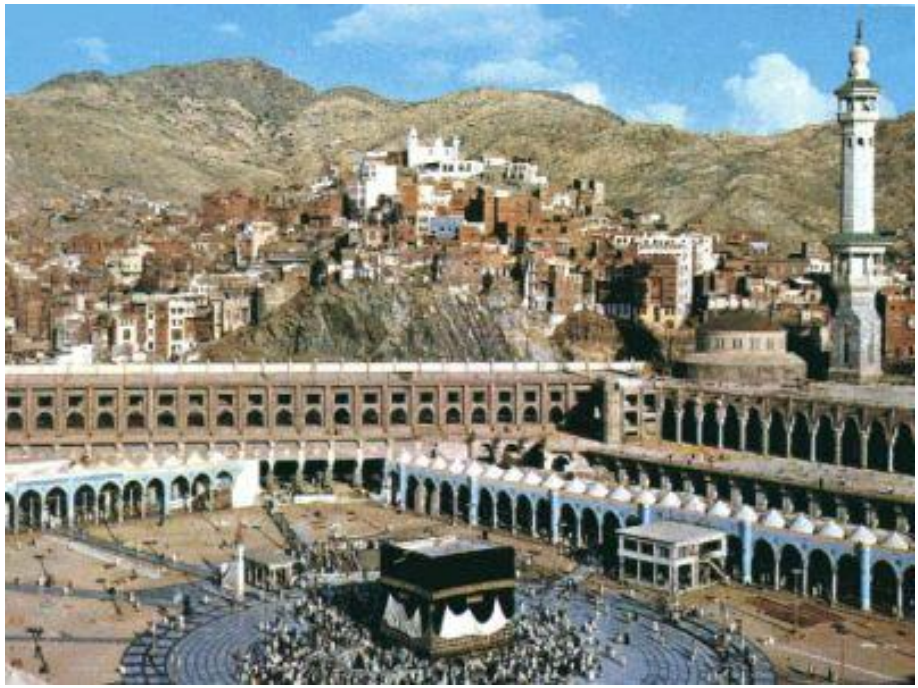

Rahmân'ın evinin, yâni Kâbe'nin duvarlarını yapıyorsun. (*Ve ente müşfikun en lâ yutekabbele minke*) Ondan sonra, bir yandan da, 'Acaba benim bu yaptığım güzel iş, ibadet, faaliyet kabul olmaz mı?' diye korkuyorsun da, bu duayı yapıyorsun, kabul olması için yalvarıyorsun." diye ağlarmış.

İşte bu, çok önemli bir şey! Sâlih insanların, hakîkî, müttakî, Allah'ın sevgili kullarının hali budur: Hem güzel işler yaparlar, hem de yine de korkarlar. "Acaba kabul olundu mu, acaba güzel yapabildim mi, acaba makbul düştü mü?.." diye.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de gelecek, ilerideki ayetlerde. Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak:

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ (المؤمنون: ٦٠)

(*Ve'llezîne yu'tûne mâ âtev ve kulûbühüm veciletün*) "Allah'ın kendilerine nasib ettiği şeyleri, hayırları, hasenâtı, sadakayı, zekâtı verirler; bir taraftan da 'Acaba kabul olmaz mı?' diye,

kalpleri korkmaktadır.” (Mü’minûn, 23/60)

Evet, biz eğer Allah nasib ediyor da namaz kılıyorsak, hacca gidiyorsak, sadaka veriyorsak, zekât veriyorsak, Allah’ın sevdiği, emrettiği şeyleri yapıyorsak, güzel bir şey ama, bunları güzel yaptık da, acaba Allah kabul ediyor mu?.. Çünkü, ibadetlerin kabul olmama ihtimalleri de var. Bir takım kusurlardan, bir takım günahlardan, riyâkârlıktan ve sâireden dolayı. Onun için, böyle Allah’ın sàlih kulları devamlı bir telaş, endişe, korku hali üzere olurlar. “Yaptım ama ibadetim kabul oldu mu?” diye boyun bükerler, korkarlar, yalvarırlar.

Yâni, ibadetine mağrur olmak, ibadetine güvenmek, “Yaptık ya işte, daha ne olacak?..” filan gibi böyle efelenmek, doğru değil İslâm’da... Bu bizim için bir ibret. Yâni, hem Rahmân’ın dostu, mübarek İbrâhim AS, hem Rahmân’ın beytini, yâni Kâbe’yi binâ ediyor; hem de, “Yâ Rabbi, bizim bu ibadetimizi, bu hayırlı faaliyetimizi kabul eyle!” diye dua ediyor.

b. İbrâhim AS’ın Eşini ve Çocuğunu Mekke’ye Getirmesi

Buradaki uzun izahlardan özetlemem gerekirse sizlere: İbrâhim AS bizim Doğu Anadolu’da, bu mıntıkalarda bulunuyordu. O Urfa’lar, Güneydoğu Anadolu... Nakşibendistan diyorum ben oraya. Çünkü gezdiğim zaman, her yerde Nakşî tarikatının büyük evliyâullahının türbelerini gördüm, faaliyetlerini gördüm, halkı eğittiklerini gördüm. İşte o mıntıkada yaşamış İbrâhim AS. Urfa’da ateşe atıldığı söyleniyor, biliyorsunuz rivayetlerde...

Allah-u Teàlâ Hazretleri’nin emriyle Hâcer Vâlidemiz’i, yâni eşini; daha doğrusu Sâre isimli hanımının cariyesi olup, kocasına hediye ettiği cariye ama, İbrâhim AS o hanımının kendisine hediyesini kabul ediyor. Onunla nikâh olunca, İsmâil AS doğunca, böyle bir cariye hanım olma şerefine erdiği zaman, *ümm-ü veled* oluyor; değer kazanıyor, mevkii, makamı ve sahip olduğu şartlar da değişiyor.

İşte öyle, İbrâhim AS, hanımının kendisine hediye olarak verdiği Hâcer Vâlidemiz’le, kendilerinin çocukları İsmâil AS’ı da alarak, Allah’ın emri üzerine, “Yâ İbrâhim, benim için bir bina, beytullah, bir ibadethane inşa et!” diye emir olunca...

Peygamberler tabii Allah'ın kendilerine vahiylerine göre hareket ediyorlar. Allah'ın bildirdiği, emrettiği, işaret buyurduğu şeyleri yapıyorlar. Terk-i diyâr eyleyip, yetiştiği, yaşadığı yerleri bırakıp, Allah'ın evini binâ edeceği yeri bulmağa yöneldi güneye doğru...

Cebrâil AS tabii, Peygamber Efendimiz'e vahiy getirdiği gibi, İbrâhim AS'a da rehberlik ediyor, yol gösteriyor. Ne zaman bir şehre gelseler, "Acaba burada mı binâ edeceğim?" deyince; Cebrâil AS "Hayır buradan geç, daha öteye!.." diye işaret buyuruyordu.

Nihayet gele gele, Mekke-i Mükerreme'nin olduğu yere geldikleri, rivayetlerde bildiriliyor. Tabii bu gelişin, Peygamber Efendimiz'in Mekke-i Mükerreme'den Kuds-ü Şerif'e İsrâ ve Mi'rac gecesi geldiği gibi, olağanüstü ikramlarla olduğu rivayet ediliyor kitaplarda.

Sonra, bu Hâcer Vâlidemiz'i ve ondan doğmuş olan küçük bebeği, Allah'ın işaret buyurduğu, Cebrâil AS'ın gösterdiği yere yerleştiriyor. Ve ondan sonra, yürüyüp uzaklaşıyor.

Bu, kitapların rivayetleri içinde ilginç olan, Cenâb-ı Hak sekînetini gönderdi diyor. *Sekînet* bir rüzgar şeklinde, belirgin bir şekilde onu sevk etti ve Kâbe-i Müşerrefe'nin binâ edileceği yeri böylece belirginleştirdi, gösterdi. Orada Hâcer Vâlidemiz'i ve İsmâil AS'ı iskân etti.

Tabii, böyle büyük zâtlar çok konuşmuyorlar. Allah'ın emrettiği şeyleri kendileri biliyorlar ama, çok konuşmuyorlar. Hâcer Vâlidemiz'in yanına biraz incir bırakmış, biraz da su bırakmış. Sonra yürüyüp giderken, o önden gidiyor, Hâcer Vâlidemiz de arkasından gidiyor:

"—Bizi bırakıp nereye gidiyorsun yâ İbrâhim?" deyince, cevap vermiyor.

Sonra birkaç defa tekrar edince, o zaman Hâcer Validemiz bunun bir emirle olduğunu sezinlediği için:

"—Allah mı emretti bizi burada bırakmanı?.."

"—Evet, Allah emretti."

"—O halde, bize Allah kâfi gelir." diyor.

Ondan sonra, İbrâhim AS uzaklaşıyor. Kâbe'nin mahallini gördüğü, ama Hâcer Vâlidemiz'in kendisini görmediği yere kadar uzaklaşıp, yüksek bir yere çıkınca, dönüp dua ediyor:

"—Yâ Rabbi, ben zürriyetimi, senin emrin ile böyle bir ekin bitmez vadiye yerleştirdim, sen emrettin diye..."

Muhterem dinleyiciler ve izleyiciler! İbrâhim AS'ın hayatında, böyle başka insanların yapamayacağı kadar zorlu teklifler ve imtihanlar var. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin her emrini fedâkârca, gözünü kırpmadan yapmış bir insan olduğu için, Allah çok sevmiş İbrâhim AS'ı...

Meselâ:

"—Eşini ve sevdiğin çocuğunu şuraya götür, bırak!" buyurmuş.

Şimdi böyle bir işareti rüyada veya ilham yoluyla alan bir insan, tabii bunu yapacak Allah'tan geldiği bilince ama, zor bir iş...

Sonra rüyada da biliyorsunuz; yâni bu ayet-i kerimenin dışında bir misâl olsun diye söylüyorum. Bugünkü sohbetimizden ayrı bir konu ama, rüyada oğlu İsmâil'i kesmesi, kurban etmesi işaret olunuyor. Sonra geliyor açıkça:

"—Yâ İsmâil, rüyamda seni kesmem emrolundu bana..." diyor.

O da diyor ki:

"—Babacığım, Allah ne emrettiyse yap! İnşâallah ben de sabrederim." diyor.

Alıp onu götürüyor kesmeye, kurban etmeye... Yâni bu da —kendinizi o şartlara uyarlayıp düşünürseniz— zor bir iş!

Tam keseceği sırada Cenâb-ı Hak:

"—Rüyanın emrini yapacağın anlaşıldı. Sıdk u sadakatini gösterdin ey İbrâhim! Oğlunu kesme, şu kurbanı kes!" diye kurban gönderiyor.

Şimdi, bu da zorlu bir şey... Ama Allah'ın emriyle yapıldığı için, hiç sarsılmadan yapıyor.

Hâcer Vâlidemiz de, peygamber hanımı mâşâallah... O da:

"—Mâdem Allah emretmiş, o halde Allah bizi korur." diyor.

Biliyorsunuz, o sırada süt emiyordu İsmâil AS, rivayetlere göre... Torbadaki yiyeceği yeyip, suyu içerek besleniyordu ve çocuğunu emziriyordu. Ama bunlar bitince, çocuk ve kendisi susuzluk çekmeğe başladılar. İbrâhim AS da gitmiş bulunuyordu. O ekin bitmez, kimsenin olmadığı yerde, o zaman, hem çocuğu böyle mızırdanıp susuzluktan sıkıntı çektiğinden, onu görmesin diye, hem de belki bir yardım bulurum diye, kendisinin yakınında olan yüksek bir yere çıkmak istedi. Safâ Tepesi o tarafta, yakınındaydı, oraya kadar çıktı, etrafa bakındı. Sonra hızla yürüdü, Merve Tepesi tarafına, 400 küsür metre kadar ilerideki, öbür yakadaki Merve Tepesi'ne çıktı, oradan bakındı. Sonra tekrar Safâ'ya, tekrar Merve'ye... Yedi defa bu böyle devam etti.

O arada bir ses duydu. "Allah Allah, bu ses nedir? Acaba hayal mi, yoksa ben mi öyle sanıyorum?" diye düşündü. Sonradan baktı ki, gerçek bir ses... Cebrâil AS topuğuyla —veya bir rivayete göre kanadıyla— kumları eşiyor. Ve oradan su büngüldemeye, yâni pınar gibi çıkmaya başlıyor Zemzem suyu.

Cebrâil AS:

"—Korkma, burada korkulacak bir şey yok! Allah size emretti, sizi koruyacak. Ve Allah senin zürriyetine, bu evlâdına burada bir mukaddes bina, mâbed inşâsını nasib edecek. Korkma, Allah sizi koruyacak!.." diye teselli veriyor.

Hâcer Vâlidemiz... İmam Buhàrî'nin rivayet ettiği uzun bir hadis-i şerifi kısaltıyorum ben. Hâcer Validemiz, su topraktan kaynamaya başlayınca, etrafa kaçmasın diye etrafını şöyle havuzlattırıp, avucuyla da alıp kaba doldurmaya çalışıyor. Peygamber Efendimiz burasını anlatırken buyurmuş ki:

"—Allah rahmet eylesin Hâcer Vâlide'ye... Eğer öyle suyun önünü çevirip de havuzlandırma yapmasaydı, bıraksaydı, aksaydı; Zemzem kuyu olmayacaktı, bir pınar olarak akıp gidecekti." diye, anlatırken böyle de buyurmuş.

Hakîkaten de bugünkü tedkiklerden anlaşıldığına göre, Hacer-i Esved köşesi tarafından doğru, Kâbe'nin altından akıntı halinde bir nehir gibi, dere gibi suyun geldiği biliniyor. Oraya, zemzemin o tarafa doğru olan şeyine, kuyunun içindeki Zemzem kursağı adı veriliyor. Su oradan geliyor, kuyuya doluyor, ondan sonra bir yerlerden gene gidiyor. Yâni, aşağıdan akıyor. Peygamber Efendimiz'in dediği gibi, eğer etrafını çevirmeseydi, demek ki yukarıdan akacaktı. *Amennâ ve saddaknâ...*

c. İsmâil AS'ın Büyümesi, Evlenmesi

Sonra, orada çocuk büyüyor. Cürhüm kabilesinden birileri, bazı kimseler oradan geçerken bakıyorlar, orada bazı kuşlar uçuşuyor, aşağıda güney tarafında, Mesfele'den ötede, yâni o civarları anlatıyor kitaplar. Kuşların uçtuğunu görünce diyorlar ki:

"—O kuşlar suya gelir. Buralarda su bilmiyoruz. Bu kuşların konduğu, indiği yere doğru bir gidin bakalım!"

İki kişi gönderiyorlar. Onlar da bakıyorlar orada bir su var. Orada bir hanım var, çocuğuyla beraber. Gidiyorlar, diyorlar ki:

"—Su var hakikaten."

Giden kişiler diyorlar ki:

"—Bu sudan bizim istifade etmemize müsaade eder misiniz? Oturabilir miyiz civarında?"

Hâcer Validemiz diyor ki:

"—Suda hak iddia etmemek şartıyla, buyurun oturun!" diyor.

Çünkü onların gelmesi, ona bir ünsiyet, yâni can yoldaşlığı olacak.

O kabileden kimseler oraya yerleşiyorlar, İsmâil AS büyüyor, o kabileden birisiyle evleniyor. Tabii bu arada da, İbrâhim AS zaman zaman oğlunu, hanımını ziyarete geliyor, buraları ziyarete geliyor. Rivayetler böyle.

O geldiği zaman da neler konuştuğuna dair uzun açıklamalar var. Bir seferinde geliyor, İsmâil AS evde yok. Kapıyı çalıyor, kapı varsa kapıyı çalıyor. Yâni biz kapıyı çalıyor diyoruz ama, o devirlerde tabii çok mahrumiyetli. Evli olduğu kadın çıkıyor bakıyor, karşısında bir ihtiyar zât. Soruyor İsmâil'i.

"—Yok evde..." diyor.

"—Nasılsınız, geçiminiz nasıl?"

"—Çok fena, berbat! Kıtlık içindeyiz, mahrumiyet içindeyiz. Yiyecek bulmaya gitti." diyor.

Ondan sonra böyle tatsız, olumsuz konuşmalar yapıyor. İbrâhim AS diyor ki:

"—İsmâil'e, geldiği zaman benden selâm söyle, ona de ki: Kapısının eşiğini değiştirsin!"

İsmâil AS biraz sonra geliyor, İbrâhim AS gitmiş oluyor. Ve gelince diyor ki:

“—Ben buraya birisi gelmiş gibi bir şey hissediyorum, birisi geldi mi?”

“—Evet geldi.”

“—Nasıl bir kimse?”

“—Yaşlı, ihtiyar bir kimse geldi, seni sordu. Ondan sonra da halimizi hatırımızı sordu. Ben de perişanlığımızı anlattım.”

“—Peki bir tavsiyede bulundu mu?”

“—Evet bulundu.”

“—Ne dedi?”

“—İsmâil’e benden selâm söyle, evinin kapısının eşiğini değiştirsin dedi.” diyor.

İsmâil AS diyor ki:

“—O benim babam İbrâhim AS idi, tarifinden anlaşıldığına göre. Kapının eşini değiştir demekle senden ayrılmamı, seni boşamamı istiyor. Sen ailenin yanına dön, seni boşuyorum!” diyor.

Sonra başka bir kimseyle evleniyor. Yâni, olumsuz olduğu için, karamsar olduğu için, şükürsüz olduğu için, beğenilmeyen bir kimse olduğundan, ondan ayrılmasını istemiş oluyor İbrâhim AS.

Sonra, aynı kabileden başka bir kimseyle evleniyor İsmâil AS. Bu sefer yine bir ara geliyor İbrâhim AS. Yine evde yok İsmâil AS, yiyecek bulmaya gitmiş. Diyor ki:

“—İsmâil nerde?..”

“—Gitti, yiyecek bulmaya...”

“—Pekiyi nasılsınız?”

“—Çok iyiyiz el-hamdü lillâh, rahatız, huzur içindeyiz...”

Güzel ikramlarda bulunuyor, güzel sözler söylüyor. Olumlu, yâni şükürlü bir insan...

“—Pekiyi, ben gidiyorum, İsmâil’e benden selâm söyle ve ‘Evinin eşiğini sağlamlaştırsın, tutsun!’ de.” diyor.

İsmâil AS biraz sonra gelince yine diyor ki:

“—Birisi gelmiş gibi hissediyorum, birisi geldi mi?..”

“—Geldi.”

“—Nasıl bir insan?”

“—Şöyle şöyle, mübarek, nur yüzlü, sevimli muhterem bir kimse geldi, seni sordu. Ben de olmadığını söyleyince halimizi sordu, ben de ‘Çok şükür, el-hamdü lillâh geçiniyoruz, iyiyiz,

hoşuz.' dedim; memnun oldu."

"—Bana tavsiyede bulundu mu?"

"—Evet, sana selâm söyledi."

"—Ne tavsiye etti?"

"—Evinin eşiğini sağlam tutsun, tesbit etsin, öyle elinde tutsun dedi."

Diyor ki:

"—O benim babamdı. Eşiği dediği de sensin. Yâni hanım olarak, seninle evliliğimin devamını istemiş demek ki." diyor, ve onunla hayatını sürdürüyor.

Sonra. İbrâhim AS bir ara geliyor, diyor ki:

"—Oğlum ben burada bir ev yapmak üzere Cenâb-ı Hak'tan emir aldım.

"—Pekiyi baba, yapalım!" diyor.

Beraberce Kâbe'nin binasını yapmağa başlıyorlar. Rivayetler böyle... Şimdi bu rivayetlerin içinde, bazı alimlerin daha geniş rivayetleri var, izahları var; onları da kısaca beyan edeyim:

Bu Kâbe'nin ilk binası değil. Kâbe'nin daha önceden Adem AS zamanında, Adem AS'ın Kâbe'yi binâ ettiğini, Nuh tufanında, tufandan zarar gördükten sonra bunun örtüldüğünü ve İbrâhim AS'a tekrar o mübarek yerde bu binayı yapmayı, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin bir kez daha emrettiğini söylüyor kaynaklar.

Bu *kavâid*, temeller mânâsına. Demek ki, daha önceden oradaki temeller bir tümsek halinde, yâni harabe, kumlarla örtülmüş görülmez durumda... Onları gösteriyor Allah-u Teàlâ Hazretleri, melekleri vasıtasıyla. O kavâidi, yâni temelleri bulup, onun üstünü inşâ ediyorlar. Babası inşaatı yapıyor, İsmâil AS taş taşıyor. Belli bir seviyeye geldikleri zaman, Cebrâil AS Hacer-i Esved'i getiriyor cennetten bir taş olarak, o köşeye konuluyor. Bundan sonra binası tamamlanıyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, insanların orayı haccetmesini, ziyaret etmesini, ezan gibi bağırarak ilan etmesini İbrâhim AS'a emrediyor, istiyor. Böylece İbrâhim AS da sesleniyor. Tabii seslenmek İbrâhim AS'dan, duyurmak Allah-u Teàlâ Hazretleri'nden... Asırlar, nesiller boyu bu dâveti, "Allah buraya beyt yaptırdı, burayı ziyaret edin, haccedin insanlar!" diye bu seslenmeyi, mânevî bakımdan duyanlar duyuyorlar ve hacca

gidiyorlar diye kitaplar bu tarzda yazıyor.

Şimdi bu Kâbe'nin binası hakkındaki rivayetler bu tarzda. Peygamber SAS Efendimiz de kendi zamanında Kâbe-i Müşerrefe'nin tamirine şahid olmuş. Onunla ilgili çeşitli rivayetler var.

Bu, (*Ve iz yerfeu ibrâhimü'l-kavâide mine'l-beyti ve ismâil, rabbenâ tekabbel minnâ, inneke ente's-semîu'l-alîm.*) ayet-i kerimesinin izahında diyorlar ki:

Bu (*Rabbenâ tekabbel minnâ, inneke ente's-semîu'l-alîm*) "Yâ Rabbi, bu yaptığımız güzel faaliyeti bizzat kabul eyle! Çünkü sen her şeyi bilen, her şeyi işiten Mevlâmızsın, ne maksatla yaptığımızı biliyorsun, kabul eyle..." diye dua eden ikisidir. Yâni hem İbrâhim AS'dır, hem İsmâil AS'dır.

Alimlerden, müfessirlerden birisi de diyor ki: "İbrâhim AS binayı yapandır. Duayı eden de İsmâil AS'dır, (*Rabbenâ tekabbel minnâ*) demiştir." diyor. Ama sağlam rivayet, her ikisinin de birden dua ettikleridir. Zaten ondan sonraki ayet-i kerimelerdeki sözün akışı, konunun devam edişi de, ikisinin de aynı duayı yaptıklarını gösteriyor.

d. İbrâhim ve İsmâil AS'ın Zürriyetleri İçin Dua Etmesi

Şimdi ikinci ayet-i kerime:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ ، وَ أَرِنَا

مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (البقرة:١٢٨)

(*Rabbenâ ve'c'alnâ müslimeyni leke ve min zürriyyetinâ ümmeten müslimeten leke ve erinâ menâsikenâ ve tüb aleynâ, inneke ente't-tevvâbü'r-rahîm.*) (Bakara, 2/128)

(*Rabbenâ vec'alnâ müslimeyni leke*) "Yâ Rabbi, sen bizi, her ikimizi de sana inanmış mü'min kişiler eyle!" diye dua ediyorlar. (*Müslimeyni leke*) "Sana teslim olan kimseler eyle..." Yâni, "Senin emrini tutan, senin buyruğuna itaat eden, buyurduğunu yapan kimseler eyle!" mânâsına gelir. Veyahut (*müslimeyni leke*)'nin

mânâsı, “Sana ihlâsla, halis, muhlis niyetle bağlanan, kulluk eden kullar eyle!” mânâsına gelebilir. İki anlam da olabilir.

(*Ve min zürriyyetinâ ümmeten müslimeten leke*) “Ve bizim zürriyetimizden de sana itaat eden, ihlâsla sana ibadet eden kimseler eyle!..” diye, bir de çocuklarının da böyle ihlâslı kimseler olmasına dua ediyorlar.

Şimdi bu, sàlihlerin, babaların umûmî arzusudur. Kur’an-ı Kerim’de bu hususta ayet-i kerimeler var. İnsanlar hem kendileri için dua ederler, hem de zürriyetlerinin de öyle Allah’a ibadet eden, itaat eden kimseler olmasını cân u gönülden isterler.

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ

وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا (الفرقان:٧٤)

(*Rabbenâ heb lenâ min ezvâcinâ ve zürriyyâtinâ kurrete a’yünin ve’c’alnâ li’l-müttakîne imâmâ*) [Ve o kullar: “Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!” derler.] (Furkan, 25/74) diye müslümanların böyle, “Yâ Rabbi, zürriyetimizi de müttakî kullar eyle, bizi de müttakîlerin ceddi eyle!” diye dua ettikleri, Kur’an-ı Kerim’de başka ayet-i kerimelerde bildiriliyor.

Burada da, zürriyetlerine de dua ettiklerini görüyoruz. Daha önceki haftalarda da, Allah-u Teàlâ Hazretleri:

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ، قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ، قَالَ لاَ يَنَالُ

عَهْدِي الظَّالِمِينَ (البقرة:١٢٤)

(*Kàle innî câilüke li’n-nâsi imâmâ*) “Ey İbrâhim, sen imtihanları başardın, imtihanları geçtin, ihlâsını isbat ettin, güzel kul olduğun belli oldu. Ben seni insanların önderi seçtim.” deyince, hatırlayacaksınız geçmiş haftadaki sohbetlerden. (*Kàle ve min zürriyyetî*) “Yâ Rabbi, zürriyetime de bu şerefi verecek misin?” demişti.

(*Kàle lâ yenâlü ahdî'z-zàlimîn*) Hayır bu herkese olan bir şey değil. Zalimlere değil, muhlislere halis kullara..." diye buyurmuştu Allah-u Teàlâ Hazretleri. (Bakara, 2/124)

O zaman da, ümmetini yâni zürriyetini düşünüp, onların da Allah'ın böyle seçkin kulları olmasını istediğini görmüştük.

Böylece, kendilerinin şahısları için dua ettikleri gibi, zürriyetleri için de dua etmiş oluyorlar. Yâni, "Yâ Rabbi, sana kullukta sâlimen devam edelim, senin yolunda sabit olalım, ayağımız kaymasın, ihlâsla sana ibadet edelim!" diye istemiş oluyorlar.

Biz de bu gibi, bu duygularla dualar ediyoruz. Allah hakikaten hepimizin evlatlarını, zürriyetlerini, ailelerini, eşlerini hayırlı kimseler eylesin... Kıyamete kadar, Cenâb-ı Hak zürriyetimizden sàlih kimseler getirsin; fâsık, fâcir, zalim, kâfir, müşrik, münafık getirmesin...

e. Haccın Nasıl Yapılacağının Öğretilmesi

Sonra diyorlar ki: (*Ve erinâ menâsikenâ*) "Bize menâsikimizi de göster."

Menâsik ne demek?.. *Mensek* kelimesinin çoğulu. *Mensek* veya *nüsük*, bir ibadetin yapılma usulleri demek. Yâni, "Burada bu binayı yaptık, bu Kâbe ziyaret edilecek. Haccın menâsikini, yâni yapılma usullerini göster mânâsına..."

Hac ne demek?.. Oranın usulüne uygun, belirli zamanda, belirli faaliyetleri yaparak orayı ziyaret etmek demek... Arafat'a çıkılacak, sonra farz tavaf yapılacak... İşte Mina'da, Müzdelife'de görevler var. Bir bina bina ettiriyor Cenâb-ı Hak. Ondan sonra:

"—Yâ Rabbi, bunu bizden kabul eyle! Bizi senin emrini tutan, yolunda sabit olan ihlâslı kullar eyle. Ve bir de, buralarda bu ibadetlerin nasıl yapılacağını yâ Rabbi bize göster, bildir!" diye dua etmişler.

Cebrâil AS, onların bu duaları üzerine, onlara Beytullah'ı gösterdi, binayı tamamlattırdı. Sonra onları Safa'ya götürdü. Bu bak Safa, (*min şeàiri'llâh*) Allah'ın Beytini ziyaretin şiarlarından, usüllerinden birisi bu Safâ'dır. Merve'ye götürdü, birisi de bu Merve'dir. Yâni bunu da, bunların arasına dahil edeceksiniz diye.

Sonra aldı Mina'ya götürdü." diye bildiriyor rivayetlerde bunları

Mina'ya giderken şeytan, Büyük Cemre denilen, *el-Cemretü'l-Akabe* denilen yerde karşısına çıkınca Cebrâil AS buyurmuş ki:

"—Bu şeytandır, tekbir getir ve bunu taşla!.."

O zaman, İbrâhim AS tekbir getirip şeytanı taşlamış. Şeytan bu sefer Orta Cemre'ye, *el-Cemretü'l-Vustâ*, yâni Orta Şeytan diye söyleyiveriyor Türk hacılar. Oraya doğru, yâni Arafat tarafına doğru gitmişler. Oraya vardıkları zaman, Cebrâil AS:

"—Tekbir getir, bir daha taşla!.." demiş.

Orada da taşlamış. Bu sefer küçük cemre, *el-Cemretü'l-Ûlâ* denilen, Küçük Şeytan denilen tarafa doğru kaçmış. Oradan taşlayınca, daha öteye uzaklaşmış. İbrâhim AS'ın bu hareketleri dolayısıyla, hacılar da şeytan taşlıyorlar.

Bir de, oğlu İsmâil'i kurbana götürdüğü zaman da, aynı şekilde şeytanı taşlaması var. Onun için, Mina'da şeytan taşlama işlemleri oluyor.

Oradan, İbrâhim AS'ı Meş'ari'l-Haram'a, Müzdelife'ye götürmüş Cebrâil AS:

"—Burası Meş'ari'l-Haram'dır, burada vakfeye duracaksınız." diye göstermiş.

Sonra Arafat'a götürmüş, Arafat'ta vakfeye durmayı göstermiş. Sonra:

"—Bütün bunları anladın mı?.." diye sormuş.

İbrâhim AS da:

"—Anladım." demiş.

Arafat sözünün, "Evet anladım!" mânâsına (*Araftü*) kelimesinden geldiği anlatılıyor. Böylece, "Haccın menâsikini, haccın nasıl yapılacağını, oralarda ibadetlerin nasıl icra edileceğini göster yâ Rabbi!" diye dua ettikleri için, Cenâb-ı Hak onlara göstermiş oluyor.

(*Ve tüb aleynâ*) "Ve bize teveccüh buyur..." Şimdi *tâbe-yetûbu,* Arapça'da yönelmek, dönmek demek aslında. Eğer *tâbe-yetûbu,* ilâ harf-i cerriyle, yâni ilâ edatıyla beraber kullanılırsa... İngilizce'sini de söyleyelim: Bu fiil ilâ *proposition*'ı ile kullanılırsa *idiom* oluyor.

İngilizce'yi bilenler hatırlayacaklar. Aynı kelime başka başka *proposition* aldığı zaman, başka mânâlara geliyor. Meselâ *call* fiili, *on* ile kullanılınca devam etmek mânâsına gelir; *up* ile kullanılınca telefon etmek mânâsına geliyor.

Şimdi *tâbe, ilâ* ile kullanılırsa, meselâ: (*Tübtü ila'llàh*) "Ben Allah'a tevbe ettim. (*Tâbe fülânün ila'llàh*) "Filanca Allah'a tevbe etti, yâni Allah'a yöneldi, yüzünü Cenâb-ı Hakk'ın dergahına döndürdü. Elini Cenâb-ı Hakk'a açtı, istiyor." Oraya yöneldi yâni. "Yâ Rabbi ben kusurluyum, hatalıyım, beni affet!" diyor. Yâni, kul Allah'a yöneldi. Buna tevbe diyoruz.

Buradan da, "Kul günahlarından üzüldü, onlardan vazgeçmeyi istedi, bunu Allah'a söylüyor." mânâsı çıkıyor. "Tevbe tevbe, estağfiru'llàh.." diyoruz, "Tevbe yâ Rabbi!" ne demek?.. Yâni, "Ben bu günahtan dönüyorum!" mânâsına geliyor. (*İla'llàh*) Yâni bu teveccühünü, döndüğünü, pişman olduğunu, günahtan döndüğünü, Allah'a arz etmek mânâsına.

Eğer *alâ* ile kullanılırsa... *İlâ* başka, *alâ* başka. *İlâ* bir şeye doğru demek; *alâ* bir şeyin üzerine demek Arapça'da. O zaman, (*Tâba'llàhu alâ abdihî*) "Allah kulunun tevbesini kabul etti, ona teveccüh etti, onun kendisine yönelmesini, yakarmasını sevdi, affetti." demek oluyor.

(*Ve tüb aleynâ*) Burada alâ ile kullanılıyor. "Yâ Rabbi, sen bize teveccüh buyur, bizim sana yönelişimizi kabul buyur, bize lütfeyle!.." demek oluyor yânî. (*İnneke ente't-tevvâbu'r-rahîm*) "Hiç şüphe yok ki, sen Tevvâb'sın ve Rahîm'sin."

Tevvâb ne demek?.. Çok teveccühkâr demek. Yâni kulları Allah'a yöneldi mi, Cenâb-ı Hak onları karşılıksız bırakmaz. Ne kadar hatalı olsa, kul hatasından vaz geçip de Cenâb-ı Hakk'a dönünce, Cenâb-ı Hak kat kat daha fazla döner.

Onun için, tevbe etmesi lâzım insanların... Hatasından dönmesi lâzım, Allah'a yönelip özür dilemesi, yakarması lâzım ki, Allah kabul ediyor tevbesini, o teveccüh ediyor. Yâni, "Sen bana karşı günah işlemiştin, suç işlemiştin, ben de senin yüzüne bakmıyorum, senin ibadetine yönelmeni kabul etmiyorum, duanı da kabul etmiyorum." demiyor. Teveccüh edince, kat kat daha fazla teveccüh ettiğinden, tevbesini kabul ettiğinden, Tevvâb oluyor. Arapça'da böyle fa'âl vezni, mübalağa ifade eder. Cenâb-ı

Hak Tevvâb'dır, yâni kulların tevbesini kabul edici, kendisine yönelen kullara çok çok daha, kat kat fazlasıyla teveccüh edici mânâsına... Müjdedir bizim için Cenâb-ı Hakk'ın Tevvâb olması. Yâni biz tevbe edersek, bizi affedecek diye oradan anlıyoruz.

Tevvâb, bir de Rahîm'dir. (*Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*)'le başladı Kur'an-ı Kerim'in ilk satırında, (*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn. Er-rahmâni'r-rahîm.*)'le karşımıza gelen bu *Rahîm* ne demek?.. Rahmeti çok geniş, merhameti çok fazla, sonsuz derecede fazla demek. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin Tevvâb olduğunu, çok merhametli olduğunu, rahmetinin çok geniş olduğunu zikrederek;

"—Yâ Rabbi, bize bu sıfatlarınla muamele eyle!" diye, dua etmiş oluyorlar o mübarekler.

Allah-u Teàlâ Hazretleri şefaatlerine erdirsin...

Önümüzdeki haftalarda inşâallah, bunların dualarının nasıl devam ettiğini göreceğiz ve Allah nasib ederse, o konularda sohbetimizi edeceğiz. Demek ki, şimdi 129. ayet-i kerimeye kadar açıklayıp sohbet etmiş olduk.

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Allah cümlenizi sevdiği kullardan eylesin...

Aziz ve sevgili kardeşlerim, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

25. 01. 2000 - AVUSTRALYA

10. YÂ RABBİ, ONLARA İÇLERİNDEN BİR PEYGAMBER GÖNDER!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili ve değerli izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, lütfu, ihsânı, ikrâmı hem dünyada, hem ahirette üzerinize olsun...

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin ayetleri üzerinde sohbetler yaparak, onları anlatmağa çalışarak ilerliyoruz. 129 ayet-i kerimeye geldik. Biliyorsunuz 127. ayet-i kerimeden itibaren, hattâ 125'ten itibaren İbrâhim AS, İsmâil AS, onların Kâbe'yi bina etmesi, binâ ederken yaptıkları dualara dair konular başlamıştı.

İbrâhim AS, İsmâil AS'la beraber Kâbe'nin duvarlarını yükseltirken; "Yâ Rabbi, Rabbimiz, ey Mevlâmız, bizim bu ibadetlerimizi kabul et!" diye dualar etti diye başlıyordu. Onları geçen haftalar izah ettim. Kendileri için dua ettikleri gibi, zürriyetleri, yâni kendilerinin nesillerinden gelecek insanların da bir müslüman ümmet olması için dua ettiklerini; kendilerine Cenâb-ı Hakk'ın teveccüh buyurmasını istediklerini bildiren ayetleri anlatmıştım.

a. İbrâhim AS ve İsmâil AS'ın Duası

Bu akşamki sohbetimizin konusu yine İbrâhim AS'la İsmâil AS'ın müştereken yaptıkları dualardan birisini gösteren 129. ayet-i kerime. Ayet-i kerimenin metnini besmele çekerek okuyalım:

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ

الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَ يُزَكِّيهِمْ ، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(البقرة: ١٢٩)

(*Rabbenâ veb'as fîhim rasûlen minhüm yetlû aleyhim âyâtike ve yuallimühümü'l-kitâbe ve'l-hikmete ve yüzekkîhim, inneke ente'l-azîzü'l-hakîm*.) (Bakara, 2/129)

Daha önceki haftalarda, evvelki duaları nelerdi, onların izahlarını yaptık. O duanın devamı olarak, İbrâhim AS'la İsmâil AS yine diyorlar ki:

(*Rabbenâ*) "Ey bizim Rabbimiz! Bizi nimetleriyle besleyen, yaşatan, hayatımızı devam ettiren, nimetlerine gark eden, lütfuna mazhar eden Mevlâmız! (*Veb'as fîhim*) Burada zürriyetimizden teşekkül edecek olan topluluğun içinden, yâni Mekke'ye iskân ettiği Hâcer Vâlidemiz ve oğlu İsmâil AS'dan türeyen, oraya yerleşecek olan o toplumun içinden, o halkın içinden ba'seyle..."

Biliyor ki, nesli orada gelişecek. Çünkü, Cenâb-ı Hak istikbâle ait bilgileri peygamberlerine bildiriyor. Onlar ileride olacak şeyleri Allah'ın bildirmesiyle öğrenmiş oluyorlar.

"—Yâ Rabbi, işte burada oluşacak olan, zürriyetimden meydana gelecek olan insanların içinden ba'seyle... (*Rasûlen minhüm*) Onlardan bir peygamber tâyin eyle, bir peygamber gönder... Onların içinden bir peygamber çıkar yâ Rabbi!.." diyorlar İbrâhim ve İsmâil AS.

Bu peygamberin neler yapacağını ve sıfatlarını da cümlecikler halinde ekliyorlar:

(*Yetlû aleyhim âyâtike*) "Senin ayetlerini onlara okuyan bir peygamber." Başka?.. (*Ve yuallimühümü'l-kitâbe*) "Kitabı onlara öğreten bir peygamber. (*Ve'l-hikmete*) Hikmeti onlara öğreten bir peygamber. (*Ve yüzekkîhim*) Onları paklayan, temizleyen bir peygamber..."

Hepsini toplayarak söyleyecek olursak:

"—Yâ Rabbi, burada yerleştirdiğim evlâdımın, ailemin ve torunlarımın arkasından gelecek olan, onların zürriyetlerinden teşekkül edecek insanların arasından, onlara senin ayetlerini okuyacak, onlara senin kitabını ve hikmeti öğretecek ve onları maddeten ve mânen tertemiz, pâk, mübarek insanlar haline getirecek bir peygamberini, aralarından çıkar yâ Rabbi!.."

(*İnneke ente'l-azîzü'l-hakîm*.) "Hiç şüphe yok ki sen, çok izzet sahibisin, çok hikmet sahibisin... Çok azîz ve pek hakîmsin!" diyorlar. (Bakara, 2/129)

b. İçlerinden Bir Peygamber Gönder

Şimdi bunun kelimelerini açıklayalım: Ba's etmek, göndermek demek. Rasûl ba's etmek, halka bir elçi göndermek mânâsına geliyor Arapça'da... Ama bu gönderilen elçi, bazen o halkın kendisinden olur; dışarıdan bir kimse de gidip onlara Allah'ın elçiliğini yapabilir, Allah'ın emirlerini tebliğ edebilir. Bazı milletlere Allah-u Teàlâ Hazretleri dışarıdan bir peygamber göndermiş, onlara emirlerini iletmiştir.

Burada İbrâhim AS diyor ki: "İçlerinden bir peygamber çıkart!" Yâni, "Çıkacak peygamber de benim zürriyetimin bir ferdi olsun... Benim neslimden bir kimse olsun..." diyor. Şu vasıflarda bir peygamber olsun diyor, dua ediyor.

Bu dua, kabul olmuş bir duadır. Duasının sonucu, İbrâhim AS'ın ve İsmâil AS'ın neslinden Peygamber Efendimiz Mekke'de peygamber oluyor. O zamandan Peygamber Efendimiz'e kadar, İsmâil AS'ın neslinden gelmiş başka peygamber yok... Onun neslinden ilk Peygamber Efendimiz geliyor. Yâni dua, Peygamber Efendimiz'in gelmesi için Allah'a yapılmış bir dua... Dua da müstecâb olmuş ki, Peygamber Efendimiz gelmiş oluyor.

Tabii, işin daha derininden tutturulacak olursa, İbrâhim AS zürriyetini götürüp de, taşlar arasında, tepeler arasında, ekin bitmez, hiç bir şey olmayan bir yere yerleştirirken de, bir şeyler biliyordu da ondan yerleştirmişti. Geçtiğimiz haftalarda onu anlatmıştım. Yoksa, insan durup dururken, çoluk çocuğunu götürüp de böyle hiç bir maddî güzelliği, imkânı olduğu görülmeyen bir yere bırakmaz.

Hâcer Vâlidemiz de soruyor:

"—Sen bizi buraya bırakıp nereye gidiyorsun? Allah mı emretti?.."

"—Allah emretti." diye İbrâhim AS bildiriyor.

Şimdi İbrâhim AS'a, "Git, zürriyetini oraya yerleştir!" diyen de Cenâb-ı Hak Teàlâ... Yâni, mukadderatı takdir buyuran Rabbü'l-àlemîn, İbrâhim AS'a emrediyor:

"—Git, hanımını ve çocuğunu oraya yerleştir!" diyor.

Yâni, "Kes!" dediği zaman, "Kurban et!" dediği zaman, kurban etmeye razı... Öyle itaatli bir peygamber İbrâhim AS... "Götür,

oraya yerleştir!" deyince de; "Niçin, yâ Rabbi? Orada ne yapacaklar, ne yiyecekler? Fırın yok, ekmek yok, manav yok, et yok, ekin yok, ağaç yok... Orada ne yaparlar?" demiyor. Teslimiyeti var, tevekkülü var, "Mâdem emretti Cenâb-ı Hak, muhakkak bir bildiği vardır." diye, götürüp zürriyetini ekin bitmez, ıssız, tenhâ bir vâdiye yerleştiriyor, iskân ediyor, bırakıyor.

Tabii, onların içinden bir peygamber çıkacağını da Allah bildiriyor. Çünkü, Peygamber Efendimiz de biliyorsunuz, kendisinden sonra kıyamete doğru, kendisinden sonraki zamanlarda olacak şeyleri, Allah'ın bildirdiği şekilde ümmetine de bildirmiş. Olacak dediği şeyler de olmuş.

Meselâ, "Bizanslılar İranlıları yenecek!" diye bildirdi. Hattâ müşriklerle, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz iddialaştılar. Buyurduğu gibi oldu, Bizanslılar yendiler.

Sonra, "Bizans'ın arazilerine, İran'ın tahtına, hazinelerine sahip olacaksınız!" diye buyurdu. Hendek Harbi'nde, muhasara altında iken; harb olacak, belki yok olacak gibi oldukları bir sırada:

"—Hayır, siz yok olmayacaksınız! İki imparatorluğu yenip, onların hazinelerine, arazilerine sahip olacaksınız!" diye bildirdi, öyle de oldu.

Sâsânî İmparatorluğu da yıkıldı, İslâm oraya hakim oldu. Bizans İmparatorluğu da yıkıldı, İslâm oraya hakim oldu.

"—İstanbul fetholunacaktır." diye buyurdu, sahih hadis-i şerif; o da oldu.

"—Kıyamete doğru ahlâk bozulacak, haller değişecek, iyiler hor olacak, kötüler başa geçecek... Güzel ahlâk ayaklar altında kalacak, kötü huylar alkışlanacak. İnsanlar sokaklarda edepsizlik yapacaklar, utanmayacaklar..." diye bildirdi; bunların da olduğunu görüyoruz.

Evveli, ahiri, her şeyi bilen, hattâ takdir eden, yaratan, yaratan Cenâb-ı Hak, peygamberlere şöyle olacak diye bildirdiği için, onlar biliyorlar. Ahir zamanda, bir ahir zaman peygamberi geleceğini de biliyorlar. Onun kendilerinden olduğunu da biliyorlar. Cenâb-ı Hakk'ın mukadderatını Cenâb-ı Hak bildirdiği

için, ona âşinâ... Bir peygamber, yâni peygamberimiz, ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ...

"—Pekiyi, bu acaba müslümanların kendi peygamberlerini pâyelendirmek, öğmek için; veyahut, onu sağlam, sahih diye göstermek için müslümanların uydurduğu bir şey mi?.." diye düşünebilir inanmayan insanlar... Muhalif olan insanlar, münkir olan insanlar böyle bir şey düşünebilir.

Düşünen düşünsün ama, Peygamber Efendimiz peygamber olmadan önce, hristiyan ve yahudiler, "Ahir zaman peygamberi gelecek!" diye biliyorlardı. Onun Mekke'den çıkacağını biliyorlardı. Hristiyanlar isminin Ahmed olacağını biliyorlardı. Çünkü İsâ AS ismiyle bildirmişti. Ve bekliyorlardı. Daha önceki haftalarda, ayetlerin izahını yaparken, size sahih bilgileri nakletmiştim. Müşriklere de:

"—Ahir zaman peygamberi gelince, biz şirki yok edeceğiz, sizi mahvedeceğiz!" diye söylüyorlardı.

Bunların hepsini, bu tefsir sohbetlerini takib eden kardeşlerimiz, daha önceki haftalarda dinlediler. Ayetler geçti, o ayetlerin izahında onları okuduk. Yâni, Peygamber Efendimiz'den önce olan mevcut bir bilgi bu. Peygamber Efendimiz veya müslümanlar çıkartmış değil. Bu bakımdan böyle düşünenlere çok güzel bir cevap oluyor bu.

Hattâ ben, İngilizce yazılmış bazı kitaplar almıştım. Orada Peygamber Efendimiz'in geleceğini; İncil'de, Tevrat'ta, hattâ Hint kıtasındaki çok eski dinlerin kutsal kitaplarında, hattâ İran bölgesindeki Zerdüştîler ve daha önceki milletlerin kutsal kitaplarında da, böyle bilgilerin olduğunu ve o bilgilerin, o dillerle yazılmış kitaplarından fotokopilerini gördüm.

Hint dinlerinde de ahir zaman peygamberi hakkında bilgiler var, bu kitaplara geçmiştir. İran dinlerinde de ahir zaman peygamberi gelecek diye bilgiler var. Kitaplarda fotokopileri var. Yahudilerin kitaplarında da var, bu da biliniyor. Hristiyanların İncil'inde, Kitâb-ı Mukaddes'te de var...

Yâni bu, müslümanlardan önce yaygın olan bir husus. Zâten Peygamber Efendimiz'in geleceği umuluyor ve bekleniyordu. Bu böyle...

c. Senin Ayetlerini Okusun!

Şimdi, Peygamber Efendimiz'in sıfatları babında, ne gibi bir peygamber, neler yapacak bir peygamber olduğunu gösteren cümleciklere geçelim:

(*Yetlû aleyhim âyâtike*) "Yâ Rabbi, öyle bir peygamber gönder ki, o senin ayetlerini onlara okuyan bir peygamber olsun..." Bu Allah'ın ayetlerinden maksat nedir?.. Kur'an-ı Kerim'dir. Peygamber Efendimiz'e Allah'ın ayetleri olarak Kur'an-ı Kerim indirildi. Kendisine Cebrâil AS'ın getirdiği ve çeşitli vahiy şekilleriyle kendisine ulaşan Kur'an-ı Kerim ayetlerini halka okudu, tilâvet eyledi. Halk da onu belledi, ezberledi, kitaplara yazdılar, yazılabilecek malzemeye yazdılar. Sonra onlar toplandı, şu anda elimizde bulunan Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimiz'e inmiş haliyle, harfi değişmeden ve kıyamete kadar da değişmeyecek bir şekilde, elimizde en sağlam bir şekilde mevcut...

Daha önceki peygamberlere indirilen kitaplar ve sahifeler, ahkâm aynen muhafaza edilememiş. Kendi asıl dilleriyle, indiği dille korunamamış. Tercümeleri kaç yıl sonra ortaya çıkmış; eksiklikler, ihtilaflar var. Meselâ, İncil denildiği zaman, kaç çeşit İncil var. Hatta üç yüz kadar çeşidi olduğu, bunların İznik Konsülünde, milattan sonra 325 yılında İznik'te toplanan hristiyan meclisinde müzakere edilip bazılarının elendiği, dört tanesinin bırakıldığı bilinen şeyler. İhtilaflı, çünkü aslı yok... Tevrat da öyle, İncil de öyle...

O halde, dünya üzerinde Allah pek çok peygamber göndermiş, kitap indirmiş, onlara vahiy ve ahkâm indirmiş, dinlerini bildirmiş ama, onlar korunamamış. Aynen korunabilen, hiç bozulmadan, harfi değişmeden korunabilen Kur'an-ı Kerim... İşte (*yetlû aleyhim âyâtike*) "Onlara senin ayetlerini okuyan bir peygamber." Evet, İşte Kur'an-ı Kerim kendisine indi, o da ümmetine okudu.

Ayet, biliyorsunuz, kesin bilgi sağlayan alâmet demek, işaret demek. Delil ve belge mânâsına da geliyor. Meselâ, herhangi bir ibretli gök olayı, mucizevî bir olay da ayettir. Yerde ve gökte Allah'ın ayetleri vardır. Yâni ne demek?.. Allah'ın varlığına, birliğine delâlet eden, onu gösteren, onu anlatan, onu isbat eden

belgeler, bilgiler, işaretler demek.

Bu umûmî mânâsı. Kur‘an-ı Kerim’de böyle de kullanılıyor ayet kelimesi. Bir de Kur’an-ı Kerim cümleleri, Allah’ın ahkâmını ihtiva eden sözcükler mânâsına da kullanılıyor. İki mânâsı birden var. Biliyorsunuz, bir dilde bir kelime bazen birkaç mânâda kullanılır. Bu iki mânâsının ikisi de Kur’an-ı Kerim’de kullanılıyor.

Meselâ Âl-i İmran Sûresi’nin başında:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ

الْكِتَابِ وَ أُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ (آل عمران:٧)

(*Hüve’llezî enzele aleyke’l-kitâb*) “O Allah’tır ey Rasûlüm senin üzerine kitabı indiren, yâni Kur’an’ı indiren. (*Minhü âyâtün muhkemâtün*) O Kur’an-ı Kerim’den bir kısmı, muhkem ayetlerdir. (*Hünne ümmü’l-kitâb*) Onlar kitabın esasıdır. (*Ve uharu müteşâbihât*) Diğer bir kısmı da müteşâbih ayetlerdir.” buyruluyor. (Al-i İmran, 3/7)

Kur'an'ın cümlelerinin ayet olarak isimlendirildiğini buradan görüyoruz.

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ (فصلت: ٥٣)

(*Senürîhim âyâtinâ fi'l-âfâkı*) "Biz insanlara ufuklardaki, göklerdeki ve dışarıdaki delillerimizi göstereceğiz. (*Ve fî enfüsihim*) Kendi iç dünyalarındaki delileri göstereceğiz." (Fussılet, 41/53) diye de ayet-i kerime var. Burada işte öteki ikinci mânâsında kullanılıyor.

(*Yetlû aleyhim*) "Onlara Allah'ın ayetlerini okumak" denildiğine göre, buradan Kur'an-ı Kerim kasdediliyor. Yâni, sözcükler şeklindeki Allah'ın ayetleri kasdediliyor.

d. Kitap ve Sünneti Öğretsin!

(*Ve yuallimühümü'l-kitâbe*) "Onlara, yâni orada oluşacak olan insan topluluğuna; Mekke'de birikecek, çoğalacak olan insanlara, zürriyetinden olan o insanlara kitabı, Kur'an-ı Kerim'i öğretecek." Tabii, oraya sonradan gelenler de, onlara iltihak edenler da onlardan sayılıyor. (*Ve'l-hikmete*) "Hikmeti, yâni sünnet-i seniyyeyi öğretecek."

Bu izahları alimler yapıyor. (*El-kitab*) deniliyor, yâni belirli bir kitap. O nedir?.. Kur'an-ı Kerim'dir.

(*Ve'l-hikmete*) deniliyor. *Hikmet* iki mânâya geliyor: Birincisi yerli yerinde, usûlünce, gerçeğe uygun, doğru bilgi mânâsına kullanılıyor. Böyle bir bilgiyi söyleyen kimseye *hakîm* deniliyor. Böyle olan bir söze de hikmet deniliyor.

Bir de sapasağlam, muhkem mânâsına geliyor. Meselâ, muhkem bir yapı diyoruz, güzel taşlarla yapılmış, sağlam demek. Muhkem söze de hikmet denilir. İki mânâsı da var yâni. O da sapasağlam, hiç tereddüt olmayan, şek şüphe olmayan sağlam söz.

Bu tabii, Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şerifleridir. Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri Peygamber Efendimiz'e hem Kur'an'ı indirmiştir; hem de Kur'an-ı Kerim gibi, onu açıklayan, insanların Kur'an-ı Kerim'i, Allah'ın emirlerini daha iyi anlamasını sağlayan başka bilgileri de ilham etmiştir. İşte o da

sünnettir, Peygamber Efendimiz'in sözleridir, hareketleridir, davranışlarıdır, tercihleridir. Engellemediği, yapılmasına müsaade ettiği şeylerdir. Takrîrî sünnettir, kavlî sünnettir, fi'lî sünnettir. Bunlar da:

وَمَا يَنْطِقُ عَنْ الْهَوٰى . إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحٰى (النجم:٣-٤)

(*Ve mâ yentıku ani'l-hevâ. İn hüve illâ vahyün yûhâ.*) "Peygamber Efendimiz boşuna konuşmaz. Yaptığı her şey Allah'ın rızasına uygun olarak, Allah'ın emriyle olan şeylerdir kesin olarak..." Ona da *vahy-i gayr-i metlüv* denilir.

Kur'an-ı Kerim'e *vahy-i metlüv* denilir. Yâni, tilâvet olunmuş, Cebrâil tarafından Peygamber Efendimiz'in kendisine bildirilmiş vahiydir. Ötekisine de *vahy-i gayr-i metlüv* denilir. Yâni, mânâsı ilham edilmiş, "Ey Rasûlüm, şöyle yapman uygun olur." diye mânâsı aklına, kalbine, gönlüne ilham edilmiş; o da onu öyle yapmış. Veyahut onu kendi sözleriyle ifade etmiş. Buna sünnet diyoruz.

Hem kitap, hem sünnet verilmiş. Tabii, Kur'an-ı Kerim'i Cebrâil'den geldikten sonra, Peygamber Efendimiz aynen okurdu ve vahiy kâtiplerine yazdırırdı. Bir kelimesi, bir harfi değişmeden anında tesbit edilirdi.

Peygamber Efendimiz kendi sözlerini, kendi sünnetini ilk zamanlar Kur'an-ı Kerim'le karışmaması bakımından yazdırtmadı, "Yazmayın benim sözlerimi!" dedi. Sonradan yazılmasına müsaade etti. Yâni Kur'an'ın ne olduğunu insanlar anlayınca; hangisi Kur'an-ı Kerim'dir, hangisi Peygamber Efendimiz'in sünnetidir, onu anlayacak bir seviyeye ulaşınca, o zaman bu işte uzmanlaşmış olan sahabilere müsaade eyledi. Bir kısmı Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerini yazdılar. Biliyorlardı ki, bunlar Kur'an değil, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifleri...

Böylece Peygamber Efendimiz'in davranışları, sözleri, nasihatleri, şemâili, sîreti, hepsi en mükemmel şekilde tesbit edildi. Dünya üzerinde Hazret-i Adem AS'dan kıyamete kadar, hayatı Peygamber Efendimiz kadar doğru ve en ince teferruatına

kadar, teferruatlı olarak tesbit edilmiş hiçbir ikinci şahıs yoktur. Yegâne ve en mükemmel şekilde hayatı belirlenmiş olan kimse Peygamber Efendimiz'dir.

Bu da İslâm'ın en önemli, en şerefli ikinci büyük meziyetidir. Bir; kitabının aslının elde olması, hiçbir harfinin değişmemesi... İki; Peygamber Efendimiz'in hayatının en ince teferruatına kadar tesbit edilmiş olması... Bu ikisi çok önemli! Çünkü, eski peygamberlerin sözleri de, hayatları da iyi tesbit edilmemiş, doğum tarihleri, ölüm tarihleri bile belli değil. Neye göre hareket edecekler? Hepsi tarihin karanlıklarına, gölgeliklerine gizlenmiş, kalmış. Ama Peygamber Efendimiz'in doğumu, ölümü, hicreti, savaşları, her şeyi belli. Bu iki büyük meziyet çok büyük bir şeref...

Allah-u Teàlâ Hazretleri gözleri görmeyen insanların gözlerine görme kabiliyeti ihsân eylesin... Kitabı, harfi bile değişmeden korunmuş bir hak din; ve sözleri, hareketleri ve hayatı en ince teferruatına kadar tesbit edilmiş bir hak peygamber, Allah'ın en sevdiği ahir zaman peygamberi... Bütün eski ümmetlere de geleceğini bildirdiği ve müjdelediği ve öğdüğü bir peygamber... Daha ne istiyorlar?.. Daha ne istiyorlar da İslâm'a girmiyorlar?..

Tabii, incelemediklerinden, bu bilgileri bilmediklerinden... Buradan bize de bunları başkalarına tebliğ etmek vazifesi çıkıyor. İşte ben tebliğ ediyorum, karınca kararınca, aklımın erdiğince, bilgim ve gücüm yettiğince... Siz de dinliyorsunuz, siz de başkalarına anlatacaksınız. Bu iki harika vasıf, çok önemli iki vasıf İslâm'ın en büyük meziyetidir. Başka hiç bir dinde böyle bir durum olmadığından, herkesin müslüman olması lâzım, İslâm'a girmesi lâzım!..

e. Onları Tezkiye Etsin!

(*Ve yüzekkîhim*) "Ve onları tezkiye eden bir peygamber..." Tezkiye etmek ne demek?.. Pâk eylemek, tertemiz eylemek demek. Bu tertemiz eylemek nerden oluyor, neden temizliyor?.. Kötü huylardan, kötü adetlerden, cahiliye geleneklerinden, günahlardan, yanlış fikirlerden...

Şimdi etrafınızdaki insanlara bakın, aziz ve sevgili izleyiciler

ve dinleyiciler! İnsanların hareketlerini "Bu bu işi neden yaptı?.. Şu şu işi niçin yaptı?" diye ibret gözüyle inceleyin!..

Ben inceliyorum şimdi burada, çünkü çeşitli insanları görüyorum. Burada en ilkel toplumlardan, böyle çıplak gezen, vahşi hayat yaşayan insanlardan, Avrupalıların her çeşidine kadar insanların sergisi, çarşısı, pazarı benim karşımda... Avustralya'da hepsini görüyorum: İşte Amerikalı, işte İngiliz, işte Fransız, işte İspanyol, işte İtalyan, işte Sırp, İşte Lübnanlı hristiyan, işte müslüman Arap, İşte Güney Amerika'dan, Güney Afrika'dan boynunda gitarı gezen şahıs... Hepsini görüyoruz, hepsinin davranışlarına bakıyoruz. Hepsinin adetlerini görüyorum ve her seferinde:

"—Çok şükür yâ Rabbi! El-hamdü lillâh, beni müslüman eylediğin için sana hamd ü senâlar olsun yâ Rabbi!.." diyorum.

İslâm'ın güzelliğini, kıymetini, başkalarıyla mukayese ettiğimiz zaman anlıyoruz.

Geçenlerde televizyonda Brezilya'nın karnavalı üzerine konuşmaları izledim. Senede bir karnavalları oluyor, duyuyorsunuz. Belki, daha önceki senelerde yapılan karnavallardaki çılgınlıkları izlediniz televizyonlardan... Onlar için her şey serbest... Ama İslâmî ölçülere göre çok ayıp, çok günah, çok haram, çok yasak olan şeyler... Her şeyi yapıyorlar ve çılgınca yapıyorlar ve onu bekliyorlar. Senenin o günü gelince, onu yapmak için bir sürü hazırlık yapıyorlar. Çılgınlık...

Aborijinlere bakıyorum; yâni Avustralya'nın eski yerlilerine, buraya Avrupalılar gelmeden önceki yerlilerine bakıyorum; çıplak geziyorlar, göğüsleri çıplak, altları çıplak... Önlerine gelen şeyleri yiyorlar. Örflerini, adetlerini anlamağa çalışıyorum, bakıyorum televizyondan...

El-hamdü lillâh, İslâm bize çok şeyler kazandırmış. İslâm'ın kıymetini bilmemiz lâzım ve başkasına öğretmemiz lâzım!..

Çok yanlış şeyler birikmiş insanların gönüllerine... Gönül, biliyorsunuz çok geniş bir alem, insanın iç alemi... Her şeyi alıyor ama, çok pislik, moloz, mikrop, hurda birikmiş, harabe... O gönüllerin temizlenmesi lâzım!..

(*Yüzekkîhim*) İşte onları temizleyen bir Peygamber... Kafaları

temizliyor, gönülleri temizliyor, toplumları temizliyor, insanları temizliyor; güzel bir itikada, güzel inanca, güzel duygulara, güzel ahlâka sahip kılıyor... İşte öyle yapan bir peygamber...

Fiilen yaptı da, tarihte bunu görüyoruz. Bir cahiliye devri, İslâm'dan önceki Arapların halleri; bir İslâm devresi, İslâm'dan sonraki ne kadar büyük faziletler, ne kadar büyük meziyetler... İslâm getirmiş.

Nasıl değiştirmiş?.. Ağızların, dişlerin fırçalanması, temizlenmesinden, koltuk altlarının temizlenmesinden başlayıp, tırnakların kesilmesinden sünnete ve sâireye kadar, beden temizliği, diş temizliği, sağlık içen gerekli öğütler... İnsanın sağlıklı olması için, midesinin, karaciğerinin korunması için, ailenin mutlu olması için öğütler... Toplumun başarılı olması için öğütler... Hazineler, hazineler, hazineler... İslâm böyle bir şey ama, kıymetini bilmeyen insanlar olabiliyor.

Böyle bir Peygamber... "Onları paklayan, tertemiz eyleyen, onlara Kur'an ve sünneti öğreten, onlara Allah'ın emirlerini, ayetlerini okuyan bir peygamber gönder yâ Rabbi! Onların

içlerinden, onlardan olsun, dışarıdan gelmiş bir peygamber değil de onların kendi içinden..."

Tabii, kendi içinden çıktığı için, Peygamber Efendimiz'i hepsi gayet iyi biliyorlardı. Seviyorlardı, Muhammed el-Emîn demişlerdi, güvenilir Muhammed demişlerdi. Herkes güveniyordu, eşyasını ona emanet bırakıyordu. Parasını ona emanet veriyordu.

Medine-i Münevvere'ye giderken emanetlerin hepsini sahiplerine iade etmişti. Güvenilir olduğu için, haram yemediği için, hak yemediği için; yetimleri, dulları himâye ettiği için, baktığı için, yardım ettiği için, herkesle iyi geçindiği için, akrabaları gözettiği için, iyiliği tavsiye ettiği için, sevilen bir insandı. Ecdadını da biliyorlar, soylu bir ailedendi. Bu da tabii güzel.

Bilinmeyen bir insan gelse, bir şeyler söylese, "Kim bu adam? Nasıl itimad edeceğiz buna?.. Acaba bunun maksadı ne, ne yapmak istiyor?" derler. Öyle değil; bildikleri bir aileden, soyu sopu belli, asil bir aileden tertemiz, çok güzel bir insan... Hem huyu güzel, hem yüzü güzel, hem hali güzel... Adı güzel, kendi güzel Muhammed... Ne kadar güzel, içlerinden bir peygamber...

(*İnneke ente'l-azîzü'l-hakîm.*) "Yâ Rabbi, sen sonsuz izzet sahibisin. Az veya sınırlı değil, sonsuz izzet sahibisin, sonsuz hikmet sahibisin!.. Azizsin, hakîmsin."

Şimdi bir şeyin izzetli olması ne demek?.. Kıymetli olması, nadir olması demek, kolayca ele geçmeyen olması demek. Yâni bir şey kıymetli olabilir, ama kolay ele geçerse, çok bol bulunursa, o zaman kimse önemsemez. Meselâ; hava, su, güneş bizim için önemli. Ama her yerde var, kimse bunu umursamıyor, bunun nimet olduğunu bile bilmiyor. Yâni hem kıymetli olacak, hem de az bulunacak, ele kolay geçmeyecek bir şey.

Cenâb-ı Hak da izzet sahibidir, eşi benzeri yoktur. Her yönden en güzel Esmâ-i Hüsnâ'nın sahibidir. Eşsizdir, emsalsizdir. Sonra, ne dilerse, istediğini yapacak kudrete sahiptir. Hakîmdir, her işi muhkemdir, sağlamdır. Her işi hikmetlidir, yerli yerincedir, aykırı, ters değildir. Bozuk değildir, yanlış değildir. Neylerse güzel eyler. Kahrı güzel, lütfu güzel, her şeyi güzeldir. "Neylerse güzel eyler" demiş şairlerimiz, Allah rahmet eylesin...

f. Bütün Peygamberler Peygamber SAS Efendimiz'i Biliyordu

Peygamber SAS Efendimiz, bütün peygamberlerin geleceğini bildiği bir peygamberdi. Nitekim el-İrbad ibn-i Sâriye RA'ın rivayet ettiği sahih bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:[35]

إِنِّي عِنْدَ اللَّهِ لَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ ، وَإِنَّ آدَمَ لَمُنْجَدِلٌ فِي طِينَتِهِ

(حم. حب. ك. طب. هب. عن العرباض بن سارية)

(*İnnî inda'llàhi lehàtemü'n-nebiyyîn*) "Ben Allah'ın huzurunda, katında, Allah yanında ahir zaman peygamberiyim, peygamberlerin sonuncusuyum. (*Ve inne âdeme lemüncedilün fî tînetihî*) Adem daha çamurunun toprağının içinde kıvrılıp dururken, ben Allah indinde ahir zaman Peygamberiydim. Peygamberlerin sonuncusu olarak takdir edilmiştim." buyuruyor.

Bu Peygamber Efendimiz'in kendisinin sözü, kendisinin hadis-i şerifi. Bu ne demek?.. "Hazret-i Adem zamanında, daha Adem AS yaratılmadan önce, Cenâb-ı Hakk'ın takdiriyle benim ahir zaman peygamberi olacağım mukadder idi, belirli idi."

Onun için, Peygamber Efendimiz'i Adem AS da biliyor, Nuh AS da biliyor, onların ümmetlerine de bildirilmiş. İbrâhim AS'la İsmâil AS da zâten bildikleri için öylece dua etmişler, takdir-i ilâhîye uygun vech ile. Mûsâ AS da biliyor, İsâ AS da biliyor.

---

[35] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.127, no:17190; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s.312, no:6404; Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.656, no:4175; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVIII, s.252, no:629; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II,s.134, no:1385; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.90; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II,s.340, no:1455; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.391; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.124, no:4199; Buhàrî, *Târih-i Kebir*, c.VI, s.68, no:1736; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.I, s.168; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.76, no:230; İrbad ibn-i Sâriye RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.556, no:31960; s.608, no:32114; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.X, s.155, no:9306.

Bu İsâ AS'ın bildiğine dair belgeler çok. Hem hristiyan belgeleri çok, hem İslâm belgeleri çok, hem de Kur'an-ı Kerim ayetleri çok bu hususta... Ebû Ümâme RA'dan rivayet edilmiş ki:[36]

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا كَانَ أَوَّلُ بَدْءِ أَمْرِكَ؟ قَالَ: دَعْوَةُ أَبِي

إِبْرَاهِيمَ، وَبُشْرَى عِيسَى بِي، وَرَأَتْ أُمِّي أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ

أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشَّامِ. (حم. عن أبي أمامة)

(*Kultü*) Ben dedim ki: (*Yâ rasûla'llàh, mâ kâne evvelü bed'i emrike*) "Senin bu peygamberlik meselenin başlangıcının evveli, bu işin kökeni ne zaman idi?" diye sordum Peygamber Efendimiz'e.

(*Kàle*) Peygamber Efendimiz, onun bu isteği üzerine buyurdu ki cevap olarak: (*Da'vetü ebî ibrâhîm*) "Ben dedem İbrâhim AS'ın duası gereğiyim." İbrâhim ve İsmâil AS'ın o duasını, (*Rabbenâ veb'as fîhim...*) dediğini işte bu ayet-i kerimede size izah ettim. Bu hususta, böyle dua ettiğine dair başka ayet-i kerimeler de var.

(*Ve büşrâ îsâ bî*) "İsâ'nın benimle ilgili müjdesiyim ben." Evet, *İncil* kelimesi müjde mânâsına geliyor. Hristiyanların bu kutsal kitabına müjde denmesinin sebebi, İsâ AS'ın kendi ahalisine, müjde vermesinden dolayıdır. Verdiği müjde nedir?.. "Ahir zaman peygamberi gelecek!" diye verdiği müjdedir.

İncil kelimesinin kökeninde, mânâsında vardır bu. İsâ AS da vaazlarında, konuşmasında, Benî İsrâil'in içinde dolaşıp gezerken

---

[36] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.262, no:22315; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.175, no:7729; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.155, no:1140; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.402, no:1582; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.492, no:3428; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.46, no:113; Heysemî, *Müsnedü'l-Hàris*, c.II, s.867, no:927; Ebû Ümâme RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.656, no:4174; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.1286; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.I, s.170; Hàlid ibn-i Ma'dân Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.511, no:31829; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XII, s.478, no:12347.

diyordu ki:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ
التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ (الصف:٦)

(*Yâ benî isrâîle innî rasûlü'llàhi ileyküm*) "Ey İsrâiloğulları, bakın, ben size Allah tarafından peygamber olarak gönderilmiş bir kimseyim. (*Musaddikan limâ beyne yedeyye mine't-tevrât*) Benden önce siz Benî İsrâil'e inmiş olan Tevrat'ı tasdik edici bir peygamberim. Mûsâ AS'a indirilen Tevrat'ın hak kitap olduğunu, ahkâmını büyük ölçüde tasdik edici bir kimseyim, Allah'ın bir peygamberiyim. (*Ve mübeşşiren bi-rasûlin ye'tî min ba'dî*) Benden sonra gelecek olan bir peygamberin müjdecisiyim ben aynı zamanda.

Mûsâ AS'ın tasdikçisiyim; evet o hak peygamberdi, ona Tevrat indirilmişti. Tevrat Allah'ın kitabıdır diye tasdik ediciyim. Ama bir de ahir zamanda, benden sonra gelecek olan olan bir peygamberin geleceğini de müjdeleyen bir kimseyim. (*İsmühû ahmed*) O gelecek kimsenin isminin de Ahmed olacağını kesin olarak söylüyorum. İsmi Ahmed olacak." (Saf, 61/6)

Bu, İncil tercümelerinde *Paraklit* diye geçiyor. Latince'si *Paraklit*, Arapça'sı *Ahmed* kelimesine denk geliyor. *Ahmed, Muhammed* aynı mânâya geliyor. Yâni, Peygamber Efendimiz'in geleceğini, İsâ AS ismiyle bildirmiş konuşmalarında.

"Ben İsâ AS'ın müjdesiyim. (*Ve raet ümmî ennehû harace minhâ nûrun edàet lehû kusùru'ş-şâm*) Benim Annem, yâni Amine Hatun gördü ki, kendisinden bir nur çıktı ve o nur ile Şam'ın köşkleri, sarayları, yüksek güzel binaları aydınlandı."

Mevlid sahibi Süleyman Çelebi Rh.A, mübarek ne diyor:

Dedi gördüm ol Habîb'in ânesi,
Bir aceb nûr kim güneş pervânesi.

Berk urup çıktı evimden nâgehân,
Göklere dek nûr ile doldu cihân.

İşte bu *Mevlid'*de bu hadis-i şerifi böylece Türkçe şiir halinde söylemiş mübarek. Hadis-i şerifi açıklamış yâni. Efsane değil, ilâve değil, şair mübalağası değil, hadis-i şerifin tercümesi.

Amine Hatun, kendisinden bir nur çıktığını gördü ve kendi evlâdının peygamber olacağını bildi. Bu Şam'ın köşklerinin aydınlanması... Şam nedir?..

Arabistan'da yüzünüzü güneşin doğduğu tarafa döndüğünüz zaman, doğduğu taraf doğudur, maşrıktır, şarktır. Arka tarafı güneşin batma yeridir, gurub etme yeridir, mağribdir. Arapların yerbilimiyle ilgi tasavvurları böyle... Güneşin doğmasına *şurûk* derler, batmasına *gurûb* derler. Doğma yerine *maşrık* derler, batma yerine *mağrib* derler.

Şimdi böyle dururken sağ taraf güney olur. Arapça *yemîn*, sağ demek. Yemen sağ tarafta olduğu için *yemen*, yâni sağdaki taraf diye isimlendirilmiş. Onların tasavvuru böyle... O zaman güney demiyorlar. Sonradan tabii güneye *cenûb* dediler. Cenûb da *cenb*, yan taraf kelimesinden geliyor.

Sol taraf da şimaldir. Arapça *şimâl*, sol demek. Yön adı olmadan evvel *şimâl* sol demekti. *Yemîn* sağ el demek, şimal sol el

demek. Peygamber Efendimiz, hani bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki... Arş'ın gölgesinde gölgelenecek Allah'ın sevgili kullarını sayarken, yedi tane güzel huylu insan tipini sayarken, meşhur hadis-i şerifte diyor ki: Arş'ın gölgesinde gölgelenecek bu mübarek insanlardan bir tanesi de:[37]

وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لاَ تَعْلَمَ شِمَالُهُ، مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ (خ. عن أبي هريرة)

(*Ve racülün tesaddaka bi-sadakatin feahfâhà*) "Bir adamdır ki, sadaka vermiş ama, onu gizli vermiş, kimse bilmeden vermiş. (*Hattâ lâ ta'leme şimâlühû, mâ tünfiku yemînühû*) Hattâ, sağ elinin sadaka olarak ne verdiğini, sol eli bilmeyecek şekilde gizleyerek vermiş."

Burada *yemîn* ve *şimâl*, sağ el, sol el mânâsına hadis-i şerifte kullanılıyor. Yâni, sözümüzün belgesi olsun diye söylüyoruz. *Şimâl*, *şâm* sol taraf. Yüzünü doğuya döndüğü zaman, sol elin olduğu taraf. Bugünkü tabirle söylememiz gerekirse, kuzey taraf oluyor. Arabistan'ın kuzey tarafına Araplar *Şam* derler. Yâni Şam bir şehir adı değildir, geniş bir bölgenin adıdır. Burada Suriye de

---

[37]Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.234, no:629; Müslim, *Sahîh*, c.II, s.715, no:1031; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.598, no:2391; Neseî, *Sünen*, c.VIII, s.222, no:5380; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.II, s.952, no:1709; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.439, no:9663; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.185, no:358; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.X, s.338, no:4486; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.251, no:6324; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.405, no:549; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.16424; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.461, no:5921; Abdullah ibn-i Mübârek, *Müsned*, c.I, s.47, no:80; Ebû Hüreyre RA'dan.

Hadis-i şerifin tamamı: "Yedi sınıf insan vardır ki, Allah-u Teàlâ onları hiç bir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde Arş'ın gölgesinde gölgelendirir: Adaletli yönetici; Allah'a ibadetle büyüyen genç; kalbi mescidlere bağlı kimse; Allah için birbirini seven, bu uğurda bir araya gelip bu sevgi ile ayrılan iki kimse; mevki sahibi olan güzel bir kadın tarafından birlikte olmaya çağırıldığı halde, 'Ben Allah'tan korkarım!' cevabı ile karşılık veren kimse; sağ elinin verdiği sadakayı sol eli bilmeyecek şekilde gizli sadaka veren kimse; tenha yerde Allah'ı zikrederek gözyaşı döken kimse."

vardır, Irak da vardır, Türkiye de vardır.

"—Şam'ın köşkleri aydınlandı" ne demek?..

Oralara İslâm'ın nuru gidecek, oraları aydınlanacak, oralara İslâm hakim olacak demek. Daha Peygamber Efendimiz doğarken, Allah rüyasında annesine Peygamber Efendimiz'in peygamber olduğunu ve başarılarını; onun getireceği dinin kuzey taraflara, yâni Ortadoğu'ya, Anadolu'ya, dünyanın birçok yerine yayılacağını müjdelemiş oluyor.

İşte Peygamber Efendimiz, "Senin bu işinin başlangıcı nasıldı?" deyince, kökenlerini böyle güzelce anlattı.

يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ ، يَعْنِي الْقُرْآنَ ؛ وَالْحِكْمَةَ ، يَعْنِي السُّنَّةَ

(*Yuallimühümü'l-kitâb, ya'ni'l-kur'ân; ve'l-hikmeh, ya'ni's-sünneh*) "Kitap dediği Kur'an'dır, hikmet dediği sünnettir." Demin dediğim şey. Hasan-ı Basrî, Katâde, Mukàtil, Ebû Mâlik ve diğer alimler böyle söylemişler.

Bazıları da (*el-fehmü fi'd-dîn*) demişler. Yâni dindeki güzel, doğru, sağlam anlayış. (*El-fıkhu fi'd-dîn*) Dinde fakih olmak diye geçer bu da, tabir olarak. (*Yüzekkîhim*) sözünün izahında da, (*ya'ni tàata'llàhi ve'l-ihlâs*) "Allah'a itaat ve ibadet etmek ve ihlâslı olmak." denilmiş diye söylüyorlar. Bazıları da:

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ، يَعْنِي يُعَلِّمُهُمُ الخَيرَ فَيَفْعَلُوهُ ، وَالشَّرِّ فَيَتَّقُوهُ ، وَيُخْبِرُهُمْ بِرِضَا اللهِ عَنْهُمْ إِذَا أَطَاعُوهُ ، وَلِيَسْتَكْثِرُوا مِنْ طَاعَتِهِ ، وَيَجْتَنِبُوا مَا يُسْخِطُهُ مِنْ مَعْصِيَتِهِ .

(*Yuallimühümü'l-kitâbe ve'l-hikmete, ya'ni yuallimühümü'l-hayr*) "Allah'ın emirlerine göre insanlara hayrı öğretir, (*feyef'alûhü*) insanlar o hayrı yaparlar. (*Ve'ş-şerri*) Şerri de öğretir, (*feyettekùhu*) insanlar şerden kendilerini korurlar. (*Ve yuhbiruhum bi-rıda'llàhi anhüm*) Neler yaparlarsa Allah'ın kullarından razı olacağını, onlara öğretir. (*İzâ etàùhü ve li-*

yesteksirû min tàatihî) Böylece, Allah'ın rızasını kazanmak için ibadet ve tâati güzel, çok yapsınlar diye; (*ve yectenibû mâ yüshıtuhû min ma'sıyetihî.*) Allah'a isyan edildiği zaman, Allah'ın nelere kızdığını bilip ondan sakınsınlar diye, onları öğreten bir peygamber." mânâsına geldiğini söylemişler.

g. İslâm'ın Güzelliğini Anlatalım!

İbrâhim AS'ın duası, aynen makbul ve müstecâb oldu. Böyle bir peygamber geldi ve böyle güzel şeyleri insanlara öğretti. Sonuçta İslâm ortaya çıktı, asırlar boyu dünyanın her yerine yayıldı, duyuldu. Şimdi 20. Yüzyıl'da İslâm'ı duymayan kalmadı. Herkes duyuyor, biliyor. Buradaki İngilizlerle filân konuşuyoruz. Hatta bizim seyahatlerimizde, namaz kıldığımız yerde yanımıza geliyorlar, namazımızı biliyorlar. Aborijinler bile biliyor. Onlardan bile gelenler, bizim namazımızı, ibadetimizi biliyor. Abdest alırken, ibadet için abdest aldığımızı biliyorlar. Hepsi biliyor.

Bu ne demek?.. İslâm'ın onlara ulaşmış olduğu demek... Tabii İslâm'ın güzelliğini de anlatmak, biz müslümanlara düşer.

Bu hristiyanları burada görüyorum, kiliseleri çok kuvvetli. Dinlerine bağlılıkları çok çok kuvvetli... Türkiye'deki ahaliyi, kardeşlerimi ben çok iyi tanıyorum. Bizim Türkiye'deki ahalinin el-hamdü lillâh yüzde doksan dokuzu müslümandır ama, gevşemiştir, ibadet ve taatla ilgisi zayıflamıştır. Bu Avustralyalılar, Almanyalılar, Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar —hepsini gördüm— Türklerden çok daha fazla dindardırlar. Dinlerine sarılmıştırlar, kiliseye bağlıdırlar ve hristiyandırlar. Hristiyansa hristiyandır, yahudiyse yahudidir.

New York'a gittiğimiz zaman, bizim kardeşimiz orada yahudilerin çokça oturduğu bir mahallede, Broklin'de idi. Oralarda her taraf yahudi... Sakallı, yahudi kıyafetli, harıl harıl okullara gidip, havralara gidip dinlerini öğrenip, tam mânâsıyla uygulayan; cumartesi günü çalışmayan, her şeyini dinlerine göre ayarlayan; hahamların kesiminde bulunmadığı, damgasını vurmadığı eti yemeyen; kendilerinin dinlerine uygun olacak şekilde her şeyi hazırlayan insanlar...

Yâni, biz İslâm'ın kıymetini bilememişiz, gevşemişiz; ama

onlar, dinlerine sımsıkı sarılmışlar. Bu arada, zaten millet böyle şaşırmışken, bir de İslâm'a darbe vurmaya çalışanlar da, tarihin en fecî hatasını yapıyorlar, en büyük suçunu işliyorlar. Allah'ın karşısında en yanlış işi yapıyorlar. Türk milletine de en büyük kötülüğü yapıyorlar.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bize gayret, kuvvet versin... Gerçekleri güzel anlatmamızı nasîb eylesin... Şaşıranlara hakkı göstersin, doğru yolu göstersin...

Çünkü, en muhalif gibi görünen insanla bazı kardeşlerimizin konuştuğunu ve onların da gerçekler kendilerine söylendiği zaman kabul ettiklerini duyuyorum. Kişisel temaslardan, görüşmelerden böyle sonuçlar çıktığını biliyorum. "Aaa, biz müslümanları böyle bilmiyorduk, İslâm'ı böyle bilmiyorduk!" dediklerini ve çok kimsenin de İslâm'ı iyi bilmediğini böylece öğrenmiş oluyorum. Çok çalışmamız gerektiğini tekrar vurguluyorum.

Allah-u Teàlâ Hazretleri gayret kuvvet versin... Dinine güzel hizmet edip, rızasını kazanmayı cümlemize nasîb eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

01. 02. 2000 - AVUSTRALYA

11. İBRÂHİM AS'IN DİNİNDEN YÜZ ÇEVİRENLER

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, lütfu, ihsânı, ikrâmı hem dünyada, hem ahirette sizlerin olsun, üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak iki cihanda cümlenizi aziz ve bahtiyar eylesin...

Tefsir sohbetimizde Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 130. 131. 132. ayet-i kerimeleri üzerinde konuşmamı yapmak istiyorum. Bu ayet-i kerimelerin mübarek metinlerini okuyalım. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرٰهِيمَ إِلاَّ مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ ، وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ

فِي الدُّنْيَا ، وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (البقرة:١٣٠)

(*Ve men yerğabu an milleti ibrâhime illâ men sefihe nefsehû, ve lekadi'stafeynâhu fi'd-dünyâ, ve innehû fi'l-âhireti lemine's-sàlihîn.*) (Bakara, 2/130)

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (البقرة:١٣١)

(*İz kàle lehû rabbühû eslim kàle eslemtü li-rabbi'l-àlemîn.*) (Bakara, 2/131)

وَوَصَّى بِهَا إِبْرٰهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ ، يَا بَنِيَّ إِنَّ اللهَ اصْطَفَى لَكُمْ

الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (البقرة:١٣٢)

(*Ve vassà bihâ ibrâhîmü benîhi ve ya'kûbu yâ beniyye inna'llàhe'stafâ lekümü'd-dîne felâ temûtünne illâ ve entüm müslimûn.*) (Bakara, 2/132) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Üç ayet-i kerime... Bu ayet-i kerimeler... Geçen haftaki ayet-i kerimelerde, İbrâhim AS'ın ve İsmâil AS'ın nasıl Allah'ın mübarek kulları olduğu, nasıl Kâbe'yi binâ ettikleri, binâ ettikleri zaman nasıl dualar eyledikleri; nasıl nesillerinden Peygamber Efendimiz'in gelmesi için, nesillerini yerleştirdikleri topluluktan bir mübarek peygamberin çıkması için dua ettikleri anlatılmıştı. Geçen konular bunlardı.

a. İbrâhim AS'ın Dininden Kim Yüz Çevirir?

İbrâhim AS, Allah'ın çok sevgili, çok makbul bir kulu...

وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً (النساء:١٢٥)

(*Ve'ttehaza'llàhu ibrâhîme halîlâ.*) "İbrâhim'i Allah kendisine samîmî, çok yakın dost edindi." (Nisâ, 4/125) Tabii çok büyük mazhariyet, çok büyük rütbe, çok büyük bir şeref, çok müstesnâ bir durum.

Şimdi İbrâhim AS, o Kâbe'yi binâ etmiş olan, yeniden inşâ etmiş olan mübarek peygamber... Kendi hâl-i hayatında, daha gençliğinde kavminin puta tapmasına rağmen, putlara tapan bir toplumun içinde olmasına rağmen, onları incelemiş, aklı, gönlü kabul etmemiş putlara tapınmayı... Kavminin taptığı aya bakmış, güneşe bakmış, yıldızlara bakmış; bunların tapınılacak ilâhlar olmadığını kesin olarak ifade etmiş. Ondan sonra da, kavminin bu yanlış inancını düzeltmek hususunda mertçe, çok mertçe, çok yüksek bir cesaretle mücadele etmiş. Ve Allah'a şirk koşmanın, puta tapmanın, bâtıl dinlere girmenin, bâtıl yollarda, bâtıl inançlarla ömür tüketmenin, Allah'ın sevmediği bir inançla yaşamanın, Allah'ın sevmediği bir inançla göçüp gitmenin yanlışlığını bilen bir kimse olarak, ömrü boyunca mücadele etmiş bir mübarek zât...

Şimdi İbrâhim AS'ın, böyle Halîlu'llàh, Halîlu'r-Rahmân, Rahmân'ın halîli, dostu, sevgili kulu bir peygamberin açtığı bir çığır var, bir yol var: (*Millete ibrâhîme hanîfâ*) *Millet* bizde, ulus mânâsına kullanılıyor. Tabii Kur'an-ı Kerim'de başka anlamda kullanılmış oluyor. "İbrâhim AS'ın açtığı bu çığır, coşkulu iman

çığırı..."

İbrâhim AS öyle bir kişi ki, hem yahudilerin ceddi, yâni çok eski zamanda yaşamış kendilerinin büyüğü olduğu için, soylarının en kıymetli şahsiyetlerinden, hepsinin başında olan bir kimse olduğu için, yahudiler hürmet ediyorlar; hem hristiyanlar biliyorlar, hürmet ediyorlar... Hem de Peygamber Efendimiz, İbrâhim AS'ın torunu olduğundan, o seviyor. Yâni, bütün büyük ilâhi dinlerin mensublarının saygı duyduğu, ihtilaf edilmeden herkesin sevdiği bir yüce zât...

Hem de, şirke düşmediği, putlara tapmadığı, yanlış inançlarla mücadele ettiği kesin olan bir kimse. Putları kırdığı, kavmiyle bu hususta mücadele ettiği, onları doğru yola çekmeye çalıştığı, babalığı ile mücadele ettiği yazılıyor, biliniyor.

(*Ve men yerğabu an milleti ibrâhîm*) "İbrâhim AS'ın bu çığırından, bu dininden, bu inanç yolundan, bu nurlu dininden kim yüz çevirir?.." Buradaki *men*, soru edatıdır. Arapça'da *men*, kim o mânâsına. Meselâ kapı çalındığı zaman, tak tak tak kapı çalındı, içerideki sorar: (*Men hüve*) "O kapıdaki kim, kim o?.." Biz Türkçe'de, "Kim o?" diyoruz. *Men*, kim demek yâni.

(*Ve men yerğabu*) "Kim yüz çevirir?" *Rağibe-yerğabu* bir fiil, ama kullandığı edatla mânâsı değişik noktalara gidiyor, değişiyor.

Buna, lisan öğrenen kardeşlerimin dikkatini çekmek istiyorum, bilmesini istiyorum. Kelimelerin sadece tek olarak kendisine bakmayacaklar. Bir dil öğrenmek isteyen bir genç, dikkatli bir genç ne yapacak?.. O dilde o kelimenin sadece tek olarak kendisine bakmayacak; cümle içinde hangi edatlarla, hangi tümleçlerle, nasıl kullanıldığına bakacak!.. Bu çok önemli... Türkçe'de de önemli, İngilizce'de de önemli, Arapça'da da önemli.

Arapça'da edatlar, meselâ bu *rağibe* fiili, *rağbet* masdarı. *Rağbet* deyince biz şimdi tek kelimeye bakarsak, rağbet etmek; bir şeye heveslenmek, teveccüh göstermek, ilgi göstermek, onu istemek mânâsına geliyor. Ama, *rağibe an* ile kullanılırsa, o zaman aksi mânâya geliyor.

Rağibe *fî* edatıyla kullanılırsa, meselâ:

رغبت في هذا الأمر

(*Rağibtü fî hâze'l-emr.*) "Bu işe rağbet ettim, istedim." mânâsına geliyor. Ama, *an* ile kullanılırsa, meselâ:

رغبت عن هذا الأمر

(*Rağibtü an hâze'l-emr.*) "Ben bu işten nefret ettim, bu işi istemedim." mânâsına geliyor. *An* uzaklaşmak mânâsını veriyor yâni.

Şimdi burada da, *rağibe* fiili *an* ile kullanılmış:

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرٰهِيمَ إِلاَّ مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ (البقرة: ١٣٠)

(*Ve men yerğabu an milleti ibrâhîm*) "İbrâhim AS'ın dininden kim yüz çevirir?.." Çevirmez, çevirmemelidir. Çünkü onun yolu çok güzel yol, Allah'ın sevdiği yol, nurlu yol, mantıklı yol, ilmî yol... Aklın, vicdanın kabul edeceği, aklın yolu, mantığın yolu, imanın, kalbin yolu... "Kim bundan yüz çevirir?" diye soruyor.

(*İllâ men sefihe nefsehû*) "Kimse çevirmez ama, yüzünü bu yoldan çevirse çevirse; bu yola gitmese, başka yola gitse gitse, kim gider: (*Men*) O kimse ki, (*sefihe nefsehû*) nefsini tenzil ve tahkir eden, nefsine zarar vermek isteyen, nefsini esarete, mahkûmiyete sokmak isteyen; nefsine kötülük yapmak isteyen, ancak bundan yüz çevirir. Yâni, kendisini helâk etmek isteyen, kendisini mahvetmek isteyen ancak, yüz çevirir. Başkası çevirmez."

Sefihe, akılsızlık etmek demek... *Sefih* akılsız demek, *süfehâ* da akılsızlar demek Arapça'da. Yâni, aklını kullanmayan, akıllıca hareket etmeyen filân mânâsına. Süfehâ; aklını kullanmayan, beyinsiz, akılsız, cühelâ takımı gibi kullanılıyor. Nefsine akılsızlık etmek; yâni kendisini tehlikeye sokacak, onun hor ve zelil olmasına sebep olacak, cezaya çarpılmasına sebep olacak işi yapmak... Ancak böyle yapan bir kimse yüz çevirir.

Yâni, kim İbrâhim AS'ın yolundan gitmez de, aksi yola giderse, kendisine zarar vermiş olur. Kendisine akılsızca, akla mantığa

sığmaz şekilde ters, kötü sonuç hazırlayacak şekilde davranan insandan başkası, İbrâhim AS'ın açtığı o güzel yoldan yüz çevirmez, o yolda gider. Akıllılar, imanlılar, mantıklılar, vicdanlılar, hal sahibi, iz'an sahibi, irfan sahibi onun yolundan gider. Gitmiyorsa, tabii ki akılsızca kendisine felâketi hazırlayan bir insan... Akıbetini düşünmeyen, işin vahametini anlamayan, anlamadan yanlış ve kötü, ters ve tehlikeli işi yapan kimseler ancak böyle oradan yüz çevirir.

Soruyu soruyor; "Kimse çevirmez, ancak akılsızlar çevirir. Kendisine akılsızca kötülük yapan insanlar, yüz çevirir o yoldan..." diyor.

Herkesin İbrâhim AS'ın açtığı o akıl, mantık, ilim, irfan yolunda hareket etmesi lâzım! Niye o yıldıza tapıyor insanlar, niye tapmış?.. Eski milletlerin, ulusların, toplumların inançlarına bakıyoruz; işte Etililerin, Hititlilerin, Sümerlilerin, Asurluların, Mısırlıların taptıkları...

Mısırlılar nelere tapmışlar Mısır tarihinde?.. İşte zamanı geldikçe, Mûsâ AS'ın ayetleri geçti evvelki haftalarda, gördük. Ben de Mısır'ı gezdim, gördüm. Benim gönlümde, aklımda, gözümün önünde daha canlı yâni, o tapınaklar, o putlar, o saçmalıklar, hiyeroglifler... O yanlış inançlar, 20. Yüzyıl'ın değil, hiç bir çağın kabul etmeyeceği bozuk inançlar.

Hatta, hem böyle çeşitli tanrılara tapmışlar Mısırlılar; hem de firavunlar, "Ben de sizin tanrınızım, bana tapacaksınız!" demiş. Kendilerine de taptırmış bazı firavunlar... Bu da öyle ama, hepsi toprak altında, mumyaları müzelerde, cesetleri çıplak, herkes iskeletlerini seyrediyor. İstanbul'daki Arkeoloji Müzesi'nde var, Mısır'da var... vs. İşte aciz bir yaratık, çürümüş. Yâni, tanrı olmadığı belli, kendisini koruyamamış.

İşte böyle, Mısırlılar başka saçmalıklar yapmışlar, Hititliler başka saçmalıklar yapmış; Ay tanrısı, Güneş tanrısı... İbrâhim AS Ay'a bakıyor, Güneş'e bakıyor; bunların tanrı olmadığını iz'anıyla, irfanıyla, aklıyla, mantığıyla, bilimsel izlemeleriyle anlıyor. "Bunlar tanrı olamaz!" diye kavmine anlatmaya çalışıyor. "Ey kavmim, yanlış yapıyorsunuz, doğru değil!" diyebiliyor.

O yıldıza, bu yıldıza tapmışlar parlaklığına göre; Ay'a, Güneş'e tapmışlar. Halbuki biz şimdi biliyoruz: Ay Dünya'nın etrafında dönen, ne kadar aciz bir gök parçası... Dünya'dan ne kadar küçük, Dünya'nın uydusu... Yâni, Ay'a niye tapmışlar, Dünya'ya tâbî...

Güneş'e niye tapmışlar?.. Çünkü fezada nice Güneş'ten çok daha güçlü, kuvvetli; hem cüssesi büyük, kitlesi büyük, hem çok daha kuvvetli harareti olan nice yıldızlar var... İnsanlar işte onu, aldatıcı göz izlenimleriyle, yakında olduğu için büyük görmüş. Halbuki ondan çok daha büyük olanlar, uzakta olduğundan küçük görünüyor ama, daha büyük.

Küçük olanı tanrı sanmışlar. Halbuki tanrı seçecek olsa, hepsinin büyüklüğünü akılla, mantıkla ölçecek olsa, hiç olmazsa çapı en büyük olanını seçse... Tabii onu bile anlayamayacak kadar bilimden uzak.

İbrâhim AS, "Olmaz böyle!" diyor. Şimdi onun açtığı bu akıl, mantık yolu, bu cesaret, kavmine yanlışlığı söyleyebilmek, putları kırabilmek... "Elinizle yaptığınız putlara tapmayın!" diyebilmek... Tabii o putlar da ne?.. Güneş'in sembolü diyorlar, timsali diyorlar. Bu Ay'ın timsali, Ay'ı temsil ediyor mânâsına yâni. Heykeli

yapmış.

"—Bu ne, niye yaptın bunu? Niye koydun bu puthaneye?.."

"—İşte biz Ay'a tapıyoruz da, Ay tabii yanımıza gelmiyor, bizim mabedimize girmiyor. Onun namına işte böyle yontuyoruz, bu Ay'ın temsilcisi olsun, vekili olsun diye..."

Öyle saçma şey olur mu? Bu da ayrı bir saçmalık... Yâni ne kadar, kaç çeşit, neresinden baksan ne kadar acıklı, ne kadar komik, ne kadar gülünç inançlar!..

Şimdi İbrâhim AS, milattan 2000 küsür yıl önce çıkmış... Yâni, o devirleri düşünün diye tarihini söylüyorum. O devirde dünyadaki insanların inançlarını düşünün!.. Çıkmış ve yanlış bu diye söyleyebilmiş ve bir çığır açmış. Kendi çocuklarıyla, torunlarıyla hak dini, hak yolu ortaya koymuş. Allah'ın, yeri göğü yaratan, àlemlerin yaratıcısının, Rabbü'l-àlemîn'in bir olduğunu, yeri göğü yaratan ulu Allah'a ibadet edilmesi gerektiğini söylemiş.

Şimdi kim bundan yüz çevirir?.. Ancak kendisini helâk edecek olan, kendisini akılsızca felâket, àkıbet hazırlayan kimseler ancak yüz çevirir.

Buna *istifhâm-ı istinkârî* derler, ya da *istifhâm-ı inkâri* derler. Yâni, "Kimse yüz çevirmesin! Kim çevirir, çevirmemeli böyle bir güzel yoldan yönünü, bu yola girmeli, bu yoldan yürümeli!.."

b. İbrâhim AS'ın Seçkin Kul Oluşu

Sonra İbrâhim AS'ı öğücü kelimelerle Cenâb-ı Hak Teàlâ buyuruyor ki:

وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا ، وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ

(البقرة: ١٣٠)

(*Ve lekadi'stafeynâhu fi'd-dünya*) "Ben, alemlerin Rabbi, yaratanınız, ben Azîmü'ş-şân, onu dünya hayatında, şu yaşadığınız sizin şu àleminizde, şu dünyanızda seçkin bir kul eyledim, seçtim."

İstafâ-yestafî-saffet; süzmek, özünü seçmek, almak, ayırmak

mânâsına geliyor. Tabii insanların içinden en iyisini Cenâb-ı Hak seçmiş; en hàlisini, en muhlisini, kendisine en bağlı olanı, en akıllısını, en cesaretlisini, en güzel vasıflara sahip olanını, en cömerdini, en yumuşak huylusunu, en merhametlisini, en gözü yaşlısını seçmiş... İbrâhim AS'ın o kadar çok güzel meziyetleri var ki, saymakla bitmez. Duygulu insan. Yâni öyle şer, haşin bir insan değil. Mücadele vermiş ama, gözü yaşlı bir insan, misafirperver bir insan... Misafirsiz sofraya oturmazmış. Misafir olmadığı zaman çıkar, dışarılarda sofrasına davet edecek insan ararmış. Öyle güzel huylara sahip bir insan...

Ama babalığına, üvey babasına veya bir rivayete göre kendi babasına:

"—Niye bu putları yapıyorsun elinle? Niye buna tapıyorsun?.. Bu taş değil miydi az önce, dağdan getirmedin mi, niye buna tapıyorsun?" diye söyleyebilmiş, ikaz edebilmiş.

Yâni babalık-evlatlık veya büyüklük-küçüklük başka, gerçek başka... Gerçeği her yerde söylemek lâzım!..

Allah bu kulu, yâni İbrâhim AS'ı seçmiş, güzel bir kul eylemiş. Dünyada hem akılla, edeble, ahlâkla seçmiş; hem de bu güzel sıfatlarla onu, insanların şeref bakımından en yükseği olan peygamberliğe yükseltmiş. O rütbeyi, o makàmı, o vazifeyi vermiş, onu lâyık bulmuş. Cenâb-ı Hak Teàlâ onu tensib buyurmuş, peygamber edinmiş; hem de peygamberlerin ulularından, gözdelerinden, ulü'l-azm peygamberlerden birisi İbrâhim AS... Dünyada hem akılca, hem gönülce, hem ahlâkça, hem de rütbece, mânevî makam bakımından seçtiği bir kimse. Tamam...

(*Ve innehû fi'l-âhireti lemine's-sàlihîn.*) "Hiç şüphe yok ki, o ahirette de Allah'ın sàlih kullarının seçkinlerinden olarak, Allah'ın cennetlik kıldığı iyi kulları içinde yer alacak."

Hem dünyada iyi... Çünkü bazı insanların dünyası iyi oluyor da, işte krallar, hükümdarlar, başkanlar, komutanlar, yüksek rütbeliler, zenginler, Kàrunlar, Nemrutlar, tarihten isimlerini bildiğimiz, dilimize geldiği zaman darb-ı mesel olarak söylediğimiz çeşitli isimler... Bunların hepsi, dünyada önem ifade ediyor; sonra kıymeti olmuyor.

Hatta, insan çok zengin olsun, diyelim ki hazineleri var, çok

zengin, dünyanın en zengin insanı... Şu kadar şirketi var, bu kadar geliri var... Bir hastalık veriyor Cenâb-ı Hak, hastane köşesinde veyahut tekerlekli sandalye üzerinde; yemek yiyemez, parasını harcayamaz, zevkini süremez... Yâni, Cenâb-ı Hak bazen nasib etmiyor, yedirtmiyor. Kimisine yedirtiyor, kimisine yedirtmiyor. Cenâb-ı Hakk'ın bileceği bir şey.

Dünyadaki mutluluk çok sınırlı... Dünyada insan ne kadar zengin olsa, hastalıktan kurtulamıyor. Çok iyi bakılıyor, kansere tutuluyor... Çok iyi bakılıyor, şeker hastası oluyor... Çok iyi bakılıyor, damar sertliği oluyor... vs. Cenâb-ı Hak çeşitli belâlar, musibetler veriyor. Bu mühim değil... Ahiretteki asıl mutluluk önemli.

Cenâb-ı Hak İbrâhim AS'ın, dünyada seçkin bir kulu olduğunu bildiriyor, ahirette de seçkin kullar arasında, iyi kullar arasında olacağını tescil ediyor, beyan buyuruyor.

Biliyorsunuz bir dünya var... Bu dünya sözü, aslında bir söz takımıydı, sıfat tamlamasıydı ama, çok kullanıldığı için kısaltılmış. Ne idi?.. (*El-hayâtü'd-dünyâ*), yâni şu anda içinde bulunduğumuz, şimdiki hayat, bize yakın olan hayat... Ötekisi ne idi?.. (*El-hayâtü'l-âhireh*), sonraki hayat. Yâni bu hayattan sonra asıl bir hayat var, ona ahiret hayatı diyoruz.

Veyahut bu söz takımı, (*ed-dâru'd-dünyâ*) da olabilir, yâni şimdiki ev; (*ed-dâru'l-âhireh*) sonraki ev... Eğer yaşadığımız çevreyi bir ev gibi düşünürsek, yurt gibi düşünürsek; şimdiki yurt, sonraki yurt... Şimdiki içinde bulunduğumuz, yaşadığımız, bulunduğumuz çevre, sonra gireceğimiz çevre. Bu iki büyük kavram...

Biz müslümanlar, mü'minler âmentümüzde açıkça ifade ediyoruz: (*Ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun*) "Öldükten sonra dirilmek haktır, ahiret hayatı vardır." diye.

Şimdi bazıları, kendilerine peygamber geldiği halde, Allah bildirdiği halde, ahiret hayatını inkâr ediyor. Hatta ben şu dindenim, bu dindenim diyen bazı kimseler diyorlar ki:

"—Hepsi bu dünyada..."

Hayır, bu dünyada değil. Bu dünya sadece dâr-ı dünyadır. Bu dünyada olanlar bitecek, bitiyor. İster istemez, çırpınsalar da bitiyor. Ondan sonra, ahiret hayatı var!..

Şimdi bu ahiret hayatını bazıları inkâr ediyor. Yâni, kemikleri getirmiş, Peygamber Efendimiz'in karşısında ufalamış. Parçaları böyle kum halinde yere ufalanırken:

"—Allah bu kemikleri mi diriltecek?" demiş.

Evet, o kemikleri diriltecek, o kemiklerin sahibini ahirette diriltecek. Mü'min kulsa, cennete ebedî saadete mazhar kılacak; kâfir kulsa, cehennemde ebedî azaba atacak... İleride olacak bir şeyi bildiriyor Cenâb-ı Hak, peygamberler göndererek. Bütün ilâhi dinler bunu beyan etmişler. Bazıları, bu çürüyen kemiklere bakarak, bu işin olmayacağını düşünüyorlar ama, Cenâb-ı Hak Teàlâ buyuruyor ki:

وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ (يس: ٧٩)

(*Ve hüve bi-külli halkın alîm.*) "O her çeşit yaratmaya kàdirdir." (Yâsin, 36/79) Yâni insanoğlunun toprak olmayan, çürümeyen tarafları da var, kalan tarafları da var. O taraflarıyla devam ediyor.

Zaten düşünün, çocukluğunuzdan sizin yanınızda ne kaldı?.. Eğer yaşlıysanız, delikanlılığınızdan ne kaldı, hangi hücre kaldı?.. Hepsi gidiyor zaten... Gidenlere bakma, sen kalana bak!.. Yâni senin kişiliğin, senin şahsiyetin, senin ruhun kalıyor. Sonra o ruha Cenâb-ı Hak, tabii yine bu dünyada olduğu gibi, her zaman olduğu gibi, bebeklikte, delikanlılıkta, olgunlukta, ihtiyarlıkta senin kişiliğinin bir kalıbı olduğu gibi, her çeşit yaratmaya kàdir Mevlâ, ahirette de bir kalıp vererek onu ahirette dirilteceğini kesin olarak belirtiyor. Biz de buna kesin olarak inanıyoruz. Bu kesin!

Bazıları bunu inançsızlığından inkâr ediyor, bazıları da ben inançlıyım diyor, falanca dine mensubum diyor, gene inkâr ediyor. Aynı kapıya çıkar, hepsi kâfir... Neden?.. Ahireti kabul etmiyor. Ahireti kabul etmeyince, ahirete inanmayınca inançsız oluyor, kâfir oluyor. İster adı şu dinin din adamı olsun, ister bu dinin yöneticisi olsun, başkanı olsun, şusu olsun, busu olsun... Ahiret hayatı var.

Bir mühendis kardeşimiz, Amerika'da mühendislik yaparken, güzel bir çalışma yapmış. Bana anlatmıştı kendisi:

"Bir papaz, piskopos, yâni yüksek rütbeli bir kimse; bir haham, bir de müslüman imamı çağırdık. Bir toplantı tertipledik bir şehirde, hepsini konuşturduk. Yâni, 'Bu dinlerin mensupları birbirleriyle konuşsunlar, birbirleriyle tanışsınlar; doğrusu hangisiyse herkes o tarafa gelsin, yanlışı bıraksın!' diye. Konuşmalar başladı, papaz konuştu, haham konuştu..."

Haham konuşunca demiş ki:

"—Bu ahiret filân yoktur."

O haham demiş, belki hepsi demiyordur. Belki onların arasında da çeşitli görüşler, mezhepler vardır. Ben onların teferruatına girmeyeceğim. Ama o konuşmada o haham demiş ki:

"—Ahiret yoktur."

Piskopos kalkmış:

"—Aziz kardeşim..." demiş. Amerika'da tabii İngilizce konuşuyorlar. "Sen bunu nasıl inkâr edersin?.. Elimizdeki kutsal kitap Ahd-i Atik, Ahd-i Cedîd, Kitâb-ı Mukaddes, The Bible, Tora, Tevrat filan... İşte orada şu ayette şöyle diyor, bu ayette böyle diyor... O peygamber şöyle buyurmuş, bu peygamber böyle buyurmuş..." demiş.

"O onu ikna etmeye çalıştı." diyor mühendis kardeşimiz. Sonra, imam efendi çıkmış. Toplantının sonunda, İslâm'ın hak din olduğu, en güzel şeyi insanlara sunduğu kesin olarak anlaşılmış.

Anlaşılıyor. Zaten, tarih boyunca yapılan çeşitli böyle bilimsel toplantılarda da böyle olmuş. Bunları benim bir talebem, şimdi profesör olan bir talebem, bir tez halinde toplamış, böyle bir çalışma yapmıştı. Çeşitli din mensublarının dînî konulardaki yaptıkları toplantılar ve münakaşaları anlatan bir çalışma yapmıştı. Güzel bir çalışma... Böyle çalışmaların neşredilmesi çok uygun olur, insanlar yanlışı bırakıp doğruya gelsinler diye...

Biz Almanya'dayken, Gürcü bir hacı kardeşimiz vardı. Sakallı, mütedeyyin bir kimse... Gürcü, Almanlar *Georgiyan* diyorlar, yâni Gürcü kelimesinin orada telaffuzu öyle. Tabii, Gürcüler Kafkas kavimlerinden, bir kısmı müslüman olmuş. Müslüman Gürcü kardeşlerimiz var. Bir kısmı da hristiyan... Ya eskiden beri, ya sonradan, tarih boyunca hangi zamanda ne yaptılarsa...

Şimdi Gürcülükten dolayı, yâni aynı ırktan olmaktan dolayı birbirleriyle konuşuyorlarmış, dernekleri varmış. Belki Gürcistan'a yardım etmek filan babında oluyordur. Yâni, Gürcistan diye devletleri de olduğu için. Şimdi o hristiyan Gürcü, dernek başkanı demiş ki bizim hacı kardeşe, müslüman kardeşimize:

"—Yâ bir kandanız, bir candanız." demiş. Yâni, aynı ırktanız demek istiyor. "Gel bu şeyleri bir inceleyelim! Yâni siz müslümansınız, biz hristiyanız. İnceleyelim, hangimiz doğruysa, birlik beraberlik içinde olalım, bu ayrılık, gayrılık olmasın!" demiş.

Hacı kardeşim bana geldi. "Tamam, çok güzel bir teklif yapmış, âferin!" dedim. Ben ona kitaplar verdim, bilgiler verdim. "Bunları mâdem karşılıklı konuşacaksınız, ben sana şu kitapları tavsiye ediyorum." dedim.

Böyle olunca, öbür taraftaki gelmemiş konuşmaya... "Haydi gel konuşalım!" dedikçe, her seferinde gelmemiş, yanaşmamış. Tabii konuşulsa, samimiyetle hangisi doğru diye araştırılsa, gerçekler ortaya çıkacak. Çünkü, bunların hepsini gönderen Allah-u Teàlâ Hazretleri. Yanlışlıklar mukayeselerle anlaşılır, düzelir.

Evet, "Dünyada da, ahirette de Allah'ın seçkin bir kulu olan İbrâhim'in yolundan kim ayrılır?.. Akılsızlar, kendisini felâkete atanlar, kendilerine kötülük yapanlar, kötü akıbeti kendilerine getirecek, düşüncesizce davrananlar ancak böyle yapar." buyuruyor bu ayet-i kerimede Cenâb-ı Hak...

Şimdi burada tabii kime bu hitap? İbrâhim AS'ın yolunu, tevhidi bırakanlar kim?.. Kim Allah'ın birliğine inancı bırakmışsa, bu birlikten, tevhidden sapmışsa, şirke düşmüşse, onlar...

Rivayet ediliyor ki, yahudilerin Peygamber Efendimiz'in yaşadığı devirde Medine-i Münevvere'de yaşayan kabileleri vardı. O kabilelerin büyük alimlerinden birisi, Abdullah İbn-i Selâm... Bu bir büyük alim, eski kitapları okuyan, İbrânice bilen bir büyük zât... Ve böyle bir peygamber gelecek diye bilenlerden. Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret edince de, onu araştırıp, tahkik edip, toplantılarına gelip, konuşmalarını dinleyip, sıfatlarının Tevrat'ta yazıldığı gibi olduğunu, İslâm'ın hak din olduğu anlayan kişi.

Bu zât Peygamber Efendimiz'e gelmiş demiş ki:

"—Yâ Rasûlallah, ben senin Allah'ın rasûlü olduğunu anladım, alim olduğum için... Şimdi ben müslüman olduğumu ilân etmeden önce, bir şey istiyorum: Sen benim kavmime, benim hakkımda bir soru sor bakalım, 'Nasıl biliyorlar beni?..' diye sor!"

"—Niye?" demiş.

"—Çünkü, ben müslüman oldum deyince, belki kötüleyecekler. İlk önce bir sor öyle demeden, bakalım ben nasıl bir kimseymişim?.."

Yahudi kabilelerinin ileri gelenlerini, Peygamber Efendimiz çağırmış, sormuş:

"—Abdullah ibn-i Selâm diye sizden birisi var, alim bir kimse filân diyorlar. Nasıl bir insan bu?" demiş.

Çok methetmişler:

"—Çok iyidir, çok alimdir, çok dürüsttür, çok ahlâklıdır..."

"—Peki bu müslüman olursa ne dersiniz?" buyurmuş Peygamber Efendimiz.

Bunu inşâallah yeri gelince, tam böyle kelimesi kelimesine rivayetleri okur, size anlatırım.

"—Olmaz kesinlikle..." demişler.

O da, saklandığı perdenin arkasından çıkarak demiş ki:

"—Ey kavmim, hak yol İslâm'dır, Tevrat'ta geleceği bildirilen peygamber budur, iman edin! Ben iman ettim, siz de iman edin!" demiş.

Şimdi bu Abdullah ibn-i Selâm RA, müslüman olmuş olan. Kur'an-ı Kerim'de de bu mübarek sahabiyi metheden ayetler var.

Bu zât, biraderzâdesi, yâni yeğeni, yâni kardeşinin çocuklarına bu İslâm'ı anlatmış. Demek ki, müslüman olduktan sonra, çevresindekilere de anlatıp onları da kurtarmağa çalışıyor, doğru yola çekmeye çalışıyor; cehenneme düşmekten, Allah'ın sevmediği durumda kalmaktan kurtarmaya çalışıyor. Biraderzâdesi yâni yeğeni, bir tanesinin ismi Seleme imiş, bir tanesinin Muhacir'miş. Onlara:

"—Müslüman olun, hak yol İslâm'dır. Allah Tevrat'ta, "İsmâil evlâdından Ahmed isminde bir peygamber göndereceğim!" diyor ya, Tevrat'ta ayetin içinde böyle bir ifade var ya; işte o zât bu Muhammed'dir!" diye söylemiş, anlatmış.

Böyle anlatınca, Seleme müslüman olmuş. Yâni, amcasının sözlerini kabul etmiş. Ama, Muhacir isimli öbürü inkâr etmiş. Gerçek söylendiği halde, inkâr ediyor, yâni müslüman olmuyor. Etmiş, artık onu kendisi hesap versin. Zaten hayatı bitti, vefat etti gitti.

Bu ayet-i kerime onun için inmiş. Yâni, "Mâdem İbrâhim AS'ın neslindensiniz, mâdem İbrâhim'e Abraham deyip seviyorsunuz, sayıyorsunuz... Niye onun yolundan gitmiyorsunuz, niye yanlış inançta kalıyorsunuz?.. Kim onun yolunda gitmezse, onun inancına sahip olmazsa, o yolda yürümezse; şüphesiz ki o ancak kendisine kötülük eden, nefsini hor eden, tehlikeye sokan kimsedir." diye, bu ayet-i kerime İbrâhim AS'ı methedip, onun yolunda gitmeyenlerin yanlış yolda olduklarını beyan için inmiş.

c. İbrâhim AS'ın Güzel Vasıfları

Sonra İbrâhim AS'ın güzel meziyetlerini anlatarak, ikinci ayet-i kerimede buyuruyor ki:

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (البقرة:١٣١)

(*İz kàle lehû rabbühû eslim kàle eslemtü li-rabbi'l-àlemîn.*) (Bakara, 2/131)

(*İz*) kelimesini tanımışsınızdır artık, bir şeyi hatırlatmak için, hatıra getirmek için, öne sürmek için kullanılan bir edat. "Hani bir zamanlar şöyle olmuştu ya..." mânâsına.

(*Kàle lehû rabbühû*) "İbrâhim'e Rabbi, Rabbü'l-àlemîn ne demişti hani: (*Eslim*) 'Sen kendini Rabbü'l-àlemîn'e teslim et! Putlara teslim olma, bâtıl inançlara kayma, kendini alemlerin Rabbi'ne teslim et, ona boyun eğ, ona kulluk et, ona yönel!' diye emretmişti Allah-u Teàlâ Hazretleri."

(*Kàle*) "İbrâhim AS da ne demişti, Rabbi böyle deyince: (*Eslemtü li-rabbi'l-àlemîn*) 'Evet ben alemlerin Rabbi'ne kendimi teslim ettim, ona itaat ediyorum, onun sevdiği yola giriyorum; yanlış yolları, şirki, puta tapmayı, haça tapmayı ne ise, bir kenara koyuyorum. Kavmimin bâtıl inançlarından uzağım, hatta onlara hasımım." (Bakara, 2/131) diye bildirmiş.

Böylece İbrâhim AS'ın fazilet mücadelesini, tevhid, Allah'ın birliğini anlatma uğraşını, asil mücadelesini hatırlatıyor. *Esleme-yüslimü-islâm*; kendini selâmete götürmek mânâsına bir kelime Arapça'da. Yâni esen olan, selâmette olan, tehlikesiz olan tarafa yöneltmek mânâsına geliyor. İnsan Allah'a inandığı zaman, kendisini tehlikelerden kurtarıp esen olan, selâmette olan tarafa çekmiş. Yâni, dalgalı denizden karaya, sahil-i selâmete çıkarmış olduğundan, bu kelime imânı kabul edip, küfür dalgalarından, azgın kayalıklar arasında çarpılıp parçalanma tehlikesinden kurtulup, selâmete çıkmak gibi sahneyi düşünelim. Yâni, inancı kabul edip o güzel yola girmeyi ifade etmekte kullanılıyor. Biz de buna İslâm olmak diyoruz. Yâni, kendisini Allah'a teslim etmek...

Şimdi Cenâb-ı Hak, tabii onu ilham ediyor gönlüne. Tabii Cenâb-ı Hak, doğru yolu kabul etmesi için, delilleri herkese kişisel olarak da gösterir. Size, bana, başkalarına, Avrupalılara, Amerikalılara, Eskimolara, Afrikalılara... Herkese Cenâb-ı Hak delillerini gösterir. Hem dışarıdaki delillerini gösterir, onu şahsına ait; hem de aklına, gönlüne içeriden deliller gösterir. Kendi varlığını kabul etmesi için, şartları ihsân eder.

Ama insanlar bu şartları kabul etmiyor, bu şartlardan yüz çeviriyor. Yâni bu delilleri, bu belgeleri görüp de, tamam, haklı diyemiyor. Karşısına gelen yol ayrımında doğru yola girmiyor, ters yola giriyor. Ters yolda da helâk oluyor maalesef...

İbrâhim AS da tabii, putperest bir kavim içinde yetişti, puta tapabilirdi, tapmadı. Aya, güneşe tapma ihtimalleri önüne serildi, o onlara tapmadı. Sonuç itibariyle doğru, Cenâb-ı Hakk'a iman ederek, kendisini selâmete erdirmiş oldu, yâni İslâm olmuş oldu.

Bütün peygamberlerin insanları çağırdığı yol budur, yâni İslâm olmak... Kendisini selâmete çıkartmak, kendisini tehlikelerden sıyırmak; karanlıklardan, tehlikelerden sıyrılıp selâmete ermek... Yâni İslâm olmak... Yâni puta tapmaktan, yanlış inançlardan sıyrılıp, doğru inanca ermek.

Bütün peygamberler, kesin olarak hepsi, Adem AS'dan itibaren ismini bildiğimiz, bilmediğimiz, Allah'ın gerçekten vazifelendirdiği bütün hak peygamberler, bunu böyle söylemişlerdir, bu kesin. Peygamber Efendimiz de böyle bildiriyor, ayet-i kerimeler de böyle bildiriyor.

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (لقمان:١٣)

(*İnne'ş-şirke lezulmün azîm*) "Allah'a şirk koşmak, yâni Allah'ın yanında aynı sıfata sahip başka başka, çeşit çeşit varlıklar olduğunu düşünmek, çok büyük bir zulümdür." (Lokman, 31/13) buyruluyor.

Yâni biz, zulüm deyince sanıyoruz ki, bir adamı yatırıp gırtlağına basmak, kolunu kırmak, bacağını kırmak, kanatmak, kanını akıtmak filân... Şirk en büyük zulüm!.. (*İnne'ş-şirke lezulmün azîm*) "Hiç şüphe yok ki şirk, çok muazzam bir zulümdür." Neden?.. Çünkü, bu yanlış inançla insanların hayatları kayıyor. Yanlış inançlarla, çok yanlış işler yapıyorlar. Yanlış inançlarla milyonlar, milyarlar zarar görüyor.

Tarih boyunca yanlış inançlarla neler yapılmış: Hindistan'da adam öldü mü, karısını da gömerlermiş. Kadın daha diri, kocası öldü, karısını da öldürüyorlar. Adamı yakarlarmış, karısını da beraber yakarlarmış, beraber yaşadı diye... Beraber yaşadı ama, o öldü. Bizim mantığımıza uygun değil. Ama, onu neden yapıyor? Onların inancı namına yapıyor. Yanlış.

İbn-i Fadlan Seyahatnâmesi diye, eski bir seyahatnâme var. O kendi devrinde şöyle dünyanın görebildiği yerlerini gezmiş, dolaşmış. Din namına, ne zulümler yapılıyormuş... Meselâ: Mısırlılar Nil Nehri'nin suyu azaldığı zaman, "Nil bize küstü, suyunu vermiyor!" filân diye, en asil, en kıymetli, en güzel kızlarından bir tanesini seçerlermiş, Nil Nehri'ne atarlarmış. Yâni, Nil Nehri'ne kızlarını veriyorlar, "Bizden hoşnud olsun da sular çoğalsın, tarlalarımız sulansın!" diye.

Halbuki Nil ne olacak?.. Nil, Ekvatorda yağmurların çok yağmasıyla suları çoğalan, az yağmasıyla suları azalan bir akarsu... Yâni, onun bir kişiliği, şahsiyeti yok ki, onun için sen bir güzel kızın canına kıyıyorsun, bir bâtıl inançla öldürüyorsun...

Firavun "Ben tanrıyım!" demiş. "Bu kavmin erkek çocuklarını öldürün!" demiş. Yanlış inançtan, ne kadar büyük zulümler çıkıyor.

İşte din savaşları, mezhep savaşları... Kapılarını işaretlemişler

birbirlerinin, geceleri baskınlar yapmışlar, katliamlar yapmışlar, saman alevlerinde yakmışlar. İlim adamlarını inletmişler, hapislerde işkenceler yapmışlar... Bunlar ne namına oluyor?.. Din namına oluyor. Yanlış inanç, hakîkaten çok büyük zulüm.

Cenâb-ı Hakk'ın hak inancına teslim olmak, Cenâb-ı Hakk'a teslim olmak, Cenâb-ı Hakk'ın yoluna girmek lâzım!.. Şimdi bu İslâm inancı…

d. İbrâhim AS'ın Çocuklarına Vasiyeti

وَوَصَّى بِهَا إِبْرٰهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ، يَا بَنِيَّ إِنَّ اللهَ اصْطَفٰى لَكُمْ

الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (البقرة:١٣٢)

(*Ve vassà bihâ ibrâhîmü benîhi ve ya'kùb, yâ beniyye inna'llàhe'stafâ lekümü'd-dîne felâ temûtünne illâ ve entüm müslimûn.*) (Bakara, 2/132)

(*Ve vassâ bihâ ibrâhîmu benîhi*) *Bihâ*'daki *hâ* zamiri İslâm'a gidiyor, bu inanca gidiyor, *millete İbrâhim*'e gidiyor. Yâni İbrâhim'in yoluna, dinine gidiyor. "Bu yolu İbrâhim AS çocuklarına vasiyet etmişti."

Biliyorsunuz İbrâhim AS'ın neslinden, onun dedesi olduğunu bilen birçok meşhur kavimler, milletler türedi. İbrâhim AS'ın, bir rivayete göre dört oğlu vardı. İşte iki tanesini biz çok iyi biliyoruz: Birisi İsmâil AS, Peygamber Efendimiz'in dedesi tarafı oluyor. İbrâhim AS, hanımı Hâcer'le bu küçük İsmâil AS'ı Mekke'ye, daha ekin bitmez bir dağ arasında kumluk vâdiyken getirip yerleştirmişti, oradan biliyoruz. İsmâil AS, bir çocuğu.

Bir çocuğu da, İshak AS. İshak AS'ı da nereden biliyoruz?.. Onun oğlu Ya'kub AS'dı. Ya'kub AS'ın oğlu da Yusuf AS... Yusuf AS'ın işte Mısır'daki hayatının ilginç seyrini, kardeşlerinin kıskanıp onu kuyuya atmaları, satılması, sonra gittiği yerlerdeki olaylar... Bunlar Sûre-i Yusuf'ta gelecek Kur'an-ı Kerim'de, güzel güzel onları anlatacağız. Yusuf AS'ın babası Ya'kub, onun babası İshak, onun babası İbrâhim. Yâni Ya'kub AS, İbrâhim AS'ın torunu oluyor. Şimdi bu ayet-i kerimede de ismi geçiyor.

(*Ve vassâ bihâ ibrâhimu benîhi ve ya'kùb*) "Şimdi bu inancı, İbrâhim AS çocuklarına vasiyet eyledi veya tavsiye eyledi." *Vassâ*, kıraatlerin birisinde *evsâ* diye geçiyor. Öğütlemek, yâni "Aman evlâtlarım sakın ha yanlış inançlara sapmayın! Bu etraftaki, çevredeki veya mâzîdeki putperestlerin, şaşkınların, madrabazların, şarlatanların, hokkabazların, rahiblerin yoluna gitmeyin! Aman bu tevhid inancına, İslâm inancına bağlı kalın!.." diye tavsiye eyledi, İbrâhim AS çocuklarına.

Demek ki, İbrâhim AS'ın neslinden gelen herkesin o tevhid inancında olması lâzım! Şirke, puta, haça tapmaması lâzım!..

(*Ve ya'kùbu*) Burada Ya'kub kelimesinin be harfi, ötre okunuyor. Kur'an-ı Kerim'e yazılmış olan kelimelerin, biliyorsunuz çeşitli kıraatleri var. Ya'kub'u biz ötre kıraatini tercih etmişiz biz Kur'an-ı Kerim'de... O zaman ne demek olur? Bu öğüdü, Ya'kub AS da çocuklarına verdi. İbrâhim AS da çocuklarına bunu tavsiye etti, Ya'kub AS da çocuklarına bunu tavsiye etti, ya da vasiyet etti.

Vasiyetle tavsiye arasındaki fark ne?.. *Tavsiye* bir insanı çağırırsın, öğüt verirsin: "Aman şöyle yap, aman böyle yapma! Böyle yaparsan iyi olur, böyle yaparsan kötü olur." Tamam. Bir kimse, "Ben öldükten sonra, aman şöyle yapın, böyle yapın! Bak ben aranızdan ayrılıyorum, ölüyorum, öleceğim, ahirete göçeceğim. Benden sonra sakın ha şöyle şöyle yapmayın, böyle böyle yapın!" gibi şeyler söylüyorsa, *vasiyet* diyoruz, Türkçe'de biliniyor bunlar.

İbrâhim AS, bu İslâm olmayı, müslüman yaşamayı tavsiye etti veya vasiyet etti, Ya'kub AS da vasiyet etti. Şimdi buradaki, (*ve ya'kùbu*) kelime olarak İbrâhim'e bağlı olursa; "İbrâhim AS çocuklarına tavsiye etti, ve Hazret-i Ya'kub tavsiye etti." mânâsına gelir.

Eğer *benîhi* kelimesine bağlı olursa, o zaman ötre okunmaz, üstün okunur, (*ve ya'kùbe*) okunur. O zaman; "İbrâhim çocuklarına tavsiye etti, (*ve ya'kùbe*) Ya'kub'a da vasiyet etti." demek olur. Bu kıraat de var.

Şimdi, İbrâhim AS'ın zamanında, torunu Ya'kub AS doğmuş muydu, var mıydı?.. Ayet-i kerimelerden ve tarihi bir takım

delillerden, çok değerli tefsir alimleri: "Sağlığında bu torununu gördü İbrâhim AS, ona da tavsiye etti." diyorlar. İleride başka ayet-i kerimeler gelecek, o ayet-i kerimelerin açıklamalarında da bunu göreceğiz. "Torunu Ya'kub AS, İbrâhim AS sağken doğmuştu. Ya'kub AS'a da tavsiyesi, öğütlemesi, bizzat İbrâhim AS tarafından yapılmıştı." mânâsı da çıkıyor o zaman.

Yahut da, geleneksel olarak İbrâhim AS çocuklarına vasiyet etti, çocukları çocuklarına... Bu arada, Ya'kub AS da kendi evlatlarına vasiyet etti.

Şimdi Ya'kub AS'ın yahudiler bakımından çok önemi var. Çünkü Ya'kub AS, İsrâil lakaplı. *İsrâil*, Abdullah mânâsına geliyor o dilde, İbrâni dilinde, Allah'ın kulu... Yâni, biz Abdullah ismini nasıl kullanıyoruz, onlar da kullanmışlar. *İsrâil*, Allah'ın kulu demek. Yâni, Ya'kub AS'ın sıfatı bu.

Benî İsrâil ne demek?.. İsrail'in oğulları... Ya'kub AS'ın 12 tane oğlu varmış; bir tanesi Yusuf AS, bir tanesi Bünyamin AS, sonra başka isimler var. 12 tane evlâdının isimleri rivayet ediliyor. Bunlara *esbât* deniliyor. Bunlardan kabileler türemiş, o kabileler yayılmış. Bu Benî İsrâil...

Sonra bunlara yahudi denmiş. Yahudi neden dendiğini de, geçmiş sohbetlerde söylemiştim. O da ayrı bir sıfat. Çeşitli rivayetler var, neden yahudi ismi verildiği hakkında. Yâni, yahudilerin çok hürmet ettiği ve kendilerine bağlı olduğu bir kimse olduğu için, özellikle bu ayet-i kerimede onun ismi de zikrediliyor. Yâni burada bir işaret var ki:

"—Ey yahudiler, ey Benî İsrail, ey Ya'kub AS'ın torunları, ey İsrâil lakaplı olan Ya'kub AS'ın torunları!.. Bakın, o da bu İslâm olmayı tavsiye etmişti." mânâsı var burada.

Ne demişler bu mübarek peygamberler? (*Yâ beniyye*) "Ey çocuklarım!" demişler. Ya İbrâhim AS oğullarına ve torunu Ya'kub'a demiş oluyor; veya İbrâhim AS oğullarına, Ya'kub AS da oğullarına böylece geleneksel demiş oluyorlar.

Beniyye ne demek?.. *Benî* çocuklar demek. *Beniyye*'de niye böyle *ye* geliyor?.. "Ey benim evlatlarım, ey benim çocuklarım!" demek. *Mütekellim ye*'si derler buna. Kalem, kalemim; *kalemî* derler Araplar, benim kalemim. (*Yâ beniyye*) "Ey evlatlarım

benim, ey benim sevgili evlatlarım!" demiş o mübarek peygamberler.

"—Peki bir de *büneyye* var Kur'an-ı Kerim'de Hocam... Bazı ayetlerde de, (*Yâ büneyye*) diyor Lokman AS çocuğuna..."

Ha o da, "Ey benim sevgili oğulcağızım!" demek. Küçültme takısı var. Kuş diyoruz, kuşcağız diyoruz. Adam diyoruz, adamcık diyoruz, zavallıcık diyoruz. Küçültme, sevgiden dolayı, muhabbetten dolayı veya küçük olduğundan kullanılan bir dilbilgisi kalıbı bu. *Büneyye,* oğulcuğum demek.

(*Yâ beniyye*) "Ey oğullarım, ey benim oğullarım!" demişler bu mübarek peygamberler. (*İnna'llàhe'stafâ lekümü'd-dîne*) "Bakın, Allah size seçti, sizin için seçti bu dini..." *Ed-din* burada elif-lâmlı gelmiş, o mâlum olan İslâm dini mânâsına. "Bu dini Allah sizin için seçti. Bakın bu güzel din, böyle süzülmüş, sâfi, katıksız, halis, pırıl pırıl, som, bu güzel din sizin için... Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri vazifelendirdi, tebliğ ettirdi, öğrettirdi, yeryüzünde... Biz bunun tebliğini yaptık. Bu sizin için Allah'ın seçtiği, tercih ettiği, koyduğu, uyun diye emrettiği din..."

(*Felâ temûtünne*) "Aman, sakın ha siz ölmeyiniz..." *Felâ temûtû* dese, ölmeyin demek olur. Ama *temûtünne* diye, sonuna *nûn-u te'kid-i sakile* gelmiş. Bu, "Sakın ha, asla ve kat'a kesinlikle..." filan mânâsına gelen bir takıdır. "Sakın siz ölmeyiniz; (*illâ ve entüm müslimûn*) ancak Allah'a müslüman olmuş olarak, kendinizi teslim etmiş olarak, şirkten sıyırmış olarak ölün!.."

"Şirk, küfür olmadan, Allah'ın sevmediği yanlış inançlar, yanlış şeyler olmadan, tertemiz böyle sıyrılmış, sahil-i selâmete çıkmış müslüman kullar olarak ancak ölün; başka türlü ölmeyin!.. Yâni, müslümanlıktan başka bir hal üzere, ayağınız kaymış olarak, sapıtmış, şaşırmış olarak aman bu dünyadan ayrılmayın!.."

e. Müslüman Olarak Ölmenin Önemi

Muhterem kardeşlerim, niye "Müslüman olarak ölün, başka türlü ölmeyin!" deniliyor?.. Çünkü işin sonucu önemli... Yâni, baş tarafta iyi iyi gidiyor da, sonradan bozuyor. Bozulduğu zaman,

sonuç önemli, en sonuç önemli...

Yâni, bu çocuk okulun birinci sınıfında iyiydi, ikinci sınıfında da iyiydi de, sonunda çok bozuldu. Çok bozulduysa, diplomayı alamaz. Birinci sınıfta çok iyiydi, ikinci sınıfta iyiydi. Ama daha sonraki sınıflarda, en sonuncu sınıfta hiç çalışmadı... Bu sene çalışmadı, bir dahaki sene de çalışmadı; o zaman belge alır, okuldan ayrılır.

"—Seninle uğraşamayız, bir sürü tahsil görmek isteyen insan var, sırada bekliyor. Sıra yokluğunda sana sıra vermişiz, öğretmenler ders anlatıyor; sen derslere çalışmıyorsun, oyun oynuyorsun, tembellik yapıyorsun!.. Kalk da, bu işi güzelce yapacak başka insanlar gelsin!" diye, atarlar okuldan insanı.

Sonuç önemli! Sonuç önemli olduğu için, öyle ölün diyor.

Hadis-i şeriflerde de bu vardır. İnsanın yaşamasına göre ölümü olur. Müslüman olarak yaşarsa, İslâm'a hürmetkâr olursa, muhabbetli olursa, niyeti halis olursa; Cenâb-ı Hak sonucunda onu müslüman olarak ahirete göçme nimetine erdirir. Hayatı felâketler, fecaatler, günahlar, rezaletler, kepazelikler, haksızlıklar, zulümler, hırsızlıklar, arsızlıklar, yüzsüzlüklerle geçmiş bir insan... Tamam, o, yaşamına uygun bir şekilde belâsını bulur. Son nefeste kötü bir şekilde, yaşayışına uygun, hak ettiği bir şekilde, çirkin bir şekilde ahirete göçer. Ahirette de cezasını çeker.

Onun için hüsn-ü hatime ile, Cenâb-ı Hakk'ın sevdiği kul olarak ahirete göçmek isteyen insanın yapacağı şey nedir?.. Her zaman söylüyorum aziz ve sevgili kardeşlerim, her zaman ihtar ediyorum, her zaman ikaz ediyorum. Çare nedir?.. Çare aklı başındayken, sağlıklı, sıhhatliyken, gücü kuvveti yerindeyken iyi tercihler yapıp, iyi kul olmak, iyi işler yapmak, iyi insan olarak yaşamak...

Yoksa,

"—Ben böyle yamuk yamuk giderim de, en sonunda direksiyonu çeviririm..." dersen; direksiyon en sonda fırt diye dönmüyor, uçuruma yuvarlanıp gidiyor.

En iyisi, en başından firene bas, yanlış yolda hızlı gidişini bırak, bu yoldan şöyle bir geriye dön, doğru yola gir, Cenâb-ı Hakk'ın yolunda ihlâsla yürü!.. Eski günahlarının affı için de çok

yalvar, çok ağla; belki affeder, belki affetmez diye çok kork!.. Affettirmek için de çok iyilik yap!.. İşin akıllıca, akıllı insanların yapacağı yolu, yöntemi, şekli budur.

Akılsızlar ne yapar?.. Vur patlasın, çal oynasın gider; en ummadığı bir zamanda ansızın ölüm gelir. İnsanın kişisel ölümü, onun özel kıyametidir. Onun kıyameti koptu mu, bu dünyadan göçtü mü, artık onu kimse kurtaramaz. Kendisi kendisine yazık etmişse, sonradan arkadakilerin ona bir faydası olamaz. Kendisi mü'min olamadıysa, kötü bir şekilde göçtüyse, mahvolur.

Onun için,

"—Gelin aziz izleyiciler, aziz dinleyiciler, muhterem kardeşlerim!.."

Tüm insanlara hitap ediyorum. Yâni sadece bir bölgeye, bir yöreye, bir dinin mensublarına değil; tüm insanlara Peygamber SAS Efendimiz'in, Kur'an-ı Kerim'in hitabını naklediyorum. Beni sadece bir hoparlör gibi düşünün, sesi nakleden bir cihaz gibi düşünün:

"—Gelin àlemlerin Rabbine hàlis, muhlis teslim olun, ona itaat edin, onun emrine girin!.. Bırakın şu zulmü, en büyük zulüm olan şirki, küfrü... Edepli, uslu, terbiyeli kul olun, güzel işler yapın! Vicdanınız da rahat olur, namınız da temiz olur, şanınız da güzel olur. Yiğit ölür, şan kalır. Ahirete de yüzü ak gidersiniz. Ahirette de, Cenâb-ı Hak sizi büyük mükâfatlara erdirir. Cennetiyle cemâliyle müşerref eder."

Yâni, insan iyi insan olunca, ne zarar ediyor muhterem kardeşlerim?.. Bunu bir soralım! Herkes kendisine sorsun!.. Şu adam deli, zıpır, haylaz, azgın, kâfirce gidiyor... Peki bu adam da çok efendi, çok temiz, çok iyiliksever, melek gibi insan... Bu zarar mı ediyor, ötekisi kâr mı ediyor?.. Emin olun, keskin sirke küpüne zarardır. Günahları işleyen, kötülükleri yapan hiç de mutlu değildir. İyilikleri yapan hem bu dünyada daha rahattır, daha mutludur; hem de ahirette kazançlıdır. Bu kesin...

Gelin, 2000 yılı Tevhid Yılı'dır; *lâ ilâhe illa'llàh, muhammedün rasûlü'llàh...* Allah'tan başka ilâh yoktur; haçın putun, yıldızın, ayın, güneşin sözü yoktur, faydası yoktur. İş, Cenâb-ı Hakk'a güzel kulluk edip onun rızasını kazanmaktır; bunu yapalım!..

Allah'a kul olalım, Allah'ın emrini tutalım, Cenâb-ı Hakk'a güzel kulluk ederek, rızasını kazanalım! Hem dünya gül gülistan olsun...

Bitsin bu Çeçenlerin ızdırabı, Sırpların vahşeti, Rusların inadı... Kafkasya sizin değil ki, sonradan geldiniz. Siz Moskova civarında yaşayan bir kavimdiniz, ne işiniz var burada?.. Zulüm, istila, emperyalizm... Ne işin var?.. Adam hürriyetini istiyor, sen ona bomba atıyorsun. Bitsin bu zulümler, herkes insanlığa gelsin!.. Bütün insanlar kardeş, hemcins, aynı cinsten... Birbirlerini böyle vahşi bir şekilde katletmesinler, mahvetmesinler.

Ölene bir şey olmaz. Yâni, ölen mazlum olarak öldü mü, mânevî bakımdan ahirette mükâfatını alır. Asıl acıyacağımız insanlar zalimler... Çünkü, onların ahiretleri mahvoluyor, dünyaları da mutlu değil... "Sırp kasabı falanca, filanca yerde meçhul bir kişi tarafından, feci şekilde öldürüldü." Elbette olur ev yıkanın hânesi vîran... Sonu hiç iyi gelmez kötü insanların...

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ (القصص: ٨٣)

(*Ve'l-àkıbetü li'l-müttakîn*) "Güzel sonuç iyi kulların, müttakî kullarındır." (Kasas, 28/83) Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi müttakî, muhsin, hàlis, muhlis kullarından eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

08. 02. 2000 - AVUSTRALYA

12. YA'KUB AS'IN OĞULLARINA VASİYETİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyenleri!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, her türlü ihsânı ve ikrâmı üzerinize olsun... Hem dünyada, hem ahirette Cenâb-ı Hak sevdiği kul eylesin... İki cihanda yüzünüzü güldürsün, sevindirsin, bahtiyar eylesin...

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 133 ve 134. ayetlerine geldik. Bunlar üzerinde konuşma yapmak istiyorum. Bugünkü sohbetim bunlar üzerinde olacak. Önce mübarek ayetleri okuyalım. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ

مِنْ بَعْدِي ، قَالُوا نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ

إِلَٰهًا وَاحِدًا ، وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (البقرة:١٣٣)

(*Em küntüm şühedâe iz hadara ya'kùbe'l-mevtü iz kàle li-benîhi mâ ta'budûne min ba'dî, kàlû na'budü ilâheke ve ilâhe âbâike ibrâhîme ve ismâile ve ishàka ilâhen vâhidâ, ve nahnü lehû müslimûn.*) (Bakara, 2/133)

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ، لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ، وَلَا تُسْأَلُونَ

عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (البقرة:١٣٤)

(*Tilke ümmetün kad halet, lehâ mâ kesebet ve leküm mâ kesebtüm ve lâ tüs'elûne ammâ kânû ya'melûn.*) (Bakara, 2/134) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

a. Ya'kub AS'ın Vefâtı

Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri, bu 133. ayet-i kerimede soru tarzında muhataplarına, Peygamber Efendimiz'e ve Kur'an'a muhatap olabilecek herkese; müşriklere karşı bir belge olmak üzere, inkâr edenlere karşı bir delil olsun diye, buyuruyor ki:

(*Em küntüm*) "Yoksa siz..." *Em,* daha önceki sorulan bir sorudan sonra ikinci bir şık olarak, "Şöyle mi yaptın, yoksa böyle mi yaptın?" gibi, ikinci sorunun başına gelen bir edattır. Daha önce 130. ayet-i kerimede:

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرٰهِيمَ إِلاَّ مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ (البقرة: ١٣٠)

(*Ve men yerğabu an milleti ibrâhîme illa men sefihe nefsehû*) "İbrâhim AS'ın dininden, yolundan, açtığı çığırdan ancak kim vazgeçebilir? Vazgeçse vazgeçse, kendi nefsine zarar verecek, kendi nefsinin faydasını, menfaatini düşünemeyecek olan düşüncesizler yüz çevirebilir." (Bakara, 2/130) diye bir soru olduğu için, o sorudan sonra, burada yine soru tarzında bir ifade var:

(*Em küntüm şühedâe*) "Yoksa siz, şahitler mi idiniz? (*İz hadara ya'kùbe'l-mevti*) Ya'kub'a AS'a ölüm geldiği zaman, siz orada hazır mı bulunuyordunuz?.. Orada, o vefat esnasında konuşulanlara şahitler mi idiniz? Ne demişlerdi onlar o zaman?.." diye bir soruyla başlıyor.

Tabii bu istifhâm-ı istinkârî, yâni, "Siz orada şahit değildiniz, orada mevcut değildiniz. Siz orada yoktunuz ama, Ya'kub AS'ın vefat edeceği zamanda, en son deminde, Ya'kub AS ile etrafındaki evlâtlarının neler konuştuğunu, Allah-u Teàlâ Hazretleri bildiriyor işte... O sizin kendisine bağlandığınız, kendisine intisab ettiğinizi söylediğiniz Ya'kub AS, ki lakabı İsrâil idi. Kendilerine Ya'kub'un evlatları, soyu, kavmi mânâsına İsrâiloğulları diyorlar. O sizin intisab ettiğiniz Ya'kub AS'a vefat geldiği zaman ne demişti, siz ne diyorsunuz?.. Bakın onlar, Ya'kub AS vefat ederken oğullarıyla neler konuştular, siz hangi noktadasınız, nasıl ters bir durumdasınız?.. Aklınızı başınıza toplayın, bu yanlış durumunuzu anlayın!" mânâsına.

Şimdi Ya'kub AS, biliyorsunuz Yusuf AS'ın babası, İshak AS'ın oğlu, İbrâhim AS'ın torunu... İşte Yusuf AS'ı kardeşleri nasıl kuyuya attılar, kervana sattılar. Ondan sonra nasıl Mısır'a geldi Yusuf AS... Mısır'da tutunduktan, yetiştikten, mevki, makam, itibar, şeref, haysiyet sahibi olduktan sonra, babasını ve kardeşlerini Mısır'a nasıl getirdi?.. Bunlar Yusuf AS'ın hikâyeleri, meşhur.

Ama, Ya'kub AS vefat ederken ne demişti? (*İz kàle*) Hani demişti ki, (*li-benîhi*) etrafındaki oğullarına." 12 oğlu olduğu kaynaklarda rivayet ediliyor. Bunların isimleri tefsir kitaplarında yazılmış bulunuyor, sayılmış oluyor. Onları artık uzun boylu, teferruatlı isimlerini söylememize burada lüzum yok...

Onun çocukları tabii, babaları vefat edecek diye etrafına toplanmışlar. Mübarek bir peygamber, itibarlı bir kimse... Mısır'a geldiler. Yusuf AS zaten, orada bir yüksek mevki makamın sahibi. Ne demişti çocuklarına Ya'kub AS?.. O vefatı anında, vasiyet yoluyla demişti ki:

(*Mâ ta'budûne min ba'dî*) Bu da soru. Yâni, "Benden sonra neye tapınacaksınız, hangi ilâha kulluk edeceksiniz, nasıl kulluk yapacaksınız?.." diye sormuştu. Tabii hayatı boyunca, "Aman bu Mısırlıların yanlış inançlarına düşmeyin! Bunlar yanlıştır, bunlar firavunlarını tanrı edindiler. Akıllarından çeşitli tanrılar uydurdular; ölüm tanrısı, bilmem şu tanrısı, bu tanrısı diye..." söylemişti.

Kartal başlı *Horus* isimli tanrı, köpek başlı bilmem ne tanrısı, timsah başlı daha başka tanrı... Hepsinin renkli resimlerini ehramları, piramitleri birbirlerine bağlayan koridorlara resmetmişler, o tarihi yerlerde görüyoruz. Ziyaret ettik Mısır'ı, Kahire'yi. Hazret-i Hüseyin Efendimiz'in camisi filân derken, bir de şu firavunların hallerini görelim diye, oraları da gittik, gördük. Böyle nelere taptıkları belli...

Tabii biz, tarihin böyle bir mazideki hatıralarını seyrediyoruz gittiğimiz zaman. Ama Ya'kub AS bir peygamber olarak Mısır'a gidince, o kavmin nasıl yanlış bir inanç üzere olduğunu görüp, onu düzeltmek için, hak dini öğretmek için, var gücüyle gayret etmişti. "Sakın o yanlış yollara sapmayın, putlara tapmayın!" diye söylüyor. Yâni, vasiyet ediyor.

"—Aman ha sakın Allah-u Teàlâ Hazretleri'nden başka varlığa tapmayın! Neye tapacaksınız söyleyin bakalım!.." derken, "Tapmayacaksınız, değil mi?" mânâsı var, bir vasiyet mânâsı var.

Onlar da ne dediler?.. Tabii onların o cevapları bizler için önemli ama, asıl Ya'kub'un sülâlesinden geldiklerini söyleyen, Benî İsrâil için, yahudiler için önemli... Çünkü onların hürmet ettikleri zâtlar, bakalım ne demişler, hangi inanç üzerelermiş?.. (*Kàlû*) "Dediler ki:

(*Na'büdü ilâheke*) Ey babamız Ya'kub, biz senin ilâhın olan Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne, Rabbü'l-àlemîne ibadet edeceğiz! Ona ibadet ediyoruz, ona ibadette devam edeceğiz, yolu değiştirmeyeceğiz, yanlış yollara sapmayacağız! Senin ilâhın, (*ve ilâhe âbâike*) senin ecdadının, babalarının ilâhı olan Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne..."

Tabii, bütün yerin göğün ilâhı, bütün insanların ilâhı tek, Rabbü'l-àlemîn. *Vâhidü ehadü ferdü samed* olan, Rabbü'l-àlemîn olan, alemleri yaratan, yeri göğü, insi, cinni yaratan Allah-u Teàlâ

Hazretleri... İşte o Allah'a ibadet edeceğiz. "Senin babaların olan İbrâhim'in, İsmâil'in, İshak'ın rabbi olan, senin Rabbin olan, àlemlerin Rabbi olan Allah'a itaat edeceğiz. (*İlâhen vâhidâ*) Tek bir ilâha; şerîki, nazîri olmayan, eşi, benzeri, misli, karşıtı olmayan Allah'a ibadet edeceğiz. (*Ve nahnü lehû müslimûn*) Biz ona teslim olmuşuz, itaat etmişiz, inanmışız, bağlanmışız. Bu inançta sebat edeceğiz!" dediler. (Bakara, 2/133)

b. Tevrat ve İncil'de Peygamber Efendimiz

E o zaman, bu yahudilerin cedleri olan Ya'kub AS ve İbrâhim AS ve onların, Ya'kub AS'ın torunları olan, *esbât* denilen yahudi kabilelerinin hepsi ilk başta böyle dediğine göre, o zaman Peygamber Efendimiz'in zamanındaki insanlar için; İslâm'la karşılaşan, İslâm'la muhatap olan insanlar için, onların böyle demeleri çok önemli... "Bak onlar öyle diyorlar, o zaman sizin de öyle demeniz lâzım!" mânâsına geliyor bu.

Şimdi burada tabii, bu ayet-i kerime, dinler tarihi bakımından son derece mühim bir konuya işaret buyuruyor ve Tevrat'taki ve İncil'deki bir takım ayetleri de, bu ayet-i kerime anlatıyor. O ayetlere de işaret var. Yâni, Tevrat'a inanan bir insan, Tevrat'ı bilen bir yahudi, bunu okuyunca hemen vaziyeti anlayacak; "Haa, bu Tevrat'ta da geçiyordu." diyecek. Bir hristiyan da, İncil'de geçen şeyleri hemen hatırlayacak. Ve Peygamber Efendimiz'in hak peygamber olduğunu, Tevrat'ta, İncil'de, kendi peygamberlerinin kendilerine tavsiye etmiş olduğu; "Geldiği zaman, torunlarınızdan onun zamanına erişenleriniz, ona itaat etsinler!" diye tavsiye edilen peygamber olduğunu anlayıp, inanmaları lâzım!..

Çünkü, bu hususta Tevrat'ta ve İncil'de mevcut ifadeler var. Bunlar önemli olduğu için zikrediyorum. Meselâ, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır bunları kitabına almış. Sultan I. Ahmed zamanında yaşamış olan bir kimse, müslüman olmuş ve İslâm'ı kabul etmiş, Mehmed namını almış. Neden müslüman olduğunu da göstermek için, bir de kitap yazmış.

Bu benim üzerinde çalıştığım, İbrâhim-i Müteferrika'nın *Risâle-i İslâmiye* isimli eseri de aynı konuda... Ne demek *Risâle-i İslâmiye*?..

İbrâhim-i Müteferrika da Romanyalı, Kolojvarlı, Klujlu, bir papaz olarak yetişmiş bir kimse. Kütüphanedeki kitaplardan, eski İncil, Tevrat açıklamalarından okuyup, İslâm'ın hak din olduğunu; Hazret-i Muhammed Mustafâ Efendimiz'in Tevrat'ta, İncil'de geleceği müjdelenen peygamber olduğunu anladığı için, müslüman oluyor, Osmanlı diyarına geliyor ve bir de kitap yazıyor: *Risâle-i İslâmiye* diye. Ne demek? Onun müslüman oluşunu anlatan risale demek bu *Risâle-i İslâmiye*... Neden müslüman olduğunu izah eden risâle demek. Biz bunu yayınlamıştık. Çok tatlı bir konu idi benim için, zevkli bir konu idi.

Ayet-i kerimeler var... Meselâ Tevrat'ın 5. sifrinde, 15. faslında Mûsâ AS'ın ifadesiyle şöyle bir ayet-i kerime geçiyor, Tevrat'ın ayeti:

"—İlâhınız Rab Teàlâ size aranızdan ve ihvanınızdan, bana benzer bir nebî ikame edecek, gönderecek."

Yâni, Mûsâ AS diyor ki:

"—Benim gibi bir peygamber gönderecek sizin aranızdan ve ihvanınızdan."

Kime hitap ediyor?.. Yahudilere...

Yine bu 5. sifrin 11. faslında Rab Teàlâ Mûsâ'ya dedi ki:

"—Ben onlara ihvanınız arasından sana benzer, sana mümâsil peygamber göndereceğim, nasb ü ikâme edeceğim. Onun benim ismimle tebliğ edeceği kelimeleri, ayetleri her kim dinlemezse, ben ondan intikam alırım!" diye ayetler geçmiş oluyor. Yâni, Tevrat'ta var bu ayetler. E bu gayet açık. Mukayeseli olarak Tevrat'ı, İncil'i, Kur'an'ı inceleyen, bu gerçeği görür.

Nitekim Fransız profesörlerinden sayın Prof. Moris Bükey, Bilimler Akademisi üyesi. Yâni ciddî bir ilim adamı. İstanbul'a geldiği zaman, Yıldız Sarayı'nda bir toplantıda ben de görmüştüm kendisini... O da Tevrat'ı incelemiş, Kur'an'ı incelemiş. Ondan sonra İslâm'ın hak din olduğunu, Kur'an'ın Allah'ın hak kelâmı olduğunu, Muhammed-i Mustafâ'nın da Tevrat'ta, İncil'de bahsi geçen peygamber olduğunu kabul edip müslüman olmuş. Bu incelemelerini bir kitap halinde de yazmış, bu da Türkçe'ye çevrildi.

Bunlar önemli... Neden önemli? Çünkü 2000 Yılı tebliğ yılıdır,

Tevhid Yılı'dır. Yâni *Lâ ilâhe illa'llàh*'ı, Allah'ın bir olduğunu, şeriki nazîri olmadığını insanlara anlatma ve tebliğ etme yılımızdır bizim... Bunu çok güzel anlatmamız lâzım! Çünkü, kendileri yanlış yolda olan insanlar, bu sefer yanlışlarını bize öğretip, bizi kendi taraflarına çekmeye çalışıyorlar. Halbuki bizim onları kurtarmamız, onları doğru yola çekmemiz, onlara ahiretlerini kurtaracak şekilde yardımcı olmamız lâzım!..

Onun için, bizim bu şeyleri güzel anlatmamız gerekiyor. Hadis-i şeriflerde Roma'nın da fetholunacağını; ama bu fütuhatın savaşla değil de tesbihle, zikirle olacağını ifade ediyor Peygamber Efendimiz. Tabii bu Peygamber Efendimiz'in bir mucizesi...

Tesbih ne demek?.. Allah'ın her türlü noksandan münezzeh olduğunu, şânına lâyık olmayan sıfatlarla onun tavsif edilmesinin, nitelenmesinin doğru olmadığını anlatacağız. Tesbihle, anlata anlata, onlar anlayacaklar ki: "Evet, Allah oğul edinmez, Allah'ın eşi olmaz, evlilikten çocuğu olmaz. Bu yanlış bir şeydir. Hristiyanlığın da aslında yoktur." Vazgeçecekler. Vazgeçmeleri için de tabii gerçeklerin söylenmesi lâzım, bu çok önemli bir konu.

Bunun için lütfen bu *Risâle-i İslâmiye*'yi, İbrâhim-i Müteferrika'yı okuyun! Bu ayet-i kerimenin Elmalılı'daki tefsirini, izahlarını dikkatli bir şekilde, güzelce okuyun![38]

Şimdi burada, biraz şeyleri anlatalım. Peygamber Efendimiz'i açıkça veya işaret yoluyla müjdeleyen, geleceğini tarif eden, bildiren bazı cümleler var Tevrat'ta ve İncil'de. İşte bu iki tanesi, demin metinlerini okuduğum iki ayet. Bunların Arapçaları şöyle... Tabii bizim alimlerimiz Arapça Kitâb-ı Mukaddes'leri alıp inceledikleri için, Arapçalarını yazmışlar. Tabii kökeni Arapça değildi, mahalli dilleri başkaydı. Bunlar tercüme olmuş oluyor:

إن الرب إلهكم يقيم لكم نبيًّا مثلي من بينكم وإخوانكم.

إن الرب تعالى قال لموسى: إني مقيم لهم نبيًّا مثلك من

[38] *Hak Dini Kur'an Dili*, Elmalılı M. Hamdi Yazır, c. I, s. 488-511, İstanbul 1935.

بين إخوانهم وأيما رجل لم يسمع كلماتي التي يؤديها
عنى ذلك الرجل بإسمى أنا انتقم منه.

(*İnne'r-rabbe ilâhüküm yukîmu leküm nebiyyen mislî min beyniküm ve ihvâniküm ve inne'r-rabbe teàlâ kàle li-mûsâ innî mukîmun lehüm nebiyyen misleke min beyni ihvânihim ve eyyümâ racülin lem yesma' kelimâti'lletî yüeddîha an zâlike'r-racüli bi'smî ene entakımu minhü*) Demin Türkçe'sini okuduğum iki ayet-i kerime.

Sonra ikinci bir şey: Tevrat'ın 1. sifrinde, 9. faslında anlatılıyor ki, İbrâhim AS'ın hanımı Sâre Vâlide'nin kölesi Hâcer'e, "Nereye gitmek istiyorsun?" diye bir melek sordu. O da:

"—Seyyidem, yâni efendimem, mâlikem Sâre'den kaçıyorum!" dedi.

Bunun üzerine melek ona müjdeledi:

"—Sen o efendin olan o hanıma dön ve ona tevazu eyle... Çünkü Allah, senin zürriyetini çoğaltacak, sen bir oğlan dünyaya getireceksin! Allah-u Teàlâ Hazretleri senin yalvarmanı, duanı kabul etmiş olduğundan dolayı, sen de bu kabule nişâne olarak, ona İsmâil adını ver! Ve o insanların gözbebeği olacak. Onun eli hep senin fevkinde olacak, yâni şerefli olacak. Hepsinin eli ona hudù ile uzanacak, yâni tevâzuyla uzanacak. Bütün kardeşlerine rağmen, şükredecek." diye, İsmâil AS'ın doğacağını ve İsmâil AS'ın elinin, böyle herkesin hürmet edeceği bir el olacağı anlatılıyor.

Tabii, bu onun elinin diğer ellerden üstün olması, bizzat kendisinin değil zürriyetinin üstün olmasına; İsmâil AS'ın zürriyetinden de Peygamber Efendimiz geldiğinden, ona işaret olduğuna şüphe yok. Bu ifade, yine Tevrat'ta olan bu ifade… Yâni İsmâil AS, Mekke-i Mükerreme'de, dar bir yerde mahsur idiler. O kendisi bu kadar böyle bütün insanların göz bebeği olacağı, hepsi onun karşısında hürmet edecek filan... Bu Peygamber Efendimiz'i gösteriyor.

Yine bu 1. sifrin, yâni 1. kitabın 20. faslında, "Rab Teàlâ Tùr-i Sînâ'dan geldi ve bize Saîr'den tulû etti ve Faran Dağları'nda

zuhur eyledi. Ve sağından Kıddislerin unvanlarını saf yaptı da, onlara izzet ihsan etti ve onları bütün şuuba sevdirdi ve Kıddislerin hepsine bereketle dua etti." diye bir cümle var Tevrat'ta yine. Buradaki Fâran Dağı Hicaz'dadır. Çünkü Tevrat'ta, "İsmâil Fâran çöllerinde ok atıcılığı taallüm ediyordu." deniliyor. Yâni İsmâil AS'ın yaşadığı yer.

Şimdi oradan, Mekke'de oturduğu bilindiği için, bu Fâran'ın orada olduğu anlaşılıyor. Hicaz'dan Peygamber Efendimiz'in çıkacağına ve Mekke'nin fetholunacağına işaret olmuş oluyor bu sözler. Rumuzlu gibi, ama meseleyi bilen gayet iyi anlar. Cenâb-ı Hak, Fâran'dan zuhur edecek; yâni bir peygamber de Fâran'dan, Mekke'den zuhur edecek mânâsına. Ve çok şeref ve izzetle kabul görecek; işte İslâm'ın kabul görmesi bunu gösteriyor. Geniş izahları var.

Daha başka şeyleri sıralıyor. Bazılarını okuyalım. Ya'kub AS oğullarına demiştir ki, Tevrat'ın Yunanca tercümesiyle bu:

"—Ey benim oğullarım gelecek rasûl gelmediği müddetçe, bizden nübüvvet kesilmez. O geldikten sonra, bizden nübüvvet ve saltanat kesilir. Cümle âlem onun gelişine muntazırdır."

İşte bu ayetlerden dolayı, birisinin geleceğini zaten yahudiler bekliyorlardı.

Allah-u Teàlâ Hazretleri İbrâhim AS'a vahyedip dedi ki deniliyor Tevrat'ın 1. kitabında bir rivayet olarak. Tevrat müfessirlerinden Seman yazmış. Allah-u Teàlâ İbrâhim AS'a vahyedip dedi ki:

"—İsmâil hakkındaki duanı kabul ettim ve onu mübarek kıldım büyüttüm ve cidden muazzam yaptım. 12 büyük tevlid edecek ve ben onu bir ümmet-i azîme için imam yapacağım!"

Tabii, İsmâil AS'ın böyle çok büyük şey için imam olması, Ümmet-i Muhammed'in olmasına işaret. İsmâil AS çünkü hayatında mevzî bir şeyde kalmıştı. Onun evlâdından Muhammed AS olduğu, ümmetinin de Muhammed Ümmeti olduğu kesin.

Ayrıca yine Dâvud AS'a buyurdu ki, Zebur'un Yunanca'sından nakledilmiş. Hak Teàlâ Dâvud'a buyurdu ki:

"—Senden sonra sahib-i şeriat bir peygamber göndereceğim ki, nübüvveti güneşi şark ve garba nur saçacak. Ona ilk ittibâ eden kavim Arap olacak. İnat ve muhalefet edenler makhur ve zelil

kalacak. Şeriatına cihanın mülûku itaat edecek. Din ü şeriatı kıyamete kadar bâkî kalacak." Bu işte İslâm'ı tarif ediyor, yine Zebur'da.

Ayrıca İncil'de buyruluyor ki, Hazret-i İsâ buyurdu ki:

"—O ki benden sonra gelecek..." Yâni, Peygamber Efendimiz'e işaret. "Benden evvel halk olunmuştur." Yâni, nûr-u Muhammed'in, Peygamber Efendimiz'in nurunun en evvel halk olunması. "Ben onun pabucu bağını çözmek hizmetine lâyık değilim." Mettâ İncili'nde bu ifade.[39]

İşte böyle çeşitli deliller, bu ayet-i kerimede geçen ifadeyi te'yid ediyor, bu ifadenin şahitleri oluyor eski kitaplarda. Tabii o kitaplar, Peygamber Efendimiz'e bu ayetler inmeden evvel ortada bulunduğundan artık bu delil çok kuvvetli oluyor. Yâni sonradan, Kur'an'ı desteklesin diye ortaya atılmış bir şey de denemez. Çünkü Kur'an'dan önceki devirlerde zaten mevcuttu.

Hatta bu İstanbul Edebiyat Fakültemizin, İslâm Araştırmaları Bölümü kurulmuştu. O zamanki başkanı rahmetli Zeki Velidi Togan[40] idi; ordinaryus profesör, büyük alim... O, bu İslâm

---

[39] *Hak Dini Kur'an Dili,* Elmalılı M. Hamdi Yazır, c. I, s. 501-505, İstanbul 1935.

[40] Zeki Velidi Togan (1890-1970) 10 Aralık 1890 tarihinde Rusya'da Başkurdistan bölgesinde doğdu. İlk ve orta eğitimini çeşitli medreselerde tamamladı. Kazan'da özel dersler aldı. 1909 yılında Kazan'da bulunan Kasımiye Medresesi'nde "Türk tarihi" ve "Arap edebiyatı tarihi" öğretmeni olarak göreve başladı. 1911 sonlarında Türk ve Tatar Tarihi adlı kitabının yayımlanmasıyla meşhur oldu. Kazan'da bulunduğu sırada Nikolay Aşmarin ve N. F. Katanov ile tanıştı. Böylece Rus şarkiyatçıları ortamına girdi ve bu ortamdan derinden etkilendi.

1913 yılında Fergana'ya, 1914 yılında Buhara'ya araştırmalar yapmak için gitti. Fergana'da Yusuf Has Hacib'in 11. yüzyıla ait Kutadgu Bilig adlı eserinin bir elyazması nüshasını buldu.

Daha sonra Rus Millet Meclisinde Ufa Müslümanlarının temsilcisi olarak bulunmak üzere Petersburg'a gitti. Bu sırada Bolşevik ihtilâli patlak verince, o da Türklerin durumunun düzelmesi için mücadeleye girişti. 29 Kasım 1917 tarihinde Başkurdistan ilinin muhtariyeti ilan edildi. Başkurt hükümeti kurulduğunda Togan, Harbiye Nazırı oldu. Bundan sonra Lenin, Stalin ve Troçki ile defalarca görüştü, fakat olumlu sonuç alamadı. Türkistan'a çekilip orada mücadeleye karar verdi.

araştırmaları enstitüsünün mecmuasının ilk sayılarında, Lût Gölü civarında mağaralarda bazı eski ruloların, böyle yuvarlak sarılmış yazılı parçaların, kitapların bulunduğunu; bunların Ürdün müzesine, Vatikan müzesine, Avrupa müzelerine alınıp götürüldüğünü, ama bunların çözülüp neşredilmediğini; bunlardaki ifadelerin Kur'an-ı Kerim'i desteklediğini, Kur'an-ı Kerim'in doğru söylediğini isbatladığını ve İslâm'ın hak din olduğunu gösterdiğini; onun için saklandığını orada işaret ediyordu ve bunlar açıklansın, saklanmasın diye beyanlarda bulunuyordu.

Bu konuda meraklı olanlar, o İslâm Araştırmaları Enstitüsü dergisine, Zeki Velidi Togan'ın o yazılarına da bakabilirler. Lût Gölü Mağarası'nda, Kumran denilen yerde bulunmuş Kumran Kitâbeleri.[41] Onlara bakabilirler.

Türkistan Millî Özerk Hükümeti'nin bastırılmasından sonra, Basmacı Hareketi'nin içinde bulundu. 1920-23 yıllarında Türkistan'da amansız bir mücadeleye girişti ise de başarılı olamadı. Türkistan Millî Birliği'nin kurucusu ve ilk başkanıdır.

20 Mayıs 1925 tarihinde Türkiye'ye geldi. İstanbul Darülfünun'u Türk Tarihi Müderris Muavinliği'ne tayin edildi. İstanbul ve Anadolu kütüphanelerinde hummalı çalışmalarına başladı. Fakat, 1932 yılında I. Türk Tarih Kongresi'nde tıp doktoru Reşit Galip'in sunduğu, Orta Asya'da iç deniz olduğu ve bunun sonradan kuruduğu konusu hakkındaki tebliğini eleştirince, Togan aleyhine bir kamuoyu oluştu. Kendisine takınılan bu kötü tutum üzerine, 8 Temmuz 1932 tarihinde istifa ederek Viyana'ya gitti. 1935 senesinde Viyana Üniversitesi'nden felsefe doktoru ünvanı aldı.

1935-1937 yılları arasında Bonn Üniversitesi'nde, 1938-1939 yılları arasında Göttingen Üniversitesi'nde profesör olarak ders verdi. 1939 yılında Millî Eğitim Bakanı'nın daveti üzerine tekrar Türkiye'ye geldi. İstanbul Üniversitesi'nde Umumî Türk Tarihi Kürsüsü'nü kurdu.

1953 yılında İstanbul Üniversitesinde İslam Tetkikleri Enstitüsü'nü organize etti. Zeki Velidi Togan 26 Temmuz 1970'te İstanbul'da vefat etti.

[41] 1947 yılının Şubat veya Mart ayında, Muhammed Ahmed el-Hamid adlı, genç bir Bedevi keçi çobanı, kaybolan keçisini aramaktadır. Eriha kentinin 13 km güneyinde, Ölü Deniz'in batı yakasındaki bir tepede bulunan bir delikten aşağı taş atar ve duyduğu testi kırılma sesi üzerine aşağıdaki mağaraya iner. Mağaranın zemininde, içinde keten kumaşa sarılı deri tomarların bulunduğu büyük testiler bulur. Testilerin ağzı sıkıca kapatıldığı için tomarlar yaklaşık 1900 yıl boyunca hiç bozulmadan saklı kalabilmişlerdir. Bulgular, bu tomarların MS 68 yılında mağaraya yerleştirildiklerini gösterir. 1947'deki keşif ve 1952-

Şimdi burada izah etmemiz gereken bir şey: Ya'kub AS, bu yahudilerin ecdadı olan kabile büyükleri, hepsinin bağlı oldukları kabilelerin tâ kökeninde olan büyükleri... Diyorlar ki:

"—Biz senin ve babaların İbrâhim ve İsmâil ve İshak'ın rabbi olan Allah'a itaat edeceğiz! Sen müsterih ol, yâni endişe etme, biz bu doğru imandan ayrılmayacağız!" demiş oluyorlar.

Şimdi burada dikkat edilirse, İbrâhim ve İsmâil diyor. Ya'kub AS'ın babası olarak. Halbuki babası İshak'tı, İsmâil amcasıydı. Yâni, İshak'la beraber İsmâil'i de zikrediyor. İsmâil'in, İshak'ın ve İbrâhim'in evlâdı diye. Araplar böyle, dedeye baba adını verirler.

1956 yıllarında yapılan kazı çalışmaları sonucunda toplam on bir mağarada bu elyazmalarına rastlanmıştır.

"Ölü Deniz Tomarları'nın" bulunması, 20. Yüzyıl'ın en önemli arkeolojik keşiflerinden biridir. Bu tomarlar, Hristiyanlığın ve Museviliğin bilinen en eski yazılı kaynakları sayılır. Ortalama iki bin yaşındadır. Ortaya çıkartılmalarından hemen sonra dinler tarihi, özellikle de Hristiyanlığın ilk devirleri üzerine büyük bir tartışma başlamıştır.

Babaları dediği yâni ecdadı, dedeleri demek, amcayı da araya katmak. Tağlib deniliyor buna, yâni ekseriyete tâbi olarak o çatı altına almak mânâsına bir tâbir. Yâni, babaların olan İshak ve İbrâhim demedi, bir de İsmâil'i ayrıca kaydettiler. Bunda da tabii onların, babalarının bildirmeleriyle, işaretleriyle İsmâil AS'ın neslinden bir ahir zaman peygamberi geleceğini bildiğine de, buradan bir güzel, ince işaret mevcut oluyor.

(*Ve nahnü lehû müslimûn*) "Yâni biz işte o senin râzı olduğun, bize öğrettiğin Rabbü'l-àlemîn'e müslimleriz, teslim olmuşlarız." Ne demek?.. İtaat etmişiz. *Mutîun*, itaat edicileriz. *Hadıùn*, yâni emrin ne ise buyur, tutacağım mânâsına, el pençe divân durmuşlarız." dediler.

Tabii bu bütün eski dinlerin, hak peygamberlerin öğrettiği aynı inanç. Hepsi Allah'a itaat etmek, onun emirlerine uymak, ondan gelen vahiylere tâbi olmak yolunu tutmuşlardır.

وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

(آل عمران:٨٣)

(*Ve lehû esleme men fi's-semâvâti ve'l-ardi tav'an ve kerhen ve ileyhi yurceûn.*) "Göklerdeki ve yerdeki her şey istese de, istemese de ona itaat eder. Yâni, onun emrine boyun eğmek durumundadır. (*Ve ileyhi yurceûn*) Ona döndürülecektir." (Âl-i İmran,3/83)

İslâm demek, bütün peygamberlerin hepsinin umûmî dininin adı oluyor. Yâni, müşterek yönleri olmuş oluyor. Tabii zamana ve bölgeye göre ahkâmların, uygulamaların farklılığı da basit şeyler. Yâni, İslâm'da meselâ çeşitli fıkıh meseleleri var. O ufak tefek farklar rahmet oluyor. Mühim değil ama temel aynı.

Şimdi, böyle dediler, itaatkâr olacaklarını söylediler. Böylece müsterih oldu Ya'kub AS, evlatlarının kendi yolundan gideceklerini anladı. O halde bu ayeti dinleyen Peygamber Efendimiz zamanındaki ehl-i kitap da, yahudiler ve hristiyanlar da, dedeleri gibi yapmalı, yâni onlar da teslim olmalı, İbrâhim AS'ın yoluna girmeli!..

c. Onların İşlediği Onlara, Sizin İşlediğiniz Size

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ، لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ، وَلَا

تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (البقرة:١٣٤)

(*Tilke ümmetün kad halet, lehâ mâ kesebet ve leküm mâ kesebtüm*) "Şimdi onlar geçmiş bir nesil, geçmiş insanlardı." *Tilke,* bu anlatılan Ya'kub AS, evlatları; o çağlar geçti, o topluluklar geçti, gitti. (*Lehâ mâ kesebet*) "Onlara işledikleri amellerin mükâfatları verilecek, doğru inançlarının mükâfatı verilecek, cennete girecekler. Eğer içlerinde dinlemeyenler, babalarının, dedelerinin sözlerini dinlemeyenler olmuşsa, onlar da tabii yaptıklarının cezasını bulacaklar. Onların işledikleri onlara, (*ve leküm mâ kesebtüm*) sizin kesb ettikleriniz, işlediklerinizde size..." Yâni, siz de onlar gibi yaparsanız onlar gibi mükâfata nail olursunuz. Ama siz de asi olursanız, o zaman sizin onlara intisab etmeniz, 'Biz Ya'kub'un evlatlarıyız, İbrâhim'in soyundanız!' demek, kâr etmez." Çünkü onlara tam uymamış oluyorlar.

"—Biz onlara neseben bağlıyız!"

Neseben bağlısın ama, Nuh AS'ın kendi öz oğlu da kâfir olarak öldü. Yâni, neseben bağlılık insanları kurtarmıyor; imanca, kafaca, gönülce, kalpçe bağlanması gerekiyor.

(*Ve lâ tüs'elûne ammâ kânû ya'melûn.*) "Onların işlediklerinden siz sorumlu olmayacaksınız. Siz kendi işlediklerinizden sorumlu olacaksınız, ona dikkat eyleyin! Yâni gözünüzü açın, kendinizi cehennemden kurtarmaya çalışın." (Bakara, 2/134) demiş oluyor.

Bu bakımdan, hadis-i şerifte gelmiştir ki bu umumî kural:[42]

---

[42] Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2074, no:2699; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.342, no:3643; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.195, no:2945; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.82, no:225; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.252, no:7421; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.111, no:344; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.284, no:84; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.165, no:299; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.126, no:3780; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.261, no:1695; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.245, no:393; İbn-i Ebi'd-

مَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ ، لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ (م. د. ت. ه. عن أبي هريرة)

(*Men ebtaa bihî amelühû, lem yüsri' bihî nesebühû*) "İşlediği icraat kendisini ileriye götüremeyen, geride bırakan bir kimseyi, soy sop ilişkisi, nesebinin asaletli olması ileri götüremez. Amelinin geri bıraktığı kimseyi, nesebi ileri götüremez."

"—Ben falancanın çocuğuyum!.."

İyi ama, sen güzel bir şey yapmadın ki, bir güzel mükâfata eresin; güzel bir sevap kazanıp da kendini kurtarasın... Onların soyundansın ama, onların yolunda değilsin, yanlış yola gitmişsin. Efendi bir ailenin, soylu bir ailenin haylaz bir mirasyedi çocuğunun kumarhanelerde ömrünü ifnâ edip de, sonra iflas edip perişan bir şekilde ölmesi gibi, öyle bir şey...

Onun için, herkesin kendisine sahip olması lâzım, sorumluluğunu idrak etmesi lâzım! Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin emirlerini ciddiye alması lâzım! Bu işlerin şakasının olmadığını bilmesi lâzım, aklını başına toplaması lâzım!..

Tabii müstakbel azab, şu anda olmayan azab, istikbalde gelecek olan azab, bazı kimselerin aklına girmiyor. Yâni, ondan korkmuyorlar. Ama yaklaştığı zaman, korkacaklar. Bu, çocuğun senenin başında ders çalışmamasına benziyor. Ama sene sonu yaklaştığı zaman, imtihan günleri geldiği zaman, gece uykusu bile kaçar. Sabahlara kadar çalışmaya gayret eder ama, o zaman da birkaç gün içinde çalışmak büyük bir fayda vermez. Dünya hayatı da böyle...

Biz şimdi bu ayetleri okuyoruz, sizler dinliyorsunuz, bantlara alınıyor, yazılara da yazılıyor, geçiyor. Kitaplar neşredilmiş. Eskiler yazmış, biz de üzerinde çalışmalar yapmışız, neşretmişiz... Bunların hepsi birer belgedir. Kim için?.. Allah yolunda

---

Dünyâ, *Kadàü'l-Havâic*, c.I, s.85, no:97; Cürcânî, *Târih-i Cürcân*, c.I, s.136, no:146; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.339, no:696; Ebû Hüreyre RA'dan.

Dârimî, *Sünen*, c.I, s.111, no:345; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.448, no:671; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.904, no:43560; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1340, no:2343.

yürümeyen insan için. Denilecek ki:

"—Bak bunlar yazıldı, çizildi. Sen niye istenilen çizgiye gelmedin de, yanlış yolda yürüdün?.. Niye görevini yapmadın, niye doğru yolu bulmadın, niye imana gelmedin?"

O zaman anlayacak ama, o zaman iş işten geçmiş olacak.

İşte o istikbaldeki tehlikeyi önceden görmek, ön görüşlülük, yâni ileri görüşlülük, akıllılık. O halde en ilerici insanlar, en ileri görüşlü insanlar kimler?.. Müslümanlar, imanlılar. Çünkü ahiretteki tehlikeleri görüp, şimdiden hayatlarını düzene sokuyorlar; hatalardan, günahlardan kaçınıyorlar.

En dar görüşlü, en cahil, en gâfil insan, unvanı ne kadar yüksek olursa olsun, on tane üniversiteden diploma alsa, nişâne alsa, doktora pâyesi kazanmış olsa, en cahil insan kimdir?.. Ahiretini tehlikeye koyan insandır. Ahirette kendisini kurtaracak işleri dünyadayken yapıp başaramamış olan, kulluğu kusurlu, imanı zayıf olan insandır. Bu dünya bir imtihan dünyasıdır, bu hayat bir imtihandır. Onu yapmıyor. Ondan sonra, iş işten geçtikten sonra pişman olacak; o pişmanlığı da şimdiden hissedemiyor.

Halbuki devlet planlamacıları, büyük âlimler, meseleleri inceleyen insanlar nasıl tedbir alıyorlar:

"—Eyvah! Yağmurlar az, bu barajlardaki sular mevsimin sonuna kadar bizi idare yapmaz, aman tedbir alalım, aman tasarruf yapalım!.. Hesap kitap ortada, su miktarı az, kullanım günde şu kadar. Aman kısıntı yapalım, araba yıkanması yasaklansın, bahçe sulanması yasaklansın, ihtiyatlı kullanalım... Acaba yağmur için ne tedbir alabiliriz... filan."

Bu nedir?.. İleriyi görmek. O anda su henüz var ama, azalmış, bittiği zaman başına felaket gelir diye tedbir alıyor.

Devletlerin ordu beslemesi neden?.. O da ileri görüşlülük. Yâni düşman gelirse o zaman haydi toplanalım, silahları alalım, gidelim... Olmaz! Talimli olmayan insanlar, zaten savaşı güzel yapamazlar. Önceden bunlar talimlerini yapacaklar, eğitimlerini yapacaklar, savaş anında becerileri kazanmış olacaklar. Silahın nasıl atılacağını, nişanın nasıl tutulacağını bilecekler. Her şeyi öğrenmiş olacaklar. Bu ön görüşlülüktür, önceden görmedir.

Dikkat edilirse, gündelik hayatımızda bile her şeyi önceden

görerek tedbir alıyoruz. Belediyelerin tedbiri odur. Binaların yapılması için konulmuş kurallar onlardır. Yollarda arabaların gidişine dair işaretler onlardır. Orada kaza olmasın, şöyle yapılsın diye konulmuş kurallar, hep ileri görüşlülüktür.

Hemen bir tehlike belirdiği zaman, tedbir alınıyor. Bilim adamları diyorlar ki:

"—Şu kadar zamandan beri dünyanın ısısı bir derece yükselmiş."

"—Bir derece yükselirse yükselsin. Yâni, insanın hisleri bir derece yükselmeyi çok hissetmiyor. Olsun, yükselsin..."

"—Ama, yükseldiği zaman bu yükselme böyle devam ederse, şunlar olacak, şunlar olacak, şunlar olacak... Bir kere kutuplardaki buzlar eriyecek. Kutuplardaki buzlar eriyince, denizlerdeki suların miktarı fazlalaşacak. Suların miktarı fazlalaşınca, deniz seviyesi şu kadar metre yükseldiği zaman, denizin kenarındaki o metrenin altında olan şu kadar alan sular altında kalacak." Hadi hemen tedbirler, medbirler, ne yapalım ne edelim? "İşte aman ozon tabakası delindi. Bu böyle delindiği zaman şu oluyor, bu oluyor..." diyorlar.

Sağlığımızda da öyle… Çok sıhhatli adam bir sürü tedbir alıyor. Neden?.. Sağlığı bozulmasın diye. Koruyucu, hekimlik, hıfzı's-sıhha, hijyen dediğimiz şey.

Şimdi, burada ben bakıyorum Avustralya'da, herkes son derece idmana düşkün. Yâni, spor dediğimiz hareketleri yapmaya çok düşkün... Hatta ben, nihayet bunu tam anlatmak için şöyle bir ifade kullanıyorum:

"—Bizim müslümanların beş vakit namaza düşkünlüğümüz kadar ciddiyetle, bunlar idmana düşkün."

Kan ter içinde kalıyorlar kadınlar, erkekler, yaşlılar, gençler... İşini bırakıyor, işi bittikten sonra arabasını kenara çekiyor, elbisesini giyiyor, koşuyor, koşuyor, koşuyor... Şakaklarından ter akıyor, yüzü kıpkırmızı oluyor. Neden?..

"—Ben böyle yapmazsam sıhhatim bozulur." diyor.

Çok umûmî bir kural bu, yâni ileriye doğru tedbir alma.

İşte imanda da bu tedbiri almazsa bir insan, ileride o tehlike

mutlaka başına gelecek belli. Peygamberler söylemiş, kitaplar yazmış, akıl mantık olacağını gösteriyor.

Sonra, dinin kuralları çok güzeldir:

قُلْ إِنَّ اللَّهَ لاَ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ (الأعراف:٢٨)

(*Kul inna'llàhe lâ ye'muru bi'l-fahşâ'*) [De ki: Allah fenalığı emretmez.] (A'raf, 7/28) Dinin kurallarını uyguladığı zaman, insanlar güzel oluyor, toplum güzel oluyor... Aile güzel oluyor, geçim güzel oluyor, muhabbet oluyor, sevgi oluyor, saygı oluyor... Her şey güzel oluyor.

İmanın girdiği yerde her şey aydınlanıyor. Güzel ahlâkın geliştiği yerde her şey ileri gidiyor. Toplumun insanları çok sâde vatandaşlar bile olsalar, güzel ahlâklı olunca çok büyük başarılar elde ediyorlar.

Hazret-i Ömer'in tahsili ne idi? Emîrü'l-mü'minîn Hazret-i Ömer RA... Ne idi tahsili?.. Nihayet Mekke-i Mükerreme'den çıkan o mübarekler, imparatorluk kurdular, kaç devleti istilâ ettiler, fethettiler... İnsanları İslâm'a davet ettiler, gönülleri kazandılar, müslümanların sayısını arttırdılar, İslâm'ı cihana yaydılar. Ümmî insanlar, yâni bilgileri çok mahdut olan insanlar.

Şimdiki insanlar üniversiteleri bitiriyor ama, kendisini ahlâki zaaflardan koruyamıyor. Koruyamayınca bir şey olmuyor.

Sonra, Osmanlılar ilk kuruluş döneminde... Şimdi değerli eser hazırlamış Hasan Celâl [Güzel] Bey ve arkadaşları; Allah râzı olsun… Osmanlı'nın 700. kuruluş yıldönümü münasebetiyle 12 ciltlik *Osmanlı Ansiklopedisi*... Çok muazzam bir şey... Bana da zorlana zorlana arkadaşlarımız sağ olsunlar, oradan buraya büyük yükleri getirmişler. Ben de birinci cildi okumaya başladım.

İlk kuruluş döneminde Osmanlı aşireti, uç beyleri çok sâfî insanlardı ama, o sâfiyetle, o güzel ahlâkla Osmanlı Devlet-i Aliyyesi'ni, koca imparatorluğu, büyük bir devleti kurdular. Üç kıtaya yayıldılar. O ahlâklarını korudukları müddetçe, o imanlarıyla çok başarılar elde ettiler.

Tabii önceden çok hücumlara uğradılar ama, o başarıları, o ahlâkları sayesinde hücumları yendiler, kırdılar, ileriye doğru gittiler. Kudüs bile Haçlılar tarafından fethedilmişken, Antakya bile fethedilip de haçlılar tarafından ahalisi yediden yetmişe katledilmişken, sonra adım adım, adım adım bu zulmü def ettiler ve ileriye doğru gittiler.

Demek ki, güzel ahlâklı olunca, ümmî de olsalar Allah başarıları veriyor, başarıların kapılarını açılıyor. Sonra o ümmîlik de, ariflik oluyor. Sonunda öteki insanlardan daha da bilgili oluyorlar.

Meselâ, Fatih devrine geldiği zaman, çağın en ileri savaş aletlerini kullanmış oluyorlar. Yavuz Mısır'ı, İran'ı üstün meziyetleriyle, aletleri, cihazları, teçhizatıyla, kıra kıra, bastıra bastıra; karşı taraf da çok güçlü, kuvvetli, kahraman olduğu halde, yeniyor. Çünkü gerekli şeyleri hazırlamış oluyorlar.

Yâni iman, İslâm insana mutluluk getiriyor, kuvvet getiriyor. İmansızlık, ahlâksızlık da toplumları çökertiyor.

O bakımdan, böyle bir sözü tabii mü'min insan çok başka şeyler düşünerek, başka yollardan bu noktaya gelir ama, inanamayan insanlar bile, bu faydaları görüp de bu işin peşinde

koşmalılar...

Zaten bu Avustralyalılara bakıyorum, Almanlara, Avrupalılara bakıyorum. 20. Yüzyıl'da dinlerine, örflerine, adetlerine, kiliselerine bizden elli kat, yüz kat, bin kat daha kuvvetli bir şekilde bağlılar. Hem de devlet adamları dahil, en yüksek şahsiyetleri dahil... Ve onun için toplumlarında belli bir töre, ahlâk var, kanun hakimiyeti var, düzen var. Karşılıklı beğendiğimiz ilişkiler var. Bizden daha iyi durumdalar... Çünkü bizde bunlar çürümeye yüz tuttu, kıymeti bilinmedi. Bilinmeyince de tabii, yokluğunun acıları çekiliyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri dinimizin güzelliğini, kıymetini bilip de sımsıkı dinimize sarılanlardan eylesin... Şaşırıp da dünya ve ahiretini kaybedenlerden eylemesin...

İnşâallah önümüzdeki hafta 135 ve devamına devam edip, öteki ayetleri izah edeceğim. Onlar bir bütün olduğu için, 135. ayet-i kerimeye burada geçmedim. Önümüzdeki hafta inşâallah onlar üzerinde sohbetlerimizi yaparız.

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Allah hepinizden râzı olsun... Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

15. 02. 2000 - AVUSTRALYA

13. İBRÂHİM AS'IN DİNİNE GELİN!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah-u Teàlâ ve Tekaddes Hazretleri cümlenizden razı olsun... Dünya ve âhirette sizleri aziz ve bahtiyar eylesin... Muratlarınıza nâil eylesin... İki cihanda mutlu olun, bahtiyar olun, Allah'ın sevdiği kul olun... Ahirette Peygamber SAS Efendimiz'e komşu olmayı da Allah nasib eylesin...

Mübarek kelâmı Kur'an-ı Kerim'in Bakara Sûresi'nin —ikinci sûre bu; Fâtiha birinci sûre, Bakara ikinci sûre, Kur'an-ı Kerim'in en uzun sûresi— 135. ayet-i kerimesine ulaşmış bulunuyoruz. Bugünkü sohbetimi, bu 135. ayet-i kerime üzerine yapmak istiyorum. Önce bu ayet-i kerimeyi okuyalım!

a. Kur'an'ı Ezberlemeye Başlayın!

Bu aynı zamanda, birinci cüzün son sayfasının ilk ayeti oluyor. Kur'an-ı Kerim otuz cüzdür, yâni otuz bölüme ayrılmıştır. En son cüz Amme Cüzü, ilk cüz Fâtiha Cüzü. Bu otuz cüzün her birisi on yaprak, yirmi sayfa; toplamı altı yüz sayfa ediyor. Böyle bir bölümleme yapmışlar.

"—Bu bölümlemelerde, Kur'an-ı Kerim'i ezberlemek isteyenler, hafız olacak kimseler acaba nereden başlasın?.."

İki ana usül var. Birisinde cüzün en son sayfasından başlanıyor, en son sayfa ezberleniyor; ondan sonra ikinci cüzün en son sayfasına geçiliyor, ondan sonra üçüncü cüzün... Böylece otuz cüzün en son sayfaları ezberleniyor. O bitince, otuzuncu cüzden sonra, tekrar birinci cüzün sondan bir evvelki sayfasına geçiliyor. Yeni ezberlenen sayfaya çiğ deniliyor. Diğer sayfayı daha önceden ezberlemişti ama, arada otuz sayfa ile ezberleme çalışması geçtiği için, tabii zihin ilk ezberlediği kuvvette değil. Önceden ezberlenmiş olanı tekrarlamaya da, pişirmek deniliyor. Onu bir kez daha okuyunca birinciyle beraber, bu sefer iki sayfa olmuş oluyor. Biri çiğ, birisi pişmiş oluyor. Aynı şekilde ikinci cüzde, üçüncü cüzde hep en son sayfadan bir önceki ezberleniyor.

Meselâ, soruyorsun hafıza:

"—Evlâdım, yavrum, âferin, mâşâallah, Allah'ın kelâmını ezberliyorsun. Nasıl gidiyorsun?"

"—Efendim, ikinci sayfadan gidiyorum." diyor.

Ne demek?.. Yâni her cüzün sonundan iki sayfa ezberliyor; birisi çiğ, ikincisini pişiriyor. Sondan başlayarak böyle başa doğru gelip gelip, en sonunda ilk sayfaları ezberlemek şeklinde oluyor. Bu güzel. Böyle olduğu zaman, iyi bildiğini sonraya almış oluyor, bilmediğini öne almış oluyor. Başlama bakımından tersten başlamış gibi oluyor ama, ezberleme bakımından doğru gitmiş oluyor.

Bazıları da ilk sayfadan ezberletiyorlar, sonra onun arkasındaki ikinci sayfayı ezberletiyorlar. Tabii otuz cüz bitip başa gelince, meselâ üçüncü sayfaya geldiği zaman, ilk baştaki iki sayfayı pişirme yapıyor, ondan sonra çiğe geçiyor. Kimisi öyle yapıyor, kimisi öyle yapıyor.

Bu sayfa, birinci cüzün son sayfası... Umumiyetle bizde hafızlar ezberlemeye buradan başlarlar. Siz de inşâallah buradan başlayın ezberlemeye... Kur'an-ı Kerim'den her gün bir ayet ezberlerseniz, senede 365 ayet eder, iki-üç senede bu iş biter. Ama maalesef, devamlı çalışma, yâni yaptığı bir çalışmayı, güzel çalışmayı bırakmadan devam ettirmek, yorulmamak, yılmamak, geri dönmemek, yarışı yarıda bırakmamak; bu çok güzel bir sıfat, güzel bir haslet; azimli, iradeli, olmak iyi bir vasıf...

Böyle devam etti mi, iki-üç senede Kur'an-ı Kerim-i ezberleyecek; ne kadar güzel! İki seneler, yirmi seneler, kırk seneler, elli seneler geçiyor da maalesef, Allah'ın güzel kelâmı hakkında bir özel çalışma yapılmadığı için, pek çok müslüman ümmî olarak, gâfil ve câhil olarak göçüp gidiyor. Arapça bilmez, Kur'an okumasını bilmez, ezber bilmez... "Bir aşır oku!" dersin, okuyamaz.

Medine-i Münevvere'de Abdü'l-Vehhâb el-Fakîh diye bir zât-ı muhterem, el-Fakih soyadlı bir aile var. Bizim dedelerimizi, Türkleri çok seviyorlar. Ca'fer el-Fakih diye bir başka yüksek görevlerde bulunmuş bir ağabeyi, veya kardeşi de vardı. Orada bir otel çalıştırıyor. Belki daha başka işleri, ticaretleri de vardır,

bilmiyorum. Yâni, esnaftan bir kimse... Resmi bir sıfatı olan bir kimse olarak görünmüyor.

Bizi evine, bahçesine davet etti. İşte Medine-i Münevvere'nin de bütün eşraf ve âyanını, hoca efendileri ve sâireleri çağırdı. Bahçesini görmüş olduk. Hurmalıklar arasında, Medine'nin güzel bir gecesini geçirmiş olduk. Geniş teşkilat da yapmış, o kadar kalabalığı güzel ağırlayabilecek imkânları var. Zengin, varlıklı bir mübarek zât...

Benim asıl söylemek istediğim, "Haydi bir Kur'an oku!" dediler. O kadar güzel Kur'an-ı Kerim okudu ki; orada hocalar var, hafızlar var, ilim irfan sahibi çok kimseler var... Onların arasında, herkesin takdirini kazanmış oldu. Hayret ettiler. Doğrudan doğruya mesleği din ilmi olmayan bir kimsenin, âdâbına uygun ve bu kadar güzel bir şekilde Kur'an-ı Kerim okuması, hepsinin hoşuna gitti. Benim de çok hoşuma gitmişti.

Demek ki, olabilir; azmederse, çalışırsa, severse olur.

Hadis-i şerifte geçiyor ki, Allah'ın dünya üzerinde, bizim bildiğimiz varlıklar içinde en çok sevdiği şey Allah'ın kelâmıdır. Yedi kat semâvâttan ve arzdan, semâdaki ve arzdaki tüm

yaratıklardan, her şeyden daha sevgilidir Allah'ın kelâmı. Allah'ın kelâmını sevmek de, Allah'ın sevgisini cezbeder. Onun için Kur'an-ı Kerim sohbetleri yapıyoruz; Kur'an-ı Kerim'i sevin diye, ilgi artsın diye...

Birçok kimse de maalesef, Kur'an-ı Kerim'i okusa bile mânâsını bilmiyor. Bilmeye de yanaşmıyor, veya çok muazzam bir yük olarak gördüğü için, altına girmekten korkuyor. Böyle gidiyor... Yanlış! Yâni yıllanmış, yayılmış, yaygınlaşmış yanlışlarımız var; bunu bozmalıyız. Her gün bir ayet ezberlemeye lütfen söz verin!.. Her gün bir ayet ezberleyin, bakın kısa zamanda neler öğrenirsiniz.

Ama öğrendiğinizi sağlam öğreneceksiniz, unutmayacaksınız. Artık hem sözlerini öğrenirsiniz, hem tefsirine bakarsınız, mânasını öğrenirsiniz. O zaman, kısa zamanda Allah'ın kelâmını bilen, her şeyi güzel kavramış, dinde fakih olmuş, dinde ilim, irfan, derin bilgi sahibi olmuş, (*râsihùne fi'l-ilmi*) zümresinden bir kimse oluverirsiniz.

Olabilir; yâni tüccar da olabilir, esnaf da olabilir, çiftçi de olabilir, memur da olabilir... Bizim Gerede'de tanıdıklarımız vardı, ziyarete giderdik. Ankara İstanbul yolculuklarında, Hocamız'ı ziyarete giderken, durak yerimiz, ihvanımızdan kimseler vardı. Onlar vasıtasıyla tanıştığımız kimseler vardı. Manifaturacı, fıkıhta çok yüksek bir insan... Manifaturacının Türkçesi nedir diye düşünelim, *bezzâz*; yâni bez, yâni dokuma çeşitleri satan bir kimse. Ama, kendini vermiş. Çünkü Gerede'de bir ara birçok mübarek âlim yetişmiş. Alim oğlu, alim oğlu, alim... O da böyle talebelerini iyi yetiştirmiş; esnaf da olsalar, çiftçi de olsalar, dini öğrenmişler.

Birinci cüzün son sayfasının başı olduğundan, bu sözleri söyledim. Bu sözlerin özeti şu: Madem buraya geldik, burayı ezberlemekten başlayın Kur'an-ı Kerim'in ezberine!.. Karınca kararınca yürürsünüz, bir zaman gelir maksada vasıl olursunuz, muradınıza erersiniz.

b. Yahudilerin ve Hristiyanların Teklifleri

Bu 135. ayet-i kerime Bakara Sûresi'nden:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ، قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ،

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (البقرة:١٣٥)

(*Ve kàlû kûnû hûden ev nasàrâ tehtedû, kul bel millete ibrâhîme hanîfâ, ve mâ kâne mine'l-müşrikîn*) (Bakara, 2/135)

Arapça bilgimizle kelimelerin ne anlama geldiğini nakledelim: (*Kàlû*) "Dediler ki..." Kimlerin dediğini anlatacağım. (*Kûnû*) "Olunuz!" Bu da emir. *Kàlû* mâzi, *kûnû* emir; yâni birisi geçmiş zaman, birisi emir. (*Kûnû hûden ev nasàrâ*) "Yahudiler olunuz, yahut nasrânîler olunuz." dediler. Kime dediler?.. Müslümanlara diyorlar. Peygamber Efendimiz'in ashabına diyorlar. Peygamber Efendimiz'in kendisine diyorlar. (*Tehtedû*) "İşte o zaman hidayet üzere olmuş olursunuz, doğru yolda olursunuz." diye böyle söylemişler.

(*Kul*) "Ey Rasûlüm de ki..." (*Bel*) *Bel*, öyle değil, aksine, bil'akis demek. "Bil'akis sizin dediğiniz gibi değil, tam aksine, (*millete ibrâhîme hanîfâ*) yahudiler olarak, nasrânîler olarak yaşamak değil, İbrâhim'in dinine hanîf olarak girmiş olunuz; o zaman hidayette olmuş olursunuz." diye bunu demesini Peygamber Efendimiz'e Allah emrediyor. (*Ve mâ kâne mine'l-müşrikin*) "İbrâhim AS müşriklerden olmadı, şirke düşmedi; o hanîfti." (Bakara, 2/135) Yâni, "Hanîf olan İbrâhim AS'ın dini üzere olmak esastır. Öyle sizin teklif ettiğiniz doğru değildir, tarafgirliktir. Hakkànî bir söz değildir." demiş oluyor.

Bu ayet-i kerimenin sebeb-i nüzûlü... Sebeb-i nüzûl ne demek?.. Bir ayet-i kerimenin inmesini gerektiren olay. Ne olmuş da bu ayet-i kerime nazil olmuş? Sebeb-i nüzül bu.

İbn-i Abbas RA diyor ki: Abdullah ibn-i Surya el-A'ver, yâni kör gözlü Abdullah ibn-i Surya isimli birisi... Kör gözlü dediğim, *a'ver* şaşı demek. Sıfatı öyleymiş demek ki. Her insanın bir sıfatı oluyor. Meselâ; Uzun Hasan diyoruz, veyahut Topal Ahmed diyoruz, veyahut kör filanca diyoruz, onun gibi.

Abdullah ibn-i Surya isimli, A'ver lakaplı, yâni, şaşı lakaplı kişi, Peygamber SAS'e bir konuşmada:[43]

مَا الْهُدَى إِلا مَا نَحْنُ عَلَيْهِ ، فَاتَّبِعْنَا يَا مُحَمَّدُ ، تَهْتَدِ !

(*Me'l-hüdâ illâ mâ nahnü aleyhi*) "Hidayet, doğru yol ancak bizim üzerinde olduğumuz yoldur. (*Fe'ttebi'nâ yâ muhammed*) O halde sen bize tâbi ol yâ Muhammed! (*Tehted*) O zaman sen de hidâyet üzere olmuş olursun." diye Peygamber Efendimiz'e böyle bir teklifte bulunmuş.

Şimdi bizim halkımızın içinde, halk bazen böyle bir mânayı güzel bir çerçeve içerisinde güzel ifade eder. Meselâ, kimse ayranım ekşi demez, benim ayranım tatlı der. Herkes kendisinin yolunu metheder, kendisini beğenir, kendisinin yolunu beğenir, işini beğenir, böbürlenir. Hak neyse, doğru olan neyse, onu söyleyip ona tâbî olmak yüksek insanların şiarıdır. İnceleyip, "Tamam kardeşim, sen haklıymışsın, ben haksızmışım! Ben hakkı kabul ediyorum." demek çok yüksek bir fazilettir.

İnsanlar her zaman böyle faziletli olamıyorlar. Bazen tarafgir oluyorlar, inatçı oluyorlar. İşte yine halk tâbiri, ben onları seviyorum, çünkü anlatım gücü çok yüksek. "Uçsa da keçi, uçmasa da keçi" hikâyesi var. Onun gibi yâni, inada biniyor iş.

İki Karadenizli uzakta, kayanın üstünde bir karaltı görmüş. Uzakta, kayalığın ucunda şöyle bir karaltı... Bir tanesi demiş ki:

"—Aaa keçiye bak, kayanın ta ucuna kadar çıkmış?"

Ötekisi demiş:

"—Kardeşim o keçi değil, kartal, büyük bir kuş; sen yanılıyorsun!.."

"—Yok canım, keçi... İşte bak, gözünü iyice dik, dikkatli bir şekilde bak! Bu keçi..."

Ötekisi kartal demiş, bu keçi demiş. Şimdi tabii bu anlaşılmıyor uzaktan. Amma olacak bu ya, kartalmış demek ki; uçmuş, kanatlarını açmış, böyle boşlukta süzülmüş gidiyor.

---

[43] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.358, no:1286.

Tamam, belli ki keçi değil, keçi uçamaz. Bu sefer kartal diyen demiş ki:

"—Bak gördün mü? İşte kartalmış, kayalıktan uçtu, kartal olduğu belli oldu."

Ötekisi de işi inada bindirdi ya:

"—Uçsa da keçi, uçmasa da keçi!.." demiş.

Bu neyi gösteriyor?.. Gerçekler kendisine isbat edildiği halde, bazı insanlar inadı bırakmıyorlar. Kendi yanlış fikirlerini ısrarla savunuyorlar. Bu çıkmaz bir yol... Böyle bir tutumla ne ilim ilerler, ne irfan ilerler, ne adalet olur, ne hakkàniyet olur. Ne olması lâzım?.. Haksız olanın haksızlığını anlaması, kabul etmesi lâzım; haklı olanın da takdir edilmesi lâzım, beğenilmesi lâzım!..

Şimdi, böyle bir sözü söylemiş Peygamber Efendimiz'e. Geçtiğimiz ayetlerde anlattık onları açıklarken; eski bütün peygamberler, onların tâbî olduğu Mûsâ AS, veyahut İsâ AS, veyahut İbrâhim AS, İsmâil AS ve İshak AS:

"—Ahir zamanda bir peygamber gelecek, o Allah'ın sevgili peygamberi olacak, İbrâhim AS'ın neslinden olacak..." diye bildirmişler.

Bunlar onların kitaplarında bilinen şeyler, yazılan şeyler ve kendilerinin de beklediği bir husus. Şimdi Allah'ın en sevgili kuluna, bu sözü söylüyorlar. Yâni, "Sen bizim yolumuza gel!" diyorlar.

Peki ama, sen bu yola gel! Sen bu Allah'ın en sevgilisinin yoluna gel! Niye öyle yapmıyorsun?..

Hristiyanlar da Peygamber Efendimiz'e buna benzer bir sözü söylemişler. Bunun üzerine Allah-u Teàlâ Hazretleri, bu anlatımını yapmakta olduğumuz ayet-i kerimeyi indirmiş.

c. İbrâhim AS'ın Dini

قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا ، وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (البقرة:١٣٥)

(*Kul bel millete ibrâhîme hanîfâ, vemâ kâne mine'l-müşrikîn*) *Bel* burada bir edattır; "Hayır öyle değil, aksine, tam aksine, bil'akis" demek.

(*Millete ibrâhîme*) "İbrahim'in milleti." Buradaki *millet* kelimesi, bizim şimdiki kullandığımız millet kelimesinden farklı. Burada millet, din mânâsına geliyor, "İbrahim'in dini" demek. Yoksa öyle insanlardan müteşekkil, ulus teşkil eden insan topluluğu mânâsına değil. "Bil'akis, İbrahim'in dinine girin!"

Şimdi bu *hanîf* kelimesi üzerine çeşitli izahlar yapılmış. Deniliyor ki: "Ey müstakimler yâni dosdoğru olarak, dosdoğru kişiler olarak, hiç eğikliği olmayan kişiler olarak, İbrâhim'in dinine tabii oluruz, o zaman hidayet üzere oluruz. Siz de gelin oraya girin! Çünkü İbrâhim de sizin hürmet ettiğiniz, atamız dediğiniz peygamberiniz. Ona tâbî olunuz!" diye sen öyle teklif et ey Rasûlüm diyor.

Şimdi *hanîfâ*'dan maksat, *müstakîmâ* mânâsına. Bazıları, meselâ Mücâhid (Rh.A) demiş ki: "*Muhlisâ*, yâni ihlâslı bir kişi olarak, ihlâs ile İbrâhim'in dinine girmiş kimseler olun!"

Çağırdığınız yol doğru değil. Çünkü siz zaten İbrâhim AS'ın, İshak AS'ın, kendi peygamberlerinizin öğrettiklerini tam tesbit edememişsiniz. Kaybolmuş, yanlış inançlar çıkmış ortaya... Kendi aranızda da yüzlerce mezhep çıkmış. Hangisinin doğru olduğu kendi aranızda münakaşa ediliyor. "En iyisi öyle değil de asla, asıl kaynağa dönün, İbrâhim AS'ın dinine ihlâslı olarak girin!" diye onlara buyuruyor. Yâni *hanîf*, muhlis mânasına kullanılıyor.

İbn-i Abbas'tan ilginç bir rivayet de: Buradaki *hanîfen* demek, (*hâccen*), yâni hacı olarak, haccetmiş olarak. Bu izaha Hasan-ı Basrî, Dahhâk ve Atiyye ve Süddî de katılmış. Halbuki, biz o mânâyı burada okumasaydık hiç akledemezdik. Çünkü:[44]

"الْحَنِيفُ: الَّذِي يَسْتَقْبِلُ الْبَيْتَ بِصَلَاتِهِ .

(*El-hanîf*) *"Hanîf* demek; (*ellezî yestakbilü'l-beyte bi-salâtihî*) namazında Beytullah'a dönen mânâsına." Aslında meyleden, temayül eden demek hanîf kelimesi lügat mânâsıyla. Beytullah'a temayül eden olduğu için, "Haccederek, Beytullah'a yönelerek,

[44] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.359, no:1292.

İbrâhim'in dinine girin!" denmiş oluyor. Yâni, gücü yeterse haccetmek niyetinde olarak mânasına.

Mücâhid, Rebi' ibn-i Enes (Rh.A), *"Hanîfâ*'dan maksat (*müttebian*) demektir." Yâni ittibâ ederek, uyarak, emir tutarak, söz dinleyerek mânasına.

Ebû Kılâbe demiş ki:

الْحَنِيفُ: الَّذِي يُؤْمِنُ بِالرُّسُلِ كُلِّهِمْ مِنْ أَوَّلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ .

(*El-hanîf*) *"Hanîf* demek; (*ellezî yü'minü bi'r-rusuli küllihim min evvelihim ilâ âhirihim*) evvelinden âhirine kadar bütün peygamberlere inanmış kimseler demektir."

Araplar arasında bazı kimseler *hanîf* diye isimlendirilirdi. Peygamber Efendimiz'in asr-ı saadetinde veya ondan biraz önceki devrede kullanılan bir kelimeydi. Falanca hanîflerdendi demek, "Müşriklerden değildi, eski peygamberlerin hepsine inanan, hepsine saygılı olan kimseydi." mânâsına gelirdi. Öyle kimseler vardı. Bunlar İslâm gelmeden evvel, evvelinden âhirine kadar bütün peygamberlere inanmış, geniş görüşlü, mâkul kimselerdi. Peygamberlerin evveli Adem AS, âhiri Peygamberimiz Muhammed-i Mustafa; *aleyhimü's-salevâtü ve't-teslîmât,* hepsine salât ü selâm olsun. Hepsine birden inanan demek oluyor.

Tabii, bu hakkàniyeti kabul etmekten, hakka mütemayil olmaktan doğan bir davranış. Herkes böyle yapmaz, birisini tutar ötekisini reddederse; o da Allah'ın sevgili kulu... Sen bunu tutup ötekisini reddedince, Allah'ın sevmediği işi yapmış oluyorsun. O zaman bindiğin dalı da kesiyorsun. Çok yanlış oluyor. O da Allah'ın Peygamberi ise, bu da Allah'ın Peygamberi ise; ikisinden birini tutup da ötekisine düşmanlık etmek, Allah'ın sevmediği bir şey... En iyisi hanîflik, yâni hepsini kabul etmek.

O zaman, o teklif eden kimselere, "Bütün hepsini kabul eden bir kimse olarak İbrâhim'in dinine gelin, ona girin! O zaman hidayet üzere olursunuz." cevabı verilmiş oluyor.

Katâde demiş ki, *hanîf* kelimesinden yâ-yı nisbet ile *hanîfiyye,*

yâni hanîflik kelimesi kullanılıyor Araplar arasında... Bu ne demek:[45]

الْحَنِيفِيَّةُ: شَهَادَةُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، يَدْخُلُ فِيهَا تَحْرِيمُ الأُمَّهَاتِ وَالْبَنَاتِ وَالْخَالاَتِ وَالْعَمَّاتِ، وَمَا حَرَّمَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَالْخِتَانُ

(*El-hanîfiyyetü: Şehâdetü en lâ ilâhe illa'llàh*) "Hanîflik, Allah'tan başka ilâh olmadığına şehadet etmek demektir."

Arapların Kâbe'yi putlarla doldurduğu cahiliye devrinde, Arabistan'da putların bir işe yaramaz, bâtıl inanç mahsulü, faydası zararı olmayan taş parçaları olduğunu bilen ve yüce Allah'a inanan insanlar da vardı. Aklı başında, dengeli, hakka mütemâyil, doğruyu söyleyen, Allah'ın bir olduğunu, ondan başka ilah olmadığını bilen; böyle insanların şekil verip, yontup da, karşısına dikip de tapındıkları şeylerin aciz olduğunu, onlardan bir şey istemenin de yanlış olduğunu bilen insanlar vardı. Çünkü, kendilerinden evvel, yüce Allah'ın varlığını birliğini anlatan nice peygamberler geçmiş, o güzel bilgiler kendilerine ulaşmıştı.

Tabii bu inancın içine, eski cahiliye devrinde, cahiliyeci Arapların yaptığı kötü bir takım şeylerin karşısında olmak da giriyor. Meselâ, cahiliye Arapları anneleriyle evlenirlermiş, teyzelerle, halalarla, kızlarla evlenirlermiş. Bu yanlış uygulamalara karşı çıkan, Allah'ın haram kıldığı şeyleri haram bilen ve sünnet edilmeyi kabul eden kimseler varmış. Hanîflik bu.

d. Allah'ın İbrâhim AS'ı Sevmesi

Şimdi İbrâhim AS öyle bir kişi ki, öyle mübarek bir kişi ki, Allah-u Teàlâ Hazretleri onu *halîl* seçmiş kendisine. *Halîlu'llàh*, Allah'ın halîli... *Halîl* ne demek; sırdaş, birbirine iyice sarmaş

[45] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.360, no:1293.

dolaş olup, esrarına aşina olan samîmî dost demek.

İnsanın meselâ, bir tane tam dostu olur, her şeyi gider onunla dertleşir, konuşur. "Benim en samîmî arkadaşım bu!" der. Bu onun için canını verir, o bunun için canını verir. Canını vermese bile fedâkârlık yapabilir. İşte böyle kimselere *halîl* derler. Yâni aralarından su sızmıyor, yedikleri içtikleri ayrı gidiyor sadece; başka her şeyleri beraber, birbirlerine çok muhabbetliler.

Bu sıfat, önemli bir sıfat.. Aslında abdest alırken meselâ, elini yıkadığı zaman *parmakları hilallamak* diye bir tabir var. Yâni, bu elin parmaklarını, öteki elin parmakları arasına sokup, sıvazlamak; böylece parmak aralarında su girmemiş kısım bırakmamak. Parmak aralarına öteki elin parmaklarını soktuğu için, birbirinin arasına girmiş oluyor. İşte *halîl* kelimesi de böyle sırdaş, her türlü iç yüzüne, esrarına âşinâ, samîmî arkadaş demek.

Allah İbrâhim AS'ı öyle sevmiş ki... Ama çok denemiş. Geçtiğimiz ayet-i kerimelerin bazılarında anlattım, Allah-u Teàlâ Hazretleri ne teklif ettiyse, o da samîmiyetle, "Pekiyi yâ Rabbi!" diyerek yapmış. Ne kadar zor, ne kadar meşakkatli, ne kadar yüreği yakan, içini sızlatan şey olsa bile...

Meselâ; sevgili hanımını, sevgili çocuğuyla beraber Allah emrediyor:

"—Götür bunları Hicaz'da, şu beldede, şu dağların arasındaki ekin bitmez vadiye bırak, gel!" diyor.

Şimdi insan kendi sevdiği hanımını, sevdiği yavrusunu; uzun zaman çocuğu olmamış, sonradan olmuş; bu çocuğu oraya bırakmak nedir?.. Büyük fedâkârlıktır. Allah emretti diye hemen yapıyor. Bu bir imtihan kazanmak işte...

İbrâhim AS İsmâil AS'ı çok seviyor, geliyor gidiyor yanlarına... Rüyasında "Bunu keseceksin!" diye işaret ediliyor. Tabii, Allah'ın peygamberlerinin rüyaları ciddîdir. Çünkü vahyin bir çeşididir, onlar o surette Allah'ın emirlerini alırlar.

Rüyada İsmâil AS'ı kesmesi emrediliyor. O da gidiyor, İsmâil AS'a açıkça söylüyor:

"—Evlâdım, rüyamda seni kesmem emrolundu, seni kesiyor görüyorum; ne dersin bu işe?" diye soruyor.

O Halîlullah samimiyetle bunu söylüyor ve yapacak. İsmâil AS da o Halîlullah'ın mübarek evlâdı. O da diyor ki:

يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ الصَّابِرِينَ

(الصافات:١٠٢)

(*Yâ ebeti'f'al mâ tü'mer*) "Babacığım, mâdem Allah öyle emrediyor, Allah'ın emrettiğini yap! (*Setecidünî in şâa'llàhu mine's-sàbirîn*) İnşâallah, ben bu işi yaparken sabredebilirim, sabredenlerden olurum. İnşâallah sabırlı, bu işe engel olmağa kalkmayan bir insan olarak görürsün." diyor. (Sàffât, 37/102)

Bu da çok büyük bir şey, bu da bir imtihanı kazanma, bu da güzel... Kendinizi onların yerine koyarsanız, anlayabilirsiniz.

İbrâhim AS kavminin içinde Allah'ın sevdiği işi yapıyor, yanlış inanca sapmıyor. Allah oradan seviyor. Allah şirke sapmayı, dalkavukluğu, yalana dolana rıza göstermeyi sevmez. O da rıza göstermiyor. Hattâ tüm Bâbil halkına muhalefet ediyor, bütün kavim karşısında, o doğruyu söylüyor. Bunlar imtihanı başarmak.

İmtihanları başarmış, Allah da *Halîlullah* eylemiş. O İbrâhim AS Halîl idi. (*Hanîfen müslimâ*) "Kendisini Cenâb-ı Hakk'a teslim etmiş, bir mübarek, nümûne-i imtisâl, örnek alınacak, peşinden gidilecek bir rûhânî, mübârek, çok büyük insan... (*Ve mâ kâne mine'l-müşrikîn*) Aslâ müşriklerden olmamıştı."

Müşriklerin arasında yetişip de müşriklerden olmamak, çok güzel! Mü'minlerin arasında yetişiyor da bu devirde insanlar, müslüman anneden, babadan, dededen, nineden, soydan soptan geliyor, sülâlesinde ne kadar mübarek insanlar var da, kendisi imanını koruyamıyor, küfre düşüyor; veyahut kötü huylara düşüyor, kötü alışkanlıklara düşüyor; veya inançsızlığa, inkâra düşüyor; veya kıpkızıl, kapkara oluyor, kaskatı oluyor, kalbi taş gibi oluyor, ahireti mahvolup gidiyor.

Ama o, müşriklerin arasında mü'min olmuş; ne kadar büyük güzel bir vasıf! İşte yol İbrâhim AS'ın yolu...

İbrâhim AS'ın yolu nedir diye kısaca özetlemek gerekirse:

Allah'a şirk koşmamak, Allah'tan gayriye tapmamak, inançta yanlış yola sapmamak... Doğruyu dosdoğru yapmak, kınayanın kınamasından korkmamak... Doğru inancı anlatmaya, savunmaya, yaşamaya, yaşatmaya, yaymaya çalışmak... İbrâhim AS'ın yaptığı bu!.. Çok büyük bir gayretle, çok büyük bir azimle bunu yaptı. Gidilecekse, ona gidilecek.

Sonra İbrâhim AS öyle bir şey ki, matematikte bir şey vardır; en küçük ortak kat... Dünya üzerinde Mûsâ AS gelmiş, Allah'ın peygamberi, mübarek insan, hak dinin hak peygamberi... Aleyhi's-selâm, başımızın tacı, kalbimizin üstünde yeri var, sevdiğimiz bir insan... Hakkı anlatmış, vefat etmiş, gitmiş.

Ondan sonra, insanlara İsâ AS gelmiş. Onun da bağrımızda, sağ yanımızda yeri var, sevdiğimiz mübarek bir insan, *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*... Geçen gün kardeşlerden birisi, ben fakir kardeşinizi rüyasında onunla beraber görmüş, ne kadar sevindim. "Aman, rüyanı yaz, gönder bana... Ben böyle şeyleri saklıyorum, saklamayı seviyorum." dedim.

İsâ AS'ı seviyoruz, hepimiz çok severiz. Mûsâ AS'ı çok severiz. Onları taraftarları da onları seviyor ama, onların sevgisi diğer peygamberlerle ayrı olmağa yöneltince, olmuyor.

O zaman herkesi toplayan kim var?.. Allah'ın bize emrettiği ne kadar güzel, gösterdiği ne kadar güzel!.. İbrâhim AS, buyurun! Haydi mâdem, sizin de gönlünüz olsun, sizin dediğiniz olsun diyelim, siz de hiç itiraz etmeyin!..

İbrâhim AS'ı peygamber olarak bilmiyor musunuz?.. Biliyorsunuz. Sevmiyor musunuz?.. Seviyorsunuz. Ahd-i Atik'te, Ahd-i Cedîd'de, Tevrat'ta, İncil'de İbrâhim AS mübarek bir insan olarak zikredilmiyor mu? Siz de onu sevmiyor musunuz?.. Seviyorsunuz. Çocuklarınıza Abraham ismi koymuyor musunuz?.. Koyuyorsunuz. Amerika'nın reisicumhurlarından birisi Abraham Lincoln... vs.

Tamam işte, gelin onun yoluna gidin! Çünkü mâdem ondan sonra insanlar başka yollara sapmışlar, başka inançları dinlerine katmışlar; ayıklama yapalım, doğru olanı bulalım, doğruya uyalım!

e. Kur'an ve Sünnette Birleşelim!

Peygamber Efendimiz SAS, "Ben onun yoluna uydum." diyor. Onun gibi şirkin karşısında, onun gibi tevhidi müdafaa eden, onun gibi hakka meyilli, onun gibi ihlâslı, onun gibi müstakîm, onun gibi bütün peygamberleri kabul eden...

Ne kadar güzel bir en küçük ortak kat, hepimizi birleştiren ne kadar güzel bir zât!.. Cenâb-ı Hakk'ın Peygamber Efendimiz'e bu teklifi ne kadar güzel!.. Biz de bu teklife ne kadar can ü gönülden bağlıyız. (*Bel millete ibrâhîme hanîfâ*) Evet İbrâhim AS'ın yolundayız hepimiz, hanîf olarak; ne kadar güzel!.. Buna onların da itiraz etmemesi lâzım! Bizleri birleştiren, cihanı kurtaracak olan yol bu...

Şimdi bakın, 21. Yüzyıl'a girdik, hayret edeceksiniz, bir ictimâî ilimler alimi olarak âcizâne benim görüşüm, iş din savaşlarına doğru, sanki haçlı ruhuna doğru gitti. Gördük işte Balkanlar'da, Kafkasya'da ve sâirede yapılanlar o anlayışın sonucu. Yâni 1200'li yıllarda, bundan altı yedi asır önce, asırlarca milletleri, devletleri, ülkeleri sarsmış olan taassub, şimdi 20. Yüzyıl'da yine ortaya çıktı. Hani insan hakları, hani birleşmiş milletler, hani uluslararası kurallar ve sâireler?.. İnsanlar taassubları körüklenerek başka taraflara gidiyorlar ve her yerde kan gövdeyi götürüyor. Yâni inanç ayrılıkları körükleniyor.

Ülkemizde de öyle oldu. Biz tüm kardeşlerimizi, "Sen Arnavutsun, sen Boşnaksın, sen Kürtsün, sen Türksün..." demeden bağrımıza bastık. Onlar da bizi bağırlarına bastılar, kardeş kardeş yaşıyorduk. Sonradan çeşitli ihtilâflar çıkartanlar, milletleri bölmek için böyle şeyleri yapıyorlar. Kan döküyorlar, binlerce insanın kanı dökülüyor, yuvalar yıkılıyor, canlar yanıyor...

Yâni İbrâhim AS'ın yolu, birleştirici bir teklif olarak ne kadar güzel bir şey!.. O zaman herkes kendisinin inancındaki yanlışlığı ayıklar, yanlış yoluna başkalarını da çağırmaz. Çünkü niye uyayım ben senin yanlış yoluna?.. Senin yolunun yanlışlığını çok açık seçik olarak görürken, niye uyayım?.. İbrâhim AS'ın hiçbir kusuru yok, çok meziyetleri ortada... Tamam, hepiniz gelin orada birleşelim!..

Şimdi Türkiye'de de diyorlar ki:

"—İyi insanlar birleşsin!"

"—Tamam, birleşsin; nerede birleşelim?.."

"—Benim yanıma gelin, benim yanımda birleşelim!"

"—İyi ama kardeşim, iyisin hoşsun da, senin şu kusurun var, bu kusurun var..."

"—Tamam, biz birlik beraberlikten yanayız, herkes benim yanıma gelsin!.."

O zaman birlik beraberlik olmuyor, ayrımcılık oluyor. Sen senden olmayan insanlarla uyumu nasıl sağlayabileceksin; gel bakalım onu konuş! Sen benim yolum doğru diyorsun, o da benim yolum doğru diyor; ne olacak?..

İşte bunun için ne yapmışlar: Kimse kimsenin inancına karışmasın, inanç hürriyeti olsun demişler. Uzun inanç savaşları yaptıktan sonra, Avrupa'da böyle bir noktaya gelmişler. "İnancından dolayı kimse kınanamaz, kimsenin inancı engellenemez!" diyerek, işi çözüme bağlamışlar. Yoksa, "Bir tarafın dediği olsun, öbür tarafa baskı yapsın!" olunca, o haksızlık oluyor.

Birlikten, beraberlikten bir kimse dem vuruyorsa, iddia ediyorsa; "Kardeşim, sen ne kadar fedâkârlık yapıp da, birliğe yanaşıyorsun; onu söyle bakalım! Benim yanıma gelsin diyorsan, sen hiç yanaşmıyorsun demektir. Ben sana şimdi kalksam, 'Kardeşim bak senin şu kusurun var, şu cahilliğin var, şu bilgisizliğin var, şu yanlışlığın var... Şu yanlış yeri tuttun, şu yanlışı destekledin, şu kabahati işledin... Ben senin şecereni çıkarttım.' desem, o zaman kavga edeceksin benimle, 'Vay, beni kötüledin!' diye.

Onun için, "Benim yanıma gel!" deme de, hakta birleşelim!.. Peygamber Efendimiz'in yolunda birleşelim!

İslâm'da birlik beraberlik nasıl olacak?.. Türk'ün İslâm'ı, Arab'ın İslâm'ı, İran'ın İslâm'ı, falancanın İslâm'ı olur mu?..

İranlı diyor ki:

"—Gelin bizde birleşelim!"

"—İyi ama sen niye şîîlik diye ayrılık güdüyorsun?"

Bu da, "Sünnî olarak bize gelin!" diyor. Sen birlik beraberlik için ne yapmak gerektiğini söyle! Bana gel dersen, birlik ve

beraberlik olmuyor.

O zaman müslümanların birleştirici noktası nedir?.. Sünnet-i Seniyye'ye gelmektir. Peygamber Efendimiz ne dediyse, Kur'an-ı Kerim ne dediyse, buyurun ona uyalım, bitsin iş!..

"—Efendim, bu çağda ona uymak olur mu?.."

Her çağda olur. Çünkü, Kur'an-ı Kerim çağlar üstüdür, İslâm çağlar üstüdür. Çünkü her çağa uygundur. Ahkâmı umûmîdir, husûsî değil ki; her çağda yapılabilecek şekildedir. İnsanın Hazret-i Adem AS zamanından, kıyamet kopuncaya kadar, hayatına uygun gerçekler ve ahlâk, emirler ve yasaklar var.

Onun için bir buluşma yeri tarif edeceksen, şöyle herkesin kabul edeceği bir yer olacak. Nerede buluşalım kardeşim?.. Kur'an-ı Kerim'de buluşalım! Peygamber Efendimiz'in sünnetinde buluşalım!.. Kur'an-ı Kerim ne diyorsa, ben ona razıyım; sende razı mısın?.. Peygamber Efendimiz ne diyorsa, ona uyalım!.. O zaman iş bitiyor.

İşte bu ayet-i kerime, bu hakîkati bize hatırlatıyor. Kendisinin girişimi de çok güzel. İbrâhim AS'ı seviyoruz. "İbrâhim AS'ın soyundan gelen peygamberlere uyduk." diyenler gelsinler bakalım, İbrâhim AS'a uysunlar, İsmâil AS'a uysunlar, İshak AS'a uysunlar, Ya'kub AS'a uysunlar, iş bitsin!..

İşte bu 135. ayet-i kerimede böyle güzel bir husus teklif edilmiş oluyor. Onların olumsuz, tarafgirâne, haksız tekliflerine karşı, bu önümüzdeki ayet-i kerimelerde —sağ olursak, Allah imkân verirse— bu ifadenin devamını anlatmağa devam edeceğiz. Orda bunların saydığı, sevdiği insanların isimleri de geçecek, kendilerinin bağlı olduğu kollar da geçecek. "Biz onlara tâbîyiz; haydi bakalım siz de gerçeklere tâbî iseniz, onlardan olduğunuzu gösterin!" denilecek. Allah-u Teàlâ Hazretleri fırsat verirse, anlatırız.

Cenâb-ı Hak cümlemizi sevdiği yolda yürütsün, yanlış yollara ayaklarımızı kaydırmasın... Sapıtanları, şaşırtanları da doğru yola sevk eylesin... Basîretlerini açsın, gözlerini açsın... Hakkı hak olarak görmeyi herkese nasîb etsin... Bâtılı bâtıl olarak görüp ondan korunmayı ondan nasîb etsin...

"—Kan dökmek iyi mi?.. Yuvaların yıkılması, ülkelerin

bombalanması iyi mi?..”

“—Değil...”

“—E niye oluyor?..”

Demek ki, yapanlar çıkıyor ortaya. Herkes, “Ben yaşayayım!” diyor. Sen, "Ben yaşayayım!" diyorsan, o halde karşı tarafın da yaşamağa hakkı var.

“—Ben dinimi uygulayayım!..”

O halde, karşı tarafın da dinini uygulamağa hakkı var. Ama bunu yapmıyorlar. Yapmıyorsa, demek ki özü ile sözü birbirine uygun değil. Ona göre tedbiri almak lâzım!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri hepinize, İslâm’a güzel hizmet etmeyi nasîb eylesin... Bu güzel dine sımsıkı bağlanmayı nasîb etsin... Çünkü ahkâmı çok cihanşümul, çok evrensel; herkesi kucaklayan, herkese gereken saygıyı gösteren, bütün saygı gösterilmesi gereken kişilere, peygamberlere saygı gösteren yegâne, tek din... Ötekilerin hepsi, birisi ötekisine düşmanlık besliyor, yanlış oluyor.

Doğruda birleşelim! Allah hepinizden razı olsun... *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llàhi ve berekâtühû!..*

22. 02. 2000 - AVUSTRALYA

14. İSLÂM BÜTÜN İNSANLARI KUCAKLAR

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Size Malezya'nın Kuala Lumpur şehrinden bu sohbetimi yapıyorum. Kuala Lumpur hakkında önce birkaç cümle ile bilgi vermek isterim.

Malezya hızlı gelişen İslâm ülkelerinden birisi... 21 Milyon nüfusu var, yâni bizim nüfusumuzun üçte biri gibi. Petrol ve palm yağı (*palm-oil*) ihracı gibi şeylerle, ticaret ve iş merkezi olması sebebiyle çok hızla gelişen küçükten bir ülke.

Sanıyorum bizim yetkililer, sadece tek yöne, batıya bakanlar, doğudaki bu gelişmeleri göremiyorlar. Doğuda Japonya, Çin, Malezya hızla kalkınan ülkelerden... Endonezya'nın da kalkınma hızı güzeldi ama, karışıklıklar onu biraz sarstı. Doğu Asya'nın Kaplanları deniliyordu Malezya'nın da dahil olduğu bazı ülkelere... Onlar da, bir uluslararası iktisâdî dalgalanmadan dolayı biraz sarsıntı geçirdiler ama, benim bir önceki gelişime göre, burası çok daha gelişmiş; şimdi çok farklı gördüm.

Şimdi şehrin merkezinde bir oteldeyiz. Karşımızda çok yüksek bir bina var. Dünyanın en yüksek binâlarından, Amerika'dakinden de yüksek imiş. Üstündeki direk boy olarak sayılırsa, iddialılar. Amerikalılar kat olarak daha yükseklermiş, bunlar metre olarak daha yükseklermiş. Yâni, hızla kalkınan ve büyük gelişmeler gösteren bir ülke. Türkiye'nin ihmal etmemesi lâzım!

Türkiye'nin halkı ve yöneticileri buraları görmeli ve buralarla ileriye dönük çalışmalar yapmalı diye düşünüyorum. Halkımız buralarla ilgilenmeli; ticârî yönden, eğitim yönünden çok faydalanılabilir.

Bugün, buradaki Uluslarası İslâm Üniversitesi'ne gittim. Burada yıllarca tanıdığımız, sevdiğimiz bazı Türk üniversite hocaları belli zamanlarda, birer yıl, ikişer yıl veya daha fazla görev yapmışlardır. Ben görmemiştim, yeni taşındığı yere bugün gittim. Fevkalâde güzel!

Rahmetli, merhum, Amerika'daki meşhur profesör İsmâil

Farukî'nin ortaya koyduğu *Bilginin İslâmlaştırılması*, yâni bilgilerdeki İslâm'a aykırı olan komploların ayıklanması ve İslâm'ca güzel ve doğru bilgilerin düzeltilerek insanlara öğretilmesi diye bir konu var, bizler için çok önemli; o zihniyetle kurulmuş bir üniversite... İlkönce çok büyük destekler görmüş, şimdi biraz destekçiler desteklerini çekmişler ama, çok geniş, tabiatı, manzarası çok güzel bir alanda, çok geniş imkânlarla kurulmuş.

Bir hayli de öğrenci var. Sanıyorum %20 kadar öğrenci dışarıdan, % 80'i buradan. Ülke için çok büyük bir kazanç... Burada ilim okuyanlar da, dünyanın muhtelif yerlerinden gelmiş, renkli medeniyetlere ve anlayışlara sahip insanları tanıma imkânını buluyorlar.

Artık devlet olarak, millet olarak, siyaset olarak böyle gözümüzü dünyanın her tarafına açmalıyız diye düşünüyorum. Kültür olarak, ilim irfan bakımından bunları çok önemli gördüğüm için, sohbetimin başında hatırlatmak istedim.

a. Biz Bütün Peygamberlere İnanıyoruz

Sohbetimiz Bakara Sûre-i Şerîfesi'nin 136, 137 ve 138. ayetleri üzerinde olacak inşâallah. Önce ayet-i kerimelerin mübarek metinlerini okuyalım, sonra mealini ve açıklamalarını yaparız.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

قُولُوا آمَنَّا بِا اللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ

وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا أُوتِيَ

النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ، لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ، وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

(البقرة:١٣٦)

(*Kùlû âmennâ bi'llâhi ve mâ ünzile ileynâ ve mâ ünzile ilâ ibrâhîme ve ismâîle ve ishàka ve ya'kùbe ve'l-esbâtı ve mâ ûtiye mûsâ ve îsâ ve mâ ûtiye'n-nebiyyûne min rabbihim, lâ nüferriku*

beyne ehadin minhüm, ve nahnü lehû müslimûn.) (Bakara, 2/136)

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا ، وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي

شِقَاقٍ ، فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللهُ ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (البقرة:١٣٧)

(*Fein âmenû bi-misli mâ âmentüm bihî fekadi'htedev, ve in tevellev feinnemâ hüm fî şikàk, feseyekfîkehümü'llàh, ve hüve's-semîu'l-alîm.*) (Bakara, 2/137)

صِبْغَةَ اللهِ ، وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً ، وَ نَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

(البقرة:١٣٨)

(*Sıbgata'llàh, ve men ahsenü mina'llàhi sıbgah, ve nahnü lehû àbidûn.*) (Bakara, 2/138) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Bu ayet-i kerimeler bütün insanlık için çok önemli! Yirmi birinci Yüzyıl'ın insanına, hakkı arayan, hakîkatı arayan, doğru imanı arayan tüm insanlara; Avrupalılara, Amerikalılara, Asyalılara, kuzeydekilere, güneydekilere... herkese çok önemli bir yol gösteriyor. Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

(*Kùlû*) "Ey mü'minler, ey insanlar, deyiniz ki..." Daha ziyade biz mü'minlere, başka dinlere mensub insanlara karşı ne söylememiz gerektiğini emrediyor, tarif buyuruyor Rabbimiz. (*Âmennâ bi'llâhi*) "Biz müslümanlar Allah'a inandık, Allah'a iman etmişiz. (*Ve mâ ünzile ileynâ*) Allah'ın bize Muhammed Mustafâ'sı vasıtasıyla indirmiş olduğu Kur'an-ı Kerim'e, emirlere, yasaklara, dine, İslâm'a da inandık.

Ayrıca, (*ve mâ ünzile ilâ ibrâhîme ve ismâîle ve ishàka ve ya'kùbe ve'l-esbât*) İbrâhim AS'a, oğlu İsmâil AS'a, oğlu İshak AS'a, torunu Ya'kub AS'a ve Esbât denilen Benî İsrâil kabilelerine indirilenlere; (*ve mâ ûtiye mûsâ*) Mûsâ AS'a ilâhî hükümler ve ahkâm olarak verilenlere; (*ve îsâ*) İsâ AS'a verilene; (*ve mâ*

ûtiye'n-nebiyyûne min rabbihim) Rablerinden insanlara bilgi getiren, vahiy getiren bütün peygamberlere verilenlere inandık deyiniz. (*Lâ nüferriku beyne ehadin minhüm*) Hepsi Allah'ın vazifelendirdiği peygamberler oldukları için, biz onların hiç birisinin arasını açmayız, birbirinden hiç ayırmayız, seçme yapmayız, reddetme yapmayız; hepsini kabul ederiz. (*Ve nahnü lehû müslimûn.*) Biz alemlerin Rabbi olan Allah'a teslim olmuş, müslüman olmuş kimseleriz deyin!" (Bakara, 2/136) diye Rabbimiz emrediyor.

Muhterem kardeşlerim! Muhterem izleyiciler ve dinleyiciler! Dünyada insanları böyle toplayıcı, böyle güzel hitabı yapan bir başka din sâlikleri, bir başka ümmet yok; sadece müslümanlar var! Bakın, ne kadar bütün insanlığı kucaklayacak, ne kadar güzel, ne kadar barıştırıcı, uzlaştırıcı, insanları derleyen, toplayan, aynı noktaya getiren, kardeş haline getiren ne güzel bir din İslâm!.. Nasıl geniş bir görüş!.. Rabbimizin bize emrettiği iman ne kadar güzel!..

Şimdi biz önce, öncelikle, bütün hakîkatlerin kaynağı olduğu için, bunları da onun vasıtasıyla öğrendiğimiz için Peygamberimiz, ahir zaman peygamberi, Tevrat'ta, İncil'de geleceği bildirilmiş, müjdelenmiş olan Muhammed-i Mustafâ SAS'e inandık. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin bu ayetle bize tavsiye buyurduğu ilk önemli madde bu.

Ey insanlar, ey eski kitapların mensubları, sizlere sesleniyoruz: Biz ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ'ya inandık. Ona indirilen Kur'an-ı Kerim'e inanmış bulunuyoruz, biz ona bağlıyız. Allah'a bağlıyız, alemlerin Rabbine bağlıyız; onun indirdiği Kur'an-ı Kerim'e, Kur'an-ı Kerim kendisine indirilmiş olan Muhammed-i Mustafâ'ya bağlıyız. Adem AS'dan beri bütün peygamberlerin, "Ahir zaman peygamberi diye bir zat gelecek!" diye sevdikleri, özledikleri, ümmeti olmaya can attıkları o mübarek kimseye inandık.

En doğru bilgi, en bozulmamış, hiç karanlık, açıklanmamış tarafı kalmamış olan ve tebliğ edildiği insanlarca çok titizlikle, anında tesbit edilip bize kadar gelmiş olan bir iman...

Öteki peygamberlere de Allah-u Teàlâ Hazretleri vahyetmiş

ama, o vahyedilen bilgilerin elimizde asılları yok. Kur'an-ı Kerim var!.. Peygamber Efendimiz'in hayatı, her safhasıyla biliniyor. Ailevî hayatı, dînî hayatı, savaşları, mücadeleleri, mazlûmiyeti, uğradığı haksızlıklar... Her şey biliniyor ve günü güne her sözü tesbit edilmiş. Kendisine indirilen ayetler o anda, hemen, ayet indiği zaman vahiy katipleri tarafından yazılmış. Böyle hiç bozulmamış, hiç bir şeyi karanlıkta kalmamış, unutulmamış bir sağlam bilgiye inandık. Dünyada başka bu kadar sağlam, güvenilir hiçbir ilâhî bilgi yok.

Öteki bilgiler, o bilgilere inanmış olan papazların, hahamların, din adamlarının, rahiblerin de bildirdiği gibi, şâibeli... Zâten tesbitlerin de çok çeşitli olması, meselâ İncillerin pek çok olması gibi sebeplerle de, fiilen ihtilaflı olduğu, iyi tesbit edilemediği ortada.

Şimdi biz buna inandık. Ama Rabbimiz buyuruyor ki: (*Ve mâ ünzile ilâ ibrâhîme ve ismâîle ve ishàka ve ya'kùb*) "İbrâhim AS'a da inandık deyin! İsmâil AS'a da, ona indirilene de inandık deyin! İshak AS'a indirilene de inandık deyin!" diyor. Bütün peygamberlerin ismini saymıyor, bazılarını ki, muhatabı olan yahudiler ve hristiyanlarca mübarek bilinen, saygı duyulan isimler... Onları isim isim açıklıyor, ondan sonra da Mûsâ AS diyor, İsâ AS diyor, özellikle isim olarak veriyor. Ama genel bir bilgi olarak da arkasından, (*Ve mâ ûtiye'n-nebiyyûne min rabbihim*) "Allah tarafından insanlara haber getiren bütün peygamberlerin hepsine indirilenlere inandık deyin!" buyuruyor.

Bu çok önemli!.. Yâni, dünyadaki bütün insanları kucaklayan çok muazzam, çok muhteşem, çok güzel, çok alkışlanacak, çok beğenilecek bir şey.

Şimdi burada, Allah-u Teàlâ Hazretleri bütün peygamberlere inanmayı bize emrediyor. Biz de Hazret-i Adem Atamız'dan ahir zaman peygamberi Muhammed AS'a kadar insanlığa Allah'ın emirlerini getirmiş peygamber, enbiyâ ve mürselînin, bu mübarek zâtların hepsine inandık, hàlen de inanıyoruz. Bu ayet-i kerimede bildirilen şeye biz sahibiz, biz bu yol üzerindeyiz, bu emri tutmuşuz, bütün hepsine inanıyoruz.

İsâ AS'ın gönlümüzde yeri var, göğsümüzde yeri var; Mûsâ

AS'ın kalbimizin üzerinde yeri var... Her peygamberin içimizde, gönlümüzde muazzam mekânı var. Hepsini seviyoruz, hepsine bağlıyız. Var mı bizim gibi bu kadar toplayıcı, bu kadar güze bir kuşatıcılıkla, herkese böyle sevgi ile bakan?.. Çok çok güzel bir durum.

Ve, (*Lâ nüferriku beyne ehadin minhüm*) deyin diye bir de te'kid buyuruyor Rabbü'l-àlemîn. Yâni, "Biz peygamberlerin hiçbirisini ötekisinden ayırmayız, seçim yapmayız; 'Şuna inandık, buna inanmadık!' demeyiz. (*Ve nahnü lehû müslimûn*) Biz Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne teslim olmuşuz." Yâni, "Allah ne emretmişse, onu yapacağız; neyi yasaklamışsa, ondan kendimizi çekeceğiz. Günahlardan, haramlardan uzak duracağız; sevaplı, faydalı, hayırlı işleri yapacağız!" diye söz vermişiz, Allah'a teslim olmuşuz.

Ne kadar güzel, ne kadar hoş! Ne kadar tatlı bir durum, ne kadar güzel bir ifade!..

Kur'an-ı Kerim'deki bu ayet-i kerime son derece önemli! Başka ayet-i kerimelerde de aynı mânâ ifâde buyrulmuş. Eski milletler, eski ümmetler, bizden başka, müslümanlardan başka milletler böyle demedikleri için, Allah-u Teàlâ Hazretleri bir ayet-i kerimede buyuruyor ki:

يُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَ يَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَ نَكْفُرُ
بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلاً . أُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
حَقًّا (النساء: ١٥٠-١٥١)

(*Yürîdûne en yüferrikù beyna'llàhi ve rusülihî*) "Bu kâfirler, bu eski dinlerin mensubları olanlar, taassublarından, hasedlerinden istiyorlar ki, peygamberler ile Allah'ın arasını ayırsınlar, ayırma yapsınlar. (*Ve yekùlûne nü'minü bi-ba'dın ve nekfuru bi-ba'd*) 'Biz bunların bir kısmına inanırız, bir kısmını reddederiz.' diyorlar. (*Ve yürîdûne en yettahizû beyne zâlike sebîlâ*) İşte böyle bu arada bir yolu tutturmak istiyorlar. (*Ülâike hümü'l-kâfirûne hakkà*) Bunlar hakîkaten kâfirlerin tâ kendileridir." diye, kâfir olduklarını Allah-

u Teàlâ Hazretleri, yaratan Rabbü'l-àlemîn bildiriyor. (Nisa, 4/150-151)

Evet, bu ayet-i kerime son derece önemli! Bunu ezberleyelim, bilelim ve bu şuura sahip olalım!..

Ebû Hüreyre RA'dan İmam Buhàrî'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, şöyle bir açıklama var. Bu açıklama bu ayet-i kerimenin niye indiğine dair sebeb-i nüzûlü bildirmiş oluyor. Ebû Hüreyre RA diyor ki:[46]

كَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَقْرَؤُونَ التَّوراةَ بِالعِبْرَانِيَّةِ ، وَ يُفَسِّرُونَها بِالْعَرَبِيَّةِ لأَهْلِ الْإِسْلَامِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عليه وسلم: لاَ تُصَدِّقُوا أَهْلَ الْكِتَابِ وَلاَ تُكَذِّبُوهُمْ ، وَ قُولُوا : آمَنَّا باللهِ وَمَا أُنْزِلَ (خ. ق. هب. عن أبي هريرة)

(*Kâne ehlü'l-kitâbi yakraûne't-tevrâte bi'l-ibrâniyyeh, ve yüfessirûnehâ bi'l-arabiyyeh, li-ehli'l-islâm.*) Peygamber Efendimiz'in asrında Medine-i Münevvere'de, Hicaz bölgesinde olan hahamlar, yahudilerden bilgisi olanlar Tevrat'ı İbrânice olarak okuyorlardı, "İşte şöyle diyor Tevrat'ta" diye, Arapça olarak müslümanlara açıklama yapıyorlardı. Onun üzerine Peygamber SAS buyurdu ki:

(*Lâ tusaddikù ehle'l-kitâbi ve lâ tükezzibûhüm.*) "Ehl-i kitap size böyle bir şeyler söyledikleri zaman, susun! Ne tasdik edin; çünkü, belki kendi akıllarından yalan yanlış şeyler söylemişlerdir, yanlış bir şeyi tasdik etmiş olursunuz. Ne de tekzib edin; çünkü, belki o sırada o cümleleri doğru olmuş olabilir." diyor.

Onlar böyle yaptıkları için Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerimeyi indirmiş: "Ey mü'minler siz deyin ki: 'Rabbimizin bize indirdiğine inandık; İbrâhim AS'a, İsmâil AS'a, İshàk AS'a,

---

[46] Buhàrî, *Sahîh*, c.IV, s.1630, no:4215; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.309, no:5207; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.163, no:20402; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.426, no:11387; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.116; Ebû Hüreyre RA'dan.

Ya'kub AS'a indirilenlere de inandık; Benî İsrâil'in kabilelerinden yetişmiş hak peygamberlere indirilenlere de inandık; Mûsâ AS'a ve İsâ AS'a indirilene de inandık. Hak olarak, bozulmamış, tam indirilene inandık. Sayısını Allah'ın bildiği, yüz yirmi dört bin denilen eski peygamberlerin hepsine indirilene inandık. Ayırım yapmayız, hepsini severiz ve Rabbimize teslim olmuşuz.' deyin!" diye bu ayet-i kerimeyi onun üzerine indirmiş.

"—Biz ayırım yapmıyoruz, siz de yapmayın!" diye, biz de lisân-ı hal ile onlara söylemiş oluyoruz.

İbrâhim AS'a indirilenler, tamam; İsmâil AS'a vahyedilenler, tamam... İshak AS da İbrâhim AS'ın oğlu, ona da indirilenlere inanıyoruz. Ya'kub AS da, şu Mısır'da Zelîha Vâlidemiz'le sonradan evlenen, Mısır'a tarım bakanı olan, yeryüzünün bitkilerinin, mahsûlâtının bakımına memur olan Yusuf AS'ın babası. Hani kardeşleri kuyuya atmışlar, Ya'kub AS'ın ağlamaktan gözlerine ak inmiş, görmez olmuş ya, işte o Ya'kub AS... Ya'kub AS'ı, Yusuf AS'ı seviyoruz, çocuklarımıza isimlerini vermemizden belli.

(*Ve'l-esbât*) "Esbâta indirilene de inanıyoruz." Şimdi *esbât* kimlerdir?.. Alimler diyor ki: "Bunlar Ya'kub AS'ın evlâtlarıdır. Bu evlatlar on iki idi. Bunların her birinden birtakım insanlar türediler, çoğaldılar bunlara *esbât* denildi." diye bir açıklama var.

Bazı alimler de: "Esbât yahudi kabîleleridir, kabâil-i Benî İsrâil'dir. Çünkü bunların ataları Ya'kub AS'ın çocukları imiş. Her birisi onlardan gelmişler, ayrı kabile olmuşlar. Benî İsmâîl'in, İsmâil AS'ın evlâtlarından Arap kabilelerinin türediği gibi.

Keşşâf'ın yazarı Zemahşerî de, "*Esbât*, Ya'kub AS'ın torunlarıydı, onların çocuklarının zürriyetleridir. Böylece on iki kabile olmuştu." diye aynı mânâyı ifade ediyor.

Bunların içinden, Allah-u Teàlâ Hazretleri zaman zaman kendilerine doğru yolu gösteren peygamberler göndermişti. Nitekim ayet-i kerimede buyruluyor ki:

اُذْكُرُوا نِعْمَةَ اللهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا

(المائدة: ٢٠)

(*Üzkürû ni'meta'llàhi aleyküm*) "Ey yahudiler, tarihte sizin üzerinize Allah'ın gönderdiği nimetleri düşünün, hatırlayın! (*İz ceale fîküm enbiyâ'*) Hani sizin içinizden peygamberler çıkarmıştı. (*Ve cealeküm mülûkâ*) Sizlere devlet de ihsân etmişti, içinizden hükümdarlar da yetişmişti, büyük bir devlet de kurmuşlardı." (Mâide, 5/20)

Başka bir ayet-i kerimede:

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا (الاعراف: ١٦٠)

(*Ve katta'nâhümü'snetey aşrete esbâtan ümemâ*) "Biz onları ayrı ayrı topluluklar halinde on iki kabile eylemiştik." (A'raf, 7/160) buyruluyor. Netice itibariyle bunlar yahudilerin grupları olmuş oluyor.

Esbât kelimesi nereden geliyor? *Sıbt* kelimesinden geliyor. Bu, peş peşe gelmek demek... Böylece cemaat oldukları için, bu sıbt, o sıbt diye böyle isimlendirilmiştir.

Lügat alimleri diyorlar ki:

"—*Sebat* kelimesi, ağaçlar demektir Kabileler olduğu için, ağaç gibi, orman gibi çok olduğundan *esbât* denmiş. Orman gibi, koru gibi, o mânâ düşünülerek söylenmiş."

İbn-i Abbas RA da bu konuda diyor ki:

"—Bizim Kur'an-ı Kerim'de ismini bildiğimiz peygamberlerden 10 tanesi hariç, hepsi bu İsrâiloğulları'ndan gelmiştir. Hariçte olanlar: Adem, Nuh, Hud, Sàlih, Şuayb, İbrâhim, İshak, Ya'kub, İsmâil ve Muhammed-i Mustafâ (*aleyhimü's-salevâtü ve't-teslîmât*) Hazretleri'dir." diye bir açıklama yapıyor. Bu da hatırınızda kalırsa uygun olur.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bize, onların arasından çıkan peygamberlere indirilene de inanmamızı emrediyor. Bütün peygamberlere ve onlara indirilen bütün kitaplara inanmamızı emrediyor; inanıyoruz.

Yalnız, İbn-i Kesîr'in naklettiğine göre, Süleyman ibn-i Habîb diyor ki:

"—Biz o peygamberlere onların zamanında doğru olarak indirilmiş ayetlere inanıyoruz; yoksa, şimdikilere değil! Çünkü

şimdikiler asılları değil, kalıntıları, izleri... Doğrular da var içlerinde, yanlışlar da var."

Bu çok önemli bir nokta... Onun için Peygamber Efendimiz, o kitapları okuyanları da yasaklamıştır. Ve bir hadis-i şerifte buyuruyor ki Peygamber SAS:[47]

آمِنُوا بِالتَّوْرَاةِ وَالزَّبُورِ وَالإِنْجِيلِ ، وَلِيَسَعْكُمُ الْقُرْآنُ (ك. هب. ق. عن معقل بن يسار)

"Biz Tevrat'ı, Zebur'u, İncil'i kabul ediyoruz. Ama Kur'an-ı Kerim sizi sarsın, sadece Kur'an-ı Kerim size kâfî gelir, Kur'an-ı Kerim'le yetinin, Kur'an-ı Kerim'e sarılın!" diyor.

Çünkü, ötekilerde asıl Tevrat'ta, asıl İncil'de, asıl Zebur'da olmayan cümleler ve yorumlar olabileceği için, yanlışlık olmasın diye, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin hak kelâmı, bir harfi bile değiştirilmemiş Kur'an-ı Kerim'e sımsıkı sarılmayı, ona uymayı; ötekilerin aslına inanmakla beraber, şimdi ortada dolaşanların çok güvenilir olmadığını ifade etmiş oluyor Peygamber Efendimiz. Bu önemli...

b. Siz de Ahir Zaman Peygamberine İnanın!

Bundan sonraki ayet-i kerimede:

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا ، وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ ، فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللهُ ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (البقرة: ١٣٧)

---

[47] Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.757, no:2087; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.485, no:2478; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.9, no:19490; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.II, s.65, no:611; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dımaşk*, c.XXXVII, s.188; İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.362, no:1298; Ma'kıl ibn-i Yesar RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.337, no:965.

(*Fein âmenû bi-misli mâ âmentüm bihî fekadi'htedev, ve in tevellev feinnemâ hüm fî şikàk, feseyekfîkehümü'llàh, ve hüve's-semîu'l-alîm.*) (Bakara, 2/137)

(*Fein âmenû bi-misli mâ âmentüm bihî fekadi'htedev*) Siz bu güzel jesti yapınca, davranışı yapınca, bu kucak açmayı yapınca bütün insanlara; onların da ne yapmaları gerekiyor?.. Sizin inandığınız gibi, ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ SAS'i de kabul etmeleri, iman etmeleri gerekiyor. Çünkü ilk madde, (*Âmennâ bi'llâhi ve mâ ünzile ileynâ*) "Biz Allah'a inandık ve Allah'ın bize indirdiğine inandık."; ilk adım bu.

"Onlar da böyle inanırlarsa, (*fekadi'htedev*) doğru yolu bulmuş olurlar, hakkı yakalamış olurlar, doğru yola ayak basmış olurlar. (*Ve in tevellev*) Eğer haktan yüz çevirirlerse, bu gerçeğe katılmazlarsa, sırt dönerlerse, bâtıla yönelirlerse; bu kadar bu açıklamalar, deliller varken, hattâ kendi kitaplarından, kendi tarihlerinden bu kadar iknâ edici, münakaşayı kesici sağlam deliller söylendikten sonra, hâlâ sırt çevirirlerse, inad ederlerse; (*feinnemâ hüm fî şikàk*) o zaman onlar şikàk içindedirler, ayrılık içindedirler, inat içindedirler, ihtilâf içindedirler; yanlış yola

sapmışlardır, doğru yoldan ayrılmışlardır. O zaman kendileri hatâ etmiş olurlar."

(*Feseyekfîkehümü'llàh*) "O zaman sana Allah yeter." Kimlere karşı?.. O iman etmeyen, inat eden, peygamberlerin bazısına inanıp bazısını inkâr eden; "Allah'ın şu peygamberine tâbîyiz, kitabına tâbîyiz!" deyip de, eski, asılları olmayanlara tâbî olup da, asıl yeni, tertemiz ve hiç katıksız olanı inkâr edenlere karşı, Allah sana kâfîdir.

(*Ve hüve's-semîu'l-alîm.*) "Ve o Allah-u Teàlâ Hazretleri, her şeyi hakkıyla pekâlâ işitendir ve pekâlâ bilendir." (Bakara, 2/137) Onların bu konudaki çeşitli abuk sabuk, aykırı sözlerini de işitiyor, davranışlarını da biliyor. Her şeyine vâkıftır. Tabii, vâkıf olduğu için de hesabını soracak, yanlış hareket edenlerin cezasını verecek.

c. Allah'ın Dinine Sarılın!

Üçüncü ayet-i kerime:

صِبْغَةَ اللهِ ، وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً ، وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

(البقرة:١٣٨)

(*Sıbgata'llàh, ve men ahsenü mina'llàhi sıbgah, ve nahnü lehû àbidûn.*) (Bakara, 2/138)

(*Sıbgata'llàh*) Bu, Allah'ın boyası demek. Ne demek bu?.. İbn-i Abbas RA, "Bunun anlamı *dînu'llàh* demektir." Yâni, "Allah'ın dinine biz tâbîyiz." denmiş oluyor. "Allah'ın dinine sarılın!" diye teşvik sadedindedir bu. Harekete geçirme, uyarı sadedindedir. "Haydi bakalım uyuşuk durmayın, bu tarafa gelin, şunu yapalım!" mânâsına.

Başka ayet-i kerimelerde (*fıtrata'llàh*) dendiği gibi, "Sizin üzerinize bu vazife olsun!" demek. Yâni, "Allah'ın bu dinine, boyasına, bu güzel renge, bu ilâhî renge, bu nurlu, ışıklı renge siz de yapışın! Buna sarılmak sizin göreviniz olsun!" demek. Onun için böyle üstünlü gelmiştir.

Bazıları bu üstünlü gelmesinin sebebini, (*sıbgatu'llàh* veya

sıbgati'llâh değil de, *sıbgata'llàh* gelmesini) daha önce geçen (*millete ibrâhîme*) "İbrâhim'in dinine" sözüne bağlandığı için, ondan bedel olduğu için; "O İbrâhim'in dini Allah'ın nurlu yoluydu, Allah'ın boyasıydı. Bu güzel ilâhî boya ile renklenin, bu dine girin, buna sahip olun!" mânâsına.

Dil alimi Sibeveyh de, "Müekked mastardır." demiş.

Bu konuda bir de İbn-i Abbas RA'dan rivayet edilen hadis-i şerif var. Peygamber Efendimiz onların eski devirlerindeki olaylarını müslümanlara anlatırken, buyurmuş ki:[48]

إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ ، قَالُوا : يَا مُوسَى هَلْ يَصْبُغُ رَبُّكَ ؟ فَقَالَ: اتَّقُوا اللهَ ، فَنَادَاهُ رَبُّهُ: يَا مُوسَى سَأَلُوكَ هَلْ يَصْبُغُ رَبُّكَ ؟ فَقَالَ: نَعَمْ. أَنَا أَصْبَغُ الأَلْوَانَ الأَحْمَرَ وَالأَبْيَضَ وَالأَسْوَدَ ، وَالأَلْوَانُ كُلُّهَا مِنْ صِبْغَتِي ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً ، وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (ابن أبي حاتم عن ابن عباس)

(*İnne benî isrâîle kàlû*) Benî İsrâil, Mûsâ AS'a dediler ki: (*Yâ mûsâ, hel yesbağu rabbüke?*) "Rabbin sıbga kullanır mı, boya ile boyanır mı?.." diye soru sordular. (*Fekàle: İtteku'llàh!*) "Allah'tan korkun, bu ne biçim soru?) diye susturdu onları.

(*Fenâdâhu rabbühû*) Allah-u Teàlâ Hazretleri ona vahiy buyurdu ki: (*Yâ mûsâ, seelûke hel yesbağu rabbüke?*) "Rabbin boya ile boyanır mı, diye mi sordular yâ Mûsâ?" (*Fekàle: Neam.*) "Evet, öyle sordular yâ Rabbi!" demiş.

---

[48] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.365, no:1310; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Onun üzerine Allah-u Teàlâ Hazretleri: (*Ene esbağu el-elvân*) "Ben çeşitli boyalarla kullarımı boyarım. (*El-ahmera ve'l-ebyada ve'l-esvede ve'l-elvâne küllühâ min sıbgî.*) Bu renkler benim boyalarımdandır, kulları bu boyalarla çeşitli renklerle türlü türlü boyarım." buyurmuş.

(*Feenzele'llàhu alâ nebiyyihî SAS*) Bizim Peygamberimiz'e de Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerîmeyi indirdi:

صِبْغَةَ اللهِ ، وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً ، وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

(البقرة:١٣٨)

(*Sıbgata'llàh*) "İşte Allah'ın boyası; siz de bu boya ile boyanın, bu renge girin! Bu güzel nurlu şeye yapışın! (*Ve men ahsenü mina'llàhi sıbgaten*) Böyle Cenâb-ı Hakk'ın verdiği renkler bakımından, seçtiği, gösterdiği yol bakımından daha güzel hangi renk vardır, hangi yol vardır, hangi din vardır?.. (*Ve nahnü lehû àbidûn*) Ve biz işte o Rabbimize ibadet edicileriz." diye müslümanlar böyle söylerler. (Bakara, 2/138)

Her milletin davranışı, yürüyüşü, hayat tarzı bir çeşit renktir Bir renge boyalı bir tarzda gidiyorlar. Bizim rengimiz de budur. Allah'ın beğendiği, Allah'ın boyadığı, Allah'ın gösterdiği renk, yol...

Cenâb-ı Hak bizi sevdiği yoldan, renkten, nurlu yoldan ayırmasın... Böyle insanları kuşatan, insanları birleştiren, kardeş olduğunu hatırlatan, Allah'ın kulu olduğunu gösteren, yanlış inançlardan çeken, doğru yola çağıran bu güzel inanç, bizim iftihar ettiğimiz çok güzel bir tarafımızdır. İslâm'ın muazzam güzelliklerinden, en büyük güzelliklerinden biridir.

Biz bunu böyle telefonla vaaz olarak size bildirirken, bir taraftan da tabii radyo ile, televizyonla fezâlara bu bilgi yayılıyor. Siz de çevrenize bu bilgiyi yayın! Herkesi İslâm'a çağırın, doğru yola çağırın! Yanlış inançta kimse kalmasın; putlara, yanlış varlıklara, yaratıklara yanlış olarak kimse yönelmesin; yanlış dinler tutturmasın, yanlış yollarda yürümesin, àkıbetleri hüsran olmasın!.. Cenâb-ı Hakk'ın gazabını çekecek yanlışlıklar

yapmasınlar...

Çünkü yazıktır, hemcinslerimizdir, Adem AS'dan kardeşlerimizdir bütün insanlar... Hepsinin iyiliğini istiyoruz.

وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى (طه:٤٧)

(*Ve's-selâmü alâ meni'ttebea'l-hüdâ*) "Bu iyilikleri anlayıp hidâyete tâbî olanlara selâm olsun!" (Tàhâ, 20/47) Ötekiler kendi sorumluluklarını kendileri yüklenmiş oluyorlar. Biz onlardan, onlar bizden berîyiz. Biz vazifemizi yapmış oluyoruz. Ahirette, mahkeme-i kübrâda suçlandıkları zaman, kendileri tabii cevap veremeyecekler. O durumu düşünsünler.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, bizi ve evlâtlarımızı yolundan ayırmasın, İslâm'dan ayırmasın... Müslüman olarak doğup, müslüman olarak yaşayıp, imân-ı kâmil ile, mü'min-i kâmil olarak, tam müslüman olarak emanetimizi teslim edip, ahirete varmayı, Rabbimizin rızasına ermeyi, cennetine girmeyi, cemâlini görmeyi nasîb eylesin...

Bi-hürmeti'smihi'l-a'zâm, ve bi-hürmeti nebiyyihi'l-ekrem, ve bi-hürmeti esrârı sûreti'l-fâtihah...

29. 02. 2000 - Kuala Lumpur / **MALEZYA**

15. DOĞRU YOL RASÛLÜLLAH'IN YOLU

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler, dinleyiciler!

Size Pâkistan'dan, Pâkistan'ın meşhur Lâhor şehrinden gönül dolusu sevgiler, saygılar ve dualar ediyorum. Allah-u Teàlâ Hazretleri dünya ve ahiretin her türlü hayırlarına cümlenizi erdirsin... Gönüllerinizin muradlarını ihsân eylesin... Umduklarınıza nâil eylesin, korktuklarınızdan mahfuz eylesin, emin eylesin... İki cihanın saadetine nâil olun!..

Kur'an-ı Kerim tefsiri sohbetlerimizde Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 139. ayetinde kalmıştık. Ayet-i kerimeyi okuyalım. Ondan sonra mealine geçeriz, meali üzerinde sohbetimize devam ederiz.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ، وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ

أَعْمَالُكُمْ ، وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (البقرة:١٣٩)

(*Kul e tühàccûnenâ fi'llâhi ve hüve rabbünâ ve rabbüküm, ve lenâ a'mâlünâ ve leküm a'mâlüküm, ve nahnü lehû muhlisùn.*) (Bakara, 2/139)

Bundan sonraki ayetler:

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ

كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارٰى ، قُلْ ءَ أَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللهُ ، وَمَنْ أَظْلَمُ

مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللهِ ، وَمَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

(البقرة:١٤٠)

(*Em tekùlûne inne ibrâhîme ve ismâîle ve ishàka ve ya'kùbe ve'l-esbâta kânû hûden ev nasàrâ, kul e entüm a'lemü emi'llàh, ve men azlemü mimmen keteme şehâdeten indehû mina'llàh, ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ta'melûn.*) (Bakara, 2/140)

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ، لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ، وَلاَ

تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (البقرة:١٤١)

(*Tilke ümmetün kad halet, lehâ mâ kesebet ve leküm mâ kesebtüm, ve lâ tüs'elûne ammâ kânû ya'melûn.*) (Bakara, 2/141)

Bu da 141. ayet-i kerime. Bunların üzerinde açıklamalar yaparak, sohbetimi tamamlamak istiyorum.

a. Biz Allah'a Kulluk Ediyoruz

Allah-u Teàlâ Hazretleri, birinci ayet-i kerimede buyuruyor ki:

قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ، وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ

أَعْمَالُكُمْ ، وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (البقرة:١٣٩)

(*Kul*) "Söyle, de ey Rasûlüm: (*E tühàccûnenâ fi'llâhi*) 'Bizimle münakaşaya, münazara etmeye mi kalkışıyorsunuz Allah konusunda?' de. O sana itiraz eden, sana karşı çıkan ehl-i kitaba, müşriklere, çevrendeki insanlara, 'Bizimle münakaşaya mı kalkışıyorsunuz? Allah-u Teàlâ hakkında bildirdiğimiz bilgileri inkâra mı kalkışıyorsunuz, itiraza mı kalkışıyorsunuz?' de."

(*Ve hüve rabbünâ ve rabbüküm*) "O hem bizim Rabbimiz, hem sizin Rabbiniz! Hepinizin aynı çizgiye gelmesi lâzım, hepinizin alemlerin Rabbine bağlanması lâzım, sevgi saygı duyması lâzım, emirlerini tutması lâzım! Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin varlığını, birliğini bilmesi lâzım! Yâni, sizin Rabbinizin bizim de Rabbimiz olduğunu, onun bir olduğunu hepinizin bilmesi lâzım! Niye itiraza kalkıyorsunuz?.. Emirlerini tutmanız lâzım, yasaklarından da

kaçınmanız lâzım!.. Bu itirazı bırakın, itaat edin!" diye söyle. Sana tâbî olsunlar, ben seni elçi olarak gönderdim demiş oluyor.

(*Ve lenâ a'mâlünâ ve leküm a'mâlüküm*) "Sizin amelleriniz size yazılacak. Allah'tan gayriye taptığınız için, yanlış inançlara saplandığınız için, günahlar, işlediğiniz ameller sizin aleyhinize yazılacak. Biz de Cenâb-ı Hakk'ın emrini tutup, varlığını birliğini ikrar ettiğimiz, doğru inanca sahip olduğumuz için, bize de Cenâb-ı Mevlâ mükâfâtımızı verecek. Yollarımız ayrılıyor. Biz sizin işlediğiniz yanlışlıklardan berîyiz, uzağız; beraat etmişiz, tertemiziz, hiç ilişkimiz yok. Sizin hiç bir şeyinize katılmıyoruz, yanlışlıklarınızı kabul etmiyoruz. Sizin de sorumluluğunuz size ait, siz de bizden uzaksınız."

Bu mânâyı Kur'an-ı Kerim'in başka ayetlerinde de Cenâb-ı Hak Teàlâ ifade buyuruyor. Meselâ, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ، أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ

وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ (يونس:٤١)

(*Ve in kezzebûke*) "Ey Rasûlüm seni bunlar tekzib ederlerse, itiraz ederlerse, yalan söylüyorsun derlerse, yalancı yerine koyarlarsa, (*fekul*) de ki: (*Lî amelî ve leküm amelüküm*) 'Benim amelim, icraatım, faaliyetim, dünyada işlediklerim bana yazılacak; sizin işlediklerinizi size yazılacak. (*Entüm berîûne mimmâ a'melü*) Siz benim yaptığımdan berî ve uzaksınız. (*Ve ene berîün mimmâ ta'melûn.*) Ben de sizin yaptığınızdan uzağım.' de, kestir at!"

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا (الفرقان:٧٢)

(*Ve izâ merrû bi'l-lağvi merrû kirâmâ*) [O kullar boş sözlerle karşılaştıklarında, vakar ile oradan geçip giderler.] (Furkan, 25/72) denildiği gibi, "Cahillerin sözleriyle fazla uğraşma! Pekâlâ, mâdem öyle, o zaman görürsünüz ettiğinizin cezâsını!" der gibilerden, böyle ifadeler var başka ayet-i kerimelerde.

Hàcce-yuhàccü-muhàcce; karşılıklı hüccetleri, delilleri ortaya koyup münazara, münakaşa etmek demek. İşte müşriklerin yaptığı bu... Ehl-i kitâbın, kâfirlerin, inancı bozuk olanların kendi inançlarını savunmak için birtakım laflar söylemeleri, itirazlar eylemeleri...

Tabii, Cenâb-ı Hak da Kur'an-ı Kerim'de, bunları karşı müslümanların nasıl cevap vermesi gerektiğini bildiriyor. Peygamber Efendimiz'e bildirmiş: "Ey Rasûlüm, şöyle söyle! Onlar öyle diyorlar, onlar kendi aralarında oldukları zaman şöyle yapıyorlar, kalblerindeki böyle... Sen onlara karşı şöyle yap!" diye, hem onların gizlilerini bildiriyordu Peygamber Efendimiz SAS'e; hem de nasıl yapması gerektiğine dair talimat emir buyuruyordu. Bunlara göre Efendimiz'in nasıl davrandığına bakarak, biz de ona göre davranacağız.

(*Ve nahnü lehû muhlisùn.*) "Biz ona ihlâsla ibadet etmekteyiz." (Bakara, 2/139) Yâni, "*Lâ ilâhe illa'llàh"* diyoruz, ibadette ve teveccühte, kullukta gayriye hiç yüz döndürmüyoruz. Sadece ona yönelmişiz, kesip atmışız.

Başka insanların başka şeylere tapınmalarının ne kadar komik olduğunu, Yirminci Yüzyıl'da herkesin anlaması lâzım! Öküze tapılır mı, yılana tapılır mı?.. Ay'a, Güneş'e tapılır mı?.. Heykellere tapılır mı?.. Hele hele Yunanlıların safsataları, Hititliler, Sümerler... Hepsinin ne kadar yanlış ve saçma olduğunu anlayan anlıyor.

Bazı insanlar da, toplumlarındaki insanların inançlarının saçmalığından; İslâm'ı da bilmedikleri için, duymadıkları için, incelemedikleri için, bu dinlerin hepsine karşı çıkıyorlar bu sefer. Ya dinsiz oluyor; ya da Allah'ın varlığını aklıyla kabul ediyor da, etrafındaki uygulamalara itirazı olduğundan, onların hatalarını gördüğünden, tam da dinsiz değil, teist oluyor. Yâni, Allah'ın varlığına kànî, ona candan inanıyor ama, "Sizin dediğiniz gibi değil." diye etrafındakilere itiraz durumunda oluyor. Veyahut da, tamamen bu sahada hiç bir şeyi dinleme durumuna gelmiyor; bir bağlılığı, bir korkusu, bir ümidi olmayan karanlık yürekleriyle artık tamamen vahşete, keyfe, zevke, sefaya sapıyor. O daha beter, beterin beteri...

"—Biz ihlâs ile, hàlisâne bir şekilde, inancı ve dindarlığı sırf Rabbü'l-àlemîn'e tevcih ederek, ona karşı yaparak, başka şeye tapmayarak hareket ediyoruz. Bizim yolumuz bu... Gelirseniz gelin, gelmezseniz siz bilirsiniz!" denmiş oluyor.

b. Hakikati Gizlemek En Büyük Zulüm

Sonra, yine onların yanlış düşüncelerine karşı, iddialarına karşı mühim bir şeyi de beyan buyuruyor. Düşündüklerinin aslının olmadığını bildirmek için, buyuruyor ki:

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ
كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارٰى ، قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللهُ ، وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللهِ ، وَمَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

(البقرة: ١٤٠)

(*Em tekùlûne*) "Yoksa siz ey kâfirler, müşrikler, İslâm'a karşı çıkanlar, (*inne ibrâhîme ve ismâîle ve ishàka ve ya'kùbe ve'l-esbâta kânû hûden ev nasàrâ*) İbrâhim AS'ı, oğlu İsmâil AS'ı, İshak AS'ı, onun oğlu Ya'kub AS'ı, onlardan türemiş olan esbâtı, on iki evlâttan türemiş olan evvelki o inançlı kabileleri, siz yahudiler veya hristiyanlar mı sanıyorsunuz, sizin gibi mi sanıyorsunuz?"

Buna *istifham-ı inkârî* veya *istinkârî* derler. "Hayır, öyle değil." mânâsına. (*Kul e entüm a'lemü emi'llàh*) "Yine itiraza kalkarlarsa, ey Rasûlüm bu sefer onlara de ki: Siz mi daha bilgilisiniz, yoksa Allah mı?.. Yâni, Allah'tan daha mı çok bildiğinizi iddia ediyorsunuz?"

İbrâhim AS da, İshak AS da, İsmâil AS da, Ya'kub AS da, o ilk devirdeki mübarek, imanı bozmadan alıp yaşayan; "Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?" dediği zaman Ya'kub AS evlâtlarına; "Senin ve babalarının, İbrâhim AS'ın, İsmâil AS'ın, İshak AS'ın yolu üzere gideceğiz." diyen o mübarek torunların, o kabilelerin, o sülâlelerin doğru yolda olduğunu; şimdikiler gibi, Peygamber

Efendimiz'in zamanında olanlar gibi olmadığını kesin olarak bildiriyor Allah-u Teàlâ Hazretleri... Öyle değil.

"Onları yahudilerden hristiyanlardan mı sanıyorsunuz, sizin gibi mi sanıyorsunuz?.. Eğer öyle sanıyoruz diyecek olurlarsa, (*E entüm a'lemü emi'llàh*) 'Siz mi daha çok biliyorsunuz, Allah mı daha çok biliyor?' de. Yalan, öyle değil. (*Ve men azlemü mimmen keteme şehâdeten indehû mina'llàh*) Onların öyle olmadığını ve bunların, "Biz onlara mensubuz!" derken birtakım gerçekleri de sakladıklarını ve böylece çok büyük bir zulüm işlediklerini Cenâb-ı Hak bildiriyor.

Zulmün ille bir insanı yere yatırıp, gırtlağına bastırmak tarzında olmadığını biliyoruz. Hakîkatı gizlemek de zulümdür. Allah'a güzel kulluk etmeyip, günah işlemek de zulümdür. Şirke düşmek de zulümdür.

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (لقمان:١٣)

(*İnne'ş-şirke lezulmün azîm.*) "Şirk çok muazzam bir günahtır. İnançsızlık, yanlış inanç, bunların hepsi büyük zulümlerdir." (Lokman, 31/13)

(*Ve men azlemü mimmen keteme şehâdeten indehû mina'llàh*) "Yanındaki bir bilgiyi, şahitlik yaparak ortaya koymayandan; Allah'tan kendilerine gelmiş olan gerçek bilgileri, kitaplarında yazılan doğru bilgileri saklayandan, ketmedenden; 'Evet yâ Muhammed, tam senin söylediğin gibi!' diyecekken, öyle demeyip saklayanlardan daha zàlim kim olabilir?"

Onlara neden bu ayet-i kerime böyle buyurmuş?.. Çünkü o zamanın ehl-i kitap alimleri, kitaplarını kendi dillerinden okuyorlardı ve açıklamasını da Arapça olarak yapıyorlardı. İşte bak okuyoruz bunu diyorlardı ama, açıklamayı yaparken, bazı bilgileri saklıyorlardı. Müslümanlığı te'yid eden, Peygamber Efendimiz'in haklı olduğunu bildiren gerçekleri saklıyorlardı. Eskiden öyle değildi, bunlar böyle açıklamalarında kırpmalar yaparak saklıyorlar.

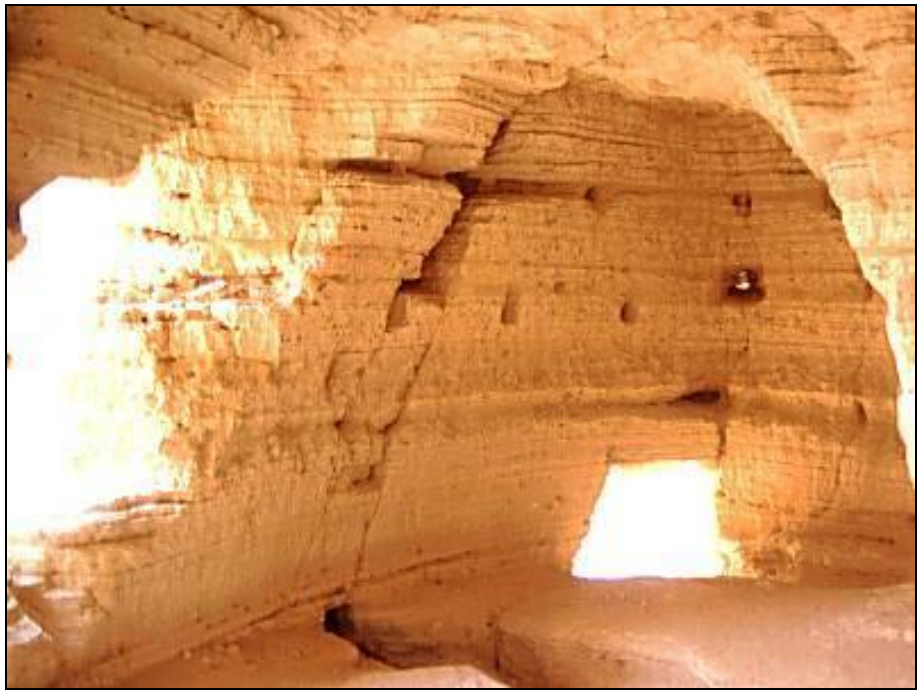

Nitekim geçtiğimiz sohbetlerimde size söylemiştim; Kumran denilen, Lût Gölü kenarındaki mağaralarda, eski hristiyanlık metinleri bulunmuş. Onlar Peygamber Efendimiz'in sözlerinin, Kur'an-ı Kerim'de bildirilen hususların doğru olduğunu ortaya koyuyor. Onların neşredilmesini bekliyoruz ama, neşretmiyorlar. Çünkü neşretseler, İslâm'ın hak olduğu anlaşılacak, hristiyanlığın sonradan bozulduğu, yahudiliğin raydan çıktığı anlaşılacak. Neşretmiyorlar, saklıyorlar. Almışlar, müzelere götürmüşler, kimseye de göstermiyorlar. Ord. Prof. Zeki Velidi Togan, bunun hakkında bir makale yazmıştı, *İslâm Araştırmaları* dergisinde. Yâni, şimdiki zamanın ehl-i kitâbı da ketmediyor, şahitlik etmiyor, belgeler olduğu halde belgeleri saklıyor.

Daha önceki cümleyle ilgili bir ayet-i kerimeyi hatırladım. Yâni, "İbrâhim AS, İsmâil AS, İshak AS, Ya'kub AS, esbât, yahudi ve nasrânî değildi" diye. Başka bir ayet-i kerime de Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıkça beyan buyruluyor:

مَا كَانَ إِبْرٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا ،

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (آل عمران:٦٧)

(*Mâ kâne ibrâhîmü yehûdiyyen ve lâ nasrâniyyen*) Yahudiler ve nasrânîler İbrâhim AS'ı sevdiklerini söylerler. Abraham diye çocuklarına ismini de verirler. "Amma İbrâhim AS yahudi de değildi, nasrânî de değildi." Yâni bu zamandaki yahudilerin ve nasrânîlerin düşüncelerinden, inançlarından onunki çok değişik, farklı ve doğruydu. Sonradan tarihteki akışı içinde, o inançları onlar bozmuşlar.

(*Ve lâkin kâne hanîfen müslimen*) "İbrâhim AS hakka meyilli, hanîf, Allah'a kendini teslim etmiş, tertemiz inançlı, Allah'ın sevgili Halîlullah'ı bir kimseydi. (*Ve mâ kâne mine'l-müşrikîn*) Aslâ öyle şirke düşmemişti, müşriklik yapmamıştı. Aslâ yanlış inançları benimsememişti ve söylememişti." (Âl-i İmran, 3/67) diye ayet-i kerimeler var.

İşte bunlar, o kendi mensubuz dedikleri, bağlıyız dedikleri ana kaynağa, peygamberlere de ters düşüyorlar. Tabii, onların bu ters düşmelerini, Allah-u Teàlâ Hazretleri vahiyle Peygamber Efendimiz'e bildirince, bu sefer onlar artık işi inada döküyorlar.

"—Haydi bakalım, Tevrat'ta şu ayet yok mu, bu ayet yok mu?.." deyince, susuyorlar.

Ama müslüman olan yahudi hahamlarından, meselâ Abdullah ibn-i Selâm gibiler, geldiler Rasûlüllah'a dediler ki:

"—Yâ Rasûlallah, sen haklısın, senin söylediğin doğru! Bunlar kıskançlıklarından dolayı hakkı söylemekten geri durdular. Ben kabul ediyorum, ben müslüman oldum." dedi.

Yâni, Peygamber Efendimiz'in anlattıklarının doğru olduğunu, kendilerinin insaflı alimleri de söylediler.

Onlar demek ki, söylenilmesi gereken şeyi söylemiyorlar, saklıyorlar. Bunun çok büyük bir zulüm olduğunu, Peygamber Efendimiz'e Allah-u Teàlâ Hazretleri bir soru tarzında bildiriyor:

"—Allah'tan kendisine gelmiş bir ilmi saklayıp insanlara

söylemeyen, gerekli şehadeti yapmayan,

أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ ، وأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ ورَسُولُهُ .

(*Eşhedü en lâ ilâhe illa'llàh, ve eşhedü enne muhammeden rasûlü'llàh*) demeyen kimseden daha zalim kim olabilir?"

En büyük zulmü işte bunlar yapıyor. Çünkü, kendilerine tâbî olanların yanlış inançta devam etmesine sebep oluyorlar. Onların yüzüne bakan, sözüne bakan, kulak veren başka insanların da İslâm'ı kabulünü engellemiş oluyor, onların veballerini de yüklenmiş oluyorlar. Onun için çok büyük zulüm işliyorlar.

Ama, bu durum onlara çok pahalıya mal olacak. (*Ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ta'melûn.*) "Onlara de ki ey Rasûlüm: Allah sizin işlediklerinizden aslâ ve kat'à gàfil değil, bilmiyor değil, anlamıyor değil; bunun muazzam, müthiş bir cezası olacak!" (Bakara, 2/140) diye burada büyük bir tehdit, şiddetli bir vaîd var. Onlar cezalarını görecekler.

c. Herkes Amelinin Karşılığını Görecek

Sonra 141 ayet-i kerimede de buyuruyor ki:

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ، لَهَا مَا كَسَبَتْ و لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ، وَلاَ

تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (البقرة:١٤١)

(*Tilke ümmetün kad halet, lehâ mâ kesebet ve leküm mâ kesebtüm, ve lâ tüs'elûne ammâ kânû ya'melûn.*)

"Onlar geçmiş bir topluluk idi. Bu sayılan mübarek peygamberler ve onlara tâbî olan hakîkî mü'minler, onların ashabları olan, onların ümmetleri olan kişiler; onlar hayatta yaşamış, imtihanı başarmış, Allah'ın rızasını kazanmış, gelmiş geçmiş kimselerdi. (*Lehâ mâ kesebet*) Tabii işledikleri güzel icraatlarından dolayı, kesb ettiklerinden dolayı, kazançlarının mükâfâtları, sevapları onlara verilecek. (*Ve leküm mâ kesebtüm*) Siz de ne günahlar işliyorsanız, ne yanlışlıklar yapıyorsanız, ne

günahlar kesb ediyorsanız, onun da cezası size ait. (*Ve lâ tüs'elûne ammâ kânû ya'melûn.*) Onların işlediğinden size soru sorulmayacak." (Bakara, 2/141)

Yâni sizin, "Biz onlara mensubuz, onların yolundayız!" demeniz, size bir fayda vermeyecek. Sırf ona mensubuz demekle kurtulacağınızı sanmayın, bununla kendinizi aldatmayın! Başkasını da aldatmayın! Ancak kurtuluş yolu onlar gibi hareket etmektir, Allah'ın emirlerini tutmaktır. Peygamberlerinin yolunda, onları değiştirmeden, bozmadan aynen yürümektir.

Hele hele peygamberlerin ahiri, ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafa Efendimiz'e, Allah-u Teàlâ Hazretleri hepsinin tâbî olmasını istiyor. Yâni, burada mühim olan nokta:

"—Onlar Peygamber Efendimiz'e tâbî olmuyor da İbrâhim AS'a mı tâbî oluyorlar?.."

Hayır, onun yolunda da değiller.

"—İshak AS'a, Ya'kub AS'a mı tâbî oluyorlar?.."

Hayır, onların da yolunda değiller. Bu çok önemli bir nokta... Mutlaka kendilerini düzenlemeleri lâzım!

İbrâhim AS'ın yoluna, o yörüngeye girseler, İshak AS'ın, Ya'kub AS'ın yörüngesine girseler; o yol, demiryolunun insanı götürüp büyük şehrin istasyonuna ulaştırdığı gibi, dosdoğru Peygamber SAS Efendimiz'e inanmaya getirecek. Nitekim birtakım hahamlar ve rahibler inanmışlardı. O noktaya getirecek.

Ama işte öyle yapmıyorlar. "Onlara kuru bir sözle, biz tâbîyiz demeniz size fayda vermeyecek!" buyuruyor Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri.

d. Rasûlüllah'ın Sünnetine Uyalım!

Ondan sonra, önümüzdeki hafta inşâallah, o kimselerin Peygamber Efendimiz'in kıbleyi değiştirmesiyle ilgili icraatına da itirazlarına geçecek. O ayetler, artık iki sayfa kadar devam eden ayetler bütünü. Şimdi ona girersek, yarıda kalacak. İnşâallah sağ olursak, Allah fırsat verirse, ömür verirse, önümüzdeki hafta o konuya geçeceğiz.

Müslümanlar Kudüs'e doğru dönüyorlardı. Bu bizim eski peygamberleri sevdiğimizi, saydığımızı ve bir ayırım

yapmadığımızı gösteriyor. Ama onlar onu istismar ettiler;

"—Bak, hem bize tenkitler yöneltiyor Muhammed, hem de bizim Kudüs'ümüze dönüyor!" dediler.

Sizin Kudüs'ünüz değil... İbrâhim AS'ın, diğer mübarek peygamberlerin makarrı olan, karargâhı olan Kuds-ü Şerif hepimizin.

Bunlar öyle sahiplenince, Peygamber Efendimiz de arzu ettiği için, Cenâb-ı Hak Teàlâ:

"—Ey Rasûlüm yüzünü Kâbe-i Müşerrefe'ye döndür!" dedi.

Ondan sonra da, artık onlar yine yeni yeni itirazlara başladılar. Neler dediler, ne gibi itirazlarda bulundular, bunların cevapları nedir?.. Önümüzdeki sohbetimizde inşâallah bunları anlatırız.

Allah'ın selâmı rahmeti bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hakk'ın yoluna sımsıkı sarılın! Bu imtihanlar, bu sorumluluklar sadece bu hitap edilen kimselere değil, bütün ayetlerden hepimiz kendi dersimizi almalıyız. Müslümanım diyen insan da Rasûlüne ittibâdan ayrılmışsa, bu duruma düşmüş demektir.

Sen kendini Rasûlüllah'la hizalayacaksın! Nasıl duvarın iki tarafına, doğru noktalarına kazığı çakıp, gergin bir ip ile gerip tuğlayı öyle örüyorlarsa, hiza bozulmasın diye; nasıl yukarıdan çekülü sarkıtıp, duvarın tuğlalarını tak tak vurarak, içeriye alarak ona göre hizaya getiriyorlarsa; ey müslüman kardeşim, sen de kendini Rasûlüllah'a bakarak hizaya getireceksin!..

"—Nasıl bakayım Rasûlüllah'a?.."

Rasûlüllah Efendimiz'in sünnet-i seniyyesini okuyacaksın, aynen uygulayacaksın! "Allah'ın ahir zaman peygamberi, habîbi, sevgilisi, en hàlis muhlis kulu, en güzel ahlâka sahip olan Muhammed-i Mustafâ'sı şöyle yapmış, ben de onun için böyle yapıyorum!" diyeceksin.

Ayıp değil mi, yazık değil mi, yanlış değil mi?.. Allah'ın en sevdiği kulun izinden gitmeyip de, başkalarının yalan yanlış yollarına yönelmek, başkalarının izinden gitmek; âciz nâçiz, yalan yanlış, bozuk düzenlerinin peşinde gitmek çok yanlış değil mi?..

Avrupa'da bir moda çıkıyor; haydi peşinden... Fikir sahasında bir yeni zıpırlık çıkıyor; haydi peşinden... Giyim, kuşam, saç, baş, bir yeni usül çıkıyor; haydi peşinden...

"—Kimi taklit ediyorsun sen? Sen müslüman değil misin?..

"—El-hamdü lillâh müslümanım!"

"—Kur'an'a inanmıyor musun?.."

"—Nasıl inanmam, el-hamdü lillâh inanıyorum: *Lâ ilâhe illa'llàh, muhammedün rasûlü'llah*..."

"—O zaman Rasûlüllah'a uyacaksın!.. Allah'ın rızasını kazanmak istiyorsan, cennete girmek istiyorsan, cennete giden bir tek yol var: Şâhrâh-ı kübrâ, geniş bir cadde-i kübrâ...

"—O nedir?.."

"—Peygamber Efendimiz'in yolu... Ümmet-i Muhammed'in sàlihlerinin gittiği geniş yol... Çok geniş yol, dümdüz yol... Cenâb-ı Hak dosdoğru yolu, sırat-ı müstakîmini çizmiş, tâ ucunda Cennet-i A'lâ'nın mübarek köşkleri pırıl pırıl parlıyor. Bu yolu bırakıp da insan sağa sola, uçurumlara kayar mı, düşer mi, sapar mı; yanlış yollara gider mi?.. Gitmemeli!..

İşte o eski ümmetler böyle yapmışlar. Sizler de bu duruma düşmeyin, böyle yapmayın! Siz aklınızı başınıza toplayın, kıssadan hisse alın, olaydan ibret alın! Yanlışlıkları tekrarlamayın, düzeltin!..

Bugün arkadaşımızın birisi ötekisine diyor ki:

"—Sözümüzü dinlemedi, keşfedilmiş olan Amerika'yı kendisi bir daha özel olarak keşfetmeye kalktı."

Amerika artık keşfedilmiş, içine insanlar yerleşmiş. Kristof Kolomb devrinde değiliz ki?.. Hattâ Amerika'yı o bile keşfetmemişti. Ondan altı asır önce müslümanlar gitmiş ve oraya yerleşmişti. Orada paraları var, eserleri var. Her şeyi düzeltmek lâzım! Kitaplarda maalesef çok yalanlar, yanlışlar yazılıyor, garazkâr bilgiler yazılıyor; doğruları da saklanıyor.

İnşâallah biz böyle hakkı söylemeye, doğruyu öğretmeğe devam edelim! Siz de duyduklarınızı etrafa anlatarak hakka yardımcı olun! Cenâb-ı Hakk'ın yolunda yürüyün! Efendimiz'in sünnetini ihyâ edenlere yüzlerce şehid sevabı var, o sevapları kazanın! İslâm'a hizmet edin! Kendiniz iyi müslüman olun, kendinizi kurtarın; İslâm'a hizmet edin, başkalarını kurtarın! Böylece iki cihanda en yüksek mertebelere nâil olun!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

07. 03. 2000 - Lâhor / **PAKİSTAN**

16. ALLAH DİLEDİĞİNE HİDAYET EDER

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Mukaddes beldelerden, mübarek hac mevsiminde, size Mekke-i Mükerreme'den hitab ediyorum. Allah'a hamd ü senâlar olsun...

a. Mekke'den İki Manzara

Öyle bir yerden hitab ediyorum ki, yanımda Kâbe-i Müşerrefe'nin etrafındaki Mescid-i Haram'ın büyük bir kısmı çok mükemmel bir şekilde görülüyor. İki kat yukarıda da, kaldığımız otelin misafirlerin oturması için geniş bir mekânı var. Lobi diyorlar onlar ama, biz ne diyeceğiz bilmiyorum. Misafirlerin ferah bir şekilde oturması için gerekli yer.

Bir tarafından bakıyorsunuz Mescid-i Haram böyle önünüzde ve biraz da ona yukarıdan bakıyorsunuz. Yarım kuşbakışı bir görünüm, çok tatlı... Arkadaşlara dedim ki:

"—Bunun görünümünü tesbit edin, sonra Türkiye'deki kardeşlerimize televizyonla veya başka vasıtalarla aktarırsınız." dedim.

Çok duygulandırıcı bir hoş, mübarek manzara...

Şimdi bu geniş mekânın, otelin on altıncı katı bu... Otel yerine ne diyelim; misafirhanenin, konaklama yerinin en üst katında, on altıncı katında... Bir cephesinden Mescid-i Haram görülüyor; minareleriyle, en üst katındaki insanlarla, aşağıda çevresindekilerle, Mesfele tarafından... Mesfele tarafı dediğimiz, Yemen tarafı, güney tarafından güzel görünüyor.

On altıncı katın diğer tarafındaki camlarından baktığınız zaman, o tarafta da öndeki dağların arkasından, Mekke'nin tepelerinin arkasından Cebel-i Sevr görünüyor. Yâni, Peygamber SAS Efendimiz'in Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'le hicret ederken, düşmanı şaşırtmak, izi belli etmemek için; tabii Medine-i Münevvere'ye giderken kuzeye gitmek lâzım idi. Ama şaşırtmak için, tamamen Yemen tarafına, güneye doğru gitmişler ve Sevr

Dağı'na varmışlar. Tamamen kayalık, çıkılması zor bir dağ... Ta tepesinde bir mağaraya saklanmışlar.

Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'in çobanı da, sürülerini o taraflarda yayıyor gibi yapıp, onların taze süt sağıp içmesini sağlamış. Müşrikler ona rağmen, oraları da arayıp, oralara kadar gelmişler. Demek ki, ne kadar büyük hırsları var, gözleri ne kadar dönmüş.

Hattâ Peygamber Efendimiz'in saklandığı mağaraya ki, biz evvelki seneler çıkmıştık oraya, ziyaret etmiştik. Bir kardeşimiz de, burada bizim hatıramız kalsın diye oraya bir seccade bırakmıştı. Girmiştik oraya da... Orada Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'in çok telâşlandığı sırada, tabii Peygamber SAS Efendimiz'in şâhâne mübarek sözü, hiç unutulmaması gereken bir söz:

"—Niye telâş ediyorsun? Bir iki kişi ki, üçüncüleri Allah... Yâni, yanlarında Allah-u Teàlâ'nın hıfz u himâyesi bulunan iki kimsenin durumuna ne telaşlanıyorsun? Onlara bir zarar gelebilir mi?" buyuruyor.

Bu tabii, Peygamber SAS Efendimiz'in Allah'ın hak

peygamberi olduğunun en bariz delili... Çünkü, hayatının tehlikede olduğu bir zamanda, bu kadar rahat olmak ve bu kadar kuvvetli bir sözü söylemek için, ancak bunu söyleyen kişinin hak peygamber olması lâzım!

Mûsâ AS da, Firavun'un ordusu arkadan gelip, bunları suyun kenarında sıkıştırdığı zaman ve Mûsâ AS'ın ashabı;

إِنَّا لَمُدْرَكُونَ (الشعراء: ٦١)

(*İnnâ lemüdrekûn*) "Eyvah, yakalanacağız!" dediği zaman;

قَالَ كَلاَّ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ (الشعراء: ٦٢)

(*Kàle kellâ, innemâ rabbî seyehdîn.*) "Hayır yakalanma diye bir şey bahis konusu olamaz! Rabbim benimle beraber, o bize bir yol gösterecek." demişti. (Şuarâ, 26/61-62)

Aynı iman... Yâni hak peygamber olunca işte böyle oluyor. Bunu herkes anlasın!.. Tabii, buradan Mûsâ AS'ı da bizim ne kadar sevdiğimizi, Mûsâ AS'a mensubuz diyenler anlasınlar da, insafa gelsinler diye bunları söylüyorum.

Sevr Dağı'nın tepesi görülüyor. Öyle bir şahane manzara ki, on altıncı kattan iki zıt istikamet, ikisi de güzel... Bir tarafa bakıyorsunuz Mescid-i Haram, bütün haşmetiyle önünüzde, kocaman bir göz, gönül dolduran bir manzara karşınızda... Öbür tarafa bakıyorsunuz, yakın Mekke tepelerinin arkasında, en yukarıda, en yüksek, arkada Sevr Dağı... Peygamber Efendimiz'in saklandığı mağaranın olduğu, güvercinin yuva yaptığı, örümceğin ağ gerdiği mağara var. Böyle güzel bir yerden, tam *yevm-i terviye*'de size konuşma yapıyorum.

Yevm-i terviye, Arafe'den bir gün önceki gün demektir. Bu günde hacılar, sünnet-i seniyyeye uygun olarak Mina'ya gidiyorlar. Peygamber SAS Efendimiz öyle yapardı, Mekke'den Mina'ya giderlerdi. Mina'nın mescidinin adı *hı* harfi ile *Mescidü'l-Hayf*... Mina'da Peygamber Efendimiz öğlen namazını kılardı, ikindiyi kılardı, akşamı kılardı, yatsıyı kılardı. (Biz daha henüz

öğleye gelmedik, benim konuşma yaptığım sırada.) Gece olurdu, gecelerdi, Arafe gecesini Mina'da geçirirdi. Ertesi sabah, sabah namazını kılardı, Arafat'a yollanırdı.

Ertesi günkü sabah namazında da —siz de yapacaksınız bunu— tekbir alırdı. O *işrak* tekbirlerinin alınması lâzım! *İşrak*'ın da ka'sı *kaf* harfidir. Çünkü *kef* harfi olursa, mânâ şirkle ilgili olur. *İşrak*, şark kelimesi ile ilgilidir. O da güneşin şarktan doğup, ışıklarıyla etrafı aydınlatması demektir. O günlere *eyyâm-ı teşrık* deniliyor. Tekbir alınmaya başlanması gerekiyor. Yarın sabahtan itibaren, farzı kılıp selâm verdikten sonra:

"*—Allàhu ekber, allàhu ekber... Lâ ilâhe illa'llàhu va'llàhu ekber... Allàhu ekber ve li'llâhi'l-hamd.*" diyeceksiniz.

Bu böyle bayramın son günü ikindiye kadar devam edecek.

Tabii, bu Mina'ya gitme işini bazı hacılar yapamıyor. Oraya gitmek, ertesi gün oradan tekrar toparlanmak, vasıtaların girmesi, çıkması, iki milyon insanın bu işi yapması zor olduğundan, bazıları doğrudan Arafat'a çıkıyorlar. Evet, haccın

farzı Arafe günü Arafat'ta bulunmaktır. Ama Efendimiz'in sünneti, Mina'ya geçip Mina'da bu beş vakit namazı kılmak oluyor.

Oraya gidilecek bir günde bu konuşmamı yapıyorum. Konu da Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 142. ayet-i kerimesi. Devamı konu bakımından ilişkili olmakla beraber, tam şimdi Mina yolcusu olma durumunda bulunduğumuzdan, bugünkü sohbetimizde sadece bu ayet-i kerime üzerinde sohbet etmek istiyorum.

b. Sefih Kimselerin Kıbleye İtirazları

Buyuruyor ki Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri:

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا ، قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ، يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (البقرة:١٤٢)

(*Seyekùlü's-süfehâü mine'n-nâsi mâ vellâhüm an kıbletihimü'lletî kânû aleyhâ, kul lillâhi'l-meşriku ve'l-mağrib, yehdî men yeşâü ilâ sırâtın müstakîm.*) (Bakara, 2/142) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Önce ayet-i kerimenin mealini, hangi konuda olduğunu anlayalım diye, kısaca bilgi olarak verelim, sonra açıklamaları yapalım:

(*Seyekùlü*) "Diyecekler." *Se* şimdiki veya geniş zamanın fiilini istikbale götüren, mânâyı nakleden bir ön takı. (*Yekùlü*) "Der ki" veya "diyor ki" demek; muzârî sîgası hem şimdiki zamana, hem geniş zamana tekàbül eder Arapça'da. (*Seyekùlü's-süfehâü*) "Akılları hafif olan, hikmete sahip olmayan, mâkul ve mantıklı düşünemeyen sefih kimseler diyecekler ki..."

İçki içildiği zaman, insan bu içkiyi hem Allah'a isyan ederek içiyor, ondan dolayı bir akılsızlık oluyor, akıl hafifliyor. Hem de içki içtiği zaman aklı örttüğünden, akıl mantık kalmadığından,

sarhoşun zırvaları başladığından, öyle kimselere de *sefih* diyorlar. Yâni aklı hafif, muhakemesi mâkul ve mantıklı olmayan, akılsız kimse demek ama, akılsızlığı bu tarzda. Dünyevî işleri belki şeytanca güzel yapar da, ticaretini, adam kandırmasını, yahut dünyevî menfaatini kollamakta, haramı yemekte her türlü şeytanlığı bilir ama, doğruyu düşünemeyip hakka isabet edemediği için sefih...

"Sefihler yakın bir zamanda, hemen diyecekler ki..." Çünkü *se* geldiği zaman yakın istikbal olur, *sevfe* geldiği zaman uzak istikbal olur. (*Sevfe yekùlü*) deseydi, çok ilerideki bir istikbalde demek olurdu; öyle dememiş. Hemen böyle bir konuşmayı başlatacaklar, hemen diyecekler. "Akılsızlar, beyinsizler, aklı kıtlar veya mâkul akıllı olmayanlar, doğru düzgün düşünemeyenler, ağırbaşlı olmayanlar, hafif akıllılar; (*mine'n-nâs*) insanlardan böyle olanları diyecekler ki..."

Tabii böyle olmayanlar, hikmet sahibi, her konuştuğunu hikmetle konuşan; düşündüğü zaman iyi düşünen, konuştuğu zaman isabetli konuşan, böyle *hall ü akd erbabı* deniliyor ya, yâni halifeyi makama getiren, icabında hal eden kimselere; tabii onlar demezler. Bunu dese dese işte böyle aklı ve mantığı, ahlâkı ve hali hafif olanlar der.

Diyecekler ki onlar: (*Mâ vellâhüm an kıbletihimü'lletî kânû aleyhâ*) "Bunları yönelmiş oldukları kıbleden ne başka tarafa çevirdi? O kıble üzerindelerdi, namazı öyle kılıyorlardı. Bu üzerinde oldukları kıbleden bunları kim çevirdi başka tarafa?" diyecekler.

(*Kul li'llâhi'l-meşriku ve'l-mağrib*) Sen onlara de ki ey Rasûlüm: Güneşin doğuş tarafı doğu da, güneşin batış tarafı batı da Allah'ın mülküdür. Yerler gökler Allah'ın mülküdür. Doğu batı, semtler, cihetler, yönler; bunların hepsi Allah'ındır. Sizin itirazınızın bir değeri yoktur. Cenâb-ı Hak ne dilerse öyle yapar, neyi isterse öyle emreder. Kullarına nereye dönmeyi uygun bulursa, o tarafa döndürür. Ne olacak yâni, niye soruyorsunuz sebebini?"

(*Yehdî men yeşâü ilâ sırâtın müstakîm*) "Dilediklerini, kimleri diliyorsa onları hidayete erdirir, doğru yola sevk eder." (Bakara, 2/142) Demek ki, Cenâb-ı Mevlâ dilediklerini doğru yola sevk eder,

dilemediklerini sevk etmez; hidayet Allah'tandır.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bazı kullarına hidayeti vermiyor, kendisi hàdî olduğu halde, hidayet edici, hidayet verici, doğru yola sevk edici olduğu halde; gönülleri aydınlatıp akılları uyandırıp, doğruyu buldurduğu halde, bazı kimselere hidayeti vermiyor. Hidayet Allah'tandır, Allah dilediğine hidayeti verir. O zaman, "Bu neden oluyor?" diye düşünmesi lâzım!

Tabii, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin hükmüne itiraz hiçbir kulun harcı değildir, haddi de değildir, gücü de yoktur; edebe de uygun değildir.

لاَ يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ (الأنبياء:٢٣)

(*Lâ yüs'elü ammâ yef'alü ve hüm yüs'elûn.*) "Yaptıklarından kimse ona sorgu sual açamaz, ama kullar sorgu suale mâruzdurlar." (Enbiyâ, 21/23)

Kul gibi değil, alemlerin Rabbine kimse soramaz ama, hikmetini anlaması lâzım! Rabbimiz niçin böyle yapıyor?..

Bir kere şunu çok iyi bilelim ki, bu konularda etraflı düşünmek, isabetli karar verebilmek için, dini geniş bilmek lâzım! Bazı yeri bilip de öbür tarafı göz ardı ederse, doğru bir hükme ulaşamaz insan... Bütün delilleri toplamak lâzım!

Şimdi bir kere biliyoruz ki, Cenâb-ı Hak Erhamü'r-râhimîn'dir, merhametlilerin en merhametlisidir. Merhametlilere merhameti ihsan edendir. Dünyada bütün kullarına Rahmanlığıyla rızkını verip, merhamet edendir. Ahirette de mü'min kullarına cennetini verip, taltif edendir. Kulun günahlarını affedendir.

وَمَا أَنَا بِظَلاَّمٍ لِلْعَبِيدِ (قٓ:٢٩)

(*Ve mâ ene bi-zallâmin li'l-abîd*) "Ben kullarıma asla zulmedici bir Mevlâ değilim, yâni zulmetmem!" (Kaf, 50/29) buyuruyor. Zulüm yok işlerinde, hepsi lütuf Cenâb-ı Hakk'ın... Ama adâlet-i ilâhiyye iktizâsı, bazıları suçluların cezasını vermek tarzında... Bir çoğu lütuf; bir kısmı da çok suçlu ve edepsiz olduğundan, adaletine göre muamele ediyor, adaletini icrâ ediyor, suçunun

cezasını veriyor.

Çünkü aslında, zerre kadar iyilik yapan iyiliğinin karşılığını görecek, zerre kadar kötülük yapan kötülüğünün cezasını çekecek olduğundan; mü'min de adaletinin cûşa gelişiyle cennete giriyor. Yine kul iyilik ettiğinden, iyi kulluğun karşılığı, muadili iyilik olduğundan, mükâfâtı çok vererek cennete sokuyor. Kötü kulluğun karşılığı da, yine adaletinin iktizâsı ceza olduğundan, onları da cehenneme atıyor.

c. Hidayet Edebli Kimseler İçin

Cenâb-ı Hak bazı kullara niye hidayet etmiyor?.. Çünkü, edepsizlik ediyorlar. Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti gökten yağmur gibi yağıyor... Zâten biz yağmura da rahmet demişiz, çünkü yeryüzüne çok faydası var, bizlere çok faydası var. Şimdi rahmeti yağıyor ama, bazı kimselerin kapları ters çevrilmiş olduğundan, içine rahmet girmiyor. Yâni kazanı ters çevirirsen, içine su birikir mi?.. Tepsiyi ters çevirirsen içine su birikir mi?.. Kâseyi ters çevirirsen, içine yağmur suyu birikir mi?.. Hiç gelmez, çünkü ters çevrilmiş.

Şimdi kullar cezalı duruma kendilerini düşürdüklerinden;

وَلَٰكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (يونس: ٤٤)

(*Ve lâkinne'n-nâse enfüsehüm yazlimûn.*) "İnsanlar kendileri kendilerine zulmetmiş oluyorlar." (Yunus, 10/44) Cenâb-ı Hak, "Siz mâdem böyle edepsizlik yaptınız, haydi bakalım, ne haliniz varsa görün!" diye onları doğru yola sevk etmiyor. İyi niyetli, haddini bilen, edepli olanları da; "Siz iyi niyetlisiniz, haddinizi biliyorsunuz, edepli hareket ediyorsunuz, güzel huylusunuz; ama yanılıyorsunuz, şu tarafa dönerseniz, doğru yol bu taraftadır." diye onlara da hidayet ediyor.

Demek ki hidayete ermek, edepli kul olmanın mükâfâtıdır. Cenâb-ı Hakk'ın hidayetini vermemesi de, kulun edepsizliğinin cezasıdır. Kendisinin ettiğinin kendisini cezalandırmasıdır. Edepsizlik etmeseydi, erecekti Cenâb-ı Hakk'ın lütfuna... Çünkü Erhamü'r-râhimîn. Ama edepsizlik ettiğinden, "Mâdem öyle bu kadar edepsizsin, o zaman çek cezanı!" diye Cenâb-ı Hak hidayet

vermiyor.

(*Yehdî men yeşâü ilâ sırâtın müstakîm.*) "Dilediğini sırat-ı müstakîme, dosdoğru yola Cenâb-ı Hak sevk eder; dilemediğini de sevk etmez." Edepsizlik ederse, Allah'ın ayetlerini görür de yine inad ederse, hakkın ne olduğunu bildiği halde inkâr ederse, Rasûlüllah'ın hak peygamber olduğunu bildiği halde inkâr ederse, hattâ kendi inandığı kitabından, "Ahir zaman peygamberi gelecek, vasıfları şunlar olacak!" diye bildiği halde; hattâ gelmeden önce, "Böyle bir peygamber gelecek!" diye Araplara kendileri söylediği halde, peygamber geldikten sonra inanmayanlar, artık çok büyük edepsizlik etmiş oluyorlar. İnad etmiş oluyorlar, hased etmiş oluyorlar.

Hased, inad, edepsizlik, insanın tevfîkinin kesilmesine, Allah'ın lütfuna mazhar olmaktan mahrumiyete sebep olur. Onun için onlara Cenâb-ı Hak: "Pekâlâ, siz bu kadar edepsizlik ediyorsanız, ben de size hidayet vermem!" diye hidayet eylemiyor. Ondan dolayı da onlar küfürde kalıyorlar, sonunda cehenneme gidiyorlar. Hidayet verseydi, cennete gideceklerdi; vermeyince, sonunda cehenneme gidiyorlar.

Demek ki inkâr etmek, imansız olmak, günah yolunu tercih etmek, hak ve bâtıl belli olduktan sonra, bâtılın yanında yer almak, hakla savaşmak; Allah'ın iyi kullarına, başta Peygamber SAS olmak üzere evliyâullaha, sàlihlere zulmetmek, veya karşı gelmek, veya haksızlık etmek, düşmanlık eylemek, sonunda insanı cehenneme götürür.

Hadis-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyuruyor ki:[49]

---

[49] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XII, s.520, no:7087; Meymûne RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.4, Ebû Hüreyre RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.1300, no:26236; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.327, no:1457; Beyhakî, *Zühdü'l-Kebîr*, c.I, s.318, no:286; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXVII, s.277; Hz. Aişe RA'dan.

Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.168, no:4445, Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.II, s.513, no:3498; *Kenzü'l-Ummâl,* c.I, s.230, no:1157; Münâvî, *Ehàdîsü'l-Kudsiyye*, c.I, s.62, no: 137; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XV, s.72, no:15003.

مَنْ آذٰى لِي وَلِيّاً فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْمُحَارَبَةِ (حل. عن أبي هريرة ؛ الديلمي عن أنس)

(*Men âzâ lî veliyyen fekad âzentühû bi'l-muhàrabeh*) "Benim evliyâmdan, sevgili kullarımdan bir kula ezâ cefâ veren, vermeğe kalkışan kimseye ben harb ilan ederim." buyuruyor. Yâni, Cenâb-ı Hakk'ın harb-i ilâhîsine mâruz olur, cünûd-u ilâhînin hücumuna mâruz kalır, mahvolur, perişan olur.

d. Mescid-i Haram'a Dönülmesinin Sebebi

Demek ki, akılsızlar diyeceklermiş ki:

"—Evvelce başka kıbleye doğru dönüyorlardı, sonra başka tarafa döndüler. Bunların bu üzerinde bulundukları kıbleyi bırakıp da, yeni kıbleye dönmelerinin sebebi ne?.. Ne sebeple dönüyorlar?"

Allah emretti de ondan. Cenâb-ı Hak dilediğini doğru yola iletir.

Bu ayetlerin iniş sebebini şöyle anlatıyor alimlerimiz:

Peygamber SAS Efendimiz Medine'ye hicret ettiği zaman, hattâ daha önceden alalım; Mekke-i Mükerreme'deyken, hicretten önce kendisine namaz emrolunduğu zaman, Mescid-i Haram'a gelirdi, iki rüknün arasına doğru namaz kılardı. İki rükünden maksad nedir?.. Kâbe'nin iki köşesi; birisi Hacerü'l-Esved'in olduğu köşe; ötekisi de tavaf esnasında Hacerü'l-Esved'in olduğu köşeye gelmeden önceki köşe... Onun adı da *Rükn-ü Yemânî*'dir.

Peygamber Efendimiz Kâbe'yi tavaf ederken, Rükn-ü Yemânî'ye gelince, orayı da istilâm ederdi. Yâni, el kaldırıp:

بِسْـــمِ اللهِ اَللهُ أَكْبَرُ !

(*Bi'smi'llâhi a'llàhu ekber*) diye oraya da selâm verirdi. Çünkü orada da çok muazzam miktarda melekler bekleşirlerdi. Oradan Hacerü'l-Esved'e doğru olan kenarda, o arada namaz kılardı.

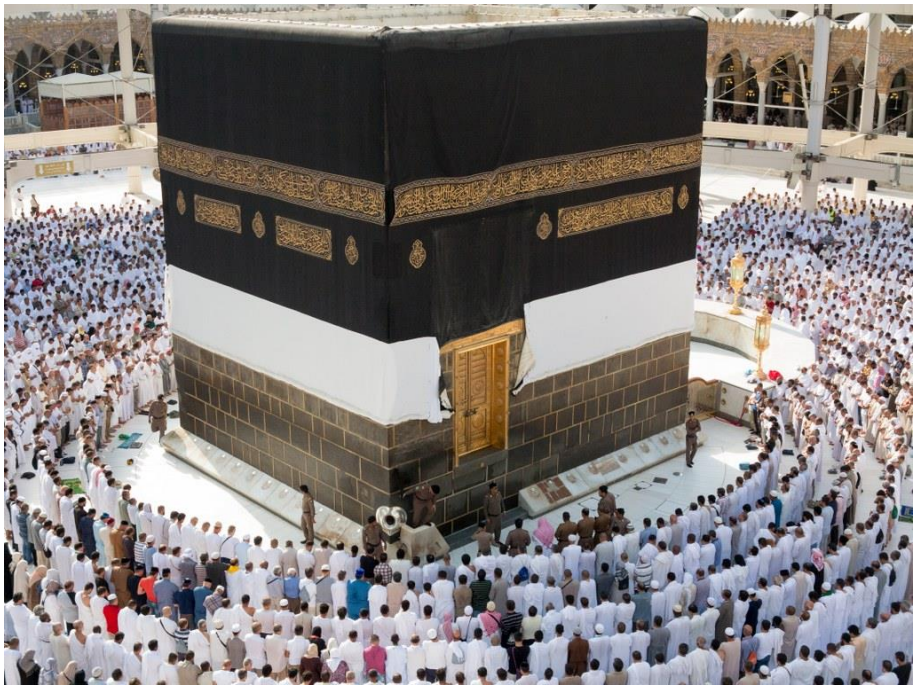

Hacerü'l-Esved'in olduğu köşe, Kâbe'nin aşağı yukarı biraz açı farkı vardır ama, doğu tarafıdır. Ondan sonraki köşe kuzey tarafıdır, ona da *Rükn-ü Irâkî* derler. Yâni, haritadan bakılsa Irak tarafına doğru olan köşe olmuş oluyor. Oradan yarım daire şeklindeki *Hicr-i İsmâil* de denilen, *Hatîm*'in duvarı başlıyor. İnsanın göğsü hizasına kadar yükseklikte, yarım daire şeklinde, üstü açık bir duvar. İçi kısmına geçilebiliyor iki taraftan.

Tavaf ederken Hatîm'den sonra gelen köşeye de *Rükn-ü Şâmî* derler. O da Suriye'nin Şam tarafına doğru olmuş oluyor. Orası da batıya doğru bakıyor.

Rükn-ü Irâkî ile Rükn-ü Şâmî arasında yukarıya baktığımız zaman *Altınoluk* vardır. Kâbe-i Müşerrefe'nin üstüne yağan yağmuru Hicr-i İsmâil'e akıtan uzunca bir oluktur. Bu altından yapılmıştır. Kâbe'nin mübarek üstünde biriken yağmurları o avluya döker. Tabii oradan, Kâbe'nin üstünde birikmiş tozlar geliyor diye, yağmur yağdığı zaman, ziyaretçiler Hicr-i İsmâil'in içine girip onun altında ıslanmağa can atarlar.

Daha ilerlediğiniz zaman, Rükn-ü Şâmî'den sonra gelen köşe

Rükn-ü Yemânî'dir. Orası da güneye düşüyor. Ama biraz kayıktır yönler, coğrafî yönlerle tam tamına değil. Peygamber Efendimiz bu Rükn-ü Yemânî ile Rükn-ü Hacerü'l-Esved arasında namaz kılardı. Yâni, müezzin mahfeli derler, bizim Türk hacılarımız orada toplanırlar. Cumayı da üst katta müezzin mahfelinin üstünde kılarlar, birbirleriyle cumalaşırlar; adetleri öyle olmuş. İşte o müezzin mahfelinin olduğu tarafta namaz kılardı Peygamber Efendimiz.

Böylece neyi sağlamış oluyordu?.. Hem Kâbe-i Müşerrefe'ye bakmayı sağlamış oluyordu, hem de güneyden kuzeye doğru bakmış olduğundan Kuds-ü Şerif'e dönmeyi sağlamış oluyordu.

Kuds-ü Şerif'ten de asıl maksat nedir?.. Hazret-i Ömer RA'ın yaptırdığı binanın arkasındaki mübarek Sahrâtü'l-Beyti'l-Makdis, Beytü'l-Makdis'in kayasıdır. Bir tarafında Mescid-i Aksâ vardır, bir tarafında da şöyle eğri bir kaya vardır ki, buna *Lisânü'l-Hacer* derler. Yâni, kayanın dil şeklindeki uzantısıdır. Altı bir oda gibi yapılmış, altına merdivenle inilebiliyormuş, namaz kılınabiliyormuş. (Ben ziyaret etmedim, Allah hepimize nasîb etsin... Ama kitaplardan bildiğimi söylüyorum.) Peygamber Efendimiz oradan Mi'rac'a çıkmış. Üstündeki bina daha sonraki devirlerde yapılmıştır.

Peygamber Efendimiz, müezzin mahfeli tarafından Kâbe'ye baktığı zaman, karşısında Kâbe, yüzlerce kilometre ileride de Kudüs'teki Beytü'l-Makdis'in kayalığı olmuş oluyor. Böyle kılardı Peygamber Efendimiz namazı.

Medine-i Münevvere'ye gelince, Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri yine Kuds-ü Şerif'e müteveccihen, yönelmiş olarak namaz kılmayı Peygamber Efendimiz'e emreylemişti. Efendimiz o emir üzerine o tarafa dönerek namaz kılardı. Yâni Medine'de Şam tarafına, kuzeye dönerek namaz kılardı.

Yahudiler de bundan memnun olmuşlardı, çünkü Beytü'l-Makdis'e, Kudüs'e sahipleniyorlardı. "Orası bizim peygamberlerimizin yaşadığı yerler" filân diye düşünüyorlardı. Onun için Peygamber Efendimiz'i kasdederek, "Bu zat da oraya döndü." diye seviniyorlardı.

Peygamber Efendimiz de, İbrâhim AS'ın kıblesi olan Kâbe'yi seviyordu, Kâbe'ye dönmek istiyordu. "Kâbe kıble olsun, İbrâhim AS'ın kıblesi tekrar bizim kıblemiz olsun!" diye dua ediyor, temenni ediyordu. O arzu ile, o temenni ile göğe bakıyordu. Mübarek gözlerini semaya çevirip bakıyordu; "Cebrâil AS gelse de, duamın kabulüne dair bir müjde getirse de, kıble o taraf olsa..." diye temenni ediyordu.

Bunun üzerine, Allah-u Teâlâ Hazretleri şu ayet-i kerimeyi indirdi:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ، فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا ، فَوَلِّ

وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ (البقرة:١٤٤)

(*Kad nerâ tekallübe vechike fi's-semâ'*) "Ey Rasûlüm, biz senin zaman zaman yüzünü, mübarek gözlerini semâya çevirdiğini müşahede eylemekteyiz, görüyoruz. (*Felenüvelliyenneke kıbleten*

terdàha) Sen mâdem bu kadar istiyorsun, muhakkak ki ben Azîmü'ş-şan, senin razı olduğun kıbleye seni döndüreceğim. (*Fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-haram*) O halde, mâdem o kadar arzu ediyorsun, dua ediyorsun; ben senin duanı kabul ettim, ey Habîb-i Edîbim yönünü Kâbe'ye dön, yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir!" (Bakara, 2/144) diye emretti. Yani Kâbe-i Müşerrefe'ye doğru dönmeyi, Efendimiz'in gönlünden temennîsi üzerine emretti.

Rasûlüllah Efendimiz fevkalâde sevindi. Atası, atamız, dedemiz İbrâhim AS'ın bina ettiği Kâbe'ye dönülmekten, dönülmesinden son derece memnun oldu. Onlar memnun oldu, bizler memnun olduk, ama Yahudiler memnun olmadılar. Müşrikler kendi ellerine fırsat geçti diye düşündüler, başladılar bu olumsuz soruyu sormaya: (*Mâ vellâhüm an kıbletihimü'lletî kânû aleyhâ*) "Daha önce döndükleri kıbleden bunları hangi sebep döndürdü?" dediler.

Bal gibi biliyorlardı. Allah emretti, müsaade etti, lütfetti, İbrahim AS'ın mescidine döndüler. Yâni gayet basit, ne döndürmüş olacak; Allah'ın emri döndürdü. Rasûlüllah Efendimiz o tarafa dönmeye başladı.

Şimdi bu sözü söyleyenler; (*Seyekùlü's-süfehâü mine'n-nâs*) "İnsanlardan aklı yetmez, aklı hafif, ahlâkı hafif, hafîf meşreb, iyi düşünmeyen, akıbetini düşünemeyen, edebi olmayan insanlar böyle diyecekler yakın zamanda." Hemen dediler zaten, bu kıble değişir değişmez dedikoduya başladılar.

Allah-u Teàlâ Hazretleri diyor ki: "Hiç onların sözlerine kulak asma ey Rasûlüm, onlara de ki: Yeryüzünün her tarafı Allah'ındır; doğusu da Allah'ındır, batısı da Allah'ındır. Yâni hangi yöne döndürse, o yön, o emir muteberdir." Mühim olan emri tutmaktır. Mü'min oradan sevap alacaktır.

Buyuruyor bir ayet-i kerimede... Bu çok muhteşem bir ayet-i kerime, muhteşem bir hakikati bize bildiriyor. Tüylerimizin diken diken olması lâzım, ürpermemiz lâzım, titrememiz lâzım böyle heyecandan:

فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ (البقرة:١١٥)

(*Feeynemâ tüvellû fesemme vechu'llàh*) "Yönünüzü nereye çevirseniz, Allah-u Teàlâ Hazretleri oradadır." (Bakara, 2/115)

Yâni, Allah-u Teàlâ Hazretleri cihetlerden, mekândan münezzehtir. Kula şah damarından daha yakındır, yönünü nereye dönse oradadır. Her yerde hâzır ve nâzırdır. Binaen aleyh, öyle şurası olur, şurası olmaz gibi bir itiraz da geçerli değildir. Çünkü her şeye kudsiyeti veren Allah'tır. Beytü'l-Makdis'e de mukaddesliği veren, oraya dönüşü de emreden Allah'tır.

Bir büyük değişimin olduğunu bildirmek için, herkes bilsin diye, bu sefer Kâbe'ye dönülmesini emretti. Tamam, ne olacak?.. Herkes oraya dönecek, herkes söz dinleyecek ve Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin emrine münkàd olacak. Kulların yapması gereken şey, Allah ne buyurursa, (*Semi'nâ ve eta'nâ*) [İşittik ve itaat ettik.] demektir. Yâni itiraz etmek değildir.

"—Niye böyle oluyor, neden böyle oluyor? Ben bunu yapmak istemiyorum, ötekisi daha iyiydi..."

Bu gibi itirazlar uygun değil.

e. Tasavvufta Mürşide İtaatin Önemi

Onun için büyük evliyâullahtan, mürşid-i kâmillerden bir tanesi üçe ayırmış müridleri. Yâni adam olmak isteyen, doğru yola, hidayet yoluna girip de şöyle iyi bir kul olmak isteyen, irşad olmak isteyen kimseleri, isteklileri, müridleri, talipleri, sâlikleri üçe ayırmış:

Birisi, *mürîd-i mutlak*; tam, kayıtsız şartsız mürid. Yâni şeyhi ne derse, emri tutuyor, eğitimi yapıyor. Hocası ne derse, talebe onun dediği gibi yapıyor.

Bir kısmı da, *mürîd-i mecâzî*... Yâni mürid demişler ama, mürid değil demek aslında. Şeyhi bir şey diyor, o itiraz ediyor; şeyhi öyle yapın diyor, o başkasını yapıyor. Şeyhi alim, mürşid, evliyâullahtan bir zât. "Aman evlâdım şunu yapmayın!" diyor; yapıyor. "Evlâdım, şunu şunu yaparsanız, Allah'ın rızasını kazanırsınız!" diyor; onu da yapmıyor. Bu aslında mürid değil, doğru yola gitmek istemiyor; müridler arasına girmiş, kendisini mürid sanıyor, müridlik taslıyor. Mecâzî mânâda buna mürid deniyor ama, bu hakîkî mânâsıyla mürid değil demek.

Üçüncü bir şahıs daha tesbit etmiş bu mübarek zât: *Mürîd-i mürted*... Tip olarak müridlerin bir kısmı da mürîd-i mürteddir. Şeyhinde kendi fikrine ters düşen, aklına mantığına uymayan bir şey gördüğü zaman, bırakıp giden, dönüp giden, yoldan vazgeçendir.

Tabii senin aklın mürşidden daha fazla olsaydı, sen mürşid olurdun! Senin ihtiyacın var. O okumuş, sen okumamışsın; o biliyor, sen bilmiyorsun... O ermiş, sen ermemişsin; o yetişmiş sen yetişmemişsin... Sen acemisin, o tecrübeli... Elbette dinleyeceksin!

Kılavuzun sözünü dinleyecek ki, doğru yola varsın. Beğenmediği bir şey olunca, gidiyor.

Biz Allah'ın ayetlerini okuyorduk Ankara'da iken; birisi hazmedemedi, camiye gelmemeye başladı.

"—Allah böyle mi buyuruyor?" dedi.

"—Evet böyle buyuruyor, Allah'ın emri bu! Allah'ın emri tutulacak."

"—Allah'ın emri mi tutulacak?.."

"—Evet Allah'ın emri tutulacak."

"—Haa..." dedi, şaşırdı kaldı.

Ondan sonra da camiye gelmedi. Yâni, Allah'ın emrinin tutulmasını anlayamadı müslüman. Yâni, Allah'a isyan etmek için mi kulluk ediliyor? Allah bize kulluğu böyle mi emretti? Kulun görevi Allah'a isyan mı etmektir?

İşte böyle, sonuç itibariyle müslüman, Allah ne emrederse onu yapar.

Askerliği düşünelim! Komutan askere der ki:

"—Şu tepeye hücum edin!"

Herkes o tarafa hücum eder. Sonra yeni bir durum tesbit eder komutan; bilgi verir veya işaret eder, veya nasıl anlaşacaksa haber gönderir, der ki:

"—Şimdi şu tarafa hücum edin!"

"—E daha önce bu tepeye hücum et demiştin, şimdi neden o tarafa gidiyoruz? Ben senin komutanlığını tanımıyorum!.."

Öyle şey olur mu?.. Komutan onu gördü, düşmanın öbür tarafa kaydığını anladı, "Aman yolunu keseyim!" diye, şu tarafa gidin diyor şimdi.

Yâni buna benzer bir şey. Askerlik çok güzel anlatabiliyor bazı şeyleri. İşte bazı insanlar bunları anlıyorlar, bazıları anlamıyorlar.

f. Allah'a İtaat Etmenin Yolu

Bazıları Peygamber Efendimiz'e tenkit gözüyle baktı. Bazıları hak olduğunu anladığı halde, inadından tâbî olmadı. Bazıları da duasını almak istiyorlar, duasını almak için çeşitli oyunlar kuruyorlar. Geçenki sohbetimde söylediğim gibi, biliyorlar ki duası müstecâbdır. Ama, "Madem duası müstecâb, Allah'ın makbul kulu; şuna tâbi olalım!" diyemiyorlar. Çünkü, edepsizlikten dolayı Allah hidayeti nasib etmiyor. Hidayeti nasib etse, cennete girecek. Cennete lâyık olmadıklarından, Allah cennete sokmak istemediğinden, gözlerini açmıyor, gönülleri kör kalıyor bâtılı hak sanıp bâtıl yolda yürüyorlar, helâk oluyorlar.

Şimdi tabii bu insanlar böyle yapmış diye, biz bunun dedikodusunu mu yapacağız? "Tarihte olmuş bir şey, bana ne, olmuş bitmiş? Benim için şimdiki öz hayatım ve benim öz istikbalim önemlidir." demeliyiz. "Biz de Cenâb-ı Hakk'ın rızasını nasıl kazanacağız, ne yapmalıyız?" demeliyiz.

Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanmanın yolu, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, Allah'a itaat etmek değil midir?.. Allah'a isyan edilerek Cenâb-ı Hakk'ın rızası kazanılır mı?.. Diyeceksiniz ki:

"—Elbette hocam, Allah'a itaat edilerek Allah'ın rızası kazanılır. Pekiyi, Allah'a itaat etmenin yolu nedir? Şekli nedir? Allah bana ne emrediyor da, ben ona itaat edeceğim?.."

Allah'ın emirleri Peygamber Efendimiz'e vahiy yoluyla bildirilmiş Kur'an-ı Kerim'idir. Kur'an-ı Kerim'i okuyacaksın, Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiş olan günahlardan, kötülüklerden kaçınacaksın. Kur'an-ı Kerim'in teşvik ettiği hayırları, iyilikleri yapacaksın, iyi insan olacaksın.

Sonra Kur'an-ı Kerim'i, Allah'ın emirlerini en iyi anlamış ve anlatmış, insanlara nakletmiş olan insan, insan-ı kâmil, en büyük insan, en mükemmel insan Peygamber-i Zişânımız Muhammed-i Mustafa (*aleyhi efdalü's-salevât, ve ekmelü't-tahiyyâtü ve't-*

teslîmât) Hazretleri olduğundan, Rasûlüllah'a çok dikkatle bağlanacaksın, her sözünü çok iyi dinleyeceksin! Çünkü o Allah'ın Rasûlü, o her şeyi herkesten çok daha iyi biliyor; çünkü Allah bildiriyor. Onun sünnetine uyacaksın, onun emrini tutacaksın, onun izinden gideceksin; felâha ereceksin!..

İnsan Rasûlüllah'tan başkasına uyarsa, olur mu?.. Gidiyorlar, falanca artisti örnek alıyorlar, filanca yazarı örnek alıyorlar, filanca şairin peşinden gidiyorlar, falanca sanatkârın peşinden gidiyorlar... Bunlar örnek alınmaz. Allah'ın seçtiği kulu takip etmek lâzım! Günahkâr kulları takip etmek olmaz. Bunların tehlikelerini bilip, bunlardan kendisini sıyırması lâzım insanın...

Olgun insan, bilge insan, iradesine sahip insandır. Nefsini yenebilen insandır. Arzularına hakim olan, kendisini tutabilen insandır, kontrol edebilen insandır. Kontrol edemediği zaman, yanlışa düşer. Veyahut yıkılır, veyahut uçuruma uçar. O bakımdan çok dikkatli olmak gerekir.

Aman bu mübarek günlerde aklımızı derleyelim, toplayalım! Kur'an yolunda yürüyelim, Peygamber Efendimiz'in izinden gidelim! Peygamber Efendimiz ne tavsiye etmişse, öyle yapalım!..

Şimdi bu değişiklikler olunca, sahabe-i kiram merak etmişler:

"—Eyvah şimdi ne olacak? Bizden bir kısmı Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kıldılar. Şimdi bunların namazları ne olacak? Madem Kâbe'ye doğru dönülmesi gerekiyordu, bunların durumları ne olacak?" diye tereddüt edenler olmuş.

O zaman da Allah-u Teàlâ Hazretleri:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ (البقرة:١٤٣)

(*Ve mâ kâne'llàhu li-yudîa îmâneküm*) "Allah sizin imanınızla, mü'min olarak yaptığınız a'mâl-i sàlihanızı ziyan edecek değildir. Kıblenin değişmesinden evvel o tarafa doğru namaz kılanlara, gene Allah sevabını verir. Kıble değiştikten sonra bu tarafa dönenler de, hem o tarafın, hem bu tarafın sevabını alırlar." Yâni, onların amelleri de makbuldür. Çünkü, Allah o zaman onu emretmişti, ona tâbî oluyorlardı. Yeni emir gelince, berikisine tâbî

oldular, iş tamam oldu. Demek ki, akıllı, hayırlı müslümanın emredileni tutması lâzım!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri her yerde, her zaman nefsini yenip, şeytana kanmayıp, hakkı görüp, hak yolda yürüyenlerden eylesin... Her işimizi güzel, doğru iş eylesin... Haramlardan günahlardan, Allah'ın rızasına aykırı hallerden, huylardan, işlerden, yerlerden, kişilerden bizi uzak eylesin... Tertemiz yaşayalım, Allah'ın sevgili kulu olalım, huzuruna sevdiği kul olarak varalım, aziz ve sevgili kardeşlerim!..

Konuşmamın sonunda, bir sevaplı işi de size hatırlatmak istiyorum. Çok hatırlatmıştım ama, tam zamanı geldiği için, şimdi yine hatırlatıyorum. Hacı kardeşlerimiz müstesna... Zaten bu konuşmamı onlar belki duyarlar, belki duymazlar; siz duyuyorsunuz:

Hacca gelmemiş olan kardeşlerimiz Arafe Günü oruç tutarlarsa, Arafe Günü oruç tutmak çok sevaptır. Kurban Bayramı'nın arafesinde oruç tutan kimsenin, geçmiş senesinin günahlarını Cenâb-ı Hakk'ın bağışlayacağını Peygamber Efendimiz bildiriyor:[50]

مَنْ صَامَ يَوْمَ عَرَفَةَ ، غَفَرَ اللهُ لَهُ سَنَتَيْنِ: سَنَةً أَمَامَهُ ، وَسَنَةً خَلْفَهُ

(ه. طب. عن قتادة ؛ عبد بن حميد ، كر. عن أبي سعيد)

RE. 426/1 (*Men sàme yevme arafete*) "Arafe gününde kim oruç tutarsa, (*gafarallàhu lehû seneteyni*) Allah onun iki senesini mağfiret eder. Yâni, iki senesinde işlemiş olduğu günahları bağışlar, afv ü mağfiret eyler. (*Seneten emâmehû*) Bir önündeki gelecek, yaşayacağı senenin günahlarını; bir de (*seneten halfehû*)

---

[50] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.551, no:1731; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XIX, s.4, no:9; Katâde ibn-i Nu'man RA'dan.

Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.299, no:967; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dımaşk*, c.XXXXIII, s.230, no:5087; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, c.III, s.436, no:5142; *Kenzü'l-Ummâl*, c.V, s.115, no:12086; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XX, s.467, no:22634.

geçmiş senesinin günahlarını bağışlar."

“Geçmiş senenin günahları affolacak, bir de gelecek senenin günahları affolacak!” buyuruyor. Bunda iki müjde var:

1. Cenâb-ı Hak bir sene daha ömür verecek demektir.

2. O ömür içerisinde de günahları olursa, onları da bağışlayacak demektir.

Yarın Allah rızası için Arafe günü orucunu tutun, bu sevabı kazanın!..

Ben imreniyorum ama, hacıların tutması mekruhtur. Çünkü, hacılar hac vazifesini yaparken oruçlu olurlarsa güneş çarpabiliyor, hastalıklara uğrayabiliyorlar, vazifelerini yapamıyorlar. Hac vazifesi daha önemli, ömürde bir defa olan bir vazife, onun için onlara tutmak emredilmemiş. Siz bu sevabı kaçırmayın! Bizi de duadan unutmayın! Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû, Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

14. 03. 2000 - Mekke

17. ÜMMET-İ MUHAMMED'İN ŞEREFİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Geçen hafta Bakara Sûre-i Şerîfesi'nin 142. ayet-i kerimesini, kıblenin Beytü'l-Makdis'ten, Kudüs'ten Beytullah'a, yâni Kâbe-i Müşerrefe'ye dönülmesini anlatan ayet-i kerimeyi sohbet konusu yapmıştık. Bugünkü sohbetimde ondan sonraki 143. ayet-i kerimeyi konu edineceğim, onun üzerine sohbetimiz olacak.

Önce *eùzü-besmele* çekerek mübarek metnini bir okuyalım teberrüken... Allah sevaplarımızı bol eylesin... Kur'an-ı Kerim'in sevgisine, ahirette şefaatine cümlemizi nâil eylesin...

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm. Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ

يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ، وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ

عَلَيْهَا إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ ،

وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلاَّ عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللهُ ، وَمَا كَانَ اللهُ

لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ، إِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ (البقرة:١٤٣)

(*Ve kezâlike cealnâküm ümmeten vesatan li-tekûnû şühedâe ale'n-nâsi ve yekûne'r-rasûlü aleyküm şehîdâ, ve mâ cealne'l-kıblete'lletî künte aleyhâ illâ li-na'leme men yettebiu'r-rasûle mimmen yenkalibü alâ akıbeyh, ve in kânet lekebîreten illâ ale'llezîne heda'llàh, ve mâ kâne'llàhu li-yudîa îmâneküm, inna'llàhe bi'n-nâsi leraûfün rahîm.*) (Bakara, 2/143)

Bu haftaki ayet-i kerime bu... Önce kelimelerin ne anlama geldiğini kısaca bir söylemiş olalım. Cenâb-ı Hak Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

(*Ve kezâlike cealnâküm ümmeten vesatan*) "İşte böyle sizi ümmet-i vasat kıldık." Kıldık şeklinde söylenmesi, azamet sîgası olduğundan; yoksa Cenâb-ı Hakk'ın vâhid, ehad, ferd, şerîki nazîri olmayan bir olduğu kesin. (*Li-tekûnû şühedâe ale'n-nâs*) Sizler insanlara şahitler olasınız diye, böyle yaptım. (*Ve yekûne'r-rasûlü aleyküm şehîdâ*) O Rasûl de, size şâhit olsun diye." O Rasûl'den kasıt da, Peygamberimiz SAS Efendimiz.

(*Ve mâ cealne'l-kıblete'lletî künte aleyhâ illâ li-na'leme men yettebiu'r-rasûle*) "Üzerinde olduğunuz kıbleyi de, ancak ve sadece Rasûlüllah'a kim tâbî olacak bunu ortaya çıkaralım ve bilinsin diye; (*mimmen yenkalibü alâ akıbeyh*) kim de sözünden cayıp, topuğu üstünde dönüp vaz geçecek, gidecek, bu belli olsun, bunu bilelim diye, böyle değiştirmeyi irade buyurdum." demiş oluyor alemlerin Rabbi Mevlâmız.

(*Ve in kânet lekebîreten illâ ale'llezîne heda'llàh*) "Ancak hidayete erenlere büyük gelir bu. (*Ve mâ kâne'llàhu li-yudîa îmâneküm*) Allah-u Teàlâ Hazretleri sizin imanınızı ziyana uğratacak, zâyî edecek değildir. (*İnna'llàhe bi'n-nâsi leraûfün rahîm*) Hiç şüphe yok Allah-u Teàlâ insanlara çok re'fetlidir, çok merhametlidir. Acır ve onlara merhamet eder, rahmetiyle muamele eyler." (Bakara, 2/143)

a. Kıblenin Kâbe'ye Çevrilmesi

Şimdi, geçen haftaki sohbetimizden özellikle hatırlatmak gerekirse, Peygamber SAS Efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicret eyleyince, orada 16-17 ay kadar Beytü'l-Makdis'e, yâni Kuds-ü Şerif'e doğru namaz kılmıştı. Ama gözünü semâya çevirip, içinden kıblenin Kâbe-i Müşerrefe olmasını murad ediyor, temenni ediyordu, emir bekliyordu. Mekke'deyken müezzin mahfeli olan tarafta durup, oradan Kâbe'ye doğru namaz kıldığı zaman, hem Kâbe önünde oluyordu, hem o cihet kuzeye doğru Beytü'l-Makdis, Kudüs tarafı oluyordu.

Medine'de tabii, Medine daha kuzeyde olduğu için öyle bir durum mümkün değil. Beytü'l-Makdis'e, Kudüs'e döndüğü zaman, mecbûren Kâbe arka tarafta kalıyordu. Kâbe-i Müşerrefe'yi çok sevdiğinden buna üzülüyordu. Ecdâdı olan İbrâhim AS'ın, İsmâil

AS'la binâ ettiği Kâbe'yi çok sevdiğinden, temenni ediyordu. Bir taraftan da yahudiler:

"—Ebü'l-Kasım Muhammed hem bizim dinimizi tenkit ediyor, hem de bizim kıblemize dönüyor." diyorlardı.

Halbuki bunda bir şey yok! Çünkü, Kur'an-ı Kerim yahudilerin hatalarını, dindeki değiştirmelerini tenkit ediyor ve dolayısıyla Peygamber SAS yanlışlıklarını gösteriyor. Yoksa, Peygamber Efendimiz'in yahudilerin peygamberlerini de sevdiği ve tasdik ettiği, hadis-i şeriflerle de sabit. Geçtiğimiz haftaki ayet-i kerimelerde de bunların isimlerini okuduk. Onlara sevgisinin, saygısının tam olduğunda bir şüphe yok.

Ama onlar, "Hem bizi tenkit ediyor, hem bizim kıblemize dönüyor!" diyorlardı. "Sizin kıbleniz değil, Allah'ın emrettiği bir şey... Sizi tenkit etmesi de, sizin hatanızdan kaynaklanıyor." diye cevaplandırılabilir.

Allah-u Teàlâ Hazretleri Rasûlünün bu arzusunu bildiğinden, lütfeyledi, bundan sonra Kâbe-i Müşerrefe tarafına, İbrâhim AS'ın binâ etmiş olduğu Kâbe-i Müşerrefe'ye dönmeyi emretti. Tabii bu büyük bir ikram, çok büyük bir inâyet, çok büyük bir lütuf... Oraya döndürünce, başkalarının da bundan sevinmeleri lâzımdı. Çünkü İbrâhim AS'a yahudiler de sahip çıkıyor aslında. Ne diye ona kızsınlar? Herhangi bir şekilde kızmağa hakları da yok! İbrâhim AS'ın binâ etmiş olduğu mübarek Beytullah'a teveccüh ediliyor. Ama işte onlar o sözleri söylemeğe devam ettiler.

Peygamber SAS Efendimiz, Hazret-i Aişe Anamız RA'nın rivayet ettiğine göre, ehl-i kitâbı, yâni yahudileri ve hristiyanları kasdederek bir seferinde buyurmuş ki:[51]

إِنَّهُمْ لاَ يَحْسُدُونَا عَلَى شَيْءٍ ، كَمَا يَحْسُدُونَا عَلَى يَوْمِ الْجُمُعَةِ ،

---

[51] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.134, no:25073; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.89, no:2968; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.56, no:2271; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LII, s.124; *Feyzü'l-Kadîr*, c.V, s.441; Hz. Aişe RA'dan.

Mecmau'z-Zevâid, c.II, s.12, no:1979; *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.717, no:21074; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXII, s.78, no:24363.

الَّتِي هَدَانَا اللهُ لَهَا وَضَلُّوا عَنْهَا ؛ وَعَلَى الْقِبْلَةِ الَّتِي هَدَانَا اللهُ لَهَا ،

وَضَلُّوا عَنْهَا ؛ وَعَلَى قَوْلِنَا خَلْفَ الْإِمَامِ آمِينَ (حم. عن عائشة)

(*İnnehüm lâ yahsüdûnenâ alâ şey'in kemâ yahsüdûnenâ alâ yevmi'l-cumuah, elletî hedâna'llàhu lehâ ve dallû anhâ; ve ale'l-kıbleti'lletî hedâna'llàhu lehâ ve dallû anhâ; ve alâ kavlinâ halfü'l-imâmi âmîn.*) *Sadaka rasûlü'llàh, fî mâ kàl, ev kemâ kàl.*

Ahmed ibn-i Hanbel (Hanbelî mezhebinin imamı ve büyük muhaddis) Hazret-i Aişe Anamız'dan merfûan rivayet eylemiş. Kaynakları gösterilen bu hadis-i şerifte Peygamber SAS buyuruyor ki:

(*İnnehüm*) "Onlar, bizden önce kendilerine peygamber gönderilmiş, kitap indirilmiş olan kişiler, yahudiler ve hristiyanlar; (*lâ yahsüdûnâ alâ şey'in kemâ yahsüdûnâ alâ yevmi'l-cumuah*) bize cuma günümüzden dolayı hased ettiklerinden daha çok başka bir şeye hased etmezler. (*Elletî hedâna'llàhu lehâ*) O cuma günü ki, Allah bize onun şerefini gösterdi ve bizi ona sevk etti ve cumayı bize haftanın bayram günü eyledi; mübarek, önemli bir gün eyledi. (*Ve dallû anhâ*) Ama onlar o mübarek günden saptılar. Bundan dolayı onların müslümanlara bu konuda hasedleri çok fazladır. Başka bir şeye hased ettiklerinden çok daha fazla buna hased ederler." buyuruyor Peygamber Efendimiz.

Evet, cuma günü haftanın en şerefli günüdür, mü'minlerin bayramıdır ve cuma günü cuma namazı vardır. Öğle vaktinde öğle namazı değil de, cuma namazı kılınır. Cuma namazı içinde de namazdan önce, çok çok önemli olan hutbe vardır ki, cuma farz olduğundan bütün mükellef müslüman erkekler camiye gelecekler ve hutbeyi dinleyecekler. Karşınızda toplanmış olarak müslümanlar bulunuyor, siz de öğreteceksiniz, anlatacaksınız, irşad edeceksiniz, teşvik edeceksiniz, yönlendireceksiniz. Dertleneceksiniz, derdinizi açacaksınız, çareleri söyleyeceksiniz... Ne kadar önemli!..

Onun için, cuma günü çok önemli, cuma namazına hazırlanmak çok önemli, cumaya erken gelmek çok önemli...

Hutbe okunurken hiç konuşmamak çok önemli! Cumaya gitmek çok sevaplı ama, hutbe okunurken yanındakiyle konuşursa, sevabı kaçar. Hattâ konuşan bir kimseye, "Konuşma, sus; hutbe okunurken konuşulmaz!" dese, onunki de kaçar. Demek ki, ikaz bile işaretle yapılacak, pür-dikkat cuma hutbesi dinlenecek. Çok önemli!..

İşte buna hased ederler ötekiler. O halde biz de bunun şerefini, bize Peygamber Efendimiz'in bildirdiği gibi, Cenâb-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'de Cuma Sûresi diye bir sûre vahiy buyurduğu gibi, bizim de cumaya son derece büyük değer vermemiz ve cumayı çok büyük bir zevkle, şevkle değerlendirmemiz, ihyâ etmemiz lâzım!

Cuma namazını mutlaka kılmamız lâzım! Üç cuma namazını mâzeretsiz olarak kılmayan kimsenin gönlü mühürlenir, yâni mâneviyatının kapıları kapanır, çok fenâ olur. Onun için Efendimiz'in bu ifadesinden cumanın kıymetini bir daha hatırlamış oluyoruz, size de anlatmış oluyoruz.

Başka neye hased ederlermiş?.. (*Ve ale'l-kıbleti'lletî hedâna'llàhu lehâ, ve dallû anhâ*) "Ve Allah'ın bizi sevk ettiği Kâbe-i Müşerrefe'nin kıblemiz olmasına da çok hased ederler. Onlar bundan sapmışlardır." Halbuki, Cenâb-ı Hak bize onu, geçen hafta izahını yaptığım ayetle, "O tarafa dönün!" emir buyurmuştur. El-hamdü lillâh çok büyük bir nimet bu da...

(*Ve alâ kavlinâ halfü'l-imâmi âmîn*) Bir de imamın arkasında, imam Fâtiha'yı okuduktan sonra; "Hamd alemlerin Rabbi olan, Rahman ve Rahîm olan, din gününün, mükâfât ve cezâ gününün sahibi olan Allah'adır. Yâ Rabbi, sen bizi sırât-ı müstakîme sevk eyle, hidâyet eyle!.. Kendilerine nimet verdiğin, mükâfâtlandırdığın, sevdiğin kullarının yoluna bizi sevk eyle... Kendilerine gazab ettiklerinin veya yoldan sapmış olanların yoluna değil..." Her iki ehl-i kitâbı, yahudileri ve hristiyanları kasdediyor diye, bu sözden kasdın onlar olduğunu Peygamber Efendimiz açıklamış.

Böyle dua ettikten sonra, "Âmîn..." diyoruz. Topluca namaz kılınıyor, ne kadar şerefli... Dua ediliyor, ne kadar güzel... Duanın sonunda da "Âmîn..." deniliyor, topluca o duaya iştirak edilmiş, o tasdik edilmiş oluyor. "Biz de onu istiyoruz." denmiş oluyor. Bunlara hased ederler.

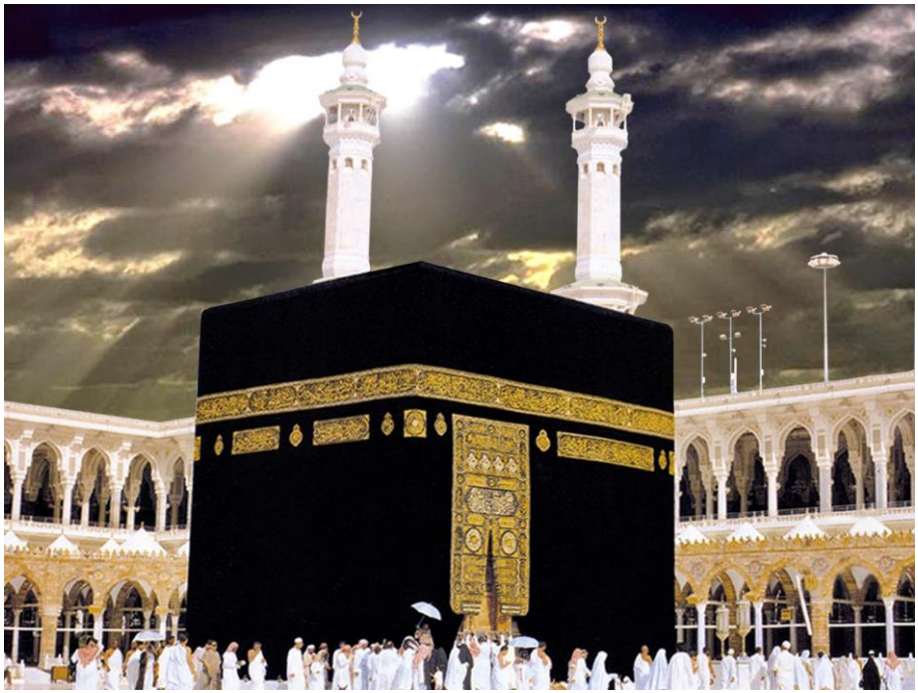

Demek ki kıblemiz, Kâbe-i Müşerrefe'miz çok kıymetli... El-hamdü lillâh hacılar geliyorlar, görüyorlar. Gelemeyenlere de Allah zenginlik versin, sıhhat versin, imkân versin, kudret versin de, bu mübarek ibadeti yapsınlar. Bu güzel yerleri haclar yaparak, umreler yaparak görsünler. Peygamberlerin cevlângâhı olan yerlerde dolaşsınlar. Haccın güzelliklerini tatsınlar ve nimetlerinden, menfaatlerinden faydalansınlar. Temennî ederim ki, herkes görsün...

Demek ki, Kâbe-i Müşerrefemiz son derece önemli, kıymetli... Bizim Avustralya'daki kardeşlerimiz de, kendi derneklerinin işareti olarak bir hilâl yapmışlar, hilâlin iki ucu arasına da Kâbe resmini koymuşlar. Buluşları çok hoşuma gitti. Fevkalâde sevimli bir işaret olmuş dernek için. *Amblem* diyorlar ya, benim hoşuma gitmiyor o kelime; *remz* diyelim, derneğin remzi...

b. En Şerefli Ümmet

Şimdi bunları, geçen haftaki izahlarımızdan anlamıştınız.

Bugünkü ayet-i kerimede buyuruyor ki Cenâb-ı Hak:

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ
يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً ، وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ
عَلَيْهَا إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ ،
وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلاَّ عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللهُ ، وَمَا كَانَ اللهُ
لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ، إِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ (البقرة:١٤٣)

(*Ve kezâlike cealnâküm ümmeten vesatan*) "İşte böyle biz sizi ümmet-i vasat eyledik. Ey müslümanlar, siz ümmet-i vasatsınız!" Vasat ne demek burada?.. *Vasat* kelimesi, Türkçe'de ortam demek. Ama burada *vasat*'ın ortam demekten daha özel bir mânâsı var. Buyuruyor ki müfessirler: (*El-vesatu hâhünâ el-hıyâru ve'l-ecvedü*) "Burada *vasat,* en hayırlı ve en iyi demek." *Ecved*, *ceyyid* kelimesinin ism-i tafdılidir. *Ceyyid*, güzel, iyi demek. Arapça'nın konuşulduğu diyarlarda, notları yazarken *ceyyid* yazıyorlar; iyi demek. Pekiyi'ye de *ceyyid cidden* yazıyorlar. *Ecved* de, en iyi demek.

Demek ki sizi ümmet-i vasat kıldık demekten, en iyi ümmet kıldık, en hayırlı ümmet kıldık mânâsı kasdediliyor. *Vasat* kelimesi burada, şerefi gösteren bir sıfat... Bunun kullanım olarak başka yerlerde de misalleri var: Meselâ, Araplar Kureyş için, (*evsatü'l-arab*) "Arab'ın en hayırlısı" derler. Kendilerinden peygamberler gelmiş, soyları peygamberlere dayalı, asaletli kimseler demek. Nesebce ve mevkîce, ikàmet ettikleri bölge bakımından da en şerefliler. Çünkü ikàmet ettikleri bölgede Beytullah var:

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ

(آل عمران:٩٦)

(*İnne evvele beytin vudıa li'n-nâsi lellezî bi-bekkete mübâreken ve hüden li'l-àlemîn.*) [Şüphesiz, alemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak, insanlar için kurulan ilk ev, ilk mâbed, Mekke'deki Kâbe'dir.] (Âl-i İmran, 3/96)

İnsanlar için ilk yapılmış, mübarek ibadetgâh olan Kâbe-i Müşerrefe'nin çevresinde oturuyorlar. Oturdukları yer bakımından en şerefliler. Soylarının, neseblerinin bağlı olduğu yer bakımından da İbrâhim AS'a, İsmâil AS'a bağlılar, çok şerefliler. Onun için *evsatü'l-arab* diyorlar; *eşrefü'l-arab*, "Arab'ın en şereflisi, en iyisi, en hayırlısı" mânâsına.

Rasûlüllah SAS'e de, (*Vasaten li-kavmihî*) "Kavmi içinde vasat bir kimse" diye tavsifte bulunurlardı. Eğer bizim mânâmıza olsaydı, orta bir kimse, orta halli bir kimse demek olurdu. Hayır, o mânâya değil; en şerefli, en iyi, en mükemmel, en hayırlı demek. Buradan, Rasûlüllah'a verilişinden anlaşılıyor. Yâni, (*eşrefühüm neseben*) "Arapların neseb bakımından en şereflisi" demek.

Bir de (*es-salâtü'l-vustâ*) "orta namaz" var ama, ikindi namazı kasdediliyor. Birçok rivayetler, açıklamalar var, çok kıymetli olduğu için bu ad verilmiş. Kıymeti nerden belli?.. İkindi vaktinde, artık çarşı pazarda telâşın çok olduğu bir zamanda, insanın işine iyice daldığı bir zamanda, o arada Cenâb-ı Hakk'ı unutmayıp, ikindi namazını kılmak son derece önemli oluyor. Onun için ona da, "*es-salâtü'l-vustâ*" denilmiş, şerefinden dolayı.

Demek ki, Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ümmeti en şerefli bir ümmet kılmıştır. Bunun böyle öyle olduğu nedendir?.. Çünkü en mütekâmil şeriatı, İslâm şeriatını kabul etmişler, ona girmişler ve Allah'ın en sevdiği yola girmişler. En açık seçik, en tabii, doğal, insanın tabiatına, yaratılışına, hilkatına uygun hükümler ihtiva eden en güzel, en uygulanması suhûletli dine sahibiz.

Başka ayet-i kerimeler de var demiştim, onlardan bir misal vereyim. Meselâ, buyuruyor ki Rabbimiz:

هُوَ اجْتَبٰيكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ، مِلَّةَ أَبِيكُمْ

إِبْرٰهِيمَ ، هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ

شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ (الحج:٧٨)

(*Hüve'ctebâküm*) "O Allah sizi seçti, (*ve mâ ceale aleyküm fi'd-dîni min harac*) ve din konusunda size meşakkat yüklemedi. (*Millete ebîküm ibrâhim*) Babanız İbrâhim AS'ın dini üzere kıldı sizi. (*Hüve semmâkümü'l-müslimîne min kablü ve fî hâzâ*) Sizi müslümanlar diye adlandıran o Allah'tır. Daha evvelce de, şimdi de, bu zamanda da... (*Li-yekûne'r-rasûlü şehîden aleyküm ve tekûnû şühedâe ale'n-nâs*) Tâ ki Rasûlüllah sizin üzerinize şahit olsun, size şehadet etsin ve sizler de insanlara şahit olasınız diye Cenâb-ı Hak sizi böyle müslüman diye isimlendirdi, sizi seçti ve size nice kolaylıklar ihsan eyledi." (Hac, 22/78) mânâsına ayet-i kerime.

Demek ki, Allah-u Teàlâ Hazretleri böylece bizi en şerefli ümmet kıldı.

Şimdi Bakara Sûresi'nin ayet-i kerimelerine dönüyoruz: (*Li-tekûnû şühedâe ale'n-nâs*) "Tâ ki insanlara şahitler olasınız." İnsanlara, bütün halka, bütün beşere, başka milletlere de ahiret gününde şahid olacağız. Rasûlüllah da bize şâhit olacak. Bunun nasıl olacağını biraz sonraki hadis-i şeriflerle siz de anlamış olacaksınız.

Şimdi, Ebû Saîd el-Hudrî Hazretleri'nden rivayet olunmuş ki:[52]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُدْعَى نُوحٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَيُقَالُ

---

[52] Buhârî, *Sahîh*, c.IV, s.1632, no:4217; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.32, no:11301: İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s.397, no:6477; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.397, no:1173; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.310, no:31684; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

لَهُ: هَلْ بَلَّغْتَ ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ ، فَيُدْعَى قَوْمُهُ ، فَيُقَالُ لَهُمْ: هَلْ بَلَّغَكُمْ ؟

فَيَقُولُونَ : مَا أَتَانَا مِنْ نَذِيرٍ ، وَ مَا أَتَانَا مِنْ أَحَدٍ ، فَيُقَالُ لِنُوحٍ : مَنْ

يَشْهَدُ لَكَ ؟ فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ. قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ: وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ

أُمَّةً وَسَطًا. قَالَ: الْوَسَطُ: الْعَدْلُ ، فَتُدْعَوْنَ فَتَشْهَدُونَ لَهُ بِالْبَلاغِ ، ثُمَّ

أَشْهَدُ عَلَيْكُمْ (حم. عن أبي سعيد)

(*Kàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Peygamber Efendimiz bir keresinde şöyle buyurmuş, anlatmış ümmetine: (*Yud'à nûhun yevme'l-kıyâmeh*) "Kıyamet gününde Nuh Aleyhisselâm dîvân-ı ilâhîye çağrılır, davet olunur. Mahkeme-i kübrâda sorgu sual edilir. ona denilir ki: (*Hel bellağte?*) 'Sen tebliğ vazifeni yaptın mı? Allah'ın sana bildirdiği hükümleri, emirleri yasakları ümmetine bildirdin mi yâ Nuh?' diye kendisine sorulur. (*Feyekùlü: Neam.*) 'Evet, yaptım vazifemi.' der Nuh AS.

(*Feyud'à kavmühû*) Onun arkasından da Nuh AS zamanında yaşamış, onun muhatabı olan kavmi çağrılır mahkeme-i kübrâya. (*Feyukàlü lehüm*) Onlara denilir ki: (*Hel bellağaküm?*) Bu Nuh AS size tebliğ etti mi? Size vazifesini getirdi mi, peygamberliğini yaptı mı, emirleri nakletti mi, Allah'ın buyruklarını öğretti mi?' diye sorulur." Çoğu kâfir ya, tufanda helâk oldular ya... (*Feyekùlûne: Mâ etânâ min nezîrin*) "'Bize böyle bir uyarıcı, ikazcı hiç gelmedi. (*Ve mâ etânâ min ehadin*) Böyle bir görevli kimse bize hiç gelmedi.' diye yalan söylerler."

Demek ki, kâfirin kâfirliği mahkeme-i kübrâya kadar dayanıyor, devam ediyor; Allah ıslah etsin... Kıyamet kopmuş, Allah'ın divanına gelmişler, hâlâ divân-ı ilâhîde söylediklerine bak!..

(*Feyukàlü bi-nûhin*) Onun üzerine Nuh AS'a buyrulur ki: (*Men yeşhedü leke?*) "Sana şimdi kim şahitlik yapacak?.. Bak kavmin, 'Hayır, gelmedi bize kimse!' diyorlar, sen de 'Tebliğ ettim.'

diyorsun. Şimdi senin şahidin kim olacak?" diye sorulur. (*Feyekùlü: Muhammedün ve ümmetühû.*) "Muhammed AS ve onun ümmeti bana şahit olur." der.

İşte bundan dolayı Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de, (*Ve kezâlike cealnâküm ümmeten vesatà*) "Sizi Allah ümmet-i vasat kıldı." diye bu ayet-i kerimeyi indirdi." diyor Peygamber Efendimiz.

(*Kàle: Ve'l-vesatu el'adlü*) "Vasat demek, tam adaletli, dosdoğru söyleyen, àdil demek. (*Ve tüd'avne teşhedûne lehû bi'l-belağı*) Siz çağrılacaksınız ve tebliğ edip etmediği hususunda sizin şahadetiniz alınacak. (*Sümme eşhedü aleyküm*) Sonra ben de size şahitlik edeceğim: 'Evet, bunlar mü'minlerdir. Bunlar benim emirlerimi tuttular yâ Rabbi, benim tebligatıma göre böyle söylüyorlar.' diyeceğim."

Bakın, kitaplarda yazılan çok önemli bir nokta var. İslâm dini o kadar önemli ki, eğer İslâm dini gelmeseydi, Peygamber Efendimiz gelmeseydi, Peygamber Efendimiz ve Kur'an-ı Kerim "Şu şu peygamberler hak peygamberdir." demeseydi, hiç bahsetmeseydi; İbrâhim AS'dan bahsetmeseydi, Mûsâ AS'dan bahsetmeseydi, İsâ AS'dan bahsetmeseydi, kimse onların 20. Yüzyıl'da bile kabul edilecek bir şeyi olduğunu anlayamazdı.

Ama Peygamber Efendimiz geldi, hem eskileri anlattı ümmetine, tasdik etti; hem de hepsinin kaynağının Cenâb-ı Hak olduğunu, Cenâb-ı Hak'tan gelen emirler olduğunu bildirdi. Hem de hepsinin Allah'ın hak peygamberi olduğunu bildirdi. Dinlerin de Allah tarafından gönderildiği şekliyle, kendi zamanlarındaki bozulmamış haliyle makbul dinler olduğunu bildirince, o zaman onlar kuvvet kazandı. Mucizeleriyle her şeyiyle ahir zaman peygamberi olan Peygamber Efendimiz'in, o bildirmeleri sayesinde onlardan da kimse şüphe etmez duruma geldi.

Binâen aleyh, hristiyanların ve yahudilerin İslâm'a, müslümanlara, Peygamber-i Zîşânımız'a sonsuz şükran borçları var... Medyûn-u şükran olmaları, çok teşekkür etmeleri lâzım! Çünkü, üst üste yığılmış şeylerin temeli çekilirse, paldır küldür hepsi yıkılır gider. İslâm'ı kabul etmezlerse, kendileri de bindikleri ağacı kesmiş olurlar, dayandıkları yeri tahrib etmiş olurlar. Yıkılır giderler, hiçbir şeyleri kalmaz. Çok şükran borçları

vardır.

Yine Ebû Saîd el-Hudrî Hazretleri'nden şu rivayet de var:[53]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَجِيءُ النَّبِيُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَعَهُ الرَّجُلُ، وَالنَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ، وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. فَيُدْعَى قَوْمُهُ، فَيُقَالُ لَهُمْ: هَلْ بَلَّغَكُمْ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: لا! فَيُقَالُ لَهُ: هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ. فَيُقَالُ لَهُ: مَنْ يَشْهَدُ لَكَ؟ فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ. فَيُدْعَى مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ، فَيُقَالُ لَهُمْ: هَلْ بَلَّغَ هَذَا قَوْمَهُ؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ. فَيُقَالُ: وَمَا عِلْمُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: جَاءَنَا نَبِيُّنَا، فَأَخْبَرَنَا، أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا. فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا) قَالَ: عَدْلاً (لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا) (حم. ن. ه. عن أبي سعيد)

(*Kàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Peygamber SAS Efendimiz buyurdu ki: (*Yecîü'n-nebiyyü yevme'l-kıyâmeti ve meahü'r-raculi, ve'n-nebiyyü meahü'r-racülâni, ve ekserü min zâlike*) Mahkeme-i kübrânın halini anlatıyor Peygamber Efendimiz: "O mahkeme-i kübrâya o gün bir peygamber gelir, yanında iki veya daha fazla insan var." Demek ki çok kimse kabul etmemiş, birkaç kimse onun peygamberliğini anlamış. Ötekiler

---

[53] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1432, no:4284; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.58, no:11575; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.292, no:11007; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.3, no:2888; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXIV, s.42, no:26598.

inkâr etmişler demek ki.

(*Feyüd'à kavmühû*) "Gönderildiği kavmi huzur-u ilâhîye, dîvân-ı ilâhîye çağrılır. (*Feyukàlü: Hel belleğaküm hâzâ*) Onlara: 'Bu size tebligàtını yaptı mı?' diye sorulur. (*Feyekùlûne: Lâ*) Onlar da 'Hayır, yapmadı!' derler.

(*Feyukàlü lehû: He'l-bellağte kavmeke?*) Divân-ı ilâhîde o peygambere sorulur: 'Sen kavmine tebliğàtını yaptın mı?' (*Feyekùlü: Neam.*) 'Yaptım.' der. (*Feyukàlü: Men yeşhedü leke?*) 'Sana kim şahidlik edecek?' (*Feyekùlü muhammedün ve ümmetühû*) 'Muhammed SAS şahitlik edecek ve ümmeti şahitlik edecek.'

(*Feyüd'à muhammedün ve ümmetühû*) Onun üzerine Muhammed *Aleyhi's-salâtü ve's-selâm* Efendimiz ve ümmeti çağrılacak mahkeme-i kübrâya. (*Feyukàlü lehüm: Hel belleğa hâzâ kavmehû*) 'Bu peygamber bu kavme peygamberlik vazifesini tebliğ etti mi? Tebligàtını yaptı mı, duyurdu mu?..' (*Feyekùlûne: Neam*) Ümmet-i Muhammed, 'Evet' diyecekler.

(*Feyukàlü: Ve mâ ilmüküm?*) Onlara, 'Nereden biliyorsunuz bunu?' denilecek. (*Feyekùlûn*) Müslümanlar şahitlik makamında, mahkeme-i kübrâda diyecekler ki: (*Câenâ nebiyyünâ*) 'Peygamberimiz bize geldi, (*feahberanâ*) ve bize bildirdi ki, (*enne'r-rusüle kad bellağù*) 'Şu şu peygamberler vazifelerini, tebligàtını yaptılar.' buyurdu. Biz de, o sözü sadık olan, ahir zaman peygamberi, Habîbullah'ın o sözüne dayanarak biliyoruz ki, bu vazifeyi yaptı." diyecekler Ümmet-i Muhammed.

(*Ve zâlike kavlühû azze ve celle*) İşte bu, Cenâb-ı Hakk'ın şu ayet-i kerimesinde diye, Peygamber Efendimiz bu üzerinde durduğumuz ayet-i kerimeyi okumuş: (*Ve kezâlike cealnâküm ümmeten vesatan*) "Böylece sizi ümmet-i vasat eyledik, yâni adalete şehadet eden şerefli kimseler eyledik. (*Li-tekûnû şühedâe ale'n-nâs*) Siz insanlara şahitler olasınız diye, (*ve yekûne'r-rasûlü aleyküm şehîdâ*) ve Rasûlüllah da, size şâhit olsun diye."

Yine Peygamber Efendimiz'den rivayet olunmuş ki:

أَنَاوأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى كَوْمٍ مُشَرَّفِينَ عَلَى الْخَلَائِقِ ، مَا مِنَ

النَّاسِ أَحَدٌ إِلاَّ وَدَّ أَنَّهُ مِنَّا ، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ كَذَّبَهُ قَوْمُهُ إِلاَّ وَنَحْنُ نَشْهَدُ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ رِسَالَةَ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ (ابن مردويه ، وابن أبي حاتم عن جابر)

(*Ene ve ümmetî yevme'l-kıyâmeti alâ kevmin müşerrefîne ale'l-halâik*) "Ben ve ümmetim kıyamet gününde bir tepenin üzerinde, insanlara yüksek mevkîden aşağıya doğru, tepeden ovaya bakar gibi öyle yüksekten bakacağız, orda duracağız. (*Mâ mine'n-nâsi ehadün illâ vedde ennehû minnâ*) İnsanlardan hiçbir kimse olmayacak ki bizden olmayı istemesin. Hepsi, 'Ah, biz de şunların yanında olsak, şunlarla beraber olsak!' diye temenni edecekler, isteyecekler; içleri gidecek, canları çekecek.

(*Ve mâ min nebiyyin kezzebehû kavmühû illâ ve nahnü neşhedü ennehû kad bellağa risâlete rabbihî azze ve celle.*) Ve hiçbir peygamber yok ki kavmi onu yalanlamış, inkâr etmiş, kabul etmemiş; biz o peygamberi tasdik edeceğiz. Hiçbir peygamberi bırakmayacağız, hepsini tasdik edeceğiz. 'O Rabbinin kendisine verdiği vazifeyi yerine getirdi. Aziz ve Celîl olan Allah (*Celle celâlühû ve amme nevâlühû*) Hazretleri'nin peygamberlik vazifesini yerine getirdi.' diye şahitlik edeceğiz."

Demek ki, bizim ahirette böyle bir şahitlik durumumuz var, sevgili kardeşlerim! Çünkü Peygamber SAS Efendimiz bize ulûm-u evvelîni ve'l-âhirîni anlattı. Yâni geçmişleri de anlattı; Adem AS'ın cennetteki hayatından, yeryüzüne inişinden, Havvâ Anamız'dan, Nuh AS'dan, İbrâhim AS'dan, Mûsâ Aleyhi's-selâm'ın Firavun'la mücadelesinden, Ya'kub AS'dan, Yusuf AS'dan hepsini anlattı. Onun için, biz peygamberler tarihini biliyoruz, peygamberleri tanıyoruz. Allah'ın bildirdiği kadarını, Peygamber Efendimiz'in bize öğrettiği kadarını tanıyoruz. Peygamber Efendimiz de, Allah-u Teàlâ'nın bildirmesiyle biliyor:

وَمَا يَنْطِقُ عَنْ الْهَوٰى. إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحٰى (النجم:٣-٤)

(*Ve mâ yentıku ani'l-hevâ. İn hüve illâ vahyün yûhà.*) "O kendi hevâ ve hevesinden konuşmaz; söylediği bilgiler Cenâb-ı Hak'tandır." (Necm, 53/3-4)

Tabii, biz de onu biliyoruz. Peygamberleri tanıyoruz, tasdik ediyoruz ve şahitleriz. O bakımdan çok önemli bir görevimiz var.

c. Allah Kulları İmtihan Eder

وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ ، وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلاَّ عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللهُ ، وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ، إِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ (البقرة:١٤٣)

(*Ve mâ cealne'l-kıblete'lletî künte aleyhâ illâ lina'leme men yettebiu'r-rasûle mimmen yenkalibü alâ akıbeyh*)

Neden Cenâb-ı Hak Teàlâ kıbleyi değiştirdi? Neden "Yâ Muhammed, ey benim sevgili Habîbim, bundan sonra yönünü İbrâhim AS'ın binâ ettiği Kâbe-i Müşerrefe'ye dön!" dedi? Bu tahvîlin, bu değiştirmenin ilâhî hikmeti ne?..

Burada, kim Rasûlüllah SAS'e tâbî olacak; kim dönüp, vaz geçip, inkâr edip, kabul etmeyip cehenneme doğru gidecek; bunu imtihan etmek için ve bilinsin diye, böyle bir hikmete dayalı olarak Cenâb-ı Hak böyle eylemiş. Yâni, "Kim Peygamber Efendimiz'e tâbî oluyorsa, onun hàli belli olsun; kim mürted olarak, irtidad ederek küfre dönecek, belli olsun!" diye bir imtihan, bir sınama olmuş oluyor bu.

(*Ve in kânet lekebîreten illâ ale'llezîne heda'llàh*) Bu iş, bu olay, Beytü'l-Makdis'ten, Kudüs tarafına dönmekten vaz geçip, Kâbe-i Müşerrefe'ye dönmek çok büyük bir olay... Muazzam bir olay, çok önemli bir olay, çok anlamlı bir olay... Ancak Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin hidayete erdirdikleri, bu olaydan başarı ile çıkabilir, yâni imanı ile hazmedebilirler. "Allah-u Teàlâ

Hazretleri'nin emri mâdem bu sefer böyle imiş, ben de Cenâb-ı Hakk'ın emrini yine tutarım." derler. Allah tarafından nurlandırılmış olan, doğru yola doğru sevk edilmiş, hidayet edilmiş olan insanlar ancak bunu tasdik ederler, tereddüt etmezler.

Burada tabii hemen Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'i hatırlıyoruz. Mühim olaylarda imanı kuvvetli insanların nasıl davrandığının misalidir. Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'in imanıyla ümmetin imanı tartılsa, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'in imanının daha kuvvetli olduğu, hadis-i şeriflerde söylenmiştir. Meselâ müşrikler koşarak geliyorlar, diyorlar:

"—Bak senin bu arkadaşın şimdi ne dedi?.."

"—Ne dedi?" diyor.

"—Ne diyecek, işte güya bu gece Mi'rac'a çıkmış, Kudüs'e gitmiş... Oradan Cenâb-ı Hakk'ın divân-ı ilâhîsine gitmiş. Bunlar böyle anlatıp olmayacak şeyler söylüyor. İşte artık bu sefer ne diyorsun?" gibilerinden soruyorlar.

Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz diyor ki:

"—Bu sözleri ondan duydunuz mu? O mu söyledi, yoksa siz mi atıp tutuyorsunuz?.."

"—Yok, o söyledi.

"—Eğer gerçekten o öyle söylediyse, öyledir. Kudüs'e de gitmiştir, Mi'rac'a da çıkmıştır." diyor.

İşte kuvvetli tasdik böyle oluyor. Pırıl pırıl, nurlu bir kalb olduğu zaman, iman kuvvetli olduğu zaman, Cenâb-ı Hak ne derse razı oluyor.

"—Cihada çıkın!.."

"—Pekiyi, yâ Rabbi! Mâdem sen öyle emretmişsin, o halde emrin başım üstüne. Doğu Anadolu tabiriyle söyleyelim: Bâşım gözüm üstüne... Cihadsa cihad, oruçsa oruç, namazsa namaz... Masrafsa, zekâtsa zekât..."

Yâni dikkat edilirse, Cenâb-ı Hak nefislere ağır gelecek şeyleri emrediyor kullarına:

"—Ver bakalım paranın bir kısmını!.."

Kimisi cimriliğinden vermiyor. Vermeyince de tabii mahvoluyor.

"—Hadi bakalım yemeğini yeme, oruç tut!.."

Kimisi dayanamıyor, kıvırttırıyor. Tabii, Cenâb-ı Hak onun ard niyetini, hilesini, her şeyini bildiği için, o zaman kaybetmiş oluyor. İmtihan... İşte kalbinde Allah'ın nur vermiş olduğu kimseler, Allah'ın hidayet ettiği kimseler, bu büyük olaydan sarsılmadılar. Tamam, Beytü'l-Makdis'e dönülüyordu, şimdi Kâbe'ye dönülecek; hemen kabul ettiler. İşte bu büyük olay, çok muazzam olay, bir imtihan olarak Cenâb-ı Hakk'ın hikmeti bu, ondan dolayı emredildi.

Böyle şeylerde, bu gibi olaylarda insanlar ikiye ayrılır. Bir kısmı kabul eder; bir kısmı da ters yönden bakar, reddeder kâfir olur. Meselâ:

وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا ، فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ. وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ (التوبة: ١٢٤-١٢٥)

(*Ve izâ mâ ünzilet sûretün feminhüm men yekùlü eyyüküm zâdethü hâzihî îmânâ*) "Bir sûre indiği zaman Kur'an-ı Kerim'den, etraftaki insanlardan, bunu duyanlardan bir kısmı ne dediler? (*Feminhüm men yekùl*) Dediler ki: (*Eyyüküm zâdethü hâzihî îmânâ*) "Sizin hanginizin imanını bu inen âyetler kuvvetlendirdi?"

(*Feemme'llezîne âmenû*) İman edenler, (*fezâdethüm îmânen vehüm yestebşirun*) imanları arttı, imanca takviye oldular, kuvvetlendiler ve sevindiler, müjdelendiler. Müjde verilmiş gibi memnun oldular, olurlar, böyle sûreler indiği zaman."

Ama aynı olay, bunların imanlarını arttırırken, sevinçlerini arttırırken; (*Ve emme'llezîne fî kulûbihim maradun*) "Gönüllerinde hastalık olan, kalplerinde maraz olanlar ne yapar? (*Fezâdethüm ricsen ilâ ricsihim*) Kötülüklerine, pisliklerine imansızlıklarına, küfürlerine, küfür eklenir, inatları artar, kötü huylulukları artar. (*Ve mâtû vehüm kâfirûn*) Kâfir olarak ölür giderler." (Tevbe: 124-

125) İmtihanı kaybediyor veya kazanıyor.

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ ، وَالَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ

وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى (فصلت:٤٤)

(*Kul hüve li'llezîne âmenû hüden ve şifa'*) "Allah'ın âyetleri, iman edenler için hidayet gösteren bir ışıktır ve gönüllere akıllara, kalblere şifâdır. (*Ve'llezîne lâ yü'minûne fî âzânihim vakrun*) Ama inanmayanlara gelince, onların kulakları sağırdır, kulakları tıkalıdır. (*Ve hüve aleyhim amâ*) Bu konulardaki incelikleri göremezler, imanı anlayamazlar!" deniyor meselâ bir başka ayette. (Fussilet, 41/44)

Yine, başka bir ayet-i kerime misâl:

وَنُنَزِّلُ مِنْ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلاَ يَزِيدُ الظَّالِمِينَ

إِلاَّ خَسَارًا (الإسراء:٨٢)

(*Ve nünezzilü mine'l-kur'âni mâ hüve şifâün ve rahmetün li'l-mü'minîn*) "Kur'an-ı Kerim'den biz, mü'minlere şifa olan rahmet olan, bazı âyetleri indiririz. (*Ve lâ yezîdü'z-zàlimîne illâ hasârâ.*) Ama bu ayetler, zâlimlerin ancak hüsranını arttırır; kızarlar, köpürürler, iç gayzlarından, kinlerinden içlerinde çeşitli duygular çarpışır." (İsrâ, 17/82)

Yâni, iman güzel telakkiyi sağlıyor; imansızlık da red ve küfre düşürüyor. İşte bu imtihan... Cenâb-ı Hak her zaman ayetlerle, olaylarla insanları, tabii bizleri de imtihan ediyor. Bizim de hayatımızda karşılaştığımız çeşitli olaylar birer imtihandır. Zorlama oluyor, bakalım namazı bırakacak mı?.. Zorlama oluyor, bakalım Allah'ın dininden dönecek mi?.. Zorlama oluyor, bakalım küfre girecek mi?.. Bulgaristan'da, Sırbistan'da, Kosova'da, Bosna'da, Keşmir'de daha başka yerlerde geçtiğimiz yıllarda, geçtiğimiz asırlarda ve günümüzde bunları hep görüyoruz.

Yâni, Cenâb-ı Hak herkesin dinindeki sağlamlığı ölçüyor.

Kànun-u ilâhîsi veya adet-i ilâhiyyesi böyle... İmtihan dünyası olduğu için hep imtihan oluyoruz.

Buradan çıkan ana dersimiz nedir?.. Bu ayetlerden bizim maksadımız şunu veya bunu kınamak değil, ibret almaktır, kıssadan hisse çıkartmaktır. "Onlar öyle yapmış, aman biz bu hataya düşmeyelim! Aman imanı baş tacı edelim, imanı en üstün tutalım! Aman, imanımızı kaybetmeyelim! Aman dünyayı tercih edip ahireti berbat etmeyelim! Aman zevke keyfe dalıp da, Allah'ın gazabına uğrayacak günahları işlemeyelim!" diye, dikkat etmemiz lâzım!..

Allah insanın bedenine bazan imtihan verir, hastalık verir. Kimisi dayanamıyor, intihar ediyor. İntihar eden cehenneme gidecek. İntihar etmek yok! Sabrederse, mükâfâtı var.

Kimisinin malına geliyor, malı gidiyor. Eyyûb AS'ın neleri neleri varmış, sürüleri, malları, evlâd ü iyâli; hepsini Cenâb-ı Hak almış, ama o yine sabretmiş. Ondan sonra da Allah'ın çok sevdiği, medhettiği bir kul oluyor.

İmtihan peygamberlere de geliyor. Hattâ en şiddetli imtihanlar peygamberlere, ondan sonra Allah'ın yakın evliyâullah kullarına, ondan sonra derece derece müslümanlara gelir. İmtihanını başarılı cevaplandıran, davranışını güzel ayarlayan cennete gider, mükâfâtını alır, Allah'ın lütfuna erer; yapmayanlar da cezasını çeker.

d. Ashabın Rasûlüllah'a İtaati

Bunun misalleri pek çoktur. Demek ki, bu gibi durumlarda kendimize dikkat edelim! Sahabe-i kiram da bu işi böylece yapmışlar; şek ve tereddüde düşmeden, Rasûlüllah Efendimiz ne tavsiye etti ise, onu aynen yapmışlar.

İbn-i Ömer RA'dan rivayet ediliyor, sahabenin durumunu gösteren bir rivayet:[54]

---

[54] Buhàrî, *Sahîh*, c.II, s.164, no:388; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.119, no:820; Neseî, *Sünen*, c.II, s.293, no:489; Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned, c.II, s.113, no:5934; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.I, s.195, no:459; İmam Şâfiî,

بَيْنَا النَّاسُ يُصَلُّونَ الصُّبْحَ فِي مَسْجِدِ قُبَاءَ ، إِذْ جَاءَ رَجُل ، فَقَالَ:

قَدْ أُنْزِلَ عَلَى النَّبِيِّ قُرْآنٌ ، وَقَدْ أُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْكَعْبَةَ ، فَاسْتَقْبِلُوهَا !

فَتَوَجَّهُوا إِلَى الْكَعْبَةِ (خ. عن ابن عمر)

(*Beyne'n-nâsü yusallûne's-subha fî mescidi kubâ'*) "O vakit ki, insanlar sabah namazını kılıyorlardı Kubâ mescidinde. (*İz câe racülün*) Birden onlar namaz kılarken bir adam geldi." Ne dedi?.. O da müslüman. Kuba Mescidi biliyorsunuz, Medine-i Münevvere'nin kenarında ve yakınında bir başka mıntıkada. Medine'den ayrı, şöyle epeyce bir yürünerek gidilen bir yer.

(*Fekàle: Kad ünzile ale'n-nebiyyi kur'ânün*) "Peygamber SAS Efendimiz'e Kur'an-ı Kerim ayeti indirildi. Kesin olarak, tereddütsüz bir ayet-i kerime indirildi." *Kad* burada mâzînin evveline gelince kesinlik ifade eder. (*Ümira en yestakbile'l-kâ'bete*) "Bu ayet-i kerimede Kâbe'ye dönmesi Allah tarafından Peygamber Efendimiz'e emredildi. (*Fe'stakbelûhâ*) Siz de Kâbe'ye dönün bakalım!" dedi.

Namazdalardı, sabah namazı kılıyorlardı, böyle dedi. (*Feteveccehû ile'l-kâ'beh*) Onlar bu sefer döndüler Kâbe-i Müşerrefe'ye...

Bu olayı anlatan bir diğer rivayette de:[55]

كَانُوا رُكُوعًا فَاسْتَدَارُوا كَمَا هُمْ إِلَى الْكَعْبَةِ وَهُمْ رُكُوعٌ

(ش. عن ابن عمر)

Müsned, c.I, s.23, no:81; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IV, s.616, no:1715; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.2, no:2021; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.340; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

[55] İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.I, s.335, no:3395; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

(*Kânû rükûan*) "Rükû etmiş durumdalardı, rükû halinde idiler." *Rükû'* burda *râki'* kelimesinin çoğuludur, masdar değil. *Fuùl* vezni bazan *fâil* vezninin çoğulu olur. (*Fe'stedârû kemâ hüm ile'l-kâ'beti*) Onlar bunun üzerine Kâbe'ye döndüler, (*ve hüm rükû'*) yine rükû halinde olarak... Yâni, rükû halinde iken Kâbe-i Müşerrefe'ye döndüler."

Bu neyi gösteriyor?.. Sahabenin Allah'a ve Rasûlüllah'a itaatinin ne kadar sağlam olduğunu gösteriyor. Allah'ın emirlerine nasıl olduklarını gösteriyor, *radıya'llàhu anhüm ecmaîn*... İşte böyle yaptılar; namazın içinde, tehir de etmeden değiştirdiler.

(*Ve mâ kâna'llàhu li-yudîa imâneküm*) "Allah sizin imanınızı zarara uğratacak, ziyan edecek, kaybettirecek değildir." Bu ne demek?.. "Sizin Kâbe'ye dönmenizden evvel on beş, on altı, on yedi ay kadar, namaz farz olduktan sonraki zamanınızda, Kuds-ü Şerif'e döndüğünüz zamanki ibadetlerinizi, namazlarınızı Allah zâyî edecek değildir. Yâni o kıldıklarınız da makbuldür. Sevabını Allah verecek!" demek.

El-Berâ ibn-i Âzib RA'dan rivayet edilmiş ki:[56]

مَاتَ قَوْمٌ كَانُوا يُصَلُّونَ نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ ، فَقَالَ النَّاسُ:

مَا حَالُهُمْ فِي ذٰلِكَ ؟ فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالٰى (وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ

إِيمَانَكُمْ) (عن البراء ؛ ت. عن ابن عباس)

(*Mâte kavmün kânü yüsallûne nahve beyti'l-makdis*) "Bir takım insanlar Kudüs'e dönüldüğü sırada dünyalarını değiştirdiler, vefat ettiler. Bu kıblenin değiştirilme zamanına yetişmedikleri için, Kâbe tarafına hiç namaz kılmamış oldular. Bunun üzerine,

---

[56] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.XII, s.290, no:4060; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.208, no:2964; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.304, no:2776; Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.295, no:3063; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.278, no:1729; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.308, no:1235; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.33, no:2792; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.166, no:4771; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

(*fekàle'n-nas*) insanların bazıları dediler ki: (*Mâ hàlühüm fî zâlike*) 'Şimdi bunların bu konuda hâli ne olacak? Kâbe'ye dönmeden kıldıkları namazlar ne olacak?' dediler.

(*Feenzela'llàhu teàlâ*) Onun üzerine Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerimede okuduğum bu kısmı indirdi: (*Ve mâ kâne'llàhu li-yudîa imâneküm*) "Allah sizin imanlarınızı, imanlı olarak kıldığınız evvelki namazlarınızı ziyan edecek, yok edecek, silecek, kabul etmeyecek değildir; kabul edecektir."

İbn-i İshak, Abdullah ibn-i Abbas RA'dan bu konuda rivayet kaydetmiş:[57]

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ؛ أَيْ بِالْقِبْلَةِ الأُولَى وَتَصْدِيقِكُمْ نَبِيَّكُمْ ، وَاتِّبَاعِهِ إِلَى الْقِبْلَةِ الأُخْرَى ، أَيْ: لَيُعْطِيَنَّكُمْ أَجْرَهُمَا جَمِيعًا.

(*Ve mâ kâne'llàhu li-yudîa imâneküm; eyyü bi'l-kıbleti'l-ûlâ ve tasdîkaküm nebiyyeküm ve'ttibâihi ile'l-kıbleti'l-uhrâ*) Yâni, "İlk kıbleye doğru namaz kıldıklarınızı kabul edecektir, etmeyecek değildir. Rasûlüllah'ı hemen tasdik edişinizi sevmiştir, mükâfatlandıracaktır. İkinci kıbleye, baş üstüne deyip uymanızdan dolayı da mükâfatlandıracaktır. Bunların sevabını alacaksınız, ecrine nâil olacaksınız."

(*İnna'llàhe li'n-nâsi leraûfün rahîm.*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri insanoğullarına, yâni mü'min olanlara Rauf'tur, Rahîm'dir; çok re'fetlidir, çok yumuşaktır, sevgilidir, çok merhametlidir."

قَالَ الْحَسَنِ الْبَصْرِي: (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ) أَيْ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ مُحَمَّدًا ، وَانْصِرَافَكُمْ مَعَهُ حَيْثُ انْصَرَفَ.

[57] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.377, no:1344; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

(*Kàle'l-haseni'l-basriy*) Hasan-ı Basri (Rh.A) de demiş ki:

(*Ve mâ kâne'llàhu li-yudîa îmâneküm*) den maksat; (*mâ kâne'llàhu li-yudîa muhammeden* SAS, v*e ensarafeküm meahû haysü insaraf*) "Allàh-u Teàlâ Rasûlüllah'a tabii olmanızı ve o Kâbe'ye dönün dediği zaman dönmenizi mükâfatsız bırakacak değildir, mükâfatlandıracaktır.'" demektir.

Allah-u Teàlâ Hazretleri çok merhametlidir.

Şimdi bu *Raûf* ve *Rahîm* kelimeleri üzerine, İbn-i Kesir tefsirinde bu hadis-i şerifi zikrediyor. Bu size zaman zaman anlattığım bir hadis-i şerif; uygun olduğu için buraya koymuş, biz yine anlatalım. Rasûlüllah SAS Efendimiz'den sahih rivayetlerle bildiriliyor ki:[58]

أَنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى امْرَأَةً مِنَ السَّبْيِ قَدْ فُرِقَ بَيْنَهَا وبين وَلَدِهَا ، فَجَعَلَتْ كُلَّمَا وَجَدَتْ صَبِيًّا مِنَ السَّبْيِ أَخَذَتْهُ فَأَلْصَقَتْهُ بِصَدْرِهَا ، وَ هِيَ تَدُورُ عَلَى وَلَدِهَا ، فَلَمَّا وَجَدَتْهُ ضَمَّتْهُ إِلَيْهَا وَأَلْقَمَتْهُ ثَدْيَهَا . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ: أَتَرَوْنَ هٰذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لاَتَطْرَحَهُ ؟ قالوا : لاَ ، يَا رَسُولَ اللهِ . قَالَ : فَوَاللهِ ، لَلَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هذِهِ بِوَلَدِهَا

(خ. م. عن عمر)

---

[58] Buhàrî, *Sahîh*, c.V, s.2235, no:5653; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2109, no:2754; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.232, no:3011; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.411, no:287; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.422, no:7132; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.228; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.298; Hz. Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.459, no:10461; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXVIII, s.4, no:30582.

(*Enne rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, rae'mraeten mine's-sebyi kad fürika beynehâ ve beyne veledihâ*) Peygamber SAS Efendimiz, müşrik kabilelerle savaşıldığı zaman alınan esirleri gördü ki, içlerinden bir kadın çocuğundan ayrı düşmüş. Yolda getirilirken çocuğu bir tarafta, kendi bir tarafta kalmış. Tabii harb hali, esir olarak getirilmişler.

(*Fecealet küllemâ vecedet sabiyyen mine's-sebyi ehazethü feelsakathü bi-sadrihâ ve hiye tedûru alâ veledihâ*) Çocuklar kısmına gidip, çocukların olduğu bölüme gidip, oradaki çocukların her birine bakıyor, kucaklıyor. Ama asıl maksadı kendi çocuğunu arıyor.

(*Felemmâ vecedethü dammethü ileyhâ*) Kendi çocuğunu orada bulunca, hemen kucağına aldı, bağrına bastı. (*Ve elkamethü sedyehâ*) Ve hemen ağzına memeyi tutuşturdu çocuğunun. Yâni sevgiden, muhabbetten, çocuğunu bulunca hemen ağzına memeyi verdi.

(*Fekàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Bunun üzerine Peygamber SAS buyurdu ki:

(*E teravne hâzihî tàrihatün veledehâ fi'n-nâr, ve hiye takdiru alâ en lâ tatrahahû?*) "Şimdi ey ashabım, ey manzarayı görenler, ne dersiniz, kanaatiniz nedir? Bu kadın çocuğunu ateşe atmamaya gücü yettiği müddetçe, yâni diretme gücü olduğu müddetçe, bu çocuğunu kendi isteğiyle kaldırır, ateşe atar mı?.. Atacak bir kimse mi?.. Bak nasıl muhabbetle aradı çocuğunu, nasıl kucağına aldı, bağrına bastı, nasıl emziriyor?!.. Bu şimdi böyle atar mı çocuğunu ateşe?.."

(*Kàlû: Lâ, yâ rasûla'llàh!*) "Hayır, atmaz yâ Rasûlallah!.." Bak nasıl seviyor! Ana şefkati nasıl bir tablo burada, ne kadar kuvvetli görünüyor annesinin sevgisi...

(*Kàle*) Onun üzerine Efendimiz, şu müjdeli mübarek sözleri buyurdular, bizim için müjdedir: (*Feva'llàhî*) Yemin etti, vallàhi dedi. "O halde Allah'a yemin olsun ki..." (*La'llàhu*) Buradaki Allah kelimesinin başına te'kid lâmı gelmiş, *la'llàhu* olmuş; yâni *allàhu* degil, *le allàhu* demek. Ama o bağlanıyor elif-i vasıl olduğu için. (*La'llàhu*) "Muhakkak ki Allah, (*erhamu bi-ibâdihî*) Kullarına daha merhametlidir." Kimden?.. (*Min hâzihi bi-veledihâ*) "Bu kadının bu çocuğa olan sevgi ve merhametinden, Allah-u Teàlâ

Hazretleri kullarına daha merhametlidir.” diye buyurdu.

El-hamdü lillâh ki, Rabbimiz Erhamü’r-râhimîn'dir, merhametlilerin en merhametlisidir. Pekiyi cehenneme gidenler niye gidiyor?.. Çünkü öyle isyan ediyorlar, öyle azıyorlar, öyle suçlar işliyorlar ki; öyle kul hakkını alıyorlar, yiyorlar, içiyorlar ki; öyle canlar yakıp cezayı hak ediyorlar ki; kendi kendilerine kötülük yapmış oluyorlar, ondan cehenneme giriyorlar. Cenâb-ı Hak zulmetmiyor, adaletini işletiyor, adaletini gösteriyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri’nin rahmetine erenlerden olmayı dileriz. Cenâb-ı Hak bizi, ne emrederse her hâlükârda, her şartta kendisine itaat eden kullarından eylesin... Her karşılaşılan olayda kendisine vefâ ile, tam vefâkâr olarak bağlı olup, ibadeti tâati, dini imanı, görevleri terk etmeyen kullarından olmayı, Cenâb-ı Hak cümlemize nasîb eylesin...

O engin rahmetini kaçırmamayı, rahmetinden mahrum kalmamayı nasîb eylesin... Rahmetine erip, cennetine bi-gayri hisab girenlerden eylesin... Cemâlini görenlerden eylesin... Selâmına mazhar olup, şerefyâb olanlardan eylesin...

Bi-hürmeti’smihi’l-a’zam, ve bi-hürmeti sâiri esmâihi’l-hüsnâ, ve bi-hürmeti habîbihî muhammedini’l-mustafâ... Ve bi-hürmeti esrârı sûreti’l-fâtihah!..

21. 03. 2000 - Medine

18. KIBLENİN KÂBE'YE ÇEVRİLMESİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada ve âhirette üzerinize olsun...

a. Rasûlüllah'ın Kıble Hakkında Arzusu

Tefsir sohbetime Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 144. ayet-i kerimesini okuyarak başlamak istiyorum. Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ، فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا ،

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَ حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا

وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ، وَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ

الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ، وَمَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (البقرة:١٤٤)

(*Kad nerâ tekallübe vechike fi's-semâ', felenüvelliyenneke kıbleten terdàhâ, fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm, ve haysü mâ kümtüm fevellû vücûheküm şatrahû, ve inne'llezîne ûtü'l-kitâbe leya'lemûne ennehü'l-hakku min rabbihim, ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ya'melûn.*) (Bakara, 2/144) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Önce kelimelerini açıklayayım ayet-i kerimenin:

(*Kad nerâ*) *Kad,* muzârînin başına geldiği zaman, bazı kereler mânâsını taşır. (*Mâzî*, geçmiş zaman; *muzârî* şimdiki zaman ve geniş zaman.) Yâni, "Zaman zaman, bazı kereler senin şöyle yaptığını görüyoruz. Ben Azîmü'ş-şan görüyorum ey Rasûlüm!" diyor Allah-u Teàlâ Hazretleri.

(*Kad nerâ tekallübe vechike fi's-semâ'*) "Zaman zaman yüzünü semâya çevirdiğini, gökyüzüne çevirdiğini ben Azimü'ş-şan,

alemlerin Rabbi görüyorum, ey Rasûlüm!" buyuruyor. Biliyorsunuz azamet sîgasıyla, "Biz görüyoruz" şeklinde geçiyor ama, Allah-u Teàlâ Hazretleri vâhid ü ehad ü ferd ü sameddi*r*; şerîki nazîri yoktur. *Lâ ilâhe illa'llah*'tır, *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh*'tır... Kesin. Ama burada biz denmesi, azamet sîgası olduğundan, Arapça'nın üslûbundan.

Peygamber Efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicret ettiği zaman, Allah-u Teàlâ Hazretleri kendisine, "Namaz kılarken Beytü'l-Makdis'e, yâni Kudüs'e, Mescid-i Aksâ'nın olduğu şehre dönün!" diye emrettiği için, oraya dönerek namaz kılıyordu. 15-17 ay kadar Medine-i Münevvere'de böyle namaz kılmıştı. Ama namaz kıldığı zaman, içinden Kâbe-i Müşerrefe'yi istiyordu, özlüyordu. Çünkü Kâbe-i Müşerrefe, İbrâhim AS'ın İsmâil AS'la beraber yenilediği, yeryüzünün en eski mabedi. Kudüs'teki Beytü'l-Makdis'ten, Mescid-i Aksa'dan daha şerefli... Oraya arzusu vardı.

Mekke'deyken, müezzin mahfeli tarafında namaza durduğu zaman, hem Kâbe-i Müşerrefe önünde oluyordu, hem de Beytü'l-Makdis'e doğru dönmüş oluyordu. İkisini birden idare etmek mümkün oluyordu. Bir dönüşte, ikisini birden sağlamak mümkün oluyordu.

Ama Medine'de, Kudüs'e doğru dönünce artık Mekke arkada kaldığından, Kâbe arkada kaldığından dolayı, kıblenin Kâbe olmasını temenni ederek gökyüzüne bakıyordu. Cenâb-ı Hak'tan duasını kabul etmesini istiyordu.

Belki de, Medine'de yaşayan yahudilerin, "Muhammed hem bizim dinimizi tenkit ediyor, hem de bizim saygı duyduğumuz Mescid-i Aksâ'ya dönüyor!" filân diye, dedikodu etmelerine de üzülüyordu. Yüzünü semâya çevirip, öyle bekliyordu. "Bunu görüyoruz. Zaman zaman böyle yaptığını görüyorum ey Rasûlüm!" buyuruyor Allah-u Teàlâ Hazretleri.

(*Felenüvelliyenneke kıbleten terdàhâ*) "Biz —yâni ben Azîmü'ş-şan, alemlerin Rabbi— kesin olarak, muhakkak ve mutlakà, seni razı olduğun kıbleye döndüreceğiz, döndürüyoruz."

Şimdi burada *vellâ-yüvellî,* çevirip döndürmek mânâsına gelen bir fiil. Bunun başına *le* lâm-ı te'kidi geliyor. *Fe* takısı, "Madem

böyle arzu ediyorsun, binâen aleyh, o halde ben de çevireceğim!" mânâsına bir alâka belirtiyor. Yâni *nüvellî* denmiyor, "Muhakkak çeviriyoruz, işte çevireceğiz!" mânâsına *lenüvellî* deniyor.

Bir de sonunda (*-yenne*) geliyor. Buradaki *ye*'den sonra *enne*'nin, yâni şeddeli bir *nun*'un olması, buna *nûn-u te'kid-i sakîle* derler. Arapça'da fiilin sonuna böyle şeddeli *nun* gelirse, "Muhakkak, mutlaka bunu böyle yapacağım!" mânası çıkar. Cenâb-ı Hak burada ifadeyi iki türlü kuvvetlendirme ile, başına *le* getirip, sonuna da nûn-u te'kid-i sakîle getirerek kuvvetlendiriyor. "Muhakkak, mutlaka, işte madem böyle arzu ediyorsun, seni razı olduğun kıbleye çeviriyoruz, çevireceğiz!" denmiş oluyor.

Tabii, Arapça'da bu muzârî sîgası dediğimiz, bizim Türkçe'deki şimdiki zamana, geniş zamana ve biraz da istikbale kayar mânâsı... Yâni meselâ; çeviriyorum mânâsına da gelir, çeviririm mânâsına da gelir, çevireceğim mânâsına da gelir. Zamanın böyle bir kullanımı var. Tabii bu ayet yeni indiği sırada henüz çevrilmemiş olduğu için, "Muhakkak ve muhakkak, çok kısa zamanda, ey Rasûlüm senin istediğin kıbleye seni mutlaka çevireceğim, işte bu ayetle, bu emrimle çeviriyorum!" buyurmuş oluyor Cenâb-ı Hak.

(*Fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm*) "Haydi artık, yüzünü Mescid-i Haram şatrına çevir!" *Şatr*, bir şeyin yarısı demek. Yâni, bir elmayı bölsen, birini karşındakine versen —yarım elma, gönül alma— işte şatrı, bir parçası, bölüğü demek olur. Burada taraf mânâsına geliyor, insanın yönlerinin bir tarafı olmuş oluyor. "O halde sen de yönünü el-Mescidü'l-Haram'a çevir hadi bakalım! Madem istiyordun, işte biz de seni istediğin kıbleye muhakkak çeviriyoruz. Al, duanı kabul ettim, temennîni ihsân eyledim sana... Ey Rasûlüm, hadi bakalım yönünü Mescid-i Haram'a çevir!" diye bu ayet-i kerime ile, Peygamber Efendimiz'e Kâbe-i Müşerrefe'ye dönmesini emretmiş oluyor.

Arkasından da buyuruyor ki: (*Ve haysü mâ kümtüm*) Burada *künte* demiyor, *küntüm* diyor. *Küntüm*, sizler demek, yâni çoğul. "Ey Rasûlüm, sen..." demiyor, "Ey mü'minler, sizler..." denmiş oluyor. "Ey mü'minler, sizler de nerede olursanız olun, (*fevellû vücûheküm şatrahû*) Mescid-i Haram'ın olduğu tarafa yüzlerinizi sizler de döndürün!" Şimdi bundan dolayı, herkes namaz kılarken

o tarafa dönecek, kıbleye dönecek.

Eğer bir insan nasib olsa, Mekke-i Mükerreme'ye gitmiş olsa, —şimdi bu hacı kardeşlerimize nasib olmuş olan durum— Mescid-i Haram'a girmiş olsa... Şimdi burada açıklayayım, belki aralarında incelikleri bilmeyenler olabilir dinleyici kardeşlerimin içinde:

Bir Kâbe-i Müşerrefe var... Üstüne siyah atlastan, ipekten örtü bürünen; üstüne altın sırma ile âyetler yazılan, altından kapısı olan ve kuzey tarafında, üstüne gelen sular oradan aksın diye altınoluğu olan; bir kenarında da şöyle yarım daire şeklinde duvarı olan; çok iri, somya gibi büyük, iri taşlarla yapılmış olan, böyle gri renkli, duman renkli koyu taşlarla yapılmış, aradaki harçları beyaz bir bina... Örtüsü yarıya kadar kıvrılıp kaldırıldığı zaman, o yapısı da görülür. İşte Kâbe-i Müşerrefe denilen, Beytullah denilen asıl bina bu...

Altın kapılı olan, etrafında tavaf edilen, bir köşesinde Hacerü'l-Esved bulunan, öbür tarafında da yarım daire şeklinde kısmı olan; ki orası da Beytullah'ın bir kısmıdır, içi sayılır. Oraya giren, orada namaz kılan, Beytullah'ta namaz kılmış olur. "Beytullah'a namaz kılmağa giren de, Allah'ın rahmetine dalmış olarak girer; günahları affedilmiş olarak çıkar." diye hadis-i şerif var. Şimdi

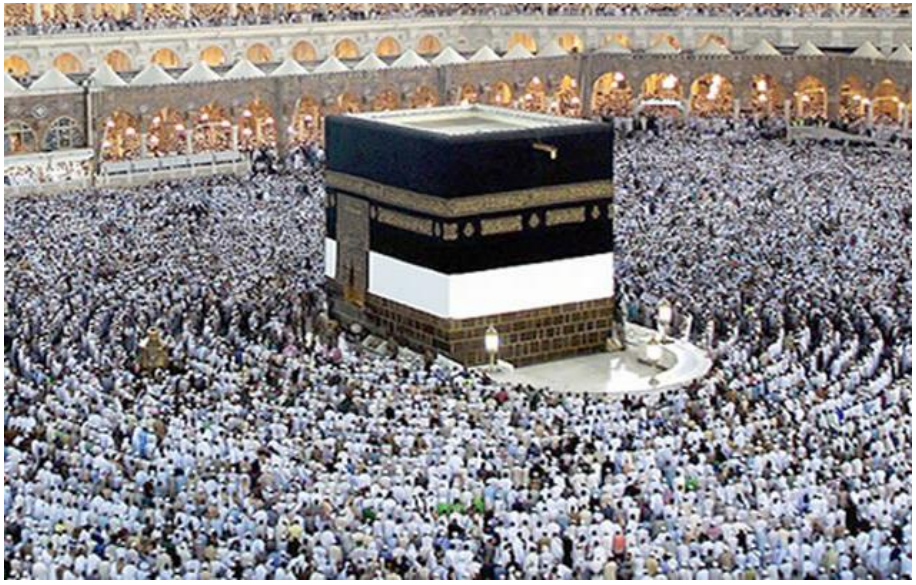

Kâbe-i Müşerrefe bu...

Bunun etrafında da tavaf ediliyor, namaz kılınıyor; kubbeler var, katlar var... Bu etrafındaki geniş namaz kılma alanı da, el-Mescidü'l-Haram... Elif-lamlı el-Mescid, Haram da onun sıfatı oluyor. Yâni Cenâb-ı Hakkın hürmetli kıldığı, ihtirama çok şâyeste olan mübarek mescid. Bunun ortasında Kâbe binası var, Kâbe binasının etrafı da el-Mescidü'l-Haram... Tabii bu Mescidü'l-Haram'ın da kenarda, ortadaki avlu gibi kısmın etrafında kubbeli kapalı kısımları var... Sonradan bu yakın yıllarda yapılmış iki katlı, üç katlı kısımlar var, minareler var, kapılar var... Çeşit çeşit kapıları, çeşit çeşit minareleri var. Oradan dışarı çıktığınız zaman, Mescidü'l-Haram'dan dışarı çıkmış oluyorsunuz.

Bunları niçin anlatıyorum? Mescid-i Haram'da olan kimse nereye dönecek?.. Kâbe'ye yüzünü dönecek, yâni yüzü Kâbe'ye bakıyor olacak. Mescidü'l-Haram'ın içinde, o mübarek mescidde namaz kılan kimse, başka tarafa dönemez.

O mübarek mescidde namaz kılmak nedir? Yüz bin misli sevaptır. İstanbul'da, Ankara'da, Adana'da kılınan namaza göre yüz bin misli sevabı fazladır. Onun için, hacı oraya gelip bir namaz kıldı mı, kazandığı sevaplarla bütün masraflar telâfi edilmiş oluyor.

Mescid-i Haram'dakilerin yönü Kâbe'ye dönecek. Mekke'dekilerin kıblesi, Mescid-i Haram'dır, çünkü daha geniş... Artık onlar ille Kâbe'yi tutturamaz ama, Mescid-i Haram'a dönecek. Artık başka diyardakilerin kıblesi de Mekke'dir. O ince şeyi tutturamazlar ama, dünyanın her neresinde olurlarsa olsunlar, Mekke tarafına dönecekler. İstikbal-i kıble, kıbleye yönelmek demek.

(*Ve haysü mâ kümtüm fevellû vücûheküm şatrahû*) "Ey müslümanlar siz dünyanın neresinde olursanız olun, yüzlerinizi o Mescid-i Haram'ın, Kâbe-i Müşerrefe'nin, Mekke-i Mükerreme'nin olduğu tarafa çevireceksiniz bundan sonra!" diye, Peygamber Efendimiz'in arkasından biz müslümanlara da böylece emir verilmiş oluyor.

(*Ve inne'llezîne ûtü'l-kitâb*) "Kendilerine evvelce kitap verilmiş olan kavimler..." Bunlardan maksat nedir? Yahudilerdir.

Kendilerine Mûsa AS Peygamber gönderildi ve Tevrat indirildi. Hazret-i İsâ da hristiyanlara gönderildi. Daha doğrusu Benî İsrail'e son peygamber olarak gönderildi. Ona inananlara nasrânî, hristiyan denildi. Ona da İncil'i ihsan eyledi Cenâb-ı Hak Teâlâ Hazretleri.

Şimdi onun için, bu hristiyanlara ve yahudilere Kur'an-ı Kerim'de, (*ellezîne ûtü'l-kitâb*) "Kendilerine kitap indirilmiş kimseler, ehl-i kitâb" diye bir ayrıcalık tanınıyor, bir ayrı isim veriliyor. Çünkü bunlar, Allah'ın hak peygamberlerine tâbî insanlar. Allah'ın hak kitapları kendilerine indirilmiş ama, işte hatalarını, eksiklerini de İslâm düzeltiyor. Nerede yanıldıklarını, nasıl hata ettiklerini de beyan ediyor. Meselâ, hristiyanların Hazret-i İsâ'yı peygamberlikten çıkartıp da, Allah'ın oğlu filân demelerinin yanlış olduğunu; sonra kitaplarda da bazı değiştirmeler, çıkarmalar, atlamalar, eksiklikler olduğunu beyan ediyor Kur'an-ı Kerim.

İşte kendilerine kitap verilmiş kavimler, bu insanlar... (*İnne'llezîne ûtü'l-kitâb*) "O kimseler ki kendilerine Allah daha evvel kitap indirmişti; (*leya'lemûne*) o kavimler, yâni yahudiler ve hristiyanlar hiç şüphe yok ki, muhakkak ki biliyorlar, (*ennehü'l-hakku min rabbihim*) bu Rablerinden bir haktır. Yâni, Peygamber SAS Efendimiz'in onlara bildirdiği gerçekler, gerçektir, Allah'ın emirleridir; Kur'an-ı Kerim Allah'ın emridir, Peygamber Efendimiz Allah'ın peygamberidir. Onlar bunu çok iyi biliyorlar."

Hattâ bazen Rasûlüllah SAS'in yanında tertibat alırlardı, aksırırlardı, hapşururlardı ki, Rasûlüllah "*Yerhamüke'llàh*" desin de, Rasûlüllah'ın duasına ersinler. Bilirlerdi, biliyorlardı. Zâten bir kısmı da bildiği için imana gelmiş, müslüman olmuştu.

(*Ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ya'melûn.*) "Allah onların böyle bildikleri halde gerçekleri saklamalarından, İslâm'a girmemelerinden, Rasûlüllah'a yardımcı olmamalarından, destekçi olmamalarından dolayı yaptıkları hataları, içlerindeki hasedi, kızgınlıkları, fitneyi, fesadı biliyor; Allah onların işlediklerinden asla gàfil değildir, hepsini biliyor." Binâen aleyh, onun bir hesabı, cezası olacak demek. Bir tehdit bu...

b. Ashabın Rasûlüllah'a İtaati

Şimdi bu ayet-i kerime ile ilgili, tefsir kitaplarında anlatılan rivayetleri nakledelim: Peygamber SAS Medine'ye gelince, Kudüs tarafına on altı - on yedi ay kadar döndü. Kendisi de istiyordu ki, kıble Kâbe'ye doğru olsun... Onun üzerine bu okuduğum, izah ettiğim ayet-i kerime indi ve yön Kâbe'ye döndürüldü. Bu sefer Beytü'l-Makdis, yâni Kudüs arkada kaldı.

Biz şimdi Medine'deyiz, namaz kılıyoruz. Güneye doğru, Mekke'ye doğru kılıyoruz. Kudüs nerede kaldı?.. Arka tarafta kaldı. İlk kıble Medine'ye göre kuzeydeydi, sonra güneye dönmüş oldu.

Şimdi, Ebû Saîd ibn-i Muallâ isimli şahıs diyor ki:[59]

كُنَّا نَغْدُو إِلَى الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَنَمُرُّ عَلَى الْمَسْجِدِ فَنُصَلِّي فِيهِ ، فَمَرَرْنَا يَوْمًا وَرَسُول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ عَلَى الْمِنْبَرِ ، فَقُلْتُ: لَقَدْ حَدَثَ أَمْرٌ ، فَجَلَسْتُ ، فَقَرَأَ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ سَلَّمَ ، هٰذِهِ الْآيَةَ: (قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا) حَتَّى فَرَغَ مِنَ الْآيَةِ. فَقُلْتُ لِصَاحِبِي: تَعَالْ ، نَرْكَعُ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَن يَنْزِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ، فَنَكُونَ أَوَّلُ مَنْ صَلَّى. فَتَوَارَيْنَا فَصَلَّيْنَاهُمَا. ثُمَّ نَزَلَ النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ، فَصَلَّى لِلنَّاسِ الظُّهْرَ يَوْمَئِذٍ

---

[59] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.303, no:770; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.291, no:11004; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîàb*, c.I, s.533; Ebû Saîd ibn-i Muallâ RA'dan.

Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, c.II, s.119, no:1968.

(ن . طب . عن أي سعيد بن معلى)

(*Künnâ nağdû ile'l-mescidi alâ ahdi rasûli'llâh*) "Rasûlüllah'ın zamanında, biz zaman zaman arkadaşlarımızla, onunla beraber namaz kılmağa, Peygamber SAS Efendimiz'in yaptırdığı mescide giderdik."

Tabii, şimdi bu mescid ne kadar büyüdü, ne kadar büyüdü... O ilk mescidin direklerini işaretlemişler, "Peygamber Efendimiz'in ilk mescidi burasıydı, asıl saha burasıydı." diye; ortada küçücük bir nokta gibi kalıyor. Şimdi mescid çok muazzam bir şekilde büyüdü ve emin olun yer bulunmuyor!.. Hac bitti, hacıların çoğu memleketlerine döndü. Bir kısmı, Medine'ye önceden geldikleri için, Mekke'den kalktılar gittiler ülkelerine; haclarını yapmış olarak, mağfur olarak, günahları bağışlanmış olarak inşâallah... Yâni hacıların yarısı var belki...

Şimdi, bu büyütülmüş olan Mescid-i Nebevî'nin bütün her tarafı tıklım tıklım dolu, bahçesi dolu ve yine mescidi büyütme ihtiyacı var. Halbuki eski mescide göre, Peygamber Efendimiz zamanındaki durumuna göre, belki yüz misli daha büyük.

Şimdi bu zât-ı muhterem böyle anlatıyor:

"Giderdik Peygamber Efendimiz'in mescidine, (*fenusallî fîh*) orada namaz kılardık." diyor. (*Femerarnâ yevmen*) "Bir gün yine oraya uğradık. (*Ve rasûlü'llàh SAS kàidün ale'l-minber*) Peygamber Efendimiz'e baktık ki, minberin üstüne oturmuş. (*Fekultü: Lekad hadese emrün*) 'Haa, bir şey oldu, mühim bir olay var!' dedim. (*Fecelestü*) Oturdum." diyor.

(*Fekarae rasûlü'llàh SAS hâzihi'l-âyeh: Kad nerâ takallübe vechike fi's-semâ', felenüvelliyenneke kıbleten terdàhâ...*) Peygamber Efendimiz minberde otururken, şimdi benim size okuduğum bu Bakara Sûresi'nin 144. ayetini okumuş; "Onu okudu." diyor. (*Hattâ ferağa mine'l-âyeh*) Ayeti kerimeyi okumayı bitirince, (*fekultü li-sàhibihî*) beraber gittiğim arkadaşıma dedim ki: (*Teàl, nerkâ' rek'ateyni kable en yenzile rasûlü'llah SAS*)

'—Gel, ayeti duyduk ya, Rasûlüllah minberden inmeden evvel, seninle Kâbe'ye doğru iki rekât namaz kılalım!' dedim." diyor.

Şimdi burada, şu sahneyi gözünüzün önüne getirin, sevgili dinleyiciler ve izleyiciler! Peygamber Efendimiz yeni bir olayı, yepyeni çok mühim bir olayı, yâni İslâm dini geldikten sonra İslâm'da en önemli değişikliklerden biri; Kudüs'e doğru dönülmüşken, Kâbe'ye doğru dönülsün diye ayet geliyor, onu okuyor. Rasûlüllah daha minberin üzerinde, ayeti okumayı bitirir bitirmez, onu dinlemeye gelen bu Ebû Saîd ibn-i Muallâ isimli kişinin gayretine bakın!.. Nasıl aşk ile, şevk ile Rasûlüllah'ın emirlerini dinliyorlar!.. Ağzından çıkar çıkmaz, hemen uygulamaya geçiyorlar.

"'—Rasûlüllah daha minberden inmeden, gel şu iki rekât namazı kılalım!' dedim arkadaşıma. (*Fenekûne evvele men sallâ*) 'Bu kıbleye ilk namaz kılanlar biz olalım!' dedim. (*Fetevâreynâ*) Şöyle kenara, arka tarafa çekildik. (*Fesalleynâ hümâ*) Bu iki rekât namazı biz kıldık. (*Sümme nezele'n-nebiyyü SAS*) Sonra Peygamber Efendimiz indi minberden. (*Ve sallâ li'n-nâsi'z-zuhra yevme izin*) O gün öğle namazını insanlara, Kâbe'ye dönük olarak kıldırdı." diyor bu râvi.

İbn-i Ömer RA'dan bir rivayete göre, Peygamber Efendimiz'in Kâbe'ye doğru ilk kıldığı namaz öğle namazıdır, salâtü'z-zuhurdur. Ama bazı râviler de diyorlar ki: "İkindi namazıydı."

Kubâ mescidi, Peygamber Efendimiz'in mescidine göre mesafeli bir yer. Yaya gidildiği zaman bir saatten fazla süren bir mesafe. Kubâ'da namaz kılanlar, ertesi gün sabah namazında ancak haberdar olmuşlar.

Nüveyle bint-i Müslim isimli hanım sahabi diyor ki:[60]

صَلَّيْنَا الظُّهْرَ أَوِ الْعَصْرَ فِي مَسْجِدِ بَنِي حَارِثَةَ فَاسْتَقْبَلْنَا مَسْجِدَ إِيلِيَاءَ ، فَصَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ جَاءَ مَنْ يُحَدِّثُنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى

[60] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXV, s.43, no:82; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîàb*, c.I, s.622; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.1421; İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.19, no:71; Nüveyle bint-i Müslim RA'dan.

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِ اسْتَقْبَلَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ ، فَتَحَوَّلَ النِّسَاءُ مَكَانَ الرِّجَالِ ، وَ الرِّجَالُ مَكَانَ النِّسَاءِ ، فَصَلَّيْنَا السَّجْدَتَيْنِ الْبَاقِيَتَيْنِ وَنَحْنُ مستقبلي الْبَيْتِ الْحَرَامِ ، فَحَدَّثَنِي رِجَالٌ مِنْ بَنِي حَارِثَةَ أَنَّ النبي اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُولَئِكَ رجالٌ يؤمنون بِالْغَيْبِ

(ابن مردويه عن نويلة بنت مسلم)

(*Salleyne'z-zuhra evi'l-asra fî mescidi benî hàriseh*) "Benî Hàrise yurdunda öğle veya ikindi namazını kılıyorduk. (*Fe'stakbelnâ mescide ilyâ', fesalleynâ rek'ateyn*) Kudüs tarafına doğru iki rekâtını kıldık."

Bu Benî Hàrise yurdu denilen yer, şimdiki Mescid-i Kıbleteyn'in olduğu yer. "Orada öğle veya ikindinin iki rekâtını kıldık. (*Sümme câe men yuhaddisünâ enne rasûlü'llàh SAS, kad istakbele'l-beyte'l-harâm*) Sonra biz o namazın içindeyken bir zât geldi, 'Ey cemaat! Allah'a and olsun, ben Allah'a yemin ederim ki Rasûlüllah'ın kıbleyi değiştirdiğini, Kâbe'ye doğru döndüğünü gördüm. Siz hâlâ Kudüs'e doğru dönüyorsunuz!' diye seslenince; (*fetehavvele'n-nisâü mekâne'r-ricâl, ve'r-ricâlü mekâne'n-nisâ'*) erkeklerin yerine kadınlar geldi, kadınların yerine de erkekler geldi." Yâni, 180 derece bir yön değişikliği olduğu için, arkadakiler öne, öndekiler arkaya geçmiş oluyor.

(*Fesalleyne's-secdeteyni'l-bâkıyeteyni ve nahnü müstakbilûne'l-beyti'l-harâm.*) "İki rekâtı da bu sefer Kâbe'ye dönük kıldık." diyor.

(*Fehaddesenî racülün min benî hàriseh, enne'n-nebiyyü SAS kàle: Ülâike ricâlün yü'minûne bi'l-gayb*) Bunlar böyle sözü duyunca, namazın içinde birisinin verdiği habere göre, iki rekâtı Kudüs'e doğru kılmışken, son iki rekâtı Kâbe'ye döndürmüşler. Yerlerini de değiştirmişler, kadınlar arkaya, erkeklerin yerine geçmiş. Peygamber Efendimizi onların bu itaatlerine, yâni duydukları habere hemen uymalarına memnun olarak buyurmuş ki:

(*Ülâike ricâlün*) "Onlar o er kişilerdir ki, (*yü'minûne bi'l-gayb*)

gayba inanmışlardır. Gayba inanan er kişilerdir.”

Hani Bakara Sûresi’nin başında methediliyor ya müslümanlar:

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

(البقرة:٣)

(*Ellezîne yü’minûne bi’l-gaybi ve yukîmûne’s-salâte ve mimmâ razeknâhüm yünfikùn.*) [Onlar gayba inanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.] (Bakara, 2/3) diye. Mü’minlerin öğünülecek taraflarından bir tanesi, işte bu gayba imanlarıdır. İmanları sapasağlam olduğundan, Allah’tan emir nasıl gelmişse, sağlam haberi alınca, “*Amennâ ve saddaknâ*!” diyorlar ve emri tatbik ediyorlar. Ne kadar güzel!.. Efendimiz’in böyle medhine de mazhar olmuşlar.

Demek ki Peygamber Efendimiz, İbn-i Ömer RA’nın rivayetine

göre ilk defa öğlen; veyahut başka rivayetlere göre ikindide böyle Kâbe'ye dönük namaz kılmış. Bu Mescid-i Kıbleteyn'de de aynı günde, aynı namazı kılarken iki kıbleye birden, birisinden ötekisine dönerek iki kıbleli kılmak da, Benî Hàrise yurdundaki müslümanların işi olmuş.

Selef-i sàlihînimiz, emirleri böyle telakkî ederlerdi ve hemen anında uygularlardı. Biz de sağlam haberi alınca, onlar gibi yaparsak, Cenâb-ı Hak bizi de sever.

Şimdi burada bir mesele var: Namazda yönümüzü Kâbe'ye dönüyoruz da, yüzümüzü, gözümüzü nereye çeviriyoruz?.. Ayakta iken, secde mahalline çeviriyoruz. Hattâ bazıları, "Göğsüne bakması lâzım!" diye de söylüyorlar, huşû ve saygı böyle olur diye. Rükûda iken, ayak parmaklarımızın ucuna bakıyoruz. Secdede iken de, burnumuzun iki yanına bakmış oluyoruz. Secdede göz kapanmaz tabii.

Ama Mâlik ibn-i Enes (Rh.A)'in, Mâlikî mezhebinin ictihadı: "Mâdem ki yönünüzü kıbleye dönün demiş Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayette, binâen aleyh namaza durduğumuz zaman, yüzümüzü kıbleye doğru çevirmeliyiz!" diye önüne doğru bakmasını, yâni yatay olarak başı hizasına doğru bakması gerektiğini ictihad olarak çıkarmışlar. Onun dışındaki umûmî mezheb alimleri de, "Huşûa uygundur, gözü etrafa bakarsa, çok şeylere takılır da huşuu gider." diye secde mahalline bakmayı uygun görmüşler. "Yönünün, göğsünün dönmesi o dönüşü sağlar." demişler.

c. Ehl-i Kitâbın İnad Etmeleri

وَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ، وَمَا اللهُ

بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (البقرة:١٤٤)

(*Ve inne'llezine ûtü'l-kitâbe leya'lemûne ennehü'l-hakku min rabbihim*) "Kendilerine kitap verilenler, yâni yahudiler, bu kıblenin değişmesine itiraz edip, 'Yâ, önce dönüyordu Kudüs'e, şimdi niye dönmüyor?' filan diye diyenler; onlar biliyorlar ki,

bunun böyle olacağı onlara daha önceden kitaplarında, şeriatlarında peygamberleri tarafından da bildirilmişti. 'Ahir zaman peygamberi gelecek, böyle böyle olacak.' diye onu biliyorlardı. Bu dönüşün olacağını da, ve bu dönüşe itirazlarının haklı olmadığını da biliyorlardı." Ama yine de çeşitli ters duygulardan, inattan, küfürden, hasedden dolayı işte maalesef imana geliverip, Allah'ın rızasını sağlayacak davranışı sergileyememişler.

(*Ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ya'melûn.*) "Allah onların böyle bildikleri halde gerçekleri saklamalarından, İslâm'a girmemelerinden, Rasûlüllah'a yardımcı olmamalarından, destekçi olmamalarından dolayı yaptıkları hataları, içlerindeki hasedi, kızgınlıkları, fitneyi, fesadı biliyor; Allah onların işlediklerinden asla gàfil değildir." (Bakara, 2/144) Binâen aleyh, onun bir hesabı, cezası olacak demek.

İmtihan tabii, herkes imtihan geçiriyor. Bakın Peygamber SAS Efendimiz'in, Allah'ın emrine itaatine bakın:

"—Ey Rasûlüm, Kudüs'e dön yönünü!" deniyor;

"—Baş üstüne..." diyor, Kudüs'e dönüyor.

Ondan sonra:

"—Ey Rasûlüm, bundan sonra Kâbe'ye dön yönünü!" buyruluyor; hemen Kâbe'ye dönüyor.

Müslümanlar da öyle... Yâni emir nasılsa, onu uyguluyorlar. Ama Allah'ın öteki kullarının da öyle yapması gerekirken, birinci emrini tutup da ondan sonraki emrini tutmuyorlar, itiraz ediyorlar.

Allah-u Teàlâ Hazretleri insanı ters duygulara düşürmesin... Şeytanın kandırmasına kananlardan eylemesin... Samîmî, ihlâslı olarak Cenâb-ı Hakk'ın razı olacağı en güzel davranışı seçip, onu yapmağa muvaffak eylesin...

Şimdi bundan sonraki 145. ayet-i kerimeyi okuyalım:

وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ ، وَمَا

أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ، وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ، وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ

أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

(البقرة:١٤٥)

(*Ve lein eteyte'llezine ûtü'l-kitâbe bi-külli âyetin mâ tebiù kıbletek, ve mâ ente bi-tâbiin kıbletehüm, ve mâ ba'dühüm bi-tâbiin kıblete ba'd, ve leini'tteba'te ehvâehüm min ba'di mâ câeke mine'l-ilmi inneke izen lemine'z-zàlimîn.*) (Bakara, 2/145) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Bu 145. ayet-i kerime. Şimdi burada Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri, o zamanki yahudilerin davranışlarını, karşı gelişlerini, inatlarını anlatıyor:

(*Ve lein eteyte'llezîne ûtü'l-kitâbe bi-külli âyetin*) "Eğer kendilerine evvelce kitap indirilmiş bu kavme, bu adamlara, bu topluluğa, bu eski din mensublarına bütün âyetleri getirsen..." *Etâ-ye'tî* gelmek demek ama, *bi* harfi ceriyle müteaddi oluyor. (*Eteyte bi-külli âyetin*) Yâni, "Her ayeti getirsen" demek oluyor. Arapça'da böyle *bi* harf-i ceriyle lâzım fiiller, geçişsiz fiiller geçişli hale geliyor. Onun burada uygulamasını görmüş oluyoruz.

"Bu ehl-i kitaba bütün ayet-i kerimeleri getirsen ey Rasûlüm, yâni Kur'an ayetlerini getirsen..." Ayet iki çeşittir. Kur'an-ı Kerim'in cümleleri bir ayettir. İki; peygamberlerin gösterdiği olağanüstü olaylar, mûcizeler de birer ayettir. Yâni, "Mûcize göstersen, ayet indirsen; (*mâ tebiù kıbleteke*) onlar senin kıblene tâbî olmazlar." Yâni getirdiğin halde, getirmiş olsan bile tâbi olmadılar, olmuyorlar, olmayacaklar. (*Mâ tebiù kıbleteke*) "Senin kıblene tâbî olmadılar." Yâni, sen getirmiş bile olsan bütün ayetleri, yine de bildiklerini okuyorlar, uymuyorlar.

(*Mâ ente bi-tâbiin kıbletehüm*) "O halde, senin de onların kıblelerine tâbi olmanın gereği yok." Mâdem onlar ayetler geldiği halde, Allah emrettiği halde, inat edip yapmıyorlar; o halde, sen de onların kıblesine tabi olmağa mecbur değilsin, uyacak değilsin; tâbî olma! (*Ve mâ ba'dühüm bi-tâbiin kıblete ba'd*) "Birisi ötekisinin kıblesine tâbî olacak değildir, tâbî olmaya mecbur değildir."

(*Ve leini'tteba'te ehvâehüm min ba'di mâ câeke mine'l-ilmi inneke izen lemine'z-zàlimîn.*) "Eğer sen Allah böyle ayetler indirdikten sonra, vahy ettikten sonra, gerçekleri bildirdikten sonra, onların hevâ ve hevesâtına tâbi olacak olursan; onların gönülleri olsun diye onların dediklerini yapacak olursan, hevâ-yı nefislerine tâbi olacak olursan, onların isteklerine uyacak olursan; (*inneke izen lemine'z-zàlimîn*) yapmazsın ya, öyle bir şey yapacak olursan, zàlimlerden olmuş olurdun, zàlimlerin arasına girmiş olurdun!"

Zàlim ne demek?.. Zulmeden, haksızlık eden adaletle hareket etmeyen, yanlış iş yapan... "Zaten öyle bir şey yapmazsın ama; yapmış olsan, o zaman zâlimlerden olmuş olurdun. Onlar bak nasıl ters tutumlar içine giriyorlar; binaen aleyh, senin de onlara yüz vermene gerek yok, tâbî olmana gerek yok!" diye buyuruyor. Onların davranışı karşısında, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin Peygamber Efendimiz'e takınmasını istediği, tavsiye ettiği tavır bu.

d. Ehl-i Kitâbın Peygamber Efendimiz'i Bilmesi

146. ayet-i kerime:

اَلَّذِينَ آتَيْنَا هُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ ، وَإِنَّ

فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (البقرة:١٤٦)

(*Ellezîne âteynâ hümü'l-kitâbe ya'rifûnehû kemâ ya'rifûne ebnâehüm, ve inne ferîkan minhüm leyektümûne'l-hakka ve hüm ya'lemûn*) (Bakara, 2/146)

اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (البقرة:١٤٧)

(*El-hakku min rabbike felâ tekünenne mine'l-mümterîn*) (Bakara, 2/147) Bu da 147. ayet-i kerime.

Şimdi, (*Ellezîne*) "O kimseler ki, (*âteynâ hümü'l-kitâb)* onlara biz daha önce vahiy indirmiştik, kitap vermiştik." Yâni,

“Kendilerine vahiy edip, peygamber gönderip, kitap indirdiğimiz o eski kavimler, yâni yahudiler, hristiyanlar, (*ya’rifûnehû kemâ ya’rifûne ebnâehüm*) sana inen Kur’an-ı Kerim’in hak kitap olduğunu, senin hak peygamber olduğunu evlâtlarını bildikleri gibi kesin bilirler.”

Araplarda, bir darb-ı mesel olarak bu söz kullanılırmış. “Evlâdımı bilir gibi bilirim!” derlermiş. “Çok kesin olarak bilirim!” mânâsına kullanılan bir tabirmiş. Onun için böyle buyruluyor. Evlatlarını bilir gibi, yani hiç şeksiz, şüphesiz, tereddütsüz bilirler; senin hak peygamber olduğunu, sana indirilen kitabın hak kitap olduğunu, Allah kelâmı olduğunu onlar bilirler.

Bazısı da diyor ki:

“—Bir sürü çocuk olsa okulda, bahçede… İnsan şöyle çocukların arasına bakar, kendi çocuğunu nasıl ayırır; ‘Hah, şu benim oğlan, benim çocuk. Gel bakalım evlâdım!’ diye hemen nasıl bulur. Öyle onu bildikleri gibi, bir sürü söz arasından, bir sürü hüküm arasından, doğruyu o kadar kesin bilirler.” mânâsına diye de söyleyenler olmuş.

Bu yahudi alimlerinden insaflı, imanlı, bilgili yahudi âlimlerinden birisi var, Abdullah ibn-i Selâm RA... Hazret-i Ömer ona demiş ki:

[Kurtubî, *Tefsir*, c.II, s.163, Bakara, 2/146.]

أَتَعْرِفُ مُحَمَّدًا كَمَا تَعْرِفُ وَلَدَكَ ؟ قال : نَعَمْ وَ أَكْثَر. نَزَلَ الْأَمِينِ

مِنَ السَّمَاءِ عَلَى الْأَمِينِ فِي الْأَرْضِ بِنَعْتِهِ فَعَرَفْتُهُ ، وَابْنِي لاَ أَدْرِي

مَا كَانَ مِنْ أُمِّهِ (قرطبي عن عمر)

(*E ta’rifü muhammeden kemâ ta’rifü veledek?*) “Muhammed SAS’in Allah’ın hak rasûlü, ahir zaman peygamberi olduğunu kendi çocuğunu bilir gibi, kesin bilir misin yâ Abdullah ibn-i Selam?” diye sormuş. Hazret-i Ömer, onlarla konuşurmuş bu konuları, sormuş.

Onun cevabı şöyle: (*Kàle: Neam ve ekser*) “Evet, onun gibi

biliyorum, hattâ ondan daha iyi biliyorum!“ buyurmuş ve şöyle ilâve etmiş: (*Nezele'l-emînü mine's-semâi ale'l-emîni fi'l-ard*) Gökten Cibrîl-i Emîn, yâni emin lakaplı Cebrâil AS, Allah'ın mübarek meleği indirdi gökten. Kime?.. (*Ale'l-emîni fi'l-ard*) Muhammed el-Emîn lakaplı emin peygambere indi, o Allah'ın hak peygamberidir. Emin Cebrâil'in, emin Muhammed'e vahyi haktır. Ben onu evlâdımı bildiğim gibi, ondan daha iyi olarak biliyorum." demiş.

(*Bina'tihî fearaftühû*) Yâni, o bize eski rivayetlerimizde, kendi aramızda bulunan kitaplarda bildirildiği şekilde aynen vasfedildiği şekilde öyle gelmiştir. Ben de onu o şekilde biliyorum. (*Ve'bnî*) Ama evlâdıma gelince, (*lâ edri ma kâne min ümmihî*) evet bizim hanımdan doğdu ama, Allah bilir. Ama Peygamberimizin hak peygamber olduğunu, evlâdımdan daha iyi bilirim." diyor. Böyle ifade ediyor.

Bu kadar kesin bildikleri halde, kendi kendilerine düşündükleri zaman, (*ve inne ferîkan minhüm*) onlardan bir fırka hakkı kabul etti. *Ferik* ne demek? Ayrılmış bir zümre demek, tabi hepsi aynı durum da değil.

Şu zamanda bile hakkı kabul eden, imana gelen ehl-i kitap alimleri var, hahamlar var papazlar var, senatörler var... Amerikan senatörlerinden, milletvekillerinden insanlar var... Clinton'un hanımına Kur'an-ı Kerim hediye edilmiş, o da çok güzel bir teşekkürnâme göndermiş, "Benim için en değerli hediye..." filan diye.

Almanya'dan bir arkadaş bugün anlattı. Almanya'da televizyonda konuşmuşlar bir papazla. İslâm'ın ve Kur'an-ı Kerim'in ne kadar sağlam olduğunu, bir harfinin bile değişmediğini, o papaz nasıl takdirle karşılamış. Yâni, hep böyle insaflılar kabul ediyorlar her devirde, her zaman.

(*Ferîkan minhüm*) "İçlerinden bir fırka da, bazıları da şeytana kanıyor, bu gerçekleri kabul etmiyor. (*Leyektümûne'l-hakka*) Hakkı muhakkak gizliyorlar. "Acaba gizliyorlar mı?" değil, muhakkak gizliyorlar. (*Ve hüm ya'lemûn*) Bile bile yapıyorlar bu işi; bile bile gerçekleri saklıyorlar. "Aman Muhammed şu bizim kitaplarda yazılan bilgileri öğrenmesin!.. Aman söylemeyin, daha çok takviye olur." filân diye saklıyorlar.

(*El-hakku min rabbike*) “Rabbinden gelen haktır. (*Felâ tekûnenne mine’l-mümterîn*) Sakın ey Rasûlüm tereddüt edenlerden, münakaşa edenlerden, bu konuyu münakaşa mevzuu yapanlardan olmayasın!” Yâni, "Bu kesin, bu böyle ama, onlar işte böyle duygularla bu işleri yapıyorlar. Sakın sen bu konuyu münakaşa edilecek konu yapma; onların yaptıkları budur.” diye Cenâb-ı Hak Teàlâ, onların inatları karşısında münakaşayı yasaklıyor

Tabii, o yapanlar, o duygularıyla öyle hareket edenler geçtiler. Abdullah ibn-i Selâm RA gibi gerçekleri söyleyip, “Evet, Tevrat’ta bu bilgiler var, aynen biz bunları şu, şu ifadelerle yazılı buluyoruz. Okuduk, zaten bekliyorduk böyle bir peygamber geleceğini...” diyenler de tabii, imanlarının mükâfâtını görüp, Allah’ın lütfuna, ikramına erip cennetlik oldular.

Şu dâr-ı dünya imtihan dünyasıdır. Allah-u Teàlâ Hazretleri imtihanı başarıp, imanını koruyup, fitnelerden kurtulup, musîbetlerden sıyrılıp, dinini güzelce icrâ edip, Allah’ın sevgili kulu olup, iman ile ahirete göçmeyi cümlemize nasib eylesin... Huzuruna sevdiği, razı olduğu kul olarak, yüzü ak, alnı açık varalım!.. Rabbimiz bize rahmetiyle muamele eylesin... Cennetiyle, cemâliyle cümlenizi, cümlemizi müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Aman imtihanları kaybetmemeye dikkat edin!.. Aman nefse uymayın, aman şeytana kanmayın!.. Aman fânî dünyanın geçici menfaatlerine aldanmayın!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llàhi ve berekâtühû!..

28. 03. 2000 - Medine

19. YÜZÜNÜZÜ MESCİD-İ HARAM'A ÇEVİRİN!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon ve Ak-Radyo izleyicileri ve dinleyicileri!.. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Bu hac seyahati dolayısıyla rahatsızlıklar olduğu için, ses kısıklığı, öksürük vs. durumu dolayısıyla geçen hafta konuşamamıştık.

Geçen hafta yapamadığımız konuşmayı şimdi yapıyoruz. Kaldığımız ayet 148. ayetin başı; onu okuyalım. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ، أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ

بِكُمُ اللهُ جَمِيعًا ، إِنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (البقرة:١٤٨)

(*Ve li-küllin vichetün hüve müvellîhâ festebiku'l-hayrât, eyne mâ tekûnû ye'ti bikümü'llàhu cemîà, inna'llàhe alâ külli şey'in kadîr.*) (Bakara, 2/148)

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَ إِنَّهُ

لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ، وَ مَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (البقرة:١٤٩)

(*Ve min haysü haracte fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm, ve innehû le'l-hakku min rabbik, ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ta'melûn.*) (Bakara, 2/149)

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَ

حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ

عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ ، إِلاَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلاَ تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي

وَلأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (البقرة: ١٥٠)

(*Ve min haysü haracte fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm, ve haysü mâ küntüm fevellû vücûheküm şatrahû liellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hücceh, ille'llezîne zalemû minhüm felâ tahşevhüm va'hşevnî ve li-ütimme ni'metî aleyküm ve lealleküm tehtedûn.*) (Bakara, 2/150)

Şimdi bunların izahını, dilimizin döndüğünce bunlar üzerinde sohbetimizi yapalım:

a. Herkesin Bir Kıblesi Var

148. ayet-i kerime, daha önceki ayet-i kerimelerde başlamış bulunan kıblenin tahvili konusu üzerinde devam ediyor:

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ، أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ

بِكُمُ اللهُ جَمِيعًا ، إِنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (البقرة:١٤٨)

(*Ve li-küllin vichetün hüve müvellîhâ*) "Herkesin bir yönelişi vardır, yöneldiği yön vardır; o ona yönelir. O kişi, o millet veya o kavim, o kavmi teşkil eden kişi ona yönünü döndürür."

Vicheh, *fi'leh* vezninde, çeşit bildiren bir masdar oluyor; yâni şöyle bir başka çeşit dönüş mânâsına... Bir de kıble gibi dönülen yön mânâsına geliyor. "Herkesin bir yöneliş biçimi vardır, veya yöneldiği kıble vardır." demek oluyor.

Başka bir kıraatte de, (*Ve li-külli vichetin hüve müvellîhâ*) olarak okunuyor, yâni külli kelimesi *vichetün*'e izafe edilmiş.

Herkesin bir yöneldiği taraf var, yön var, kıble var; her millet bir tarafa yöneliyor. Kudüs'te *Kubbetü's-Sahrâ* denilen kutsal kaya var. Hazret-i Ömer'in üzerine kubbe bina ettiği mukaddes yer. Mescid-i Aksâ'nın önündeki meydanda olan bir şey. "Yahudiler Sahrâ'ya yönelirler." diyor kitaplar. Hristiyanlar da

doğuya yönelirler. Her kavmin böyle bir yöneldiği taraf vardır. Bir mânâ bu.

Diğer bir mânâ, "Her bir kavmin bu yönelme konusunda, kıbleye dönme konusunda bir tutumu vardır; bir heyeti, bir hali vardır." şeklinde izah ediliyor.

Üçüncü bir mânâ da, "Her müslümanın kıbleye, bulunduğu yerden bir yönelme şekli ile yönelmesi lâzım gelir." mânâsı da var. Hitap müslümanlaradır. Kuzeydeki müslümanlar, Medine'dekiler güneye dönecekler. Yemen'deki müslümanlar, Kâbe kuzeyde kaldığı için kuzeye dönecekler. Doğudakiler Kâbe batıda kaldığı için batıya yönelecekler. "Her bir müslümanın kıble konusunda yöneleceği taraf vardır." mânasına hitap müslümanlaradır, anlatım müslümanları anlatıyor diyenler de var.

Müslümanlar, hristiyanlar, yahudiler kasdedilmiştir diyenler olduğu gibi, böyle diyenler de var.

"Buradaki *hüve*, o kişiye delâlet eden bir zamirdir." diyenler de var; "Buradaki *hüve*, Cenâb-ı Hakk'a râcî olur. Buradaki *hüve*'den maksat, Cenâb-ı Hak Teàlâ'dır." diyen müfessirler de var. O zaman, "Her bir kavme Cenâb-ı Hak, kıblelerinin neresi olduğunu

beyan eylemiştir, o yöneltmiştir.” mânâsına gelir.

Aslında, bütün kavimlerin asıl kıblesinin Kâbe-i Müşerrefe olması lâzım! Çünkü:

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ

(آل عمران:٩٦)

(*İnne evvele beytin vudıa li’n-nâsi lellezî bi-bekkete mübâreken ve hüden li’l-àlemîn.*) [Şüphesiz, alemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak, insanlar için kurulan ilk ev, ilk mâbed, Mekke’deki Kâbe’dir.] (Âl-i İmran, 3/96) Yeryüzünün en şerefli, en eski, en mübarek, en muazzam, en şerefli mescidi Kâbe’dir. Herkesin oraya dönmesi lâzım!

Sonuç itibariyle, ister kasdedilenler bütün kavimler olsun, herkes yönünü bir tarafa çevirmiş yöneliyor; veya Cenâb-ı Hak herkese şu tarafa yönelin demiş ama, kimisi o sözü dinliyor, kimisi dinlemiyor; (*Fe’stebiku’l-hayrât*) “Siz hayırlara yarışarak, koşarak gidiniz! Ey mü’minler, siz başka kavimlerin itaatsizlikleri gibi, inatları gibi ters duygulara kapılmayın; hayırda yarışın, hayırları, sevapları işlemeğe gayret edin!”

(*Eyne mâ tekûnû ye’ti bikümü’llàhu cemîâ*) “Siz insanlar her nerede olursanız olun, Cenâb-ı Hak hepinizi topluca bir araya getirir. Yâni sizi ahirette, mahşer yerinde huzuruna toplayacaktır ve hepinizi yaptığınızdan dolayı hesaba çekecektir. Kim hayırlara koşarsa, yaptığı hayırlardan dolayı mükâfatlandıracaktır. İtaat etmeyenleri de, huzuruna geldiği zaman cezalandıracaktır. (*İnna’llàhe alâ külli şey’in kadîr*) Hiç şüphe yok ki, Allah-u Teàlâ Hazretleri her şeyi yapmağa sonsuz derecede kudret sahibidir, muktedirdir; hiçbir mânî, hiçbir imkânsızlık bahis konusu değildir.”

Binâen aleyh, insanların kıble konusunda böyle çeşitli tutumları var; kimisi kıbleyi kabul ediyor, kimisi reddediyor, kimisi dedikodu yapıyor, kimisi itaat ediyor... Ama itaat edenlerin en başında ve en Allah’ın seveceği tarzda itaatini isbatlamış olan Peygamber-i Zîşânımız’dır. Çünkü, ilkönce Beytü’l-Makdis’e doğru

dönülmesini Cenâb-ı Mevlâ emredince, emre itaat etmiş, o tarafa dönmüş; ondan sonra öbür tarafa dönün deyince, o tarafa, Kâbe-i Müşerrefe tarafına dönmüş. Gönlü başından beri Kâbe'yi sevdiği halde, Allah "Kudüs'e dönün!" dediği zaman, Kudüs'e dönmekte tereddüt etmemiş.

Bu bir büyük itaat ve ihlâs ve Cenâb-ı Hakk'ın emrine anında imtisâlin güzel bir misâli. Bütün ümmetlerin öyle yapması lâzım!.. Yahudilerin de, hristiyanların da aynı itaati göstermesi gerekirdi. Tabii Cenâb-ı Hak hepsini huzurunda toplayacak, hepsine amelinin karşılığında yapacağı muameleyi kendisi biliyor. Cezalandırılacağı cezalandıracak, mükâfatlandırılacağı mükâfatlandıracak.

b. Yönünü Mescid-i Haram'a Çevir!

149. ayet-i kerime te'kîden, kuvvetlendirmek için, tereddütleri izâle etmek için, zihinlerde herhangi bir soru kalmasın diye, yine kıble konusunda:

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَ إِنَّهُ
لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ، وَ مَا اللهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (البقرة:١٤٩)

(*Ve min haysü haracte fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm, ve innehû le'l-hakku min rabbik, ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ta'melûn.*) (Bakara, 2/149)

(*Ve min haysü haracte*) "Ey Rasûlüm, nereye çıkarsan çık, (*fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm*) yönünü Mescid-i Haram tarafına döndür!"

Bu daha önceki ayet-i kerimelerde de, yakın kelimelerle geçmişti. Peygamber Efendimiz SAS, gökyüzüne bakıp da, gönlünden kıblenin değiştirilmesini Cenâb-ı Hak'tan temenni ederken, "Ey Rasûlüm, senin gökyüzüne bakışını görüyoruz. Haydi bakalım, bundan sonra yönünü Mescid-i Haram tarafına çevir!" diye daha önceki ayet-i kerime geçmişti. Burada te'kîden, kuvvetlendirmek için tekrar bildiriliyor. Çünkü bu kıble değiştirilmesi önemli bir şey; herkes bunun Allah tarafından

emredildiğini kesin olarak bilsin, bir tereddüt olmasın diye...

"—Nereye çıkarsan çık, nereye gidersen git, yönünü kıbleye çevir!"

Demek ki, sadece Mekke'de otururken, sadece Kâbe'yi görebilen bir yerde dururken yönünü Kâbe'ye dön denmiyor; Kâbe'nin görünmediği yerde de, yine yönünü Mescid-i Haram'a çevirmesi emrediliyor; Peygamber Efendimiz'e ve bütün namaz kılan müslümanlara...

El-Mescidü'l-Haram, Kâbe-i Müşerrefe'nin ortasında bulunduğu mukaddes, mübarek, büyük mescid. Etrafında direkler, revaklar, katlar var... Kâbe'nin etrafında önce bir geniş alan, meydan var; orada tavaf edilebiliyor, üstü açık... Ondan sonra kenarlarda kubbeli kısımlar var. Daha gerilerde yine iki katlı binalar var. İşte bütün burası, her tarafı, duvarlarıyla, kubbelerinin altlarıyla, dış kapısına kadar kocaman alan ve Kâbe'nin etrafındaki tavaf edilen boşluk, ortasında Kâbe-i Müşerrefe binâsının olduğu yer; her taraf hepsi birden el-Mescidü'l-Haram...

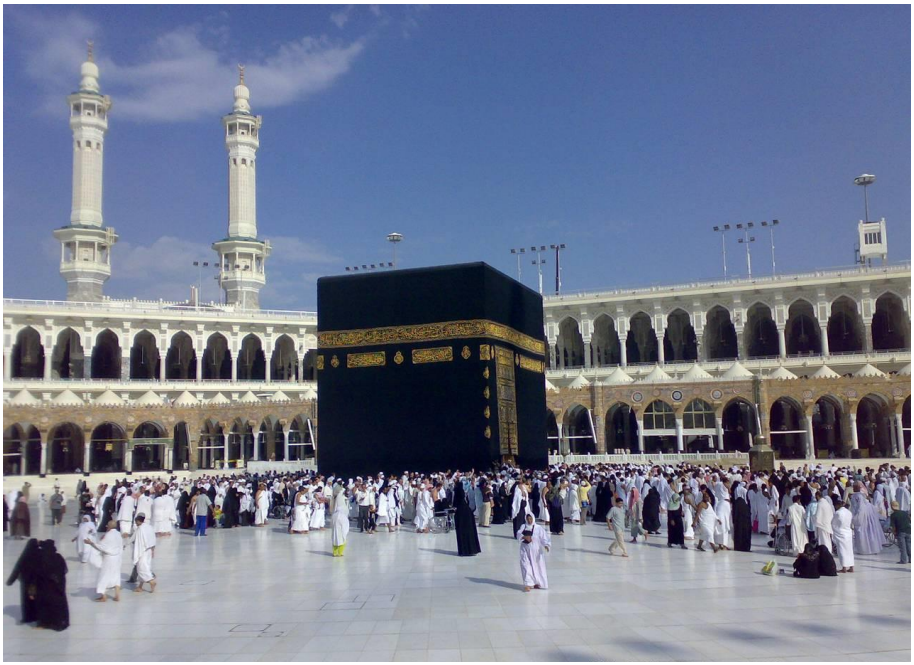

Ne demek el-Mescidü'l-Haram?.. Çok muhterem, Cenâb-ı Hakk'ın çok mübarek kıldığı mescid demek. İçinde saygısızlık fiillerinin yapılmasının haram olduğu, her türlü saygı ve edebin takınılması gereken mübarek yer demek. Onun için el-Mescidü'l-Haram diye geçiyor. Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette böyle geçiyor.

El-Mescidü'l-Aksâ, Kudüs'teki mescid; el-Mescidü'l-Haram, Mekke'deki mescid. Mekke'deki mescide yönünü dönecek müslümanlar...

(*Ve innehû le'l-hakku min rabbik*) "Hiç şüphe yok ki, bu Kâbe'ye doğru yönelme olayı, muhakkak ki senin Rabbinden sana emredilmiş, hikmet dolu, şek ve tereddüt edilmeyecek, ittibâ edilecek bir emirdir, bir husustur. Bu hususta hiç şekke lüzum yoktur, muhakkak bu böyledir

Burada (*ve innehû el-hakku*) denmiyor (*le'l-hakku*) deniyor. Başına *le* gelince bir kelimenin, te'kid mânâsı vardır, kuvvetlendirme mânâsı vardır. Bir sözün muhakkak öyle olduğunu gösterir. Yâni, "Bu kıblenin Kâbe'ye döndürülmesi, namaz kılarken insanların oraya dönmesi, Cenâb-ı Hak tarafından mü'minlere emredilmiş, hikmetli ve kesin bir emirdir." demek. Hem hikmetli mânâsına geliyor, hak kelimesinin içinde bu mânâ var; hem de muhakkak böyle olduğu, tereddüde mahal olmayan, çok açık seçik bir gerçek olduğu beyan edilmiş oluyor.

(*Ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ta'melûn*) "Ey mü'minler, ey insanlar, Cenâb-ı Hak sizin yaptıklarınızdan aslâ ve kat'â, kesinlikle habersiz değildir, gàfil değildir, bilmiyor değildir; hepsini çok çok güzel görüyor." Yâni itaat edenlerin itaatlerini görüyor, itaatli kullarını seviyor; itaat etmeyenlerin de oyunlarını, hilelerini, madrabazlıklarını, düzenbazlıklarını, inatçılıklarını, maddiyatçılığını; hangi duygularla bu edepsizliği yapıyorsa, o edepsizliğinin sebebini biliyor. Onun da tabii karşılığını verecek.

Hattâ bu sondaki (*ta'melûn*) kelimesi, bir kıraette de, Ebû Amr kıraetinde, (*ya'melûn*) tarzında gelmiş. O zaman, "Onların işlediklerinden Allah gàfil değildir. Yâni kıbleyi kabul etmeyen, emri tutmayanların yaptıklarından gàfil değildir." demek oluyor. Muhalefet edenler hakkında bir tehdit mânâsı taşıyor.

c. Kıblenin Değişmesinin Hikmeti

150. ayet-i kerimeye geliyoruz. Bu kıble ilgili konunun emirlerini ihtivâ eden, bu konu ile ilgili sonuncu ayet-i kerime:

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَ

حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ

عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ ، إِلاَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلاَتَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي

وَلأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (البقرة: ١٥٠)

(*Ve min haysü haracte fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm, ve haysü mâ küntüm fevellû vücûheküm şatrahû li-ellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hücceh, ille'llezîne zalemû minhüm felâ tahşevhüm va'hşevnî ve li-ütimme ni'metî aleyküm ve lealleküm tehtedûn.*) (Bakara, 2/150)

(*Ve min haysü haracte*) "Nereye çıkarsanız çıkın, nereden sefere çıkarsanız çıkın, nerede olursanız olun..." *Haysü* kelimesi yer bildirir, zaman bildirir. Burada çıkmak fiili bahis konusu olduğu için ve Kâbe'nin mekânı önemli olduğu için, "Her nereye çıkarsanız" demek. Zaman mânâsı bahis konusu değil burada.

"Her nereye doğru sefere çıkarsanız çıkın..." Yâni Mekke'de değil de, dünyanın başka yerinde de olsanız, uzak seferlere de çıksanız; harb için, yolculuk için, ticaret için gittiğiniz yerlerde de, bulunduğunuz yerlerde de... (*Fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm*) "Ey Rasûlüm yönünü, yüzünü sen Mescid-i Haram tarafına döndür!" Bunun altında yatan mânâ, "Namaz kılan bütün müslümanlar da yönlerini namazlarında Kâbe-i Müşerrefe'ye döndürsünler!" demek.

Zaten arkasından, müslümanlara da aynı emir geliyor: (*Ve haysü mâ küntüm fevellû vücûheküm şatrahû*) "Ey müslümanlar, nerede olursanız olun, siz de yüzlerinizi, yönünüzü onun tarafına, Mescid-i Haram tarafına çevirin!"

İşte onun için biz de Türkiye'de de olsak, Almanya'da da olsak, Avustralya'da da olsak, namaz kılacağımız zaman, "Kâbe ne tarafta? Mekke ne tarafta?.." diye coğrafyayı düşünüyoruz, yönleri

düşünüyoruz, dünyanın konumunu, durumunu düşünüyoruz; ince ince hesapla, pusulaya bakarak, haritaya bakarak, Allah'ın emrini tutalım diye yönümüzü o tarafa çeviriyoruz.

Şimdi Cenâb-ı Hak Teàlâ üç defa, nerede olursa olsun yönünü Kabe-i Müşerrefe'ye çevirmeyi emrediyor Peygamber Efendimiz'e... Tabii bunun birinci mânâsı: "Bu iş artık çok kesin, tereddüt edilecek bir tarafı yok, önemli bir şey, Kudüs'e doğru değil, bundan sonra Kâbe-i Müşerrefe'ye dönülecek!" mânâsına kesinlik ifade ettiği muhakkak. Daha başka nice nice hikmetleri olduğunu tefsir kitapları yazıyor.

Hikmetlerinin bazısı bu ayet-i kerimede bize açıklanıyor: (*Li-ellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hücceh*) *Li*, şu sebepten demek; sebep bildiren bir harf bu, kelimelerin başına geliyor. Fiillerin başına gelir, isimlerin başına gelir; "için" mânâsına gelir. "İnsanlar için, sizin aleyhinize kullanacakları bir delil, bir belge olmaması için."

Şimdi, Kâbe'nin neden namazda kıble edildiğini böyle beyan buyuruyor: "Sizin aleyhinizde kullanacakları bir belge olmasın diye."

Buradaki insanlardan maksat, bir kere yahudiler ve hristiyanlardır. Allah-u Teàlâ Hazretleri Peygamber Efendimiz'e, Kudüs'e yönelik namaz kılmasını emrettiği zaman, gevezelik ediyorlardı, tenkit ediyorlardı. Halbuki bilseler, o emri veren Rableri... Onların da, bizim de Rabbimiz olan Allah-u Teàlâ Hazretleri emrediyor. O zaman, dînî konularda böyle edepsizliğe kalkışmamaları lâzım gelirdi tabii.

Diyorlardı ki:

"—Muhammed hem bizim yahudiliğimizi, hristiyanlığımızı tenkit ediyor, hem de bizim Kudüs'ümüze dönüyor..."

Bir kere sizin nerden Kudüs'ünüz oluyor, Peygamber Efendimiz'in Kudüs'ü, müslümanların Kudüs'ü, mü'minlerin Kudüs'ü... Niye siz sahip çıkıyorsunuz da, ötekileri dışlamağa çalışıyorsunuz?.. O mantık yanlış.

İkincisi: Allah-u Teàlâ Hazretleri ne emrederse, Peygamber Efendimiz onu yapıyor; samîmiyetini görsenize!.. Bakın, o tarafa dönün dediği için dönüyor; kasdı garazı yok, size bir düşmanlığı yok, Allah'ın hak peygamberi... "Kudüs'e dönün!" dendiği için

dönüyor. Sizin yanlışlarınız olduğu için, Allah da o yanlışları size bildirmesini ona emrettiğinden, yanlışları da söylüyor. Ne diye siz de yanlışlık yapıyorsunuz, ne diye Allah'ın dinini değiştirdiniz?.. Ne diye Hazret-i İsâ'nın hakîkî konumunu anlayamıyorsunuz?.. Ne diye Hazret-i Mûsâ'nın emirlerini tutmuyorsunuz?.. Ne diye onları eğip büküp, değiştiriyorsunuz?.. Elbette söyleyecek.

Zâten Mûsâ AS olsa, kendisi söyler. Zâten İsâ AS olsa, kendisi söyler. Allah onun için Peygamber Efendimiz'e söylemesini emrettiğinden, söylüyor. Onların bu meseleyi anlaması lâzımdı. Hattâ Kudüs'e dönmesinden, samimiyetini daha iyi anlamaları lâzımdı. "Evet, bak bizi tenkit ediyor ama, yine de Allah'ın emrine bağlı olduğundan Kudüs'e dönüyor." demeleri lâzımdı.

Bir kere, bu dedikoduların önü kesilmiş oluyor Kâbe'ye dönülünce... Ama tefsir kitapları bir başka hususu anlatıyorlar. Hattâ yerini de gösteriyor bazı tefsir kitapları. Bu Ahd-i Kadîm'in, yâni Tevrat'ın Eş'iyâ kitabında, Kitâb-ı Eş'iyâ'da, Mekke'nin istikbalini anlatan ayetlerde işaret ediliyor ki:

"—Ahir zaman peygamberi geldiği zaman, kıbleyi Mekke'ye çevirecek!"

Onu Cenâb-ı Hak işaret ediyor:

"—Kudüs'e doğru dönüp dururken, işte sizin kitabınızda da önceden yazıldığı gibi, sizin de bildiğiniz gibi, tahmin ettiğiniz gibi, hak peygamber olduğundan, hakîkî ahir zaman peygamberi olduğundan, bak işte orada vaad edildiği üzere, kıbleyi de Kâbe tarafına döndürdü."

Çünkü Kâbe, Hazreti İbrâhim AS'ın yeniden bina ettiği, amma tâ öncelerden esası, temelleri olan, dünyanın en eski mescidi, en mukaddes yeri... İşte onu da görünce, yahudilerin derhal mü'min olmaları lâzımdı. "İşte tamam, bizim Ahd-i Kadîm'de, Tevrat'ta, kitabımızda yazıldığı şekilde kıbleyi de değiştirdi. Demek ki bu hakîkî ahir zaman peygamberiymiş!" demeleri lâzımdı.

Öyle yapmasaydı, bu sefer de:

"—Bu ahir zaman peygamberi olsaydı, kıbleyi değiştirirdi. Bak değiştirmiyor!" diyeceklerdi.

İşte artık o söz söylemelerinin, tenkit etmelerinin önü de kesilmiş oldu. Onlara da bir belge verilmiş oldu. Yâni gelen zât,

ben ahir zaman peygamberiyim diyen zât, hakikaten o mu, yoksa bir iddiacı mı?.. İşte bak hakikaten o; çünkü sizin kitabınızda evsafı söylenen şekilde çıktı ve yapacağı işleri de yaptı.

(*Li-ellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hücceten*) "Ey mü'minler! Öteki insanların, yâni yahudilerin, ehl-i kitabın sizin aleyhinizde kullanacağı, bir delil, yürüteceği bir tenkit mantığı kalmasın diye bu... Artık iyice ağızlarını kapatmak için, tenkit edecek bir laf bulamamaları için ve gerçeği tam görmelerini sağlamak için." Bir de âhirette tabii, "Ben size gerçekleri işaret ettim, gösterdim, niye uymadınız?" diye aleyhlerine delil olacak. Cenâb-ı Hak onları cezalandırmakta bunları bahis konusu edecek.

Bu kadar âşikâr delillerden, belgelerden sonra, ahir zaman peygamberi buymuş diye, iman edip etrafında toplanmaları lâzımdı. Mûsâ AS'a iman ettikleri gibi, Peygamber SAS Efendimiz'e de iman etmeleri lâzımdı. Hristiyanların da, İsâ AS'a iman ettikleri gibi Peygamber Efendimiz'e de iman etmeleri lâzımdı. Ama yapmadılar. Yapmayanlar nedir?.. Zalimlerdir. (*İlle'llezîne zalemû minhüm*) "Onlardan zulmedenler müstesnâ..." Yâni, gerçekleri gördüğü halde kabul etmiyor da yola gelmiyorsa, o insan zalimdir. İşte o zalimler müstesna... Hem görüyorlar, hem anlıyorlar, hem de çocuklarını bilir gibi kesin olarak biliyorlar. Gene de tâbî olmuyorlar. O zaman bunların yaptıkları nedir?.. Haksızlıktır, adaletsizliktir, zulümdür, hakka suikasttır, hakkı desteklememektir. Elbette cezalandırılacak.

Müslümanlar böyle, Allah'ın emretmesi üzerine, kıbleyi çevirmesi üzerine Kâbe'ye dönmeye başladılar; ötekiler de ileri geri konuştular. Müşrikler de konuştu. Peygamber Efendimiz Kâbe'ye dönme ayetini okuyunca, müşrikler dediler ki:

"—Bakın, Muhammed Kâbe'ye döndü, İlkönce Kudüs'e doğru dönüyordu, şimdi Kâbe'ye döndü; yavaş yavaş geriye doğru dönüyor. Tamam, bizim çizgimize gelecek, bizim hizamıza gelecek, işte bizim haklılığımız ortaya çıkacak!" dediler.

Onların da böyle söylemelerine hiç meydan kalmıyor artık. Çünkü, "Siz İbrâhim AS'ın Kâbe'sini seviyorsanız, işte o Kâbe'ye dönmüş peygamber; siz de ona tâbi olun!" Yâni, daha önceden dırdır ediyordunuz. "Hem İbrâhim AS'ın torunuyum diyor, hem İbrâhim AS'ın dini olan hanîflikten bahsediyor, ben ona bağlıyım

diyor, hem de Kudüs'e dönüyor, Kâbe'yi bırakıyor; olur mu?" falan diyenlerin de artık tenkitlerinin önü kesilmiş oluyor. Bunların kesilmesi için:

(*Li-ellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hüccetün*) "Ey mü'minler, müslümanlar öteki o insanların sizin aleyhinize söyleyecek böyle bir mantık yürütmesi imkânı, bir belgesi kalmasın diye, bundan dolayı Cenâb-ı Hak bu emri verdi. Onun için Kâbe'ye dönün! O zalimler müstesnâ... Artık onlar ne söylerse söylesin, siz onlara aldırmayın! (*Felâ tahşevhüm*) Onlardan korkmayın! Kâbe'ye dönün, onların dedikodusunu veya daha başka bir tehlikesini nazar-ı dikkate almaktan uzak durun, korkmayın! (*Va'hşevnî*) Benden korkun!" Allah-u Teàlâ Hazretleri öyle emrediyor. "Onlardan korkmayın, benim emrimi tutun, benden korkun! Kâbe'ye dönün!"

(*Ve li-ütimme ni'metî aleyküm*) "Ben bunu insanların, sizin aleyhinizde delil yürütme imkânı kalmasın diye yaptım. Kıbleyi Kâbe'ye ondan böyle çevirdim. Bir de sizin üzerinizde nimetimi tamamlamak için..." Tabii şerefli bir ümmet kıldı. Ahir zaman Peygamberinin ümmeti oldular, en sevdiği Peygamberinin ümmeti oldular. Kur'an-ı Kerim üzerlerine geliyor, iniyor. Kâbe de artık kıbleleri olunca, dînî konudaki nimetini tamamlamış oluyor. "İşte o nimeti tamamlayayım diye, bu değiştirmeyi yaptım. Onun için siz Kâbe'ye dönün!" diye emrediyor Allah.

(*Ve lealleküm tehtedûn.*) "Tâ ki hidayet üzere hareket edesiniz diye... Yâni yanlış iş yapmış olmayasınız, doğru olanı yapmış olasınız, Cenâb-ı Hakk'ın razı olduğu hidayet yolu üzerinde olasınız diye bu emri verdim. Bu Kâbe'ye dönme işini size emrettim. Onun için bunu böylece tutunuz!" diye, Cenâb-ı Hak Teàlâ bunun bir nimet olduğunu muazzam bir nimet olduğunu ve insanların tenkitçilerinin ağzını kapatacak bir davranış, bir emir olduğunu; ve doğru yoldaki müslümanların en sevdiği şekilde yaşamalarını sağlayacak tamamlayıcı bir emir olduğunu beyan ediyor.

Şimdi bu 150. ayet-i kerime ile konu burada bitiyor. Bundan sonraki ayet-i kerimeler:

كَمَا اَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ

وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

(البقرة:١٥١)

(*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm yetlû aleyküm âyâtinâ ve yüzekkîküm ve yüallimü'l-kitâbe ve'l-hikmete ve yuallimüküm mâ lem tekûnû ta'lemûn.*) (Bakara, 2/151)

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلاَ تَكْفُرُونِ (البقرة:١٥٢)

(*Fe'zkürûnî ezkürküm ve'şkürû lî ve lâ tekfurûn.*) (Bakara, 2/152)

151. ve 152. ayetler birbirine bağlı. "Ben size peygamber gönderdiğim gibi, siz de beni zikrediniz, şükrediniz, küfrân-ı nimette bulunmayınız!" mânâsına müstakil... Yâni 151. ve 152. âyet-i kerimenin bu kıble konusuyla ilişkisi yok... Ya da bazı müfessirlere göre, bu (*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm yetlû aleyküm âyâtinâ*) âyet-i kerimesi bu (*lealleküm tehtedûn*)'e mânâca bağlı... Her iki hususu, inşâallah bir dahaki tefsir dersimizde anlatırız.

Ama artık Bakara Sûresi'nin ikinci cüzünün birinci ve ikinci sayfasında, uzun uzun emirlerle anlatılan kıblenin Kâbe'ye döndürülmesi hususu, bu 150. ayet-i kerime ile, üç defada "Yönünüzü Kâbe'ye, Mescid-i Haram'a döndürün!" diye peş peşe, te'kiden emretmek suretiyle kesin olarak anlatılmış oluyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri, bütün emirlerini can ü gönülden, rızasını kazanacak vechile, uygun, edebli bir tarzda yapmaya cümlemizi muvaffak eylesin... Rızasına aykırı duygulardan, edepsizliklerden, ahlâksızlıklardan, yanlışlıklardan, hatâlardan, inatlardan cümlemizi, cümlenizi korusun... Ne emrederse onu yapalım, neyi yasaklamışsa ondan kaçalım!..

Bizim fakültede bir profesör vardı. Bakanlık da yapmış bir

kimseydi. Almanya'da, —bakan olarak oraya gittiği zaman— önüne geniş ziyafet sofrasında içki koymuşlar.

Demiş ki:

"—Bana içki koymayın, ben içki içmem!"

"—Niye?.." demişler.

"—Cenâb-ı Hakk'ın o kadar çok nimetleri var ki sofranın üstünde, ona lüzum yok!" demiş.

Cenâb-ı Hakk'ın helâlleri o kadar çok ki, haramlarına tenezzül etmeye, sapmağa hiç lüzum yok! Her ihtiyacın karşılanmasını Cenâb-ı Hak helâl yollardan nasib etmiş. Onlarla ihtiyaçlar karşılanır, gönüller şen olur. Hayat mutlu olarak devam eder, nesiller devam eder. İnsanlar mutlu olur.

Ama insanlar, bu kadar geniş saadet imkânları varken, kıyıda köşede istisnaî, şunu yapmayın bunu yapmayın diye tek tük, yâni azınlıkta olan yasaklar var; inadına gidip onlara saplanıyorlar, onları yapıyorlar. İnsanoğlu tabii kanıyor şeytana, nefsine mağlub oluyor; iyi düşünmüyor, aklını kullanmıyor, hatalı işler yapıyor.

Cenâb-ı Hak bizi helâlleriyle perverde eylesin... İbadet ve tâatinde yaşamayı nasib eylesin... Haramlarına tenezzül etmeyen, yanaşmayan, bulaşmayan kullarından eylesin... İsyanda ömür geçirtmesin, isyana ayağımızı kaydırmasın... Emirlerine mutî, yasaklarından müctenib olarak yaşamayı nasib eylesin... Böylece temiz, pak şekilde ömür sürmeyi, kişi olarak saadet ve selâmetimizi sağlamayı nasib eylesin...

Ama bir de, bundan daha yüksek güzel bir durum var: Bir de başkalarının da İslâm'la müşerref olması için, mutlu olması için, dünya ve ahirette aziz ve bahtiyar olması için çalışmak var... Bunu da milletçe, devletçe, ümmetçe, fert olarak, cemiyet olarak yapmalıyız.

Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın kuluyuz, Cenâb-ı Hak'tan —kendimiz rızasını kazanıp, cennete gittiğimiz gibi, gitmek istediğimiz gibi— başkalarının da cennete gitmesini istiyoruz. Onun için çalışmamız gerekir. Çalışırsak asil bir şey yapmış oluruz, herkesin iyiliğini istemiş oluruz. Onun için, bütün insanların müslüman olması, mü'min olması için gayret edelim!..

Dikkat edersek, onlar da böyle gayretler içindeler ama, ters

gayretler içindeler... Komünistler müslümanları İslâm'dan koparıp komünist yapmak istiyor; misyonerler hristiyan yapmak istiyor. Esrarkeş yapmak isteyenler var, yoldan çıkartmak isteyenler var... Birliklerini dağıtmak isteyenler var, iktisadî durumlarını bozmak isteyenler var, birbirlerine kırdırmak isteyenler var... Bunlar hep *şeyâtînü'l-insü ve'l-cin,* insanların ve cinlerin şeytanlarının faaliyetlerinden ve kâfirlikten, şirkten, zulümden oluyor.

Allah bizi şirkten ve küfürden şiddetle korusun... İman ve ihlâs sahibi eylesin, mü'min-i kâmil eylesin... İslâm'a da güzel hizmet şerefiyle şerefyâb eylesin... Nice hayrât u hasenât yapıp, rızasını kazanıp, iki cihan saadetine erelim!.. Rabbimizin cennetiyle, cemaliyle müşerref olalım!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

11. 04. 2000 - AVUSTRALYA

20. BENİ ZİKREDİN, BEN DE SİZİ ZİKREDEYİM!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Kur'an-ı Kerim ayetleri üzerindeki sohbetlerimize devam ediyoruz. Birinci cüzü bitirdik, ikinci cüzün başında kıblenin Kudüs'ten Kâbe-i Müşerrefe'ye dönmesiyle ilgili ayetlerin izahlarını geçtiğimiz haftalarda yaptık. Sonunda 150. ayet-i kerimeyi bitirdik. Bugün 151. ve 152. ayet-i kerimeleri sohbetimin konusu olarak ele almak istiyorum. Önce okuyalım metnini, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ

وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

(البقرة:١٥١)

(*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm yetlû aleyküm âyâtinâ ve yüzekkîküm ve yüallimüküme'l-kitâbe ve'l-hikmete ve yuallimüküm mâ lem tekûnû ta'lemûn.*) (Bakara, 2/151)

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلاَ تَكْفُرُونِ (البقرة:١٥٢)

(*Fe'zkürûnî ezkürküm ve'şkürûlî ve lâ tekfurûn.*) (Bakara, 2/152)

Şimdi bu Kur'an-ı Kerim ayetlerinin sonunda, ayet rakamının evvelinde bazı işaretler olur. Meselâ, bizim basılan Kur'an-ı Kerim'lere ben baktım, 150. ayet-i kerimenin sonunda (*lâ*) işareti konulmuş. (*Lâ*), "Durulmaması lâzım!" mânâsına geliyor. 151. ayet-i kerimenin sonunda (*mâ lem tekûnû ta'lemûn*)'un sonuna (*tı*) "vakf-ı mutlak" işareti konulmuş. 152. ayet-i kerimenin sonuna da

(*ayın*) işareti konulmuş; yâni, "Aşir tamam oldu, mânâ bütünlüğü sağlayan ayet grubu bitti." mânâsına.

Başka ülkelerde basılan Kur'an-ı Kerim'lere de baktım. Pakistan'da basılanlardan üzerinde emek sarf edilmiş, işaretler dikkatle yapılmış olanlara baktım. Burada, 150. ayet-i kerimenin sonunda *üç nokta* var. Sonra 151. ayet-i kerimenin sonunda, *tı*'nın olduğu yerde de aynı işaret var. Bu *muànaka* işaretidir. Yâni ya burada durulacak, ya da bir sonraki ayete geçilecek anlamına gelir.

Tabii bu Kur'an-ı Kerim'in işaretleri bakımından, bilgiler bakımından, Pakistan'da basılan Kur'an-ı Kerim'i daha zengin bilgilerle yüklü olarak gördüm, daha bilimsel gördüm. Bizimkiler, orada kullanılan bazı işaretleri kullanmamış.

a. Kıblenin Değiştirilmesi Nimeti

Şimdi izahını yapmaya başlayayım bu ayetlerin. Mânâ ilgisi bakımından yukarıya mı bağlı, aşağıya mı bağlı, olduğunun işaretlenmesi bu söylediğim hususlar. Bunu sözle de açıklayayım:

Şimdi 150. ayet-i kerimede Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri, Peygamber SAS Efendimiz'e kıbleye, Mescid-i Haram'a yönelmesini emrediyor, biz mü'minlere de her nerede olursak olalım, yüzümüzü kıble yönüne dönmemizi beyan ediyor. Bunun da açıklaması, sebebini beyan sadedinde:

لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ ، إِلاَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ

(البقرة: ١٥٠)

(*Li-ellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hücceh, ille'llezîne zalemû minhüm*)"Ey mü'minler! Öteki insanların, yâni yahudilerin, ehl-i kitabın sizin aleyhinizde kullanacağı, bir delil, yürüteceği bir tenkit mantığı kalmasın diye bu... Onlardan zulmedenler müstesnâ..." (Bakara, 2/150) Şu sebepten bunu böyle yapın diye, sebebini beyan buyuruyor. İkinci bir sebep olarak da:

وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (البقرة: ١٥٠)

(*Ve li-ütimme ni'metî aleyküm ve lealleküm tehtedûn.*) "Ey müslümanlar, sizin üzerinize nimetlerimi tamam edeyim ve tâ ki böylece doğru yol üzere olasınız, hidayet üzere bulunasınız." (Bakara, 2/150) diye, bu kıblenin değiştirilmesi ve mü'minlerin yönünün oraya dönmesinin, bir nimet tamamlaması olduğu beyan ediliyor. "Nimetimi tamamlamak için size bunu böyle emrettim, bu bir büyük lütuftur." denmiş oluyor.

Bu nimet neye benzer?.. Bir nimet ki, (*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm*) "Size, sizin içinizden bir peygamber gönderdiğim gibi..." O bir nimet olduğu gibi, bu da bir nimet... Yâni, bu kıblenin değiştirilme nimeti, size bir peygamber gönderme nimetime benzer. Çünkü, bu (*ke*) harfine *edat-ı teşbih* deniliyor. Teşbih olunca, bir şeyin bir şeye benzetilmesi lâzım! Bu benzetme nereden kaynaklanıyor?.. (*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm*) "Sizden, içinizden bir peygamber gönderdiğim gibi, size bu nimetimi tamamlamak üzere Kâbe'ye dönmenizi de emrettim." denmiş oluyor.

O zaman 150. ayetin sonundaki (*lâ*) harfi, "Burada durmayınız, mânâ bakımından 150. ayet, 151. ayete bağlanıyor." demek oluyor.

Ama ikinci ihtimale göre burada durulacaksa, yâni bu (*kemâ*) sözü 151. ayete bağlıysa, o zaman:

"—Size bir peygamber gönderdiğim gibi, siz de beni doğru düzgün zikredin; ben de sizi zikredeyim! Mâdem ben size bu kadar büyük bir lütufta bulundum, içinizden bir peygamber gönderdim; o halde siz de beni zikrediniz." demek olur.

Çünkü, (*fezkürûnî*) kelimesinin başında bulunan (*fe*) de, bir önceye bağlılığı ifade eden bir edat. O zaman ikinci tarafa bağlanmış oluyor.

b. Peygamber SAS'in Gönderilmesi

Şimdi, bu anlamın nereye bağlı olduğunu beyan ettikten sonra, ayet-i kerimenin diğer kelimeleri üzerinde açıklamaları, tefsir kitaplarına bakarak devam ettirelim. Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ

Hazretleri buyuruyor ki:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ

وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

(البقرة:١٥١)

(*Kemâ erselnâ fîküm*) "Nitekim size, sizin aranızda yaşayan birisini göndermiş idik; (*râsûlen*) bir peygamber olarak..." Tabii bu kimdir? Hazret-i Muhammed *Aleyhi's-salâtü ve's-selâm* Efendimiz'dir.

Ey müslümanlar, ey şimdi karşımda muhatabım olan mü'minler! Size ben Azîmü'ş-şân, sizden bir peygamber göndermiştim. Sizin içinizde yaşayan, sizin tanıdığınız, soyunu sülâlesini bildiğiniz; dürüst olduğunu, emin olduğunu, soylu, asil, güzel huylu olduğunu ve güvenilen bir kimse olduğunu bildiğiniz bir peygamber gönderdim.

O da bir nimet... Peygamber göndermek çok büyük bir nimet!.. Biz Cenâb-ı Hakk'ın çok büyük bir nimetine mazharız, çünkü Muhammed-i Mustafâ SAS'in ümmetiyiz. El-hamdü lillâh, onun gönderildiği insan topluluğu içinde bulunuyoruz. Ne mutlu bize ki, böyle şerefli, böyle mübarek, Allah'ın en sevdiği, *Server-i Kâinât, Eşrefü'l-Mürselîn, Seyyid-i Veled-i Adem;* Ademoğullarının, Benî Adem'in Efendisi, başı tacı, peygamberlerin önderi, imamı, *İmâmü'l-Mürselîn* bir kimse bize gönderilmiş!..

Bizim içimizden gönderilmesi, ayrıca bir lütuf... Çünkü bizim içimizden olunca; o bizi tanıyor, bizim zaafımızı, durumumuzu biliyor... Biz onu tanıyoruz, içimizden yetişmiş. Yâni, ünsiyet ve itimad tam olur. Eğer içlerinden bir kimse gönderilmeyip de, dışarıdan bir kimse gelmiş olsaydı, hiç bilinmeyen bir diyardan esrârengiz bir kimse gelseydi, o zaman çeşitli başka ihtimaller ortaya çıkardı. Ama tanınan, içlerinden bir kimsenin gelmesi; soyu sopu belli, peygamberler sülâlesinden gelme, itibarlı ve ailelerin en soylularının peş peşe zincirinden, öyle bir sülâleden süzülmüş, sâfi bal gibi, hâlis bir kimsenin gelmesi büyük lütuf!..

(*Yetlû aleyküm âyâtinâ*) "Sizin üzerinize benim ayetlerimi okuyan..." Bu Peygamber nasıl bir peygamber?.. Sizin üzerinize benim ayetlerimi getiren, okuyan, açıklayan bir peygamber... Bu ayrıca çok büyük bir nimet ve Peygamber Efendimiz'in en büyük vazifesi... Allah-u Teàlâ onu peygamber olarak seçmiş, hitâb eylemiş, Kur'an-ı Kerim'ini bildirmiş, vahy eylemiş; o da bize bildiriyor. Cenâb-ı Hakk'ın hitabına mazhar oluyoruz, ne mutlu!.. O Peygamber vasıtasıyla, o aracı, o Allah elçisi vasıtasıyla Allah'ın ayetlerini öğreniyoruz, dinliyoruz.

Ayet kelimesi tabii, iki anlamda kullanılıyor Kur'an-ı Kerim'de:

1. Yerdeki, gökteki, insanların seyrettikleri, gördükleri zaman, Allah'ın varlığına, birliğine imanları kesin olarak anlaşılacak, hikmetli, büyük, muazzam olaylar ve mûcizeler mânâsına geliyor.

2. Aynı tesiri yapan, insanını imanını kuvvetlendiren, her birisi mânâ hazinesi, ummanı olan Cenâb-ı Hakk'ın sözleri, Kur'an-ı Kerim'in cümleleri mânâsına geliyor. Tabii, bazan kısa oluyor, bazısı bir sayfa kadar uzun oluyor.

Bu tefsir sohbetlerime başladığım zaman, ayetlerin boylarının aynı olmadığını, kimisinin uzun olduğunu, kimisinin kısa olduğunu, kimisinin bir sayfa sürdüğünü beyan etmiştim. *Tedâyün Ayeti* meselâ; borçlanmayı anlatan, bu hususta kâtipler kullanılmasını, şahitler kullanılmasını beyan eden bir ayet-i kerime, *Amene'r-rasûlü*'nün yazılı olduğu sayfadan bir önceki sayfada, bizim matbû Kur'an-ı Kerimlerimizde baştan sona bir sayfa bir ayet...

Ama bazan da, (*Hà, mîm*) gibi hurûf-u mukattaattan iki tane harf, remiz bir ayet oluyor. Veyahut bir iki kelimeyle, (*Ve'l-fecr. Ve leyâlin aşrin*) gibi kısa kelime gruplarıyla da bir ayet-i kerime olabiliyor.

Bu ayetleri Peygamber Efendimiz'e, Allah-u Teàlâ Hazretleri vahyediyor; Cebrâil vasıtasıyla veyahut vahyin diğer şekilleriyle gönderiyor. Peygamber Efendimiz de, "Allah'ın ayetleri indi." diye kullara, etrafındaki insanlara tebliğ ediyor. Peygamber Efendimiz'in etrafındaki insanlar da, can kulağıyla dinliyorlar, vahiy katipleri yazıyorlar. El-hamdü lillâh, Kur'an-ı Kerimimiz bir

harfi değişmeden, sayfalar üzerine yazılmış, iki kap arasında bir ayetler topluluğu olarak elimizde bulunuyor.

Halbuki Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimiz'e Hıra Dağı'nda ilk gelen (*İkra'*) ayet-i kerimesinden, en son ayet-i kerimeye kadar 23 yılda inmiştir. Bu yirmi üç yıllık ayetler, elimizde bir mübarek Kelâm-ı Kadim, bir mübârek Mushaf-ı Şerif olarak bulunuyor.

İşte bu ayetleri bize bu rasûl, Muhammed-i Mustafa SAS Efendimiz okuyor. Böyle ayetleri okuyan bir kimseyi gönderdi Allah bize... Bu büyük nimet gibi, kıblenin tahvili de büyük bir nimet...

Şimdi tabii bu ilâhi bir takdir ile oluyor. Daha önceki sohbetlerimde, ayet-i kerimeler geçince beyan olunmuştu. İbrâhim AS elini açıp dua etmişti, Kâbe'yi binâ ettiği zaman. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ (البقرة:١٢٩)

(*Rabbenâ ve'b'as fîhim rasûlen minhüm*...) "Yâ Rabbi, şimdi ben buraya şimdi zürriyetimi, İsmâil oğlumu, Hâcer hanımımla beraber bu ekin bitmez vâdiye yerleştiriyorum. Sen bunları koru, kolla yâ Rabbi!.. Bunların içinden, zürriyetinden de ahir zaman Peygamberini gönder, çıksın onların içinden... Öyle bir peygamber gönder ki, onlara şöyle şöyle ilâhî vazifeleri îfâ etsin..." diye dua etmişti. (Bakara, 2/129)

Peygamber Efendimiz, dedesi, ecdadından mübârek İbrâhim AS'ın nesidir?.. Duasının mücessem tecellîsidir. İbrâhim AS öyle dua eylemiş, Allah da duasını kabul eylemiş, takdîr-i ilâhî öyle tecellî etmiş ve o duanın mûcebince İsmâil AS'ın soyundan Peygamber Efendimiz böyle göndermiş.

Başka ayet-i kerimede yine geçiyor:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ (البقرة:١٢٨)

(*Rabbenê ve'c'alnâ müslimeyni leke*) "Yâ Rabbi, beni bu İsmâil oğlumla beraber, sana teslim olan iyi müslüman eyle!.. (*Ve min*

zürriyyâtinâ ümmeten müslimeten lek) Bizim zürriyetimizden de sana böyle teslim olmuş müslüman bir millet, ümmet teşkil eyle!..” diye dua etmişti. (Bakara, 2/128) Allah-u Teàlâ Hazretleri de zâten ezelden takdir buyurmuş, Peygamber Efendimiz’i böyle peygamber göndermiş.

Bu ahir zaman peygamberi, böyle şanlı bir peygamber!.. İbrâhim AS’ın duası, İsâ AS’ın müjdesi, Adem AS’ın da geleceğini bildiği mübarek Peygamber... Bize Allah’ın ayetlerini okuyor. Ne mutlu ki, Allah’ın emirleri, yasakları, o kıymetli hazineler, Mushaf-ı Şerif halinde kütüphanelerimizde, elimizde mevcut... Açıklamaları da tefsir kitapları halinde mevcut... El-hamdü lillâh biz de, böyle karınca kararınca, radyo sohbetleriyle bu ayetleri yeri geldikçe açıklıyoruz.

c. Peygamber SAS’in Her Şeyi Öğretmesi

وَيُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ

تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (البقرة:١٥١)

(*Ve yüzekkîküm*) “Ve sizi temizleyen bir peygamber...” O Peygamberin yaptığı işler sıralanıyor: “Öyle bir peygamber ki, size Allah’ın ayetlerini okuyor ve sizi temizliyor.”

Zekkâ-yüzekkî-tezkiyeten; temizlemek demek. (*Yüzekkîküm*) “O peygamber sizi temizliyor.” Nereden temizliyor?.. Müşriklik pisliğinden sizi temizliyor. Müşrik, cahiliye devrini yaşayan Araplar iken; mü’min, muvahhid, Allah’ın sevgili, muhlis kulları oluyorsunuz. Şirkten kurtarıyor, tertemiz kullar oluyorsunuz.

Günahlardan temizliyor. Tabii, birbirinizle harp edip, darp edip, bu kabile öbür kabileyi basıp, çadırlarını yağma edip, kadınları, çocukları esir edip, erkekleri öldürürken; yağma, garet, çeşitli hırsızlık, hücum, katil, cinayetler, câhiliyetin her çeşidinin, bilmezliğin, Allah’tan korkmazlığın her çeşidinin yapıldığı bir toplum iken, halk iken; tertemiz, karıncayı ezmeyen, hakları çiğnemeyen, hizmeti şeref bilen, gözü yaşlı, boynu bükük, hassas, mübarek evliyâ insanlar haline geliyor. Bu büyük bir temizleme...

Ama bu (*yüzekkîküm*)’ün bir anlamı da şu olabilir:

Peygamberlik terbiyesiyle, eğiticiliğiyle, mürebbîliği ile size öyle şeyler tavsiye buyuruyor, öyle yetiştiriyor ki; siz onları yaptığınız zaman tertemiz, halis, pırıl pırıl insanlar oluyorsunuz. Güzel ahlâka sahip, güzel davranışlar içinde olan mübarek insanlar oluyorsunuz. İşte bir temizlenme de böyle, ahlâk temizlenmesi...

Sizi böylece temizliyor.

Sonra, başka: (*Ve yuallimükümü'l-kitâb*) "Size o kitabı öğretiyor." *El-kitâb,* o belirli kitap hangisi?.. Kur'an-ı Kerim. Kur'an-ı Kerim'i öğretiyor. Kur'an-ı Kerim'in ahkâmını size mufassal olarak, anlayacağınız bir şekilde öğretiyor. Ayetleri okuyor, ondan sonra Allah'ın hükümleri nelerdir, onları bir bir anlatıyor. "Namaz şöyle kılınacak, zekât böyle verilecek, halka maddî, mânevî iyilik böyle yapılacak... Maddî temizlik böyle yapılacak, abdest şöyle alınacak, gusül böyle olacak..." diye her şeyi öğretiyor.

Kitabı öğretiyor. (*Ve'l-hikmete*) "Ve hikmeti öğretiyor." Bir insanın söylediği sözle, yaptığı işin isabetli olmasına hikmet deniliyor. Yâni sapasağlam, hiç çürük tarafı yok... Hem düşünüş ve söz olarak güzel, doğru; hem de yapılış biçimi bakımından bir

eksiği, kusuru yok... İşte sapasağlam, hikmetli bir hareket, hikmetli bir söz diyoruz, hikmetli bir davranış diyoruz.

İşte böyle hikmetle hareket eden kimseye *hakîm* deniyor. Böyle söze *hakîmâne söz* deniyor, hikmetli söz deniliyor.

"Peygamber Efendimiz şöyle hareket etmiş; demek ki bir hikmeti var, bir sebebi var, güzel bir tarafı, sağlam tarafı var ki, öyle yapıyor." diyoruz. Yâni, sünnet mânâsına ve dinin inceliklerini bilmek (*el-fıkhü fi'd-dîn*) mânâsına... Kur'an'ı öğretiyor, bir de hikmeti öğretiyor; yâni dinin inceliklerini öğretiyor.

Tabii dinin inceliklerini de, Peygamber Efendimiz fiilen sünnetiyle öğretti. Sünnet-i seniyye, Kur'an-ı Kerim'in açıklanması ve öğretilmesi demektir. Geniş bir şekilde, 23 yılda uygulamalı olarak, mücessem, elle tutulur, gözle görülür şekilde, işte Kur'an-ı Kerim... Peygamber Efendimiz'in ahlâkı Kur'an-ı Kerim'di, ef'âli de Kur'an-ı Kerim'di. Yâni, Kur'an-ı Kerim neyi emrediyorsa, onu yapıyordu. Kur'an-ı Kerim nasıl bir insan olunmasını emrediyorsa bize, Efendimiz öyleydi. Fiilen onun misâli, mücessem tahakkuk etmiş şekliydi.

(*Ve yuallimüküm mâ lem tekûnû ta'lemûn*) "Daha önce bilmemiş olduğunuz şeyleri size öğretiyor." Öyle bir peygamber ki ey kullarım, size benim ayetlerimi okuyor, sizi şirkten, günahlardan, kötü huylardan, kötü fiillerden tertemiz temizleyip, pırıl pırıl mübarek insanlar yapıyor. Size kitabı ve hikmeti öğretiyor. Ve sizin bilmemiş olduğunuz şeyleri öğretiyor.

Evet, Araplar cahiliye devrini yaşıyorlardı. İnsanlık Kur'an-ı Kerim'le, Peygamber-i Zîşânımız'la, onun öğrettiği şeylerle, bilmesi mümkün olmayan şeyleri öğrendi. Hem mâziye ait, eski ümmetlerin hallerinden, bilinmesi mümkün olmayan şeyleri, düzeltilmiş olarak en doğrusunu öğrendi. Eski kitaplar da tashih ve ta'dil edildi, hataları belirtildi. Eski ümmetlerin, kendilerine peygamber gelmiş ümmetlerin, peygamberlerinin sözlerinden, dinlerinin esaslarından sapmaları düzeltildi, bozuklukları düzeltildi. Yâni, düzeltilmesi için işaret edildi, düzelten düzeltti. Düzeltmeyen, ısrar edip devam ediyorsa, ahirette cezasını çekecek, belâsını bulacak, azabını görecek.

İşte böyle bir peygamber gönderdiğim gibi... Nasıl ki, nitekim ki, ben Azîmü'ş-şân, sizden bir peygamber sizin aranıza gönderdim; o peygamber benim ayetlerimi okuyor, sizi tertemiz temizliyor, size Kur'an'ı ve sünneti öğretiyor; sizi dinde bilgili, incelikleri bilen insanlar haline getiriyor ve asla bilmemiş olacağınız eski devrin olayları ile, asla bilemeyeceğiniz istikbâle ait olayları, kıyamet ahvâlini, ahir zaman ahvâlini, cenneti, cehennemi öğretiyor...

İşte böyle bir peygamber gönderdiğim gibi, ben size bir iyilik daha yaparak kıblenizi de, İbrâhim AS'ın İsmâil AS'la binâ ettiği Kâbe'ye döndürdüm. Öteki nimetim de buna benzer. Yâni Kâbe'nin kıble olması nimeti, sizin içinizden bir peygamber göndermeme benzer. Bu (*ke*) edatı o zaman, evveline bağlanmış oluyor.

d. Beni Zikredin, Ben de Sizi Zikredeyim!

Ama bundan sonraki 152. ayet-i kerime de (*fe*) ile başladığı için; yâni (*üzkürûnî*) denilmeyip de, (*fe*) ile başlanması da, mânânın daha önceki ayete bağlı olduğunu gösterdiğinden; 151. ayet 152. ayetle bağlantılıdır diyenler de, şöyle açıklıyorlar ayet-i kerimeleri:

"Ben Azîmü'ş-şan sizin aranıza sizden bir peygamber seçip gönderdim. O peygamber ki size benim ayetlerimi okuyor, sizi temizliyor; size kitabı ve hikmeti öğretiyor, bilmediklerinizi öğretiyor... İşte böyle bir peygamberi size gönderdiğim gibi; (*fezkürûnî*) o halde siz de beni zikredin, unutmayın!

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ (البقرة:١٥٢)

(*Fe'zkürû*) "Siz hatırlayın, zikredin! (*Nî*) Beni... Benim size bu iyilikleri yaptığım gibi, siz de beni zikredin!"

(*Ezkürküm*) Bu emrin cevabı olduğu için, muzârî meczum gelmiş; yâni (*ezküruküm*) denmiyor, (*ezkürküm*) deniyor. *Ezkür*'deki *re* harfi cezzimli, çünkü öncesinde emir var. Emir olunca, muzàrînin meczum olması gerekiyor. Arapça'da kaide

böyle. İkisi birbirine bağlı, emrin cevabı, emrin sonucu olduğu için böyle okunuyor. "Siz beni zikredin de, ben de sizi zikredeyim!" diye bağlantılı birbirine.

(*Fe'zkürûnî*) "Şu sebeplerden dolayı, size şöyle yapan bir peygamber gönderdiğim gibi; siz de artık bu kadar nimetin karşılığında, beni zikrediniz!" Kullar Cenâb-ı Hakk'ı zikrederse, sonuç ne olur?.. (*Ezkürküm*) "Ben de sizi zikredeyim!" buyruluyor. Demek ki, kul Cenâb-ı Mevlâ'yı zikrederse, Cenâb-ı Mevlâ da bizleri, biz aciz nâçiz kulları zikredeceğini bildiriyor. "Ben de sizi zikrederim!" diyor.

(*Ve'şkürû lî*) "Bana şükrediniz, (*ve lâ tekfürûn*) sakın bana kâfir olmayınız! Sakın benim nimetlerime küfrân-ı nimette bulunmayınız! Şükre aykırı, şükürsüz bir durum takınmayınız!" (Bakara, 2/152) buyuruyor Cenâb-ı Hak.

Tabii, şimdiki terbiyemizde de, hepiniz düşünün, size birisi bir iyilik yapsa, küçük bir iyilik yapsa ne yaparsınız?.. Teşekkür edersiniz. Yâni iyilik, bir karşılığı gerektiriyor. Ya bu karşılık onun dengi olan mukàbil bir iyiliktir, iyiliğe iyilikle mukàbele etmektir. Ya da hiç olmazsa, öyle yapamazsa;

"—Teşekkür ederim efendim, zahmet buyurdunuz. Sağ olun, var olun, Allah razı olsun!" filân diye bir söz söylenir.

Cenâb-ı Hak da bize en şerefli Rasûlünü göndermiş, bizi en şerefli ümmet eylemiş. Bize Kur'an-ı Kerim'i indirmiş. Bize özel kıble tahsis etmiş, kimsenin taklitçisi değiliz. İbrâhim AS'ın bina ettiği kıbleye dönüyoruz.

Tabii, bunların hepsine şükür lâzım! Yâni nimetlere şükür lâzım, yapılan iyiliklere teşekkür lâzım! Bunları görmezlikten, anlamazlıktan, umursamazlıktan kendisini çekmesi lâzım insanın... Bunlar mühim şeyler... Cenâb-ı Hakk'a şükran borcu ile dopdolu olması lâzım!..

"—Siz beni zikredin, ben de sizi zikredeyim!"

Şimdi, zikir sözünün açıklanmasına gelince; zikrin tabii çeşitleri var. Siz de zikrin ne olduğunu bilen insanlarsınız. Bir çeşit zikir dille olur, tesbihi eline alır, "*Sübhàna'llàh... El-hamdü li'llâh... Allàhu ekber...*" der, "*Allah, Allah...*" der, "*Lâ ilâhe illa'llàh*" der, salât ü selâm getirir. Çeşitli mübarek sözleri tekrar

eder. Buna dil ile zikretmek diyoruz.

Tabii bu dil ile zikretmek, işin sözü sevaplıdır muhakkak da, ama insanı daha güzel bir noktaya götürmek içindir. Onun için, büyüklerimiz demişler ki:

اَلذِّكْرُ بِالتَّذَكُّرِ .

(*Ez-zikrü bi't-tezekküri*) "İnsanın asıl vazifesi Rabbini unutmamak, Rabbine kulluğunu devam ettirmek olduğu için, bu dille zikir, insanı asıl Cenâb-ı Hakk'ı hiç unutmamaya, Cenâb-ı Hakk'ı iyi bilmeye götürecek."

Sûre-i Haşr'in sonunda, ayet-i kerimede Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

وَلاَ تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ (الحشر: ١٩)

(*Ve lâ tekûnû ke'llezîne nesu'llàh*) "Sakın ey mü'minler, siz Allah'ı unutanlar gibi olmayın!" (Haşr, 59/19)

Tamam, unutmayacağız, Rabbimizi hatırlayacağız. Cenâb-ı Hakk'ın bize yaptığı iyilikleri unutmayacağız, onun kulu olduğumuzu unutmayacağız.

Bu hatırlama işi de nasıl olacak?.. İşte şu bizim sözle yaptığımız zikirler, içimizi etkileyecek, kalbimizi nurlandıracak. Böylece Cenâb-ı Hakk'ı bilen, zikreden insan haline geleceğiz. Yâni o arif insan olma durumu, işte bu dille zikirden başladığı için, (*Ez-zikrü bi't-tezekküri*) denmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de tabii, dil ile zikir de tavsiye ediliyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا. وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً

(الأحزاب: ٤١-٤٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'zküru'llàhe zikran kesîrâ. Ve sebbihùhu bükraten ve esîlâ.*) [Ey iman edenler Allah'ı çok çok zikredin! Sabah akşam onu tesbih edin!] buyruluyor. (Ahzab,

33/41-42) Buradan, “Sabah akşam tesbih ediniz!” sözünden anlaşılıyor.

Tabii bu sözlerin tekrarı zikir olduğu gibi, namaz gibi, oruç gibi ibadetler de zikirdir. Namaz en büyük zikirdir. Kur’an okumak zikirdir. Ama namaz, derli toplu, çeşitli zikirlerin bir arada olduğu önemli bir zikirdir.

Demek ki, (*fe’zkürûnî*) derken, “Elinize tesbih alın, beni zikredin!” mânâsı da var, “Namaz kılın, ibadet ve taat eyleyin, ben hatırınızda olayım!.. Nimetleri benim size verdiğim unutulmasın, unutmayın... O tarzda uyanık, arif müslümanlar olarak hareket edin!” mânâsı da var.

Yerin göğün bütün varlıkları da, insanı Cenâb-ı Hakk’ın varlığını sezmeye, anlamaya, bilmeye götürdüğü için; yerin göğün olaylarını ve varlıklarını düşünmek de, yâni tefekkür de bir çeşit zikirdir. Onun için, çok sevaptır. Bir saatlik tefekkür, yıllarca yapılan nafile ibadet kadar insana sevap kazandırıyor.

İşte zikrin böyle fikir tarzında olanı olsun, ibadet ve tâat şeklinde bedenî olanı olsun, dille yapılanı olsun, aklen düşünüleni olsun; bu emir bunların hepsini ihtiva ediyor. (*Fe’zkürûnî*) “Beni

zikredin, bana itaatli kul olun!" denmiş oluyor.

İnsan Allah'ı bilip de, ezan okunurken elini kolunu arkasına bağlayıp dursa, kahvede bacak bacak üstüne atıp otursa, ne olur?.. Evet, ezanı duyuyor, namazın farz olduğunu biliyor; ama namaza gitmiyor... Olmaz!.. Bilmenin gereği olan davranışları yapmak gerekir.

"—Bana iyi kul olun!" demeye kadar mânâsı açık bu (*fe'zkürûnî*) sözünün. "Bana kulluğunuzu güzel yapın! Bak ben size türlü türlü nimetler ihsân ediyorum; siz de bunları unutmayın, bana kulluğunuzu güzel yapın!.. Ama siz bunu yaptığınız zaman, ben sizi kat kat mükâfatlandırırım!" mânâsı da var burada. Yâni, (*ezkürküm*) ne demek?.. "Ben de sizi unutmam, ben de sizi zikrederim!" demek. Allah'ın unutmaması, zikretmesi; yâni nimetlerine mazhar etmesi, mükâfât vermesi, ibadet ve taatlerin karşılığını vermesi mânâsına, çok büyük bir müjde...

Bu (*ezkürküm*), bize çok büyük müjdedir. Allah-u Teàlâ Hazretleri bunlara mazhar olmayı nasîb eylesin...

e. Zikirle İlgili Bazı Hadis-i Şerifler

Bu zikirle ilgili bazı rivayetleri de okuyalım. İbn-i Abbas RA'dan rivayet edilmiş ki, burada (*ezkürküm*)'den mânâ:

اُذْكُرُونِي بِطَاعَتِي ، أُذْكُرْكُمْ بِمَعُونَتِي ؛ اُذْكُرُونِي فِي النِّعْمَةِ وَفِي الرَّخَاءِ ، أُذْكُرْكُمْ فِي الشِّدَّةِ.

(*Üzkürûnî bi-tàatî, ezkürküm bi-meùnetî*) "Siz bana kulluk yapın, ben de size yardım edeyim! Sizin beni zikretmeniz, bana itaat etmek tarzında olursa, ben de size yardımcı olurum. (*Üzkürûni fi'n-ni'meti ve fi'r-rehài, ezkürküm fi'ş-şiddeti*) Siz bolluk zamanında nimetlerimi zikrederseniz, benden geldiğini bilir onu hatırlarsanız; ben de darlık, sıkıntı, şiddet, belâ zamanında size yardım ederim!" mânasına geliyor.

"Siz benim varlığımı, birliğimi idrâk ederseniz; ben de cennette size mükâfat veririm, rıdvan-ı ekberime erdiririm. Siz bana ihlâs

ile kulluk ederseniz; ben de sizi kurtarırım. Siz bana gönülden bağlanırsanız; ben de sizin günahlarınızı mağfiret edip, mükâfata erdiririm. Siz bana dua eyler, beni zikrederseniz; ben de duanıza atà ederek, karşılık vererek zikrederim." diye böyle açıklamış büyüklerimiz.

Demek ki, büyük mükâfat! "Siz beni zikrederseniz, ben de sizi zikrederim!" sözü, bir şeyler geleceğinin işareti oluyor, müjdesi oluyor.

Ebû Hüreyre RA'dan rivayet olunmuş ki, Peygamber SAS şöyle buyurmuş:[61]

يَقُولُ اللهُ عزَّ وجلَّ: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي ، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي ؛

فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ، ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي ؛ وَ إِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ،

ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ ؛ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا ؛

تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا وَإِنْ ، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا ؛ وَ إِنْ أَتَانِي يَمْشِي ، أَتَيْتُهُ

هَرْوَلَةً (خ. م. ت. ه. حم. حب. عن أبي هريرة)

RS. 1464 (*Yekùlü'llàhu azze ve celle*) "Aziz ve Celîl olan Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurur ki..." diyor Peygamber SAS Efendimiz: (*Ene inde zanne abdî bî*) "Ben kulumun bana zannına göreyim. Yâni bana karşı ne zan beslerse, ben de onun o zannettiği,

---

[61] Buhàrî, *Sahîh*, c.VI, s.2694, *Tevhîd* 100/15, no:6970; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2061, *Zikir* 48/1, no:2675; Tirmizî, c.V, s.581, no:3603; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1255, no:3822; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.413, no:9340; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.93, no:811; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.4, s.412, no:7730; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IX, s.27; Taberânî, Dua, c.I, s.27, no:18; Beyhakî, *Erbaùne's-Suğrâ*, c.I, s.87, no:43; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.225, no:1135; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.102, no:1897; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXIV, s.197, no:26967.

umduğu şeyi ona ihsan ederim. Benden bekliyor, mahrum etmem."

(*Ve ene meahû izâ zekeranî*) "Ben yanında olurum, o beni zikrettiği zaman..." Bu da büyük bir şey! Yanında olmak, yâni onun yaptığına hoşnud ve razı olup, onun tarafında olurum demek. Mekândan münezzeh olduğu için, bunları iyi anlamak lâzım!

(*Fein zekeranî fî nefsihî*) "Eğer o kendiliğinden ihlâsla, kimse görmeden beni zikrederse; (*zekertühû fî nefsî*) ben de onu kendi nefsimle zikrederim." Yâni ona ihsânımı, lütuflarımı sessizce, kimse bilmeyecek şekilde veririm. Kimse bilmez ama, o nimetlere o mazhar olur.

(*Fein zekeranî fî melein*) "Eğer kulum beni toplulukta zikrederse; (*zekertühû fî melein hayrin minhüm*) ben de onu daha hayırlı bir melekler topluluğu içinde zikrederim. O dünyada beni zikrederse; ben de onu âhirette, o mahşer yerinde, o zamanda zikrederim, mükâfatlandırırım."

(*Ve in tekarrabe ileyye şibran tekarrebtü ileyhi zirâà*) “Bana bir karış gelirse, ben ona bir kol boyu gelirim. (*Ve in tekarrabe ileyye zirâan tekarrabtü ileyhi bââ*) O bana bir kol boyu gelirse, ben ona bir kulaç gelirim. (*Ve in etânî yemşî eteytühû herveleten*) O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak giderim.” Yâni bunlar, kullar anlasın diye... Hakîkî mânâsına alınması uygun değil, çünkü öyle olmaz. “Kulum ne kadar gayret gösterirse, ben de onun mükâfatını o kadar çok veririm!” diye beyan edilmiş oluyor.

Bu, zikirle ilgili mühim bir sahih hadis-i şeriftir. Daha başka hadis-i şerifleri de kısaca hatırlayıverelim. Ebû Hüreyre RA’dan yine, Peygamber SAS buyurmuş ki:[62]

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: أَنَا مَعَ عَبْدِي إِذَا هُوَ ذَكَرَنِي ، وَتَحَرَّكَتْ

بِي شَفَتَاهُ (ه. حم. ك. عن أبي هريرة)

(*İnna’llàhe azze ve celle yekùl*) “Azîz ve Celîl olan Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurur ki...” diyor Peygamber Efendimiz: (*Ene mea abdî izâ hüve zekeranî ve teharreket bî şefetâhu*) “Ben kulumla beraberim, o beni zikrettiği müddetçe; ve dudakları benim adımı anmakla kıpırdadığı müddetçe, ben kulumla beraberim.”

Bu da Cenâb-ı Hakk’ın zikredeni sevdiğini beyan eden, yakın kul ettiğini beyan eden bir hadis-i şerif oluyor.

Ebû Mûsâ el-Eş’arî RA’dan rivayete göre de, Rasûlüllah SAS

---

[62] Buhàrî, *Sahîh*, c.VI, s.2735, no:7085; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1246, no:3792; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.540, no:10988; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.97, no:815; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.673, no:1824; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.VI, s.363, no:6621; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c. I, s.391, no:509; Taberânî, *Müsnedü’ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.319, no:1417; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.II, s.377; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.339, no:956; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXV, s.311, no:3039; Ebû Hüreyre RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.I, s.617, no:1763; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.231, no:611; Münâvî, *el-Ehàdîsü’l-Kudsiyye*, c.I, s.38, no:74; *Câmiu’l-Ehàdîs*, c.VIII, s.283, no:7306.

buyurmuş ki:[63]

مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ ، وَالَّذِي لاَ يَذْكُرُهُ ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ

(خ. عن أبي موسى)

RS. 1463 (*Meselü'llezî yezküru rabbehû, ve'llezî lâ yezküruhû, meselü'l-hayyi ve'l-meyyit.*) Rabbini zikreden bir müslüman ile, Rabbini zikretmeyen bir müslüman —veya bir kâfir— kimse neye benzer? Diri ile ölüye benzer. Zikreden canlı gibidir, zikretmeyen de ölü gibidir."

Zikir bu kadar kıymetli, bu kadar önemli, bu kadar zarûrî; tüm müslümanlar için gerekli... Zaten bütün müslümanlar da, parça parça yapıyorlar. En güzel yapanları da, işte mübarek evliyâullah büyüklerimiz, mürşid-i kâmillerimiz. Abdülkàdir-i Geylânîler, Bahaüddîn-i Nakşibendîler, Celâleddîn-i Rûmîler, İsmâil Hakkı Bursevîler, Yûnus Emreler... vs. Onlar daha güzel yapmışlar. Çünkü, hem lisânen zikretmişler yana yakıla, aşk ile, şevk ile; hem bedenen ibadet ve taat yapmışlar; hem de ef'al, hareket olarak, hem fikir olarak yapmışlar, en güzel tarzda bize göstermişler. Rasûlüllah Efendimiz'in yaptığı şekilde, tavsiye ettiği şekilde hayatlarını geçirmişler.

Bir de Efendimiz'den Ebû Hüreyre RA rivayet etmiş ki, Peygamberimiz Efendimiz buyurmuş:[64]

---

[63] Buhàrî, *Sahîh*, c.V, s.2353, no:6044; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.II, s.377; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Lafız farkıyla: Müslim, *Sahîh*, c.I, s.539, no:779; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.135, no:854; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.13, s.235, no:7306; Ebû Avâne, *Müsned*, c.II, s.481, no:3910; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.401, no:536; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.143, no:6442; Rûyânî, *Müsned*, c.II, s.42, no:458; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.424, no:1820 ve s.446, no:1923; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.197, no:2265; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XIX, s.355, no:20953.

[64] Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2062, no:2676; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.411, no:9321; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.140, no:858; Taberânî, *Mu'cemü'l-*

سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ. قَالُوا: وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ:

الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا، وَالذَّاكِرَاتُ (م. عن أبي هريرة)

RS. 1465 (*Sebeka'l-müferridûn*) "Müferridler, tefrid ediciler öne geçti, galip geldi, yarışı kazandı." buyurmuş. (*Kàlù: Ve me'l-müferridûn?*) "Müferridlerden kasdınız nedir yâ Rasûlallah? Ne demek bu tefrid edenler, ayıranlar?" diye soruldu.

(*Kàle: Ez-zâkirûna'llàhe kesiran ve'z-zâkirât*) Buyurdu ki: "*Müferridûn* demek Allah'ı çok zikredenler; çok zikreden erkekler, çok zikreden kadınlar demek."

Arapça'da (*teferrede'r-racülü*) dedikleri zaman, (*izâ tefakkaha*) "Dini iyice öğrendiği zaman yegâne oldu, teferruk etti, ayrıldı, ötekilerden fark etti, farklı oldu." mânâsına kullanırlar. İşte bu hadiste de çok zikredenler, öyle methedilmiş oluyor.

Zikrin sadece dille olmadığını bilmeliyiz. Ben bunu zaten konuşmalarımın çoğunda hatırlatıyorum ki, yanlış anlaşılmasın. Hattâ hadis-i şerifleri zikrettim, hatırlayacaklar eski vaazlarımı takip eden kardeşlerim. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:[65]

مَنْ أَطَاعَ اللهَ فَقَدْ ذَكَرَ اللهَ، وَإِنْ قَلَّتْ صَلَاتُهُ، وَصِيَامُهُ، وَتِلَاوَتُهُ

لِلْقُرْآنِ؛ وَمَنْ عَصَى اللهَ فَلَمْ يَذْكُرْهُ، وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ

Evsat, c.III, s.155, no:2773: Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.389, no:504; Ebû Hüreyre RA'dan.

[65] Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.452, no:687; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.17, no:70; Saîd ibn-i Mansûr, Sünen, c.II, s.630; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.561, no:5761; Hàlid ibn-i Ebî Umran Rh.A'ten.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.154, no:413; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîàb*, c.I, s.491; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.1101; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dımaşk*, c.IV, s.286; Vâkıd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.671, no:1924; *Mecmaü'z-Zevâid,* c.II, s.531, no:3559; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XIX, s.486, no:21295.

وَتِلاَوَتُهُ لِلْقُرْآنِ (الحسن بن سفيان ، طب. كر. عن واقد ؛ ض. هب. عن ابن أبي عمران مرسلا)

RE. 405/4 (*Men etàa'llahe fekad zekera'llàh, ve in kallet salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühü'l-kur'ân;* ve *men asa'llàh, felem yezkürhü, ve in kesüret salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühû li'l-kur'ân.*) Taberânî ve İbn-i Asâkir rivayet etmiş.

(*Men etàa'llah, fekad zekera'llàh*) "Kim Allah'a itâat ederse, Rabbimizin sözünü dinlerse, günahlara dalmazsa; o Allah'ı zikreden kimse sayılır, zikir ehli sayılır; (*ve in kallet salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühü'l-kur'ân.*) Kur'an okuması, nafile oruç tutması, nafile namaz kılması az olsa bile..." Farzları kılıyor, sünnetleri kılıyor, öyle uzun boylu nafile namazlar kılamıyor. Çok namaz kılamasa bile, çok oruç tutamasa bile; itaat ediyor ya, o Allah'ı zikrediyor demektir.

Buna mukàbil: (*Ve men asa'llàh, felem yezkürhü*) "Kim Allah'a àsî ise, yâni günahları işliyorsa, günahkârsa; elinde tesbihi, dilinde mırıldanması çok olsa bile, o Allah'ı zikretmiyor demektir; (*ve in kesüret salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühû li'l-kur'ân*) namazı, orucu, Kur'an okuması çok olsa bile..."

Demek ki, zikir bir bakıma itaatle beraber yapışık oluyor. İtaatsiz olunca, zikir olmamış oluyor. "İşi sadece tesbih çevirmeye mahsus ve münhasır sanmasın kardeşlerim; her haliyle Allah'a itaatli güzel kul olsunlar!" diye bunları hep hatırlatıyorum. Burada da zaten müfessirler kitaplarına bunu yazmışlar

(*Veşkürû lî*) "Bana şükredin! (*Ve lâ tekfurûn*) Bana kâfir olmayın, küfran-ı nimette bulunmayın, nankör olmayın, nimetleri inkâr edici veya nimetlere aldırmayan, lâkayt olmayın!" mânâsına bir tavsiye.

Kula düşen Cenâb-ı Hakk'ı zikretmektir ve nimetlerine şükretmektir; Allah'a ibadet ve itaat etmektir, isyan etmemektir. İsyan eden, nasıl isyan ediyor Cenâb-ı Hakk'a?.. Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerini yiyor, derman buluyor, ayağa kalkıyor, yanakları

kızarmış, kolu bacağı kuvvetli; ondan sonra kalkıyor, günah işlemeye gidiyor. Cenâb-ı Hakk'ın nimetini yeyip de, Cenâb-ı Hakk'a âsi olmaya gidilir mi?.. Ne kadar ayıp, ne kadar yanlış!..

Onun için, nimetlere şükretmek lâzım! Nankör olmamak lâzım, küfrân-ı nimette bulunmamak lâzım! Dine ve Allah'ın emirlerine lâkayt kalmamak lâzım!.. Bu âyet-i kerime onu emrediyor. İyi müslüman olmanın yolu da bu... Cenâb-ı Hakk'ı zikretmek, nimetlerine şükretmek...

Burada ayın harfi konulmuş, konu tamamlanmış ama, bundan sonra gelen âyet-i kerimede de, müslümanların başarıya ulaşması için, zikirle, şükürle daha neler yapmaları gerektiği anlatılacak. İnşâallah önümüzdeki sohbetimizde onları da zikredeceğiz. Onunla tamamlanacak. Böylece müslümanların hayatlarını nasıl geçirmelerini gerektiği, oradan daha iyi öğrenilecek.

Kısaca söylemek gerekirse:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ، إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

(البقرة:١٥٣)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'staînû bi's-sabri ve's-salâh, inna'llàhe mea's-sàbirîn.*) "Ey iman edenler, sabırla ve namazla Allah'tan yardım isteyin; muhakkak ki Allah-u Teàlâ sabredenlerin yanındadır, sabredenlerle beraberdir." (Bakara, 2/153)

Bir de burada sabır tavsiye ediliyor. Zikir, şükür, bir de sabır... Müslümanın önemli olan şeylerinden birisi, sabır. Bir de Cenâb-ı Hakk'a ilticâ edip, namaz kılıp, namazlı, niyazlı bir müslüman olarak yaşamak tavsiye ediliyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi, Kur'an-ı Kerim'in böyle tarif ettiği vech ile yaşamağa muvaffak eylesin...

Allah razı olsun bizim mürşid-i kâmillerimizden, büyüklerimizden... Bunları, Kur'an ayetlerini okudukça görüyorsunuz ki, bizi tam Kur'an-ı Kerim'e göre terbiye etmişler, tam Kur'an-ı Kerim'in yoluna sokmuşlar, tam o yolda yürütüyorlar. Bizi tenkit eden bazı kimselere de işte ibret olsun,

görsünler, işte Kur'an-ı Kerim'in ayetleri:

(*Fe'zkürûnî ezkürküm ve'şkürû lî ve lâ tekfurûn.*)

"—Siz ne yapıyorsunuz bakalım?.. Siz (*fe'zkürûnî*) emrini tutuyor musunuz? (*Ve'şkürû lî ve lâ tekfurûn*) tavsiye-i ilâhiyyesine uyuyor musunuz, uymuyor musunuz?.."

Bakın, erbâb-ı ihlâs nasıl onu titreye, titreye uygulamaya çalışıyor! Siz böyle havâî, böyle elleriniz cebinizde, böyle gevşek, böyle ihmalkâr; ne sanıyorsunuz kendinizi?.. Tenkit ediyorsunuz ama, ne kadar Kur'an'dan uzak yoldasınız, işte görün!..

Aziz ve sevgili dinleyiciler! Bu sözlerim bizi, müslümanları, zikir erbabını, ibadet ve tâat erbabını tenkit edenlere yönelik tabii... Siz böyle deyin diye, onları söyleyerek sözlerimi bitirdim.

Allah hepinizden razı olsun... Hepiniz İslâm'a, dine yardımcı olmaya gayret edin ki, Cenâb-ı Hakk'ın lütfuna, mükâfatlarına nâil olasınız!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

18. 04. 2000 - AVUSTRALYA

21. SABIR VE NAMAZLA ALLAH'TAN YARDIM İSTEYİN!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak iki cihanda cümlenizi aziz ve bahtiyar eylesin...

a. Allah'tan Yardım İstemek

Tefsir sohbetlerimizde Bakara Sûre-i Şerîfesi'nin 153. ayet-i kerimesine ulaştık. Daha önceki hafta yaptığımız sohbette:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ (البقرة:١٥٢)

(*Fe'zkürûnî ezkürküm ve'şkürû lî ve lâ tekfurûn.*) "Ben sizin kıblenizi değiştirdim, size peygamber gönderdim. O peygamberin şu güzel evsafı var, ne mutlu size... Binâen aleyh, siz de beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim! Bana şükredin ve bana sakın küfrân-ı nimette bulunmayın!" (Bakara, 2/152) ayet-i kerimesi üzerinde durmuştuk.

Onun arkasından buyuruyor ki; okuyorum, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَوةِ ، إِنَّ اللهَ مَعَ

الصَّابِرِينَ (البقرة:١٥٣)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'staînû bi's-sabri ve's-salâh, inna'llàhe mea's-sàbirîn.*) (Bakara, 2/153)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenû*) "Ey iman eden mü'min kullar!" diye Rabbü'l-àlemîn, Mevlâmız Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri mü'minlere hitab ediyor. (*İstaînû bi's-sabri ve's-salâh*) *İstiâne*; avn

istemek, yardım istemek mânâsına bir kelime. İstif'al bâbı bir şeyi taleb etmek, istemek mânâsına geliyor çok kere. Meselâ, *isticvâb*; cevap istemek.

(*İstaînû bi's-sabri*) "Sabır ile, sabrı kullanarak, sabrı vasıta edinerek, sabır vasıtası ile yardım isteyiniz!" Tabii, yardım kimden istenir?.. Yardımı yapmağa muktedir olan kudret sahibinden istenir. Mü'minler yardımı Allah-u Teàlâ Hazretleri'nden isterler. Düşmanları ne kadar kuvvetli olursa olsun, onlar;

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ (آل عمان:١٧٣)

(*Hasbüna'llàhu ve ni'me'l-vekîl*) "Allah bize yeter, o ne iyi vekildir." (Âl-i İmran, 3/173) derler ve her türlü tehlikeye karşı yardımı Allah-u Teàlâ Hazretleri'nden taleb ve niyaz ederler.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (الفاتحة:٤)

(*İyyâke na'büdü*) "Sadece sana ibadet ederiz, (*ve iyyâke nestaîn*) sadece yâ Rabbi, senden yardım isteriz." derler. (Fâtiha, 1/4) Çünkü, hakîkatte her türlü yardımı veren veya verdirtmeyen, birileri yardım etmek isteseler bile yolu kesen, kesecek kudrette olan Allah-u Teàlâ Hazretleri'dir.

İslâm tarihindeki vukùat, müslümanların ihlâslı, imanlı mücadeleleri incelenirse görülür ki, nice güç durumdaki İslâm ordularına Allah-u Teàlâ Hazretleri yardım etmiş, az olmalarına rağmen gàlib eylemiştir. Nice çok düşmanları, çok çok yardımlar geldiği halde perişan eylemiştir. Bunun misalleri çoktur.

b. Sabrın Önemi

(*İstaînû bi's-sabri*) "Siz sabrederek, sabrı kullanarak, sabırlı olarak yardım isteyiniz. (*Ve's-salâh*) Namaz ile... Sabır ile, namaz ile yardım isteyiniz! (*İnna'llàhe mea's-sàbirîn*) Hiç şüphesiz, kuşkusuz, muhakkak ki Allah-u Teàlâ sabredenlerin yanındadır, sabredenlerle beraberdir." (Bakara, 2/153)

Daha önceki ayetlerde, mü'minler Cenâb-ı Hakk'ı zikretmekle ve şükretmekle emrolundular. Bu ayet-i kerimede de sabırla emrolunmuş oluyorlar. Bu bakımdan, bir önceki ayet-i kerimeyle bu ayet-i kerimenin mânâ ilişkisi âşikârdır.

İmanı ve hayatın kanunlarını, ilâhî kanunları bilmeyen cahil veya gâfil olan kimseler, "İnsan mü'min olunca, ona imanından dolayı imtiyazlı bir muamele yapılacak, hiç üzüntü, elem, keder, hastalık, dert, belâ, musîbet gelmeyecek." diye sanabilir. Ama iş öyle değildir. Cenâb-ı Hak bu dünya hayatını imtihan hayatı olarak düzenlemiştir. Bizi de imtihan etmek için buraya göndermiştir. Onun için, imtihanda da çeşitli sıkıntılarla karşılaşılır. Bu karşılaşılan sıkıntıların aşılması için de, insanın sabırlı olması lâzım! O sabrı tavsiye ediyor.

Müslümanın ibadetlerindeki hikmetler düşünülürse, onu sabra alıştırmaya yönelik olduğu görülür. Müslüman sabra küçükten, mükellef olduğu çağdan itibaren sabrın her çeşidine alıştırılıyor. Yâni oruçla, Ramazan oruçlarıyla, namazlara beş vakit devam etmekle, sabahleyin erken kalkmakla, teheccüd namazıyla, diğer görevlerle, ibadet ve taatlerle sabra alıştırılıyor.

Müslümanın sabrı kendisine şiar, alet ve vasıta, hız ve güç ve başarı kaynağı etmesi lâzım!

Her nimetin kazanılması birtakım külfetler sarfıyla oluyor. Mahsulün biçilmesi için ekilmesi ve bakılması gerekiyor. Tarlanın sürülmesi gerekiyor, otların ayıklanması gerekiyor. Sulama gerekiyor. Mahsulün toplanması gerekiyor, ayıklanması, ilaçlanması gerekiyor. Ondan sonra sonuç elde ediliyor.

İnsanın hayatta başarı kazanması için, iyi bir eğitim görmesi gerekiyor, okuması gerekiyor. Bunun için masraf etmesi gerekiyor, zaman harcaması gerekiyor, çalışması gerekiyor, uykusuz kalması gerekiyor. Binâen aleyh, müslüman başarı için her şeyde sabretmeli!

İmanın başı sabırdır. İyi icraat yapabilen bir müslüman olmanın başı da sabırdır. Tarikatın başı da sabırdır. Dinin yarısı sabırdır, yarısı şükürdür. Yâni, önemli bir kısmı sabırdır. Ahlâkın başı, temeli sabırdır. Her türlü başarının kaynağı, sabırlı olmaktır.

Bu sabırlı olmayı, mutlaka çoluk çocuğumuza öğretmeliyiz. Uykuya dayanamıyor, uykusuzluğa dayanamıyor, yorgunluğa dayanamıyor, çalışmaya dayanamıyor... Böyle olmaz. Yâni, sabrı öğrenmesi lâzım! Her işin olması zamanın gelişmesiyle, akmasıyla, geçmesiyle olduğundan, o zamanın geçmesi için de kişinin sabra sarılması lâzım!

Onun için, Allah-u Teàlâ Hazretleri bir de sabredenleri sever.

وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ (آل عمران:١٤٦)

(*Va'llàhu yuhibbü's-sàbirîn*) (Âl-i İmran, 3/146) diye ayet-i kerimeler var. Sevdiği huylara sahib insanların bir bölüğü sabredenlerdir.

Allah-u Teàlâ Hazretleri lütf u keremiyle, kuvvet kudretiyle, avn ü inâyetiyle sabredenlerin yanında olacağını da müjdeliyor. (*İnna'llàhe mea's-sàbirîn*) diye bu ayetin sonunda da bildiriyor.

Demek ki sabrı öğreneceğiz, sabrı çoluk çocuğumuza öğreteceğiz. Sabrı şiar edineceğiz, sabrı kullanacağız. Her şeyin sabırla olduğunu bileceğiz. Bir taraftan insanın kendi nefsinden

gelen istekler vardır veya isteksizlikler vardır. Bitmez tükenmez nefsânî arzular, şehevât-ı nefsâniyye dediğimiz şeyler; bir taraftan da yapılması gereken, ama meşakkatli olan güzel şeylere karşı da tenbellenmeler, isteksizlikler vardır. İnsanın nefsine karşı mücadele etmesi gerekiyor, bu bir sabır işi... Diğer taraftan kâfirlere karşı mücadele etmek gerekiyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin emirlerini, ibadetleri yapmak için sabretmek lâzım; ne kadar meşakkatli zahmetli olsa da... Günahları, haramları da ne kadar câzibeli, ne kadar iştiha çekici, ne kadar hoş görünüşlü olsa da, onları da yapmamak için diretebilmesi, sabredebilmesi lâzım!

Bunu şuna benzetmiş alimler: İnsan hastalandığı zaman acı ilaçları içiyor, acımasına rağmen iğneyi yaptırıyor, kesme biçme olduğu halde ameliyata bile razı oluyor; çünkü sonunda sağlık var... Binâen aleyh, acı gelen, zor gelen, meşakkatli olan şeyleri de yapacak ki insan; sonunda sevap var, Allah'ın rızası var.

Nefsânî şeyleri de yapmayacak. Bir takım cazibeli zehirli çiçekler oluyor, zehirli bitkiler oluyor, zehirli meyvalar oluyor. Onları yediği zaman zehirleniyor insan. Bunun gibi, cazibeli olduğu halde nefsânî şeyleri de yapmamak gerekiyor.

Bazıları, "Sabır burada husûsî bir maksatla kullanılmıştır. Buradaki sabırdan maksat oruçtur." demişler. O zaman, "Ey iman edenler, oruç tutarak, namaz kılarak Allah'ın yardımına mazhar olmayı düşünün!" demek olur.

Bazılarına göre, bu sabırdan maksat cihaddır. Elbette cihad ederek, cehd sarf ederek, düşmanla, nefisle mücadele ederek bu işler olacağı için, onu kasdediyor diye tefsir edenler var. Ama umûmî mânâsı zaten bunları da içine alıyor.

Sabrı çok önemli bir huy olduğundan, güzel ahlâk olduğundan, kendimize ve çoluk çocuğumuza öğretmeliyiz. "Evlâdım, bak buna sabretmen lâzım! Sabır çok sevaplıdır." diye öğretmemiz lâzım!

c. Namazın Kıymeti

İkincisi de namaz. *Salât* yazılıyor, üzerinde durulduğu zaman *salâh* diye okunuyor. Namaz da çok yüce, çok değerli, çok önemli

bir ibadettir. Peygamber SAS Efendimiz'in hali ve adeti anlatılırken buyrulmuş ki:[66]

كَانَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى (حم. د. عن حذيفة)

RE. 529/18 (*Kâne izâ hazebehû emrun sallâ*) *Hazebe*, zor bir işin ansızın gelip insana çatması demek. "Peygamber Efendimiz'e zor, elem verici, üzücü bir iş gelip çattığı zaman, Efendimiz hemen namaza dururdu." Çünkü, namaz mü'minin mi'racıdır. Çok şerefli bir ibadettir ve zikrin her çeşidini, duanın her çeşidini, en güzellerini ihtiva ediyor. Hürmetin, Cenâb-ı Hakk'a kulluğun ve saygının, ta'zimin her çeşidini ihtiva ediyor.

Cenâb-ı Hakk'ın çok sevdiği bir ibadettir. Kul namaza durduğu zaman, "*Allàhu ekber*" deyince, Cenâbı Hakk'ın divanına, huzuruna girmiş olur. Hattâ camide namazı beklerken, ezan okunacak da namazı kılacağız diye beklerken bile, namazdaymış gibi muamele görür, öyle sevap kazanır ve melekler ona dua ederler.

Namaz son derece müessir, son derece tesirli bir ibadet şeklidir. Onun için Peygamber SAS Efendimiz:[67]

حُبِّبَ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا النِّسَاءُ وَالطِّيبُ ، وَجُعِلَ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلاَةِ

---

[66] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s420, Salât/312, no:1319; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.388, no:23347; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.154, no:3181; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.720; Buhàrî, *Târih-i Kebîr*, c.I, s.172, no:515; İbn-i Hibbân, *Sikàt*, c.V, s.124, no:4161; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XII, s.283; Huzeyfetü'bnü'l-Yemân RA'dan.

[67] Neseî, *Sünen*, c.VII, s.61, no:3939; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.128, no:12315; Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.174, no:2676; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.241, no:5203; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VI, s.199, no:3482; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.280, no:8887; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.280, no:8887; Ebû Avâne, Müsned, c.III, s.14, no:4021; İbn-i Ebî Àsım, *Zühd*, c.I, s.119, no:234; Ukaylî, *Duafâ*, c.III, s.425, no:744; İbn-i Sa'd, *Tabakàtü'l-Kübrâ*, ç.I, s.398; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.338, no:1089.

(ن. حم. ك. طس. ع. ق. عن أنس)

"Sizin dünyanızdan bana kadın ve güzel koku sevdirildi; (*ve cuile kurretü aynî fi's-salâh*) ve namaz kılmak benim gözümün şenliği, gözümün sürûru kılındı." buyurmuştur. Yâni, "Namaz kılmayı ben çok seviyorum, namaz kılmanın aşığıyım." demiş oluyor.

d. Sabrın Karşılığı

Mü'minler ne yapacaklar?.. Sabredecekler, sabrın her çeşidini gösterecekler. Nefislerini terbiye etmek için oruçsa oruç, cihadsa cihad, nefse muhalefetse muhalefet; düşmana karşı savaşmak, sabretmek, kaçmamak; ama her anda Cenâb-ı Mevlâ'dan uzak olmamak, "*Allàhu ekber*" deyip onun divanına durmak, Cenâb-ı Hakk'a iltica eylemek...

Bu, tefsir ettiğimiz daha önceki ayet-i kerimelerde de geçmişti. Daha önceki ümmetlere de:

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلاَّ عَلَى الْخَاشِعِينَ

(البقرة:٤٥)

(*Ve'staînû bi's-sabri ve's-salâh, ve innehâ lekebîratün illâ ale'l-hàşiîn*) buyrulmuştu. Yâni, "Sabırla, namazla siz de Cenâb-ı Mevlâ'dan istiàne eyleyiniz! Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir." (Bakara, 2/45) diye, Bakara Sûresi'nin evvelki ayetlerinde, daha önceki ümmetlere de aynı tavsiyenin yapıldığı beyan buyruluyordu.

إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (البقرة:١٥٣)

(*İnna'llàhe mea's-sàbirîn*) "Allah sabredenleri sever ve onların yanında yer alır." (Bakara, 2/153)

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (الزمر:١٠)

(*İnnemâ yüveffe's-sàbirûne ecrahüm bi-gayri hisâb*) (Zümer, 39/10) buyruluyor ileride gelecek bir ayet-i kerimede. *İnnemâ*, edât-ı tahsistir. "Sadece sabredenlere ecirleri, mükâfatları, sabrettikleri için alacakları sevaplar bi-gayri hisâb verilecek." buyruluyor.

Başkalarına tabii bir hesap var, miktar var. İyi amelinin cinsine göre mükâfatın da derecesi var, miktarı var. Meselâ:[68]

أَرْبَعٌ مُسَبَّعَاتٌ: نَفَقَتُكَ فِي سَبِيلِ اللهِ ، وَنَفَقَتُكَ عَلَى أَبَوَيْكَ ، وَنَفَقَتُكَ

[68] Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.374, no:1509; Ebû Hüreyre RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.XV, s.1319, no:43454; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.IV, s.215, no:3081.

عَلَى أَهْلِكَ ، وَذَبِيحَتُكَ شَاتَكَ يَوْمَ فِطْرِكَ لأَهْلِكَ (أبو الشيخ في الثواب عن أبي هريرة)

RE. 69/11 (*Erbaun müsebbiâtün*) "Dört çeşit amel, yedi yüz misli sevapla karşılanır." buyuruyor Peygamber Efendimiz.

Bunlar nelerdir? (*Nafakatüke fî sebîli'llâh*) Birisi, Cenâb-ı Hakk'ın yoluna, cihada masrafın sevabı bire yedi yüz... İkincisi, (*nafakatüke alâ ebeveyke*) annene ve babana yaptığın masrafın sevabı bire yedi yüz... Üçüncüsü, (*nafakatüke alâ ehlike*) evine, ailene yaptığın masrafın sevabı bire yedi yüz... Dördüncüsü, (*ve zebîhatüke şâteke yevme fıtrike li-ehlike*) Ramazan Bayramı'nda ailen için kurban kesmenin sevabı bire yedi yüz." diye bildiriliyor.

Ama, başka bir hadis-i şerifte buyruluyor ki:[69]

ذِكْرُ اللهِ تَعَالَى أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ مِنَ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِمِائَةِ دَرَجَةٍ

(*Zikru'llàhi teàlâ efdalü inda'llàhi mine'n-nafakati fî sebîli'llâhi bi-mieti dereceh*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni zikretmek, fî sebîlillâh masraf yapmaktan, Allah yolunda cihada para sarf etmekten yüz kat daha sevaplıdır." buyruluyor. Yedi yüzün yüz katı, yetmiş bin; demek ki zikrullahın sevabı yetmiş bindir.

Gizli yapılan zikrin sevabı, —her zaman, her vesileyle, şevk olsun, kıymetini bilsinler de icrâ etsinler diye kardeşlerimize söylüyorum— içten, kalbden yapılan zikrin sevabı bunun yetmiş katıdır. Yâni yetmiş binin yetmiş katı, dört milyon dokuz yüz bin oluyor.

(*İnnemâ yüveffe's-sàbirûne ecrâhüm bi-gayri hisâb*) Ama, sadece sabredenlerin mükâfâtları bi-gayri hisab verilir. Cenâb-ı Mevlâ sabredenleri sevdiğinden, onlara sevabı artık sayıya

---

[69] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.440, no:15685; Muaz ibn-i Enes el-Cühenî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.431, no:1861.

sığmayacak şekilde, çok çok verdiğini beyan ediyor.

Ali ibn-i Hüseyin Zeyne'l-Àbidîn'den, yâni Hazret-i Hüseyin'in oğlu Ali'den (Rh.A) rivayet olunuyor ki:[70]

إِذَا جَمَعَ اللهُ الأَوَّلِينَ وَالآخِرِينَ ، يُنَادِي مُنَادٍ : أَيْنَ الصَّابِرُونَ ؟

لِيَدْخُلُوا الْجَنَّةَ قَبْلَ الْحِسَابِ . قَالَ : فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ ،

فَيَتَلَقَّاهُمُ الْمَلائِكَةُ ، فَيَقُولُونَ : إِلَى أَيْنَ يَا بَنِي آدَمَ ؟ فَيَقُولُونَ:

إِلَى الْجَنَّةِ. فَيَقُولُونَ: وَقَبْلَ الْحِسَابِ ؟ قَالُوا : نَعَمْ . قَالُوا : وَمَنْ

أَنْتُمْ ؟ قَالُوا : نَحْنُ الصَّابِرُونَ . قَالُوا : وَمَا كَانَ صَبْرُكُمْ ؟ قَالُوا :

صَبَرْنَا عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ ، وَصَبَرْنَا عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ ، حَتَّى تَوَفَّانَا

اللهُ ، قَالُوا : أَنْتُمْ كَمَا قُلْتُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ".

(*İzâ cemea'llàhu'l-evvelîne ve'l-âhîrîn*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri evvelki insanları ve sonraki insanları, yâni bütün insanları topladığı zaman..." Nerede toplayacak?.. Ba'sü ba'de'l-mevt, sûra üfürüldükten sonra mahşer yerinde toplayacak. (*Yünâdî münâdin*) "O zaman bir münâdi, yâni seslenici, çağırıcı, tellal, bağıran kişi nidâ edecek: (*Eyne's-sàbirûne*) 'Nerede sabreden Allah'ın sabırlı kulları, hangileri?' diye seslenecek mahşer halkına; (*li-yedhulü'l-cennete kable'l-hisâb*) 'Cennete hesapsız girsinler!' diye seslenir." (*Li-yedhulü'l-cennete kable'l-hisâb*) veya (*li-yüdhilü'l-cennete kable'l-hisâb*) olabilir. Ama birincisi daha uygun...

"—Hesapsız cennete girsinler diye sesleniyoruz, nerede Allah'ın sabırlı kulları?" diye bir münâdi seslenir.

---

[70] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.392, no:1402; Ali ibn-i Hüseyin RA'dan.

(*Kàle feyekùmü unukun mine'n-nâs*) "İnsanlardan bazıları boyunlarını uzatırlar, (*feyetelakkà hümü'l-melâikeh*) melekler onları karşılarlar." Sabırlılar çıksın denildiği için, bunlar çıkıyor meydana. "Melekler onları karşılarlar, karşılarına dikilirler, (*feyekùlûn*) derler ki: (*İlâ eyne yâ beni âdem*) "Ey Ademoğulları, nereye gidiyorsunuz?"

(*Feyekùlûn*) Sabırlı oldukları için topluluktan ayrılan bu kişiler derler ki: (*İle'l-cenneti*) "Cennete gidiyoruz." (*Feyekùlûn: Ve kable'l-hisâb*) "Hesap görmeden evvel mi gideceksiniz cennete?" (*Kàlû: Neam*) "Evet." derler.

(*Kàlû: Ve men entüm*) "Peki siz kimlersiniz? (*Kàlû: Nahnu's-sàbirûn*) "Biz Allah'ın belâlarına, musibetlerine rıza gösterip, sabretmiş kullarız."

(*Kàlû: Ve mâ kâne sabruküm*) "Neydi sizin sabrınız, hangi konudaydı?" diye melekler sorarlar. (*Kàlû: Sabernâ alâ tàati'llâh*) "Allah'a taat ve ibadetleri yapmak konusunda sabrettik, sebat ettik; gevşeklik göstermedik, nefsimizin tembelliğine fırsat vermedik... Allah'a kulluğu, ibadetleri, emirleri yapmakta vazifemizi yerine getirdik. (*Ve sabernâ an ma'sıyeti'llâh*) Allah'ın günahlarına karşı da sabrettik. Zevkli de olsa, câzibedar da olsa, çekici de olsa, tahrikkâr da olsa, biz günahlara kaymadık, onlara karşı kendimizi tuttuk; tövbe tövbe dedik, başımızı çevirdik, bakmadık, gitmedik, yapmadık, sabrettik. (*Hattâ teveffâna'llàh)* Allah bizim ruhumuzu kabz edip vefâtımız gelinceye kadar, Allah bizi dünya hayatından ayırıncaya kadar, ölümümüz mukadder olduğu zamana kadar sabrettik."

(*Kàlû: Entüm kemâ kultüm*) Melekler derler ki: "Evet siz söylediğiniz gibisiniz, söylediğiniz haktır. (*Üdhulü'l-cennete*) Haydi girin cennete! (*Feni'me ecrü'l-àmilîn*) İlmiyle amel eden, Allah'ın emirlerini tutan, İslâm'ı lafta bırakmayıp icraatı da yapan kullara ne mutlu!" derler.

Yâni, onlara gıbta ediyorlar, onları methediyorlar. İşte bu sebeplerden dolayı, sabrın mükâfatı çok olduğundan, müslümanın sabretmeye kendisini alıştırması lâzım! İbadetleri yapmakta sabretmesi, günahlardan kaçınmakta sabretmesi, bir de Cenâb-ı Hakk'ın kendisine takdir buyurduğu olaylar, vukuat karşısında; hayatında hastalık geliyor, daha başka şeyler geliyor, onlara karşı

da, “Cenâb-ı Hakk’ın takdiridir.” diye sabretmesi lâzım!..

e. Şehidlere Ölüler Denilmemesi

Bundan sonraki, 154. ayet-i kerimede de buyruluyor ki:

وَلاَ تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتٌ ، بَلْ اَحْيَاءٌ وَلٰكِن

لاَ تَشْعُرُونَ (البقرة:١٥٤)

(*Ve lâ tekùlû li-men yuktelü fi sebîli’llâhi emvât*) “Allah yolunda, fî sebîlillâh, katlolunan, savaşta öldürülen, şehid edilen kimselere siz, ‘Bunlar ölülerdir, ölmüşlerdir!’ demeyiniz. (*Bel ahyâün*) Aksine, bilakis onlar ölü değil, dirilerdir. (*Ve lâkin lâ teş’urûn.*) Siz onların o hayatını, ölü olmadıklarını, diri olduklarını anlayamıyorsunuz.” (Bakara, 2/154)

Bu ayet-i kerimenin sebebi nüzûlünün, Bedir Harbi’nde şehid olanlar hakkında olduğu belirtilmiş. Bedir Harbi’nde bazıları hayatını kaybedince, Medine’deki veyahut başka yerlerdeki kâfirler, münafıklar bunlar hakkında ileri geri laflar etmeye başlamışlar.

Bedir’de kaç kişi öldürülmüş?.. On dört müslüman öldürülmüş; altı tanesi muhacirlerden, sekiz tanesi de Medine-i Münevvere’nin ensarından. Bunların isimleri tefsir kitaplarında kaydedilmiş. Bunlar hakkında demişler ki, kâfirler ve münafıklar:

“—Kendilerine zulmederek bu insanlar kendilerini öldürüyorlar. Muhammed’in gönlünü yapmak için, emrini tutmak için, kendilerine zulmederek, kendilerini öldürüyorlar. Hiç bir faydası yok bunun!” gibi kâfirce bir söz söylediler.

Bunun üzerine, Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri bunların aleyhinde, bunların sözlerinin kâfirce bir söz olduğunu, yanlış ve haksız olduğunu belirtmek için, bu ayet-i kerimeyi indirdi.

Daha başka ayetlerde, meselâ Âl-i İmran Sûresi’nde de, bu Allah yolunda öldürülenlerin Cenâb-ı Hakk’ın indinde mânevî rızıklarla rızıklandırıldıkları, onların ölmedikleri, şühedâ hayatı denilen bir hayatla berhayat oldukları, hayatta oldukları

bildiriliyor.

İşte kâfirler öyle dediler diye Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki: (*Ve lâ tekùlü*) “Siz demeyiniz ey mü’minler, siz öyle sanmayınız, (*li-men yuktelu fi sebili’llâhi*) Allah yolunda yapılan cihadda öldürülenler için, şu sözü söylemeyiniz; (*emvâtün*) ‘Onlar ölmüşlerdir demeyiniz. Yâni onlar ölmediler, onlar Cenâb-ı Hakk’ın huzurunda ikrâm-ı ilâhiyyeye mazhardırlar.”

Tabii, bu Âl-i İmran’da da bildiriliyor:

وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتًا ، بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ . فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ يَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلاَّ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ (آل عمران: ١٦٩ - ١٧٠)

(*Ve lâ tahsebenne’llezîne kutilû fi sebîilillâhi emvâtâ, bel ahyâun inde rabbihim yurzekùn. Ferihîne bimâ âtâhümu’llàhu min fadlihi ve yestebşirûne bi’llezîne lem yelhakù bihim min halfihim ellâ havfün aleyhim ve lâ hüm yahzenûn.*) [Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın! Bilakis onlar diridirler; Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde, Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine şehid olarak katılmamış olanlara da, hiç bir keder ve korku bulunmadığını müjdelemek isterler.] (Âl-i İmrân, 3/169-170)

Âl-i İmrân Sûresi’ndeki bu ayet-i kerimelerde, Allah yolunda öldürülenlerin nice nimetlere mazhar oldukları bildiriliyor. Bir de onların memnun ve mesrur oldukları Cenâb-ı Hakk’ın nimetleriyle ferahnâk oldukları, sevinçli oldukları belirtiliyor. Allah’ın kendilerine verdiği nimetlerden dolayı çok çok sevinçli oldukları belirtiliyor.

Ve ölmemiş olan, gazi olmuş olan, hayatta kalmış olan mü’minleri de müjdelemek istedikleri; “Ey mü’minler! Bakın biz

şehid olduk, biz çok memnunuz, bu tarafta çok büyük nimetlere nail olduk. Siz de bu hususta fedâ-yı can etmekten çekinmeyin! Çok büyük faydası var, çok büyük sevabı, ecri, mükâfatı var." diye böyle müjdelemek istedikleri, Âl-i İmran'daki bu ayet-i kerimelerde belirtiliyor.

Tabii bu insanlar, bu dünyadaki her şeyi bile şu gözleriyle tam göremiyorlar, şu kulaklarıyla tam duyamıyorlar. Havâss-ı hamsenin, yâni beş duyunun zaafları var, eksiklikleri var, hududu var, tahdidi var. Yâni sınırlı bir görüş, sınırlı bir duyuş, sınırlı bir duygu...

Hatta bazı umursamadığımız, küçümsediğimiz, aşağı gördüğümüz hayvanlar, bizden daha iyi duyar, daha iyi görür. Meselâ bir baykuş, gecenin karanlığında çok daha iyi görür. Meselâ bir at, bizim duyamayacağımız sesleri, çok daha uzaklardan gelen sesleri duyar.

İnsanoğlunun dünyadaki şeyleri hissetmesi bile, hislerin sınırlı olması dolayısıyla tam değil, belli bir noktaya kadardır. Bazı şeyleri de hiç göremiyor, hissedemiyor; ama zararına uğruyor. Radyasyon gibi, şu ışınlar, bu ışınlar gibi veyahut daha başka şeyler. Zararı kendisine geliyor, öldürecek duruma ulaştırıyor, hâlâ orada o zararın olduğunu anlayamıyor insanlar.

Sonra, birtakım var olan şeyleri, fiziğin, kimyanın var dediği şeyleri göremiyor. Çünkü gözleri, kulakları onları algılayacak kadar hassas yaratılmamış; ama var.

İşte, Allah yolunda öldürülenlerin de hayatta olduğunu anlamamaları, insanların zaafındandır. Demek ki, bedenen bunlar toprağa düştüler, kanları aktı, gömüldüler filan diye, bunlar hayatlarını kaybetmiş değiller. İnsanların bir bedeni var, bir de ruhu var. Ruhun başlı başına kàim ve bedenden ayrı bir varlığı olduğu, bu ayet-i kerimeden çok güzel anlaşılıyor. Ölümden sonra da, ruhun lezzetleri alarak, nimetlere mazhar olarak bir çeşit hayatla devam ettiği, gayet güzel ifade edilmiş olduğundan, ruhun bekàsı ve müstakilen varlığı da anlaşılmış oluyor.

Tabii Allah-u Teàlâ Hazretleri, bizi bu dünyaya bir zaman için gönderdi. Yâni, şehid olan da ölecek, savaştan kaçan da ölecek... Nasıl olsa hayatın sahibi olan insanlar, bir zaman gelecek kim

bilir nerede, nasıl, kaç yaşında, genç veya yaşlı hayatını yitirecek. Bu hayatın sonu olacak; bu kesin... Binâen aleyh, böyle dedikodu etmeye ancak kâfirler kalkışıyorlar. Yâni İslâm'a söz ulaştırmak, dil uzatmak, müslümanları caydırmak veya kendilerine bir bakıma taraftar kazanmak, haklı göstermek için böyle şeyleri yapıyorlar.

İnsanların hayatları zaten belirli; yaratıldığı zamandan, doğduğu zamandan belirli... Yâni kâfir, öyle ölüme gidenleri tenkit ediyor; haydi bakalım, kendisinin üzerinden ölümü defetsin bakalım, ölmesin, elindeyse kendisini korusun! Kendi hayatını sonsuza dek sürdürebiliyorsa, sürdürsün!.. Nasıl olsa kendisi de ölüyor. Binâen aleyh, o tenkitlerin hiç aslı yok! İnsanlar şu veya bu sebeple ölecekler. Ne mutlu güzel bir sebeple, Cenâb-ı Hakk'ın yolunda, Cenâb-ı Hakk'ın istediği bir şekilde, hayatı böyle şehid olarak son bulanlara!..

Cevat Rıfat Atilhan[71] (Rh.A)'i, bir bayramda ziyarete gitmiştik

---

[71] Cevat Rıfat Atilhan (1892-1967) İstanbul'da doğdu. Babası Rifat Paşa Şam mutasarrıfıydı. Çocukluğunun ilk yılları Şam'da geçti. Daha sonra İstanbul'a gelerek burada ilkokula başladı. İlkokulu bitirmesinin ardından Kuleli Askeri Lisesi'ne girdi. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte Mersinli Cemal Paşa'nın emrine verilen Atilhan, Sina ve Filistin Cephelerinde bulundu. Türk Kurtuluş Savaşı'nda Zonguldak-Bartın ve Havalisi Cepheleri kumandanlığına tayin edildi. Türk Kurtuluş Savaşı'nın ardından ordudan ayrılarak yazı hayatına başladı. 1942 yılında dönemin hükümeti, bir darbenin hazırlandığı düşüncesindeydi. Atilhan'da tutuklandı ve 11 ay hapsedildi. Fevzi Çakmak'ın yaptırdığı inceleme sonucunda Atilhan serbest bırakıldı. Ancak 1952 yılında Malatya'da Ahmet Emin Yalman'a yapılan suikastin ardından tekrar tutuklandı ve 11 ay 15 gün tutuklu kaldı.

Tek parti döneminde Türkçülük ideolojisine yakın olan Atilhan, 1946 yılından itibaren İslami düşüncenin en önemli iki fikir dergisi olan Sebilürreşad ve Büyük Doğu'da yazılar yazdı. Gerek yazıları gerekse siyasal etkinliğiyle o dönemde güç kazanmakta olan İslami hareketi büyük oranda etkiledi. 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi, daha sonra 1947'de kurulan Türk Muhafazakar Partisi ve de İslam Demokrat Partisi'nin kurucuları arasındaydı.

1964 yılı Ağustos ayında Somali'de toplanan İslam Devletleri Kongresi'ne davet edildi. Kongrenin İcra Komitesi Başkanlığı'na seçildi. Bu görev onun son göreviydi. Atilhan, 4 Şubat 1967 tarihinde geçirdiği kalp krizi sonucu hayata gözlerini yumdu.

Kızıltoprak'taki evine... O zaman üniversite öğrencisiydik. Baktık ki, bir alt katta oturuyor, alt katta camların hiç teli yok, demiri yok. Yâni bir kırılsa, içeri hemen girecekler.

Orada arkadaşlardan birisi dedi ki:

"—Üstad! Böyle hiç tedbir yok, camlar kırılabilir. Demir yok, alt katta duruyorsunuz. Yâni, tehlikeli değil mi?" gibi bir soru sordu.

O da imanlı bir cevap verdi, yâni imanının kuvvetini gösteren güzel bir cevap verdi, dedi ki:

"—Çocuklar, ben harbde bulundum. Filistin cephesinde kıtalar arasında haber götürmek için postacı idim. Bu kıtadaki haberi öbür kıtaya götürmek için. Alırdım haberi çantama koyardım ve bir taraftan öbür tarafa giderken, her tarafımdan kurşunlar vızır vızır, vızır vızır, cızırdayarak, cıvıldayarak, vızıldayarak geçerdi ama, görüyorsunuz Cenâb-ı Hak öldürmeyince ölmüyor insan... Bu vakte kadar yaşadım, işte karşınızdayım!" diye söylemişti.

İllâ harbe giren herkes ölecek diye bir kural yok! İşte Bedir savaşında, 313 kişi kadar müslümanlardan 14 kişi vefat etmiş;

yâni çok az bir sayı. Bir savaş oluyor, vefat edenler çok az; geriye kalanlar, muzaffer olarak dönenler çok daha fazla... Kâfirlerden öldürülenler çok daha fazla...

Bazen insan durduğu yerde vefat ediyor. Bazen bir kaza oluyor, zelzele oluyor, vefat ediyor. Binâen aleyh bütün bunlar gösteriyor ki, kâfirlerin o dedikodularının hiçbir aslı, esası yok! Ne mutlu Cenâb-ı Hakk'ın yolunda cihad edenlere ve bu uğurda şehidlik mertebesine erip canını verenlere, o ilâhi makamlara, ikramlara nâil olanlara!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri, böyle bozguncu dedikodulardan yılmayan, onlara aldanmayan, kapılmayan ve Cenâb-ı Hakk'ın yolunda emirlerini tutmak hususunda gayretini eksiltmeyen, fütur getirmeyen, fetrete düşmeyen, gevşemeyen has, hakîkî, hàlis muhlis kullardan eylesin...

Çünkü mü'min kulun başına —önümüzdeki hafta inşâallah okuyacağız— Cenâb-ı Hak çeşitli imtihanlar gönderir. Onlardan, başına gelen olaylardan dolayı fütur getirmemek lâzım! "Allah-u Teàlâ Hazretleri, imtihan için bunları gönderiyor." deyip, Allah yolunda malıyla, canıyla gayret gösterip cihad etmek lâzım!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri böyle ömür geçirip, rızasını kazananlardan eylesin cümlemizi... Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

25. 04. 2000 - AVUSTRALYA

22. BELÂLARA SABRETMENİN KARŞILIĞI

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Bakara Sûresi'nin 155. ayet-i kerimesine geldik. 156. ve 157. ayet-i kerimeler de bu konu ile ilgili. Bugünkü sohbetimi, bu ayet-i kerimeler üzerinde sürdürmek istiyorum.

a. Allah Kullarını İmtihan Eder

Daha önce şehidler hakkında, geçen hafta, "Allah yolunda canlarını vermiş o kimselere ölülerdir demeyin; onlar diridirler, fakat siz anlayamıyorsunuz." mânâsındaki ayet-i kerimelerden sonra, Cenâb-ı Hak Teàlâ Hazretleri 155. ayet-i kerimede buyuruyor ki:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ

وَالثَّمَرَاتِ ، وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (البقرة:١٥٥)

(*Ve leneblüvenneküm bi-şey'in mine'l-havfi ve'l-cûi ve naksin mine'l-emvâli ve'l-enfüsi ve's-semerât, ve beşşiri's-sàbirîn.*) (Bakara, 2/155)

اَلَّذِين إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(البقرة:١٥٦)

(*Ellezîne izâ esàbethüm musîbetün kàlû innâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciùn.*) (Bakara, 2/156)

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

(البقرة:١٥٧)

(*Ülâike aleyhim salevâtün min rabbihim ve rahmetün ve ülâike hümü'l-mühtedûn.*) (Bakara, 2/157) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak Teàlâ:

(*Ve leneblüvenneküm*) "Biz sizi muhakkak imtihan ederiz." *Neblüve*; imtihan etmek, sınamak, denemek mânâsına. Sonunda nûn-u te'kid-i sakîle gelmiş. Bir fiilin sonuna nûn-u te'kid-i sakîle gelince, o fiilin muhakkak ve muhakkak olacağını bildiriyor. Başındaki (*le*) de, mukadder olan bir yeminin cevabı olduğundan dolayıdır. "Yemin olsun ki, muhakkak ki sizi imtihan edeceğiz, ederiz, ediyoruz."

Bu muzàrî sîgası, Türkçe'deki geniş zamana da tekàbül eder, şimdiki zamana da tekàbül eder, gelecek zamana da tekàbül eder. Arapça'da Türkçe'deki gibi zamanların incelikleri, teferruatları için ayrıca sîgalar yoktur. Yâni, "Sizi imtihan ediyoruz. / Sizi her zaman imtihan ederiz. / Sizi ileride imtihan da edeceğiz." mânâsına da gelebilir aynı kelime.

Tabii, Cenâb-ı Hakk'ın adetullàhıdır. Dünya hayatı insanlar için imtihan olduğundan, tabii imtihanda da sınamak olacak, denemek olacak. Elbette, muhakkak ve muhakkak, insanlar ihlâslarının durumu belli olsun, açığa çıksın diye, çeşitli olaylar ile karşı karşıya getirilerek; çeşitli musîbetlere, belâlara, fitnelere, durumlara mâruz bırakılarak, elbette denenecekler.

(*Bi-şey'in mine'l-havfi ve'l-cûi ve naksin mine'l-emvâli ve'l-enfüsi ve's-semerât*) "Korkudan bir şey ile..." Yâni tamâmen korku ile değil, korkudan açlıktan, malların, canların zayiatından, eksilmesinden, meyvaların eksilmesinden bir şeyle, bir takım olaylarla sizi muhakkak ve mutlaka imtihan ederiz. Bizim adet-i ilâhiyyemiz böyledir, şanımız böyledir. İmtihan ediyoruz. Halen o anda da muhakkak, bu durumlara mâruz nice insan vardır. İmtihan edeceğiz, ileride de bu böyle olacak. Çünkü sàlihlerle sàlih olmayanların anlaşılması lâzım!

İleride gelecek Muhammed Sûresi'nde:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ

(محمد : ٣١)

(*Ve leneblüvenneküm hattâ na'leme'l-mücâhidîne minküm ve's-sàbirîne ve neblüve ahbâraküm.*) "Biz sizi imtihan ederiz; tâ ki kimler Allah yolunda mücahidlerdir, cihad edicilerdir, sabredicilerdir bilelim, bilinsin diye; ve sizin ruh durumunuzun, iman durumunuzun haberi, halleri belli olsun diye." (Muhammed, 47/31) buyruluyor.

Şimdi imtihan, nelerle imtihan?.. (*Bi-şey'in mine'l-havfi*) "Korkudan bir miktar bir şeyle..." *Bi-şey'in*, az bir şeyle; yâni tamâmen değil, hayat her zaman öyle geçmiyor. Zaman zaman, azıcık bir şeyle... "Korkuyla, açlıkla, meyvaların, canların, malların zayiata uğramasıyla sizi muhakkak imtihan ederiz, edeceğiz. Bu böyledir."

Bazan imtihan sevinçli bir olayla karşılaştırıp, şükrünü ölçmek tarzında olur; bazan üzüntü, gam, keder, elem verici, acı çektirici bir şey ile karşılaştırıp, sabrını ölçmekle olur.

Bu neler olabilir, imtihan olan şeyler nasıl olabilir?.. Şöyle bildiriliyor. İbn-i Abbas RA buyurmuş ki:

(*Havfü'l-adüv*) Düşman çıkıp gelebilir. İşte Kureyşliler kaç sefer hücum ettiler, bazı müslümanları şehid ettiler. Etrafta olanlar dâimâ mevcut oluyor. Zamanımızda da öyledir. Düşman korkusu olabilir bu; veyahut, başıma ileride hoşlanılmayan bir şey gelir diye insanın endişesi olabilir. Çünkü herkes bir yarın endişesi taşır. "Acaba yarın ne olacak?.. Acaba şöyle yapsam, şöyle olur mu, başıma şöyle bir hal gelir mi?" diye. Cenâb-ı Hak insanları dümdüz, hep böyle selâmette, huzurlu, müreffeh yaşatmaz. Bazan böyle korkulu şeylerle imtihan eder.

Başka neyle imtihan eder?.. (*Ve'l-cûi*) Cû', açlık demek. Açlık nasıl olur?.. Kıtlık olur; rızkı, kazancı, o günkü nevâlesi olmaz, aç kalır. (*Ve naksin mine'l-emvâl*) Mallardan bazılarının zâyi olması, eksilmesi. Bu nasıl olur?.. Helâk olur, Karadeniz'de gemisi batar, tarlada harmanı yanar, dolu yağıp mahsulü zarara uğratır...

(*Ve'l-enfüsi*) Canlardan eksiklik nasıl olur?.. İnsanın yakını ölür, veyahut katlolunur, şehid olur. "Eyvah, falanca kabileden, filânca şehirden şu kadar insan şehid oldu... Çanakkale Harbinde

şu kadar insan şehid oldu, İstiklâl Harbinde bu kadar şehid oldu, Balkan Harbinde şu kadar şehid oldu...” diye tarih kitaplarında okuyoruz.

Tarih boyunca, sadece bizim şu söylediğimiz zamanlara ait değil... Şimdi de işte Çeçenler, işte geçtiğimiz yıllarda Bosna’daki durum, işte daha başka yerlerde olan savaşlar... Candan eksiklik de böyle olur.

(*Ve’s-semerât*) Meyvalarda da, bazan mahsûl vermez ağaç. Zeytin ağacı meselâ, bakıyorsunuz bir sene bol mahsûl oluyor, bir sene bakıyorsunuz hiç mahsûl olmuyor ağaçta... Ama ben bizim zeytin toplayışımıza çok hayret ediyorum. Zeytin ağacına sopalarla vura vura düşürüyorlar zeytinleri. İnce, küçük filiz dalların hepsi yerlere düşüyor. Ağaç kendisini bir senede toparlayamıyor, bir sene mahsul vermiyor, ikinci senede veriyor.

Ama hurmada ve sâirede de olurmuş, Peygamber Efendimiz’in zamanında da görülmeyen bir şey değil. Müfessirler bildiriyor ki, bazan bir hurma ağacında bir tane hurma olurmuş. Halbuki hurma kocaman bir salkımdır, kilolarla tutar. Tam verdiği zaman çok bol olur ama, bazan böyle eksiklik oluyor.

Bunların hepsi imtihandır. Buğday ekersin, tarladan doğru düzgün bir mahsûl alınmaz. Mısır ekersin, koçan vermez. Elma vs. dökülür, kirazlar olmaz. Ters, soğuk veya kavurucu bir rüzgâr eser, çiçekken tahrib olur, ağaçlarda meyva olmaz, o sene olmayıverir. Bunların hepsi imtihan tabii... Çiftçinin, işçinin, her insanın çeşit çeşit imtihanı...

İmam Şâfiî’den rivayet edilmiş bir yorum var, misallendirme olsun diye, Rahmetu’llàhi Aleyh’in sözünü de böylece kaydetmiş olalım! Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri korkudan, açlıktan bir şeylerle imtihan ediyor; bunlar neler olabilir diye onun zikrettiği şeyler:

بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ ، خوف الله تعالى ؛ وَ الْجُوعِ ، صيام شهر

رمضان ؛ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ ، الزكاة ؛ وَالْأَنْفُسِ ، الأمراض ؛

وَالثَّمَرَاتِ ، الأولاد.

(*Bi-şey'in mine'l-havfi*) Korkuyla imtihan ediyor, korkulu bir şeyle karşılaştırarak imtihan ediyor; bu nedir?.. (*Havfu'llàhi teàlâ*) Bakalım kulum Allah'tan korkan, günahlardan sakınan bir kul mu?.. Böyle bir imtihan.

(*Ve'l-cûi*) Açlıkla imtihan; o ne demek?.. (*Sıyâmü şehri ramadàn*) Ramazan ayında aç duruyor, bu da bir imtihan.

(*Ve naksin mine'l-emvâl*) Mallardan bazı eksiltmeler, zayiat; o nedir?.. (*Ez-zekât*) Sadaka veriliyor, zekât veriliyor, kasadaki, kesedeki, anbardaki varlıktan veriliyor, mal azalıyor. Zekâta delâlet ediyor.

(*Ve'l-enfüsi*) Canlardan noksanlık. (*El-emrâd*) İnsanlar hasta oluyor, vefat ediyor.

(*Ve's-semerât*) Mahsullerden zayiat. (*El-evlâd*) Bu da mevcut evlatların ölümü demiş.

Tabii bu kelimeler, bu anlamları da kapsadığı için, bunlar da misallendirme oluyor. Bu söylenenler de imtihandır. Yâni İslâm'ın emirleri, Allah'tan korkmak, mehàfetu'llah, oruç, zekât, sadaka, çoluk çocuğunun vefat etmesi... Çünkü Arapça'da bir söz vardır:[72]

اَلْوَلَدُ ثَمَرَةُ الْقَلْبِ .

(*El-veledü semeretü'l-kalb*) "Çocuk kişinin gönlünün, kalbinin meyvâsıdır; canıdır, canından bir parçadır."

Böyle isimlendirilmiş, hadis-i şerifte de böyle geçiyor. Buradaki *semerât* da, işte insanın gönlünün meyvası olan evlâtlar... Onların eksikliği de, evlâtların ölmesi.

Eskiden tabii, bir hayli çocuk ölümü olurdu. Çünkü doğum mühim bir olay, çocuğun büyütülmesi de çok zor bir iş. [O zaman

---

[72] İbn-i Adiy, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.361; *Mecmau'z-Zevâid*, c.VIII, s.283; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XVI, s.625, no:45415; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Mecmau'z-Zevâid, c.VIII, s.284, no:13478; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XVI, s.292, no:44486; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

salgın hastalıklar var, beslenme yetersizlikleri var.] O zor şartlar altında, kaç tane çocuğu vefat ederdi insanların…

b. Çocuğunun Vefatına Sabreden Kimse

Bu hususta, evlâdın gönlün meyvesi olmasına misâl olarak bir hadis-i şerif zikredelim. Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan rivayet edilmiş. Bu nakledilen hadis-i şerifte buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:[73]

إِذَا مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ ، قَالَ اللهُ لِمَلاَئِكَتِهِ: أَقَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي ؟ قَالُوا : نَعَمْ. قَالَ: أَقَبَضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ ؟ قَالُوا : نَعَمْ. قَالَ: مَا ذَا قَالَ عَبْدِي ؟ قَالُوا : حَمِدَكَ وَاسْتَرْجَعَ . قَالَ: ابْنُوا لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ ، وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ (حم. ت. حب. عن أبي موسى)

(*İzâ mâte veledü'l-abdi*) "Kulun çocuğu vefat edince, (*kàle'llàhu teàlâ li-melâiketihî*) Allah-u Teàlâ Hazretleri meleklerine buyurur ki: (*E kabadtüm velede abdî?*) "Ey meleklerim, siz benim kulumun yavrusunun mu ruhunu kabzettiniz, yavrusunu mu elinden aldınız?"

(*Kàlû: Neam.*) "Evet yâ Rabbi!" derler.

(*Kàle: E kabadtüm semerete fuâdihî?*) "Kalbinin, gönlünün semeresini mi kopardınız?"

(*Kàlû: Neam.*) "Evet yâ Rabbi!" derler.

Tabii, melekler bunu kendi bildiklerine yapıyor değil. Ölüm ve

---

[73] Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.341, *Cenâiz*, no:1021; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.415, no:19740; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VII, s.210, no:2948; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.119, no: 9700; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.194, no:551; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.27, no:108; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.6552.

hayat mukadderâtın cilvesi, Cenâb-ı Hakk'ın emri. Cenâb-ı Hakk'ın emrini tutuyorlar, ama Cenâb-ı Hak soruyor, onlar da cevap veriyorlar.

(*Kàle: Femâ zâ kàle?*) "Siz böyle yapınca, kul ne dedi? Çocuğu vefat edince, bakalım babası ne diyor?"

(*Kàlû: Hamideke ve'stercia*) "Sana yine hamd ü senâ etti. Hamd Allah'ındır, hüküm Allah'ındır diye, senin azametini, şanını ifade eden sözler sarf etti. Yâni, ileri geri kötü şeyler söylemedi ve istircâ eyledi."

Bunun ne olduğunu, biraz sonra ayet-i kerimede göreceğiz. "Yâni, 'Biz Allah'ın kullarıyız, hüküm onundur, neylerse eyler. Biz onun mülkü olduğumuza göre, elbette böyle olacak. Nasıl olsa biz ona döneceğiz. Zaten bir zaman gelecek, her yaşayan ölecek, ahirette de onun huzuruna varacağız, ona kavuşacağız. İyi insanlar mükâfâtı alacak.' mânâsına gelen bir söz söyledi, hamd ü senâ etti."

Yâni sabırlı davranmış, edebini muhafaza etmiş. Öyle dediğini melekler Cenâb-ı Hakk'a bildirince; Cenâb-ı Hak zaten biliyor ama, böyle mükâmele, sorma ve cevapların böyle söylenmesi suretiyle, dinleyenlerin hatırında olay daha iyi kalacağından,

konunun iyice anlaşılması için, SAS Efendimiz, Allah-u Teàlâ'nın böyle buyurduğunu ve meleklerin böyle cevap verdiğini naklediyor.

(*Kàle: Übnû lehû beyten fi'l-cenneh*) "Ey meleklerim! Böyle sabredip de, benim hükmüme rıza gösteren bu kulum için cennette bir beyt, bir ev, bir köşk inşâ edin! (*Ve semmûhü beyte'l-hamd*) Hamd dolayısıyla kazanılmış ev, hamd evi, hamd sarayı ismini verin!" diye, Peygamber Efendimiz, Allah'ın öyle diyen kulunu sevip mükâfatlandırdığını, hadis-i şerifte bildiriyor.

İnsanlar böyle korkuyla, açlıkla, meyvaların, canların, malların zayiatıyla imtihan olunacak, muhakkak imtihan olacaklar. Sonuçta ne olacak?.. Sonuçta tabii, Cenâb-ı Hak sabredenlere çok büyük ecirler verecek. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (الزمر: ١٠)

(*İnnemâ yüveffe's-sàbirûne ecrâhüm bi-gayri hisâb*) "Sabredenlere ancak mükâfat hadsiz hesapsız veriliyor." (Zümer, 39/10) Ötekilere bir hesap dairesinde, bir rakamla, yetmiş misli, yedi yüz misli ama, sabredenlere bi-gayri hisâb veriliyor.

Tabii sabretmeyip de imtihanı kaybedenler de, edepsizliklerinin, sabırsızlıklarının, başarısızlıklarının cinsine göre muameleye uğrayacaklar. Ama sabredenler kazanacak. Onun için, ayet-i kerimede buyruluyor ki: (*Ve beşşiri's-sàbirîn*) "Sabredenleri müjdele!"

Âdetu'llah böyledir. Allah'ın âdeti böyledir dünya hayatında olaylar böyledir. Cenâb-ı Hak mü'min kullarını ve bütün insanları çeşitli şekillerle imtihan eder. Sabredenlere çok büyük mükâfatlar olduğundan, (*ve beşşiri's-sàbirîn*) sabredenleri müjdele diye, Allah-u Teàlâ Hazretleri emrediyor.

c. Musîbet Karşısında İstircâ Edilmesi

Ondan sonraki 156. ayet-i kerime, bu sabredenlerin nasıl kimseler olduğunu belirtiyor:

الَّذِين إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(البقرة:١٥٦)

(*Ellezîne*) "O sabredenler öyle kimseler ki, (*izâ esâbethüm müsîbetün*) onlara böyle elem veren, üzen bir hâdise başlarına geldiği zaman, bir musibet kendilerine isâbet ettiği zaman, o sabredenler ne derler?" (*Kàlû innâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciùn*) İşte deminki hadis-i şerifte geçen söz. Ne derler?.. *Kàlû,* dediler demek ama, bu Arapça'nın özelliğindendir, kesin vukùu böyle olacak şeyler mazi sigasıyla anlatılır.

"Derler ki: (*İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciùn*) O sabredenler bu sözü söylerler." Bu ne demek? (*İnnâ*) "Hiç şüphe yok ki bizler, biz Allah'ın kulları, (*li'llâh*) Allah'ınız, Allah'ın kullarıyız; Allah'ın mülküyüz, malıyız, Allah'ın yaratığıyız. Bizi Allah yarattı, bize hayatı Allah verdi. Bize görme, işitme, konuşma, akıl, fikir, güç, kuvvet, el, ayak bütün nimetleri Cenâb-ı Hak verdi. Hayatı sürdürmemiz onun lütfuyla, takdiriyle, nimetleri sayesinde. Her şeyimiz onun..."

(*İnnâ li'llâh*) Biz Allah'ın kullarıyız, kölesiyiz. İnsan kölesi olunca ne yapar? Kölesine, "Otur! Kalk! Git su getir! Git meyvaları topla! Git şunu yıka! Git sobayı yak! Git içeriyi temizle!.." gibi her şeyi söyleyebilir. Çünkü onun emrinde... Biz de Allah'ın kullarıyız, elbette biz Allah'ınız.

Osmanlı dînî edebiyatında güzel bir şiirin bir iki beytini hatırlatıyor bana bu ayet-i kerime. Şair [Nâbî] diyor ki:

Vücûd cûd-u ilâhî, hayât bahş-ı kerîm[74]

---

[74] Kıtanın tamamı:
Vücûd cud-i ilâhi, hayat bahş-i kerîm;
Nefes atiyye-i rahmet, kelam fazl-ı kadîm;
Beden bina-yı Hüdâ, ruh nefha-i tekrîm;
Kuva vedia-i kudret, havas vaz-i hakîm;
Bu kârhânede bilsem neyim, benim nem var?

Bizim varlığımız, Allah'ın cûd ü kereminin bir eseri. Hayat, şu yaşam dediğimiz olay da bahş-ı kadîm, Cenâb-ı Hakk'ın ezelden lütfettiği bir ikram... Her şeyimiz onun yâni. Her şeyimiz Allah tarafından bize verilmiş, biz de Allah tarafından yaratılmışız. Elbette neylerse eyler.

لاَ يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ (الأنبياء: ٢٣)

(*Lâ yüs'elü ammâ yef'alü*) "Yaptığından kimse kalkıp da soru sorabilecek durumda değildir." (Enbiyâ, 21/23) Neyi dilerse onu yapar, neye hükmederse kendisi hükmeder. Hüküm onundur, mülk onundur.

Kullara düşen nedir? Allah'ın hükmünü kabul etmek, takdirine rıza göstermektir. Sabreden kullar ne diyorlar?.. Allah'ın takdirine rıza gösterip, "Biz zaten Allah'ın kullarıyız! Elbette nasıl isterse, ne takdir ederse onu yapar." derler.

İbrâhim Hakkı Erzurûmî (Rh.A), ne güzel söylemiş:

Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.

Yaptığı her şeyde güzelliğini sezebilmek, büyük bir irfan derecesi... Mukadderâtın her cilvesinin bir başka yönden, bir başka türlü güzel olduğunu àrifler anlar

Sonra bu sabırlılar ne derler? "Biz Allah'ın mülküyüz. Kullarıyız elbette nasıl isterse öyle yapacak. (*Ve innâ ileyhi râciûn.*) Hiç şüphe yok ki biz ona rücû edicileriz, yâni rucû edeceğiz."

Ne demek?.. İmam Fahreddîn-i Râzî büyük müfessir, *Tefsîr-i Kebîr*'in sahibi; diyor ki: "Bu ahireti anlatıyor. Yâni, ahiretin var olduğunun ifadesi bu. Biz Allah'ın kullarıyız, ona rücû edeceğiz; yâni ahiret hayatı var."

Ahiret hayatı var ne demek?.. Ahiret hayatı var demek, insan yok olmuyor demek, insan Cenâb-ı Hakk'a kavuşacak demek. Çok büyük bir müjde...

(*Ve beşşiri'l-mü'minin*) "Ne mutlu; mü'min olarak, Cenâb-ı

Hakk'a böyle sevdiği kul olarak kavuşmak ne kadar güzel bir şey!"

Ve ahirette, dünya imtihanını başaranlara cennât-i âliyât var, nice nice cennetler var! Cennette köşkler ve gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, kimsenin hayal bile edemediği, tasavvur bile etmekten çok daha yüce, çok daha fazla nimetler var. Biz ona döneceğiz tabii.

Orada mü'min için elem yok, ebedi saadet var, saadet-i ebediyye var. Dünyadaki sıkıntılar imtihandır. Ona döneceğiz, orada rahat edeceğiz. Sabrettiğimiz için, orada Cenâb-ı Hak mükâfatlandıracak.

Burada bu söz, çok güzel bir söz:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (البقرة:١٥٦)

(*İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciûn*) "Biz Allah'ın kullarıyız, Allah'ın mülküyüz, Allah'ınız; biz ona döneceğiz." (Bakara, 2/156) Çok derin anlamlar taşıyan, çok güzel bir söz. Kadere rıza ve teslim olmak var. Allah'ın hükmüne itiraz etmemek, edebini muhafaza etmek var. Olayları sabırla karşılamak ve sarsılmamak var.

Sarsılmamak deyince, rahmetli Hacı Bayram imamı Zekâi Hocamız[75] aklıma geldi. "Zekâi Lâ yetezelzel" derdi. Soyadı

---

[75]Hafız Zekai Sarsılmaz (1897-1977) Konya Aziziye Camii müezzini, Ankara Hacı Bayram camii başimamı, hafız ve mevlidhan.

1897'de Konya doğdu. Babası Mustafa Efendi'dir. İlk tahsilini Akif Paşa İlkokulu'nda Aladağlı Tevfik Efendi'den yaptı. Hafızlığını Aziziye Camii imamı Ahmet Efendi'den tamamladı.

1909'da Konya'da açılan Islah-ı Medaris'e girdi. Burada Zeynel Abidin Efendi, Rıfat Efendi, Ahmet Ziya Efendi, Hasan Kudsi Efendi ve Ali Kudsi Efendi'den okudu. Konya Islah-ı Medaris'in Mescidi'nde görev olarak üç yıl burada müezzinlik yaptı. Islah-ı Medaris 1917'de kapanınca, Konya Dârü'l-Hilafe Medresesi'ne girerek buradan mezun oldu. Milli Mücadele yıllarında askerliğini Antalya'da Çavuş olarak yaptı.

1922'de Aziziye Camii'ne müezzin oldu. 10 yıl Aziziye Camii'nde imamlık görevini sürdürdü. Ramazanlarda, bayram günlerinin seher vakitlerinde okuduğu naat, ilahi, salâ ve ezanla tek başına Konya halkını vecd ve istiğraka

Sarsılmaz'dı; *Lâ yetezelzel*, sarsılmaz demek. Zekâi Hocamız gibi, Allah bütün geçmişlerimize rahmet eylesin...

Mü'min sarsılmaz olayların karşısında... Bilir ki Allah'tan geliyor, bilir ki imtihandır. Bilir ki, sabrederse mükâfatı vardır. Bilir ki, ahirette elem keder yoktur, hepsi bu dünya hayatında... Dünya hayatında böyle olacak olduktan sonra, insan bunu tabii karşılar.

Hastaneye giden bir insan, doktora, "İğne yapma!" der mi?.. Biliyor ki, hastanede iğne olacak. "Verilen ilacı içmeyeyim!" der mi?.. Biliyor ki, hastalığının geçmesi için, acı da olsa ilacı içecek. "Ameliyat etmeyin beni!" der mi? Demez, çünkü iyi olmak için, razı olarak gider hastaneye.

İşte o sabredenler ki, kendilerine bir musibet isabet ettiği zaman, "Biz Allah'ın kullarıyız, olabilir. Bunlar dünya hayatının cilvesidir, kaderin cilvesidir, Rabbimizin takdiridir. Biz ona döneceğiz. Ahiret var, ahirette mükâfat var; elem keder yok. Ahiret hayatı olması büyük müjde.

Bu söz çok mühim sözdür, işte buna *istircâ* deniliyor. Musibetin karşısında, "*İnnâ li'llâh, ve innâ ileyhi râciùn*" demek. Arapça'da buna *istircâ* derler, *râciun* kelimesiyle ilgili olarak isimlendirilmiş. Burada *istircâ*, Cenâb-ı Hakk'a dönmeyi ifade ediyor. Döneceğini düşünüyor, sabrediyor; cenneti düşünüyor, sabrediyor; mükâfâtı düşünüyor, sabrediyor. Cenâb-ı Hakk'ın kullarını imtihana hakkı olduğunu, bunun ülûhiyyetinin şânı olduğunu biliyor; olgun karşılıyor.

---

boğardı. Coşkun mizacı, bıkmak, usanmak bilmeyen okuma aşkı ve yeteneği kendisini herkese sevdirmişti.

Türkçe ezan zorunlu kılınınca, 1932 yılının sonlarında Kıbrıs'a giderek orada üç yıl kaldı. Çeşitli camilerde müezzinlik ve imam vekilliği görevlerini yürüttü. 1935 yılında buradan ayrılarak Suudî Arabistan'a gitti. Medine-i Münevvere'de Ulum-ı Şer'iyye ve Kur'ân-ı Kerim öğretmenliği yaptı. 1955 yılında Türkiye'ye dönen Zekâi Efendi, Ankara Hacı Bayram Camii İmamlığı'na getirildi. 1973 yılına kadar bu görevde kaldı ve buradan emekli oldu. 9 Eylül 1977 günü Ankara'da vefat etti. Karşıyaka Mezarlığında medfundur.

d. Ümm-ü Seleme RA'nın Duası

Bununla ilgili, çok çok sevaplı olduğuna dair hadis-i şerifler var. Onlardan bir tanesini anlatmak istiyorum. Diyor ki, Ümm-ü Seleme Validemiz RA:[76]

أَتَانِي أَبُو سَلَمَةَ يَوْمًا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ،

فَقَالَ: لَقَدْ سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ قَوْلاً ،

سُرِرْتُ بِهِ قَالَ: لاَ يُصِيبُ أَحَدًا مِنْ الْمُسْلِمِينَ مُصِيبَةٌ فَيَسْتَرْجِعَ

عِنْدَ مُصِيبَتِهِ ، ثُمَّ يَقُولُ : اللَّهُمَّ أْجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي ، وَاخْلُفْ لِي

خَيْرًا مِنْهَا ، إِلاَّ فُعِلَ ذَلِكَ بِهِ.

(*Etânî ebû selemete yevmen*) Kocası Ebû Seleme bir gün Ümm-ü Seleme'nin yanına gelmiş. *Ebû Seleme* ne demek?.. Seleme'nin babası demek. *Ümm-ü Seleme* ne demek? Seleme'nin annesi demek. Yâni, bunların karı koca olduğu bu künyelerinden belli. Tabii asıl adı vardır ama, böyle *ebû*'lu, *üm*'lü lakaplar asil kimselere söylenir. İsim söylenmez; falancanın babası, filancanın annesi diye söylenir.

Peygamber Efendimiz'in de adı Muhammed olduğu halde, *Ebü'l-Kàsım* denildiği gibi. Meselâ, yahudiler geldiği zaman, "Yâ Ebe'l-Kàsım!" diye hitab ederlerdi. İsmini söylemek nezâkete uymuyor, künyesiyle konuşuyor Araplar.

---

[76] Müslim, *Sahîh*, c.II, s.631, *Cenâiz*, no:918; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.27, no:16388; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.I, s.236, no:560; Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.195, no:2734; Tayâlisî, *Müsned*, c.II, s.686, no:1446; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXIII, s.246, no:437; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XII, s.334, no:6907; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.III, s.564, no:6701; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.118, no:9697; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.131, no:13530; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.101, no:1589; Hz. Ümm-ü Seleme RA'dan.

Ebû Seleme gelmiş. (*Min indi rasûli'llàh*) Rasûlüllah'ın yanından gelmiş. Demek ki mescide gitti, namaz kıldı, Rasûlüllah'ın sohbetini dinledi, geldi. (*Fekàle*) Demiş ki hanımına, bu Ümm-ü Seleme'ye: (*Lekad semi'tü min rasûli'llâh kavlen sürirtü bihî*) "Rasûlüllah SAS'den bugün bir söz duydum ki, ondan sevindim. Yâni beni çok sevince gark eden bir söz duydum. Buyurdu ki Peygamber Efendimiz..." Peygamber Efendimiz'in hadisini hanımına anlatıyor:

(*Lâ yusîbü ehaden mine'l-müslimîne musîbetün*) Müslümanlardan birisine bir musibet isabet eder de, (*feyesterciu inde musîbetihî*) o da musîbetle karşılaşınca istircâ ederse, yâni "*İnnâ lillâh, ve innâ ileyhi râciûn*" derse... (*Sümme yekùlü*) Bir de şu duayı okursa musibete uğrayan kişi:

(*Allàhümme ecirnî fî musibetî ve ahlif lî hayran minhâ*) "Allahım, beni musîbetimden dolayı mükâfatlandır." Musîbete uğrayana, sabrettiği için büyük mükâfatlar var. "Ve bu musîbetimin arkasından, kaybımın, sıkıntımın üzüntümün arkasından daha hayırlısını bana halef olarak ihsan eyle... Yâni arkası hayır gelsin..." diye böyle dua ederse; (*illâ fuile zâlike bihî*) bu kula istediği ihsan olunur." Yâni, musîbetinden dolayı büyük sevaplar yazılır kendisine; ve sonunda dünyada da güzel olayla taltif olunur, mükâfatlandırılır.

قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ : فَحَفِظْتُ ذٰلِكَ مِنْهُ ، فَلَمَّا تُوُفِّيَ أَبُو سَلَمَةَ

اسْتَرْجَعْتُ ، وَقُلْتُ : اللَّهُمَّ أْجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي ، وَاخْلُفْ لِي

خَيْرًا مِنْهَا . ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَى نَفْسِي ، فَقُلْتُ: مِنْ أَيْنَ لِي خَيْرٌ

مِنْ أَبِي سَلَمَةَ ؟

(*Kàlet ümmü selemeh*) Ümmü Seleme RA diyor ki: (*Fehafiztü zâlike minhü*) "Kocamdan bu sözü duyunca, bu duaları hatırımda tuttum."

(*Felemmâ tüvüffiye ebû selemete*) Kocası Ebû Seleme ileride vefat edince, çok üzülmüş. (*İsterci'tü*) "*İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi*

râciûn." demiş. Kocası ölen bir hanımın, üzüntüsünü düşünün! (*Ve kultü*) Sonra demiş ki:

(*A'llàhümme ecirnî fi musîbetî*) "Yâ Rabbi, beni şu kocamın ölme musibetiyle karşılaştırdın. Sabrediyorum, sen beni bundan mükâfatlandır! (*Ve ahlif lî hayran minhâ*) Bu musibeti giderdikten sonra, yerine daha hayırlı bir şeyi başıma getir, yâni beni mükâfatlandır." diye duayı yapmış. Çünkü öğrendiği hadiste böyle söylenmişti.

(*Sümme raca'tü ilâ nefsî*) Bu duayı yapmış, sonra da demiş ki: (*Fekultü: Men eyne lî hayrun min ebî selemeh?*) "Bana Ebû Seleme'den daha hayırlısı kim olabilir?" demiş. Demek ki kocası mübârek, çok iyi geçinmişler; çok sevdirmiş kendisini Ümm-ü Seleme'ye. Onun için, içinden kendi kendine "Ben böyle dua ettim ama, ondan hayırlısı ne olabilir?" demiş olduğunu anlatıyor.

فَلَمَّا انْقَضَتْ عِدَّتِي اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنَا أَدْبُغُ إِهَابًا لِي ، فَغَسَلْتُ يَدَيَّ مِنْ الْقَرَظِ ، وَأَذِنْتُ لَهُ ، فَوَضَعْتُ لَهُ وِسَادَةَ أَدَمٍ حَشْوُهَا لِيفٌ ، فَقَعَدَ عَلَيْهَا ، فَخَطَبَنِي إِلَى نَفْسِي. فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ مَقَالَتِهِ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللهِ ، مَا بِي أَنْ لاَ تَكُونَ بِكَ الرَّغْبَةُ وَلَكِنِّي امْرَأَةٌ فِيَّ غَيْرَةٌ شَدِيدَةٌ ، فَأَخَافُ أَنْ تَرَى مِنِّي شَيْئًا يُعَذِّبُنِي اللَّهُ بِهِ ، وَأَنَا امْرَأَةٌ دَخَلْتُ فِي السِّنِّ ، وَأَنَا ذَاتُ عِيَالٍ.

(*Felemmâ inkadat iddetî*) "Benim bu iddet zamanım geçince..." Biliyorsunuz bir hanımın kocası ölünce, iddeti vardır. Yâni kocasının ölümünden sonra, bir müddet bekler. Ona iddet deniliyor. "İddet bitince, (*iste'zene aleyye rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, ve ene edbağu ihâben lî*) ben bir deriyi terbiye etmekle meşgulken, Rasûlüllah SAS ziyaretime geldi. (*Fegaseltü yedeyye mine'l-kuraz, ve ezintü lehû*) Ellerimi yıkadım, Rasûlüllah Efendimiz'in içeriye girmesi için, 'Buyurun, girebilirsiniz!' dedim."

(*Fevada'tü lehü visâdete edemin*) Deriden bir yastık koymuş, altına, (*haşruhâ lîfun*) içi hurma lifiyle dolu. (*Fekaade aleyhâ*) Rasûlüllah SAS oturmuş, (*fehatabenî ilâ nefsî*) ve, "Senin kocan öldü, yalnız kalıyorsun; ben seni nikâhıma almak istiyorum!" diye arzusunu bildirmiş. (*Felemmâ ferağa min makàletihî*) "Rasûlüllah bu evlilik teklifini söyleyince..." Çok büyük lütuf, çok büyük şeref, çok büyük ikram... (*Kultü*) Demiş ki:

(*Yâ rasûla'llàh, mâ bî en lâ yekûne bike'r-rağbetü*) "Benim sana karşı hürmetim, rahmetim, sevgim, saygım, meylim yok değil; var. Elbette çok şeref duyarım amma, (*ve lâkinnî imreetün fî gayretin şedîdetin*) ben kıskanç bir kadınım. (*Feehàfü en terâ minnî şey'en yuazzibüniya'llàhu bihî*) Eşin olduğumdan dolayı bir hatalı iş yaparım da, Allah beni azaplandırır diye korkarım. (*Ve ene imreetün kad dehaltü fi's-sinni ve ene zâtü iyâlin*) Sonra ben öyle bir kadınım ki, yaşlandım, yaşlı bir kadın oldum ve çoluk çocuk sahibiyim." demiş.

Zâten Rasûlüllah Efendimiz, onun çoluk çocuğu olduğundan, yaşlı olduğundan, himaye etmek için istiyor. Efendimiz bu sözleri dinledikten sonra buyurmuş ki:

فَقَالَ: أَمَا ذَكَرْتِ مِنَ الْغَيْرَةِ فَسَوْفَ يُذْهِبُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْكِ.

وَأَمَّا مَا ذَكَرْتِ مِنْ السِّنِّ، فَقَدْ أَصَابَنِي مِثْلُ الَّذِي أَصَابَكِ. وَأَمَا

ذَكَرْتِ مِنْ الْعِيَالِ، فَإِنَّمَا عِيَالُكِ عِيَالِي.

(*E mâ zekerti mine'l-gayreti*) "Senin şu anlattığın, söylediğin kıskançlık duygun var ya, (*fesevfe yüzhibeha'llàhu azze ve celle anke*) bu duyguyu Allah senden çekip alacaktır. Yâni Cenâb-ı Hak seni, sakin, kıskançlık duygusu olmayan bir hanım haline getirecektir.

(*Ve emmâ mâ zekerti mine's-sinni*) Sonra, yaş mazeretini de söyledin, yaşlı bir kadın oldum dedin; o sözüne gelince, (*fekad esàbeni mislü'llezî esàbeke*) ben de senin durumundayım. Sana gelen o yaşlılık bana da geldi, ben de yaşlıyım.

(*Ve emmâ mâ zekerti mine'l-iyâl*) Çoluk çocuğum çok dedin;

(*feinnemâ iyâlüke iyâlî*) senin çocukların benim çocuklarım demektir." dedi.

قَالَتْ: فَقَدْ سَلَّمْتُ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ بَعْد : أَبْدَلَنِي اللَّهُ بِأَبِي سَلَمَةَ خَيْرًا مِنْهُ: رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (م. حم. عن أم سلمة)

(*Kàlet: Fekad sellemtü li-rasûli'llâh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Bunun üzerine Rasûlüllah'a: "Peki, tamam, emrin başım üstüne, teslim oldum, kabul ediyorum!" dedi.

(*Fekàlet ümmü selemete ba'düh*) Sonra, Ümmü Seleme bu olayı anlatırken demiş ki: (*Ebdeleniya'llàhu bi-ebî selemete hayran minhü: Rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) "Duada, 'Bu musibetten sonra, bana daha hayırlı bir durum ihsan et!' deniliyordu ya; ben de, 'Ebû Seleme'den sonra, daha hayırlı kim olabilir?' diye düşünmüştüm ya; bak duamı Cenâb-ı Hak kabul eyledi ve daha hayırlısı olan bir kimseyle, yâni Rasûlüllah'la evlenme şerefine beni erdirdi." diyor.

Bu, *Sahîh-i Müslim*'de olan bir hadis-i şeriftir, başka kaynaklarda da vardır. Demek ki; istircâ dediğimiz, "*İnnâ li'llâh, ve innâ ileyhi râciùn*" sözü, son derece sevaplı bir sözdür.

e. Musibete Sabır ve İstircâ

Bu konuyla ilgili bir başka rivayet, tefsir kitabında var. Onu da anlatalım, hatırda iyice kalsın. Ebû Sinan diyor ki:[77]

دَفَنْتُ ابْنًا لِي وَإِنِّي لَفِي الْقَبْرِ ، إِذْ أَخَذَ بِيَدِيَّ أَبُو طَلْحَةَ ، يَعْنِي

[77] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.415, no:19740; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.194, no:551, Ebû Sinan Rh.A'ten.

الْخَوْلاَنِيُّ ، فَأَخْرَجَنِي فَقَالَ لي: أَلاَ أُبَشِّرُكَ ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ:

حَدَّثَنِي الضَّحَّاكُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَازِبٍ عَنْ أَبِي مُوسٰى ،

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا

مَلَكَ الْمَوْتِ قَبَضْتَ وَلَدَعَبْدِي ، قَبَضْتَ قُرَّةَ عَيْنِهِ وَثَمَرَةَ فُؤَادِهِ ؟

قَالَ: نَعَمْ . قَالَ: فَمَا قَالَ ؟ قَالَ: حَمِدَكَ وَاسْتَرْجَعَ. قَالَ: ابْنُوا

لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ (حم. عن أبي سنان)

(*Defentü ibnen lî*) “Bir çocuğum vefat etti, onu mezara gömdüm. (*Feinnî lefi’l-kabri*) Daha kabirden çıkmamıştım; çocuğu gömdüm, kabrin içindeydim. (*İz ehaze bi-yedihi ebû talhah, ya’nî el-havlânî*) O esnada, Ebû Talha el-Havlânî elimi tuttu,

(*feahraceni*) beni mezardan çıkarttı, (*ve kàle lî*) ve bana dedi ki: (*Elâ nübeşşiruke*) 'Sana ben bir müjde vereyim mi?' (*Kultü: Belâ*) 'Evet, tabii, ver!' dedim." diyor.

O da müjde olarak demiş ki: (*Haddeseni'd-dahhàkü'bnü abdu'r-rahmâni'bni àzib, an ebî mûsâ, kàle: Kàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Filanca râvîden duydum ki, Rasûlüllah SAS şöyle buyurmuş:

(*Kàle'llàhu teàlâ*) Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurur ki: (*Yâ meleke'l-mevt!*) "Ey ölüm meleği, ey Azrâil! (*Kabadte velede abdî*) Kulumun oğlunun, yavrusunun mu ruhunu kabz ettin, öldürdün, canını aldın? (*Kabadte kurrete aynihî*) Gözünün şenliğini mi aldın? (*Semerete fuâdihi*) Gönlünün meyvasını mı aldın?.."

(*Kàle: Neam*) Melekü'l-mevt de: "Evet yâ Rabbi, emrin üzere öyle yaptım."

(*Kàle: Femâ kàle?*) "Ne dedi?"

(*Kàle hamideke ve'stercia*) "Hamd etti yâ Rabbi sana! İstifini bozmadı, sana kulluğunda bir edepsizliğe sapmadı, itiraza geçmedi; yine hamd etti."

Biliyorsunuz, her halde Allah'a hamd edilir. Yâni musibetli, üzüntülü halde de hamd edilir, sevinçli halde Allah'a şükredilir. Yâni Allah, bir yerden bir ikram gönderdi, geldi, aldın; "Çok şükür Yâ Rabbi!" dersin. Ama (*El-hamdü li'llâhi alâ külli hâl*), yâni her halde Allah'a hamd edilir. İşte bunun da çocuğu ölmüş, hamd Allah'ındır diyor. Hamd alemlerin Rabbine aittir. Yâni şükürden, hamdin biraz farklı tarafı var.

(*Ve'stercia*) "*İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciùn* dedi, hamd etti." (*Kàle*) Allah-u Teàlâ Hazretleri meleklere buyurur ki:

(*Übnû lehû beyten fi'l-cenneh*) "Onun için cennette bir köşk bina edin, (*ve semmûhü beyte'l-hamd*) ve ona Hamd Evi adını verin!" diye emreder.

Demin okuduğumuz hadis-i şerifin, artık kimin başından geçtiğine dair isimleriyle tekrar ifadesi olmuş oluyor. Tabii bu müjde... Çocuğu ölen Ebû Sinan'ı teselli etmiş oluyor ve "Sen de böyle (*İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciûn*) dersen, sabredersen, Allah da sana cennette bir köşk bina edecek!" diye müjdelemiş oluyor.

İşte sabredenler, kendilerine böyle bir musibet geldiği zaman, "*İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râciûn*" derler, istircâ ederler. Artık bunu öğrendiniz. Siz de başınıza üzücü olaylar gelirse hayatın akışı içinde, kaderin cilvesi olarak, imtihan olarak; bu sözü söyleyeceksiniz, bu teslimiyeti göstereceksiniz, bu rıza makamını kazanacaksınız.

f. Sabredenlerin Mükâfâtı

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

(البقرة:١٥٧)

(*Ülâike aleyhim salevâtün min rabbihim ve rahmeh*) "İşte onların üzerine Rablerinden salevât ve rahmet vardır." Yâni Allah'ın salevâtı ve rahmeti onların üzerine olacaktır, demek. (*Ve ülâike hümü'l-mühtedûn*) "Ve işte onlar asıl hidayet üzere olanların, dosdoğru gidenlerin, eğri büğrü yolda değil, tam sağlam yolda gidenlerin ta kendileridir." (Bakara, 2/157) diye medhediyor.

Şimdi onların üzerine Allah'ın salevâtı vardır, salâtları vardır ve rahmeti vardır. Salevât ne demek? *Salevât*, İbn-i Abbas RA'dan rivayet edildiğine göre, (*mağfiretun min rabbihim*) Rablerinden mağfiret demektir. "Salevât vardır onların üzerinde" ne demek?.. Salevât, bütün günahlarının affolunması mânâsına, bir geniş mağfiret oluyor.

Niye *salât* denmedi de, *salâten* ve *rahmeten* denmedi de, *salevât* çoğul geldi; bu ne demek?.. Yâni, mağfiretten sonra mağfiret, peş peşe mağfiret, tekrar tekrar mağfiret, yâni tamamen mağfiret... Onun için çoğul geldi.

Tabii, bu salât kelimesi teveccüh kökünden geliyor, yâni yönelmek. Cenâb-ı Hakk'ın teveccühü oluyor. Teveccühü de mağfiret şeklinde, günahların affedilmesi şeklinde tecellî ediyor.

İbn-i Kesir'de de: (*Salavâtün min rabbihim*)'den maksat (*senâun mina'llàhi aleyhim*) diye tercih eylemiş, izah eylemiş. Yâni, Cenâb-ı Hak'tan onlara, "Aferin, ne kadar güzel, kulum imtihânı başardı. Ne güzel bir tavır takındı, ne güzel söz söyledi."

mânâsına senâ vardır.

Saîd ibn-i Cübeyr'in tefsirine göre de, (*emenetüm mine'l-azâb*) azabdan emniyette olmak, azaba uğramamak vardır. Yâni, günahların affolması gibi bir mânâ oluyor yine.

(*Ve rahmetün*) "Ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti, onlara... Allah onlara mağfiretini ve rahmetini ihsan edecek." Bir kulun Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine ermesi ne demek?.. Dünyada ve âhirette gözlerin görmediği nice nice nimetlere, nice nice lütuflara erecek demektir o.

(*Ve ülâike hümü'l-mühtedûn*) "İşte asıl hidayet üzere bulunanlar da onlardır. Yâni doğru hareket tarzı odur." Aksi; sırât-ı müstakîmden, hidâyet yolundan ayrı, aykırı bir davranış olurdu. Böyle davranmasalardı, böyle düşünmeselerdi, böyle sözler, dualar etmeselerdi Cenâb-ı Hakk'a; yanlış olurdu. İşte hidâyet üzere olanlar bunlardır diye, Cenâb-ı Hak onların tavrının güzel olduğunu beyan buyuruyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nden dileriz ki; cümlenize, cümlemize Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri hem dünyada, hem âhirette hayırlar versin.

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(البقرة:٢٠١)

(*Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr*) [Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver; bizi cehennem azabından koru!] (Bakara, 2/201)

Hem dünyada hayırlar isteriz, hem ahirette. Çünkü sahabeden bazıları şöyle dua etmişler:

"—Yâ Rabbi belâ, musibet, üzüntü, elem, keder ne vereceksen, bana dünyada ver; ahirette rahat edeyim!" demişler.

Yanlış! Böyle diyenlerin doğru bir seçim yapmadıklarını, çünkü Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin çok engin olduğunu bildiriyor Peygamber Efendimiz.

Dünyada da iyilik iste; verir, eksilmez hazinesinden... Ahirette de iyilik iste; onu da verir. Kul Allah'ın kulu olduğuna göre, her

şey ondan olduğuna göre, dua etmek de ibadet olduğuna göre, Cenâb-ı Hakk'ın da hazineleri sonsuz olduğuna göre ve dua edilmesini sevdiğine göre:

اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ (المؤمن: ٦٠)

(*Ud'ùnî estecib leküm*) "Bana dua edin, ben duanıza icâbet edeceğim, istediğinizi vereceğim!" (Mü'min, 40/60) diye de vaad buyurduğuna göre, vaadinden de hulfü olmadığına göre; elbette hem dünyada, hem ahirette iyilik isteriz, isteyeceğiz ve isteyiniz! Hem kendinize, hem yakınlarınıza, sevdiklerinize, hem dünya, hem âhiret iyiliklerini isteyiniz!

Amma kaderin cilvesi olarak da, başınıza üzücü bir şey gelebilir. Elbette gelecek, çünkü ölüm var, ölümsüz değil hayat... Ölüm acı bir şeydir. Çocuğu ölse, kalbinden bir parça kopmuş gibi olur. İşi bozulsa, zarar etse, hastalansa; bunların hepsi zor şeyler. Ama zorluklara göğüs germek mü'minin, mertliğin şânıdır, hâlidir. Mü'min böyle merdâne hareket eder, sağlam durur.

Cenâb-ı Hak'tan afiyet isteyin, isteyelim, istemeliyiz! Ama musibet gelince de, sabretmeliyiz. Sabredenlere çünkü Cenâb-ı Hakk'ın mağfiret arkasından mağfireti, peş peşe mağfireti vardır ve rahmeti vardır. Rahmet-i Rahmân'a erecekler, mağfiretine mazhar olacaklar, dünya ve ahiretleri mâmur olacak, ahirette cennetiyle cemâliyle müşerref olacaklar. Hidâyet üzere olmak ne güzel!

Sabrı öğrenin!.. Sabrı hem kendiniz öğrenin aziz ve sevgili dinleyiciler ve izleyiciler; hem de çoluk çocuğunuza sabır denilen şeyi öğretmek için, "Bu sabrı nasıl öğretiriz?" diye düşünün taşının!

Şimdi çocuğu meselâ sabah namazına getireceksiniz:

"—Evlâdım, hadi canım kalk, bak ezan okunuyor; sabah namazına gidelim, sevap kazanalım!"

Çocuk kalkamıyor, kalksa uykusuzluğa dayanamıyor, gözlerini oğuşturuyor, kenara yığılıyor, tekrar yatıyor. Neden?.. Uykuya sabrı öğrenememiş. Ama eğer sen onu küçükten yetiştirirsen, öğrenir.

Hani, rahmetli Halamızın Medine'deki hikâyesini hep anlatırım vaazlarımda. Teheccüd ezanı okunurken, evin hanımı gitmiş, bebeği beşikten uyandırmış. Hala da sormuş:

"—Niye uyandırıyorsun bu çocukcağızı?"

"—Ezan okunuyor, teheccüd ezanı..."

"—Çocuk, altında bez var, daha küçük, beşikte, yâni ne olacak?.." deyince;

"—Olsun, kocam bu vakitte uyandırmamı istiyor, uyandırmazsam kızar." demiş.

Peki kocası niye o vakitte uyandırıyor bebeği?.. Çocuk o saatte uyanmaya alıştı mı, vücut ona göre alıştı mı, artık teheccüde kalkmakta zorlanmaz.

Şimdi kendi kendinize sorun: Uykunuzu bölüp teheccüde kalkabiliyor musunuz? Uykusuzluğa sabredebiliyor musunuz? Veyahut daha başka namaza, niyaza devama; veyahut Allah yolunda bir meşakkatli durum olduğu zaman sabredebiliyor musunuz?.. Edemiyorsunuz.

Edemiyorsanız, demek ki sabır eğitimi eksik olmuş.

Bunu düşünerek, çoluk çocuğumuzu açlığa karşı, susuzluğa karşı, yorgunluğa karşı, uykusuzluğa karşı alıştırarak, biraz onu da öğretmeliyiz. Yâni, çikolata almayı öğretip, oyuncaklarla odaları doldurup, gönlünü şen etmeyi öğrettiğimiz gibi, sabretmeyi de öğretmeliyiz.

Şimdi burada, bizim kardeşlerimize ben söyledim, Allah razı olsun, onlar da çalışmaları ilerlettiler; bir izci takımı kuruyoruz burada... Kurdular, açılışını yaptılar.

Tabii bizim kendimize göre kıyafetimiz var, müslüman olduğumuz için. "Ama biraz dağda, bayırda yürümeyi, asta üste muameleyi öğrensin... İntizamı, düzeni öğrensin, çalışmayı öğrensin, yardımı öğrensin..." diye böyle bir şeye girdik. İzci birliğimizi Melbourn'da arkadaşlar kurdular. Ben de Melbourn'a gidince önümüzdeki günlerde, göreceğim; ikinci bir açılış merasimi yapacağız inşâallah... Türkiye'de de çocuklarımızı biraz yetiştirmeliyiz.

Biz sabah namazına gidiyoruz arkadaşlarla, bakıyorum sabahın köründe, yâni etraf iyi görünmüyor, karanlık vakitte, idman için, vücudu sağlıklı olacak diye, bisiklete binmiş, tenha

yolda, karanlık yolda gidiyor. Ormanın içinde kadın yürüyor... Yâni, "Yürürsem ayaklarım kuvvetlenecek, ciğerim kuvvetlenecek temiz havada..." diye yapıyorlar bunları. Yâni kendilerini meşakkate alıştırıyorlar.

Bu meşakkate alışmak, İslâm'da bir eğitim işidir. Bunun öğretilmesi lâzım ve bu okuduğumuz ayetlerde bunlara işaret var. Onun için, siz de çocuklarınızı şükre de alıştırın, sabra da alıştırın! Nimetleri verdiğin zaman şükretsin, teşekkür etsin, memnun olsun, sevinsin, yüzü gülsün! Amma yorucu, üzücü, sıkıntılı, acı, elem verici bir şey olduğu zaman da, sabretsin!..

Bizim dişçi bir kardeşimize gitmiştim ben. Yâni, sözü çok da uzatmak istemiyorum ama, güzel bir misal. O anlattı. Bir hanımefendi kız çocuğuyla gelmiş dişçiye... Tabii çocuk dişçide dişi acıyacak diye korkuyor. Zaten dişi ağrıyor. Koltuğa oturacak.

"—Anne korkuyorum, acır mı?" demiş.

Dikkat ettim, annesi demiş ki:

"—Evet evlâdım, acır ama bunun olması lâzım! Acıyor ama, bunu yaptığımız zaman diş tedavi olmuş olacak, ondan sonra acı olmayacak. Şu anda biraz çekeceksin, sabret evlâdım!" demiş.

"—Pekiyi anneciğim!" demiş kız.

Acıdığı halde, gayet güzel durmuş ve dişinin tedavisini yaptırmışlar.

İşte bak, bu bir eğitim. Çocuğa, "Hiç bir şey olmayacak, bak, otur, bilmem ne..." filan diyorlar. Ondan sonra acıyınca da, çocuk basıyor feryadı. Feryâd u figan, bağırma, çağırma acıyı azaltmıyor, sadece ortalığı velveleye vermiş oluyor. Yanlış bir şey... Çocuğumuzu güzel eğitmeye çalışalım!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri çocuklarımızı güzel yetiştirmeyi nasib eylesin... Güzel günlerini görmemizi nasib etsin... Onlarla bizleri, sevdiklerimizi hep beraber cennetiyle, cemaliyle müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

02. 05. 2000 - AVUSTRALYA

23. SAFÂ İLE MERVE

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyenleri! Allah hepinizden razı olsun... Dünya ve ahiretin hayırlarına cümlenizi erdirsin...

a. Safâ ile Merve Arasında Sa'y

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 157. ayetine kadar gelmiştik. Şimdi bugün 158. ayet-i kerimesi üzerinde sohbetimi yapmak istiyorum. Önce ayet-i kerimeyi okuyalım, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ ، فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ

فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا ، وَ مَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللهَ

شَاكِرٌ عَلِيمٌ (البقرة:١٥٨)

(*İnne's-safâ ve'l-mervete min şeàir'illâh, femen hacce'l-beyte evi'temera felâ cünâha aleyhi en yattavvefe bihimâ, ve men tetavvaa hayran feinna'llàhe şâkirun alîm.*) (Bakara, 2/158) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Önce, topluca ayet-i kerimenin bir mânâsını verelim, sonra kelimelerini açıklayalım, diğer bilgileri sunalım:

(*İnne's-safâ ve'l-mervete min şeàiri'llâh*) "Safâ ve Merve, hiç şüphe yok haccın şeàirindendir, yapılması gereken vazifelerindendir. (*Femen hacce'l-beyte*) Kim haccederse, (*evi'temera*) veya umre yaparak ziyaret ederse, (*felâ cünâha aleyhi en yattavvefe bihimâ*) bu Safâ ve Merve'yi tavaf etmesinde, ikisi arasında gidip gelmesinde hiç bir mahzur, günah yoktur. (*Ve men tetavvaa hayran*) Kim bir hayrı severek, ibadet olarak, Allah'ın sevabını kazanmak maksadıyla, kendisi gayrete gelerek icrâ ederse, (*feinna'llàhe şâkirun alîm*) Allah-u Teàlâ Hazretleri onun bu temiz niyetini, güzel gayretini kat kat mükâfâtlandırır. Çünkü

her fiilin mükâfâtının kıymetinin ne olduğunu o bilir, çok iyi bilir. İyi niyetleri o değerlendirir, mükâfâtları o verir."

Ayet-i kerime bu.

Bu kısa mânâdan anlaşıldığı üzere, Mekke-i Mükerreme'de Kâbe-i Müşerrefe'ye yakın yerde bulunan, Mescid-i Haram'ın kuzeydoğu tarafında bulunan iki tepecik, Safâ ve Merve tepeleri var. Hacca gidenler, umreye gidenler, umre yapacakları zaman, haccedecekleri zaman, Kâbe'yi tavaf ettikten sonra bunların arasında, fıkıh kitaplarında yazılı usüllere uygun olarak gidip geliyorlar. Safa ile Merve arasında sa'y etmek deniliyor buna. "Haccın sa'yini yaptık.", "Umrenin sa'yini yaptık." diye duymuşsunuzdur bu sözleri.

Sa'y tek başına, müstakil bir ibadet değildir, tavaftan sonra yapılan bir ikinci işlemdir ama, tavafa bağlıdır. Her tavafın arkasından değil de, bazı tavafların arkasından yapılır. Tek başına Safâ ile Merve arasında sa'yetmek yoktur.

Bu Safâ ve Merve arasında sa'yetmek, Allah'a ibadet maksadıyla hac ve umre yapanların yapması gereken vazifelerdendir, şeàirdendir.

(*Femen hacce'l-beyte*) "Kim Beyt'i haccederse..." Haccetmek lügatta, sık ziyaret etmek, kasdetmek, teveccüh etmek mânâlarına geliyor. Ama belli zamanda, belli usüllere riayet ederek, ihram giyerek yapılan ve İslâm'ın beş büyük esasından birisi olan ibadete de hac deniliyor, biliyorsunuz. (*Evi'temera*) *İ'temera*, umre kelimesinin iftial bâbına gelmiş şekli. "Kim umre yaparsa..."

"Kim Beyti, o belli zamanda haccetmek üzere gider, tavaf ederse; o belli zamanın dışında umre yapmak için gidip, ziyaretini yapar da tavafını yaparsa; (*felâ cünâha aleyhi en yattavvefe bihimâ*) bu ikisi arasında, yâni Safâ ile Merve arasında sa'yetmesinde, gayretli gayretli ibadet maksadıyla, tekrar tekrar gidip gelmesinde ona hiç bir günah yoktur." Yedi defa oluyor, her birine şavt deniliyor, yedi şavtlı oluyor. Bunu böyle yapmasında hiçbir mahzur yoktur.

Allah'tan ecir ve sevap umarak kim böyle gayretle hayır işlerse, Allah-u Teàlâ Hazretleri onu mükâfâtlandırır. Çünkü, her

kulun yaptığı ibadetteki niyetini, halini, düşüncesini, kalbini en iyi şekilde bilir ve ona göre gereken mükâfâtı ihsân eder.

b. Haccın Yapılış Şekilleri

Haccın üç yapılış şekli var: Sadece hac, *hacc-ı ifrad*... Hac ve umreyi aynı ihramla yapmak, *hacc-ı kıran*... Önce umreyi yapıp, sonra elbiseleri değiştirip, Mekke ahalisi gibi, orada yaşayan insanların tabii yaşantısı gibi, hiçbir hac yasağı olmadan; koku sürünebilir, tıraş olabilir, tırnak kesebilir vs. Böyle bir rahatlama devresinden sonra, hac günleri geldiği zaman da tekrar ihrama girer, hacceder. Bu arada şöyle bir rahatladığı için, *hacc-ı temettû* deniliyor buna da...

Hacc-ı kıran'a niyet edenler, umreyi yapıyor, ihramda kalıyor, yasaklar devam ediyor, olağanüstü hal devam ediyor; haccın günlerine kadar aynı ihramda bekliyor. Haccın günleri gelince, haccın vazifelerini yapıyor. Buna da umre hac ile bir arada olduğu için, bir arada olmak mânâsına gelen *kıran* ismi veriliyor. *Mukàranet* kelimesi de aynı kökten geliyor, yakınlaşmak demek. *Kıran* ismi niçin verilmiş burada?.. Umre ile hac ayrılmamış, yakın, bitişik birbirine; aynı ihramla yapılmış, vazife devam etmiş, kesinti olmamış, arada ihramdan çıkma olmamış demek.

Hacc-ı ifrad, hacc-ı temettû, hacc-ı kıran; bu üç şekilden biriyle yapılabilir hac. *Hacc-ı temettû* ve *hacc-ı kıran*'da umre yapıp haccetmek var. *Hacc-ı ifrad*'da ise, umre yapmayıp sadece haccetmek var. Bunların hepsinin belirli kuralları, usülleri var. O usüllere uyularak bu vazife yapılıyor, haccedilmiş oluyor.

Allah bütün hac yapanları mükâfâtlandırsın, büyük sevaplar, ecirler versin, afv ü mağfiret eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin... Gitmeyenlere de gitmeyi nasîb eylesin...

Hacca giden insan veya umreye giden... Umreye ne zaman gidilir?.. Senenin herhangi bir gününde ve Kâbe'yi ziyaret kasdıyla, mîkat mahallerinden ihrama girerek, niyet ederek Mekke'ye gider de, Kâbe-i Müşerrefe'yi yedi defa dolaşır, tavafını yapar da, ondan sonra bu Safâ ile Merve arasında yedi defa gelip giderek sa'yini de yaparsa; ondan sonra, tıraş olur ihramdan çıkarsa, umre yapmış olur. Senenin herhangi bir zamanında

olabilir. İlle şu ayın şu günleri arasında olacak diye bir şey yok.

Ama, buna mukàbil hac ziyareti; umre de Kâbe'yi ziyaret, hac da Kâbe'yi ziyaret ama, hac daha teferruatlı, daha geniş bir ziyaret ve belli bir zamanda olabiliyor. Onun için, umre kısa sürdüğünden, ona *hacc-ı asgar* denmiş, küçük hac demek oluyor. Öteki bildiğimiz hacca da *hacc-ı ekber* denmiş. Ayrıca, Arafat'ta vakfe cuma gününe denk gelirse, onda sevap çok olduğundan, ona da *hacc-ı ekber* deniliyor; o da ayrı.

Hac ne zaman yapılır?.. Hac Zilhicce ayında yapılır. Zilhicce'nin dokuzuncu günü Arafat'ta hacıların toplanması lâzım! Zilhicce'nin dokuzunda Arafat'ta bulunamayan, Arafat vakfesini yapmayan haccetmiş olmaz. Onu kaçıran haccı kaçırmış olur. Onun için Peygamber SAS bir hadis-i şerifinde:[78]

اَلْحَجُّ عَرَفَةُ (ن. ه. حم. ك. خز. عبد الرحمن بن يعمر)

(*El-haccü arafetü*) "Hac, Arafat'a çıkıp vakfe yapmak demektir." buyurmuşlar. Vakfenin günü de senede bir gün, Zilhicce'nin dokuzu.

---

[78] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.196, no:1949; Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.237, no:889; Neseî, *Sünen*, c.V, s.264, *Menâsikü'l-Hac*, no:3044; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1003, *Menâsik*, no:3015; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.309, no:18796; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.4, s.257, no:2822; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.635, no:1703; Dâre Kutnî, *Sünen*, c.II, s.240, *Hac*, no:19; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.185, no:1309; İbn-i Ebî Şeybe, c.III, s.226, no:13683; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, no:173, no:9593; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.424, no:4011; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.148, no:2759; Şeybânî, *el-Âhàd ve'l-Mesânî*, c.II, s.160, no:957; Tahàvî, *Şerhü'l-Maànî*, c.II, s.210, no:3655; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.718; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.IV, s.368, no:5223; Buhàrî, *Târih-i Kebîr*, c.II, s.111, no:1872; İbn-i Sa'd, *Tabakàt*, c.VII, s.367; Abdurrahman ibn-i Ya'mer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.63, no:12061; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.351, no:1115; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XII, s.168, no:11693.

Zilhicce'nin dokuzu gelmeden önce, Türkiye'den veya bir başka ülkeden haccetmek maksadıyla bir kimse giderse, ne yapacak?.. Onun fıkıh kitaplarında usülleri var. Diyelim ki Türkiye'den hareket ediyor. Mukaddes hudutlar var, yerleri belli. Uçağa bindiği zaman da, uçakta giderken hoparlörle bildirirler: "Şimdi mikata yaklaştık, oradan geçeceğiz. Buradan öteye ihramlı olarak geçin, hazırlığınızı yapın!" diye söylerler. Tabii, o noktaya gelmeden, önceden de ihram giyse, ihramlansa, ihrama niyet etse olur. Evinde bile niyetlense olur.

İhramlanma neden oluyor?.. Kâbe'ye hürmetten... "Bu ibadet ciddî bir ibadettir!" diye dünyevî rütbelerden, makamlardan, süslü elbiselerden sıyrılıp, eşit bir kıyafet; üst havlu, alt peştemal havlu, iki bez parçasına bürünüp, ondan sonra:

"—Yâ Rabbi, ben senin Kâbe-i Müşerrefe'ni ziyarete niyet ettim, hacca niyet ettim (veya umreye niyet ettim); bunu bana kolaylaştır, bunu benden kabul eyle!" deyip, iki rekât ihram namazı kılıp, dua edip *Lebbeyk* çekti mi, ihramlanma vazifesi olmuş oluyor.

Ondan sonra ihrama uygun, ihramlanmış bir kişinin yapması

gereken işleri yapabilir. Yapmaması gereken işleri yapamama durumu başlıyor. Yâni ibadetteki sıkıyönetim gibi durum başlamış oluyor. Gayet sıkı, ciddî, dikkatli olacak hacı. Tıraş olmayacak, kıl bile kopartmayacak, koku sürünmeyecek, yasaklara riayet edecek. Riayet etmezse, bunlara haccın cinayetleri deniliyor. Yâni yasaklar işlenirse, cinayet işlenmiş diye isimlendiriliyor bu.

Böyle ihramlı olarak Mekke'ye geldi. Gelen insan Kâbe-i Müşerrefe'yi bir tavaf ediyor. Buna hacılar için *kudüm tavafı* deniliyor. *Kudüm*, gelmek demek, geliş tavafı. Belirli usülle, Hacerü'l-Esved'den başlayarak, Hacerü'l-Esved'i istilâm ederek, dualar ederek Kâbe'yi yedi defa dolaşıyor, tavaf yapıyor.

Tabi o üç çeşit haccın —*hacc-ı ifrad, hacc-ı temettû, hacc-ı kıran*— her birisinin yapılışına göre usüller değişiyor. *Hacc-ı temettû*'da, önce umre yapacak, sonra hac yapacak. Zâten senenin öteki zamanlarında da umre yaparken, ne yapması lâzım geldiğini biliyoruz.

Ne yapıyor?.. Mekke'ye gelir gelmez, "Ben temettû haccının umresinin tavafını yapmağa niyet ettim; bunu bana kolaylaştır ve bu ibadetimi lütfunla kereminle benden kabul eyle Allahım!" diyerek Kâbe'yi tavaf ediyor.

Sonra ne yapıyor?.. Umrede tavaftan sonra sa'y edecek; Safâ ile Merve arasında sa'y ediyor. Yâni Safâ tepesine çıkıyor, Kâbe-i Müşerrefe'ye dönüyor, "Ben umremin sa'yini yapmağa niyet ettim; bunu bana kolaylaştır, benden kabul eyle yâ Rabbî!" diye niyet ediyor. "*Bi'smi'llâhi allàhu ekber!*" diye eliyle Hacerü'l-Esved'e doğru işaret edip, Safâ'dan Merve'ye doğru hızlı adımlarla yürüyüşe geçiyor.

Safâ ile Merve arası, sanıyorum dört yüz küsur metre, 420 m olabilir; o kadar bir mesafe... Oraya kadar gidiyor, bir; dönüyor, iki; gidiyor, üç; dönüyor, dört; gidiyor, beş; dönüyor, altı; gidiyor, yedi... Merve'de sa'yi tamamlamış oluyor. Ondan sonra orada duasını yapıyor.

Duasını yaptıktan sonra, tıraş oluyor, ihramdan çıkıyor; Mekkeliler gibi oluyor.

Hacc-ı temettû biraz kolay. Umresini yaptı, ihramdan çıktı, artık hac zamanı gelinceye kadar Mekke'de elbise giyer, koku sürünür, diğer müslümanların rahatça yaşadığı zaman yaptığı her türlü işlemi yapabilir. Serbestlik var, yasaklar kalktı, Mekkeli gibi oldu. Haccın zamanı gelince yeniden ihramlanır, ondan sonra haccı tamamlar.

İşte hacda ve umrede, böyle tavaftan sonra Safâ ve Merve'ye gitmek ve bunlar arasında sa'yetmek Allah'ın şeàirindendir. *Şeàir* çoğul, bunun tekili *şaîre* veya *şiàr* veya *şiàre*'dir. Vazifeler, yapılması mutlaka gerekli olan ibadet şekilleri, ibadetin önemli bölümleri demek. Safâ ile Merve arasında sa'yetmek de Allah'ın kullara emrettiği, tavsiye buyurduğu ibadet bölümlerinden bir bölüm, yapılması gereken vazifelerden bir vazifedir demek oluyor.

c. Safâ ve Merve Tepeleri

Şimdi *Safâ* kelimesi; kaygan, parlak taş demek. *Merve* de; yumuşak, küçük taş demek. O Safâ tepesi, Cebel-i Ebû Kubeys'in Kâbe'ye yakın tarafındaki eteklerindedir. Şimdi Cebel-i Ebû

Kubeys'te kralın sarayı var. O sarayın duvarlarından sonra, bu tarafta bir kısım olmuş oluyor bu Safâ tepesi. Tepenin taşları bırakılmış binânın içerisinde, görülüyor. O taşlara kadar çıkılıyor. Onda sonra Merve'ye doğru biraz böyle meyil aşağı iniliyor, vadinin orta yerine doğru ilerleniyor. Merve tepesi yine yüksek.

İkisi de, yâni Safâ da, Merve de taş demek; ama birisi kaygan taş, birisi yumuşak taş demek. Demek ki, oradaki tepenin yapısında o çeşit taş olduğundan, Araplar oralara o ismi vermişler. Safâ ile Merve, birbirinden dört yüz küsür metre mesafede olan iki kaya tepeciği demek oluyor.

Bu Safâ ile Merve'nin arasında, Safâ'ya yakın yerdeydi Peygamber Efendimiz'in mahallesi. Yâni, Benî Hàşim yurdu. Kâbe'nin etrafı, çeşitli kabileler tarafından yerleşilmiş. Mekke'nin asıl sahibi olan, Kâbe-i Müşerrefe üzerinde hakları çok olan Benî Hàşim... Tâ İsmâil AS'dan itibaren gelen vazifeler onların üzerinde, Kureyş kabilesinin üzerinde... Kureyş kabilesinin, Efendimiz'in mensub olduğu boyunun yeri Safâ tepesine yakın. Safâ'dan Merve'ye doğru döndüğümüz zaman, Kâbe sol tarafta kalıyor; Peygamber Efendimiz'in doğduğu ev de sağ tarafta

kalıyor, şimdi kütüphane olarak orada bulunuyor.

"Bu Safâ ile Merve Allah'ın şeàirindendir." ne demek?.. "Safâ ile Merve arasında sa'y vazifesini yapmak, Allah'ın kullara emrettiği hac ve umre vazifelerinin bölümlerinden önemli, gerekli bir bölümdür." demek. Kısa söylenmiş, geniş olarak, açık olarak söylenmesi böyle... Onun için Allah-u Teàlâ Hazretleri tekrar açıkça buyuruyor ki:

(*Femen hacce'l-beyte*) *Fe* burada, o halde mânâsına gelen bir harf. *Beyt*, ev demek Arapça'da. Ama *el-beyt*; belirli ev, yâni Beytullàh, yâni Kâbe demek. "O halde, kim Kâbe'yi ziyaret maksadıyla, haccetmek maksadıyla, hac yapacağım diye gelmişse; (evi'temera) veyahut umre yapacağım diye gelmişse; (*felâ cünâha aleyhi*) o kişiye bir günah yoktur, sorumluluk veya vebal yoktur. (*En yattavvefe bihimâ*) Bu iki yerin arasında, böyle gayretli gayretli koşup, o sa'y vazifesini yapmasında hiç bir günah yoktur." *Lâm*, nâfiyetü'l-cinstir burada; hiçbir günah yoktur. Öyle bir şey düşünülmesin, mahzuru olduğu sanılmasın!

(*Ve men tetavvaa hayran*) "Kim böyle hayır için, Allah'a tâat ve ibadet kasdıyla, gayretli bir iş yapar ve hayır işi işlerse; (*feinna'llàhe şâkirun alîm*) hiç şüphe yok ki, Allah onu mükâfâtlandırır. Çünkü hayırlı iş yapanın mükâfâtını vermek, sa'yini meşkûr etmek, karşılığını vermek Allah'ın şânındandır."

Onun için Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin isimlerinden birisi de *Şâkir*'dir. Yâni ibadet yapıp, mükâfâtı hak eden kimsenin karşılığını veren, sa'yini meşkûr kılan demek. *Alîm* de, her şeyi hakkıyla bilen demek.

Buradan, şimdi bu sözlerden ne anlaşılacak?.. "Bu vazifeyi yapmakta hiç bir mahzur yoktur!" diye niye deniliyor?.. Demek ki birileri mahzur var diye sanmışlar. Kimler sanmış?..

Hazret-i Aişe-i Sıddîka Vâlidemiz RA'dan naklediliyor ki, Medineliler İslâm'la müşerref olmadan önce, Medinelilerin Müşellel'de *el-Menat* isminde bir putları vardı, ona tapınırlardı. Bu Medinelilerin haccedenleri...

Hac için ziyarete gelmek, İbrâhim AS zamanından beri, Araplar arasında yaygın olan bir ibadet... Çünkü Allah İbrâhim AS'a Beytullah'ı yapmasını emretmiş. Yaptıktan sonra da,

insanların orayı haccetmesini ilân etmesini emretmiş:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ (الحج:٢٧)

(*Ve ezzin fi'n-nâsi bi'l-hacci ye'tûke ricâlen ve alâ külli dàmirin ye'tîne min külli feccin amîk.*) [İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerekse nice uzak yoldan gelen yorgun argın develer üzerinde sana (Kâbe'ye) gelsinler.] ayet-i kerimesinden anlıyoruz. (Hac, 22/27)

İbrâhim AS'ın ettiği bir ibadet bu hac ibadeti. Tabii, İbrâhim AS'a, İsmâil AS'a inanmış insanlar olarak, onların ümmetleri de bu vazifeyi yapmışlar. Onların çocukları da, bu hac vazifesini yapmağa devam etmişler. Ama sonradan put edindiklerinden, puta taptıklarından, orada o puta ibadet ettiklerinden, "Acaba İslâm gelince bu yaptıklarımızın hangisi doğru, hangisi eğri? Yapmalı mıyız, yapmamalı mıyız?.." diye tereddüt etmişler.

Zor gelmiş, uygunsuz görünmüş onlara... "Bu Safâ ile Merve arasında biz cahiliye zamanında gider gelirdik. Bu cahiliye adetidir; binâen aleyh, bizim herhalde bunu yapmamız doğru olmaz. Çünkü, İslâm bize cahiliye adetlerini bıraktırıyor; herhalde bunu da bıraktırır." diye düşünmüşler. Onun üzerine bu ayet-i kerime nâzil olmuştur buyuruyor, Hazret-i Aişe-i Sıddîka Vâlidemiz.

Hiç bir mahzuru yoktur, günah yoktur. Çünkü bozulmamış İbrâhim dininin, Hazret-i İbrâhim'e emredilen vazifelerin devamı. Putperestlik buraya girmemiş. Giren tarafı; putlarını getirip oraya koymuşlar, onu selâmlıyorlarmış.

Başka alimlerin rivayetine göre de, İbn-i Kesîr tefsirinde zikrediliyor; Ebû Bekir ibn-i Abdurrahman ibn-i Hàris ibn-i Hişam'dan nakledildiğine göre, Araplar Safa tepesine *İsaf* isminde bir put dikmişler. Merve tepesine de bir put dikmişler, onun ismi de *Nâil* veya *Nâile* imiş. *İsaf* ve *Nâile*, iki put... Safâ ile Merve arasında gidip, oralara geldikleri zaman bunlara selâm verirlermiş. Belki ellerini sürüyorlar, eğiliyorlar, kalkıyorlar, ne

yapıyorlarsa...

Mekke'nin fethinden sonra putlar kırıldı, Kâbe-i Müşerrefe'den atıldı, temizlendi. Safâ ile Merve'deki putlar da atıldı. O zaman bazı müslümanlar, "Biz bunların arasında koşar ve bunlara selâm dururduk. Şimdi Safâ ile Merve arasında gidip gelmek doğru değil herhalde?" diye düşünürken, bu ayet-i kerime indi. Yâni, "Sizin düşündüğünüz gibi değil! Bu Safâ ile Merve arasında sa'yetmek Allah'ın emirlerindendir; haccın bölümlerindendir, vecibelerindendir. Binâen aleyh, bunu yapın! Bunlarda öyle düşündüğünüz gibi bir mahzur, bir günah bahis konusu değildir." deyince, artık işin aslından olduğunu, İbrâhim AS zamanından beri Allah'ın emri olduğunu anlamışlar. Haccın temiz bölümlerinden bir bölüm olduğunu, cahiliye devrinin içine sokuşturduğu şeylerden bir şey olmadığını anlamışlar. Ondan sonra bu ibadeti böylece yapmışlar.

d. Peygamber Efendimiz'in Sa'yetmesi

Câbir RA'dan rivayet ediliyor ki, uzun bir hadis-i şerif. İmam Müslim *Sahîh*'inde kaydetmiş: "Peygamber Efendimiz Beytullah'ı tavafı bitirdikten sonra, Hacerü'l-Esved köşesine gelip, orasını istilâm eyledi. Sonra Safâ kapısından Mescid-i Haram'ın dışına çıktı." O zaman, Safâ ile Merve mescidin dışında idiler. Yakın zamana kadar, 1950'li yıllara kadar öyleydi. Şimdi mescid büyütülünce, mescidin içinde gibi görünüyor.

Safâ kapısından mescidin dışına çıkıp, Safâ tepesine gelmiş. Şimdi bir kapıdan çıkmağa lüzum kalmadan, yürüyoruz mescidin direkleri arasından, Safâ'ya geliyoruz. Peygamber Efendimiz Safâ tepesine geldikten sonra buyurmuş ki:[79]

---

[79] Müslim, *Sahîh*, c.II, s.886, no:1218; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IX, s.253, no:3944; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.67, no:1850; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.230, no:2757; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.III, s.334, no:14705; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.93, no:9120; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.341, no:1135; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX. s.307, no:26137; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.I, s.80, no:109.

(إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ)، أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ

(م. عن جابر)

(*İnne's-safâ ve'l-mervete min şeàiri'llâh*) "Safâ ile Merve arasında sa'yetmek, haccın Allah tarafından emredilmiş vazifelerindendir. (*Ebdeü bimâ bedea'llàhu bihî*) Allah'ın başlanmasını emrettiği şekilde ben de buradan sa'yetmeğe başlıyorum." buyurmuş. *Sahîh-i Müslim*'de olan bir haber.

Sonra Habîbe bint-i Ebî Tecrâh'ten rivayet edildiğine göre, şöyle anlatmış:

"—Peygamber Efendimiz SAS'i ben Safâ ile Merve arasında, önde insanlar, Peygamber Efendimiz de onların arkasında sa'yederken gördüm. Hattâ hızlı hareketinden dolayı etekleri iki tarafından sıyrılıyordu, dizlerini dahi gördüm. O esnâda diyordu ki:[80]

اِسْعَوْا، فَإِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ السَّعْيَ (حم. عن حبيبة بنت أبي تجراة)

(*İs'av, feinna'llàhe ketebe aleykümü's-sa'y*) 'Haydi bakalım gayretli olun, koşun! Çünkü Allah-u Teàlâ Hazretleri size burada sa'yetmeyi emretti, sizin üzerinize vazife olarak yazdı.'" Bunu da Ahmed ibn-i Hanbel rivayet etmiş.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, tavaftan sonra Safâ ile Merve arasında böyle bir vazife yapılacak. Öyle bazı kimselerin sandığı gibi, "Günah mı acaba, makbul olmayan cahiliye adeti mi acaba?"

---

[80] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.421, no:27408; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.232, no:2764; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.79, no:6943; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.II, s.255, no:85; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXIV, s.225, no:572; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.98, no:9149; Şeybânî, *el-Âhàd ve'l-Mesânî*, c.V, s.454, no:3296; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.376; Habîbe bint-i Ebî Tecrâh RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.59, no:12043; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.IV, s.379, no:3374.

diye ters düşünmeğe lüzum yok!

Hattâ Urve ibn-i Zübeyr, Zübeyr ibn-i Avvâm RA'ın oğlu Urve, büyük alim. Hazret-i Aişe Vâlidemiz'in de yeğeni oluyor. O bu ayet-i kerimeyi teyzesi Hazret-i Aişe'nin yanında okumuş. "Bu ikisi arasında sa'y etmekte bir günah yoktur dediğine göre, sa'y etmese de olur mu?" tarzında bir soru sormuş.

Teyzesi Hazret-i Aişe Vâlidemiz demiş ki: (*Bi'se mâ kulte yebne uhtî*) "Ey benim kızkardeşimin oğlu, ne kadar kötü söyledin, bu yorumun ne kadar ters oldu. Eğer senin dediğin gibi olsaydı, Allah bu ayet-i kerimeyi şöyle indirirdi: (*Ve lâ cünâha aleyhi en lâ yettavvafe bihimâ*) derdi. Burada (*yettavvafe bihimâ*) diyor. Yâni, senin dediğin gibi değil!" diye izah etmiş. "Ensar, burada eskiden putperest adeti olarak sa'y ediyoruz sanıyorlardı kendilerini. Öyle olmadığını göstermek için Allah bu ayeti indirdi." diye açıklama yapmış.

Demek ki, herhangi bir cahiliye âdetidir sanılmasın, İbrâhim AS'dan beri, Hâcer Vâlidemiz'den beri bu vazife vardır; haccın vazifelerindendir, yapılması lâzım gelen sevaplı bir vazifedir.

e. Hazret-i Hâcer ve İsmâil AS

Biliyorsunuz İbrâhim AS, Allah'ın emri ile, en sevdiği eşini ve çok sevgili oğlunu, yıllarca bekleyip de olmayıp olmayıp, sonradan olan oğlunu buraya, Kâbe-i Müşerrefe'nin olduğu yere getirdi. O zaman Kâbe yok, insanlar yok... Orası ekin bitmez bir vâdi... Oraya getirdi, bıraktı, döndü gitti. Hâcer Vâlidemiz arkasından:

"—Yâ İbrâhim, nereye gidiyorsun?" dedi.

Ses çıkartmadı. Çünkü üzülüyor belki de... Düşünün, Allah emretti diye bırakıyor ama, güveniyordur Allah-u Teàlâ'nın koruyacağına ama, tabii üzülüyordur da. Hızlı hızlı giderken, Arkasından Hâcer Vâlidemiz:

"—Bunu Allah mı emretti sana?.." deyince;

"—Evet, Allah emretti." diye cevap vermiş.

Tepeye çıkınca:

"—Yâ Rabbi, ben böyle evlâtlarımdan, ailemden eşimle çocuğumu buraya yerleştirdim. Sen helâl rızıklarla bunları rızıklandır! Şükretsinler, sana güzel ibadet etsinler..." diye de dua etmiş orada, sonra gitmiş.

Hâcer Vâlidemiz orada, İsmâil AS küçük bir çocuk iken, İbrâhim AS'ın oğlu, ileride peygamber olacak... Tabii, "Yiyecek az, içecek az. Onlar bitince çocuk helâk olacak susuzluktan, öleceğiz burada..." diye korkusundan, İsmâil AS'ı kumların üstüne bırakmış, şöyle etrafta ne var ne yok diye anlamak için, yüksekçe bir yere çıkayım diye yürümüş Safâ tepesine, etrafa bakınmış, "Acaba bir insan, bir çadır, bir deve bir alâmet görür müyüm?" diye; bir şey yok.

Merve tepesine kadar gitmiş, oradan bakınmış. Telâş içinde oradan oraya giderken, Cebrâil AS kanadıyla kumları eşeleyip oradan Zemzem suyunu çıkartmış. Onu görünce sevinerek oğlu İsmâil AS'ın yanına gelmiş. Suyun etrafını çevirip, havuzlandırıp, içirmiş. Ondan sonra da, Cenâb-ı Hak nice nice lütuflarla orada onları barındırmış, yaşatmış, geliştirmiş.

Oranın sahibi olmuşlar, zemzem suyunun mâliki olmuşlar. Cürhüm kabilesi gelmiş, İsmâil AS onlardan birisinin kızıyla evlenmiş. Onlar, "Bu suyun başında bizim de oturmamıza izin verir misin?" diye müsaade istemişler, müsaade vermiş. Tabii herkes arkadaş ister, komşu ister, kimse yalnızlığı sevmez.

Ondan sonraki yıllarda İbrâhim AS gelmiş, Kâbe'nin binasını oğlu İsmâil AS'la beraber yapmışlar.

Binâen aleyh o zaman ki, o Hâcer Vâlidemiz'in Allah'tan ümid edip, Allah'a yalvarıp, Allah'ın bir yardım vermesini bekleyerek, oradan oraya telâşla, fakr u zarûret ve tevekkül ile, heyecan ile gidip gelmesini şiar olarak, bir ödev, bir vazife olarak, bir ibadet bölümü olarak, haccın içerisine yerleştirmiş Cenâb-ı Hak. Burada da emrediyor, bu ayet-i kerime de bu sa'yin vacib olduğunu gösteriyor.

Bu vâciblik ne demektir?.. İmam Mâlik mezhebinde farzla sünnet arasında vâcib diye bir kademe olmadığından, onlar farz ve rükün diyorlar, bu olmazsa olmaz diyorlar. Buradaki ifadelerden ve hadis-i şeriflerden, bizim imamımız Ebû Hanife Hazretleri vacib olduğuna hükmetmiş. Farz kadar kesin delilli değil ama, hadis-i şeriflerde de kuvvetle tavsiye ediliyor. Binâen aleyh, bizim mezhebimizin müctehidleri, "Bu bir vacibdir." diye hükmetmişler.

Bu vazife, hac ve umre yapanlar tarafından yapılıyor. Siz de hacca gittiğiniz zaman yaparsınız.

(*Felâ cünâha aleyhi*) "Cahiliye adeti değildir, hiç bir günah, sorumluluk, vebal yoktur böyle yapmakta. Gönül hoşluğu ile bu vazifeyi yapın! Çünkü İbrâhim AS zamanından beri yapıla gelen bir doğru vazifedir, Peygamber Efendimiz de yapmış."

(*En yettavvafe bihimâ*) Bu *yettavvafe*, idgamlı bir kelimedir, aslı *yetetavvafe*'dir. Bir tavafı, bir yürüme, koşma işlemini gayretle yapmak mânâsına geliyor. Tabii, bu Safâ ile Merve arasında gidip gelmek de bir heyecanlı, nefes nefese bir gayret işidir. Onun için, bu tabir kullanılmış. Yâni ikisi arasında sa'y mânâsı var. Aşk ile, şevk ile, fakr u zarûret ile, tezellül ve boyun büküklüğü ile, kendisinin Allah'a muhtaç olduğunu; Hâcer Vâlidemiz'e Cenâb-ı Hakk'ın yardım ettiği gibi, kendisinin de Allah'ın lütfunu, rahmetini, fütûhâtını, füyûzâtını istediğini düşünerek koşturması...

Bu, yapılması gereken bir vazife, buradan anlaşılıyor.

(*Ve men tetavvaa hayran*) "İşte bunun gibi vazifeleri, Allah'a itaat ve ibadet kasdıyla böyle hayırları kim yaparsa; (*feinna'llâhe şâkirun alîm*) Allah-u Teàlâ Hazretleri kalîl olan bir gayreti, az olan bir gayreti, az olan bir ibadeti, çok mükâfât ile mükâfâtlandırır." Çünkü, sa'yi meşkûr etmek şânındandır. Cenâb-ı Mevlâ'nın bir sıfatı da şâkir sıfatıdır. *Şâkir* ne demek?.. Yapılan bir ibadeti mükâfâtlandıran mânâsına geliyor.

(*Şâkirun alîm*) "Yapılan bir haseneyi kat kat mükâfâtlandırır, zerre kadar zulmetmez. Kime ne miktar mükâfât vereceğini, kulların gönüllerinden geçen niyetlerini pekâlâ bilir." mânâsına.

Şâkir sözü, Cenâb-ı Hakk'ın cömertliğini gösteren, kulların gayretlerini mükâfâtsız bırakmayacağını gösteren bir sıfat bu. *Alîm* de, her şeyi bildiğini gösteren bir sıfat.

f. Riyâzet-i Bedeniyye, Beden Eğitimi

Peygamber Efendimiz Safâ ile Merve arasında, böyle dizleri görünecek kadar koşmuş... Öyle koştuğu da olmuş, yürüdüğü de olmuş. Bir seferinde Hazret-i Ömer Safâ ile Merve arasında

yürümüş, koşmamış. Buyurmuş ki:

"—Eğer koşmayıp sadece yürüyorsam, Rasûlüllah'ı yürüyor vaziyette gördüğüm için yürüyorum. Koşmuşsam, Rasûlüllah'ın koştuğunu da gördüğüm için koşuyorum."

Demek ki, SAS Efendimiz her ikisini de yapmış. Pekiyi, koştuğu zaman neden koşmuş?.. Müslüman olmayan müşrik Araplar, onun sa'y ettiği esnada ona bakarken, onun gayretini görsünler diye... Hem tavafta, hem sa'yde böyle gayretle koşuşturmuş.

Zâten biz de bugün hac ve umre yaparken, Safâ ile Merve arasında yeşil ışıklarla belirtilmiş yer var; tam böyle Safâ'ya yakın düzde bir yer. Kitaplarda iki yeşil direk arası deniliyor, şimdi yeşil ışıklarla belirtilmiş. Oraya geldiğiniz zaman, onların arasında koşuluyor. Erkekler koşuyor, kadınlar için koşmak gerekmiyor.

Koşarken de:[81]

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ ، وَاعْفُ وَتَكَرَّمْ ، وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ ،

إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا لاَ نَعْلَمُ ، إِنَّكَ أَنْتَ اللهُ الأَعَزُّ الأَكْرَمُ.

(*Rabbi'ğfir ve'rham, va'fu ve tekerrem ve tecâvez ammâ ta'lem, inneke ta'lemü mâ lâ na'lem, inneke ente'llàhu'l-eazzü'l-ekrem.*) diye Cenâb-ı Hakk'ın en aziz, en kerim olduğunu beyan edip, ondan afv ü mağfiret isteniyor. Bu arada işte, koşma vazifesi de var.

Elmalılı rahmetli diyor ki:

"—Demek ki a'dâ-yı dîne karşı izhâr-ı kuvvet için, *riyâzet-i bedenî*'ye dahi bir işaret var burada." diyor.

Ne demek bu tabirler, bu sözlerden çıkan mânâ ne?.. Yâni, vücudun sıhhatli, kuvvetli olması için, bedenin sağlığı ve hünerli,

---

[81] İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IV, s.68, no:15807; Taberânî, *Dua*, c.I, s.272, no:970; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan, kısmen.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.185, no:12546; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXVIII, s.97, no:30749.

becerikli olması, ham olmaması için, çalıştırmak da lâzım! Arapça'sı *idman*; bir şeyi devamlı yapmağa, çok yapmağa idman derler. Batı dillerinde *jimnastik* diyorlar, *spor* diyorlar; bu ikisi yabancı kelime.

Eğer yabancı kelimeleri kullanmak istemez de, Türkçe'sini kendi dilimizden karşılığını bulmak istersek, bulursak buluruz. Bulamazsak, dedelerimizin kullandığı idman kelimesini kullanırız. Bir de dedelerimiz *riyâzet-i bedeniyye* derlerdi. Yâni, bedeni terbiye etmek için yapılan hareketler.

Bir de bunun karşılığında *riyâzet-i rûhiyye* var. Yâni ruhu kuvvetlendirmek için yapılan çalışmalar var. Tasavvufî çalışmalar, halvetler, zikir vs. çalışmalar var. *Riyâzet* deniliyor; yâni oruç tutarak, halvete girerek, zikir yaparak, çokça namaz kılarak yapılıyor. Ona da riyazet deniliyor ama, o riyâzet-i rûhiyye.

Riyâzet-i bedeniyye denilince bugünkü spor, idman denilen şey anlaşılıyor, jimnastik denilen şey anlaşılıyor. Peygamber Efendimiz'in davranışlarından, bu bedeni sıhhatli, kuvvetli tutmak için çalışmaya da teşvik var, bu kesin. Hattâ güreş yapanları, yarış yapanları da teşvik ederdi. Bunlarda da fayda var. Çünkü vücut, serbest zamanda koşmağa, bazı zor işleri yapmağa alışırsa, cihad zamanı, savaş zamanı geldiği zaman, onları kolaylıkla yapar. Onun için, hepimizin çoluk çocuğumuzu böyle bedenen de hünerli, kuvvetli, becerikli yapmamız lâzım!..

Kimisi yürümesini beceremez, koşmasını beceremez, ipe tırmanamaz, duvardan atlayamaz, ağaca çıkamaz... Bunlar hamlık ve tembellik alâmeti. Çocuklarımızı öyle hünerli yetiştirmeliyiz ki, her şeyi şıp diye becersinler, kimseden geri kalmasınlar, arkada kalmasınlar.

Burada (Avustralya'da) gördüğümüz bir şey var ki, biz sabah namazına giderken, yatsı namazına giderken; pazar günü herkes uykuda iken, evinde keyif yaparken, görüyoruz, idman elbiselerini giymişler sırtlarına, bisikletlerine binmişler, alaca karanlıkta, daha sabahın aydınlığı bile bastırmamışken, nereden nereye gidiyorlar, geliyorlar. Başlıklarını takmışlar, idman ayakkabılarını, elbiselerini giymişler. Yâni, istirahatı terk

etmişler, erken yatıyorlar, erken kalkıyorlar... Çeşitli idmanlarla çok iddialı çalışıyorlar.

Deniz kenarına bazan gittiğimiz zaman görüyorum, saatlerce yüzen insanlar var. Herhalde dünya birincisi olmak için gayret ediyorlar.

Bunları dedelerimiz de yapardı. İşte kılıç kullanmak, cirit atmak, ok atmak gibi çalışmaları, yarışları yaparlardı. Ayet-i kerimelerde ve hadis-i şeriflerde de bunlara ait teşvikler ve işaretler var. Bu ayet-i kerime de onlardan birisini gösteriyor.

g. İbadeti Severek Yapmak

(*Ve men tetavvaa*) *Tetavvaa* da, *tâat* kelimesinden, *tav'* kökünden geliyor; itaat etmek demek. Yâni, Allah'a itaat için böyle ibadet vazifelerini, görevlerini yapmak. Hayrı böyle ibadet maksadıyla, gönüllü olarak, aşk ile, şevk ile kim yaparsa, Allah-u Teàlâ Hazretleri onun az gayretini çok mükâfâtlandırır ve onun gönlünü hoş eder.

Hadis-i kudsî var, onu da nakletmiş olalım; zâten çok duyduğunuz, bildiğiniz bir hadis-i şerif:[82]

لاَ يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ ، حَتَّى أُحِبَّهُ ؛ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ ،
كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ ، وَيَدَهُ الَّتِي
يَبْطِشُ بِهَا ، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا (خ. عن أبي هريرة)

(*Lâ yezâlü abdî yetekarrabü ileyye bi'n-nevâfil*) "Benim mü'min kulum bana tatavvu ibadetleri, nafile ibadetleri, mecbûrî olmayan

---

[82] Buhàrî, Sahîh, c.V, s.2384, Rikàk, 84/38, no:6137; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.58, *Birr ve İhsân*, no:;347; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.206, no:7833; Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*, c.XI, s.192, no:20301; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XII, s.520, no:7087; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.346, no:6188, Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.4; Ebû Hüreyre RA'dan.

ama yaparsa sevap kazanacağı güzel ibadetleri, aşk ile şevk ile, kat kat, fazla fazla yaparak bana yakınlaşır." Yâni kurbiyyet peydâ eder, Allah'a yakın kul olur, eren kul olur. (*Hattâ ühibbehû*) "Nihayet ben o kulumu severim."

(*Feizâ ahbebtühû, küntü sem'ahü'llezî yesmeu bihî*) "Ben de bir kulumu sevdim mi öyle bir hale gelir ki, ben onun işiten kulağı olurum, gören gözü olurum, idrak ettiği gönlü olurum, tuttuğu eli olurum, yürüyen ayağı olurum." Yâni, Allah'ın lütfuna mazhar olan bir kimse, artık insanların yapamayacağı işleri yapacak hale gelir. Buna kerâmet diyoruz, evliyâullahın kerameti diyoruz. O zaman, uzaktaki şeyi görür, duyulmayacak şeyi duyar, gidilmeyecek yere kısa zamanda varır, tayy-ı mekânla, tayy-ı zamanla... Karşısındakinin gönlünden geçeni, Allah'ın bildirmesiyle bilir. Bunlar ayet-i kerimelerle sabit.

Şimdi bazı dînî bilgileri iyi olmayan, ama eli kalem tutup da dergi mergi çıkartan, cür'etkâr, haddini de bilmez, cahilliğini da anlamaz; eli kalem tuttu diye kendisini allâme sanan insanlar var. Bunları kabul etmek istemiyorlar veya ileri geri konuşmak istiyorlar ama, işte ayetler, işte hadisler, işte sağlam kayıtlar böyle...

Hayırları tatavvu' olarak, Allah'a itaat maksadıyla aşk ile, şevk ile, gönüllü olarak yapmak da bizim davranış şeklimiz olmalı!.. Mü'minler olarak ibadeti ite kaka değil de;

وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى (النساء:١٤٢)

(*Ve izâ kàmû ile's-salâti kàmû küsâlâ*) "Namaza kalktıkları zaman, tembel tembel kalkarlar." (Nisâ, 4/142) diye münafıklar anlatılıyor. Öyle değil de, aşk ile, şevk ile, severek, isteyerek yapmak lâzım! Bu ayet-i kerime onu gösteriyor.

Böyle yapanların da, nice nice büyük mükâfâtlara ereceği; çünkü, Cenâb-ı Hakk'ın azı çokla mükâfâtlandırdığı, mükâfâtın ne miktarda verilmesi gerektiğini bildiği, Ekremü'l-ekremîn olduğu, cömert olduğu, eksik ve cimrice davranmadığı, sevabını kat kat verdiği, hiç kimseye zulmetmediği, hakkını vermezlik yapmadığı, zerre miktarı haksızlık yapmadığı, hasenâtı kat kat

mükâfâtlandırdığı; bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz, bire yetmiş bin, bire milyonlarca, veya bire karşılık hadsiz hesapsız verdiği kesin...

O halde biz de Cenâb-ı Hakk'a aşk ile şevk ile ibadet edelim!.. Dinimizin menâsikini, evâmirini, vazifelerini bilip, ibadetleri Cenâb-ı Hakk'ın istediği şekilde uygulayıp, rızâsına erelim, mükâfâtları kazanalım, aziz ve sevgili dinleyiciler ve izleyiciler!

E*s-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

09. 05. 2000 - AVUSTRALYA

24. HAKKI SÖYLEMEMEK, SUSMAK

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Hepinize kucak dolusu selâmlar, sevgiler, saygılar ve dualar ediyorum. Allah dünya ve ahiret saadetine erdirsin cümlenizi...

Tefsir sohbetlerimizde Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 159. ayet-i kerimesine ulaştık. Bugünkü sohbetimde 159, 160, 161 ve 162. ayetleri okumak ve onlar üzerinde açıklamalar yapmak istiyorum.

a. Yahudilerin Gerçekleri Gizlemeleri

Önce mübarek metnini besmele çekip okuyalım. *Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm. Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا

بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

(البقرة:١٥٩)

(*İnne'llezîne yektümûne mâ enzelnâ mine'l-beyyinâti ve'l-hüdâ, min ba'di mâ beyyennâhü li'n-nâsi fi'l-kitâbi ülâike yel'anühümü'llàhu ve yel'anühümü'l-lâinûn.*) (Bakara, 2/159)

إِلاَّ الَّذِين تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، وَأَنَا

التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (البقرة:١٦٠)

(*İlle'llezîne tâbû ve aslehû ve beyyenû feülâike etûbü aleyhim, ve ene't-tevvâbü'r-rahîm.*) (Bakara, 2/160)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ

الْمَلٰئِكَتِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (البقرة:١٦١)

(*İnne'llezîne keferû ve mâtû ve hüm küffârun ülâike aleyhim la'netu'llàhi ve'l-melâiketi ve'n-nâsi ecmaîn.*) (Bakara, 2/161)

خَالِدِينَ فِيهَا ، لاَ يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلاَ هُمْ يُنْظَرُونَ (البقرة:١٦٢)

(*Hàlidîne fîhâ, lâ yuhaffefu anhümü'l-azâbü ve lâ hüm yünzarûn.*) (Bakara, 2/162)

Şimdi bu ayet-i kerimelerde konu nedir?.. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin ahkâmını, peygamberlerine vahiy yoluyla indirdiği kitaplarındaki bilgileri ketmedenler. Ketmetmek ne demek?.. Söylememek, saklamak, ağzını kapamak, bildirmemek, o bilgiyi açıklamamak demek. Bunlar aleyhinde bu ayet-i kerimeler.

Buyuruyor ki Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri:

(*İnne'llezîne yektümûne mâ enzelnâ mine'l-beyyinâti ve'l-hüdâ*) "Hiç şüphe yok ki ben Azîmü'ş-şân, alemlerin rabbi Allah-u Teàlâ'nın beyyinâttan ve hidayetten indirmiş olduğum ayetleri, bilgileri ketmedenler, saklayanlar, susup söylemeyenler; (*min ba'di mâ beyyennâhü li'n-nâsi*) ben Azîmü'ş-şan bunları insanlara, halka açıkladıktan sonra, bildirdikten sonra, kitapta bunları açıkladıktan sonra, bunları saklayanlar, söylemeyenler; (*ülâike yel'anühümü'llàh*) işte bunlar, Allah'ın lânet ettiği kimselerdir; (*ve yel'anühümü'l-lâinûn*) ve bütün lânet edenlerin lânet ettiği kimselerdir." (Bakara, 2/159)

(*İlle'llezîne tâbû*) "Ancak şu kimseler bu durumdan müstesnâ olurlar ki, bu kimseler yaptıkları hatayı anlayıp dönmüşlerdir, tevbe etmişlerdir; (*ve aslehû*) ve hallerini düzeltmişlerdir, ıslah etmişlerdir. (*Ve beyyenû*) Sakladıkları şeyleri, 'Biz şunları saklamıştık, doğrusu budur.' diye açıklamışlardır. (*Feülâike etûbü aleyhim*) İşte böyle dönen, ıslâh-ı hal eden, açıklamalarını yapan kimselere ben teveccüh buyururum, tevbelerini kabul ederim, affederim. (*Ve ene't-tevvâbü'r-rahîm.*) Çünkü ben Tevvâb ve Rahîm Mevlânızım; tevbeleri çok kabul ediciyim ve çok merhametliyim." (Bakara, 2/160)

(*İnne'llezîne keferû*) "O kimseler ki kâfir oldular, kâfir olarak yaşadılar; (*ve mâtû ve hüm küffârun*) ve kâfirler olarak da canlarını teslim ettiler, kâfirler olarak öldüler. (*Ülâike aleyhim la'netu'llàh*) İşte onların üzerine Allah'ın lâneti olacak, (*ve'l-melâiketi*) ve meleklerin lâneti olacak, (*ve'n-nâsi ecmaîn*) ve bütün insanların da lâneti onların üzerine olacak." (Bakara, 2/161)

Böyle hâl-i hayatlarında kâfir olup da, o kâfir halleriyle kâfir olarak ölenler; işte onlara Allah lânet edecek, Allah'ın lâneti onların üzerine olacak, meleklerin lâneti onların üzerine olacak, insanların hepsinin, bütün insanların lâneti onların üzerine olacak.

(*Hàlidîne fîhâ*) "Ebedî olarak cehennemde kalacaklar. (*Lâ yühaffefu anhümü'l-azâbü*) Onların üzerlerine tatbik edilen azab hafifletilmeyecek, azaltılmayacak; bütün şiddetiyle devam edecek cehennemde... (*Ve lâ hüm yünzarûn.*) Onlara nazar da buyrulmayacak, sözleri nazar-ı dikkate alınmayacak, yalvarmaları kabul olmayacak." (Bakara, 2/162)

Bu ayet-i kerimelerin sebeb-i nüzûlü, bir rivayete göre; Medine'deki müslümanlar, "Peygamber Efendimiz'in evsafı, ahir zaman peygamberi olarak Tevrat'ta geçiyormuş. Bu ahir zaman peygamberinden bahsediliyormuş, İslâm dini anlatılıyormuş... Bu bilgiler Tevrat'ın neresinde?" diye, Medine'deki yahudi alimlerine sordukları zaman, onlar söylememişler, saklamışlar.

Bir rivayete göre de sadece yahudi alimleri değil, yahudi alimleri, hristiyan alimleri, hem de peygamberleri vasıtasıyla Allah hangi kavimlere vahiy göndermişse, o bilgileri saklayanların hepsine aittir bu ayet-i kerime, bunlar için inmiştir deniliyor.

Çünkü, ayet-i kerimelerden biliyoruz ki, Peygamber SAS'in evsafı, şânı, şerefi, izzeti, kıymeti bütün peygamberlere bildirilmiş. Ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'nin Allah'ın habîbi olduğunu, en yüce peygamber olduğunu, mertebesi en yüksek, *Eşrefü'l-mürselîn* olduğunu bütün peygamberler biliyordu ve ümmetlerine söylüyordu:

"—Ey benim ümmetim, eğer siz, sizin neslinizden gelen torunlarınız, —bu bilgileri siz onlara aktarırsınız, onlar kendi torunlarına aktarırlar— eğer bu ahir zaman peygamberinin zamanına erişirseniz, onu saygı göstereceksiniz, ona

bağlanacaksınız, onu tâbî olacaksınız, onun emrini tutacaksınız, tamam mı?.. O Allah'ı habîbidir, sevgilisidir, ahir zaman peygamberidir. İsmi Ahmed olacak, Muhammed olacak!.." tarzında bildiriyorlardı.

b. Peygamber SAS'in Eski Kitaplarda Bildirilmesi

Onun için, ismiyle ve sıfatlarıyla, nerede doğacağı, hangi şehirde doğacağı, hayatının bir anında o şehirden çıkartılıp hicret edeceği, başka bir şehre gideceği, gideceği şehrin bir ova olduğu, yâni Medine'nin evsâfı; bunların hepsi eski kitaplarda bildirilmiş.

Hintlilerin, Çinlilerin, İranlıların eski kutsal kitaplarında da buna benzer bilgiler var. Bunlar Pakistanlı alimler tarafından tesbit edilmiş. Onlar Sanskritçe'yi, Pehlevîce'yi, Sâsânice'yi biliyorlar. Onları tesbit etmişler ve kitaplara koymuşlar. Daha önceki ümmetlerin peygamberlerinden, ahir zaman peygamberi hakkındaki ihtarlar, bilgiler, uyarılar diye bir kitap halinde basmışlar İngilizce olarak... Bu kitap da bende var.

Yâni, böyle şeyler sadece yahudilerin bildiği şey değil; kendilerine hak peygamber gönderilmiş, hak kitap indirilmiş bütün ümmetlerin bildiği bir şey... Hattâ ben Türkoloji çalışmaları dolayısıyla, kendi mesleğimle ilgili incelemeler yaparken gördüm, Orta Asya'da, Turfan metinleri diye metinler var. Burada Budizm'le ilgili parçalar bahis konusu ediliyor. Çünkü bunlar Türkçe'nin en eski eserleri oluyor. Onları alıp incelediğimiz zaman, eski devir Türkçe'sini tanımış oluyoruz. Oralarda da, son zamanda gelecek bir kurtarıcı zâttan bahis geçiyor.

Demek ki, Budizm'in de asıl kaynağında bir peygamberin durumu var. Hattâ Hamidullah Bey[83] *Buda*'nın da bir peygamber

---

[83] Prof. Dr. Muhammed Hamidullah (1908-2002) 1908 yılında Hindistan'ın Haydarabad şehrinde dünyaya geldi. Sekiz çocuklu bir ailenin en küçüğüydü. Ailesinden aldığı ilköğrenimin arkasından medrese öğrenimine başladı. Daru'l-Ulum Medresesi'nden sonra, Osmaniye Üniversitesi'nde hukuk tahsil etti. Devletlerarası İslam Hukuku'na ilgi duyarak Paris'e gitti. Paris Üniversitesi'nden "Peygamberimizin Savaş Mektupları" başlıklı teziyle doktor

olduğunu söylerdi. Sonra İranlıların *Zerdüşt* dini var. O dinin kurucusunun da aslında Allah'ın gönderdiği bir peygamber olduğu, gerçekleri söylediği; sonradan tesbitler güzel yapılamayıp, kitaplar tahrif edilerek, bilgiler kaybolarak bunların intikal etmediği; ama kalıntılarının, izlerinin, delillerin, belgelerin kitaplarında bulunduğu bildiriliyor.

Ben onları görmüştüm. Çok eski Hint metinlerinde, eski İran'da, milâttan önce, yâni Hazret-i İsâ'dan önce, çok eski Sâsânî, Pehlevî metinlerinde ve Hazret-i İsâ'nın İncil'inde Peygamber Efendimiz'in geleceğinden bahsediliyor.

Zâten *İncil,* müjde demek. Hazret-i İsâ vaazlarında Peygamber Efendimiz'i müjdelediği için, "Ahir zaman peygamberi gelecek!" diye onu methedip, ona tâbî olmayı söylediği için, İncil'e İncil ismi verilmiş.

Onun için, bizim bu bilgileri iyi öğrenip, ayrıca İncil'deki ilgili ayetleri derleyip, toplayıp, anlatıp; onların Allah'ın emrini tutmalarını sağlamamız lâzım!.. "Bakın, sizin kendi dininize, kendi kitabınıza göre vaziyet böyle!" diye anlatmamız lâzım!

Yaygın bir şey, belgeler ortada, yayınlar da yapılmış. Hattâ

---

unvanını aldı. Almanya'nın Tübingen Üniversitesi'nde "Devletlerarası İslam Hukuku" alanında ikinci bir doktora çalışması daha yaptı (1933).

Çalışmalarını Paris Üniversitesi'nde sürdürdü. Bu arada Kuzey Afrika ülkelerinin kütüphanelerinde incelemeler yaptı. Hindistan'a dönerek Osmaniye Üniversitesi'nde çalışmaya başladı. Bu üniversitede devletler hukuku profesörüyken, görevle yurtdışında bulunduğu bir sırada, Haydarabad'ın Hindistan hükümeti tarafından işgal edilmesi (1948) üzerine geri dönmedi. Siyasal mülteci olarak Fransa'ya yerleşti.

Beş dilde (Arapça, Urduca, İngilizce, Fransızca ve Almanca) binden fazla makale ve onlarca kitabı bulunan Hoca'nın ismi 1950'li yıllarda uluslararası akademik çevrelerde duyulmaya başlandı. Başta Fransa, Mısır, Pakistan ve Türkiye olmak üzere birçok ülkenin üniversitelerinde dersler, konferanslar verdi. 1952'de İstanbul Üniversitesi'nde çalışmaya başladı, uzun yıllar Edebiyat Fakültesi İslâm Araştırmaları Enstitüsü ile Erzurum'da Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi'nde öğretim üyeliği yaptı. Bu sırada, birçok süreli yayında bilimsel makaleler yazdı.

Muhammed Hamidullah, 17 Aralık 2002'de ABD'nin Florida eyaletinde 96 yaşındayken vefat etti.

daha önceki sohbetlerimde de bunlardan bazılarını size nakletmiştim. Benim ilgilendiğim bir konudur bu. Meselâ, Lût Gölü'nün kenarındaki mağaralarda, çok eski tomarlar bulunmuş. Bunlar Ürdün Müzesine kaldırılmış, Roma'ya Vatikan'a götürülmüş, Kahire'ye götürülmüş. Bunların bir kısmı yapışmış birbirine, bir kısmı yapışmamış durumda. Açılıp incelendiği zaman, pek çok hakîkatler ortaya çıkacak.

Ord. Prof. Zeki Velidî Togan rahmetli, bu konuda makale yazmıştı. Kur'an-ı Kerim'de bildirilen bilgilerin, doğru olduğu gösteren nüshalar olduğunu söylüyordu. Kur'an-ı Kerim tabii, "İncil'in şurası bozuk, Tevrat'ın burası bozuk... Onlar şu hakîkatı gizliyor, bunlar bu hakîkatı gizliyor." diye ayet-i kerimelerde bildiriyor. Kur'an-ı Kerim'in beyanının doğru olduğunu gösteren nüshalar olduğunu söylüyordu ve "Bunlar açıklansın, saklanmasın, gizlenmesin!" diyordu makalesinde, hiç unutmuyorum.

İslâm Araştırmaları Enstitüsü diye bizim Edebiyat Fakültesinde bir enstitü vardı. Orada çıkan ilk dergilerde böyle bir yazısı geçmişti. Merakla okumuştum. Onlar da açıklansa, "İşte bak, işte Kur'an-ı Kerim'in dediği gibiymiş!" diye, oradan anlaşılacak.

Demek ki açıklamayanlar, kendi durumları belli olacak diye çekindiklerinden gizliyor. Bu gizleme işte ketmetmek, yâni susmak, söylememek. Demek eskiden de, Peygamber Efendimiz'in zamanında da bu saklamayı yapmışlar. Neden yapıyorlar, söylese ne olacak? Söyleseler, Peygamber Efendimiz'in haklı olduğu anlaşılacak; etrafındakiler de hepsi gidecek, müslüman olacaklar. Onun nüfuzu bitecek. Kendisi müslüman olacak, ebedî saadeti kazanacak ama, bu sefer çeşitli zarara uğrayacağını düşünüyor.

Meselâ, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerinde, sahih hadis kitaplarında, bilgi olarak bize kadar gelmiş bulunuyor. Okuyoruz, hadis kitaplarında var. Sizler de belki hadis kitaplarını okuyorsanız karşılaşmış olacaksınız, hatırlayacaksınız.

Peygamber SAS Efendimiz, Medine-i Münevvere'ye hicret ettiği zaman, herkese kendisinin hak peygamber olduğunu anlattı, ziyaretler yaptı. Zâten Mekke'deyken de yine biliyorsunuz, hacca gelen kabilelere vazifesini hatırlatıyordu. Mina'ya gidiyordu,

oradaki çadırlarda toplanan insanlara, kendisinin Allah'ın peygamberi olduğunu belirtiyor, tebliğ vazifesini yapıyor, Kur'an-ı Kerim ayetlerini okuyordu. Taif'e gitmişti, biliyorsunuz; orada sert karşılanmışlar, taşlamışlardı.

Medine'ye gidince, yine tebliğ vazifesini yapmak için Yahudi havrasına da gitti. Dedi ki:

"—Ey Yahudiler! Sizin Tevrat kitabınızda falanca falanca yerlerde, filânca filânca cümleler halinde, ayetler halinde, 'Ahir zaman peygamberi gelecek, ona tâbî olun!' tarzında bilgiler var ya, işte o peygamber benim! Bana tâbî olun! Artık devir bana tâbî olma zamanıdır. Eskiyi bırakacaksınız, yeni peygambere tâbî olacaksınız." dedi.

Zâten Peygamber Efendimiz, Mûsâ AS'ın hak peygamber olduğunu söylüyor, Tevrat'ın aslının hak kitap olduğunu söylüyor. Yâni bir zıddiyet ve ihtilâf yok! "Siz de kendi kitabınızda bahsedilen zâtın, ahir zaman peygamberinin geldiğini görün ve ona tâbî olun!" diye söyledi.

Sustular. Tebligatını yaptı, dinledi Peygamber Efendimiz. Baktı ki, bir güzel karşılama ve kabul yok, "Evet, aynen öyle... Pekiyi, kelime-i şehadet getiriyoruz, sana tâbî oluyoruz." demiyorlar; yürüdü. Yanında da ashabından biri iki arkadaşı vardı. Yürüyüp dışarı çıkıp giderken yahudi hahamlarından bir tanesi (Abdullah ibn-i Selâm) arkasından koştu koştu, yetişti; Peygamber Efendimiz'e dedi ki:

"—Yâ Rasûlallah! Dediklerin aynen doğru... Evet, sen ahir zaman peygamberisin, hak peygambersin. Ben kabul ediyorum. Ama bunlar çeşitli duygularla, işte kıskançlık, hased veya menfaatin elden gitmesi veya nasipsizlik, hidayetsizlik sebebiyle bunu söylemediler." dedi.

O sonradan Peygamber Efendimiz'e geldi ve müslüman olduğunu beyan etti, müslüman oldu. *Radıya'llàhu anh*, Allah şefaatine erdirsin...

c. Hak Bilginin Anlatılması

Peygamber Efendimiz, daha Arap yarımadasında İslâm iyice yayılmadan, Suriye'ye doğru ilerlemeden, Irak fethedilmeden,

İran'a girilmeden, Mısır fethedilmeden önce de oralara elçiler gönderdi hâl-i hayatında, mektuplar gönderdi ve kendisine tâbî olmalarını, müslüman olmalarını o kavimlere hatırlattı.

Bizans'ın başında Heraklius vardı, Heraklius'a gönderdi. Mısır'ın başında Mukavkis vardı, ona gönderdi. Hatta Mısırlı hükümdar Peygamber Efendimiz'e hediyeler gönderdi, bir de cariye gönderdi, Mâriye Vâlidemiz. Sonra Sâsânîlere bir elçi gönderdi. Sâsânî imparatoru Peygamber Efendimiz'in mektubunu parça parça parçaladı.

Peygamber Efendimiz, bunu Allah kendisine bildirince, gösterince, mâlûm edince:

"—Şu anda, İran hükümdarı benim mektubumu parçaladı; Allah da onun mülkünü parçalasın!" diye söyledi.

Sonradan onun devleti yıkıldı.

Demek ki Peygamber Efendimiz, peygamberliği ilk geldiği zaman başladı tebliğ etmeğe, peygamber olduğunu söylemeğe... Safâ tepesine çıktı, kavmini, akrabasını çağırdı.

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ (الشعراء: ٢١٤)

(*Ve enzir aşîreteke'l-akrabîn*) "Yakın akrabalarını ikaz etmekle başla!" (Şuarâ, 26/214) diye emrolunduğu için.

Orada seslendi ve dedi ki:

"—Ey kavmim, beni nasıl bilirsiniz?"

"—Sen Muhammed el-Emîn'sin!" dediler.

"—Ben şimdi size, 'Şu dağın arkasında bir ordu var, bu tarafa doğru geliyor; sizi basacak, mallarınızı alacak, sizi esir edecek!' desem inanır mısınız?.." dedi.

"—İnanırız, sen Muhammed el-Emîn'sin!" dediler.

"—O halde ben size söylüyorum ki..." Tabii Peygamber Efendimiz'in ne söylediğini kelime kelime söyleyemezsem belki hatalı olur. Yâni, "Ben Allah'ın peygamberiyim, sizi İslâm'a davet ediyorum!" tarzında sözler söyledi.

O tebliğden, ondan sonra hacca gelen kabilelere Mina'da, Arafat'ta ziyaret edip söylemesinden, Medine-i Münevvere'ye hicretinden, orada yerleşmiş olan yahudilere ve hristiyanlara tebliğ etmesinden; öbür kabile reisleri geldikçe tebliğ etmesinden; Yemen'e ve sâir yerlere elçiler gönderip tebliğ etmesinden sonra Bizans'a, Mısır'a, Bahreyn'e, diğer yerlere hâl-i hayatında mektuplar ve elçiler göndermesine kadar, tebliğ vazifesini bütün safahatıyla, her yönden tam mânâsıyla yaptı.

Onun için, Peygamber Efendimiz'in türbesini ziyaret ettiğimiz zaman;[84]

قَدْ بَلَّغْتُ الرِّسَالَةَ ، وَ أَدَّيْتُ الْأَمَانَةَ ، وَنَصَحْتُ الْأُمَّةَ.

(*Kad bellağte'r-risâlete, ve eddeyte'l-emânete, ve nesahte'l-ümmete*) diyoruz; her vazifeyi pek güzel yaptığına şehadet ediyoruz.

---

[84] *Merâkı'l-Felâh*, c.I, s.298; Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, c.I, s.259; Abdü'l-Muhsin el-İbâd, *Şerh-i Sünen-i Ebî Dâvud*, c.X, s.113.

"O kimseler ki, ben Rabbü'l-àlemîn Mevlânızın beyyinât ve hidâyet bâbından indirdiklerime, indirdiğim bilgilere, ayetlere — insanlara bunları kitapta açıkladıktan sonra— karşı tavır takınıp, ters tavır takınıp bunları söylemiyorlar; (*ülâike yel'anühümu'llàhu ve yel'anühümü'l-lâinûn*) ketmettikleri için, söylemedikleri için, onlara Allah da lânet ediyor, lânet edenler de lânet ediyor."

Bir bilgiyi söylememek, bildiği bir doğruyu söylememek, susmak çok kötü... Söylemek, şahitlik etmek, meselâ "Ben bu olayı gördüm, şu adam şu işi yaptı, şahidim!" demek, hattâ istemeden, rica etmeden gidip hak yerini bulsun diye şehadet etmek çok sevap... İstekli olarak, gönüllü olarak, sevap olduğunu bilerek şahitlik yapmak; bu çok sevap... Yalancı şahitlik çok günah, hakkı saklamak çok günah...

Ebû Hüreyre RA, Peygamber SAS'in bir hadisini nakletmiş:[85]

---

[85] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.345, *İlim*/9, no:3658; Tirmizî, Sünen, c.V, s.29, *İlim*, no:2649; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.97, no:264; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.263, no:7561; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.181, *İlim*, no:344; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.330, no:2534; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.335, no:3322; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.112, no:160; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.268, no:6383; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.316, no:26454; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.276, no:1745; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.266, no:432; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.VI, s.66, no:256; İbn-i Sa'd, *Tabakàtü'l-Kübrâ*, c.IV, s.331; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.II, s.268; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.76; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.II, s.213, no:1557; Ebû Hüreyre RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.97, no:264; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.355; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.312; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.449; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.298, no:96; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.182, no:346; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.186, no:5027; Abdullah ibn-i Mübarek, *Zühd*, c.I, s.119, no:399; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.38; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.145, no:11310; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IV, s.458, no:2585; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.159; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, c.IV, s.206; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXXIII, s.541; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.102, no:10089; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.356, no:5540; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.455; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ ، أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ

(حم. د. ت. ه. ك. هب. عن أبي هريرة)

(*Men süile an ilmin feketemehû, ülcime yevme'l-kıyâmeti bilicâmin mine'n-nâr*) "O kimse ki, bir bilgi kendisinden soruldu da, o da söylemiyor, bildiği halde susuyor; öğretmiyor, söylemiyor, bilgi vermiyor. Kıyamet gününde ağzına cehennem ateşinden bir gem takılır."

Atların ağzına bir demir takılıyor. Demirin iki ucu dizginde oluyor. Atı durdurmak istediğiniz zaman çekiyorsunuz. O atın ağzının içinden geçtiği için, atın başını öne doğru çekiyor. Atın boynu, kafası kasılınca, o zaman duraklıyor. Atın durdurulması böyle oluyor.

At bazan ağzının etleri acımasın diye, azı dişlerinin arasına o demiri alır da hareket ettirtmezse, o zaman ağzı acımadığı için çekmek para etmiyor; gemi azıya almış deniyor. Yâni süratini kesmeden gidiyor, felâket olacak demek.

İşte ilmi de söylemeyen, kıyamet gününde ağzına ateşten gemlerle dizginler takılıp, öyle cezalandırılır. Yâni bilgiyi vermedi diye.

Sahih rivayetlerde geçtiğine göre, Ebû Hüreyre RA şöyle buyurmuş:[86]

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.183, no:3921; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.I, s.371, no:500; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IL, s.219; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.334, no:8251; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihàb*, c.I, s.267, no:433; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.I, s.353, no:182; Kays ibn-i Talak, babasından.

İbn-i Hibbân, *Tabakàtü'l-Muhaddisîn*, c.III, s.147; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IX, s.91; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.I, s.400, no:741-745; *Kenzü'l-Ummâl*, c.X, s.190, no:29001; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.254, no:2505; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XX, s.364, no:22350.

[86] İbn-i Sa'd, *Tabakàtü'l-Kübrâ*, c.IV, s.331.

لَوْلاَ آيَةٌ فِي كِتَابِ اللهِ، مَا حَدَّثْتُ أَحَداً شَيْئاً.

(*Lev lâ âyetün fî kitâbi'llâh*) "Allah'ın ayet-i olmasaydı Kur'an-ı Kerim'de, (*mâ haddestü ehaden şey'en*) hiç kimseye bir hadis rivayet etmezdim."

Hangi ayet?.. Bir bu ayet var, bir de ilerideki günlerde, önümüzdeki sayfalarda karşımıza gelecek ikinci bir ayet var. Onu da o zaman açıklarız, hatırlatırız. Bu ayetlerden dolayı, yâni "İlmini saklamak çok kötü bir şey, Allah lânet eder; bütün lânet edenler lânet eder." diye. Bunun için hadis-i şerifleri söylemiş, yoksa söylemeyecekmiş.

Söyleyiş sebebini anlıyoruz, bu ayetten korkuyor, Allah'ın lânetine uğrarım diye bildiğini söylüyor. Niye söylememek istiyordu, bu ayet olmasaydı?.. Çünkü, "Acaba Rasûlüllah SAS Efendimiz'in sözünü tam nakledemez miyim? Acaba biraz başka bir kelime mi kullanırım? Bazı kısımlarını unutur muyum? Acaba yanlış anlamış olabilir miyim?.." diye korkusundan.

O da suç, o da büyük günah... Böyle yapanlar da cehenneme atılacaklar, ceza çekecekler:[87]

---

[87] Buhàrî, *Sahîh,* c.I, s.52, *İlim*, no:110; Müslim, *Sahîh*, c.I, s.10, *Mukaddime*, no:3; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.410, no:9305; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.154, no:593; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.318, no:2421; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.205, no:7281; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.458, no:5915; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.I, s.290, no:264; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.247, no:1277; *Müsnedü'l-Hamîdî*, c.II, s.492, no:1166; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.325, no:550; Ebû Hüreyre RA'dan.

Buhàrî, *Sahîh*, c.I, s.434, no:1229; Müslim, *Sahîh*, c.I, s.10, *Mukaddime*, no:4; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.245, no:245; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.407, no:974; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.72, no:6962; Tahàvî, *Şerhü'l-Maànî*, c.IV, s.295, no:6471; Muğîre ibn-i Şu'be RA'dan.

Buhàrî, *Sahîh*, c.III, s.1275, no:3274; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.40, no:2669; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.159, no:6486; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.145, no:542; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.318, no:2091; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.281, no:462; Bezzâr, *Müsned*, c.VI, s.370, no:2387; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.295, no:26241; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.221, no:20782; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.137, no:218; Tahàvî, *Şerhü'l-Maànî*, c.IV, s.128, no:5570; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2298, *Zühd ve Rakàik/16*, no:3004; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.14, no:37; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.39, no:11362; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.428, no:1229; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.330, no:565; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.296, no:26247; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.343, *İlim*, no:3651; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.14, no:36; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.36, no:674; Bezzâr, *Müsned*, c.III, s.186, no:970; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.295, no:26242; İbn-i Amr eş-Şeybânî, *el-Âhàd ve'l-Mesânî*, c.I, s.162, no:203; Zübeyr ibn-i Avvam RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.35, *İlim*, no:2659; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.13, no:30; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned,* c.I, s.389, no:3694; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XI, s.129, no:4804; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.48, no:362; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IX, s.162, no:5251; Bezzâr, *Müsned*, c.V, s.133, no:1721; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.295, no:26238; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.84, no:7557; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.180, no:5409; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.329, no:561; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.36, no:2661; İbn-i Hibbân, Sahîh, c.I, s.214, no:31; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.98, no:11960; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.88, no:235; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.277, no:2084; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.252; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.V, s.288, no:2909; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.295, no:26239; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.458, no:5914; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.33; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.222, no:1480; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.330, no:564; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.199, no:2951; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.78, no:584; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.158, no:3862; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.II, s.139, no:924; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.I, s.383, no:496; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.119; Hz. Ali RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.199, no:2951; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.293, no:2675; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.88, no:232; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XII, s.35, no:12393; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IV, s.228, no:2338; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.296, no:26253; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.327, no:554; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.13, no:33; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.303, no:14294; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.87, *Mukaddime*, no:231; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.III, s.376, no:1847; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.296, no:26251; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.326, no:551; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.47, no:16553; Seleme ibn-i Akva' RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.100, no:16960; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XIX, s.392, no:922; Muaviye ibn-i Ebî Süfyan RA'dan.

Dârimî, *Sünen*, c.I, s.89, no:237; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.195, no:380; Ebû Katâde RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.252, no:5436; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVII, s.327, no:904; Ukbe ibn-i Âmir RA'dan.

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا ، فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ (خ. م. عن أبي هريرة ؛ د. عن زبير ؛ م. ع. عن أبي سعيد ؛ ت. ه. حم. عن ابن مسعود ؛ حم. عن علي ؛ الدارمي عن جابر ؛ حب. عن أنس)

(*Men kezebe aleyye müteammiden*) "Kim bana yalan yere, şöyle dedi Rasûlüllah diye, söylemediğim bir sözü isnad ederse, (*felyetebevve' mak'adehû mine'n-nâr*) o zaman cehennemde yerine hazırlansın!" dediğinden, susmuşlardır sahabe-i kirâm. Ama bu ayet-i kerimeden dolayı da, bildirmek lüzumunu hissettiklerinden, bildirmişlerdir. İkisi arasında böyle bir yol tutturmak zorunda kalmışlardır. Çok iyi bildiklerini söylemişlerdir; bir çoğu, birçok bildiği şeyi, tam söyleyemem belki diye, ihtiyaten saklamış, söylememiştir.

d. Hakkı Gizleyenlerin Lânete Uğraması

Demek ki, bu kendisine bilgi sorulanların söylemesi lâzımdı. Diyeceklerdi ki:

"—Evet, Tevrat'ta ayet var. Ahir zaman peygamberinin evsafı, tam bu sizin peygamberinize uymaktadır. İşte bu ahir zaman peygamberidir, kesin, belli..."

Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.149, no:258; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.V, s.180, no:5017; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.131, no:8183; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.296, no:26255; Zeyd ibn-i Erkam RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.III, s.294, no:5141; Utbe ibn-i Gazvan RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.47, no:1202; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.49, no:5759; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.327, no:555; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.I, s.221, no:259; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.330, no:563; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.7, no:631; Talha ibn-i Ubeydullah RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.257, no:966; Saîd ibn-i Zeyd RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.III, s.289, no:1750; Ukbe ibn-i Âmir RA'dan.

Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.38, no:384; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.329, no:562; Hz. Osman RA'dan.

Zaten, bir peygamber gelecek diye bekliyorlardı; evvelki tefsir derslerinden biliyorsunuz. Ama demediler. Tabii, onlara nasıl ceza verilecek?.. El-Berâ ibn-i Àzib RA'dan rivayet edildiğine göre, şöyle buyurmuş:[88]

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةٍ ، فَقَالَ : إِنَّ الْكَافِرَ يُضْرَبُ ضَرْبَةً بَيْنَ عَيْنَيْهِ ، فَيَسْمَعُهَا كُلُّ دَابَّةٍ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ ، فَتَلْعَنُهُ كُلُّ دَابَّةٍ سَمِعَتْ صَوْتَهُ ، فَذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى: أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللاَّعِنُونَ (ابن أبي حاتم عن البراء)

(*Künnâ mea'n-nebiyyi salla'llàhu aleyhi ve sellem, fî cenâzetin*) Bir adamın cenazesinde, cenaze merasimini yaparken Rasûlüllah Efendimiz'in yanındaydık. (*Fekàle*) Rasûlüllah SAS Efendimiz buyurdu ki:

(*İnne'l-kâfira*) "Hiç şüphe yok ki kâfirler, müslüman olmayanlar, küfürde kalanlar; (*yudrabü darbeten beyne ayneyhi*) iki gözünün ortasına muazzam bir darbe ile vurulur. (*Feyesmeuhâ küllü dâbbetin gayre's-sakaleyn*) Bütün başka mahlûklar bu darbenin şiddetini duyarlar da, yalnız insanlarla cinler duymaz."

İnsanlar ve cinler bu darbeyi duysalar, ne yapacaklar?.. Ödleri patlayacak, hizaya gelecekler, namazlı niyazlı insan olacaklar; cezayı duydukları için... Halbuki imtihanda oldukları için, Allah duyurmuyor. Yâni akıllarını kullansınlar, nefislerini dizginlesinler, şeytanın hilelerine kapılmasınlar da, imtihanı başarsınlar diye. İmtihanın icabından dolayı, sakaleyn denilen insanlar ve cinler duymuyor ama, bütün mahlûklar duyuyor. Kelebekler, böcekler, atlar, kuzular, kuşlar hepsi duyuyor, ürperiyor, bu kâfirin iki gözü arasına vurulan darbeden.

(*Ve tel'anühû küllü dabbetin*) *Dabbe* ne demek?.. Yeryüzünde hareket eden bütün yaratıklara *dabbe* derler, canlı demek.

---

[88] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.405, no:1442; Berâ ibn-i Àzib RA'dan.

(*Semiat savtehû*) “Bu sesi duyan bütün mahlûklar, canlılar lânet ederler, ‘Hay lânet olsun sana!’ diye. (*Fezâlike kavlü’llàhi teàlâ: Ülâike yel’anühümü’llàh, ve yel’anühümü’l-lâinûn*) İşte bu, ‘Allah lânet eder ve lânet edenler lânet eder.’ ayetini okudu.”

Demek ki, “Lânet edenler de lânet eder, Allah lânet ettiği zaman” ne demek oluyor?.. Yeryüzündeki bütün yaratıklar da lânet ederler, bu hakîkatleri ketmedenlere...

Şimdi Atâ ibn-i Ebî Rebah’tan rivayet edilmiş ki:

كُلُّ دَابَّةٍ وَالْجِنُّ وَالإِنْسُ.

(*Küllü dâbbetin ve’l-cinnü ve’l-insü*) “Hem bütün bu mahlûklar, hem insanlar, hem cinler lânet ederler.” demiş.

Mücâhid isimli alim demiş ki:

إِذَا أَجْدَبَتِ الأَرْضُ قَالَ الْبَهَائِمُ: هٰذَا مِنْ أَجْلِ عُصَاةِ بَنِي آدَمَ ،

لَعَنَ اللهُ عُصَاةَ بَنِي آدَمَ.

(*İzâ ecdebeti'l-ardu*) "Yeryüzü kuraklığa uğradığı zaman; yağmur yağmıyor, otlar sarardı, kurudu, hayvanlar otsuz, susuz kaldı, sıkıntı başladı. (*Kàle'l-behâim*) Behâim denilen hayvanlar der ki: (*Hâzâ min ecli usàti benî âdem*) 'Bu Ademoğlunun asîlerinden dolayı bu yağmur kesildi, bu otlar kurudu. Biz onun cezasını, sıkıntısını çekiyoruz. (*Leane'llàhu usàte benî âdem*) Allah Benî Ademin günahkârlarına, asîlerine, başımıza bunu getirdikleri için lânet etsin!' derler."

Demek ki, lânet edenlerin lânet etmesi böyle... Yâni kurtlar, kuşlar, böcekler, yeryüzünde gezinen bütün canlı yaratıklar lânet ediyor. Ayrıca bir rivayete göre, insanlar ve cinler de lânet ediyor.

Katâde isimli alim ve Rebî ibn-i Enes isimli alim de diyor ki:

يَعْنِي تَلْعَنُهُمْ مَلائِكَةُ اللهِ.

(*Ya'nî tel'anühüm melâiketu'llàh*) "Allah'ın melekleri de lânet eder." Çünkü, Allah-u Teàlâ Hazretleri birisine lânet etti mi, melekler hemen itaat yoluyla, Allah'ın sevmediğini sevmedikleri için, Allah lânet edince onlar da lânet ederler.

Şimdi bakın bu hakkı saklayan kişinin cezasına!.. Anlaşılıyor ki, Allah lânet ediyor, melekler lânet ediyor, bütün mahlûkat, canlılar lânet ediyor, ins ü cin lânet ediyor... Hepsi lânet ediyorlar.

Bir de şu ne kadar güzel, şunu dinleyin:[89]

إِنَّ الْعَالِمَ يَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ ، حَتَّى الْحِيتَانِ فِي الْبَحْرِ

(*İnne'l-àlime yestağfiru lehû küllü şey'in*) "Alime, yâni İslâm

[89] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.341, no:3641; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.48, no:2682; İbn-i Mâce, c.I, s.87, *İlim*/20, no:239; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.196, no:21763; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.110, no:342; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.289, no:88; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.262. no:1696; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.224, no:1231; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.L, s.44; Ebü'd-Derdâ RA'dan.

alimine, mü'min, ilmiyle àmil olan, ibadetini yapan, insaflı, Allah'ın sevdiği alime de, her şey tevbe ve istiğfar eder." "Yâ Rabbi, bunu mağfiret eyle! Yâ Rabbi, bu alimi affeyle!.." diye seviyorlar, güzel dua ediyorlar. (*Hatte'l-hîtânü fi'l-bahr*) "Hattâ denizdeki balıklar, yaratıklar bile dua eder."

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Buyurun, iki tane durum: Bir, güzel alimin durumu; denizdeki balıklar, havadaki kuşlar, yeryüzündeki bütün mahlûkat istiğfar ediyor, "Yâ Rabbi affet bunu, bağışla bunu!" diye lehine dua ediyor. Bu ne güzel!.. Bir de bildiğini saklayan, söylemeyen, gerçekleri itiraf etmeyen, yardımcı olmayanlara da, bütün lânet ediciler lânet ediyor. Bunlar melekler, insanlar, cinler, hayvanlar, yeryüzünde canlı gezinen her şey lânet ediyor.

Tabii, bu lânet acaba nasıldır, ne tarzda olacak?.. Hepsi lânet ediyor. Arapça'sı olan, Arapça'sı olmayan, ya lisân-ı hâl ile söylüyor, ya lisân-ı kàl ile söylüyor. Yâni, ya hâliyle lânet ediyor, ya da diliyle, sözüyle söyleyerek lânet ediyor. Nasılsa, onu Allah-u Teàlâ Hazretleri biliyor. Allah korusun, Allah bu duruma kimseyi düşürmesin...

e. Tevbe Edenlerin Durumu

Niçin yapılır bu? Neye değer, ne elde edilecek de bu yapılıyor?.. Tabii, bu çok korkunç bir şey, ama bunun kurtuluş noktası var:

إِلاَّ الَّذِين تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، وَأَنَا

التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (البقرة: ١٦٠)

(*İlle'llezîne tâbû ve aslehû ve beyyenû feülâike etûbü aleyhim, ve ene't-tevvâbü'r-rahîm.*) (Bakara, 2/160)

İllâ ne demek?.. Edât-ı istisnâ deniliyor *illâ*'ya; şunlar müstesnâ demek. (*İlle'llezîne tâbû*) "Şunlar hariç ki, tevbe ettiler." Tevbe etmek ne demek?.. Yaptığı hatayı bırakıp, doğruya dönmek demek. Hatâları, büyük suçları, günahları ne idi?.. Hakkı saklamak, söylememek, gizlemek, susmaktı. Tevbe ettiler.

(*Ve aslehû*) "Hallerini ıslah ettiler, kötü hallerini düzelttiler;

sàlih, güzel bir hale geldiler." Demek ki yanlış yolu bırakacak, güzel hâle bürünecek.

(*Ve beyyenû*) "Bir de anlatacak, sustuğu, söylemediği şeyi söyleyecek." Alimler kitaplarda açıklamışlar ki, bazı suçlara sadece, "Tevbe yâ Rabbi!" demek yetmiyor. O suç ne ise, onu izale edecek hareketi de yapmak gerekiyor. Burada suç ne idi?.. Gerçeği gizlemek, söylememek. Tevbe ediyor, halini ıslah ediyor... Gerçeği gizlediğinin aksi nedir?.. Gerçeği söylemek. (*Ve beyyenû*) O zaman gerçeği söyleyecek.

Demek ki, bu suçu işleyenlerin gerçek tevbesi sadece lafla değil, "Affet beni Allah'ım, hatamı anladım!" demekle değil. Bir kere halini düzeltecek, yanlış yoldan dönecek; bir de söylemediğini de söylemeğe başlayacak.

"—Birisi bana karşı zulmetti, haksızlık etti."

"—E düzeltelim arayı!.."

Düzeltelim ama, sen şu yaptığın tahribatı bir düzelt; ondan sonra düzeltelim! Sen ilkönce yaptığın zulümden, haksızlıktan dolayı ne kadar suç günah işledin, ne kadar kimseye yanlış bilgiler telkin ettin; şimdi barışmak istiyorsun. Tamam, barışalım, ben barışmayalım demiyorum ama, itiraf et yanlışını, hatalarını düzelt!.. Kirliliklerini, pislikleri bir temizle!..

Demek ki tevbe sadece sözle değil, yaptığı yanlışlığı düzeltmekle olur. Yanlışlığı bırakacak, doğrusunu yapacak. Bu çok önemli sevgili kardeşlerim!

(*Feülâike etûbü aleyhim*) "İşte bunların ben tevbelerini kabul ederim."

Şimdi, bu *tâbe* fiili ilginç bir fiildir. *Tâbe-yetûbü;* kullar tevbe ediyor. (*İlle'llezîne tâbû*) "O kimseler ki, tevbe ettiler." (*Ve etûbü aleyhim*) "Ben de onlara tevbe ederim." diyor Allah...

Allah nasıl tevbe eder kullara; kullar Allah'a nasıl tevbe eder?.. Tevbenin kelime anlamında saklı bu incelik. Aynı fiil, ikisi için de geçerli nasıl oluyor?.. Tevbe yönelmek demek, dönmek demek. Yâni kul yanlışından dönerse Cenâb-ı Hakk'a doğru, Cenâb-ı Hak da ona doğru döner. Yâni, onu kabul buyurur, tevbesini kabul buyurur, affeder demek.

Allah'ın kullara tevbesi *alâ* fiili ile kullanılır. (*Ve etûbü*

aleyhim) "Ben de onlara, onların üzerine teveccüh buyururum. Rahmetimi kesmişken, onlara tekrar döndürürüm." gibi. Kulların Allah'a tevbesi, *ilâ* edatı ile kullanılıyor. (*Tübtü ila'llàh*) "Ben Allah'a tevbe ettim." (*Tâba'llàhu aleyhim*) "Allah da tevbe edenlere yöneldi." derken, *alâ* ile kullanılıyor. İşte böyle bir dilbilgisi hatırlatması…

Daha önce de söylemiştim. Bir kelimenin anlamını iyi kavramak için, hangi edatlarla kullanıldığını bilmek, Arapça'da çok önemlidir. Kullanılan edattan dolayı mânâ değişiverir.

Meselâ; *ragıbe* fiili rağbet etmek demek. (*Ragıbtü fîhi*) dersen, bir şeye rağbet etmek, isteklenmek, arzulamak, onu almağa çalışmak, beğenmek demek. (*Ragıbe*) *an* harf-i cerriyle, edatıyla kullanılırsa; bu sefer bir şeyi istememek, vazgeçmek mânâsına geliyor. Aynı kelime ama, sonuna gelen edattan mânâ değişiyor. Bunu bilmek lâzım!

Kötü hallerinden dönenler, hallerini ıslah edenler, durumlarını güzel hale, uygun hale getirenler ve açıklamadıkları hakikatleri açıklayanlar:

"—Evet sen Allah'ın hak peygamberisin! Evet, âhir zaman peygamberisin! Evet, Kur'an-ı Kerim Allah'ın kelâmıdır. Evet, âhir zaman peygamberinin, şöyle bir şehirde doğacağı yazılı bizim kitabımızda... Orası Mekke'nin evsafı, işte taşların arasında Faran denilen yer... İşte sonra hicret edecek; etti işte. Hicret edeceği yer de ovalık, hurmalık bir yer; işte Medine..."

Bunları deyiverirse; (*feülâike etûbü aleyhim*) ben de onlara teveccüh buyururum diyor. Yâni, tevbelerini kabul etmiş oluyor. Onların Allah'a yönelmeleri üzerine, Allah da onlara rahmediyor.

(*Ve ene't-tevvâbü'r-rahîm*) Cenâb-ı Hakk'ın iki sıfatı var burada; *Tevvâb* ve *Rahîm*... *Tevvâb*, çok teveccühkâr demek; yâni kendisine yönelen, tevbe eden kullarına, Allah da çok teveccüh ediyor. Tevbe etmeyi seviyor, tevbelerini kabul ediyor. "Tevbeleri kabul edici" diye tercüme edebiliriz, kelimenin mânâsını bilerek, kökenini bilerek.

Tevvâb, biliyorsunuz fa'al vezninde mübalağa sîgasıdır. Yâni, "Ben çok teveccüh ediciyim, tevbeleri çok kabul ediciyim!" demek. Burada kulun tevbesini sevdiği, tevbe edenin de hemen afv ü

mağfiret olunacağına dair müjdeli bir mânâ var. Cenâb-ı Hakk'ın Tevvâb sıfatı; bir...

Bir de *Rahîm*; çok merhametli demek. O da faîl vezninde. İki şekilde olabilir faîl vezni. Tabii, Arapça'da incelikler fazladır. Bir faîl vezninde sıfat-ı müşebbehe olur, bir de faîl vezninde mübalağa sîgası olur. Burada sıfat-ı müşebbehe değil, mübalağa sîgasıdır. Cenâbı Hak Teàlâ çok teveccühkârdır, kullarına yöneliverir. Kullar Mevlâsına yönelince, o da yöneliverir. Çok yönelicidir; affediverir, yöneliverir. Çok merhametlidir, merhamet eder; yâni azâb etmez.

O kadar Tevvâb iken Mevlâmız, bu kadar Rahîm iken, bu kadar affediciyken, bu kadar bağışlayıcıyken, bu kadar Gaffâr iken, günahları silecekken, insanlar nasıl cehenneme giriyor?.. Çünkü inat ediyorlar, devam ediyorlar, günahta ısrar ediyorlar. Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden, mağfiretinden, affediciliğinden, teveccüh buyuruculuğundan, Erhamü'r-râhimînliğinden istifade etmiyorlar. Kusur kendilerinde... 160. ayet bu.

(*Feülâike etûbü aleyhim ve ene't-tevvâbü'r-rahîm*) "İşte ben onlara teveccüh ederim, tevbelerini kabul ederim. Çünkü ben çok tevbe ediciyim, Rahîmim."

Eskiden böyle şeyler yapan insanlardan, tevbeler bu kadar kolay kabul edilmezmiş. Bu tevbelerin böyle kolayca kabul olması, Ümmet-i Muhammed'e mahsus bir lütuf, bir lütf-u ilâhi, bir bağış... Eskiden tevbeler çok zormuş. Yâni, çok ağırmış cezâları eski ümmetlerde...

Bizim Peygamberimizin sıfatlarından biri nedir?.. *Nebiyyü't-tevbe*'dir, tevbe peygamberidir. Bir sıfatı nedir?.. *Nebiyyü'r-rahme*'dir, rahmet peygamberidir. Tevbe peygamberi, rahmet peygamberi olan Peygamber Efendimiz'in hatırına, bizim şeriatımızda tevbe edeni Allah affediyor.

Hattâ, sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, günahına pişman olunca, gönlüne nedâmet, pişmanlık ateşi düşünce, daha sözünü söylemeden affediyor. Söylemeye vakti olmasa, "Dur bakalım, eve gidince abdestimi alayım, namaz kılıyım da, dua edeyim!" demeden meselâ, daha yangın içine düştüğü zaman, gönlünü yakmaya başladığı zaman günahının pişmanlığı, o zaman

affediyor. Böyle Erhamü'r-râhimîn...

Sonra, Cenâb-ı Hak kulunun tövbesinden o kadar çok memnun olur ki, çok sevinir diye hadis-i şerifler var. Onları eski derslerde okumuştum. Şimdi sözü uzatmamak için anlatmayayım. Tevbeyi çok seviyor.

Onun için ey kusurlu, günahkâr, hatâlı, perişan, şimdiye kadar çok isyan etmiş, çok hatâ işlemiş kardeşlerim!.. Ey beni dinleyenler, ey beni dinleyenlerin yakınları —onlara dinleyenler söyler belki— Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz! Allah çok lütfedicidir, çok affedicidir, çok merhamet edicidir. Hatalarınızı hatırlar, anlar, hatalarınızdan döner, hâlinizi ıslah ederseniz; Allah bağışlar. Allah beni affetmez diye düşünmek yanlıştır, hem de haramdır. Bu sözü bilerek söylüyorum, yasaktır İslâm'da... Allah'ın rahmetinden ümit kesmek yoktur. Allah'ın rahmetinden ümitli olun! Hemen tevbe edin, şu anda tevbe edin, "Tevbe ettim yâ Rabbi!" deyin! Allah'ın iyi kulu olun!..

İnsanları şaşırtmak, saptırmak için çok oyunlar hileler, tuzaklar, şeytanın âleti, edevâtı, malzemesi vardır. Ama Cenâb-ı Hakk'ın tövbekârların tövbesini kabul ediciliği ve Erhamü'r-râhimînliği var. Tövbe edin, şeytanın tuzağından kurtulun, Allah'ın rahmetine erin!..

f. Küfre Devam Edenlerin Cezası

Tabii, tevbe edenleri, ıslâh-ı hal edenleri, hakikatleri söyleyenleri Allah affediyor, edecek. Amma bir de bunun aksi var, 161. ayet-i kerimede bildiriliyor:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ

وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (البقرة:١٦١)

(*İnne'llezîne keferû*) O kimseler ki kâfir oldular. Küfürde devam ediyorlar, imana gelmediler, mü'min olmadılar; (*ve mâtû ve hüm küffârun*) ve kâfir olarak öldüler." *Ve hüm küffârun*, hal cümlesidir. Ne hal üzere öldüler?.. Kâfirler hâlindeyken öldüler.

"O kimseler ki kâfir oldular ve kâfir haliyle, tevbe etmeden, imana gelmeden öldüler. (*Ülâike aleyhim la'netu'llàh*) İşte onların üzerine Allah'ın lâneti vardır. (*Ve'l-melâiketi*) Ve meleklerin lâneti vardır. (*Ve'n-nâsi ecmaîn*) Ve bütün insanların lâneti vardır." (Bakara, 2/161)

Lânet ne demek?.. Allah'ın rahmetinden koğulmak ve uzaklaştırılmak demek. Yâni o mânâya geliyor. Kapıdan kovulmak, Allah'ın rahmetinden mahrum, uzak, dışarıya atılmak mânâsına. Korkunç bir şey!.. Düşünün yâni; içeriye girmişken, tutulup yaka paça dışarıya atılmak, uzaklaştırılmak ne kadar kötü! Lânet çok fenâ, Allah'ın lânetine uğramak çok kötü... O duruma Allah CC düşürmesin, hidâyet yolundan cümlemizi ayırmasın...

Hidâyet deyince hatırıma geldi, birinci ayetteki *beyyinât* ve *hüdâ* kelimelerini açıklayacaktım:

Beyyinât, *beyyine* kelimesinin çoğulu; açık seçik belgeler demek. *Hüdâ* da, *hidâyet*'in bir başka mastarı; (*hüden li'l-müttakîn*)'de açıklamıştık. Cenâb-ı Hakk'ın böyle ilâhi belgeleri, bilgileri insanları hidâyete götürecek ikazları, uyarıları, eski peygamberlere indirilen kitaplarda açıklanmış olan belgeler... Çünkü Cenâb-ı Hak her şeyi insanlara ikaz ediyor, öğretiyor. Yapmayınca suçlu olan, insanlar. Bunlar Allah'ın lânetine, meleklerin lânetine ve insanların lânetine uğrayacaklar.

"—Pekî insanlar umumî bir tâbir. Bu insanların lânetine kâfirler nasıl uğrayacak?.. Mü'min olan insanların lânetine mi uğrayacaklar, yoksa insan kendisine lânet eder mi?.."

Evet. Meselâ; kâfirler kendilerine zulmedenlere lânet edecekler, "Zâlimlere lânet olsun!" diyecekler. Kâfir olmak da zulüm olduğundan, kendilerine lânet etmiş olacaklar.

Kıyâmet gününde, ilk önce Allah-u Teàlâ Hazretleri lânet edecek. Onlar lânet edince melekler lânet edecek. Sonra insanların hepsi lânet edecek diyen alimler de var. Yâni, kâfir de kendisine böylece lânet etmiş olacak.

(*Hàlidîne fîhâ*) Bu oyuncak değil, küçük değil, geçici değil, önemsiz değil; çok önemli bir olay... Cehennemde ebediyyen bu lânette kalacaklar. *Fîhâ*'nın *hâ* zamiri nereye gidiyor? Ya

cehenneme gidiyor, çünkü cehennem müennestir. Ya da buradaki lânete gidiyor, bu lânette ebediyyen kalacaklar demek.

Çünkü cehennem kelimesi geçmediğinden, geçmeyen bir kelimenin orada zamiri olmaması düşünülebilir. Ya da herkes biliyor diye olduğu düşünülebilir. Lânette ebedi kalacaklar. Allah'ın lânet yeri de, lânet ettiği, rahmetinin olmadığı gazabının olduğu yer de cehennem... Cehennemde ebedi kalacaklar, yâni çıkmak yok.

(*Lâ yühaffefü anhümü'l-azâb*) "Onların üzerinden azâbın biraz kaldırılması yok, azab kaldırılmıyor. Aynı şiddetle, ilk başından olduğu gibi sonuna kadar o şiddetle azablanacaklar. (*Ve lâ hüm yünzarûn*) Kendilerine hiç bir şekilde nazar da olunmayacak, teveccüh olunmayacak.

Hatta cehennemin kapıları kapatılacak, arkasından da iyice takviye edilecek. Kapılar açılmasın diye kalaslar filân konulur, takviye edilirdi. Öyle takviyeli bir şekilde kapatılacak. Ölüm olayı kaldırılacak. Cennettekilerin de ölmesi yok, cehennemdekilerin de ölmesi yok.. Ölüm bir koç şeklinde, cennetle cehennem arasına getirilip, kurban edilip, yok edilecek. Yok edildiği insanların mâlumu olacak, herkes bilecek.

Artık cehennem halkı; kan ağlayacak, kan ağlayacaklar, kan ağlayacaklar ama, ağlamanın bir faydası yok. Ebediyyen cehennemde kalacaklar.

Allah-u Teàlâ Hazretleri cümlemizi lütfuna eren kullarından eylesin... Rızasına vâsıl olmayı nasib eylesin... Sevdiği, razı olduğu kul olarak yaşayalım, huzuruna sevdiği râzı olduğu kul olarak varalım... Rabbimiz bizi cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Çok mu zor aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler; Cenâb-ı Hakk'ın peygamberlerini dinleyip, ayetlerini anlayıp da, Allah'a itaat etmek çok mu zor?.. Çok mu zor bir şey müslüman olmak, mü'min olmak?.. Hayır, hiç zor değil ama, bu kolay şeyi insanlar maalesef yapmıyorlar. Şeytan insanları aldatıyor.

Burada bir de bir bölüm koymuşlar; bu lânet meselesinde. Peygamber Efendimiz bildiriyordu, okumuştum size geçtiğimiz hadis derslerinde. Ben özet olarak söylüyorum lânet konusunu:

"Lânet etmek iyi değildir. Bir kimse lânet ederse, lânet havaya çıkar, lânet ettiği kimseye kadar gider. Lânet ettiği kimse o lânete

müstehak ise, o lânet onu bulur, onu mahveder. Ona lâyık değilse; o adam iyi bir kimse de bu haksızlıktan, kızgınlıktan lânet etmişse, o zaman lânet döner, söyleyenin yanına gelir, tepesine iner. Tepesine inen, kızan, yanlışlıkla lânet etmiş olan insan, o da lânete müstehak bir insan değilse, iyi bir insansa, orada da durmaz o zaman... O lânet bu sefer kalkar kâfirlere gider, onları helâk eder."

Ama Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"—Ey mü'min, gücün yeterse hiç bir şeye lânet etmemeye; lânet etme!"

Yâni lânet edicilik iyi değil. Kendisine ezâ, cefâ eden kimselere lânet etmesini istedikleri zaman ashabı; işkence zor bir şey tabii kolay değil.

"—Şunlara lânet et, Allah kahretsin yâ Rasûlallah!" deyince;

"—Ben lânet edici bir peygamber olarak gönderilmedim!" buyurdu. Lânet etmedi, ıslahlarını istedi. "Yâ Rabbi, afv ü mağfiret eyle! Onlar benim daha peygamberliğimi anlayamadılar." buyurdu, lütfetti.

Lânet etseydi, kahrolurlardı.

Bir keresinde birisi, işlediği bir suçtan dolayı şeriatın cezasına mâruz oldu. Ceza uygulandı. Birisi de ona:

"—Allah'ın laneti üzerine olsun!" diye böyle lânet edince, Peygamber Efendimiz ona dedi ki:

"—Ona lânet etme! Evet, o içki içti diye şimdi ona meydan dayağı çekiliyor, ceza şeriatın cezası ama; (*feinnehû yuhibbu'llàha ve rasûlehû*) o Allah'ı ve Rasûlünü seven bir insandır. Kendisini tutamadığından böyle yaptı. Lânet etme!" dedi.

Sonra bir de tabii, hadd-i şer'î uygulanan kimse o cezayı çekince, dünyada cezayı çekmiş oluyor, ahirette ceza olmuyor. Ona lânet etmek doğru olmuyor.

"—Peki o zaman hiç kimseye mi lânet edilmeyecek?.."

Kâfire lânet edilebilir. Çünkü, Allah kâfirlerin lânetlik olduğunu bildiriyor.

"—Umûmî olarak lânet edilir de, acaba muayyen bir kişiye adıyla, şanıyla lânet edilir mi?.."

Alimler demişler ki:

"—Lânet edilmez. Çünkü o, belki bir zaman sonra gelir müslüman olur. Lânet edersen onun helâkini istemiş oluyorsun. Onun için, muayyen bir kimseye lânet edilmez." demişler.

Ama bazıları da, suçu işlediği takdirde olabileceğini, bazı kimselere, yâni hak edenlere lânetin yapılabileceğini uygun görmüşler.

Onun için, bu konuda doğru olan, yâni hadis-i şeriflerden anlaşılan; umûmî mânâsıyla suç işleyenlere lânet edilebilir. Muayyen kişilere ismiyle cismiyle lânet edilmez; ıslah olması temenni olunur. Eğer lânet edilen muayyen kişi müstehak değil de, sen hatâlı olarak kızgınlıktan, yanlışlıktan lânet etmişsen; sana gelmesi muhtemeldir. İhtiyaten lânet etmemek daha iyidir.

Demek ki, bildiğimiz gerçekleri anlatacağız. Buradan bir şeye bağlayarak sohbetimi bitirmek istiyorum:

Biliyorsunuz bu 2000 yılında, yeni bir bin yıl başlangıcı olması dolayısıyla, hem yüzyıl başlangıcı, hem yeni binyıl başlangıcı diye herkes kendi tarafına yontmaya çalışıyor. Kendilerinin başarılarının vesilesi olsun diye temennilerde bulunuyor. Biz de müslümanlar gayrete gelsin diye dedik ki:

"—Bu 2000 yılı, müslümanların Tevhid Yılı'dır. İslâm'ı anlatacaklar, *Lâ ilâhe illa'llâh*'ı anlatacaklar... Camiler kuracaklar, Kur'an kursları açacaklar... Yurt içinde, yurt dışında, her yerde Allah'ın varlığını, birliğini anlatacaklar; şirkin, küfrün kötülüğünü anlatacaklar... İnsanları İslâm'a çekmek için gerekli yayınları, yayın araçlarını, yayın mekânlarını, yayın teşkilatlarını, yayın kadrolarını kuracaklar, destekleyecekler." dedik.

Buradaki kardeşlerle de, "Bu sene her ay bir cami açalım!" diye karar verdik. Her ay bir tane açarsak, on iki tane olacak. El-hamdü lillâh şu anda üç tane açtık. Önümüzdeki günlerde Melbourn'e gideceğiz. İnşâallah orada da hazırlıklar yapmışlardır, bir-iki tane açabilirsek, açacağız.

Biz burada bir yer aldık. İnşâallah oraya bir cami kuracağız, müsaadesi çıkmak üzere... Hazırlanmış olan bir tanesinin de, bu seyahatimizde açılış merasimini yapacağız.

Allah cümlemize, İslâm'a güzel hizmet etmeyi nasib etsin... Cümlemizi sevdiği kul eylesin... Huzuruna sevdiği, razı olduğu kul

olarak varalım... Rabbimiz bizi kahrına, gazabına uğramayan, lütfuna, rahmetine erenlerden eylesin... Sevdiği kullarından eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

16. 05. 2000 - AVUSTRALYA

25. ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikramı, hem dünyada, hem ahirette üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak iki cihanda sizi sevindirsin, bahtiyar eylesin...

a. Allah'ın Birliği

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 163. ayet-i kerimesine gelmiş bulunuyoruz. Bu ayet-i kerime ve bundan sonraki 164. ayet-i kerime üzerinde yapmak istiyorum sohbetimi... Önce bu iki ayet-i kerimenin mübarek metinlerini okuyalım! *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ، لاَ إِلَٰهَ إِلاَّ هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمِ (البقرة:١٦٣)

(*Ve ilâhüküm ilâhün vâhid, lâ ilâhe illâ hüve'r-rahmânü'r-rahîm.*) (Bakara, 2/163)

Ondan sonraki biraz uzunca... *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَٰوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَاخْتِلاَفِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَ الْفُلْكِ

الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ

مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ، وَ

تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ

لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (البقرة:١٦٤)

(*İnne fî halkı's-semâvâti ve'l-ardı va'htilâfi'l-leyli ve'n-nehâri ve'l-fülki'lletî tecrî fi'l-bahri bimâ yenfeu'n-nâse ve mâ enzela'llàhu mine's-semâi min mâin feahyâ bihi'l-arda ba'de mevtihâ ve besse fîhâ min külli dâbbetin, ve tasrîfi'r-riyâhi ve's-sehàbi'l-müsehhari beyne's-semâi ve'l-ardı leâyâtin li-kavmin ya'kılûn.*) (Bakara, 2/164) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

Birinci ayet-i kerime kısa. Rabbü'l-àlemîn, Tebâreke ve Teàlâ Mevlâmız buyuruyor ki:

(*Ve ilâhüküm ilâhün vâhid*) "Ve sizin ilâhınız tek bir ilâhtır. (*Lâ ilâhe illâ hû*) Ondan başka hiç bir ilâh yoktur, sadece o vardır. (*Er-rahmânü'r-rahîm.*) O Rahmân ve Rahîm'dir." (Bakara, 2/163)

Bu ayet-i kerimenin sebeb-i nüzûlü hakkında buyruluyor ki: Kureyş'in İslâm'a karşı olan kâfirleri dediler ki:[90]

يَا مُحَمَّدُ ، صِفْ لَنَا رَبَّكَ وَانْسُبْهُ !

(*Yâ muhammed, sıf lenâ rabbeke ve'nsübhü*) "Ey Muhammed, bize Rabbini vasfeyle, onun evsafını bize söyle!" dediler.

Bu *nesebe-yensübü*; sevilenin güzel evsâfını saymak mânâsına. Hattâ şiirin, kasidenin böyle konuya geçen kısmına da *nesîb* deniliyor. Yâni, demiş oluyorlar ki Kureyşliler: "Anlat bakalım, senin Rabbin ne sıfatlara sahiptir? Onu metheyle bakalım, evsafını söyle!" dediler. Onların bu istekleri üzerine bu ayetler nâzil oldu.

Onlar müşrik oldukları için putlara tapıyorlar, 360 tane put doldurmuşlar Kâbe-i Müşerrefe'ye. Her kabilenin bir putu var, herkesin evinde bir put var. Elleriyle yaptıkları putlara tapınıyorlar.

Bu ayet-i kerime ve *Kul hüva'llàhu ehad* Sûresi inmiş. *Kul hüva'llàhu ehad* Sûresi de, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin varlığının, birliğinin ve evsâfının neler olduğunu anlatan ayetlerden oluşuyor.

---

[90] İbn-i Adiy, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.252; Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-Sıfât*, c.II, s.148, no:596; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Burada buyruluyor ki: (*Ve ilâhüküm ilâhün vâhid*) Bütün insanların, bütün zevi'l-ukùlun; bu ayet-i kerimeyi duyup anlayacak şartta ve sıfatta olan herkesin dinlemesi gereken, muhatap olarak kulak vermesi gereken bir hitâb-ı ilâhî:

"—Ey insanlar, ey mahlûkàt, ey yaratıklar! Sizin ilâhınız, rabbiniz, mâbudunuz tek bir ilâhtır!"

Yâni şerîki, nazîri, ortağı yoktur. İki tane değildir. Hayır tanrısı, şer tanrısı, karanlık tanrısı, aydınlık tanrısı; bunların hepsi, aynı görünüşü başka yönlerden görünce farklı sanmak gibi çarpık düşünceler...

İşte maalesef Zerdüştîler, İranlılar, Sâsânîler, İran'daki eski kadim milletler böyle iki tanrı düşünmüşler. *Yezdan* ve *Ehrimen*, *Ahura-mazda* ve *Hürmüz* diye iki tanrı düşünmüşler. Bu sapık, yanlış düşünceye saplanmış kimselerin misalini vermek gerekirse, tarihten onları misal verebiliriz.

Sonra, bazıları da her varlığı tanrı sanmış. Kendisine korku uyandıran, hürmet uyandıran, endişe uyandıran, dikkatini çeken, gözünde gönlünde büyüttüğü her varlığı tanrılaştırmış, putlaştırmış. Kimisi yıldızlara, aya, güneşe tapmış; kimisi dağlara tapmış; kimisi eski kahramanlara, millet büyüklerine tapmış... Kimisi de Yunanlılar gibi, her konunun ayrı tanrısı olduğunu düşünmüş; aşk tanrısı, şarap tanrısı, harp tanrısı gibi... Hàşâ sümme hàşâ, (*Sübhàna'llàhi teàlâ, ammâ yekùlü'z-zàlimûne ulüvven kebîrâ*) "Cenâb-ı Hak bunların hepsinin söylediği iftiralardan, yalanlardan, yanlışlıklardan, sapıklıklardan münezzehtir."

Kimisi, "Allah oğul edindi, Allah'ın oğlu var, Allah'ın oğlu oldu." demiş. Kimileri, "Melekler Allah'ın kızlarıdır." demişler. Bunların hepsinin yanlışlığı bu ayet-i kerime ve İhlâs Sûresi ile ortaya konulmuş oluyor. "Ey insanlar! Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Yâni şerîki, nazîri yoktur." Akıl da düşünse, bunu bulabilir. Çünkü:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا (الأنبياء:٢٢)

(*Lev kâne fîhimâ âlihetün illa'llàhu lefesedetâ*) "Yerde gökte,

yerin göğün yöneticisi olarak iki tane tanrı olsa, iki tane kuvvet olsa, ortalığı karıştırırlar, birbiriyle çatışırlardı." (Enbiyâ, 21/22)

Birisinin yaptığını, ötekisi yaptırtmamak isterdi. Hangisinin dediği olacak?.. Birisinin dediği olacaksa, işte güçlü olan o... O zaman iki taneye lüzum olmuyor. Böyle yalan yanlış tasavvurlar olmaz, olmuyor, olamaz. Onun için burada, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin varlığı gayet kesin bir ifade ile bildiriliyor.

İnsanoğulları çok uzun asırlardan beri yeryüzünde yaşarken, bilgilerinin azlığından, tecrübelerinin, ilimlerinin geriliğinden, tarihte böyle yalan yanlış şeylere tapınmışlar. Öküze tapmışlar, kendi etraflarındaki bazı şeylere tapmışlar. Eskimoların beyaz ayıya taptığı söyleniyor. Hindistan'da yılana tapanlardan bahsediliyor. Hattâ üç yüz-dört yüz tane din olduğu söyleniyor.

Kimisi Buda'ya tapıyor. Bir zamanlar aralarında yaşamış bir insan olduğunu bildikleri halde onun heykelini yapmışlar, tapıyorlar. Hattâ bizdeki *put* sözü de, köken olarak *Buda* kelimesinden geliyor. Çünkü atalarımız onu görmüşler. O heykele taptıklarını görünce, bir misal olarak onu söylemişler. Sonra *put* kelimesi özel isim olmaktan çıkıp, cins isim olarak dilimize yerleşmiş.

Cenâb-ı Hakk'ın şeriki, nazîri yoktur. Ondan başka mâbudlar yoktur. Ay, güneş tanrı olamaz! Dağ, ova tanrı olamaz! Beyaz ayı, öküz tanrı olamaz! Bunları artık Yirminci Yüzyıl'ın insanları anlıyorlar. Bunu söylersek, rahatlıkla kabul ettirebiliriz.

Cenâb-ı Hak oğul edinmemiştir, hanım edinmemiştir. Bunlar da çok büyük iftiralar, çok yanlış şeyler. İşte onlara anlatmamız lâzım!

Dedik ki: "İki bin yılı Tevhid Yılıdır. Artık insanlar tarihteki korkunç hatâları, kendilerini mahveden hatâları; hattâ muhterem bildikleri büyüklerinin bile razı olmayacağı hatâları terk etsinler!" dedik.

Hazret-i İsâ kendisine tapılmasına razı olmaz. Kendisinin ilâh edinilmesini kendisi söylememiş. Annesinin ve kendisinin tanrı edinilmesini kendisinin söylemediği kesin. O razı değil. Hattâ bazı din büyükleri bunu kabul etmemişler, açıklamışlar.

Milâdî 325 senesinde, Kostantin İznik'te bir meclis toplamış.

Yüzlerce papaz toplanmış, çeşitli İncilleri incelemişler. Teslisi, üçlemeyi, *trinite*'yi orada çıkartmışlar. Ondan önce olmayan bir şeyi yerleştirmiş bu konsül... Kostantin'in suçu çok büyük.

Sonra, "Hayır, Allah birdir!" diyen Arius isimli papazı afaroz etmişler, dışlamışlar, bir de cezalandırmışlar. Kovmuşlar demek ki, nasıl olduysa... Demek ki, içlerinde Allah'ın birliğini söyleyen varmış.

Sonra, Amerika'da Uniteryan, yâni Allah'ın birliğini kabul eden hristiyanlar var. Müslümanlara yakın diye, bazıları onları tenkit etmişler. Müslümanların söylediği de o; Allah üç değildir, birdir. Hattâ, bazı Amerikan reisicumhurları da Uniteryan mezhebindenmiş. Ama Avrupa'da tutunamamışlar, Amerika'ya gidip, orada yerleşmek zorunda kalmışlar.

Zâten Amerika'ya, o ilk bulunduğu, göçlerin olduğu sırada, Avrupa'da tutunamayan çeşitli baskı altındaki topluluklar gitmişler. Orada özgür yaşama imkânını bulmuşlar. Her kasaba, her şehir, her bölge paylaşılmış. Oralara yerleşmişler, kendi kafalarınca yaşıyorlar.

Meselâ, Amerika'da Salt Lake City denilen bir yer var. Bazı arkadaşlar gitmiş, görmüş, oradakilerle tanışmışlar. Orada poligami dedikleri, çok kadınla evlilik serbest... İçki yasak, tütün yasak... Demek ki, çeşitli inançları orada sürdürme ortamını, hürriyet ortamını bulmuşlar, dinleri için çalışmışlar. Hâlâ da çalışıyorlar dünyanın her yerinde.

Tabii, bizim de Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin varlığını, birliğini, işte bu ayet-i kerimede belirtilen gerçekleri anlatmamız lâzım!.. Biz haklıyız, ilim bizden yana, akıl bizden yana, mantık bizden yana... Ötekilerin yanlışlığı da, mantıksızlıkları da kesin olarak ortada... O halde, bizim vazife yapmamız kalıyor. Bunun için tabii, her türlü imkânları kullanmamız lâzım! Bu yanlış inançtaki insanlara ulaşmamız lâzım!..

Bazıları bizim arkadaşlara gelmişler, kendi dinlerine davet etmeye çalışmışlar. Bizim arkadaşlar da demişler ki:

"—Siz yanlış yapıyorsunuz. İyi bir şey yapıyoruz sanıyorsunuz ama, yanlış bir şeye çağırıyorsunuz. Böyle yanlış bir şeye bizi çağıracağınıza, asıl siz Allah'ın varlığını, birliğini kabul edin, yeri göğü yaratan Allah'ı kabul edin!" diye güzel telkinlerde

bulunmuşlar.

Ama, yaşlı kimseleri, ihtiyarları, ölümden korkan, hayatının sonunun geldiğini hisseden, iyi bir şeyler yapmak isteyen insanları, başka kavimlerin üzerine koşturtuyorlar. İşte bu Avustralya'da çevreyi görüyoruz. Yeni Gine'yi, geri kalmış adaları görüyoruz. Oradaki tahsili olmayan, İslâm'ı bilmeyen, dinler tarihi ile ilgili konuları bilmeyen kimselere yardım edip, ilaç verip, elbise verip, açlıktan kurtarıp, kesenin ağzını açarak, onları kendi okullarına alıp, iyi yaşam tarzı sağlayıp, ama sonunda kendi fikirlerini verip, bir bakıma ahiretlerini mahvediyorlar.

Biz müslümanların da çalışması lâzım!.. Zâten bütün hak dinlerin mensublarının Allah'ın varlığını, birliğini kabul edip, müslüman olması lâzım! Onun için çalışması lâzım! Onlara karşı gerçekleri söyleme gayretini göstermesi lâzım, dini için çalışması lâzım!.. Bu çok önemli bir nokta...

"Ve sizin mâbûdunuz, ilâhınız tektir." Yâni böyle ikileme, çok tanrı düşünme vs.; bunların hepsi yanlış. (*Lâ ilâhe illâ hû*) Bu da ilk cümleden sonra, "Evet, tamam, bizim tanrımız birmiş de, bir taneymiş de, acaba başka tanrılar olabilir mi?" diye düşünen olursa; "Hayır!" diye, başka hiçbir tanrı olmadığını, daha kesin bir ifade ile, hiç başka türlü düşünmeye meydan kalmayacak şekilde ifade eden bir ikinci cümle ile kuvvetlendirmiş oluyor. "Ondan başka hiçbir ilâh yoktur!" Yâni, "Rabbiniz birdir, ondan başka hiçbir ilâh yoktur."

"Evet benim rabbim birdir ama, benimkinden başka ilahlar var mı?" gibi bir yanlış düşünceye kayılmasın diye, onu gayet kesin bir şekilde, kuvvetli bir ifade ile anlatıyor. (*Lâ ilâhe*) "Hiçbir ilâh yok; (*illâ hüve*) ancak o var! Ondan başka hiçbir ilâh yok!"

Lâ'ya, *nâfiyetü'l-cins* derler Arapça'da; kendisinden sonra gelen cinsten hiç başka bir şeyin olmadığını bildirir. (*Lâ ilâhe*) "Hiç bir ilâh yoktur..." Hepsini reddediyor, olmadığını beyan ediyor. (*İllâ hû*) "Ancak o vardır." Hepsini nefyettikten sonra, olanı açıklıyor. Böylece hepsini temizledikten sonra, bir tanesinin olduğunu kuvvetli anlatmış oluyor. Arap dilinin bir güzel ifadesi bu.

Ancak o var. Hû, zamirdir Arapça'da, o mânâsına geliyor. (*Lâ ilâhe illa'llah*) da diyoruz biz. (*Lâ ilâhe illâ hû*) da desek, Hû da Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni en güzel ifade eden kelimelerden

birisidir. O deyince, gayet güzel anlaşılıyor.

Onun için, bazıları demişlerdir ki, "Hû İsm-i A'zam'dır." Daha kuvvetli rivayetlerde ise, "Allah ism-i şerifi İsm-i A'zam'dır." denilmiş. Çünkü bütün sıfatları taşıyor, bütün sıfatları ifade ediyor. Bütün sıfatlara sahib olan zâtın ism-i hası, özel ismi olduğundan *İsm-i A'zam* odur diye beyan edilmiş.

Bu arada bir hadis-i şerifi nakledelim: Esmâ bint-i Yezîd ibn-i Seken RA'dan şöyle rivayet edilmiş:[91]

اسْمُ اللهِ الأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ: وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لاَ إِلَهَ

إِلاَّ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ؛ الٓمٓ . اَللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ

(د. ت. ه. حم. طب. ش. هب. عن أسماء بنت يزيد)

(*İsmu'llàhi'l-a'zamü fî hâteyni'l-âyeteyn*) "Allah'ın ism-i a'zamı bu iki ayettedir." Birisi, şimdi okuduğumuz Bakara Sûresi'nin 163. ayet-i kerimesi:

وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمِ (البقرة:١٦٣)

(*Ve ilâhüküm ilâhün vâhidün lâ ilâhe illâ hüve'r-rahmânü'r-rahîm*) [Ve sizin ilâhınız tek bir ilâhtır. Ondan başka hiç bir ilâh yoktur, sadece o vardır. O Rahmân ve Rahîm'dir.] (Bakara, 2/163)

---

[91] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.470, no:1496; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.517, no:3478; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1267, no:3855; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.461, no:27652; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.542, no:3389; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXIV, s.174, no:440; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.47, no:29363; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.454, no:2383; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.V, s.183, no:28; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.456, no:1578; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.II, s.392; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.I, s.185, no:157; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XIX, s.44, no:3635; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.416, no:1684; Esmâ bint-i Yezîd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.451, no:1941; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.IV, s.401, no:3423.

İkinci ayet-i kerime de:

الٓمٓ . اَللَّهُ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ (آل عمرن:١-٢)

(*Elîf, lâm, mîm. Allàhu lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyü'l-kayyûm.*) [*Elîf, lâm, mîm*. Hay ve Kayyûm olan Allah'tan başka ilâh yoktur.] (Âl-i İmran, 3/1-2)

Bu ikisinde de tabii müşterek olmuş olan, (*hû*) zamiri olmuş oluyor. Onun için, bu hadis-i şerife dayanarak (*hû*) zamiri İsm-i A'zam'dır denmiş oluyor. Sûfiyye de, çok geniş anlamları gönlümüzün gözünü açtığı için, bu (*hû*) zamirini Allah'a delâlet eden mânâsıyla, "Hû" zikri olarak zikrederler. Bazı tarikatlarda telkin edilen zikirlerden bir tanesidir.

Artık "Hû... Hû... Hû..." deyince, tevhidde en yüksek mertebeyi ifade etmiş oluyor. Oraya da ulaştırıyor ve bir nefeste çıkıveren kelimecik, insanın gönlünde Cenâb-ı Hakk'ın sevgisini, aşkını, muhabbetini meydana getiriyor. Çünkü, artık birden bire bütün esmâ ve sıfâtıyla Hak Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri'ni ifade etmiş oluyor, düşünmüş oluyor. Ona olan aşkı, sevgisi, aşkullahı, muhabbetullahı ziyade oluyor.

"*Hû*" olarak, "*Yâ hû!*" olarak, "*Yâ men lâ hû illâ hû!*" gibi şekillerle, tekrar tekrar onu zikrederek o şevklerini, tevhid zevklerini perçinlemişler.

Peygamber SAS Medine-i Münevvere'ye vâsıl olduğu zaman, bu ayet-i kerime nâzil olmuş:

وَإِلٰهُكُمْ إِلٰهٌ وَاحِدٌ ، لاَ إِلٰهَ إِلاَّ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمِ (البقرة:١٦٣)

(*Ve ilâhüküm ilâhün vâhid, lâ ilâhe illâ hüve'r-rahmânü'r-rahîm.*) [Ve sizin ilâhınız tek bir ilâhtır. Ondan başka hiç bir ilâh yoktur, sadece o vardır. O Rahmân ve Rahîm'dir.] (Bakara, 2/163)

Allah'ın varlığını, bir tek olduğunu, şerîki, nazîri olmadığını ifade eden bu ayet-i kerimeyi Mekke'nin müşrikleri duyunca, demişler ki:

"—Bu kadar insana bir ilâh nasıl yetişecek, yeter mi?.."

“—Yâni, insan sayısınca ilâh mı olsun?..”

Onların sözüne karşılık, herhalde böyle bir şey söylenebilirdi. “Ne demek istiyorsunuz? Cenâb-ı Hak ülûhiyyetinin kudretiyle bütün varlıkları yaratmış, hepsine de yetişir, her insana da yetişir.”

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (هود: ٤)

(*Ve hüve alâ külli şey'in kadîr.*) [O her şeye kàdirdir.] (Hûd, 11/4)

Ama müşrikin kafası almadığı için, bu kadar insana bir tane tanrı az gibi düşünüyorlar. Tabii, insanın alıştığından kurtulması çok zor... Onlar 360 tane puta alışmışlar, herkesin bir putu olsun istiyorlar. Onun üzerine, 164. ayet-i kerime nâzil olmuş.

b. Kureyşlilerin Mûcize İstemeleri

Şöyle de anlatılıyor, İbn-i Abbas RA'dan rivayet edelim, rivayeti okuyalım:

أتت قريش محمداً صلى الله عليه وسلم فقالوا: يا محمد! إنا نريد أن تدعو ربك أن يجعل لنا الصفا ذهبًا فنشتري به الخيل والسلاح، فنؤمن بك ونقاتل معك. قال: أوثقوا لي لئن دعوت ربي فجعل لكم الصفا ذهبًا لتؤمنن بي. فأوثقوا له فدعا ربه فأتاه جبريل فقال: إن ربك قد أعطاهم الصفا ذهبًا على أنهم إن لم يؤمنوا بك عذبهم عذابًا لم يعذبه أحداً من العالمين. قال محمد صلى الله عليه وسلم: رب لا بل دعني وقومي فلأدعهم يومًا بيوم. فأنزل الله هذه الآية: (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ...) (ابن مردويه عن ابن عباس)

(*Etet kureyşün muhammeden salla'llàhu aleyhi ve sellem, ve kàlû*) Kureyş müşrikleri, Kureyş kabilesinden ileri gelen ve Peygamberimiz'le uğraşan insanlar, Peygamber Efendimiz'e geldiler ve dediler ki:

(*Yâ muhammed! İnnâ nürîdu en ted'uve rabbeke en yec'ale lene's-safâ zeheben feneşterî bihi'l-hayle ve's-silâha fenü'mine bike ve nukàtile meake*) "Yâ Muhammed biz istiyoruz ki, sen Rabbine dua et de, Allah bize şu Safâ tepesini altın yapsın!.."

Hani Safâ ile Merve var ya... Şimdi kralın sarayının kenarında olan, şöyle üzerinde kubbe bulunan, Mescid-i Haram'a köşe olan yer. Orası bir tepeydi eskiden. Etrafı biraz daha çukur… Cebel-i Ebî Kubeys'in eteğinde ikinci bir yükseltiydi Safâ tepesi. *Safâ*, kaygan taş demek. Orada kaygan taşlardan bir çıkıntı olduğundan, oraya Safâ tepesi demişler.

Peygamber Efendimiz'in evi de, Safâ tepesinde mescide döndüğümüz zaman, sağ taraftaki alanda kalıyordu. Şimdi orası da mescide katıldı. Tâ ilerideki caddeye kadar Peygamber Efendimiz'in doğduğu eve kadar, Peygamber Efendimiz'in mahallesi, Mescid-i Haram'ın avlusu içine alındı, yâni duvarla çevrilmiş oldu. Ama Efendimiz'in doğduğu ev, kütüphâne olarak şimdi kullanılan binâ onun dışında... Biraz aşağı kısmında avlu duvarları var. Orası Peygamber Efendimiz'in mahallesiydi, o civarda oturuyorlardı.

Merve tepesi de, Safâ'da durup Kâbe'ye baktığımız zaman, sağ karşı tarafa geliyor. Onun da sol tarafında *Dâru'n-Nedve*'leri vardı Kureyşlilerin; yâni toplantı yaptıkları, kabile toplantılarını yaptıkları yerler vardı. Ebû Cehil'in ve sâirenin evleri de o taraftaydı. Şimdi oralarda abdest alma yerleri [ve tuvaletler] yapmışlar. Tecellî, yâni Cenâb-ı Hakkın cezası, o müşrikliklerinden dolayı, evleri öyle şeye nasib olmuş.

Öyle deyince, yâni "Safâ tepesini altın yap da, o zaman biz altınları alalım! Onunla atlar alalım, binekler alalım, silahlar alalım; sana inanıp seninle beraber çarpışalım!" demişler.

Tabii, müşriklerin bir adeti var. Tarih boyunca peygamberler tarihini okuduğumuz zaman, Nuh AS olsun, İbrâhim AS olsun,

Mûsa AS hele hele artık o çok bilinen bir şey, onun Firavun'la olan şeyleri daha çok kayda geçmiş, nisbeten daha yakın zamanda... Mucizeleri gördükleri halde inanmamaya devam edebiliyor. Yâni, "Şunu yaparsan, şuna da dua et, şöyle olursa artık inanacağız demişler. Mûsa AS'a, "Bu azabı bizden kaldır, inanacağız!.. Şöyle bir şey göstersen inanacağız!" demişler. Demişler amma, onlar gösterildiği zaman inanmamışlar.

Bir de şimdi bunlar Safâ tepesinin altın olmasını istiyorlar. Altın olsun ama, bir de paralanacaklar, pullanacaklar, kuvvetlenecekler. İman da etmedik derlerse, çok büyük güçlerle, kuvvetlerle, müslümanlara daha büyük zararlar verecekler.

Cenâb-ı Hak, her şeyi bilen Mevlâ Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri Peygamber Efendimiz'e başka mucizeleri ihsan etmiş. Eski peygamberlere nice mucizeler vermiş. Bizim Peygamberimiz'e de onların istedikleri mucizeleri vermiş. Meselâ; Ay'ın ikiye ayrılmasını istemişler. Ay'ı ikiye ayırmış. Birisi bir tepenin üstünde, birisi öbür tepenin üstünde görmüşler. Öyle yaparsan inanırız dedikleri halde inanmamışlar.

Demek ki Cenâb-ı Hak, Peygamber Efendimiz dua edince veriyor ama, ötekiler yine iman etmiyorlar. Onun için, bu sefer Peygamber Efendimiz demiş ki:

أوثقوا لي لئن دعوت ربي فجعل لكم الصفا ذهبًا لتؤمنن بي .
فيوثقوا له فدعا ربه فاتاه جبريل فقال : ان ربك قد أعطاهم
الصفا ذهبًا على أنهم إن لم يؤمنوا بك ، عذبهم عذابًالم يعذبه
أحدًا من العالمين. قال محمد صلى الله عليه وسلم: رب لا
بل دعني و قومي فلأدعهم يومًا بيومٍ. فأنزل الله هذه الآية:
(إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالأَرْضِ...)

(*Evsikù lî lein deavtü rabbî feceale lekümü's-safâ zeheben letü'minünne bî*) "Bana söz verin, te'kid edin, yemin edin, garanti, teminat verin; ben Rabbime dua edip de, Safâ tepesini altın

yaparsam, bana inanacağınıza dair söz verin!" demiş. Sonra dua etmeye kalkınca, (*feetâhü cibrîlü*) Cebrâil AS gelmiş. (*Fekàle: İnne rabbeke kad a'tâhümü's-safâ zeheben*) Demiş ki:

"—Rabbin Safâ tepesini onlara altın olarak vermiş bil. Yâni, duanı kabul eder. Ama, (*in lem yü'minû bike*) eğer yine sana inanmazlarsa; (*azzebehüm azâben lem yüazzibühû ehaden mine'l-àlemîn*) artık alemlerde başka kimseyi azablandırmadığı bir azabla azablandıracak! Tamam mı, istersen altın yapsın?.." demiş.

Peygamber Efendimiz, kavminin mucizeyi gördüğü halde inanmaması tehlikesi karşısında demiş ki: (*Rabbi lâ*)

"—Yapma yâ Rabbi! Safâ tepesini altın yapma ve onların istediklerini verme! Çünkü inanmazlarsa, helâk olurlar. (*Bel da'nî*) Bana müsaade buyur, (*ve kavmî*) ben kavmimin karşısında çalışayım, peygamberlik dâvetimi yapayım. (*Felied'uhüm yevmen bi-yevmin*) Gün gün onları çağırayım, yavaş yavaş anlasınlar, iknâ olsunlar da, helâk olmasınlar." demiş.

Çünkü, kavminin helâk olmasını istemiyordu. Raûf ve rahîm olduğu için Peygamber-i Zişânımız, istemiyordu. Hattâ Taif'te kendisini taşlayıp, dişini kırıp, vücudunu kanattıkları zaman bile;

"—Yâ Rabbi sen bunları affet, helâk etme, azab gönderme; çünkü bilmiyorlar. Anlayacaklar." diyordu.

Sonra kavmi, bazı şiddetli zalimlerin helâki için, "Yâ Rasûlallah, beddua et de şunlar helâk olsun!" dedikleri zaman; "Ben bedduacı bir peygamber olarak gönderilmedim!" diye, onlara lânet etmemişti, beddua etmemişti. Sonra onların çocuklarının, nesillerinin hepsi müslüman oldular, İslâm'a güzel hizmetler ettiler. Yâni, Efendimiz'in sabrı daha güzel oldu.

İşte bu ayet-i kerime bunun üzerine nazil oldu. Başka bir rivayette, Cebrâil AS:[92]

وَكَيْفَ يَسْأَلُونَكَ الصَّفَا وَهُمْ يَرَوْنَ مِنَ الْآيَاتِ مَا هُوَ أَعْظَمُ
مِنَ الصَّفَا ؟ (ابن أبي حاتم عن جعفر ابن أبي المغيرة)

[92] İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.328, no:1466; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

(*Ve keyfe yes'elûneke's-safâ ve hüm yeravne mine'l-âyâti mâ hüve a'zamü mine's-safâ*) diye buyurmuş Peygamber Efendimiz'e. Yâni, "Senden Safâ tepesinin altın olmasını nasıl isterler ki, ondan daha büyük olan mucizeleri, âyetleri gördüler ve âyât-ı Kur'aniyyeyi, nice ayetleri dinlediler. Niye istiyorlar? Onlarda mü'min olmadılar, bunda da olmazlar." diye geçmiş oluyor.

c. Akıl Sahipleri İçin İbretler

İşte onun üzerine, yâni bu istekleri üzerine bu ayet-i kerime 164. ayet-i kerime nâzil oldu. Onu da okuyalım çıkartalım, çünkü konu birliği var:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَ الْفُلْكِ
الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ
مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ، وَ
تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (البقرة:١٦٤)

(*İnne fî halkı's-semâvâti ve'l-ardı va'htilâfi'l-leyli ve'n-nehâri ve'l-fülki'lletî tecrî fi'l-bahri bimâ yenfeu'n-nâse ve mâ enzela'llàhu mine's-semâi min mâin feahyâ bihi'l-arda ba'de mevtihâ ve besse fîhâ min külli dâbbetin ve tasrîfi'r-riyâhi ve's-sehàbi'l-müsehhari beyne's-semâi ve'l-ardı leâyâtin li-kavmin ya'kılûn.*) (Bakara, 2/164)

İç içe olanları birleştirirsek, burada ayet-i kerime yedi şey sayıyor:

1. (*İnne fî halkı's-semâvâti ve'l-ard*)
2. (*Va'htilâfi'l-leyli ve'n-nehâr*)

3. (*Ve'l-fülki'lletî tecrî fi'l-bahri bimâ yenfeu'n-nâs*)

4. (*Ve mâ enzela'llàhu mine's-semâi min mâin feahyâ bihi'l-arda ba'de mevtihâ*)

5. (*Ve besse fîhâ min külli dâbbeh*)

6. (*Ve tasrîfi'r-riyâh*)

7. (*Ve's-sehàbi'l-müsehhari beyne's-semâi ve'l-ard*)

(*Leâyâtin li-kavmin ya'kılûn.*) "Bu yedi şey akleden insanlar için, akleden bir kavim için, topluluk için ayetlerdir, belgelerdir, delillerdir." Yâni, "Onlar belge istiyorlar, delil istiyorlar, mucize istiyorlar. İşte bunlar kafalarını kullanırlarsa tefekkür ederlerse, Allah'ın verdiği aklı kullanırlarsa, Safâ tepesinin altın olmasından daha önemli bir belgedir. Safâ tepesinin altın olması bir seferlik olaydır ama, bu olayları düşünürlerse, bunlar daha muazzam âyetlerdir, mucizelerdir." diye bunları sıraladı.

Şimdi bunları açıklayalım:

1. (*İnne fî halkı's-semâvâti ve'l-ard*) "Hiç şüphe yok ki semâların yâni göklerin ve yerin yaratılmasında..." Tabii nereye bağlı bu sayılanlardan birincisi: (*Leâyâtin li-kavmin ya'kılûn*) "Akleden kavim için, topluluk için bir çok ayetler vardır." Yerin göğün yaratılmasında birçok mucizeler, birçok şâyân-ı dikkat belgeler vardır demek. Birisi bu.

Cenâb-ı Hak bu yeryüzünü yaratmış ve gökleri yaratmış. Etrafımıza bakıyoruz, engin uçsuz bucaksız bir fezâ... Sonunu görmemiz mümkün değil! Çünkü bazı yıldızların ışıkları milyarlarca senede geliyor gözümüze. Şu anda ışığı gözümüze gelmiş olan yıldızlar, belki orada patladı, helâk oldu ama, onları da milyarlarca sene sonra bakanlar görecekler; eğer dünya duracaksa... Eğer daha ötelerde başka şeyler varsa, onların ışıkları da henüz o kadar milyar sene geçmediği için, bizim gözümüze gelmediğinden onları da göremiyoruz.

Onun için kâinâtın derinliğini, sonunu görmemiz en sonundaki şeyleri görmemiz imkânsız. Işık hızıyla milyarlarca sene seyahat ediyor da, ışık gözümüze öyle geliyor.

Bu kâinâtın yaratılışı, bu güneşler, bu aylar, yıldızlar, bunların seyyar ve sabit olanları, gezegen olanları, duranları, bizim bakışımıza göre ışıl ışıl... Bunların hepsi ve yeryüzünün

yapısı, çekirdeği, yanardağları, dağları, ovaları, dereleri, denizleri ve bunların içindeki yaratıklar... Düşündüğü zaman bunların hepsi birer mucize, birer belge... Bunlar kendi kendine, kânun-u ilâhiye göre; fizik kânunları, kimya kânunlarına göre, gök kânunlarına göre, uzay kânunlarına göre hareket eden bu gök cisimleri, bunların yaratılışları; bunlarda çok belgeler vardır, deliller, mucizeler vardır.

Âyet kelimesinin çoğulu *âyât* gelir. Meselâ, *muallime-muallimât* gibi sonu böyle "*ât*" gelirse, Arapça'da müennes kelimelerin, yâni dişi kelimelerin çoğulu böyle yapılır. Âyet kelimesi müennestir; belge, işâret, bir şeyi isbat edici delil mânâsına.

Kur'an-ı Kerim'in ayetleri de, insanı imana getiren belge olduğu için, Allah o cümlelere de âyet ismini vermiş. Ama Kur'an-ı Kerim dışında gökyüzündeki, yerdeki bir takım olaylar da insanı imana, Allah'ın varlığını birliğini idrake götürüyorsa, onlar da âyettir. Yâni mûcizedir, mûcize-i kevniyyedir. Yâni oluşlarla, maddî âlemle ilgili olaylar da, Allah'ın varlığını gösteriyor. Meselâ, bir yerde duman varsa, ateş olduğunu gösterdiği gibi. Göklerin ve yerin yaratılışında çok belgeler var! Ne demek yâni, Safâ tepesinin altın olması küçük bir şey!.. Yerin, göğün yaratılışı çok daha muazzam değil mi?..

2. (*Va'htilâfi'l-leyli ve'n-nehâr*) "Gecenin ve gündüzün ihtilâfında..." Yâni bu ne demek?.. Gecenin gitmesi, gündüzün gelmesi; gündüzün gitmesi, arkasından gecenin gelmesi... Bu da bir muazzam olay!..

Bu gece nasıl oluyor, gündüz nasıl oluyor? Bunu eskiden insanlar bilmiyorlardı, ama ilmin ilerlemesi sonunda anladılar ki, bu dünyanın dönüşüyle oluyor. Sonra gece yaz günlerinde kısa, kış günlerinde uzun oluyor. Gündüz de tersi oluyor. Birisi ötekisinin aleyhine büyüyor, ötekisi küçülüyor.

Bu gece ve gündüz muazzam bir olay... Eğer dünya kendi ekseninde dönmeseydi güneşin etrafında döner miydi?.. Dönerdi. Nitekim Ay dünyanın etrafında, kendi ekseni etrafında dönmeden dolaşıyor. Yâni hiç bir şekilde kıpırdamadan, dünyanın döndüğü gibi kendi ekseni etrafında dönmeden dolaşıyor. Bir tarafında, insanoğlunun inip de ayak basamayacağı kadar güneşten dolayı

sıcaklık var, korkunç bir sıcaklık var. Bir tarafında da daimî karanlık var. Yâni Ay'a o çok sıcak yere insanoğlu inemedi. Çünkü orası hep güneşe bakan kısım. Muazzam sıcak...

Düşünün, Arabistan'a gidenler düşünsün; insan devamlı güneşte kalsa dışarıda, nasıl gölge arıyor! Ki, o bir şey değil. Çünkü dünyanın etrafında hava tabakası var, ozon tabakası var, bulutlar var... Onlar birtakım ışınları süzüyor. Ama Ay'da hiç bunların birisi yok. Orası korkunç bir sıcaklık içinde... Hayatın sürmesine, bizim hayatımızın hiç olmazsa sürmesine imkân olmayan zor şeyler.

Dünya da öyle olabilirdi. Öyle olmamış, Allah-u Teàlâ Hazretleri dünyayı döndürmüş. Bunda çok ibretler var. Gecenin, gündüzün olması hayatın devamı için çok önemli bir şey. Düşündükçe insan ne kadar muazzam bir yaratılış, ne kadar ince bir hesap, ne kadar güzel bir şey bu gece gündüz diye anlar.

3. (*Ve'l-fülki'lletî tecrî fi'l-bahri bimâ yenfeu'n-nâs*) *Fülk*, Arapça'da gemi demek. "O gemi ki denizde yüzüyor, insanlara fayda verecek şeyleri taşıyor." Yâni insanlara fayda verecek şeyleri taşıyarak, insanları taşıyarak, insanların ihtiyacı olan maddeleri taşıyarak, gemi denizin üstünde gidiyor. Bunda da büyük ibretler var.

Bu ummanlarda, denizlerde büyük ibretler var. Yeryüzünün büyük bir kısmının deniz olmasında, karaların az olmasında hikmet var. Bu denizler güneşten ısınınca, buharlaşıyor. Bu buharlar havaya bulut olarak çıkıyor. Yeryüzündeki hayatın ana sebeplerinden, vetirelerinden birisi su...

Ummanlar, okyanuslar, denizler ve onun üstünde gemiler batmıyor. Kanunlar var, fizik kanunları var. Bir maddenin ağırlığı, ötekisinin hafif olması... Bunların hepsinde ibretler var. Yâni düşündüğün zaman, bütün ilimlere burada böyle atıflarda, işâretlerde bulunuluyor. O da büyük bir ibret verici olay.

4. (*Ve mâ enzela'llàhu mine's-semâi min mâin feahyâ bihi'l-arda ba'de mevtihâ*) "Gökten Allah'ın su cinsinden indirdiği yağmurlarda ve onunla yeryüzü ölmüş gibiyken onu diriltmesinde de çok ibretler var!"

Gökten yağmurların yağması, gerçekten ne kadar muazzam bir olay... Yâni nasıl yaratmış Cenàb-ı Rabbü'l-àlemin; sular buhar oluyor, küme küme bulutlar oluyor. Cenàb-ı Hak suları taşıttırıyor. Sonra gökten yere yağıyor. Yeryüzü ölmüş gibiyken, bitkiler ölmüş gibiyken, sararmış solmuşken, susuzluktan kırılıyorken gökten yağmur yetişiyor.

Yağmura bizim ecdâdımız ne güzel isim vermiş, *rahmet* diye... "Rahmet yağıyor!" diyoruz. Yağmur demiyoruz, rahmet diyoruz. "Rahmet yağıyor, koş çamaşırları topla, ıslanacak!" diyoruz. Ama gerçekten, yağmurlar Cenâb-ı Hakk'ın ne kadar büyük bir kudreti, ne kadar güzel bir rahmeti ki; bitkiler onunla yeşeriyor, hayvanlar, insanlar o sulardan istifade ediyorlar. Onlarla biten meyvaları, sebzeleri, yeşillikleri yiyorlar. Onları yiyerek büyüyen mahlûkları, koyunları, diğer evcil hayvanları yiyorlar; evcil olmayan hayvanları avlıyorlar.

Yâni, ne kadar muazzam bir düzen, tabiatın düzeni. Bu suların yukarıdan yağıp da, ölüyken, ölmüş gibiyken yeryüzünün bu sularla dirilmesi... Bunlar da büyük ibretler.

5. (*Ve besse fîhâ min külli dâbbeh*) "Ve Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzüne her çeşit mahlûkattan cins cins yaratıklar yayması..." Yâni, bu da büyük ibret verici bir şey. Yeryüzüne, çevremize bakıyoruz; gözümüzün gördüğü, görmediği tanıdığımız, tanımadığımız her birisi bir vazifeli nice mahlûk var. Hepsinin faydası var...

Şimdi meselâ, "Aman, mikropları niye yarattı Cenâb-ı Hak?" dese birisi; onların da faydası var. Bakterilerin, mikropların faydası var. Şimdi bazı maddeler var, bazı naylon çeşitleri, plastik çeşitleri, dayanıklı; onları çürütemiyor bakteriler. Batılılar, "Onları nasıl yok edeceğiz?" diye düşünüyorlar, insanların başına belâ oluyor. Çabuk çürüyenini arıyorlar.

Hatta Almanya'da, geç çürüyen, sağda solda çöp olarak kalan maddeleri kullanmayı yasakladılar. Yerine böyle kâğıt gibi, bez gibi eşyaları koyma, alışveriş yapıldığı zaman alınanları koyma malzemeleri teşvik ettiler. Ötekileri de yasaklıyorlar, çünkü çevre bozuluyor.

Demek ki mikropların da, bakterilerin de hepsinin bir görevi var. Böceklerin, ağaçların, arıların, kuşların, sineklerin, çiçeklerin

tozlaşmasında vs... Yâni, hangi mahlûka baksanız, hangi olayı inceleseniz, onlarda Cenâb-ı Hakk'ın varlığına, birliğine, kudretine, ilmine, sanatına sonsuz ayetler, yâni belgeler, işâretler var.

Burada tabii atladığım kelime; (*dâbbeh*) ne demek? İsm-i fâilin müennesi bu sîga. *Debbe*, yeryüzünde kımıldamak, yürümek demek... Kımıldayıp hareket eden her şeye *dâbbeh* derler. Böyle yeryüzünde hareket eden nice mahlûk… Yâni, canlı hayvan dediğimiz şeyler.

Onları yaymış çeşit çeşit Cenâb-ı Hak. Hepsinin kendine göre meziyetleri, güzellikleri var. Çölde deve yaratmış; ayakları kuma batmıyor, geniş. Sırtında yağ ve su biriktirebiliyor. Bacakları uzun, kumlara batmayacak şekilde.

Sulak yerlerde, suya müsait hayvanlar yaratmış. Bazı mahlûklar hem suda yaşıyor, hem havada uçuyor. Bazıları hem toprakta yaşıyor, hem suda yaşıyor. Kimisi toprağın derinliklerinde... Solucanlar, yılanlar, böcekler, türlü türlü mahlûkat... Bunların hepsi ibret...

6. (*Ve tasrîfi'r-riyâh*) "Ve rüzgârların oradan oraya esmesinde çok büyük ibretler var." Yâni, yeryüzünde hava hareketleri olmasa, rüzgârlar olmasa durum ne olurdu, ne kadar güç durumlar olurdu. Bu rüzgarların hepsinde çok faydalar var. Rüzgarların oradan oraya sevk edilmesinde çok hikmetler var.

7. (*Ve's-sehàbi'l-müsehhari beyne's-semâi ve'l-ard*) "Yer ile gök arasında musahhar durumda, yâni orası imkân olarak ona açılmış, insanların emrine verilmiş bulutlar." Bulut, yağmur tanelerinden oluşan bir varlık. Ne yapıyor?.. Rahmet getiriyor, yağmur getiriyor, gölge getiriyor. Güneşin fazlalığını, zararlı ışınlarını süzüyor. Bunda da çok ibretler var.

İşte bu sayılanlar altı mı oldu, yedi mi oldu; bütün bunların hepsinde, (*leâyâtin*) çok belgeler, mûcizeler, deliller var. (*Li-kavmin ya'kılûn*) Kavim ne demek?.. Bizdeki kavmiyet, Türk kavmi, Rus kavmi, Bulgar kavmi filân mânâsına değil; insanların topluluğu mânâsına.,, "İnsan toplulukları için, daha doğrusu akleden topluluklar için, akleden insanlar için, nice nice belgeler vardır."

İşte bu akletmek çok önemli. Cenâb-ı Hak'ın yarattığı kullara bahşettiği nimetlerin içinde, en kıymetlisi akıldır. Çünkü, imanı da insan akıl ile algılayıp kabul ediyor, değerlendiriyor. Ama akl-ı selim olmalı, yâni akıl sağlam çalışmalı. Eğer bozuksa, bozuk akıl doğru değerlendiremez; bozuk terazi doğru tartmadığı gibi, bozuk ayna doğru görüntü vermediği gibi, yamuk testerenin doğru kesmediği gibi... Her şeyin yamuğu iyi olmaz. Şöyle hastalıksız, sağlıklı, esen, sâlim akla sahip, akledebilen, tefekkür edebilen, aklını kullanan, bilgiyi değerlendirebilen insanlar için çok belgeler vardır.

Yeryüzü bir kitaba benzetilmiş, zarif insanlar tarafından. Ve bu yeryüzündeki varlıklar ve cereyân eden olaylar da, hepsi birer âyete benzetilmiş. Yâni akıllı bir insan bu yeryüzü kitabının sayfalarını çevirip, olaylara, varlıklara bakıp, buradan çıkartılması gereken bilgileri çıkartır. Alınması gereken dersleri alır, imanını kuvvetlendirir.

En kuvvetli imana sahip olan insanlar, en âlim insanlardır. Allah'ı en iyi bilen, Allah'a en iyi kulluk eden, Allah'tan en çok korkan, en çok edebine sahip olan, takınan insanlar âlim insanlardır, aklını kullanan insanlardır.

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ (فاطر:٢٨)

(*İnnemâ yahşa'llâhe min ibâdihi'l-ulemâ'*) [Kulları içinden ancak alimler, Allah'tan gereğince korkar.] (Fâtır, 35/28) Onun için ilim ve alim çok kıymetlidir. Akıl çok önemlidir İslâm'da... Hatta İslâm'ın beş ana amacından bir tanesi aklı korumaktır. İslâm niçin gelmiştir, Allah niçin peygamberler gönderiyor, İnsanlara neyi öğretmek murad ediyor Cenâb-ı Hak?..

Bir; doğru inancı öğretmek, imanı korumak... İki; aklı hâkim kılmak, aklı korumak. Onun için, aklı gideren içki vs. uyuşturucu yasak. Çünkü aklı engelliyor, akıl nimetini kullandırtmıyor. İslâm aklı korumayı amaçlıyor.

Sonra, nesli korumayı amaçlıyor. Neslin sağlam, sahipli ve îtinâlı büyümesini sağlamaya çalışıyor. Onun için zina yasak... Onun için evlilik var... Anne belli, baba belli, sorumlulukları belli nesil yetişecek.

Ondan sonra, malı korumayı amaçlıyor. Onun için malı telef etmek yoktur. İslâm'da zarara zararla mukàbele yoktur. Birisi bana zarar verdi diye onun malına zarar verilmez.

Böylece İslâm beş şeyi koruyor. Bütün Allah'ın âyetleri, ahkâmı incelendiği zaman bu muazzam gayeler ortaya çıkıyor.

Demek ki, İslâm her güzel şeyin korunmasını amaçlayan, bozgunculuğu, bozmayı yasaklayan bir sistem... *Fesad* da bozulma demek Arapça'da zâten. *Salâh* da, sàlih olmak, uygun olmak, iyi olmak demek. Her şeyin salâhını sağlamak, fesâdını engellemeye çalışmak amacını güdüyor. İslâm'ın koruduğu en başta gelen şeylerden birisi de akıl... Aklı olanlara ne mutlu! Aklını kullananlara ne mutlu! Aklı sâlim olanlara, selim olanlara ne mutlu!..

Cenâb-ı Hak kullarına çok büyük meziyetler veriyor, ama bazıları bu meziyetleri güzel kullanmıyorlar. Bu aklımızı Cenâb-ı Hak nasib etsin, yerli yerinde kullanalım!.. Cenâb-ı Hakk'ın rızasına uygun işler yapalım!.. Ömrümüzü güzel geçirelim, hayat imtihanını başaralım ve Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna sevdiği, razı olduğu kullar olarak varalım!.. Akleden insanlardan, kavimlerden olalım!.. Etrafımıza bakıp gerçekleri gören insanlardan olalım!..

Gözleri açık olduğu halde, bakar kör olanlardan, Allah'ın ayetlerini görmeyenlerden, kâinâtı anlamayanlardan, varlıklardan derslerini çıkarmayanlardan, gàfillerden, câhillerden, kâfirlerden, müşriklerden Cenâb-ı Hak bizi uzak eylesin... İman ile yaşatsın; huzuruna sevdiği, râzı olduğu mü'min-i kâmil kullar olarak varmayı nasib etsin... Cennetiyle, cemâliyle cümlenizi, cümlemizi müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..*

23. 05. 2000 - AVUSTRALYA

26. MÜ'MİNLERİN ALLAH SEVGİSİ

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak cümlenizi iki cihanda aziz ve bahtiyar eylesin...

Bakara Sûre-i Şerîfesi'nin 165, 166, 167. ayet-i kerimeleri üzerinde sohbet etmek istiyorum, Allah'ın izniyle... Önce besmele çekerek, ayet-i kerimelerin mübarek metinlerini okuyalım. *Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm. Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ

اللهِ ، وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلّهِ ، وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ

يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلّهِ جَمِيعًا وَ أَنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

(البقرة:١٦٥)

(*Ve mine'n-nâsi men yettahizü min dûni'llâhi endâden yuhibbûnehüm kehubbi'llâh, ve'llezîne âmenû eşeddü hubben li'llâh, ve lev yera'llezîne zalemû iz yeravne'l-azâbe enne'l-kuvvete li'llâhi cemîan ve enne'llàhe şedîdü'l-azâb.*) (Bakara, 2/165)

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ

بِهِمُ الْأَسْبَابُ (البقرة:١٦٦)

(*İz teberree'llezîne't-tübiù mine'llezîne'ttebeù ve raevü'l-azâbe ve tekattaat bihimü'l-esbâb.*) (Bakara, 2/166)

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّؤُا

مِنَّا ، كَذٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ اَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ، وَمَا

هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ (البقرة:١٦٧)

(*Ve kàle'llezîne't-tebeù lev enne lenâ kerraten feneteberrae minhüm kemâ teberraû minnâ, kezâlike yürîhimu'llàhu a'mâlehüm haserâtin aleyhim, ve mâ hüm bi-hàricîne mine'n-nâr.*) (Bakara, 2/167) *Sadaka'llàhu'l-azîm.*

a. Bazı İnsanların Putları Sevmesi

Bir önceki sohbetimizde, Cenâb-ı Hak Teàlâ'nın çeşitli ayetleri, âyât-ı kevniyyesi, nimetleri anlatılarak, bu sayılanların Cenâb-ı Hakk'ın varlığına, birliğine delil olduğu belirtilmiş idi. Onları konuştuk, anlattık, ifade ettik. Bu kadar deliller karşısında, insan gözünü açıp çevresini ilim ve irfan gözüyle, basîretle incelerse, Cenâb-ı Hakk'ın varlığını, birliğini, kudretini, sanatını, yaratıklarındaki harika yaratılış özelliklerini görünce, yaradanı anlar.

Böylece Cenâb-ı Hakk'ın varlığını birliğini çok açık seçik, zahir ve bâtın bir şekilde görmeleri gerekirken; (*Ve mine'n-nâsi*) "İnsanlardan da bazıları vardır ki, (*men yettahizü min dûni'llâhi endâden*) Allah'ı bırakıp da, Allah'ın ötesinde, Allah'tan ayrı bir takım emsâl, nazîr, misâl durumunda karşı varlıkları kendilerine mâbud edinirler. (*Ve yuhibbûnehüm kehubbi'llâh*) Ve edindikleri o bâtıl mâbudları, mü'minlerin Allah'ı sevdiği gibi severler." Allah'ı sevmeleri lâzım gelirken, sevgilerini, muhabbetlerini, saygılarını yanlış bir yere sarf ederek, o edindikleri putları severler.

(*Ve'llezîne âmenû eşeddü hubben li'llâh.*) "Halbuki iman eden mü'minler, Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne karşı içten, samîmî muhabbette çok daha ileridedirler; en güzel şekilde muhabbete sahiptirler." Onlar edindikleri tanrıları, mü'minlerin Allah'ı sevdiği kadar sevmezler.

(*Ve lev yere'llezîne zalemû*) "Bu Allah'tan gayri putlar edinip, onlara tapınan bu kâfirler, bu müşrikler keşke görselerdi ki; (*iz*

yeravne'l-azâbe) ahirette, kıyamette azabı gördükleri zaman, (*enne'l-kuvvete li'llâhi cemîan*) bütün güç, kuvvet, hepsi Allah'ın elinde olduğunu, kuvvet sahibi Hàlik-ı Teàlâ, yaratıcı Mevlâ'nın Allah olduğunu görürlerdi. (*Ve enne'llàhe şedîdü'l-azâb.*) Ve orada Cenâb-ı Hakk'ın nasıl şiddetli azabı olduğunu görürlerdi."

Şimdi burada, (*Ve mine'n-nâsi men yettahizü min dûni'llâhi endâden*) derken; *endâd*, *niddün* kelimesinin çoğuludur. Yâni emsâli, nazîri demek. Allah'ı bırakıp da Allah'ın emsâli, Allah yerine, Allah'a nazîr olarak, Allah gibi mâbudlar ediniyorlar. Kim bunlar?.. Puta tapıcılar, müşrikler esas itibariyle.

b. Şirk En Büyük Günah

Bu arada bir hadis-i şerifi de okuyarak, öteki izahata geçeyim. *Sahihayn*'da, yâni İmam Buhàrî ve Müslim'in (Rh.A) hadis kitaplarında, Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan rivayet edilmiş bir hadis-i şerif var. Buyuruyor ki Abdullah ibn-i Mes'ud:[93]

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ؟ قَالَ: أَنْ تَجْعَلَ لِلّٰهِ

نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ (خ. م. د. ت. ن. حم. حب. ط. طب.

هب. حل. عن ابن مسعود)

(*Kultü: Yâ rasûla'llàh*) Ben dedim ki Peygamber Efendimiz'e:

---

[93] Buhàrî, *Sahîh*, c.IV, s.1626, *Tefsir*, no:4207; Müslim, *Sahîh*, c.I, s.90, *İman*/37, no:86; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.705, *Talâk*/50, no:2310; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.336, *Tefsir*, no:3182; Neseî, *Sünen*, c.VII, s.89, *Tahrîmü'd-Dem*, no:4013; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.434, no:4131; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.X, s.262, *Hudûd*, no:4415; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.35, no:264; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.24, no:9820; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.86, no:2575; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IX, s.64, no:5130; Bezzâr, *Müsned*, c.V, s.107, no:1687; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.265, no:284; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.18, no:15618; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.290, no:3476; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.145; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.10, s.193; İbn-i Adiy, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.211; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XV, s.91; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

"Ey Allah'ın elçisi, rasûlü! (*Eyyü'z-zenbi a'zam?*) Kulların işlediği günahlardan en büyüğü, en muazzamı, en korkuncu ve en fecîsi hangisidir?" diye sordum.

(*Kàle*) Buyurdu ki Peygamber Efendimiz, bu soruma cevap olarak: (*En tec'ale li'llâhi nidden*) "Allah'a emsal düşünmen, tasavvur etmen; yâni şirk koşup, bir başka varlığı mâbud yerine koyup ona tapınmandır. (*Ve hüve halekake*) Seni Allah yarattığı halde... Seni o yarattığı halde, aklında Allah'a emsâl ve nazîr düşünüp, onu mâbud edinip, ona tapınmandır. En büyük günah budur."

Peygamber SAS Efendimiz, en büyük günahları sayarken de, Allah'a şirk koşmanın en büyük günah olduğunu kesin olarak belirtmiştir. Bu hadis-i şeriften de anlaşılıyor.

Onun için, mü'minlerin sağlam, doğru itikadda olmaları, itikadlarının düzgün olması çok önemlidir. Osmanlı şairlerinden birisi diyor ki:

Belki makbûl ola noksàn-ı amel,
Olmasın lîkin akîdende halel!..

Yâni, "İbadetleri çok yapamamışsan, nafile oruçları, namazları, tesbihleri, hayırları çok yapamamışsan, belki bunları Cenâb-ı Hak mâzur görür ama, akîdende bir çatlaklık, bozukluk, yanlışlık olmamasına çok dikkat etmen lâzım! Akîdende böyle bir şey olmasın!" diyor.

Doğrudur. En önemli işimiz Allah'ın varlığını birliğini doğru anlamak, Allah'a şerik koşmamak, Allah'tan gayriye tapmamaktır. Tevhid Yılı, Tevhid Yüzyılı, Tevhid Binyılı diye onun için ilan ettik. Bu İkibin ve İkibin'den sonrası çok önemli!.. Bu ayet-i kerimelerden de görüyorsunuz.

Bu müşrikler putları, kendi elleriyle yaptıkları şeyleri kendilerine mâbud ediniyorlar ama, bunları da tam sevmiyorlar. Biraz daha başkasını gördüğü zaman; başka bir kabilenin mâbudunu daha süslü, daha büyük, daha cafcaflı, şâşaalı görünce, ötekisini bırakıp onu alırlarmış.

Bir de, müşrikler ferah zamanında putlara taparlarmış; ama

başları dara geldiği zaman, Cenâb-ı Hakk'a dönerlermiş. Yâni, işleri karışık ve yarım yamalak.

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ، فَلَمَّا

نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ (العنكبوت: ٦٥)

(*Ve izâ rakibû fi'l-fülki deavü'llâhe muhlisîne lehü'd-dîn*) "Gemiye bindikleri zaman, fırtına çıktığı zaman, Cenâb-ı Hakk'a hâlisâne ibadet ederler, dua ederler, niyaz ederler. (*Felemmâ neccâhüm ile'l-berri izâ hüm yüşrikûn.*) Fakat onları sâlimen karaya çıkardığı zaman, bir bakarsın ki Allah'a ortak koşmaktadırlar; yine eski küfürlerine devam ederler." (Ankebut, 29/65) diye, böyle döneklikleri de belirtiliyor.

Severler ama, işte öyle yarım yamalak severler. "Bir Allah sevgisi vardır ama, Allah'ın yanında bu şerik koştukları putları da severler. Veyahut, o putların sevgisi yanında Allah'ı da severler." mânâsına gelir diyor bazı müfessirler.

Bazı tefsir kitaplarında da: "Hayır, onlar putları edinirler ve mü'minlerin Allah'ı sevdiği gibi, o putlarını severler. Onlarda Allah sevgisi olsaydı, şerik koşmazlardı." diye anlam veriyorlar.

c. Değişik Putlar

Sonra, tefsir kitaplarında ifade ediliyor ki, "İnsanların Allah'tan gayri bağlandığı şeyler sadece taştan, ağaçtan yontup, heykel yapıp, karşılarına diktikleri putlar değildir; ayrıca Allah'a isyanda itaat ettikleri, seçtikleri başkanları, reisleri, büyükleri, hükümdarları, komutanları... neyse, onlar da o gruba dahildir. (*Yettahizu min dûni'llâhi endâden*) Allah'ı bırakıp da, Allah'tan gayri edindikleri nidler, emsâl ve nazîrler grubuna bunlar da girerler." diye bunu da beyan ediyorlar.

Zaten bu ayet-i kerimede de buna işaret var. "O kimseler ki, insanlardan bir kısmı, (*yettahizü min dûni'llâhi endâden*) putlar ediniyorlar; emsal, nazîrler, karşıtlar ediniyorlar, inanıyorlar; (*yuhibbûnehüm*) onları seviyorlar, (*kehubbi'llâh*) Allah sevgisi gibi..."

Buradaki *hüm;* zevi'l-ukùl, akıl, can sahibi varlıklar için kullanılır Arapça'da. Bundan maksad, insanların kendilerine itaat ettikleri, mafya reisleri, kabile başkanları, haşmet ve kuvvet sahibi, ikbal ve mevkî sahibi, hüsün ve gösteriş sahibi, servet ü sâmân sahibi kimler varsa, ağaydı, başkandı, efendim bilmem şuydu buydu diye, onlara böyle el pençe divan durup bağlanıyorlar ya, işte onlar da bu ayet-i kerimede anlatılan insanların durumuna düşüyorlar. Çünkü, seviyorlar, emrini tutuyorlar... İtaat edince, ona tapınmış gibi oluyor.

Onun için, ayet-i kerimede bazı insanların nefsini put edinip ona tapındığı bildiriliyor:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوَاهُ (الجاثية:٢٣)

(*E feraeyte meni'ttehaze ilâhehû hevâhü*) [Hevâ ve hevesini tanrı edinen kimseyi gördün mü?] (Câsiye, 45/23) Hevâ-yı nefsini put edinmiş. Yâni ne demek?.. Nefsinin arzularını esas kabul ediyor, ona uyuyor, onu dinliyor, ona itaat ediyor.

Demek ki sözünü dinleyip, itaat edip, emrini uyguladığını put

edinmiş oluyor. Bazen bu nefis putu olur, bazen bir kişi olur karşısında, bazen de bir reis olur... Bazan da kahramanlar, hükümdarlar, dilberler put edinilmiş oluyor. Tarih boyunca işte bunlar, hem ayrıca putlara taptıkları gibi, bunlara da itaat ettiklerinden, yine Allah'a karşı bunları edinmiş oluyorlar.

Bazıları da, doğrudan doğruya bunları kendilerine mâbud edinmişlerdir. Meselâ; Firavun'a tapınmışlardır, Firavun'u mâbud edinmişlerdir, heykelini yapmışlardır, ona ibadet etmişlerdir. Buda'yı mâbud edinmişlerdir, ona tapınıyorlar. Halbuki Buda bir insandı.

Bazan da Allah'ın sevgili kullarını, sevilen kullarını kendilerine put ediniyorlar, onlara tapınıyorlar; Hazret-i İsa'ya, Allah'ın peygamberi olduğu halde tapındıkları gibi.

İşte Allah varken, birken, yerdeki gökteki bütün gözlemler Allah'ın varlığını, birliğini gösterecekken, insanların bir kısmı maalesef, başka putlar, başka mâbudlar, başka tapınılan varlıklar bulup, kafalarından, akıllarından uydurup, onu sevip, ona itaat ediyorlar. Amma yanlış ve çok büyük suç, çok büyük günah.

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (لقمٰن:١٣)

(*İnne'ş-şirke lezulmün azîm.*) "Şirk koşmak çok büyük bir zulümdür." (Lokman, 31/13) Allah'ın affetmeyeceği bir günah.

إِنَّ اللَّهَ لاَ يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

(النساء:٤٨)

(*İnna'llâhe lâ yağfiru en yüşreke bihî ve yağfiru mâ dûne zâlike li-men yeşâ'*) [Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başka günahları dilediği kimse için bağışlar.] (Nisa, 4/48) Allah müşriki affetmeyecek, ama dilerse başka günahkârların hatalarını affedebilir, bağışlayabilir. Dilediği kimseleri bağışlar ama, müşriki aslâ affetmesi olmayacak.

Onun için müşrik olmamağa, Allah'tan gayriye bağlanıp,

dalkavukluk edip, yaltaklanıp yoldan çıkmamağa gayret etmek lâzım! Bunun yanlışlığını çok kuvvetli bir şekilde öğrenmek ve öğretmek lâzım!..

d. Mü'minlerin Allah'ı Sevmesi

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ (البقرة:١٦٥)

(*Ve'llezîne âmenû eşeddü hubben li'llâh*) "Mü'minler Cenâb-ı Hak Teàlâ'yı böyle, bu müşriklerin putlarını sevdiğine benzer şekilde değil, çok kuvvetli bir şekilde severler." (Bakara, 2/165) Burada mü'minlerin Allah sevgisi anlatılıyor, isbat ediliyor.

Bana bir korgeneral gelmişti, fakültede doçent idim o zaman:

"—Amerika'da birtakım dostlarım var, onlar bana Paşa Baba derler. Türkçe de biliyorlar, mektup gönderdiler. Bak, ne diyorlar mektupta?" dedi.

Baktım 20-30 sayfa, başı yazılmamış, belirtilmemiş İngilizce bir kitabın sayfalarını fotokopi etmişler, göndermişler Paşa Babalarına. Korgeneral, kurucu mecliste filân görev yapmış, yüksek bir zât idi. Diyorlar ki:

"—Paşa Baba, hanımımla beraber ellerinden öperiz. Bu sayfaları oku, fikirlerini söyle!"

Şu kitaptan alınmış demiyor. Demek ki, kitap, başlığını saklamaları gereken bir kitap; öyle anlaşılıyor. Yazarının kim olduğunu söylemek istemiyorlar. Paşa da bana geldi:

"—Ben bu konuları iyi bilmiyorum, bana yardımcı olun! Siz cevabını Türkçe olarak yazın, ben İngilizce'ye çevirip göndereyim. Bunlar galiba müslüman olacaklar?" dedi bana.

Ben de tabii ilgilendim, okudum. Baktım, baştan sona İslâm'a haksız hücumlar, yersiz, yanlış hücumlarla dolu bir kitap. Sonra hristiyanları öğütlüyor, müslümanlara karşı kışkırtıyor; "Müslümanlar hristiyanların üçlemesini teslisini, triniteyi anlamazlar; onun için onlara şöyle hareket edin, böyle hareket edin!" diye yalan yanlış şeyler söylüyor. Hristiyanlığı methediyor, müslümanlığı çok fena halde kötülüyor. Paşa Baba'dan da, "Bu hususta ne dersin?" diye cevap istiyor. Paşa Baba da onları

müslüman olacak sandığı için, bana gelip, benden yardım alıp, cevap gönderecek.

Meselâ diyor ki:

"—Müslümanlar Allah sevgisini hiç bilmezler."

İşte burada ayet-i kerime var, Kur'an-ı Kerim'in ayeti: (*Ve'llezîne âmenû eşeddü hubben li'llâh*) "Mü'minlerin Allah'ı sevmek hususunda, müşriklerin hiç yanına yanaşamayacağı derecede yüksek sevgileri vardır."

Nereden belli bu sevgi?.. Mallarını Allah yolunda vermelerinden belli... Canlarını Allah uğrunda cihadlarda fedâ etmelerinden belli... İbadetlere sabretmelerinden, Ramazan'da oruç tutmalarından belli... Hayır hasenat yapmalarından, çeşmeler, yollar yaptırmalarından belli... Geceleri gözyaşları ile ibadetler edip, Cenâb-ı Hakk'a yana yakıla kulluk etmelerinden belli... Yunuslardan belli, Mevlânâlardan belli...

Yalan söylüyor, iftira ediyor, garazkâr yâni. Ama işte ayet-i kerime durumu bildiriyor. Ben bunları böyle yazıp verdim. Paşa da gönderdi.

وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا

وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ (البقرة:١٦٥)

(*Ve lev yere'llezîne zalemû*) Ah, keşke zulmedenler, yâni şirk edip de, kendilerini tehlikeye sokup da, kendilerini azâba müstehak duruma getirip de, kendi kendilerine haksızlık etmiş, kötülük etmiş olanlar, keşke görselerdi." Kimler görselerdi?.. (*Ellezîne zalemû*) Zulüm edenler, bu müşrikler, bu zâlimler, bu haksız işi yapanlar, bu puta tapanlar görselerdi. (*İz*) O zamanı ki, (*yerevne'l-azâb*) onlar azâbı ahirette karşılarında görürler." (Bakara, 2/165) Mahkeme-i kübrâda mahkûm olurlar, cehennemlik oldukları belli olur, azâb karşılarında...

(*Enne'l-kuvvete li'llâhi cemîâ*) "Bütün gücün kuvvetin, kudretin, kâinatın tasarrufunun Allah'ta olduğunu o zaman görürlerdi. (*Ve enna'llàhe şedîdü'l-azâb.*) Ve Allah'ın bu müşriklere, kâfirlere ne kadar şiddetli azâb edici olduğunu görürlerdi."

Buradaki (*yerâ*) kelimesi yazılış bakımından aynı olan, bir başka şekilde de bir kıraat daha var, (*terâ*) okunur. O zaman mânâ ne olur, *terâ* kıraatine göre: (*Ve lev terâ*) "Ey Rasûlüm sen görseydin; (*ellezîne zalemû*) işte bu müşrikleri, bu zâlimleri, onlar azâbı gördükleri zaman, gücün kuvvetin Allah'ta olduğunu anladıkları ve azâbın ne kadar korkunç olduğunu fark ettikleri zaman görseydin!"

Başka ayetlerde de böyle başlangıçlar var. Başka sûrelerde, (*Ve lev terâ iz zàlimûne*) diye başlayan ayetler de gelecek. Bu rivayet de olabilir. Bu rivayet de var ama, bizim Kur'an-ı Kerim'de yazılan rivâyet, (*yerâ*) diye; muzàri, müfred, gàib sigasıyla.

"Bir görselerdi" deniliyor burada, ondan sonra sonucu bırakılıyor. Bu, "Azâbın ne kadar şiddetli olduğunu kendileri idrak etsinler, söz onlara tesir etsin!" diyedir. Türkçe'de de, "Sen bunu yaptın ama, başına neler gelecek olduğunu bir bilsen!" deriz, cezayı söylemeyiz. O daha tesirli olur. Onun için, onların ne kadar korkunç cezalara mâruz bırakılacakları, böyle bir ifadeyle anlatılmış.

Elmalılı rahmetli, geniş bir bölüm ayırmış bu ayet-i kerimenin izâhında. İnsanlar tabii Allah'tan gayrı nelere tapmışlar târih boyunca. Mâhiyetini anlayamadıkları gök cisimlerine kudret izâfe ederek güneşe, aya, yıldızlara tapmışlar. Başka nelere tapmışlar?.. Kendi içlerinden yetişmiş hükümdarlara tapmışlar. İnsan... Onlar gibi insan. Meselâ; firavunlara taptıkları gibi, Nemrud'a taptıkları gibi... Onlar "Ben tanrıyım!" demiş. Ötekileri de "Haydi sen bizim tanrımızsın!" demişler, tapmışlar.

Bazıları da başka hayvanlara tapmışlar. İşte öküze tapmak gibi, timsaha, kobra yılanına, beyaz ayıya tapmak gibi... Vahşi kabilelerin çeşitli mahlûklara tapınması gibi şeyler...

Bir de tabii, kendilerine sevgiyle bağlanılıp, saygıyla bağlanılıp, itaat edilen hükümdarlar, komutanlar, kahramanlar... Bu da doğru olmuyor. Yâni, Allah'a isyanda birilerine itaat edildi mi, ona ibadet edilmiş gibi oluyor.

Burada bir açıklama yapmak gerekiyor:

"—Biz Peygamber Efendimiz'i sevmeyecek miyiz?.."

Seveceğiz çünkü zâten Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

(آل عمران: ٣١)

(*Kul in küntüm tuhibbûna'llàhe fe'ttebiùnî yuhbibkümu'llàhu ve yağfirleküm zünûbeküm.*) [Rasûlüm de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın!] (Âl-i İmran, 3/31) Yâni, Peygamber SAS'i seveceğiz.

Evliyâullahı sevecek miyiz, hocalarımızı sevecek miyiz?.. Babamızı sevebilir miyiz, annemizi sevebilir miyiz?.. Tabii severiz. Yâni, sevginin meşrû olanı var ve hududu var.

İnsan babasını sever ama, babası günahı emrederse, "Oğlum haydi bakalım, ben sana yankesiciliği öğrettim, git şu adamın cebinden cüzdanını çal!" derse; işte bu itaat edilecek bir emir değil. Babasının emri yanlış... Emir Allah'a isyânı, günâhı emreden emirse, o zaman dinlenmez. Ama Allah yolunda giden Allah'ın iyi kullarını sevmek de dinin esaslarındandır.

Meselâ ezanımızda, ikàmetimizde Peygamber Efendimiz'e sevgimizi ifade ediyoruz. Namazımızda, tahiyyatımızda, salât ü selâmımızda Peygamber Efendimiz'e sevgimizi ifade ediyoruz. Çünkü o sevgi emredilmiş, ona salât ü selâm getirmek emredilmiş, bağlılık emredilmiş.

Burada bir incelik, şudur: Allah'a karşı rakip olarak bir şeyi sevmek, şirk oluyor. Ötekisi de makbul olan, emredilen de Allah için sevmek oluyor. Allah'ı seven, Allah için Allah'ın bazı kullarını sever. Allah için Allah'la ilgili olan şeyleri sever.

Allah'ın kitabını severiz. Neden?.. Allah'ın kitabı, Allah'ın kelâmı; onun için severiz. Allah'ın peygamberini severiz. Peygamberimiz Muhammed Mustafa Efendimiz'i seviyoruz. Hazret-i İsâ Efendimiz'i seviyoruz. Hazret-i Meryem Vâlidemiz'i seviyoruz. Hazret-i Mûsâ AS'ı seviyoruz. Neden?.. Allah'ın mübarek kulları diye seviyoruz.

Yâni, Allah için sevmek câizdir, güzeldir, sevaptır, tavsiye

edilmiştir. Çünkü İslâm sevgi ve muhabbet, kardeşlik ve toplum yaşamı dinidir. Elbette bir sevgi olacak. Kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevecek, kardeşini Allah rızası için sevecek. Kardeşiyle, Allah rızası için din kardeşliği yapacak. Âhiret kardeşi olacak, *ahretlik* dediğimiz ahiret kardeşliği yapacak. Bunlar güzel.

Burada bir noktaya daha işaret ediyor. Yâni, Allah için sevmek... Bunu ayırmak lâzım! *El-hubbu fi'llâh, el-hubbu li'llâh*; bunlar makbul sevgiler.

Bir de bazıları, bu Allah'tan gayrı *nid* edinmek, yâni emsâl edinmek meselesinde, Allah'ın mübarek evliyâsını sevmeyi de bu şirke bağlamak istiyorlar. Bu da çok yanlış bir şey... Elmalılı merhum, buna da bir bahis ayırmış, güzel izâhat vermiş. Bunun yanlışlığını gayet güzel beyan etmiş.

Onlar, böyle kabirleri ziyareti uygun görmüyorlar. Geçmiş insanları ziyâreti uygun görmüyorlar. Rahmetle yâd etmeyi uygun görmüyorlar. Hepsini kesmek isteyen halleri var. Bu da yanlış...

"—Eğer siz bütün sevgileri istemiyorsanız, o zaman kendi başınızdaki emirlere sevgi göstermemeniz lâzım, tâzim etmemeniz lâzım, ziyâret etmemeniz lâzım!.. Peygamber Efendimiz'in kabrini

ziyaret etmeyi uygun görmüyorsan, o zaman saraya hiç gitme! Emir'i hiç ziyaret etme!.." diye yıllar önceden bu şeyleri güzel teşhis etmiş, gayet güzel izah etmiş.

Bu kabir ziyaretini yasaklamaya kalkışanların, Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyarete karşı olanların ve sâirenin hatalarını da beyan etmiş. Yâni, Allah için sevgiyle, Allah'ın sevmediği sevgi cinsini güzelce açıklamak gerekiyor. Güzel açıklama yapmış; Allah razı olsun, Allah rahmet eylesin...

e. Ahirette Putların Kendilerini Savunması

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ (البقرة:١٦٦)

(*İz teberree'llezîne't-tübiù mine'llezîne'ttebeù ve raevü'l-azâbe ve tekattaat bihimü'l-esbâb.*) (Bakara, 2/166)

Bu ayet-i kerime de yine edât-ı tezkirle, yâni eski bir olayı hatırlatma bâbında kullanılan bir edatla başlıyor: (*İz*) "Hatırla hani o zamanı ki..." Ama bu sefer eski değil, ileride ahirette olacak bir olayı Cenâb-ı Hak kendi ilm-i ilâhîsiyle, Peygamber Efendimiz'e olmadan evvel, "İleride böyle olacak!" diye bildiriyor.

(*Teberrae'llezîne't-tübiù*) "Kendilerine tâbi olunanlar teberrî edecekler." Yâni, "Bizim ilişkimiz yok, alâkamız yok, biz bunlardan değiliz, bunlar bizden değildir." diye kendilerini çekecekler, bağlantıları inkâr edecekler. Bakın burada da reisler, mafya çetesi başkanları ve sâireler, yanlışlıkla kendilerine bağlanan kimseler, hepsi giriyor işin içine.

Ama önce ne dediklerini söyleyelim, sonra başka izâhları, başka görüşleri de anlatacağım: "Kendisine tâbi olunanlar teberrî edecekler. Yâni, 'Yâ Rabbi! Yok bizim alâkamız bunlarla... Biz bunlardan değiliz, bunların yaptıklarına razı değiliz.' diyecekler."

Kimlerden teberrî edecekler, kendilerini sıyıracaklar, alâkamız yok diye reddedecekler, inkâr edecekler?.. (*Mine'llezîne'ttebeù*) "Kendilerine tabi olanlardan sıyrılacaklar, alâkalarını reddedecekler. (*Ve raevü'l-azâb*) Ve azabı görecekler. (*Ve tekattaat*

bihimü'l-esbâb) Ve aralarındaki bütün bağlantılar, birbirleriyle dünyadayken mevcut olan alâkalar, hepsi kesilmiş olduğu zaman, ah o zamanı da bir görsen ey Rasûlüm!" veyahut, "Ey mü'minler, o zamanı bir düşünseniz, bir görmüş olsanız." Bu 166. ayet-i kerimede böyle bildiriliyor.

Bu kendisine tabi olunanlar kimler?.. Dünyadayken kendisine tapınılan putlar, ahirette kendi putperestlerini, kendilerine tapanları reddedecekler; bir bu mânâ var... Bir de, "Bunlar meleklerdir." demiş bazı alimler. Kendilerine, "Melekler Allah'ın kızlarıdır." diye tapınanlar olmuş, Kur'an-ı Kerim'den biliyoruz. Melekleri kendilerine mâbud edinenler olmuş.

Onlar diyecekler ki:

"—Yâ Rabbi, bunlarla hiç alâkamız yok!"

تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ ، مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ (القصص:٦٣)

(*Teberraenâ ileyke, mâ kânû iyyânâ ya'budûn.*) "Biz bunlardan sıyırıyoruz kendimizi; onlar bize tapmıyorlardı." (Kasas, 28/63)

سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ ، بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ ، أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ (سباء:٤١)

(*Sûbhâneke ente veliyyünâ min dûnihim*) "Seni tesbih ve takdis ederiz yâ Rabbi, sen bizim velîmizsin! Bizim onlarla hiç alâkamız yok... (*Be'l-kânû ya'budûne'l-cin*) Belki bunlar bize değil, cinlere tapıyorlardı. (*Ekseruhüm bihim mü'minûn*) Çoğu onlara inanmıştı." (Sebe', 34/41) diyecekler.

Cinler de, kendilerine tapınan kimselerden böyle teberrî edecekler.

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ (الأحقاف:٦)

(*Ve izâ huşira'n-nâsü kânû lehüm a'dâen*) "Mahşer yerinde düşman gibi davranacaklar kendilerine tapınanlara. (*Ve kânû bi-ibâdetihim kâfirîn*) Onların tapışlarına inkârda bulunacaklar." (Ahkàf, 46/6)

Bu hususta çok ayetler var:

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا. كَلاَّ ، سَيَكْفُرُونَ

بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا (مريم:٨١-٨٢)

(*Ve'ttahizû min dûni'llâhi âliheten li-yekûnû lehüm izzâ. Kellâ, seyekfurûne bi-ibâdetihim ve yekûnûne aleyhim dıddâ.*) [Onlar, kendilerine bir itibar ve kuvvet vesilesi olsun diye, Allah'tan başka tanrılar edindiler. Hayır, hayır! Taptıkları onların ibadetlerini tanımayacaklar ve onlara hasım olacaklar.] (Meryem, 19/81-82) diye onlara karşı zıd olacakları bildiriliyor.

إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ،

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ، وَ

مَأْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (العنكبوت:٢٥)

(*İnneme'ttehaztüm min dûni'llâhi evsânen meveddete beyniküm fi'l-hayâti'd-dünyâ sümme yevme'l-kıyâmeti yekfüru ba'düküm bi-ba'dın*) [Siz, sırf aranızdaki dünya hayatına has muhabbet uğruna Allah'ı bırakıp putlar edindiniz. Sonra kıyamet günü gelip çattığında ise birbirinizi tanımazlıktan geleceksiniz.] (*Ve yel'anü ba'düküm ba'dà*) Siz onlara, onlar size; tapanlar, tapınanlar birbirlerine lânet edecek. (*Ve me'vâkümü'n-nâr*) Hepinizin yeri cehennem olacak. (*Ve mâ leküm min nâsırîn.*) Kimse de size yardım etmeyecek. Bir yardımcı bulamayacaksınız." (Ankebut, 29/25)

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ، يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ

إِلَى بَعْضٍ الْقَوْلَ ، يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا

لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ (سبأ : ٣١)

(*Ve lev terâ izi'z-zâlimûne mevkùfûne inde rabbihim, yerciu ba'duhüm ilâ ba'dınni'l-kavl*) Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda birbirleriyle söz dalaşı yapacaklar. (*Yekùlü'llezîne'stud'ifû lillezîne'stekberû*) Aldatılan, horlanıp, zayıf görülüp de tâbî kılınanlar, o kibirli, kendilerine tâbi olunan kimselere diyecekler ki: (*Lev lâ entüm lekünnâ mü'minîn.*) 'Bre insafsızlar, zalimler! Siz olmasaydınız biz mü'min olurduk. Siz bizi aldattınız!' diyecekler." (Sebe', 34/31)

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ

الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ (سبأ : ٣٢)

(*Kàle'llezîne'stekberû lillezîne'stud'ifû*) "O tâbi olunan rüesâ takımı, kibirli, ululanan; tanrıyım, bilmem neyim diye kendisini yükseklere çıkartıp, insanları kendisine bağlayanlar da, o aldatılıp, zayıf görülüp, gücü olmayan o insanlara, düşkünlere diyecekler ki: (*E nahnü sadednâküm ani'l-hüdâ ba'de iz câeküm*) 'Size geldikten sonra, hidâyet yolundan biz mi sizi saptırdık? (*Bel küntüm mücrimîn.*) Asıl suçlu sizsiniz!' diyecekler." (Sebe', 34/32)

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا ، وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا

رَأَوُا الْعَذَابَ ، وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا ، هَلْ

يُجْزَوْنَ إِلاَّ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (سبأ : ٣٣)

(*Ve kàle'llezîne'stud'ifû lillezîne'stekberû*) "O düşkünler büyüklük taslayanlara diyecekler ki: (*Bel mekru'l-leyli ve'n-nehàri iz te'mürûnenâ en nekfüra bi'llâh*) 'Gece gündüz hilelerle, Allah'a kâfir olmamızı bize siz emredip duruyordunuz. Bizi yanlış yollara sevk ediyorsunuz. (*Ve nec'ale lehû endâden*) Onun yerine emsallerini, başka şeylere gönül bağlamamızı, tapınmamızı siz söylüyordunuz.' diyecekler." Böyle söz dalaşları olacak. Bu tapınanlarla tapınılanlar, bağlananlarla bağlanılanlar, başkanlarla onların tebaaları böyle dalaşacaklar.

(*Ve eserru'n-nedâmete lemmâ raevü'l-azâb*) "Azabı gördükleri zaman da, çok pişmanlık izhâr edecekler. (*Ve cealne'l-ağlâle fi ağnâkı'llezîne keferû*) Ve bu kâfirlerin boyunlarına demir boyunduruklar bağlanacak; (*hel yüczevne illâ mâ kânû ya'melûn*) cezalarını çekecekler, ama kendi ettiklerini bulacaklar." (Sebe', 34/33) diye çeşitli ayet-i kerimelerde böyle bildiriliyor.

Bir de deniliyor ki, bu kendisine tâbi olunanlar, tâbi olanlar meselesinde:

"—Bunlar şeytanlardır. Çünkü şeytanları da insanlar dinlediler ve şeytana aldandılar. Şeytanlar da orada yine, bizim ilgimiz yok diyecekler."

Onlar hakkında da, bu konuda ayet-i kerimeler var. Ne diyecek şeytanlar:

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ

وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ ، وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلاَّ

أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي ، فَلاَ تَلُومُونِي وَ لُومُوا أَنْفُسَكُمْ

(إبراهيم: ٢٢)

(*Ve kàle'ş-şeytànu lemmâ kudiye'l-emru*) "Allah'ın hükmü takdir olunup, cehennemlikler ayrıldığı zaman, şeytan diyecek ki:

(*inna'llàhe vaadeküm va'de'l-hak*) 'Cenâb-ı Hak size peygamber gönderdi, kitaplar indirdi, cenneti vaad etti, cehennemi ihtar eyledi ve va'dini yerine getirdi, mü'min kullarını cennetine soktu. Yine vaîdini yerine getirdi, cehennemlikleri de cehennemliklerin arasına ayırdı. Cenâb-ı Hakk'ın va'di haktır, va'dinden hulfü yoktur.

(*Ve veadtüküm*) Ben de sizi kandırmak için çeşitli vaadlerde bulundum, (*feahleftüküm*) ama yapmadım. (*Ve mâ kâne aleyküm min sultànin*) Bunun için size herhangi bir güç, kuvvetim yoktu. (*İllâ en deavtüküm fe'stecebtüm lî*) Ancak, ben size vesvese verdim, sizi kışkırttım, fikir verdim; siz de bu fikre uydunuz, bana tâbî oldunuz, bana uydunuz, günahı işlediniz. (*Felâ telûmûnî*) Beni kınamayın, bana laf söylemeyin, bana bağırıp çağırmayın; (*ve lûmû enfüseküm*) kendi kendinizi kınayın!' diyecek." (İbrâhim, 14/22) Böyle bildiriliyor.

Başka bir ayet-i kerimede ise şöyle buyruluyor:

إِذْ قَالَ لِلْإِنسَانِ اكْفُرْ ، فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي

أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ (الحشر:١٦)

(*İz kàle li'l-insâni'kfur*) "Şeytan kullara, 'Kâfir ol!' der, 'Küfre git!' der. (*Felemmâ kefera kàle innî berîün minke innî ehàfu'llàhe rabbe'l-àlemîn.*) Ondan sonra kâfir olunca da, 'Ben senden berîyim, seninle alâkam yok; ben Allah'tan korkarım!' der." (Haşr, 59/16)

İşte bu bütün şeytan olsun, cinler olsun, melekler olsun, insanlar olsun, putlar olsun; cansız putlara da Allah orada bir hal verecek, dil verecek; onlar da teberrî edecekler kendisine tapınanlardan... Onlar da, "Bizim alâkamız yok!" diye inkâr edecekler. Hàsılı, hepsi suçu birbirlerine yükleyecekler. Hakîkaten de insan şirke düştü mü, küfre düştü mü, suç kendisinindir.

Bugün dünyada, resmen dinsizliği telkin eden milletler var. Rusya yıllarca inançsızlığı, dinlerin afyon olduğunu, inançların yalan olduğunu anlattı durdu. Ama hayret ettim, bu eski reisicumhur [Yeltsin] ihtiyarlıktan dolayı görevinden ayrılırken, baktım ki merâsim yapıyorlar, yine papazların huzurunda

oturmuşlar.

Hàsılı işte böyle, birbirleriyle ilgisi olmadıklarını söyleyecekler, teberrî edecekler, inkâr edecekler ve azabı görecekler (*Ve tekattaat bihimü'l-esbâb*) "Aralarında hiçbir bağlantı kalmayacak."

Bu *esbâb*, Arapçada *sebeb* kelimesinin çoğuludur. Aslında ip demek. Hurma ağacına çıkmak için, işçiler ip kullanırlardı. Bellerinden ve ağaçtan geçen, yuvarlak bir sarılı ip. O iple yukarıya kadar böyle attıra attıra çıkar, düşmezlerdi; bellerinden de bağlı çünkü. Hurmayı topladıktan sonra da, aşağıya doğru attıra attıra inerlerdi.

Esbâb ipler demek; yâni bütün bağlar, ipler orada kopacak. Tapanla tapınılan arasındaki, kandırılanla kandıran arasındaki bütün bağlar kopacak. Hepsi inkâr edecekler, hepsi kendisini temize çıkarmağa çalışacak, hepsi suçu ötekisinin üstüne atmağa çalışacak... Ama hiçbir faydası olmayacak.

Bir de bu suçlular kurtulmak için uğraşacaklar, inkâr edecekler. Cenâb-ı Hak onların yalanlarını şahitlerle isbat edecek, amel defterleriyle isbat edilecek, (*Ve mâ lehüm min nâsirîn*) "Hiç yardım edecek kimse de olmayacak!" Yardımcılar da, her türlü kurtuluş imkânları da, kendi aralarındaki dünyadaki sevgi bağları, hürmet bağları, hepsi kopmuş olacak o zaman... Ana, baba, evlât olsalar bile, reis ve taife olsalar bile hepsi birbirini suçlayacak ve birbirinden alâkaları olmadığını söyleyecekler.

f. Kâfirlerin Pişmanlığı

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّؤُا

مِنَّا ، كَذٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ، وَمَا

هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ (البقرة:١٦٧)

(*Ve kàle'llezîne't-tebeù lev enne lenâ kerraten feneteberrae minhüm kemâ teberraû minnâ, kezâlike yürîhimu'llàhu a'mâlehüm haserâtin aleyhim, ve mâ hüm bi-hàricîne mine'n-nâr.*)

(Bakara, 2/167)

(*Ve kàle'llezîne't-tebeù*) Bunun üzerine o reislere, putlara, önderlere, kavmin ulularına, Nemrutlara, Firavunlara tapanlar diyecekler ki:

(*Lev enne lenâ kerraten feneteberrae minhüm kemâ teberraû minnâ*) "Vay, bunlar şimdi bizden hiç alâka yok diye reddediyorlar alâkayı; keşke bize tekrar dünyaya dönüş imkânı, eski dünya hayatına bir daha dönme imkânı olsaydı da, biz de bunlardan alâkayı kesseydik, mü'min olsaydık!.. Bu reisler bizden teberrî ediyorlar, biz de onlardan teberrî eyleseydik!" diyecekler ama, bu da yalan...

Başka ayet-i kerimelerde bildiriliyor ki:

وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (الأنعام:٢٨)

(*Ve lev ruddû*) "Bu kâfirler bu pişmanlıklarını söyledikleri zaman, 'Pekiyi, haydi sizi bir daha dünyaya gönderiyoruz!' diye eğer dünyaya tekrar gönderilmiş olsalardı; (*leàdû limâ nühû anhü*) yasaklanmış olan suçları, günahları işlemeye yine düşerlerdi, yine avdet ederlerdi, yine yaparlardı. (*Ve innehüm lekâzibûn.*) Doğrusu onlar yalancıdırlar." (En'am, 6/28)

Bu sözleri de yalan. Hiç bir şeyleri itimada şayân değil. Ama birbirlerine kızdıkları için böyle diyecekler: "Vay siz bizle alâkanızın olmadığını söylüyorsunuz; ah keşke dünyaya dönmüş olsaydık da, biz de, 'Sizinle hiç alâkamız yok!' deseydik!" diyecekler.

(*Kezâlike yürîhimu'llàhu a'mâlehüm haserâtin aleyhim*) "Böylece Allah onlara işledikleri amellerin; yâni dünyadaki yaşayışlarının, dünyadaki tapınmalarının, dünyadaki bağlanmalarının ne kadar boş olduğunu, ne kadar sebeb-i hasret ve hüsrân olduğunu, ne kadar pişmanlık ve nedâmet kaynağı olduğunu gösterecek."

Bu mafya reisi emrediyor: "Falancayı vur!" O da gidiyor, Uludağ'da otelde, filanca kadıncağızı, "Güm, güm, güm..." vuruyor. Falanca mafya reisi hapishaneden telefon açıyor: "Falanca kimseyi vur!.." Fedâisi vuruyor. Hapse girecek, asılacak,

kesilecek, hiç çekinmiyor.

Bütün bu amellerin, dünyadaki bu yanlış işlerin, eğer putlara tapıyorlarsa bu tapınmalarının, putlar için para harcadılarsa harcadıklarının her birisi pişmanlık sebebi olacak.

Dediler ki: "Budistler Wolongog'da bir mâbed yaptılar, yüz dönüm arazi üzerine..." Yirmi altı milyar mı, otuz iki milyar mı dediler, ne kadar muazzam paralar harcamışlar, o binâları yapmışlar. Bu paralar, bu gayretler, bu tapınmalar, bu bağlılıklar, bu faaliyetlerin hepsinin her birisi ayrı ayrı (*haserâtin aleyhim*) hasret olacak, nedâmet kaynağı olacak, pişmanlık duyacaklar dizlerini döğecekler, "Ah keşke yapmasaydık!" diyecekler, pişman olacaklar.

Bir de bu hususta deniliyor ki: Bunlara cennetlik olsalardı, Allah'ın emrini dinleselerdi, cennette ne köşkler verilecek, ne nimetlere erecek oldukları gösterilir. Allah gösterecek... Çünkü Cenâb-ı Hak her insanı yarattığı zaman, hem cennette yerini hazırlamış, hem cehennemde yerini hazırlamış. Allah'ın emrini tutup, mü'min-i kâmil olarak ihlâsla hareket ederse, cennetteki yerine sahip olacak... Allah'ın emrini tutmayıp, günah işlerse, haramları yerse, işlerse, kâfir olur, müşrik olursa, o zaman cehenneme gidecek.

İki tarafta da yer sıkıntısı yok veya hazırlıksız değil. Her tarafta yerleri hazır... O cennetteki yerleri, nimetleri bir bir bunlara gösterilecek. Hepsine pişman olacaklar, hepsine saç baş yolacaklar, "Vay neler kaybetmişiz, vay bana!.." diyecekler. Fuzùlî'nin dediği gibi, nelerden mahrum kaldıklarını görecekler:

Vay yüz bin vay kim, ne nisbet yârdan ayrılmışam;
Bir kadd-i şimşâd ü gül-ruhsârdan ayrılmışam![94]

---

[94] Şiirin tamamı: *Muhammes*

Vay yüz min vay kim dildârdan ayrılmışam
Fitne-çeşm ü sâhir-i hunhârdan ayrılmışam
Bülbül-i şûrîdeyem gülzârdan ayrılmışam
Kimse bilmez kim ne nisbet yârdan ayrılmışam
Bir kadd-i şimşâd ü gül-ruhsârdan ayrılmışam

Ayet-i kerimenin devamında buyruluyor ki:

وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ (البقرة:١٦٧)

(*Ve mâ hüm bi-hàricîne mine'n-nâr.*) "Onlar artık ateşten çıkacak değillerdir, ateşten çıkamazlar." (Bakara, 2/167) Cehenneme atılacaklar da, bir de işin en kötüsü, cehennemde ebedî kalacaklar.

"—Cehenneme atılmak kötü ama, cehenneme atılmaktan daha kötü bir şey var mı?.."

Hazret-i Ali Efendimiz buyuruyor ki:

"—Evet var!"

"—Nedir o?"

"—Cehennemde ebedî kalmak, cehenneme atılmaktan da kötü!.."

Çünkü bir müddet sonra yanıp çıkacaksa, yine bir güzel tarafı var ötekisine göre. Mü'minlerin günahkârları ne kadar yansa, yine cehennemden kurtulacaklar da, kâfirler ebediyyen kalacaklar.

Kaddi Tûbî lâ'li fırdevsün şarâb-i kevseri
Hulk u hûyı çün melek sûretde emsâli perî
Burc-ı eflâkün sa'âdetlü şereflü ahteri
Hüsn ara mecmû' hubların serâser serveri
Bir kadd-i şimşâd ü gül-ruhsârdan ayrılmışam

Dostlar men nâle vü feryâd kılsam ayb imes
Çerh-i bed-mihrün elinden dâd kılsam ayb imes
Gam diyârın dil-ârâ âbâd kılsam ayb imes
Bu binâ birlen cihânda ad kılsam ayb imes
Bir kadd-i şimşâd ü gül-ruhsârdan ayrılmışam

İştiyâk-ı şevkden cân ü dilüm âlûdedir
Şâm-ı gam ferzâne-i bahtum menüm uyhudadur
Ağlamakdan çeşm cism-i derdnâküm sudadur
Sanma ey hem-dem ki feryâdım benim bî-hûdedir
Bir kadd-i şimşâd ü gül-ruhsârdan ayrılmışam

(*Hüm fîhâ hàlidûn.*) En beteri o, cehennemden hiç çıkmak yok! (*Ve mâ hüm bi-hàricîne mine'n-nâr*) "Onlar cehennemden çıkacak değillerdir." diye Cenâb-ı Hak bildiriyor. Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri aldanmaktan korusun...

Demek ki, şu Hazret-i Adem Atamız'ın evlatları, hemcinslerimiz olan insanlar; işte Avrupalılar, işte Asyalılar, işte Çinliler, işte Hintliler, işte Amerikalılar... İşte dünyanın her yerindeki, yüksek, alçak, medenî, gayr-i medenî, ilkel insanlar... Hepsi aldanıyorlar. Hepimiz kardeşiz aslında, insanlar birbirlerinin kardeşi ama, aldanıyoruz. Yâni, yanlış hareket edenler aldanıyor. Cenâb-ı Hakk'a güzel kulluk etmeyenler, yanlış itikadlara saplananlar, yanlış inanç tutanlar, yanlış yolda yürüyenler çok pişman olacak.

Cenâb-ı Hak bize —el-hamdü lillâh, hamd ü senâlar olsun— İslâm'ı nasib etti. İslâm olarak, müslüman olarak doğduk. El-hamdü lillâh müslüman ülkede yetiştik. Allah dedelerimizden, babalarımızdan, büyüklerimizden, hocalarımızdan, mürşid-i kâmillerimizden, evliyâullah büyüklerimizden razı olsun... Bize imanı öğrettiler, Kur'an-ı öğrettiler, Arapça'yı öğrettiler. Kur'an-ı Kerim'i, ayetleri okuyoruz, anlıyoruz; tefsirleri okuyabiliyoruz. Ne büyük nimet, el-hamdü lillâh, gerçekleri öğreniyoruz.

Bunları herkesle konuşabiliriz. Herkesin itiraz edemeyeceği, muazzam gerçekler... Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi bu imanda dâim eylesin... Dünyaya aldanıp, şeytana aldanıp da yolu sapıtanlardan etmesin... Şaşıranlardan, imandan sonra küfre düşenlerden eylemesin... İzzetten sonra zillete uğratmasın... Kabulden sonra redde mâruz olanlardan, kovulanlardan eylemesin...

Öteki şaşıran, sapıtmış, yanılmış, olmadık şeylere tapan ve yanlış taptıklarını da gördüğümüz, gösterdiğimiz şaşkın kardeşlerimize de, Hazret-i Adem'den kardeşlerimiz; onlara da imanı öğretelim! Onları doğruya çağıralım, kurtaralım!..

Ben bugün Avustralya'da bulunuyorum ve görüyorum; yaşlısıyla, genciyle çok büyük gayret içinde dinlerine sarılıyorlar, dinlerini yaymaya gayret ediyorlar. Televizyonlarına sabah namazlarından sonra haberleri dinlemek için bakıyorum;

vaazlarını koyuyorlar, kilise merasimlerini naklediyorlar. Kiliselerin büyük üniversiteleri, mektepleri, yurtları, binaları, hastaneleri var. Rahibeler, papazlar profesör olmuşlar, her yerde, toplumun bütün hizmetlerinde çalışıyorlar. Sivil toplum kuruluşları da ellerinde... Yâni mukayese ediyorum, üzülüyorum.

Allah yanlış yolda yürüyenlere hatalarını göstersin... Onları da doğruya hidayet eylesin... Allah-u Teàlâ Hazretleri hepinizi, hepimizi dünya ve âhirette mes'ud ve bahtiyar kıldığı kullarından eylesin... Azabına giriftar eylemesin... Cennetiyle cemaliyle müşerref eylesin, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

30. 05. 2000 - AVUSTRALYA

27. ŞEYTANIN PEŞİNDEN GİTMEYİN!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Daha önceki sohbetlerimde, Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 168. âyetine kadar anlatmışım. Şimdi 168, 169, 170 ve 171. ayet-i kerimeler üzerinde konuşmamı yapmak istiyorum. Önce ayet-i kerimelerin mübarek metinlerini, kelimelerini okuyalım, feyizyâb olalım, sevap kazanalım!

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلَالاً طَيِّبًا ، وَلاَ تَتَّبِعُوا

خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ، إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (البقرة:١٦٨)

(*Yâ eyyühe'n-nâsü külû mimmâ fi'l-ardi halâlen tayyiben ve lâ tettebiù hutuvâti'ş-şeytàn, innehû leküm adüvvün mübîn.*) (Bakara, 2/168)

إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللهِ مَا لاَ

تَعْلَمُونَ (البقرة:١٦٩)

(*İnnemâ ye'müruküm bi's-sûi ve'l-fahşâi ve en tekùlû ale'llàhi mâ lâ ta'lemûn.*) (Bakara, 2/169)

a. Helâl ve Temiz Şeylerden Yeyin!

Önce bunlar üzerinde konuşalım. Allah-u Teàlâ Hazretleri bütün insanlara hitab ediyor:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا (البقرة:١٦٨)

(*Yâ eyyühe'n-nâs*) "Ey insanlar, ey Hazret-i Adem'in evlâtları!" Bütün dünyanın memleketlerindeki, bütün yeryüzündeki insanların hepsine hitab ediyor ve buyuruyor ki: "Ey insanlar! (*Külû*) Yeyin!"

Külû, *kef* ile yazılınca, mânâsı "Yeyin!" demek; emir. *Kaf* ile yazılırsa, (*Kùlû*) "Söyleyin!" demek. Demek ki *kaf* ile *kef* arasında, Türkçe'de bir ayırıcı işaret yok! Bu k harfi *kaf* mıdır, *kef* midir belli değil. Ama İngiliz alfabesinde *kef* için k harfi var. *Kaf* için q harfi var, bu belli. Fakat bizim kullandığımız alfabede ayrılmamış. Arapça'da da bunların ikisi iki ayrı harf.

Bizim se olarak gördüğümüz bir harf, Arapça'da, Arapça'dan gelme bir kelimenin içinde ya *sin* olur, ya peltek *se* olur, ya da *sad* olur. Yine bizim z olarak gördüğümüz harf; Arapça'da ya *zel* olur, ya *zâ* olur, ya *zı* olur; ya da *dad* olur. O da bazen *kaza* kelimesinde olduğu gibi, z oluyor; bazan da *kadı* kelimesinde olduğu gibi d oluyor.

H harfi de bazen noktasız, cime benzeyen *ha* olur, bazen hırıltılı *hı* olur. Meselâ *hallâk* dersek, berber mânâsına gelir. Ama *hı* ile *Hallâk* dersek; o da yerde gökte varlıkları çok yaratan Cenâb-ı Hak, yaratıcı demek olur. Bu *hı* harfini çıkartmayı beceremezse, yanlış bir kelime telaffuz etmiş olur insan. Sonra meselâ Hàlik derse, yaratan demek; hâlik derse, ince he ile, iki gözlü he ile, helâk olan demek olur. Böylece tamâmen farklı mânâlar çıkabilir.

Onun için, kelimelerin Arapça'da hangi harflerle yazıldığını bilen, Türk edebiyatını iyi biliyor demektir, Türkçe'yi iyi kullanıyor demektir. Ötekiler hatalı konuşmalar yapar. Sonuçta bazen, komik durumlar da ortaya çıkabilir.

Şimdi burada Allah-u Teàlâ Hazretleri: (*Yâ eyyühe'n-nâsü*) "Ey insanlar, (*külû*) yeyiniz, (*mimmâ fi'l-ardi*) o şeylerden ki, yeryüzündedir." *Min*, den takısıdır. *Mâ,* şey demek. Yâni, "Yeryüzündeki şeylerden yeyiniz!" Cenâb-ı Hak yeryüzüne yağmur yağdırıyor, bitki bitiriyor. Bu bitkilerin çoğu insanların ve canlıların yaşamında kullanılıyor, yeniliyor. Siz bunları yeyiniz!

(*Halâlen*) "Helâl olarak, (*tayyiben*) temiz olarak." Yâni, bu yenilen şeylerin sıfatlarını, Allah-u Teàlâ Hazretleri beyan ediyor. İnsanlar yesinler Allah'ın yarattıklarını ama, helâl olanları yesinler! Yâni, haramı yemesinler.

Cenâb-ı Hak, niçin bazı şeyleri haram kılmıştır?.. Bu çok önemli tabii. Neden Hak Teàlâ ve Tekaddes Hazretleri bazı şeyleri haram kılmıştır?.. Meselâ, içkiyi haram kılmış Allah-u Teàlâ Hazretleri. *Haram*, şiddetle yasak demek, yapılmaması gerekiyor demek. Niye haram kılmış?.. Ortada... Doktorlar da biliyor, polisler de biliyor, askerler de biliyor, öğretmenler de biliyor, herkes biliyor ki, içki vücuda zararlı... Zararlı olduğu için, tehlikeli olduğundan, İslâm onu yasaklamış.

Daha başka neyi yasaklamış?.. Meselâ, hırsızlığı yasaklamış, adam öldürmeyi yasaklamış... İyi ki yasaklamış. Bir de müsaade etseydi... Meselâ, eski Yunanlılarda, İspartalılarda... O İsparta dediğimiz, Türkiye'deki göller bölgesindeki İsparta değil, Makedonya tarafındaki İsparta... Orada birisi hırsızlık yapar da, çaktırmadan, anlaşılmadan bu işi becerirse, "Aferin!" denilirmiş. Yakalanırsa, yakalandı filân diye ayıp sayılırmış. Öteki türlü ayıp sayılmazmış. Yani, toplumların ahlâk görüşleri farklı oluyor. İslâm, haram demiş, "Hayır, olmaz böyle bir şey!" demiş.

Başkasının hakkını yemek haram; yetimin malını, dulun malını yemek haram... Gayet güzel!.. Haksız yere, alın teri dökmeden bedavadan, başkasının sırtından geçinmek haram... Ondan dolayı, faiz haram... Birisinin emeği var, ötekisinin sadece parası var; o paradan dolayı zahmetsiz, risksiz para kazanıyor. Ticaret olsa, kâr zarar imkânı ve ihtimali olduğundan ortaklık olur. Emek ve sermaye ortaklığı câiz İslâm'da... Ama sermayenin olduğu yerden oturup da, işçiyi çalıştırıp da, berikisinin ötekisini sömürmesini, bedavadan almasını, alın teri dökmeden almasını, herhangi bir tehlikeye, riske girmeden kazanmasını uygun görmemiş.

Zinâ haram... Nesli korumak için, aileyi korumak için, kadınları korumak için, ahlâkı korumak için çok güzel!.. Daha başka İslâm neleri haram kıldıysa, hepsi güzel!.. Yenilecek şeyler de insana zararlı, vücuda zararlı, akla zararlı ise, o zaman haram oluyor.

(*Tayyiben*) Bir helâl olacak, bir de tayyib olacak. Yâni iyi olacak, hoş olacak, pis, kötü olmayacak. Yenilecek şeylerin bir kısmı, haddizatında, mâhiyeti itibariyle pistir. Yâni pis maddeden oluşmuştur. Onun için, onun yenmesi sağlığa da zararlı olduğundan, pis olduğundan, İslâm onu yasaklamıştır. Yenilmesi uygun olmaz.

Bazen de haddi zatında pis olmasa bile, şeriat nokta-i nazarından necistir. Tertemiz usüllerle hazırlansa bile, yine pis saymıştır İslâm. Meselâ alkol öyledir, içki öyledir. Necistir, insanın üstüne damlasa, yıkamak lâzım gelir. Meselâ, arabadan şarap fıçısı düşse, yola saçılsa, suları üstüne sıçrasa, o elbiseyi yıkamak lâzım!.. Çünkü pistir, necistir, istediği kadar sıhhî usüllerle yapılmış olsun, şeriat bakımından pis olmuş oluyor.

Evet, Allah insanların yeryüzünde kendisinin rızık olarak yarattığı şeyleri yemesine müsaade ediyor ama, helâl olsun, haram olmasın ve tayyib olsun, temiz olsun, pis olmasın; ne kadar güzel!.. Helâl olması çok önemli... Şimdi sen gidip de, başkasının bahçesinden kıpkırmızı güzel elmayı alırsan, haram olur. Çünkü onun malıdır, onun emeğidir; senin onu koparmağa hakkın yok... Sonunda o gidecek, bakacak: Tarlasında mahsûl yok, çalınmış... Üzülür.

Bizim köyde, zavallı köylü akşama kadar elleri donarak zeytini topluyor, çuvallara dolduruyor, kenara koyuyor. Sabahleyin traktör geçerken, buradan şu kadar çuval toplanmış zeytini alacak; fabrikaya götürecek, tartacak, satacak, parasını alacak. Bir senelik emeği zavallının... Hırsız geliyor geceleyin, çuvalları alıp gidiyor.

Bizim oralarda alışkın değil millet. Yâni hırsızlık yok, kapılara kilit vurulmaz, çuvallar dışarıda durur. Açıkgöz geliyor, çuvalları alıyor, götürüp satıyor. Bir çuval artık ne kadar paraysa... Ciğeri parçalanıyor, yüreği parçalanıyor adamcağızın... Zâten fakir köylü, mahsulü de çalınmış oluyor.

Yâni hırsızlama olduğundan, çalma olduğundan temiz de olsa, elma güzel de olsa haram oluyor.

b. Şeytanın Adımları

Cenâb-ı Hak, “Pis olan şeyleri yemeyin!” diyor. “Helâllerden yeyin, hoş olan şeylerden yeyin!” diyor. Bir de,

وَلاَ تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ، إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (البقرة:١٦٨)

(*Ve lâ tettebiù hutuvâti’ş-şeytàn*) “Şeytanın hatvelerine, adımlarına ayak uydurup, peşinden gitmeyin!” (*İnnehû leküm adüvvün mübîn*) [Muhakkak ki o sizin apaçık düşmanınızdır.] buyuruyor.

Şimdi bunun açıklamasını yapacağım ama, bu arada bir hadis-i şerifi nakletmek istiyorum *Sahîh-i Müslim*’den. Allah’u Teàlâ Hazretleri buyurmuş ki:[95]

يَقُولُ اللهُ تَعَالَى: إِنَّ كُلَّ مَالٍ مَنَحْتُهُ عِبَادِي فَهُوَ لَهُمْ حَلاَلٌ ،

وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ ، فَجَاءَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ

عَنْ دِينِهِمْ ، وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ (م. حم. طس.

عن عياض بن حمار)

(*Yekùlü’llàhu teàlâ: İnne külle mâlin menahtühü ibadî fehüve lehüm halâlün*) “Benim kullarıma verdiğim her mal —koyun olsun, deve olsun, diğer şeyler— helâldir. (*Ve innî halaktü ibâdî*

---

[95] Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2197, *Cennet* 51/16, no:2865; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.162, no:17519; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.422, no:653; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.145, no:1079; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XVII, s.358, no:987; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.III, s.206, no:2933; Abdü’r-Rezzâk, *Musannef*, c.XI, s.120, no:20088; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.V, s.26, no:8070; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.VII, s.320; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.19, no:3491; Tahàvî, *Müşkilü’l-Âsâr*, c.VIII, s.364, no:3261; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VIII, s.457, no:4571; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LIV, s.186; Iyâd ibn-i Humâr RA’dan.

Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.III, s.178, no:4483; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.IV, s.760; no:11306; *Câmiu’l-Ehàdîs*, c.VII, s.472, no:6703.

hunefâe) Ben kullarımı hakka itaatli, haram yemeyen, hayra meyilli, hanif kimseler olarak yarattım. (*Fecâethümü'ş-şeyâtînü*) Şeytanlar onlara geldiler, (*fe'ctâlethüm an dinîhim*) dinlerinden kandırıp çevirdiler. (*Ve harramet aleyhim mâ ahleltü lehüm*) Benim onlara helal kıldığım şeyleri, onlar haramlaştırdılar."

(*Ve lâ tettebiù hutuvâti'ş-şeytàn*) "Şeytanın peşine takılıp ona itaat etmeyin, onun izinden gitmeyin! Onun adımlarına adımlarınızı uydurmayın! Onun izine basa basa gitmeyin!" diye buyuruyor. Şeytanlar demek ki, kandırmışlar insanları. Onlara kanmamalarını Cenâb-ı Hak Teàlâ emrediyor.

Şimdi okuyoruz, başka ayet-i kerimelerde de ileride gelecek. Araplar kendi kendilerine bazı hayvanları, helâl hayvanları haramlaştırmışlar. Meselâ: *Bahîra* ismini verdikleri, *vasîle* ismini verdikleri, *sâibe* ismini verdikleri bazı hayvanları, bunları yemek haramdır demişler kendi aralarında... Cahiliye devrinin adeti.

Bakıyoruz lügata, *bahîra* ne demek; üç defa peş peşe veya şu kadar defa peş peşe dişi yavru doğuran deve demekmiş. Onlar her deveye, her nesline, her kuşağına ayrı isimler veriyorlar. Kendi dillerinin kuralları, mantıkları böyle...

Peş peşe hep dişi doğurmuşsa, "Aferin bu hayvana!" deyip salıveriyorlar. Yük yüklemiyorlar, sütünü sağmıyorlar, hayvan dokunulmazlık kazanıyor. Bunun etini yemek haram diyorlar. Niye haram olsun?.. İnsanlar için Allah-u Teàlâ Hazretleri helâl kılmış, deve eti helâl... Ama, böyle bir adeti kim çıkarmışsa, haramdır diye etini yemiyorlar.

Sonra aynı şekilde *sâibe*; on defa peş peşe yavru veren hayvan demek... *Vasîle*; peş peşe yine bu kadar yavru doğuran, kendi yavrusunun yavrusu olan hayvan. Onun da etini yememişler. Onu yasaklamışlar, bunu yasaklamışlar. Sonra, "Erkekler şuraları yiyebilir, kadınlar şuraları yiyebilir. Erkeklerin yediği şu kısımları, kadınlar yiyemez." gibi bir takım saçma sapan kurallar koymuşlar. Onlar kasdedilmiş olabilir.

Bu ayeti kerimede de, (*Ve lâ tettebiù hutuvâti'ş-şeytàn*) buyruluyor. *Hatve*, adım atmak demek. *Hutve* de, atılan adım demek. *Hutuvât* da, hutveler demek, yani adımlar mânâsına geliyor. "Şeytanın adımlarına tabi olmayın!"dan maksad da,

“Şeytanın peşinden gitmeyin!” demek.

Şimdi bu şeytan, bir de insanları doğrudan doğruya çok büyük günah işletmeye kandıramazsa, kademe kademe kandırıyor. Kademeler mânâsına da gelebilir. Bu hususta da bir hadis-i şerif okuyacağım:[96]

"أُتِيَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ بِضِرْعٍ وَمِلْحٍ ، فَجَعَلَ يَأْكُلُ ، فَاعْتَزَلَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ : نَاوِلُوا صَاحِبَكُمْ ! فَقَالَ: لاَ أُرِيدُهُ. فَقَالَ: أَصَائِمٌ أَنْتَ ؟ قَالَ: لا ! قَالَ: فَمَا شَأْنُكَ ؟ قَالَ: حَرَّمْتُ أَنْ آكُلَ ضِرْعًا أَبَدًا . فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ : هَذَا مِنْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ (ك. طب. ق. عن مسروق)

(*Ütiye abdu’llàhi’bni mes’ùde bi-dır’in ve milhin*) “Abdullah ibn-i Mes’ud RA Hazretleri’ne tuz ve deve memesi yağı getirilmiş.”

Ben tabii, bu kasaplık hayvanların parçalarının isimlerini filân bilemem ama, lügata baktım, kelime o mânâya geliyor. Buradaki arkadaşlarıma da sordum:

“—Bu hayvanların meme yağı yeniliyor mu Türkiye’de?” diye.

“—Yenilir. Kuyruk yağından daha yumuşak olur. Ama eritirler, yemeklere katarlar.” dediler.

Tabii, Arabistan mahrumiyet bölgesi, hayvanın hiç bir yerini ziyan etmemeye çalışırlar. Abdullah ibn-i Mes’ud da, Kur’an-ı Kerim’i çok iyi bilen, fıkhı çok iyi bilen bir sahabi, *radıya’llàhu anh*... Allah şefaatine erdirsin... Ona ikram olarak getirilmiş. Yağ ama, devenin meme yağı... Tuz getirilmiş. (*Feceale ye’külü*) “Yemeğe başlamış.” Karnı aç, yağına ekmeği batırmış, yemeğe

---

[96] Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.343, no:3223; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.IX, s.184, no:8908; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.VII, s.354, no:14859; İbn-i Ebî Hàtim, *Tefsir*, c.I, s.422, no:1506; Mesruk Rh.A’ten.

başlamış. Afiyet olsun, ikram edenden Allah razı olsun... Yiyenden Allah razı olsun...

O zaman, adamın birisi kalkmış oradan ve gitmeğe girişmiş. Abdullah ibn-i Mes'ud da demiş ki: (*Nâvelû sàhibüküm*) "Yetişin, arkadaşınızı, durdurun!" Yâni o da yesin istemiş, ona da ikram etmek istemiş. O adam da demiş ki: (*Lâ ürîdühû*) "Ben bu yiyeceği yemek istemiyorum!" demiş.

Bunun üzerine, Abdullah ibn-i Mes'ud sormuş: (*E sàimün ente?*) "Sen oruçlu musun, niye yemek istemiyorsun?.. Allah'ın gıdası gelmiş, ye!" demiş. (*Kàle: Lâ!*) Adam, "Hayır! Oruçlu değilim" demiş. (*Kàle: Femâ şe'nüke?*) "O zaman derdin ne, ne sebeple yemiyorsun, sebep ne, işin mâhiyeti ne?" diye sormuş. (*Kàle: Harramtü en âküle dır'an ebedâ*) "Ben ömür boyu deve memesi yağı yememeği kararlaştırdım, kendime bunu haram kıldım." demiş.

(*Kàle: Hâzâ min hutuvâti'ş-şeytàn*) O zaman Abdullah ibn-i Mes'ùd RA: "Bu şeytanın kademe kademe insanı aldatmasıdır." demiş.

Şeytan böyle yasak olmayan şeye bir yasak koyar, daha sonra bir yasak daha koyar, bir yasak daha koyar. Onu yeme, bunu yeme en sonunda ne yapar? Çıldırır. Herkes sofraya oturur. Onlar yemeği yerken o bunu yemez, onu yemez...

Ben arkadaşlardan duydum Almanya'da, salamura zeytin yemiyor birileri... Bilmem çok takvâlı bir şeyler imişler.

"—Niye yemiyorsun salamura zeytini?.. Zeytin mübarek bir ağaç, meyvası da makbul. Salamura da, tuzlu suyun içine zeytin konularak yapılıyor."

Niye yemiyorlarmış?..

"—Belki salamura suyunun içine ya bir böcek, ya bir hayvan düştüyse..."

Be mübarek, Allah akıl versin!.. O zaman su da içme! Kuyunun içine belki bir şey düşmüştür, havuzun içine belki bir şey düşmüştür!.. Musluğun içinde belki bir şey vardır?.. Böyle ihtimal üzerine yememek olur mu?.. Bu da şeytanın bir hutvesi...

Birilerini duyduk, beyaz peynir yemiyorlarmış. Neden yemiyorlarmış?.. Çünkü, beyaz peynirin mayasında şüpheler

varmış... Tabii, olabilir. Haram bir madde katıldıysa, belki yenmez diye, bilen alim kimselere sorduk. Onlar dediler ki:

"—Peygamber SAS Efendimiz'e Şam tarafından bir miktar beyaz peynir getirildi. Yemeğe başladı Peygamber Efendimiz... Birileri de, 'Yâ Rasûlallah, onun mayası şöyledir, böyledir.' dediler. Peygamber Efendimiz yine yemeğe devam etti."

Çünkü, o madde maya değildir. Maya o maddeyi oluşturuyor, maddenin tabiatı tegayyür ettiği zaman, mahzur kalmıyor. Onun için yemeğe devam etmiş. Demek ki yenilebilir.

Anlaşılıyor ki, salamura zeytin de yenilir, ama yemeyenler çıkıyor. Beyaz peynir de yenilir, ama yemeyenler çıkıyor. Salıversen insanları, Allah'tan korkuyoruz, ibadet ediyoruz diye, sonunda her şeyi haram ederler.

Hattâ ne demiş sahabeden bazıları:

"—Ben ebediyyen geceleri uyku uyumayacağım, hep ibadet edeceğim!" demiş. Halbuki,

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا. وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا (النبأ: ٩-١٠)

(*Ve cealnâ nevmeküm sübâtâ. Ve cealne'l-leyle libâsâ.*) [Uykunuzu dinlenme vakti kıldık. Geceyi bir örtü yaptık.] (Nebe', 78/9-10) buyuruyor Allah-u Teàlâ Hazretleri. Geceyi istirahat vakti olarak halk etmiş Cenâb-ı Hak, insanlar istirahat ediyor. Sen niye uyumayacaksın?..

"—E ibadet edeceğim, günahım çok!.."

Geceleyin kalkarsın, teheccüd namazı kılarsın ama, Peygamber Efendimiz nasıl yapmışsa, sen de öyle yap; gece uyumuşsa, sen de uyu!.. Hiç uyumamağa çalışmak, aşırılık...

Birisi de demiş ki:

"—Ben kadınlarla evlenmeyeceğim!"

Niye?..

"—İşte kadın olursa, çoluk çocuk olursa, insan kulluğunu, ibadetini tam yapamaz."

Peygamber Efendimiz hem evlenmiş, hem çoluk çocuk sahibi olmuş, hem peygamberliğini yapmış. Sen niye sünnete aykırı yol

çıkartıyorsun?.. Nikâhlanmak, evlenmek Peygamber Efendimiz'in sünneti... Hiç kimse evlenmezse, insan nesli, elli yılda, yüz yılda yeryüzünden kesilir. Hiç kimse evlenmezse, onların çocukları olmazsa, en sonuncusu da öldükten sonra, yeryüzünde insan kalmaz. Mantıklı değil, yapılmak istenen şey yanlış... Tabii, onu da şiddetle yasaklamış Peygamber Efendimiz. Hem de şiddetle... En çok kızdığı olaylardan birisi…

Birisi de:

"—Ben kendimi hadım edeceğim, işte bütün belâlar buradan geliyor." demiş.

Olmaz, o da doğru değil. Cenâb-ı Hak insanları eş eş olarak yaratmış. Hanımefendiler, beyefendiler var; damat beyler, gelin hanımlar var, düğün var, dernek var; nesiller devam ediyor. Allah'ın kanunu böyle... Kuzular böyle, kuşlar böyle, koyunlar böyle, bütün mahlûkatın nesillerinin gelişmesi böyle.

Bu misâllerden şunu anlatmak istiyorum: İnsanlar kendileri şeytana uyarak, eğer yeni kurallar koyuyorlarsa, Allah'ın helâl kıldığı şeyi haramlaştırmak, daireyi daraltmak istiyorlarsa; bu şeytanın kademe kademe insanı kandırmasıdır. En sonunda da bazıları diyecek ki:

"—Eh be, biz bu kadar sıkıntıya gelemeyiz!"

Bu sefer onlar da Allah'a bir başka türlü isyan edecekler. Şeytanın kandırması tahakkuk etmiş olacak.

Onun için, aziz ve muhterem kardeşlerim, her şeyimizi sünnet-i seniyyeye uygun şekilde yapacağız. Peygamber Efendimiz nasıl yapmış?.. Çünkü, Peygamber Efendimiz Kur'an'ı en iyi bilen, Allah'ı en iyi bilen, doğru olarak yapılması gereken şeyi en iyi bilen insan. Sünnet-i seniyyesine bakacağız, onun nasıl uygulama yaptığına bakacağız, o yolda yürüyeceğiz: Uyuduysa, geceleri belirli saatlerde uyuyacağız. Evlendiyse, biz de çoluk çocuğumuzu evlendireceğiz. Oruç tuttuysa, oruç tut dediği zamanlar oruç tutacağız. En sağlam yol, Peygamber Efendimiz'in sünnetine uygun olarak yürüme yoludur.

O halde demek ki, insanlar şeytanın kademe kademe aldatmalarına, adım adım peşinden gidip takılmayacaklar. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin, yeryüzünde yarattığı rızıkları helâl olarak,

tayyib olarak; temiz, iyi olanlarını kemal-i afiyetle yiyecekler, Cenâb-ı Hakk'a şükredecekler.

Afrika'da görüyoruz; yağmur yağmıyor, bitki bitmiyor, hayvanlar ölüyor, insanlar ölüyor. Bir şeyin Cenâb-ı Hakk'ın ne kadar büyük bir nimeti olduğunu, yokluğunda insan iyi anlar. Hiç bilmediği, tahmin etmediği şeyin, ne kadar büyük bir nimet olduğunu, elinden kaçırınca anlar.

Meselâ yatıyorsun, uyuyorsun; yatar yatmaz uyuyorsun. Ondan sonra da sabah namazına kalkıyorsun.

"—E ne oldu?

"—İşte yattım, uyudum, kalktım."

Ama yatmak, uyumak bir nimet!.. Bazı insanlar var yatıyor; saatlerce yatağın içinde o tarafa, bu tarafa dönüyor, uyuyamıyor. Uyuyamamak bir gerilim meydana getiriyor, hasta oluyor. Sabahleyin sinirli, başı ağrır vaziyette... Demek ki uyumak bir nimetmiş.

İnsanın burnu bir nezle oluyor. Ah... Demek ki nezle olmayan

hali, burnunun akmaması hali, dengeli durumu bir nimetmiş. Ciğeri bir bronşit oluyor, öksüre öksüre ciğeri sökülecek gibi oluyor. Demek ki, öksürüksüzlük bir nimetmiş. Yokluğunda anlıyor insan sağlığının kıymetini... Veyahut, var olan bir şeyin kıymetini, o gittiği zaman anlıyor.

Demek ki Cenâb-ı Hakk'ın verdiklerine şükredeceğiz. Helâlinden, hoşundan seçerek, Allah'ın helâl rızıklarını yiyerek, şer'an ve aklen, tabiaten helâl olan, temiz olan şeyleri yiyeceğiz; serbest... Şeytanın aldatmalarına tâbî olup da helâlleri haram sayarak, yanlış hükümler koyarak, dini rayından çıkartmayacağız.

(*İnnehû leküm adüvvün*) "Hiç şüphesiz ki o şeytan, siz insanlar için bir düşmandır." Ama nasıl bir düşman?.. (*Mübîn*) "Kendisini gösteren, belli eden, apaçık bir düşmandır."

Mübîn, *ebâne-yübînü-ibâneten*; gösteren demek. Şeytan aslında görünmez bir varlık. İnsanın damarlarında dolaşıyor, kandırıyor, kalbine vesvese veriyor, aklını çeliyor ama, görünmüyor. Görünmediği halde, niye *mübîn* diyor Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerimede?.. Çünkü akıllı insan, dikkatli insan, basîretli insan, şeytanın böyle kurnazca nasıl aleyhte çalıştığını, insanları nasıl kandırdığını anlar. Onun için, *mübîn* kelimesi ile belirtiyor. Yâni, "Aklı olan dikkat ederse, gün gibi aşikâr olarak onun düşman olduğunu görür, insanları yanlış yola sürüklediğini anlar." demek.

Burada *mübîn* kelimesinin kullanılması ilginç... Demek ki, şeytanın düşman olduğunu görebilmemiz lâzım! Göremiyorsak, o zaman kusur bizde, bizim gözümüzde, basiretimizde... Basireti bağlanmış ki adamın, şeytanın düşman olduğunu göremiyor, şeytana kul oluyor. Şeytanın emrini tutuyor, şeytanın kandırmalarına kanıyor. Demek ki kör, mânevî bakımdan kör...

Evet, dünya gözü görüyor. Fıldır fıldır dönüyor gözü dört bir tarafa... Açıkgöz de diyoruz hatta bazısına. Ama şeytanın düşman olduğunu göremiyorsa, demek ki mânevî bakımdan kör.

c. Şeytan Sadece Kötülüğü Emreder

إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ (البقرة: ١٦٩)

(*İnnemâ ye'müruküm bi's-sûi ve'l-fahşâi ve en tekùlû ale'llàhi mâ lâ ta'lemûn.*) (Bakara, 2/169)

İnnemâ; tahsis edatıdır, bir şeye hudut çizmek için gelir. "Başka bir şey için değil, sadece şunun için..." mânâsına bir kelime bu.

(*İnnemâ ye'müruküm bi's-sûi*) "Şeytan size sadece kötülüğü emreder." Yani başka bir şey yapmaz. İşi iyilik değildir, sadece kötülüktür. *Emera-ye'müru* fiili *bi* harf-i cerriyle, *bi* edatıyla kullanılıyor. Yâni (*ye'mürukümu's-sûe*) denmiyor, (*ye'müruküm bi's-sûi*) deniyor. Tam tercüme edecek olursak, "Size kötülükle emreder. Yâni, kötülükle hareket etmenizi tavsiye eder." buyruluyor.

Bi, ile mânâsına geliyor ama, burada fiilin bu edatla kullanıldığını bileceğiz, tercümeyi öyle dolaştırmayacağız. "Şeytan size sadece ve sadece kötülüğü emreder, iyi bir şey öğretmez. Sizi Allah'ın rızasından ayırmaya çalışır."

(*Ve'l-fahşâi*) "Kötülüğü emreder; bir de fuhşiyatı emreder." *Fahşâ* kelimesi *ehhaş* kelimesinin müennesidir Arapça'da. Yani kötü şey, habîse olan, pis olan şey demek. Ama kötünün de derece itibariyle daha şiddetlisi mânâsına gelir *fahşâ* kelimesi.

Bunu çeşitli özel anlamlarda da kullanıldığı var. Meselâ, zinâ manasına da kullanılır *fahşâ* kelimesi. Sonra isyanlar, maàsî, günahlar mânâsına; söz olarak, icraat olarak kötü olan şeylere de kullanılır. Günahlar mânâsına da kullanılır. Cimrilik mânâsına da gelir bazı yerlerde.

İbn-i Abbas RA şöyle izah eylemiş:

[Kurtubî, *Tefsir*, c.II, s.210, Bakara 2/69.]

اَلسُّوءُ مَا لاَ حَدَّ فِيهِ، وَالْفَحْشَاءُ مَا فِيهِ حَدٌّ.

(*Es-sûü mâ lâ hadde fîhî*) "*Sû'*, işlendiği zaman şeriatın ağır

cezâ vermediği kötü şeylerdir. (*Ve'lfahşâü mâ fîhi haddün.*) *Fahşâ* da, şeriatın bir şer'î had uyguladığı daha şiddetli suça derler." Meselâ; adam sarhoş geziyorsa, o zaman meydanda şu kadar deynek vurulacak kendisine. Veyahut namuslu bir kadına iftirada bulunmuşsa, şu kadar vurulacak... Hà, demek ki bu fahşâ.

"Şer'î had uygulanan, şiddetli kötülüğe *fahşâ* denir. Şer'î had uygulanmayan kötülüğe *sû'* denir." diye, şiddet bakımından farklı olduğunu İbn-i Abbas RA böyle açıklamış. Şeytan işte böyle, insana hem böyle hafif kötülükleri emreder; hem de böyle iyice Allah'ın sevmediği, cezayı gerektiren, hadd-i şer'î uygulamayı gerektiren işleri yaptırtır. Böylece insanı günaha sokar. Sadece bu işi yapar.

(*Ve en tekùlü ale'llàhi mâ lâ ta'lemûn*) "Ve Allah'a bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder şeytan."

"—Allah'a bilmediğiniz şeyleri söylemek ne demek?"

Allah hakkında, veya Allah'a isnad ederek; Allah şöyledir, böyledir gibi akidenin kabul etmeyeceği şeyler söyler. İslâm inancında Allah'ın sıfatları, kelam kitaplarında belirtilmiştir. Ona uymayan abuk sabuk sıfatlar isnad ederek; put yapar, "İşte sizin tanrınız budur, buna tapın!" der.

"—Bu elle yapılmış bir şey, buna tapınılır mı?"

"—İşte bu Allah'a şefaatçinizdir!" der, şöyledir der, böyledir der. Terbiyesizin, edepsizin, şeytanın birisi çıkıp, böyle kandıracak bir şey söyler. Bu mânâya...

Veyahut Allah namına, Allah adına:

"—Allah bunu haram kılmıştır, bunu yapmak günahtır. Bunu yapmayın! Şöyle olmayacak, böyle olmayacak!" diye dinî bakımdan ahkâm ortaya koyar.

Bu da Allah'a yalan isnad etmektir. Allah'ın söylemediği şeyleri, Allah söyledi diye ortaya koymaktır. Bu ikisi de tabii son derece kötü şeylerdir. İkisi de insana çok zararlar verir.

Şeytan insanları kandırır. Kötü işleri yaptırır ve bazı yalan yanlış şeyleri de, "İşte bunu yaparsanız, Allah size çok mükafat verir." falan diye, o şekilde kandırır.

Bakıyorsunuz dünya üzerindeki insanlara, onların dînî inançlarına ve uygulamalarına, maalesef, hakîkaten neler

yapıyorlar. Televizyonda ben geçen gün de seyrettim. Burada eski bir adada, ilkel bir adada, buranın ahalisinin dînî merasimlerini çekmişler. Ben de televizyonda seyrettim. Abuk sabuk şeyler! Tütsüler, otlar, hayvanın ayağını bağlayıp şöyle yapmak, böyle yapmak filân... Baktım, iğrendim yâni.

Şeytan böyle bir takım şeyleri dînî merasim diye ortaya çıkarttırıp, insanlara da onları icrâ ettirip kandırtır; Allah'ın kahrına gazabına uğratır."

Allah-u Teàlâ Hazretleri, şeytanın peşinden gitmemeyi bu ayet-i kerimelerde bize emrediyor. Şeytanın bizim için gerçek bir düşman olduğunu, basiret gözüyle görülebilecek âşikâr bir düşman olduğunu belirtiyor. Ve onun daima kötü şeyler emrettiğini ve bilmediğimiz, aklımızın ermediği, hakkımız ve salâhiyetimiz olmayan konularda ileri geri konuşmaya bizi sevk ettiğini bildiriyor. "Sakın öyle şeyler yapmayın!" diye bildirmiş oluyor, bu ayet-i kerimelerde.

Ondan sonraki iki ayet-i kerime de birbirleriyle ilgili.

d. Atalarının Yolunun Yanlışlığı

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا

عَلَيْهِ آبَاءَنَا ، أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلا يَهْتَدُونَ

(البقرة: ١٧٠)

(*Ve izâ kîle lehümü'ttebiù mâ enzela'llàhu kàlû bel nettebiu mâ elfeynâ aleyhi âbâenâ e velev kâne abâehüm lâ ya'kılûne şey'en ve lâ yehtedûn.*) (Bakara, 2/170)

170. ayet-i kerime bu. Bunu açıklayalım! Bundan sonraki ayet-i kerimeyi de okuruz, ondan sonra sohbetimizi tamamlarız:

(*Ve izâ kîle lehüm*) "Bu şeytana uyan müşriklere, kâfirlere denildiği zaman, (*ittebiù mâ enzela'llàh*) 'Allah'ın size indirdiği Kur'an ayetlerine, dinin ahkâmına ittibâ ediniz!' diye tavsiye buyrulduğu zaman, onlar dine çağırıldığı zaman, (*kàlû*) derler ki: (*Bel nettebiu mâ elfeynâ aleyhi âbâenâ*) 'Hayır öyle yapmayız,

senin dediğini yapmayız! Bil'akis biz babalarımız ne yapıyorsa öyle yaparız.' derler."

Müşriklere, İslâm'a gelme teklif edildiği zaman onlar öyle demişler: "Hayır, biz babalarımızın, atalarımızın dinini senin sözün üzerine terk etmeyiz!" demişler, bâtılda ısrar etmişler. Onun için, müşrikler hakkında inmiştir deniliyor.

Bir de, "Yahudiler hakkında inmiştir." deniliyor. Onlara, "Bakın müslüman olun! Mûsâ'yı gönderen Allah, Benî İsrâil peygamberlerini gönderen Allah, ahir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafa'yı göndermiştir; ona tâbî olun!" dedikleri zaman; Peygamber Efendimiz dediği zaman ve Peygamber Efendimiz'in ashabı söylediği zaman, nasihat ettiği zaman, onları İslâm'a çağırdığı zaman, onlar ne demişler?

"—Hayır, biz öyle yapmayız. (*Bel nettebiu* m*â elfeyna aleyhi abâenâ*) Bil'akis babalarımızın yoluna ittibâ ederiz. Yâni, biz dünyaya gözümüzü açtığımız, kendimizi bildiğimiz zaman, babalarımızı hangi hal üzere bulduysak, ne yapıyor görmüşsek, hangi ibadeti yapıyor görmüşsek, işte biz ona tâbîyiz. Babalarımızın yolundan, örfünden, adetinden, dininden ayrılmayız!" dediler.

Hem yahudiler demiş bunu, hem de müşrikler dediler. Eski peygamberlere de dediler. Ne zaman bir kavme peygamber geldiyse, o kavim eski, bâtıl inancını uygulamakta ısrar etti. "Senin sözüne kanarak, biz dedelerimizin yolunu bırakmayız!" dediler. Taassub gösterdiler, eskiye bağlılık gösterdiler. Yâni bir bakıma geriye saplandılar, gericilik yaptılar.

Ama iman ilericiliktir, doğruyu tavsiye ediyor. Doğruya uyum sağlayamadılar kendileri. Bunlar hakkında Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

(*E velev kâne âbâehüm la ya'kılûne şey'en ve lâ yehtedûn.*) "Bunlar bunu söylüyor ama, eğer babaları, dedeleri akledemeyen, doğru düşünemeyen veya doğru yolda yürümeyip sapıtmış olan, hidayet üzerinde olmayan kimseler olsa da mı, bu ısrarlarında devam edecekler?" diye, soru tarzında onların yaptığının yanlış olduğunu beyan buyuruyor Allah-u Teàlâ Hazretleri.

Yani denmiş oluyor ki: "Siz babalarınıza tabi oluyoruz

diyorsunuz ama, bakın babalarınız doğruyu bulamamışlar, doğruyu yapamamışlar.” Taşları yontmuşlar, heykeller yapmışlar karşısında tapınıyorlar. Yalan yanlış inançlar ortaya koymuşlar, “Şu hayvanın eti yenmez, bu hayvanın eti yenmez!” gibi —geçmiş ayetlerden misaller alacak olursak— kendi kendilerine yasaklar çıkartmışlar. Halbuki yenilebilir. İnsanoğlu ihtiyacı oldu mu yenir, ne diye yenmesin. Şu deve yenilirken, bu deve niye yenilmesin. Kendilerinin uydurdukları şeyler.

“Babaları doğruyu akledememiş olsalar, akledemeyecek kimseler olsalar, hidayet yolunda yürüyemeyecek kimseler olsalar da mı, onlar yine bu inatlarında böyle devam edecekler?” buyruluyor.

Demek ki, insanoğluna yakışan Cenâb-ı Hakk’a itaat etmek, Cenâb-ı Hakk’ın hitabına kulak vermek; eskinin yanlışını, yanlışlığını anladığı zaman, eskiyi, yanlışı bırakmaktır. Geriye dönük, kör taassub göstermemektir.

Gelen yeninin, doğrunun doğruluğunu anlayıp, ona tâbî olmak lâzım! Babalarının yolunda inatla, keçi gibi inat edip yürümemek lazım! Yürürlerse tabii, o zaman kâfir kalmış olurlar, müşrik kalmış olurlar. Yanlış yolda, dalâlette kalmış olurlar, karanlıkta kalmış olurlar, yanlış yolda giderler. Yanlış yolun sonu da, felâkettir. Hem dünyada, hem ahirette hüsrana uğrar.

e. Peygamberi Dinlemeyenlerin Misâli

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لاَيَسْمَعُ إِلاَّ دُعَاءً

وَ نِدَاءً ، صُمٌّ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لاَ يَعْقِلُونَ (البقرة: ١٧١)

(*Ve meselü’llezîne keferû kemeseli’llezî yen’iku bimâ lâ yesmeu illâ duàen ve nidâen, summün bükmün umyün fehüm lâ ya’kılûn.*) (Bakara, 2/171)

Allah-u Teàlâ Hazretleri peygamber göndermiş, Arab’ın, Acem’in efsahı, yâni en fesâhatli konuşanı. Ayet-i kerimeleri indirmiş ki, her ayet-i kerime bir mûcize, bir mucize-i bâhire, bir gerçeği anlatıyor. En mantıklı şeyleri ileri sürüyor, en doğru

sözleri ifade ediyor... Kâfirler yine inat ediyorlar, yanlışları bırakmıyorlar. Onların misâli neye benzer?

(*Ve meselü'llezîne keferû kemeseli'llezî*) "Kâfir olanların, küfürde ısrar edenlerin, kâfir kalanların durumu o kimseye benzer ki... (*Yen'iku bimâ lâ yesmeu*) İşitmeyen kimseye bağıran çobana benzer. (*İllâ duàen*) Ancak çağırma, (*ve nidàen*) seslenme olarak duyan koyunların durumuna benzer. (*Summün*) Sağırdırlar, sözleri duymazlar. (*Bükmün*) Dilsizdirler, hakkı söylemezler. (*Umyün*) A'mâdırlar, yâni kördürler, görmezler. (*Fehüm lâ ya'kılûn*) Ve gerçekleri doğruca düşünüp de, akledip de hakîkate teslim olmazlar."

Neaka; çobanın sürüye seslenmesi, bağırıp, çağırması mânâsına geliyor. Kışalamak, kovalamak, bağırmak filân mânâsına geliyor. O zaman benzetmede bağıran çoban, seslenen çoban, sürüye bir şeyler yaptırmaya çalışan çoban Peygamber Efendimiz... İnsanları iyi yöne sevk etmek istiyor, gerçeğe götürmek istiyor. Sesleniyor ama; (*bimâ lâ yesmeu*) karşısındaki koyunlar işitmiyorlar, anlamıyorlar; (*illâ duàen ve nidâen*) ancak bir bağırtı, çağırtı, bir seslenme duyuyorlar. Söylenen sözlerin mâhiyetini anlamıyorlar, koyun gibi, ancak bağırtı duyuyorlar. Çobanın muradını, merâmını anlamayan sürüler gibidir, hayvanlar gibidir, develer veya koyunlar gibidir.

Bir rivayete göre de şöyle izah ediliyor: "Bu kâfirler kendilerinin seslerini duyamayan, dualarını duyamayan putlara sesleniyorlar ama, bir faydası yok!"

Ama birinci mânâ daha kuvvetlidir diye müfessirler tercih ediyorlar ilk mânâyı. Yâni, bu dâvete icabet etmeyen, İslâm'a girmeyen kişiler, hayvanlara benzerler. Çobanlarının muradını anlamayan, ona itaat etmeyen sürülere, hayvanlara benzetilmiş oluyorlar.

Zâten arkasından da *summün* buyuruyor; *esam* kelimesinin çoğuludur, sağır demek. *Bükmün*, *ebkem* kelimesinin çoğuludur; dilsiz demek. *Umyun* kelimesi, *a'ma* kelimesinin çoğuludur; körler demek. "Bu kâfirler, sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler ve akletmezler. Artık gerçekleri peygamberler söyledi ama, dinlemediler. Bunların durumu işte böyle." diye, onların hallerini, laf anlamayan sürülere benzetiyor ayet-i kerime...

Allah-u Teàlâ Hazretleri bütün insanlara, bütün Benî Adem'e —hepsi Adem AS'dan kardeşlerimizdir— hepsine akıl versin... Bu akletmeyenler gibi olmasınlar, kâfirler gibi olmasınlar... Gerçekleri görsünler, mantıklı sözlerin doğruluğunu anlasınlar, bilimsel sözlerin doğruluğunu anlasınlar... Yanlışlığı gün gibi âşikâr olan, hatalı işleri yapmayı bıraksınlar... Şeytanın aldatmalarından yakalarını kurtarsınlar... Şeytana değil, kendilerini yaratan Rahman'a itaat etsinler... Şeytanların sözlerine değil, kendilerini cennete çağıran peygamberlerin davetine icabet eylesinler... Bütün isteğimiz bu.

Tabii bu da bize bir vazife yüklüyor, aziz izleyiciler ve dinleyiciler! Biz bu gerçekleri bilen, Kur'an-ı Kerim'i okuyan, bu ayetleri bilen insanlar olarak, bilmeyenlere anlatmalıyız. Anlatmadığımız zaman, bunları okumayanlar bu mânâları bilemezler.

Bir olayı size nakletmek isterim bu sohbetimin sonunda: Müslüman kardeşlerden bir grup, bir topluluk İngiltere'de Pakistan'dan bir lokanta sahibine gitmişler.

"—Bak sen müslümansın, Pakistanlısın, Allah'ın varlığını, birliğini biliyorsun. Allah'a güzel kulluk eyle, iyi işler yap!" filân diye söylemek için lokantasına gitmişler.

O da müşteri ile meşgul oluyor, tabakları getiriyor, götürüyor. Bunlar da yanı sıra, giderken gelirken beraber yürüyorlarmış ve söylüyorlarmış. Bir, üç, beş, kaç sefer bunu yaptılarsa, adam kulak asmıyor.

Fakat, o kulak asmıyor ama, orada çalışan bir İngiliz kız, "Bunlar ne söylüyor, ne teklif ediyor?" diye dinlemiş. Gitmiş İslâm'la ilgili kitapları almış, okumuş. Sonunda İslâm'ın hak din olduğunu anlamış, müslüman olmuş. Lokantadan ayrılmış. Patron da, "Lokantaya niye gelmiyor bu?" diye evine gitmiş. Kapıyı çalmış, bir de bakmış ki, başörtülü bir kız karşısında...

"—Ne bu hal?.." diye sormuş.

"—Ben müslüman oldum. İslâm'ın hak din olduğunu anladım." demiş.

Onun üzerine, lokanta sahibi de insafa gelmiş, müslüman olduğunu hatırlamış da, ondan sonra iyi müslüman olmağa gayret etmiş.

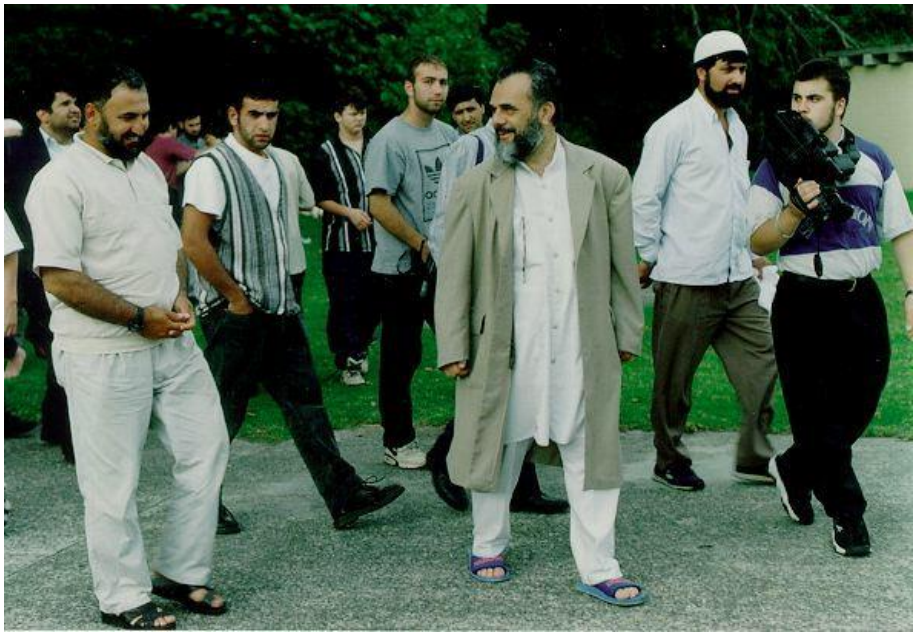

Sonra daha başka misâller söyleyebiliriz bu konuda... Amerikalı bir profesör vardı, müslüman olmuştu. O Almanya'ya gittiği zaman, arkadaşlarıyla 15 günlük tatile gitmiş. Döneceği sırada da, bir kitapçıya gitmiş, "Yolda okurum, gittiğim zaman okurum!" diye bir yığın kitap almış. O kitapların arasında, rafta bir Kur'an-ı Kerim'in İngilizce tercümesini görmüş, onu da almış.

Ondan sonra Amerika'ya dönmüş. Aldığı kitapları incelerken, Kur'an-ı Kerim'i görmüş. Açmış, okumağa başlamış, ilgisini çekmiş. Okumuş, okumuş, sonunda müslüman olmağa karar vermiş, müslüman olmuş.

İnsanlara Kur'an'ı okutsak, okuma fırsatı sağlasak, okurlarsa, onlar da bu gerçekleri duyacaklar, belki kabul edecekler. Duymadıkları için, belki gelmiyorlar. Bizim onlara duyurma çalışması yapmamız lâzım!..

Biz şimdi burada (Avustralya'da) çalışmalarımız, gezilerimiz sırasında yollarda, motorlu araç sahiplerinin kaldığı, içki vs. olmayan, meyhanesi olmayan otellerde kalıyoruz. Arabasını odasının önüne çekiyor. Odasının içinde gayet güzel yataklar var,

yüznumarası var, teşkilatı var... Orada geceleyin kalıyor, dinleniyor, gidiyor. Güzel, iyi bir usül.

Oralarda bakıyorsunuz her şey var; masa var, sandalye var, koltuklar var, lambalar var... Banyo var, duş var, tuvalet var, lavabo, el yıkama yeri var... Mutfak malzemesi var, ayrıca musluklar var. Çay, kahve malzemesi var, su ısıtma cihazı var... Tamam, çekmeceyi çekiyorsunuz, bakıyorsunuz, bir de *Kitâb-ı Mukaddes* var. Nereye gittiysek, mutlaka odanızda bir *Kitâb-ı Mukaddes* var. Ya hükümet mecbur ediyor, ya da din teşkilatları güzel çalışıyor, hepsine götürüp veriyorlar. Bir de işte, "Daha fazla bilgi almak istiyorsanız, falanca yere telefon edin!" diyorlar.

Ama sırf din teşkilatlarının çalışmasına kalmış olduğunu sanmıyorum. Öyle olsa, bazı motelciler, "Ben bunu kullanmıyorum, koymayacağım!" diyebilir. Gàlibâ mecburiyet ki, şimdiye kadar kaç tane motelde kaldıysam, hepsinin odasında mutlaka, hem Singapur'da, hem Malezya'da, hem Avustralya'da, hem kaldığım Avrupa ülkelerinde, mutlaka bir İncil görüyorum. Bu nedir diye başına sonuna bakıyorsunuz, derken bir okuma fırsatı geçmiş oluyor elinize...

Ama Suudi Arabistan'a gidiyoruz, hacca umreye gidiyoruz. Müslümanların mukaddes şehirlerinde, kaldığınız otelde, bazan telefon açıyorsunuz, Kur'an-ı Kerim istiyorsunuz, seccade istiyorsunuz; orada bile bulamıyorsunuz. Başka İslâm ülkelerinde, gittiğiniz yerlerde de bulamıyorsunuz. Bu bizim kusurumuzdur. Demek ki İslâm'ı, Kur'an'ı öğretmek için çalışmalar yapmamız lâzım!.. İslâm'ın hak din olduğunu anlatmamız lâzım!.. İnsanları İslâm'a çağırmamız lâzım!..

Bir şehirden bir şehre gidiyorduk, bir parkta durduk. Çimenlerin üzerinde namazımızı kılarken, geniş kenarlı şapkalı bir adam geldi, yanımıza oturdu; bizi hristiyanlığa çağırdı. Biz orada namaz kılıyoruz; geldi, bizi hristiyanlığa çağırdı!.. Tabii, biz bu işin cevabını verebilecek insanlarız. Ama çocukları çağırıyorlar, kadınları çağırıyorlar, evlere geliyorlar. Okullarda bu dersler veriliyor... Derken kazanıyorlar, kendi taraflarına çekiyorlar.

O halde biz de, bu İkibin Tevhid Yılı'nda, İkibin yılıyla başlayan 21. Tevhid Yüzyılı'nda ve İkibin yılıyla başlayan Üçüncü Binyıl'da, Allah'ın varlığını, birliğini, İslâm'ın güzelliğini, hak din

olduğunu anlatacak çalışmalara hız verelim!.. Siz de elinizden gelen neler olabilir diye düşünün! Bilginizle mi yardımcı olacaksınız, mesleğinizle mi yardımcı olacaksınız, parasal destek mi sağlayacaksınız; sağlayın!..

Bakın Afrika'ya, fakir ülkelere gidiyorlar. Onlara yiyecek, içecek, kullanılmış elbise vs. götürüyorlar. O çocukları alıyorlar. Açlıktan, susuzluktan ölmesin diye, annesi babası severek veriyor. Onları kendi okullarında hristiyan olarak yetiştirip, hayata sevk ediyorlar.

Başkaları böyle çalışıyor. Biz İslâm ülkelerine yardımı dahi götüremiyoruz. Kendi çocuklarımızı bile müslüman olarak, hak yol olan İslâm'a uygun olarak yetiştiremiyoruz. Çocuklar kayboluyor, zâyî oluyor, gâfil, câhil yetişiyor. Onun için, olanca gayreti gösterelim, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Hepinize Allah gayret, kuvvet versin... Sevdiği, razı olduğu güzel çalışmaları yapmayı nasîb etsin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

06. 06. 2000 - AVUSTRALYA

28. HELÂL VE HARAM RIZIKLAR

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Tefsir sohbetimi dinleyen kardeşlerim!.. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'in şefaatine, Peygamber Efendimiz'in şefaatine cümlemizi erdirsin...

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 172. ayet-i kerimesi. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا

لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ (البقرة:١٧٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenû külû min tayyibâti mâ razaknâküm ve'şkürû li'llâhi in küntüm iyyâhu ta'büdûn.*) (Bakara, 2/172) Bunu anlatmak istiyorum. Bir de onun devamı olan 173. ayet-i kerime:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ

لِغَيْرِ اللهِ، فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ،

إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (البقرة:١٧٣)

(*İnnemâ harrame aleykümü'l-meytete ve'd-deme ve lahme'l-hınzîri ve mâ ühille bihî li-gayri'llâh, femeni'dturra gayra bâğin ve lâ àdin felâ isme aleyh, inna'llàhe gafûrun rahîm.*) (Bakara, 2/173)

a. Tayyib Olan Rızıklardan Yeyin!

Allah-u Teàlâ Hazretleri bu ayet-i kerimelerde buyuruyor ki:

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenû*) *Ellezîne*, o kimseler ki demek.

Ellezîne âmenû; o kimseler ki iman ettiler demek. "Ey o iman eden kimseler, ey mü'minler, ey iman edenler!" diye tercüme edebiliriz.

(*Külû*) "Yeyiniz!" *Kef*'le *kül*; ye demekti, öyle açıklamıştık. *Kaf*'la *kul*; söyle, de mânâsına geliyordu. Birisi *kàle*'den, birisi *ekele*'den geliyor. Bazı şeyler Türkçe'de anlaşılmıyor. Çünkü *kaf* ve *kef* Arapça'da ayrı harfler, bunların Türkçe karşılığı bir k harfi; *kaf* mı, *kef* mi; yâni kalın mı, ince mi belli olmuyor. Burada ince *kef* ile, (*Külû*) "Yeyiniz ey mü'minler!" buyruluyor.

(*Min tayyibâti mâ razaknâküm*) "Ben Azimü'ş-şan'ın sizlere rızık olarak ihsân ettiği yiyeceklerin iyi olanlarını yeyiniz! (*Ve'şkürû li'llâhi*) Ve bu nimetleri dolayısıyla, Allah'a şükrediniz! (*İn küntüm iyyâhu ta'budûn.*) Eğer ki, ona gerçekten ibadet ediyorsanız..." Yâni, "Ona ibadet eden kimselerseniz, ona böyle şükredin!" (Bakara, 2/172)

Daha önceki ayet-i kerimede, "Allah'ın emri, teklîf-i ilâhiyye, imanın kabulü kendilerine geldiği halde, peygamber geldiği halde, 'Gelin İslâm'a!' denildiği halde kabul etmeyenlerin durumu, çobanın kendisine bağırmasına rağmen ne dediğini anlamayan, sözün teferruatını bilmeyen, sadece ses duyan hayvanlar gibidir. Onlar sağırlardır, dilsizlerdir, körlerdir ve akletmezler, akletmiyorlar, akletmeyecek durumdadırlar." denilmişti. Burada da, "Ey iman edenler!" deniliyor. Yâni bir bağlantı var. "Siz o aklı olmayan, sağır, kör hayvanlar gibi olmayın! Mü'minler olarak ey iman edenler, Allah'ın sizi rızıklandırdığı nimetlerin helâllerinden yeyiniz ve Allah'a şükrediniz! Eğer gerçekten ona ibadet ediyorsanız..." buyrulmuş oluyor.

Şimdi buradaki (*külû*), "Yeyiniz! Yemeniz serbest..." mânâsınadır. "Mutlaka yiyeceksiniz!" mânâsına olsa, o zaman yenmediği takdirde, emir tutulmadığı için ceza gerekir. O bakımdan bu, yiyebilirsiniz demek. Ama bazen de yemek mecburiyetinde olur. Yemediği takdirde kendisinin sağlığını koruması, hayatını idâme ettirmesi mümkün olmazsa, o zaman yemesi mecburî olur.

Bazen de *mendub* olur; güzel, sünnete uygun bir davranış olur. Meselâ, karnı tok ama misafir geldi, onunla beraber oturup yiyor. Bazen de yemek serbesttir; biz buna *ibâha* diyoruz, *mubah* diyoruz. Yemek yemek canlının bir hakkıdır, hayatını devam

ettirmek için yiyecek tabii. Yemek yemek hakkıdır, şükretmek vazifedir, vecibedir, farzdır.

Biz mü'minler Allah'ın nimetlerini yiyeceğiz ama, (*tayyibâti mâ razaknâküm*) "Benim size rızık olarak verdiklerimin tayyib olanlarından, iyi olanlarından yeyin!" buyruluyor. Yâni yiyecek olarak çeşitli şeyler var ama, bunların tayyib olanlarından yeyin, helâl olanlarından yeyin! Haramsa, o zaman bu tayyib olmuyor. Ekmek temiz, fırından çıkmış, tertemiz ama, kazanma şekli haram olursa tayyib olmuyor. Hem maddeten, hem mânen güzel olması gerekiyor.

Meselâ, kuşların pençeli, gagalı, parçalayıcı olanlarını yemek şeriatımızda yok. Onu da Allah yaratmış, onu da yiyenler olabilir ama, biz yemiyoruz; imanımızdan dolayı, Allah'ın emrine uymak istediğimiz için... Demek ki, rızık olarak verdiklerinin maddeden ve mânen temiz ve helâl olanlarını yiyeceğiz; haram olanlarından sakınacağız.

Cenâb-ı Hak habis şeyleri, pis şeyleri helâl kılmamış, temiz şeyleri helâl kılmıştır. Yasaklaması, yemeyin demesi de, iyi olmadığına bir belgedir. İncelesin bilim adamları, türlü türlü zararlarını görürler.

Nitekim, ben Almanya'ya gitmiştim seneler önce, kardeşlerimizin birinin evinde misafirdim. Televizyondaki bir konuşmacı, domuz etinin zararları üzerine konuştu. Alman televizyonu, bir haftadır domuz etinin zararları üzerine konuşma yayınlıyormuş. Müslüman olarak değil de, Alman olarak domuz etinin zararlarını anlata anlata, bir hafta konuşmayı sürdürmüş.

Cenâb-ı Hak kötülüğü emretmez, kötü şeyi yapmayı buyurmaz. Buyursaydı, bir şey diyemezdik. Çünkü biz kuluz, o alemlerin Rabbidir; itaat edecektik. Yani taş yeyin dese, taş yiyecektik; ağaç yeyin dese, ağaç yiyecektik ama, iyi şeyleri emretmiştir.

Kötü şeyleri de yasaklamıştır. Yasakladığı şeylerin hepsi mutlaka kötüdür, görüyoruz. İşte içki... Evet başkaları içiyor ama, kötü olduğunu onlar da söylüyorlar. İşte bira... Alkolü azmış da, bilmem neymiş de, bir sürü bahane... Ama hiç unutmuyorum, Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nden bir general profesör, biranın

zararları üzerine bir konuşma yapmıştı senelerce önce. Ne kadar zararlı olduğunu anlatmıştı.

Demek ki basındaki, "Hoştur, iyidir, zararsızdır." demeler boş laftan ibarettir. Çünkü askeriyenin durumu mâlûm, askerî akademinin durumu mâlûm; o mevkîdeki bir insanın bunu, sırf bilimsel olarak söylediği bir gerçek. Biranın içilmesi uygun değil.

"—E peki gazetelerde, radyolarda, televizyonlarda, mecmualarda reklamlar var..."

O reklam işi başka. Ticaret, kazanç işi ayrı bir iş... O ilimden başka türlü olabiliyor. Ama Amerika'da meselâ, sigaranın reklamı yasak. Neden?.. Zararlı olduğu için. Ve üzerine yazı yazmayı mecbur kılmışlar. "Bu sigara, bu mâmül, bu içtiğiniz şey sağlığınıza zararlıdır!" diye yazıyor üstünde. Yâni, yazmayı mecburi kılmışlar. Güzel!..

Hoş olan şeyi, her nerede olursa olsun alkışlarız. Bizim doğruyu kabul etmemiz, sınırlarla sınırlı değildir. Güzel her yerde güzeldir, çirkin her yerde çirkindir. Eğri otursak da, doğru konuşmak lâzım!..

Cenâb-ı Hakk'ın emirleri güzeldir. Emrettikleri temizdir. Yasakladıkları kötüdür, zararlıdır, onun için yasaklamıştır. Kural budur. Çünkü, İslâm insanın ruhunu, bedenini, neslini, malını, kalbini, imanını korumak için gelmiştir. Koruyucudur müslüman, koruma vazifesiyle gelmiştir. Doktor gibidir, müşfik bir tabip gibidir. Elbette zararlı olan şeyleri söyleyecek.

b. Allah Tayyibdir, Tayyib Olanı Kabul Eder

Bu arada sohbetimiz Peygamber Efendimiz'in mübarek sözleriyle kıymetlensin, o mücevherlerle kıymeti artsın diye, Ebû Hüreyre RA'dan bir hadis-i şerif okumak istiyorum. Peygamber Efendimiz SAS buyurmuş ki:[97]

---

[97] Müslim, *Sahîh*, c.II, s.703, *Zekât* 12/19, no:1015; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.220, *Tefsir*, no:2989; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.328, no:8330; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.389, no:2717; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.V, s.19, no:8839; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.49, no:5738; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.346, no:6187; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.296, no:2009; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*,

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ ، لاَ يَقْبَلُ إِلاَّ طَيِّبًا ؛ وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ ، فَقَالَ: (يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ) ؛ وَقَالَ : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَا كُمْ) (م . ت. حم. عن أبي هريرة)

(*Eyyühe'n-nâs! İnna'llàhe tayyibün*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri hiç şüphe yok ki, kendisi bizzat tayyibdir; yâni iyidir, hoştur, güzeldir. (*Lâ yakbelü illâ tayyibâ*) Ancak kullarının da tayyib olan, yâni iyi, hoş, güzel olan sadakalarını, hayırlarını işlerini kabul eder."

Başka bir hadis-i şerif de vardır:[98]

---

c.I, s.241, no:199; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Vera'*, c.I, s.83, no:115; Abdullah ibn-i Mübarek, *Zühd*, c.I, s.154, no:456; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.131, no:247; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.275, no:8170; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.81, no:3236; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.X, s.453, no:10019.

[98] Müslim, *Sahîh*, c.I, s.93, *İman* 1/39, no:91; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.399, no:3789; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.280, no:5466; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.201, no:7365; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.160, no:6192; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.367; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.39, no:85; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.78, no:70, Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.203, no:7822, Ebû Ümâme RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.78, no:6906, Câbir RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.320, no:1055; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.163, no:6201; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.143, no:1067; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.III, s.299, no:2322; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.III, s.330, no:2420; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.528, no:7748, 7763, 7769; c.VI, s.642, no:17188-17190; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.VIII, s.12, no:6775-6781.

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ ، يُحِبُّ الْجَمَالَ (م. حم. حب. ك. هب. عن عبد الله بن مسعود)

RE. 87/11 (*İnna'llàhe cemîlün, yuhibbü'l-cemâl*) "Hiç şüphe yoktur ki, Allah-u Teàlâ Hazretleri güzeldir, güzelliği sever." diye. Bu da onun gibi bir ifade, birbirini hatırlatıyor.

Demek ki, Allah-u Teàlâ Hazretleri, yapılan iyiliklerin, verilen sadakaların kabulünü de, şart olarak tayyib olmasına bağlıyor. İnsan haramdan kazanç sağlasa da, bu tarafta zekât verse, sadaka verse, fakire yardım etse; kıymeti olur mu?.. Olmaz! Neden?.. İşte bu sebepten: (*Lâ yakbelu ille't-tayyib*) "Allah ancak tayyib olanı kabul eder."

Adam haramdan kazanmasın, helâlden kazansın, bir zeytin ikram etsin. Öyle haramdan, başkasını ağlatıp, üzüp, zulmedip, öldürüp parayı kazandıktan sonra; beri tarafta kendisini affettirmek için cami yaptırmak olmaz! Kimi kandırıyor? Kimseyi kandıramaz. Çünkü o paraların içinde gözyaşları var, kanlar var, zulümler var. Ondan sonra ihtiyarlayınca, ölüm korkusu paçasını tutuşturduğu zaman, cami yaptırınca kurtulacağını sanar. Kurtulamaz! Çünkü Allah tayyibi kabul eder, tayyib olmayanı kabul etmez. Yani iyi, hoş, güzel olanı kabul eder. Hoş, güzel, iyi olmayan kazançla yapılmış hayırları da, kabul etmez.

(*Ve inna'llàhe emera'l-mü'minîne bimâ emera bihi'l-mürselîn*) "Ve Allah-u Teàlâ Hazretleri mü'min kullarına, sevgili peygamberlerine emrettiği şeyleri emretmiştir. (*Ve kàle*) Buyurmuştur ki:" diyor Efendimiz:

يَاأَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا ، إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (المؤمنون:٥١)

(*Yâ eyyühe'r-rusülü külû mine't-tayyibâti va'melû sàlihà*) "Ey peygamberler, ey rasuller, tayyib olan şeylerden yeyin ve sàlih ameller işleyin, güzel işler işleyin! (*İnnî bimâ ta'melûne alîm.*) Ben

sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim.” (Mü’minûn, 23/51)

(*Ve kàle*) “Mü’minlere de:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ (البقرة:١٧٢)

(*Yâ eyyühe’llezîne âmenû külû min tayyibâti mâ razaknaküm*) ‘Size rızık olarak verdiklerimizin, tayyib olanlarından, iyi olanlardan yeyin!’ dedi. (Bakara, 2/172) Peygamberlere tavsiye ettiği gibi, mü’minlere de tayyib şeyler yemeyi tavsiye etti. Yâni temiz, hoş, helâl olan şeyleri tavsiye etti.”

ثمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ، يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى

السَّمَاءِ: يَا رَبِّ، يَا رَبِّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ،

وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِّيَ بِالْحَرَامِ؛ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذٰلِكَ؟

(م. ت. حم. عن أبي هريرة)

(*Sümme zekera’r-racüle yutîlu’s-sefer*) Hadis-i şerifte bu nasihatten sonra, yani helâl yemekten, güzel yemekten bahsettikten sonra; güzel, hoş, tayyib gıda kazanç veya paranın gereğini tavsiye ettikten sonra; Efendimiz uzun bir yolculuk yapmış, bir adamın durumundan bahsetti:

“Falanca adam uzun seferler yapmış, (*eş’asü ağberu*) seyahatten saçı başı darmadağın olmuş, toza toprağa bulanmış... (*Yemüddü yedehû ile’s-semâi*) Elini havaya kaldırır, hararetli hararetli, ‘Yâ Rabbi, yâ Rabbi!’ der. (*Ve mat’amühû harâmün*) Yemesi haramdır. (*Ve meşrabühû harâmün*) İçmesi haramdır. (*Ve melbesühû harâmün*) Ve üstündeki giyecekler haramdır. (*Ve guzziye bi’l-harâm*) Haramla gıdalanmıştır. (*Feennâ yüstecâbü li-zâlike*) Bu adamın duasını Cenâb-ı Hak nasıl kabul edecek? Kabul eder mi?.. Kabul etmez!” mânasına bir hadis-i şerif.

Sanki, (*yutîlu’s-sefer*) sözünden anlaşılıyor ki, bir adam meselâ, hacca gelse... Uzun seferler, zahmetler sonunda Mekke-i

Mükerreme'ye geliyor, hac yapıyor. Elini kaldırıyor, Arafat'ta, Müzdelife'de dualar ediyor. Ama her şeyi haram... Onu kabul etmez demek yâni. Sanki hacca, hac seferine işaret ediyor ama, hac seferi olmasa dahi yediği, içtiği, giydiği haram olunca, gıdası haram olunca, duasının kabul olmadığını birçok hadis-i şeriften anladığımız gibi, bu hadis-i şeriften de anlıyoruz.

Buradaki *mat'am*, *meşreb* ve *melbes* masdar-ı mîmi, yâni başına mim gelmiş masdar mânâsına kullanılan kelimelerdir. Niye bu ikazı yapıyorum? Çünkü bu aynı kelimeler üç mânâya gelir: Bu masdar-ı mîmi de olabilir, ism-i mekân da olur, ism-i zaman da olur.

Mat'am ism-i mekân olursa, lokanta demek olur, taam yeme yeri mânâsına olur. *Meşreb* ne demek olur? Çeşme demek olur, su içme yeri demek olur. Bizim orada insanın tarzı, içiş tarzı gibi hareketi, duruşu, akışı, içişindeki tarz; ona da *meşreb* deniliyor. Mezheb gibi. *Melbes* de elbise yeri demek olabilir. Bu hadis-i şerifte öyle değil, hepsi masdar-ı mîmi.

Adamın, "Yâ Rabbi!.. Yâ Rabbi!.." demesinin kıymeti yok; çünkü yemesi haramdandır, içmesi haramdandır, giymesi haramdandır. Haramla gıdalanmıştır, Allah onun duasını nasıl kabul etsin?.. Yâni, kabul etmez mânâsına.

Demek ki bu ayet-i kerimeden, son derece mühim bir hususu iyice kaydedeceğiz, zihnimize yerleştireceğiz: Yediğimiz şeyin helâl olmasına son derece dikkat edeceğiz. Çünkü, duası kabul olmuyor hadis-i şeriften anladığımıza göre... Ayet-i kerimede Allah bize helâl yemeyi, tayyib yemeyi emretmiştir; haram yemeyi uygun görmemiştir. Yâni tavsiye etmemiştir, yasaklamıştır.

(*Ve'şkürû li'llâh*) "Allah'a şükredin!" *Şükür* nedir?.. *Şükür*, nimeti verene tâzim etmektir. Yâni, nimeti bana verdi diye, saygı göstermek ve bunu ifade etmektir. Sözle de olur, hareketle de olur. Yâni, kavlen de olur, fiilen de olur.

Bir insan suyu içtiği zaman, sıcak bir günde tam susadığı sırada içtiği zaman, "Yâ Rabbi, çok şükür!" der. Bu sözle şükürdür. Yemek yediği zaman, "El-hamdü lillâh... Yâ Rabbi bu nimetleri, türlü türlü meyvaları, tatlıları, etlileri verdin, yedirdin; sana çok şükür yâ Rabbi!" der. Tamam ama, esas şükür Cenâb-ı

Hakk'ın nimetlerini yeyip, nimetlerini yediği Cenâb-ı Hakk'a itaat etmekle olur. İsyan ederse şükretmemiş olur.

Meselâ, Allah bir akıl kuvveti vermiş farz edelim. Onu şerre kullanırsa, tersine kullanmış oluyor. O zaman ne kadar, "Çok şükür yâ Rabbi! Beni affet..." dese dahi kıymeti yok. Her azasını, her imkânını yaratılış gayesine uygun olarak kullanması gerekiyor.

Yiyecek, (*ve'şkürû*) ondan sonra şükredecek. *(İn küntüm iyyâhü ta'budûn.*) "Eğer ona tapıyorsanız, Allah'ı tanıyorsanız, o zaman Allah'a şükredin!" Bu nimetleri yeyip de şükretmek mü'minlik alametidir. Onun için şart olarak, *in* eğer manasına geliyor. Demek ki mü'min insan, Cenâb-ı Hakk'a şükreder. Cenâb-ı Hakk'a hamd eder. Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerini bilir ve ona göre hareket eder.

c. Haram Kılınan Yiyecekler

İkinci ayet-i kerime. Buyruluyor ki:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ
لِغَيْرِ اللهِ ، فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ فَلاَ إِثْمَ عَلَيْهِ ،
إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (البقرة:١٧٣)

(*İnnemâ harrame aleykümü'l-meytete ve'd-deme ve lahme'l-hınzîri ve mâ ühille bihî li-gayri'llâh, femeni'dturra gayra bâğin ve lâ àdin felâ isme aleyh, inna'llàhe gafûrun rahîm.*) (Bakara, 2/173)

(*İnnemâ*) "Sadece, yalnızca..." Edât-ı tahsis derler; yâni bir şeyin özel bir kısmını kasdediyor. "Başka bir şey değil, sadece bu!" mânâsına edât-ı tahsis. İkinci âyet-i kerimeyi böyle kelime kelime açıklayalım, sonra kelimeleri toplarız:

(*İnnemâ harrame aleyküm*) "Sadece bazı şeyleri size haram kıldı." Her şeyi haram kılmadı Allah. Sadece neleri haram kıldı: (*El-meytete*) "Ölü etini haram kıldı. (*Ve'd-deme*) Kanı haram kıldı. (*Ve lahme'l-hınzîri*) Domuz etini haram kıldı. (*Ve mâ ühille bihî li-*

gayri'llâh) Allah'tan gayrisi adına, nâmına kesileni, putlar için kesileni haram kıldı." Bunları haram kıldı sadece...

O kadar geniş bir helâl yelpazemiz var ki, önümüzde sayılamayacak kadar çok helâller var; bazı şeyler haram... Haram şeyler azdır, haramlar azdır. Onların yapılmasında zarar olduğundan, yenilmesinde zarar olduğundan haram kılınmıştır. Ama maalesef insanlar giderler giderler, bu kadar helâllerden geçerler, geçerler, geçerler; haramları yerler, içerler. Bu da gafletten, cahillikten ve ahiretteki hesabı idrak edememekten, düşünmemekten, korkmamaktan; câhil cesur olduğundan alay edip, aldırmayıp, "Sen yemiyorsan, ver ben yiyeyim!" demesinden, küstahlığından...

(*Femeni'dturra*) Ama dünyada dikkat edilecek bir durum var. İnsanın başına çeşitli olaylar gelebilir. "Ama o kimse ki muzdar kaldı, sıkıştı, mecbur kaldı. (*Gayra bâğin*) Bâgî olarak, taşkınlık yapıcı olarak değil de; (*ve lâ àdin*) hududu aşıp mütecaviz olarak değil de, sıkıştığı için, mecbur kaldığı için, muzdar kaldığı için, iyice daraldığı için olursa, o kimse ki böyle daraldı; (*felâ isme aleyh*) o zaman bu sayılan şeylerden ölmeyecek kadar yerse, günah yoktur." Çünkü iyice sıkışmış, daralmış, yemezse helâk olacak. Ondan dolayı, "Onlara günah yoktur." buyruluyor.

(*İnna'llàhe gafûrun rahîm.*) "Hiç şüphesiz ki Allah-u Teàlâ Hazretleri emirlerini hikmetle veriyor. Çok mağfiret edicidir, çok merhametlidir, rahmedicidir, zulmedici değildir. Emirleri insanların lehinedir, faydasınadır." El-hamdü lillâh, çok şükür...

Bu konularda biraz teferruatla, ayet-i kerimeleri verelim. Neleri haram kıldı? (*İnnemâ*) Sadece neleri haram kıldı Allah-u Teàlâ Hazretleri?.. İyi şeyleri yememizi emretmişti. Kötü olduğu için ölü eti yemeyi haram kıldı. Onun arkasından, iyi şeyleri sıraladıktan sonra bu âyet-i kerime kötüleri beyan buyuruyor.

1. Ölü eti. Ne demek ölü eti?.. Canı çıkmış olan, kesilmeden, kurban edilmeden önce canı çıkmış olan, hayatı bitmiş olan hayvanın eti yenilmez. Meselâ, bir koyun dağda ölmüş; eti yenmez. Çünkü kesilmedi, kendi kendine ölmüş. Tıp da bunu kabul eder. Kim bilir neden ölmüştür, mutlaka mikropları vardır. Allah öyle eti yenmez buyuruyor.

2. Kan meselesine gelince; Arapların adetiymiş; kanı alırlarmış, pişirirlermiş, yerlermiş. Onu atmazlarmış. Onu da Cenâb-ı Hak haram kılmış oluyor.

3. Hınzır eti deniliyor. Burada hınzır eti sözü sadece eti haramdır da, meselâ yağı haram değildir mânâsına değil. Hınzırın her şeyi haramdır. Burada (*Zikrü'l-cüz', irâdetü'l-kül*) derler. Aslolan bir cüzü, belirgin olan bir parçayı söyleyip, bir maddenin, bir varlığın tamamını kasdetmek gibi bir şey var. Meselâ; "O zatın yüzü suyu hürmetine..." derler. Yüzü bir parçasıdır, kasdedilen o zâtın kendisidir.

Şimdi bu ölü etinin yenmemesinin sebebi, öldüğü zaman necis olur. Necâset tayyib olmadığından, necis olduğundan yenmez. Fakat hadis-i şeriflerde belirtilmiştir ki, balık yenilir ve çekirge, çöl çekirgesi bunlar yenilir. Çünkü Buhàrî ve Müslim'den başka tüm kitaplarda olan bir hadis-i şerif var burada. Tirmizî, hasen hadis demiş. Peygamber Efendimiz deniz konusunda buyurmuş ki:[99]

هُوَ الطُّهُورُ مَاؤُهُ ، الْحِلُّ مَيْتَتُهُ (د. ت. ن. عن أبى هريرة)

---

[99] Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.69, *Tahàreh* 1/41, no:83; Tirmizî, *Sünen*, c.I, s.100, no:69; Neseî, *Sünen*, c.I, s.50, no:59; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.136, no:386; İmam Mâlik, Muvatta' (Rivâyet-i Yahyâ), c.I, s.22, no:41; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.237, no:7232; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.201, no:729; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.58, no:111; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IV, s.49, no:1243; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.237, no:491; İmam Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.7, no:1; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.36, no:13; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.I, s.122, no:1392; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.3, no:1; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîàb*, c.1, s.392; Ebû Hüreyre RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.137, no:388; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III,s.373, no:15054; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.58, no:112; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IV, s.51, no:1244; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.240, no:500; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.34, no:3; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.186, no:1759; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.253, no:1127; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IX, s.229; Câbir ibn-i Abdillah RA'dan.

Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.240, no:499; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.35, no:6; Hz. Ali RA'dan.

(*Hüve't-tuhûru mâühû, el-hillu meytetühû.*) "Suyu temizdir ve ölüsü de helâldir."

Başka bir hadis-i şerif, Abdullah ibn-i Ebî Evfâ RA'dan rivâyet edilmiş. Buyuruyor ki:[100]

غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ أَوْ سِتًّا ،

وَكُنَّا نَأْكُلُ الْجَرَادَ وَنَحْنُ مَعَهُ (م . ت. ن. حم . عن عبد الله

ابن أبي أوفى)

(*Gazevnâ mea rasûli'llâh salla'llàhu aleyhi ve sellem, seb'a gazevâtin ev sitten*) "Yedi veya altı sefer Peygamber Efendimiz'le savaşa gitmiştik. (*Ve künnâ ne'külü'l-cerâde ve nahnü meahû*) Bu seferlerde, onun yanında çekirge yerdik."

Demek ki, çekirge ve balık hariç... Bu konuda bir de, balık eğer şişmiş, suda ölüp de suyun üstüne çıkmışsa; İmam-ı Azam Efendimiz, yenilmesinin mekruh olduğunu beyan buyurmuşlar.

Hazret-i Ali Efendimiz RA ve KV de: "Kendisi şişmiş, kokuşmuşsa, deniz hayvanını, yâni balığı da yeme!" diyor. İbn-i Abbas, Câbir ibn-i Abdullah böyle karar vermişler. Ama buna mukabil Ebû Eyyûb el-Ensârî, "Yenilebilir." kanaatini vermiştir.

Demek ki, hadis-i şeriflerde zikredilmiş. Balık ve çekirge sürüler halinde bulunuyor, toplanıyor, yiyorlar. Ölülerden bunlar hariç, diğerleri yenmez. Öldü mü, pis olduğundan yenilmez.

Kan meselesinde alimler ittifak etmişlerdir ki, kan yenilmez. Kesilen hayvanlardan akan olsun, başka şekilde olsun, yenilmez.

---

[100] Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1546, *Sayd ve'z-Zebâih* 34/8, no:1952; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.268, *Et'imeh,* no:1822; Neseî, Sünen, c.VII, s.210, *Sayd ve'z-Zebâih*, no:4356; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.353, no:19135; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.126, no:2010; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.349, no:2198; Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*, c.IV, s.532, no:8672; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.V, s.144, no:24561; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.257, no:18772; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.242; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.186, s.526; Abdullah ibn-i Ebî Evfâ RA'dan.

Peygamber Efendimiz'den bir hadis-i şerif daha rivâyet ediliyor. Abdullah ibn-i Ömer RA rivayet ediyor. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:[101]

أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ: فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ: فَالْحُوتُ، وَالْجَرَادُ؛

وَأَمَّا الدَّمَانِ: فَالْكَبِدُ، وَالطِّحَالُ (الشافعي، حم. ه. قط.

عن ابن عمر)

(*Uhillet lenâ meytetâni ve demân: Feemme'l-meytetâni fe'l-hùt, ve'l-cerâd; ve emme'd-demâni fe'l-kebid, ve't-tahhàl.*)

Bu hadis-i şerifte Efendimiz buyuruyor ki:

"—Bize Allah tarafından ölüden iki ölü ve kandan iki kan helâl kılınmıştır." diyor. Sonra açıklıyor Peygamber Efendimiz: "Helâl kılınan iki ölü balık ile çekirgedir. Helâl kılınan kan da dalak ve karaciğerdir." Bunlarda kan miktarı fazla olduğu halde, helâl olmuş oluyorlar.

Üçüncüsü, hınzır etinin yasaklanması... Ayet-i kerimede *lahmi'l-hınzîr* diye geçiyor. Biz domuz diyoruz. Eski Türkçe'de *donguz* diye *kâfî nun* ile yazılırdı. Araplar hınzır diyorlar. Bu necistir ve haramdır. İhtilaf yoktur bu konuda.

Dördüncüsü de, (*ve mâ ühille bihî li-gayri'llâh*) "Allah'tan gayrı için kurban edilen hayvanların eti de yenmez. Bu *ihlâl-ehelle*, burada mechul sigasıyla geçiyor; yüksek sesle bağırmak demekmiş. Araplar putlarına kurban kesecekleri zaman, yüksek sesle "Bu Lât içindir, Uzza içindir, Menât içindir!.." diye bangır bangır bağırırlarmış, ondan sonra keserlermiş. Kesileni böyle

---

[101] İbn-i Mâce. *Sünen*, c.II, s.1102, no:3314; İmam Mâlik, *Muvatta'*, c.II, s.616, no:652; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.97, no:5723; Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.340, no:1569; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.271, no:25; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.20, no:5627; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.254, no:1128; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.260, no:820; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.428, no:40972; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.II, s.11, no:833.

yüksek sesle ifade ederlermiş. İşte bu *ihlâl* kelimesi, o zaman kurban keserken sesi yükseltmek demekmiş Araplarda ama, sonradan kurban kesmek mânâsıyla kullanılmış.

(*Mâ ühille bihî li-gayri'llâh*) "Allah'tan gayriye böyle yüksek seslerle, bağırtılarla, onun adına kesiyoruz diyerek kesilen hayvanın eti haramdır." Çünkü, İslâm tevhide, Allah'ın varlığına, birliğine çok önem verir. Öyle bir put adına, Allah'tan gayrı bir varlık adına kestiği zaman, kabul olmaz. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin gazabı gelir. Öyle bir şeye müslümanlar yanaşmaz. Bu kötü bir şeyin engellenmesi için, àdetâ etini de yemeyin diye bir tavırdır.

İslâm zaten, kendisi bir şeyin haram olduğunu söylediği zaman, o şeyin ortaya çıkmaması için her şeyi de şart koşar ve engel olarak ortaya koyar. Meselâ, içki haramdır. İçkinin imâlini, taşınmasını, sunulmasını, satılmasını hepsini haram kılmıştır. Çünkü, o merhalelerden geçirilince, içilme durumuna geliyor. Merhaleleri engelliyor.

Faiz haramdır İslâm'a göre. "Kâtipleri de, alan da, veren de, hepsi Allah'ın lânetine uğrar." diye hadis-i şerif var.

Zina haramdır. Zina haram olduğundan ve bu iş bakmakla başladığından, nâmahreme bakmak bile haramdır. İslâm engelliyor.

Allah'tan gayriye kesilmiş mahlûku da yemez müslümanlar, çünkü Allah yasaklamıştır. "Allah'tan gayriye kesileni Allah haram kıldı." diye bu ayet-i kerimede bildirdiğinden, yenmez.

Bunlar yenmez, öteki helâl şeyler yenir. Ama bu haram şeyler karşısında insan sıkışır, mecbur kalır, çaresiz kalırsa ne olacak?.. Bu çaresizlik tabii önemli bir şey. İslâm çaresizlik, sıkışma karşısında mâkul bir tavır takınıyor:[102]

اَلضَّرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ .

(*Ed-darûrâtü tübîhu'l-mahzùrât*) "Zaruretler mahzurlu şeyleri

[102] *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.628, no:1640.

yapılabilir hale getirir, mubah kılar."

İslâm'ın buna benzer kuralları var. Mecelle'de de var, fıkıh kitaplarında da geçer:[103]

اَلْأَمْرُ إِذَا ضَاقَ ، اتَّسَعَ .

(*El-emru izâ dàka, ittesaa*) İş sıkıştığı zaman Cenâb-ı Hak bir imkân tanıyor, mâzeret kabul ediyor.

Muzdar kaldığı zaman ne demek?.. Bunun çeşitleri hakkında bilgi verelim. Üç şekilde, üç derecede, üç kısımda olabilir bu muzdar kalmak:

1. Ya zorlandı; birisi, "İlle bunu yiyeceksin, yemezsen öldürürüm!" dedi. Tabancayı çekti, şakağına dayadı, "Ye bunu!" diyor. Bu bir zorlama, ikrah hali deniliyor buna. Düşman inadına yapıyor. O zaman yer. Çünkü mecbur, sıkıştı.

2. Ya da açlıktandır. Karnı acıkmıştır, çöldedir, başka gıda kalmamıştır. O var, başka çaresi yok, onu yemese, ölecek!.. O da bir muzdarlık durumudur.

3. Ya da öyle fakirdir ki, başka bir şey bulamamış; yiyebilir.

Bunun dışında, "Efendim ben sıkıştım, mecbur kaldım... vs." gibi uyduruk mâzeretler kabul edilmez. Ciddî mâzeret olacak.

Ciddî mâzeretin müsaadesinin de hududu vardır. O nedir? (*Femeni'dturra gayra bâğin*) "Kim muzdar kalırsa, bâğî olmadığı halde..."

Şimdi bu *bâgî* ne demek? Burada *ye*'si düşmüş. İsm-i fail sigası; *ye*'si vardı ama mecrur olduğu için *ye*'si düşer, *gayra bâğin* olur. *Bâğî*; bağyeden mânâsına geliyor; saldırgan isyankâr demek. *Bağy* fesad demek aslında; kötülük, fesad çıkartmak demek. *Bâğî* de, fesad çıkartan mânâsına, isyan eden mânâsına. Öyle fesadcı olarak, isyancı olarak, karşı gelici olarak değil de, işte fakirliğinden, çok açlığından veyahut muzdar olduğundan dolayı yiyebilir.

---

[103] *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*, Kavâid-i Külliye, 18: Bir iş dıyk oldukta, müttesa' olur.

(*Ve lâ àdin*) Bu da *udvân*'dan geliyor. *Udvân*, düşmanlık demek. *Àdin*'de *ye* var ama, Arapça kurallarından dolayı ye düşmüş. *Àdî* de, *udvan* eden, zulmeden, düşmanlık eden demek. Bu da haddi aşmak, taşkınlık etmek mânâsına geliyor. İnsan ölmemek için, bu yasaklanan şeylerden bir miktar yer. Yediği miktar sınırı geçecek kadar değil... Yâni, kendisini ayakta tutacak kadar yer, fazlasını yemez. O zaman günah yoktur.

(*Ve lâ isme aleyh*) "O zaman, böyle sıkışık durumda yiyen kimseye, bir günah yazılmaz."

Eskiden birisi —tam da iyi hatırlayamayacağım da isimleriyle— ailece yemek yiyorlarmış. Birisi gelmiş ama, onu sofraya çağırmamışlar. O da şaşırmış; "Hem yemek yiyorlar, hem de beni davet etmiyorlar." diye üzülmüş, kızmış biraz. Sonunda da söylemiş.

Demişler ki:

"—Biz bunu yeriz, bize helâl ama, sana helâl değil! Ondan sana sunmadık ikram etmedik." demişler.

"—O ne demek?" demiş.

Bilmece haydi düşünün, nasıl olabilir?

"—Çünkü biz aç kaldık, fakiriz, açız; ölü etini pişirdik, yiyoruz. Bize Allah günah yazmaz. Ama sen zenginsinsin, bunu yeme müsaadesine sahip değilsin! Onun için çağırmadık." demişler.

Evliyaullahın, güzel, mübarek insanların halleriyle ilgili böyle bir fıkra, böyle bir kıssa da var.

(*İnna'llàhe gafûrun rahîm.*) "Cenâb-ı Hak Teàlâ, Rabbimiz, Rabbü'l-àlemîn Gafûr'dur, afv ü mağfiret edicidir; ve Rahîm'dir, çok merhamet edicidir, rahmeti geniştir. Kullarına lütfuyla rahmetiyle muamele eder. Yâni günah yazmaz; çünkü Gafûr'dur, Rahîm'dir affedicidir.

Tabii Cenâb-ı Hak Gafûrluğu, Rahîmliği dolayısıyla çeşitli zamanlarda, çeşitli şekillerde, başka sebeplerle, başka zamanlarda günah işleyenleri de affediyor; o da ayrı. Rahmetinin hududu yok.

Allah-u Teàlâ Hazretleri hiç şüphesiz çok mağfiret edicidir, çok merhametlidir. *Gafûr*'dur, *Rahîm*'dir. *Gaffârü'z-zünûb*'dur, *Settârü'l-uyûb*'dur. *Afüvvün Kerîm*'dir. *Ekremü'l-ekremîn*'dir,

Erhamü'r-râhimîn'dir.

Biz de kulluğu yapmakta çok eksikli, kusurluyuz. Hatalarımız her zaman oluyor. İyi niyetle, iyi kulluk yapmak isterken de hata ediyoruz. Bazen de müslümanlar iyi niyetini kaybedebiliyorlar.

Her hâl ü kârda, bilerek bilmeyerek işlediğimiz hatalarımızın mâzeretini, tevbesini Rabbimiz kabul etsin... Hepimizi afv ü mağfiret eylesin... Bizi helâl rızıklarla beslesin... Çünkü feyizyâb olmanın, Allah'ın sevgili kulu olmanın ve duaların kabul olmasının şartı helâl rızıktır, güzel rızıktır, tayyib, hoş rızıktır. Haramların her çeşidinden korusun... Haramlar çok değildir. Az haramlara tamah edip de, Cenâb-ı Hakk'ın kahrına, gazabına uğramaya lüzum yoktur.

Allah-u Teàlâ hepimizi güzel müslümanlar eylesin, basîretli eylesin... Tabii, yaşadığımız yerlerde, çevremizde çeşitli tehlikeler karşımıza gelebilir. Hele yurt dışında yaşayan kardeşlerimizin, İslâm ülkeleri olmayan yerlerde yaşayan kardeşlerimizin, gıdalarında haramlar olabilir. Onlara çok dikkat etmeli, helâl yemeye özen göstermeli, büyük titizlik göstermeli ki, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine nâil olunsun!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri korusun... Her yönden hayırlara erdirsin... Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

13. 06. 2000 - AVUSTRALYA

29. AYETLERİ SAKLAYANLARIN CEZASI

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, üzerinize olsun...

Tefsir sohbetimizde, Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 174. ayet-i kerimesine geldik. 175 ve 176. da onlara bağlı. Beraberce ilk önce mübarek metnini okuyalım, dinleyelim; ondan sonra açıklamayı yapalım!

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا

قَلِيلاً أُولٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلاَّ النَّارَ وَلاَ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (البقرة: ١٧٤)

(*İnne'llezîne yektümûne mâ enzela'llàhu mine'l-kitâbi ve yeşterûne bihî semenen kalîlen ülâike mâ ye'külûne fî butùnihim ille'n-nâra ve lâ yükellimühümu'llàhu yevme'l-kıyâmeti ve lâ yüzekkîhim, ve lehüm azâbün elîm.*) (Bakara, 2/174)

أُولٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلاَلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ،

فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ (البقرة:١٧٥)

(*Ülâike'llezîne'şteravü'd-dalâlete bi'l-hüdâ ve'l-azâbe bi'l-mağfireh, femâ esbarahüm ale'n-nâr.*) (Bakara, 2/175)

ذٰلِكَ بِأَنَّ اللهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ، وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي

الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (البقرة:١٧٦)

(*Zâlike bi-enna'llàhe nezzele'l-kitâbe bi'l-hakk, ve inne'llezî-na'htelefû fi'l-kitâbi lefî şikàkın baîd.*) (Bakara, 2/176) *Sadaka'llàhu'l-azîm...*

a. Yahudilerin Peygamberimiz'le İlgili Bilgileri Saklamaları

Rabbimiz Tebâreke ve Teàlâ Hazretleri, daha önceki ümmetlere indirdiği kitaplarda, Peygamberimiz'in sıfatıyla ilgili bilgileri koyduğu ve o ümmetleri, Peygamberimiz geldiği zaman ona uymaya yönlendirdiği halde; bu konuda peygamberleri o ümmetlere vasiyet ve tavsiyede bulunduğu halde, o ümmetlerin bu bilgileri saklaması üzerine, bu âyet-i kerimeler nâzil olmuş.

Tefsir kitapları birinci ayet-i kerimenin, Peygamber Efendimiz zamanındaki, çevredeki yahudi reislerinin ve alimlerinin, yâni hahamlarının, ahbarının —noktasız *ha* ile *ahbar*, yahudi alimi demek— sakladıkları bilgiler dolayısıyla indiğini beyan ediyorlar. Mânâsını beyan edelim:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا
قَلِيلاً أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلاَّ النَّارَ وَلاَ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ
يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (البقرة: ١٧٤)

(*İnne'llezîne yektümûne mâ enzela'llàhu mine'l-kitâb*) *İnne*; muhakkak ki, gerçekten, hiç şüphe yok ki mânâsına edat-ı tahkik, yâni muhakkak olduğunu belirten edat. Söylenen hükmün, sözün muhakkak, kesin olduğunu bildiren sıfat bu. Te'kid edici bir sıfat.

(*Ellezîne*) "O kimseler ki, (*yektümûne*) saklıyorlar." Neyi?.. (*Mâ enzela'llàhu*) Allah'ın indirdiklerini gizliyorlar, saklıyorlar. (*Mine'l-kitâbi*) Allah'ın indirmiş olduğu kitaplardan, âyetlerden, vahiylerden bildiklerini saklıyorlar. (*Ve yeşterûne bihî semenen kalîlâ*) Hiç şüphe yok ki bunlar, bu saklamalarıyla, bu gizlemeleriyle az bir bedel elde ediyorlar, satın alıyorlar.

(*Ülâike*) İşte bunlar, (*mâ ye'külûne fî butùnihim ille'n-nâr*) karınlarına, midelerine, işkembelerine ateşten başka bir şey sokmuyorlar, ateşten başka bir şey yemiyorlar. (*Ve lâ yükellimu-hümu'llàhu yevme'l-kıyâmeti*) Kıyamet gününde de, Allah onlarla konuşmayacak. (*Ve lâ yüzekkîhim*) Onları temizlemeyecek, pak eylemeyecek. (*Ve lehüm azâbün elîm.*) Ve onlara elem verici, fecî bir azab gelecek. Onlar böyle elem verici bir azâba uğrayacaklar." (Bakara, 2/174)

Bu ayet-i kerimelerin, o zamanki inatçı yahudi bilginlerinden Ka'b ibn-i Eşref, Huyey ibn-i Ahtab ve Cüdey ibn-i Ahtab gibi kişiler hakkında indiğini kitaplar kaydediyor. Bunlar Peygamber SAS Efendimiz'in geleceğini Araplara söylüyorlardı. Zaten bütün dünyaya dağılmış olan, çevreye dağılmış olan yahudiler, "İbrâhim AS'ın soyundan bir ahir zaman peygamberi, mübarek zat gelecek!" diye beklemekteydiler. Onlar, bu gelecek kişinin kendilerinden geleceğini, yahudilerin içinden geleceğini sanıyorlardı.

Halbuki, İbrâhim AS'ın evlâdı sadece yahudiler değil; İsmâil AS vasıtasıyla Hicaz'da yerleşmiş olan Araplar da onun soyundan. Oradan geleceğini tahmin etmiyorlardı. Hepsi beklemektelerdi. Yâni, "Ahir zaman peygamberinin gelmesi yaklaştı, gelme alâmetleri belirdi. Tarihi çok yakın!" diye söylüyorlardı.

Bunu geçtiğimiz sohbetlerde, Bakara Sûresi'nin daha önceki ayetlerinde de anlatmıştık. Bu kesin bir olay. Gelecek diye söylüyorlardı. "Gelince biz şirki yok edeceğiz. Bu ahir zaman peygamberi şirki, müşrikliği, putperestliği yok edecek! Siz müşrikleri yeneceğiz." diye söylüyorlardı.

Fakat Allah'ın takdirine bakın ki, o müşrik dedikleri insanlar Peygamber Efendimiz'e iman ettiler, mü'min oldular. Bunlar bu sefer inatçı durumuna ve hakkı saklayan insan durumuna, inat edip gerçeği kabul etmeyen inatçı kişiler durumuna düştüler.

Tabii onların, okumuş insanlar olarak bir saygınlığı vardı yaşadıkları beldelerde. Bundan dolayı hediyeler alıyorlardı, gelirleri vardı, menfaatleri vardı. Bu ahir zaman peygamberine tâbî oldukları zaman, bu gelirler kesilecek diye korktuklarından, ileriye dönük hesaplar yaptıklarından; menfaat hesabı, para, pul, gelir, geçim hesabı, maddiyat hesabı yaptıklarından kabul etmediler.

Kabul edenler oldu. “Evet yâ Rasûlallah, aynen senin söylediğin gibidir. Tevrat’ta, İncil’de böyle ayet-i kerimeler vardı, biz zaten bekliyorduk. Sen haklısın. Ben senin ahir zaman peygamberi olduğunu kabul ettim ve imana geldim!” diyenler var. Böyle imana gelenleri Kur’an-ı Kerim bildiriyor, medhediyor. Bunlardan birisi Abdullah ibn-i Selâm RA; bir yahudi alimiyken müslüman olmuştu.

Bazıları da inkâr ettiler. Peygamber Efendimiz’in düşmanlarıyla, Kureyş’le işbirliği yaptılar. Savaşlarda onların yanında yer aldılar, müslümanlarla çarpıştılar. Çeşitli savaşlarda, Uhud, Hendek ve diğer savaşlarda müslümanları güç durumda bıraktılar. Ve sonunda Cenâb-ı Hak mü’minleri, Peygamber Efendimiz’i ve hakkı, İslam’ı gàlip eyledi.

İşte Allah’ın kitaptan, kitabın bazı âyetleri olarak, bazı bilgiler olarak, hükümler olarak indirmiş olduğu şeyleri saklayanlar, bildikleri halde ahir zaman peygamberini saklayanlar, onun sıfatlarını söylemeyenler, ne zaman geleceğini söylemeyenler... Yâni ayetler ortada, onları saklayamazlar da, bu ayetlerin

açıklamalarını yanlış yönlendirip, başka türlü yapıp, mânâyı kaydırdıkları için, gerçeği çarpıttıkları için, saptırdıkları için menfaat sağlıyorlardı, tezgahları devam ediyordu. Kazançları geliyordu. Reislikleri ellerinden gitmiyordu, gitmemişti. Ama, az bir şey bunlar... Yâni ne kadar çok olsa, dünyanın serveti olsa, Kàrun gibi zengin olsalar ne fayda?.. Firavun gibi olsalar, Nemrut gibi olsalar, işte onların akıbetleri ortada... Ne çare?..

İşte maalesef, o değerlendirmeyi onlar yapamadığı gibi, bizim zamanımızda da, şimdiki zamanda da düşünecek olursak pek çok insan Kur'an'ın Hak kelâmı olduğunu bilir, güzel huyların ne kadar değerli olduğunu bilir, Allah'ın emirlerinin ne kadar insanlık için değerli, faydalı olduğunu bilir ama; yönünü, yolunu, alışkanlıklarını, kötü huylarını bırakamaz. Karşı tarafta haktan uzakta, hakla mücadele ederek, hakkın karşısında, bâtıl cephede, şeytanın cephesinde çalışır dururlar. Bu tabii büyük şaşkınlık...

Ne kadar menfaat elde etseler, yâni milyarlar alsalar kıymeti yok! Çünkü dünya hayatı zaten sıfır... Ebediyyetin yanında sıfır. Çünkü sonsuzun yanında, rakamlar sıfır gibidir. Az bir şey, *semenen kalîlâ... Semen*, peltek se ile, üç noktalı se ile; bedel demek. *Semenen kalîlâ*; az bir bedel, az bir fiyat, az bir menfaat, az bir karşılık alıyorlar bu gizlemeleri dolayısıyla, hakkı sakladıkları için. Çetelerin, kötü insanların, şeytan taraftarlarının, İslâm düşmanlarının bir takım paraları, bu vesileyle hakkı söylemeyip sakladıkları için bunların ceplerine giriyor ama, ne kadar çok olsa, az.

(*Ülâike mâ ye'külûne fî butùnihim*) "Bunlar karınlarına yemiyorlar; (*ille'n-nâr*) ancak ateş yemiş oluyorlar." Yâni, bu paraları alıyorlar yiyorlar ama, bu yedikleri bu dünyada onlara hayır getirmez. Ahirette de, bu haksız yere, günah işleyerek, haram işleyerek, Allah'ın emirlerine karşı gelerek aldıkları paraların karşılığında, cehennemde karınlarına ateş doldurulmak suretiyle, onlar fokur fokur kaynayacak, öyle azab görecekler. Bunlar, ateşten başka bir şey yemiyorlar böyle yapmakla!..

(*Ve lâ yükellimühümu'llàhu yevme'l-kıyâmeti*) "Ve Allah-u Teàlâ Hazretleri kıyamet gününde onlarla konuşmayacak." Bu konuşmamak sözü, Arapça'da gazab ediyor mânâsına. "Ben sizle

konuşmuyorum! Ben onunla konuşmam!" demek. Yâni, kızıyor. Kızmaktan kinâye böyle bir söz.

Tabii, Allah-u Teàlâ Hazretleri onları azarlama tarzında konuşacak. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in öbür ayetlerinde geçiyor. Onlar Allah'a yalvarıp:

"—Yâ Rabbi, bizi affet. Bizi dünyaya döndür, iyi kul olacağız. Yaptığımız hataları yapmayacağız!" diye cehennemde yalvarmaya kalktıkları zaman, Allah-u Teàlâ Hazretleri onları azarlayacak ve buyuracak ki:

قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ (المؤمنون:١٠٨)

(*Kàla'hseû fihâ ve lâ tükellimûn*) "Susun, benimle konuşmayın!" diye tevbih edip, Cenâb-ı Hak onlara azar sözü söyleyecek. (Mü'minûn, 23/108) Ama, onların hoşuna gidecek, onları sevindirecek, "Affettim, mağfiret eyledim, bağışladım!" gibi bir rahmet sözü duymayacaklar. Cenâb-ı Hak onları sevmediği için, gazâb edecek. Onların yüzüne bakmayacak. Onların yüzüne bakmamak ve konuşmamak, gazâbı gösteren ifadelerdir.

(*Ve lâ yüzekkîhim*) "Ve Allah onları temizlemeyecek." Mü'minleri temizleyecek. Nasıl temizleyecek?.. Dünya hayatındaki hatalarını affedecek, günahlarını bağışlayacak; günahlardan hasıl olan kirlerden temizleyecek. Onları böyle tertemiz, pırıl pırıl, pür nûr olarak, temizlenmiş olarak, pak kullar olarak cennete sokacak. Ebedî saadete erdirecek.

Bunları afv u mağfiret etmeyecek, günahlarını bağışlamayacak. Kibirlilikleriyle, o berbat halleriyle, iğrenç sûrette, pis kokularıyla, günahlarıyla, yedikleri haramlarla, öyle o halleriyle kalacaklar.

(*Ve lehüm azâbün elîm.*) *Elîm*; faîl vezninde, elem verici mânâsına, *mü'lim* mânâsına gelen bir kelime. "Çok elem veren, çok şiddetli, çok pişman ve perişan edici bir azâb olacak onlar için. Böyle bir azâb onların payı olarak, onların cezası olarak onları bekliyor. Ona uğrayacaklar."

b. Hidayeti Bırakıp Dalâleti Almaları

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ،

فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ (البقرة:١٧٥)

(*Ülâike'llezîne'şteravü'd-dalâlete bi'l-hüdâ ve'l-azâbe bi'l-mağfireh, femâ esbarahüm ale'n-nâr*.) (Bakara, 2/175)

(*Ülâike*) Bunlar, (*ellezîne*) o kimselerdir ki, (*işteravü'd-dalâlete bi'l-hüdâ*) hidâyeti vermişler, dalâleti almışlar." *Dalâlet*; sapıklık, şaşkınlık, yanlışlık demek yani. "Bu adamlar o kimselerdir ki, hidâyet yerine, hidayeti verip, hidâyet mukabilinde, hidâyetten vazgeçerek, hidâyeti alacakları yerde, dalâleti satın aldılar."

Az bir para kazanıyorlar ya, sanki dalâleti satın almış oluyorlar. Halbuki hidâyet yolunda olsalardı, cennete gireceklerdi.

Fatihâ'yı hep okuyoruz, Cenâb-ı Hak'tan hidâyet yolunu istiyoruz. (*İhdinâ*) diyoruz, "Bizi hidayete sevk et!" diyoruz. Sırat-ı müstakimi istiyoruz dâima. Onlar bu sırat-i müstakimi veriyorlar, vazgeçiyorlar, ellerinden çıkartıyorlar. Sanki para verip de bir mal almak gibi, hidâyeti verip de, dalâleti alıyorlar.

(*Ve'l-azâbe*) "Azâbı alıyorlar kazanıyorlar, (*bi'l-mağfireh*) mağfiretin mukabilinde, mağfireti alacak yerde..." Mağfireti almıyorlar, sanki onu feda ediyorlar, veriyorlar da azâbı satın alıyorlar gibi. Yanlış bir alışveriş... Bu yaptıklarını menfaat için, para için yapıyorlar ya, bu alışveriş yanlış bir alışveriş. Bu ticaret kârlı bir ticaret değil.

İyiyi verip kötüyü almak, çok yanlış bir şey... Nasreddin Hoca'nın, "Dostlar alışverişte görsün!" dediğinden de daha kötü bir şey. Çünkü en iyiyi verip, en kötüyü alıyorlar. Hiç Cenâb-ı Hakk'ın mağfiretini kazanıp, cennete girmek varken; azâbına müstehak olup, cehenneme atılmak, cayır cayır yanmak bir olur mu?..

Tertemiz mü'min kullar olarak, evliyâullah olarak yaşayıp da, Allah'ın huzuruna sevdiği kul olarak varmak varken; hidâyet yolunu bırakıp, àsî, mücrim, günahkâr, pis, iğrenç mahlûklar, varlıklar olarak, bin bir türlü günah ve suç irtikâb ederek, Allah'ın huzuruna böyle suçlu varmak bir olur mu?.. Yanlış iş

yapıyorlar. İyiyi verip kötüyü alıyorlar. Bunlar öyle kimselerdir.

(*Femâ asberahüm ale'n-nâr.*) "Bunların ateşe böyle bu kadar cür'et yapmalarına ne sebep oluyor, ne sebeple yapıyorlar bunu?.." Buradaki *mâ* soru edatıdır diyenlere göre:

"—Bunlar cehennemin tahammül edilmeyecek azâbına sabretmeyi nasıl göze alıp da, bu cür'eti nasıl yapıyorlar? Ne bunlara bu cür'etkârlığı yaptırtıyor? Ne biçim şey?.."

Bu soru tevbih içindir. Yâni, "Ne kadar yanlış, ne kadar çirkin, ne kadar kötü!" mânâsına bir soru. Cenâb-ı Hak tevbih için bu tarzda soru sormuş, soru tarzında ifade ediyor. "Bunları bu cür'eti yapmağa ne sevk ediyor? Yapılır mı bu? Yapılmaz, yapmamaları lâzım!" mânâsına.

Bir de burada fi'l-i taaccüb vardır. (*Femâ asberahüm ale'n-nâr.*) Yâni, "Bunlar nasıl sabredecekler cehennem azâbına uğradıkları zaman?!.. Bu kadar korkunç bir şeyi nasıl hazmedecekler, nasıl tahammül edecekler?!.." diye taaccüb içindir mânâsını da veriyorlar.

Bir de şu mânâyı verenler var: "Bunların kendilerini cehenneme götürecek olan cesareti kazanmalarının sebebi ne? Neden bunu yapıyorlar?.."

Sonuç itibariyle, hepsi de yapmamaları gerekir mânâsına geliyor. "Bu kişiler azaba uğrayacaklar... Yapmasalardı daha iyi olurdu!" mânâsına geliyor.

c. Kitapta İhtilâfa Düşmeleri

Bu azâba uğramalarının, bu feci cezaya mâruz kalmalarının mahkeme-i kübrâda sebebi, gerekçesi nedir?..

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ، وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي

الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (البقرة:١٧٦)

(*Zâlike bi-enna'llâhe nezzele'l-kitâbe bi'l-hakk, ve inne'lle-zîna'htelefû fi'l-kitâbi lefî şikâkın baîd.*) (Bakara, 2/176)

(*Zâlike*) "Bu cezaya çarpılmaları şundandır: (*Bi enna'llâhe*

nezzele'l-kitâbe bi'l-hak) Allah vahyini, kitabını hak ile indirmiştir. (*Ve inne'llezîna'htelefû fi'l-kitâb*) Bu kitap konusunda ihtilâfa düşenler ise, (*lefî şikàkın baîd.*) haktan çok uzak bir aykırılık, ayrılık içindedirler. Ondan dolayı, hakka uymadıklarından dolayı, bu cezaya çarptırılırlar." mânâsına.

Buradaki kitap, bazı müfessirlere göre Tevrat'tır. Cenâb-ı Hak Tevrat'ı Mûsâ AS'a indirdi. İçinde ahlâkî emirleri buyurdu. Benî İsrâil'in, Mûsâ AS'ın kavminin, ashabının, ona tâbi olanların uyması gereken hükümleri bildirdi. Bu arada, ahir zaman Peygamberi geldiği zaman, ona tabi olmalarını da bildirdi. Ahir zaman peygamberinden bahsetti. Böyle bir peygamber gelecek diye Tevrat'ta ayetler var. Biliyorlar bunu. Hak olarak indirdi.

Onlar da bunda ihtilaf ettiler, buna muhalefet ettiler. Kitabın bu hükmüne, yâni, "Ahir zaman peygamberinin zamanına erişenleriniz olursa, Ey Mûsâ AS'ın ümmetinden olan, devam eden insanlar, ona tabi olun!" emrine muhalefet yaptılar.

Kitap konusunda ihtilafın bir açıklaması da şöyle: Allah Mûsâ AS'a Tevrat'ı indirdi, İsâ AS'a İncil'i indirdi, Muhammed Mustafa Efendimiz Aleyhi's-salâtü ve's-selâm'a da Kur'an-ı Kerim'i indirdi. Allah'ın bazı kitaplarına inanıp, bazı kitaplarına inanmamak, Allah'ın hükmüne, kitabına muhalefet etmek demektir, ihtilaf etmek demektir. Ona inanıyor, buna inanmıyor... E hepsi Allah'tan; ona inanıyorsan buna da inanacaksın! Çünkü hepsini Cenâb-ı Hak göndermiş. Bu mânâya da gelebilir.

Yahut da, Allah'ın kitabı içindeki bazı ayetlere inanıp bazılarına inanmak, o da sebebi azâbdır. Yâni, Cenâb-ı Hakk'ın indirdiği ayetlerin hepsine iman etmemiz gerekir. Eskilerin, yenilerin, eski ümmetlere indirilenlerin, son indirilenlerin bazısına inanır, bazısına inanmazsak, olmaz!

أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ (البقرة: ٨٥)

(*Efetü'minûne bi-ba'dı'l-kitabi ve tekfurûne bi-ba'd*) "Kitabın bazı ayetlerine inanıyorsunuz da, bazılarına inanmıyor musunuz?" (Bakara, 2/85) Yâni, bazılarını uyguluyorsunuz, ötekilerin ahkâmını uygulamıyorsunuz. Bunu yapanların yanlış yaptığını ve

büyük cezaya uğrayacaklarını bildiriyor.

Hàsılı gerek Tevrat'a inanıp, Kur'an'a inanmadıkları için, gerek Tevrat'ın içindeki ahkâmın bazısını yahudi oldukları için kabul ettikleri halde; bazısını da işlerine gelmediği için işlemedikleri, sakladıkları, uygulamadıkları için, onların cezası olarak cehenneme atılacaklar.

"Böyle Allah'ın kitapları, hükümleri, vahiyleri konusunda ihtilaf edenler hiç şüphe yok ki, (*lefî şikàkın baîd.*) çok büyük bir aykırılık ve ayrılık içindedirler."

Şikàk, şıklar demek. *Şık*; yarısı demek, parçası demek, bölümü demek, bir ihtimal demek, seçenek demek... Bir şeyin alternatifi diyorlar şimdi. Bir şıkkı budur, öteki şıkkı budur. *Şâkka* ve *şikàk*, mufâale babından masdardır; *mukàtele* ve *kıtal* gibi. *Şak* olmak, ayrılmak demek... Allah-u Teàlâ Hazretleri, Peygamber SAS Efendimiz'in işaretiyle kameri ikiye ayırmış, buna *Şakku'l-Kamer* deniliyor.

Şikàk da aykırılık ve ayrılık demek, ayrılmak demek. Ay ikiye ayrıldı. Ona *Şakku'l-Kamer* denilmiş. *Şikàk* da; bir takım insanların bir takım insanlardan fikir bakımından ayrılması, onlara aykırı davranışlar içine girmesi, muhalefet etmesi demek. Yâni, "Kitap konusunda davranışları bozuk olanlar çok uzak, çok derin bir aykırılık içindedirler."

Baîd uzak demek. Bu uzaklık nereye göre uzaklık?.. Hakikate göre. Hakikatten çok uzak düşmüş bir aykırılık ve ayrılık, gayrılık içindedirler bunlar. Bu ayrılıktan dolayı, haktan ayrı olmaktan dolayı, cehennem azâbına uğrayacaklar, cehennemde azab görecekler.

Peygamber SAS Efendimiz'in her zaman hatırlattığım bir hadis-i şerifi var. Buyuruyor ki hadis-i şerifinde:[104]

---

[104] İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIII, s.196, no:5882; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.176, no:7276; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.322, no:763, Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.III, s.137, no:1568; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.998; Buhàrî, *Târih-i Kebîr*, c.VIII, s.29, no:2045; İbn-i Hâcer, *el-İsâbe*, c.VI, s.56, no:7854; Mahvel es-Sülemî RA'dan.

زُلْ مَعَ الْحَقِّ حَيْثُ زَالَ (حب. ك. ع. طب. عن مخول السلمي)

RE. 13/6 (*Zül mea'l-hakkı haysü zâle*) *Zül-zâle-yezûlü;* gitmek mânâsına, zâil olmak mânâsına. (*Zül mea'l-hakkı*) "Hak ile beraber git, hakkın yanında beraber git; (*haysü zâle*) hak nereye giderse..."

Yâni, hak neredeyse sen haktan yana ol! Senin tanıdıklarının yanındaysa; tamam sen haktan yanasın. Tanıdıkların da onun yanında olduğu için, berabersin. Ama hak düşmanının tarafındaysa, o zaman yine hakkın yanında olacaksın. O benim düşmanım diye, haktan ayrılmayacaksın. Bunlar benim dostum diye, bâtılın yanında kalmayacaksın.

Allah böyle emrediyor. Haktan yana olmayı emrediyor. Peygamber Efendimiz de böyle emrediyor. Haktan yana olacağız.

وَلَوْ عَلَى أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ (النساء: ١٣٥)

(*Velev alâ enfüsiküm evi'l-vâlideyni ve'l-akrabîn*) "O kadar adalete riâyet edecek ki müslüman, kendisinin aleyhine bile olsa hakkı söyleyecek. Anne babasının ve akrabasının aleyhinde bile olsa, haktan yana davranacak." (Nisâ, 4/135) Yâni, tarafgirlik yapmayacak, kayırma yapmayacak, bencillik yapmayacak, taassub göstermeyecek, kavmiyetçilik, kabilecilik yapmayacak, yandaşçılık yapmayacak; adaletçi olacak, tam adaletçi olacak. Teraziyle tartacak, tam dürüst olacak.

Bunlar tabii öyle yapmadıkları için, haktan çok uzaklaştıkları için, o cehennem azâbına uğrayacaklar.

Tabii, bunlar da bizim kardeşlerimiz, Hazret-i Adem'in torunları... Adem AS'ın Peygamber Efendimiz'le karşılaşması beni çok duygulandırır, o sahne gözümün önüne gelir: Mi'rac'a çıkarken Adem Atamız'ın yanına varmış, konuşmuş. Ak sakallı, ebü'l-beşer Adem Atamız sağ yanına baktığı zaman gülüyormuş, sol tarafına

---

Mecmaü'z-Zevâid, c.IV, s.292, no:6825; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XV, s.915, no:43578, 43580; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXXXI, s.231, no:44741.

baktığı zaman üzülüp ağlıyormuş. Bunun sebebini sorunca Peygamber SAS Efendimiz, Cebrâil AS'a.

Sağ taraftakiler Adem AS'ın zürriyetinden, Benî Adem'den, insanlardan cennetlik olanlar... Onları görünce Adem AS;

"—Bu evlatlarım benim, Allah'ın emrini tuttular, cennetlik oldular." diye seviniyor.

Ama soldakiler günahkârlar olup, Allah'ın emrini dinlemeyip, cehenneme gidecekler. Onları da görünce;

"—Bunlar benim evlatlarım. Allah'ın emrini tutmadılar. İyi müslüman, iyi mü'min olamadılar. Cehenneme müstehak oldular." diye, onların uğradığı durumdan dolayı üzülüp ağlıyormuş.

Şimdi biz de, hiç kimsenin cehenneme gitmesini istemiyoruz. Peygamber Efendimiz de öyle müşfik idi. Geçen hafta okuduğum hadis-i şerifte buyuruyor ki:

"—Ey ümmetim, ey insanlar! Sizden biriniz vefat ederse, geride mal bırakırsa; mal ailesinindir, çoluk çocuğunundur, mirasçılarınındır. Ama geride mal bırakmaz da, borç bırakırsa; borcu ben ödeyeceğim, borcu benimdir. Perişan aile efradı bırakmışsa; onlara ben bakacağım, onlara bakmak vazifesi benimdir." diyor.

Ne kadar şefkatli Peygamber Efendimiz. Bizim de Peygamber Efendimiz'in ahlâkıyla ahlâklanmamız lâzım! Onu örnek alıyoruz çünkü, onun yolunda yürümeye çalışıyoruz. Bizim de çok merhametli olmamız lâzım!..

Bir insanın cehenneme gitmesi bizi memnun etmiyor. Cehenneme gidecek iş yapması bizi memnun etmiyor. Cennete gidecek iş yapması memnun ediyor. Mü'min oldu mu seviniyoruz, bağrımıza basıyoruz. Mü'min evladıyken ayağı kayıp da küfre düştü mü, kötü hallere, kötü huylara düştü mü, batakhanelere düştü mü, üzülüyoruz. Esrara alıştı mı, kumara alıştı mı üzülüyoruz. Hapse düştü mü, üzülüyoruz. Bütün bunlardan elem duyuyoruz. İnsanların bu gibi durumlardan kurtulması için çalışıyoruz. Tabii cehenneme girenlerden memnun olmayız, üzülürüz, girmelerini istemeyiz.

Ne yapması lâzım?.. Tavsiyemiz, herkesin haktan yana olması lâzım. Dünyevî küçük hesapların sonu yoktur, faydası yoktur, devamı yoktur. Az bir menfaat elde edilse bile, bir müddet yaşansa bile, sonunda haramlar dünyada da burnundan fitil fitil gelir. Dünyada da fayda görmez. Ahirette de cehenneme atılır. Ateşle karnı dolar, korkunç azablara maruz kalır.

Rabbimiz bizi lütf u keremiyle, güzel işleri yapmaya muvaffak eylesin... Tevfikini refik eylesin... Huylarımızı güzelleştirmeyi, güzel ahlâklı, kâmil insanlar olmayı nasib eylesin... Haktan yana olmayı, mert, haktan yana, iyilikten yana, hayırdan yana olmayı nasib eylesin... Dîn-i mübîn-i İslâm için, iman için Allah'ın rızasını kazanacak güzel çalışmalar yapmayı; insanların sevgilerini, gönüllerini alacak hayırlı hizmetler vermeyi nasib eylesin...

Ömrümüzü hayırlı, verimli, olumlu geçirip, uzun ömürle muammer olalım... Rabbimizin huzuruna, sevdiği razı olduğu kullar olarak varalım... Rabbimiz bizi lütfuna erdirsin... Cennetiyle cemaliyle müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..*

20. 06. 2000 - AVUSTRALYA